

วารสาร ปาริชาต
PARICHART JOURNAL

ปีที่ 39 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม 2569
Vol. 39 No. 4 July - August 2026
ISSN 2985-1238 (online)

PARICHART JOURNAL

PARICHART JOURNAL

ชื่อวารสาร

วารสารปาริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ

(Parichart Journal, Thaksin University)

เจ้าของ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ที่ปรึกษา

อธิการบดี

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณฐพงศ์ จิตรนิรัตน์) มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมัคร แก้วสุกแสง) มหาวิทยาลัยทักษิณ

รักษาการแทนผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและนวัตกรรม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมัคร แก้วสุกแสง) มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร.พัชลินจ์ จีนนุ่น มหาวิทยาลัยทักษิณ

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย ดร.ธนภัทร เต็มรัตนะกุลิ มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองบรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.ขวัญจิตต์ สุวรรณนพรัตน์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ สินเดชารักษ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.นธกฤต วันต๊ะเมล์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.เก่งกิจ กิติเรียงลาภ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.เจริญชัย เอกมาไพศาล สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.นัทธนัย ประสานนาม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.วิษณุพงษ์ โพธิพิรุฬห์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสวงดี มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร.อภิลักษณ์ เกษมผลกูล มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ยอดชาย พรหมอินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจ้อน มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เยาวลักษณ์ สุวรรณแข มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรจันทร์ ศิริโชติ มหาวิทยาลัยทักษิณ

กองจัดการ

นางสาวกัญญณัชช์ เลียดรักษ์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

นายธนเทพ ณ นิโรจน์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและบทความด้านศิลปะและมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ การจัดการ และการบัญชีของบุคลากรมหาวิทยาลัยทักษิณ และหน่วยงานต่าง ๆ

2. เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและสื่อกลางในการเสนอความคิดเห็นทางวิชาการด้านศิลปะ และมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ การจัดการ และการบัญชี

กำหนดออก ปีละ 4 ฉบับ (ม.ค.-มี.ค. เม.ย.-มิ.ย. ก.ค.-ก.ย. และ ต.ค.-ธ.ค.)

การเผยแพร่ Online

การขอรับการพิจารณาบทความ

ผู้เขียนบทความ ต้องชำระค่าตีธรรมเนียมตีพิมพ์บทความ จำนวนเงิน 4,000 บาทต่อบทความ เมื่อได้รับการตอบรับการตีพิมพ์เผยแพร่บทความลงวารสารปาริชาต เข้าบัญชีธนาคารออมสิน ชื่อบัญชี PARCJ เลขที่บัญชี 0-2032823816-5 สาขาป่าพะยอม พร้อมแนบหลักฐานการโอนเงินมายังวารสารปาริชาต ทางอีเมล์ parichartjournal@tsu.ac.th หรือ https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/index หรือติดต่อสอบถามกองจัดการวารสาร

การติดต่อ

กองจัดการวารสารปาริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ
สถาบันวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง
อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง 93210
โทรศัพท์ 0-7460-9600 ต่อ 7242
E-mail : parichartjournal@tsu.ac.th

ออกแบบและจัดพิมพ์

อาร์ตเวิร์ค แอนด์ มีเดีย
177 ซอยรวมมิตร ต.หาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110
โทรศัพท์ 089-925-8455 E-mail : hatyaifoto@gmail.com

บทความที่ตีพิมพ์ทุกเรื่องได้รับการตรวจความถูกต้องตามหลักวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
อนึ่ง ทัศนะและข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารปาริชาต เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน
และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของคณะบรรณาธิการ

บทบรรณาธิการ

วารสารปาริชาต ปีที่ 39 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม–สิงหาคม 2569) ยังคงมุ่งมั่นทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางวิชาการสำหรับการเผยแพร่องค์ความรู้ ผลงานวิจัย และข้อค้นพบที่มีคุณค่าทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตลอดจนศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง โดยเปิดพื้นที่ให้แก่นักวิชาการ นักวิจัย และผู้สนใจจากหลากหลายสาขาได้ร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และมุมมองที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาสังคมและชุมชนในมิติต่าง ๆ บทความที่เผยแพร่ในฉบับนี้สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของประเด็นศึกษา ทั้งในระดับบุคคล องค์กร ชุมชน และสังคม รวมถึงการเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวิชาการเข้ากับบริบทของการเปลี่ยนแปลงร่วมสมัย

บทความในฉบับนี้สามารถจัดกลุ่มตามประเด็นสำคัญได้ 5 กลุ่ม กลุ่มแรก ได้แก่ ชุมชน อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ประกอบด้วยบทความ อัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง เมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งนำเสนออาหารในฐานะส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ บทความ การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต และกำหนดราคาผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ ที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านต้นทุนและการกำหนดราคาเข้ากับการเพิ่มศักยภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน บทความ การทดสอบการย้อมสีจากธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนดอยช้าง ตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ตลอดจนบทความ การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่นตามศักยภาพชุมชนท่าตูม จังหวัดปราจีนบุรี และ การพัฒนาสูตรชาข้าวเหนียวดำเขาวงและการวิเคราะห์คุณภาพทางกายภาพเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งต่างสะท้อนการนำทุนทางวัฒนธรรม ทรัพยากร และภูมิปัญญาของชุมชนมาต่อยอดด้วยองค์ความรู้เพื่อสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม

กลุ่มที่สอง ได้แก่ เศรษฐกิจ การบริหารจัดการ องค์กร และเทคโนโลยี ประกอบด้วยบทความ The Impact of Knowledge Sharing on Organisational Innovation: The Mediating Role of Customer Knowledge Management ที่ให้ความสำคัญกับการแบ่งปันความรู้และการจัดการความรู้ของลูกค้าในบริบทของนวัตกรรมองค์กร บทความ ปัจจัยด้านการดำเนินงานโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาของคลังยาในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ บทความ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์: กรณีศึกษาธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซ และบทความ SEM for Job Retention Satisfaction of Security Officers of the War Veterans Organization of Thailand under Royal Patronage of His Majesty the King to the Performance Strategy บทความในกลุ่มนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการองค์ความรู้ ทรัพยากรบุคลากร เทคโนโลยี และระบบการดำเนินงาน ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการปรับตัวขององค์กรท่ามกลางบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

กลุ่มที่สาม ได้แก่ การศึกษา ภาษา และการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ประกอบด้วยบทความ Exploring Shifts in Learning Patterns Through Tablet Use among Undergraduate Students in Southern Thailand ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล บทความ Types of English Grammatical Errors in Online Chats ที่ศึกษาลักษณะข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์ภาษาอังกฤษในการสื่อสารออนไลน์ และบทความ The Effectiveness of Wordwall Games in Supporting English Vocabulary Retention for EFL Grade 9 Students in Thailand ที่นำเทคโนโลยีและเกมมาใช้สนับสนุนการเรียนรู้และการจดจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ประเด็นเหล่านี้สะท้อนความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศการเรียนรู้ซึ่งเทคโนโลยีมิได้เป็นเพียงเครื่องมือประกอบการศึกษา หากแต่มีบทบาทต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ การสื่อสาร และการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง

กลุ่มที่สี่ ได้แก่ สุขภาวะ ครอบครัว เพศภาวะ และความเข้มแข็งของสังคม ประกอบด้วยบทความ แรงงาน สุขภาพครอบครัวและเพศภาวะของผู้หญิงในภาคแรงงานใกล้ชิดในช่วงการระบาดของโควิด 19 ซึ่งนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างมิติแรงงาน สุขภาพ ครอบครัว และเพศภาวะภายใต้สถานการณ์วิกฤต บทความ การฟื้นพลังทางจิตใจของวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้า: การวิจัยเชิงคุณภาพ บทความ รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว และบทความ ปัญหาและความต้องการในการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุภาคกลางที่เดินทางประกอบพิธีฮัจญ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสุขภาวะของมนุษย์มีความเชื่อมโยงกับครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม ความเชื่อ และเงื่อนไขทางสังคมอย่างมิอาจแยกออกจากกันได้

EDITORIAL

กลุ่มที่ห้า ได้แก่ การท่องเที่ยว การบริการ และศิลปะสร้างสรรค์ ประกอบด้วยบทความ รูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดราชบุรี บทความ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่มของบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา และบทความรูปแบบการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรมด้านการให้บริการการท่องเที่ยวตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีขาว ในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออกภายใต้โมเดลเศรษฐกิจมวลรวม ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการพื้นที่ การบริการเศรษฐกิจ และทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน บทความ A Performance Guide to the Drumming Style of Dave Weckl on “Humpty Dumpty” ได้นำเสนอมิติของศิลปะและองค์ความรู้ด้านการปฏิบัติดนตรี อันช่วยเติมเต็มความหลากหลายทางวิชาการของวารสารฉบับนี้

ความหลากหลายของบทความทั้งหมดสะท้อนภารกิจสำคัญของ วารสารปาริชาต ในการเป็นสื่อกลางทางวิชาการที่เชื่อมโยงองค์ความรู้จากหลากหลายศาสตร์ เปิดพื้นที่ให้กับการศึกษาที่มีทั้งความลุ่มลึกในเชิงทฤษฎีและความสามารถในการอธิบายหรือประยุกต์ใช้กับปรากฏการณ์ทางสังคมในบริบทจริง วารสารยังคงให้ความสำคัญกับคุณภาพของผลงานวิชาการผ่านกระบวนการพิจารณาบทความตามมาตรฐานทางวิชาการ เพื่อให้ผลงานที่ได้รับการเผยแพร่มีความน่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้เป็นฐานในการศึกษา ค้นคว้า ต่อยอดองค์ความรู้ ตลอดจนสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและสังคมได้อย่างเหมาะสม

ภาพที่นำมาใช้สื่อความหมายสำหรับวารสารปาริชาตฉบับนี้ คือ “วิถีชีวิตของชุมชนในทะเลสาบสงขลา” พื้นที่ซึ่งมิได้มีความหมายเพียงในฐานะทรัพยากรธรรมชาติหรือภูมิทัศน์อันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ หากแต่เป็นพื้นที่แห่งชีวิตที่เชื่อมโยงผู้คนกับสายน้ำมาอย่างยาวนาน ทะเลสาบเป็นทั้งแหล่งอาหาร แหล่งประกอบอาชีพ และฐานทรัพยากรที่หล่อเลี้ยงเศรษฐกิจของครัวเรือนและชุมชน วิถีประมง การใช้เครื่องมือพื้นบ้าน การแปรรูปผลผลิต และการค้าขายในชุมชน ล้วนสะท้อนการปรับตัวของผู้คนให้สอดคล้องกับธรรมชาติและระบบนิเวศที่แวดล้อมตนเอง ในมิติทางสังคม ทะเลสาบสงขลาเป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงผู้คน ครอบครัว และชุมชนเข้าด้วยกันผ่านความสัมพันธ์ในการประกอบอาชีพ การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ขณะที่ในมิติทางวัฒนธรรม วิถีแห่งสายน้ำได้ก่อรูปเป็นภูมิปัญญา ความเชื่อ อาหาร ภาษา เรื่องเล่า ประเพณี และความทรงจำที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง สิ่งเหล่านี้ทำให้ “ทะเลสาบ” มิได้เป็นเพียงพื้นที่ทางกายภาพ แต่เป็นพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมที่บรรจุความหมายและอัตลักษณ์ของผู้คนไว้ภายใน

เช่นเดียวกับบทความในวารสารปาริชาตฉบับนี้ที่แม้จะมีความแตกต่างหลากหลายในด้านศาสตร์ พื้นที่ศึกษา และประเด็นปัญหา แต่ล้วนสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่าง “คน ความรู้ และสังคม” ภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน องค์ความรู้จึงเปรียบเสมือนสายน้ำที่เชื่อมโยงประสบการณ์ ภูมิปัญญา และการเปลี่ยนแปลงเข้าด้วยกัน การทำความเข้าใจสังคมอย่างรอบด้านจึงมิใช่เพียงการมองเห็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน หากยังหมายถึงการเรียนรู้รากเหง้า เข้าใจความเปลี่ยนแปลง และร่วมกันสร้างแนวทางที่จะทำให้ชุมชนและสังคมสามารถดำรงคุณค่าของตนเองควบคู่ไปกับการก้าวไปข้างหน้าได้อย่างยั่งยืน

ผศ.ดร.ธนภัทร เต็มรัตนะกุล
บรรณาธิการวารสารปาริชาต

สารบัญ

The Impact of Knowledge Sharing on Organisational Innovation: The Mediating Role of Customer Knowledge Management
Pratsanee Na Keeree, Khalid Abdul Wahid, Piyatida Pianluprasidh and Mihlayifani Nicholas Nyoni 1

Factors Influencing the Adoption and Utilization of Artificial Intelligence in Strategic Decision-Making: A Case Study of Retail and E-Commerce Businesses
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์: กรณีศึกษาธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซ
Vatchareephorn Limrath
วัชรีพร หลิมรัตน์ 16

Muslim-Way Health Promotion Problems and Needs of the Elderly from Central Thailand Participating in the Hajj
ปัญหาและความต้องการในการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุภาคกลางที่เดินทางประกอบพิธีฮัจญ์
Hatairat Chonjaroen, Pasitphon Vatcharavongvan, Apicha Nomsiri, and Anat Denyingyot
หทัยรัตน์ ชลเจริญ พสิษฐ์พล วัชรวงศ์วาน อภิชา น้อมศิริ และอาณัฐิ เด่นยิ่งโยชน์ 27

Multigroup Confirmatory Factor Analysis of Public Service Delivery Regarding Infrastructure and Facilities for Tourism in the World Heritage City of Phra Nakhon Si Ayutthaya
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่มของบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา
Phathombut Keawsomnuk
ปฐมบุตร แก้วสมนึก 35

A Performance Guide To The Drumming Style Of Dave Weckl On “Humpty Dumpty”
Shuyu Jia and Tanarat Chaichana 49

The Effectiveness of Wordwall Games in Supporting English Vocabulary Retention for EFL Grade 9 Students in Thailand
Thitiphong Ketamon, Arfa Masosot and Piyada Jingwangsa 63

Development of Khao Wong Black Glutinous Rice-Tea Recipes and Physical Quality Analysis for Community Product Enhancement
Tipparada Prasongsap, Tawan Panlae, Kittitanat Yanpisit and Panorjit Nitisuk 77

SEM for Job Retention Satisfaction of Security Officers of the War Veterans Organization of Thailand under Royal Patronage of His Majesty the King to the Performance Strategy
Nawaporn Prasomtong 84

CONTENTS

A Development Model for Hotel Entrepreneurs' Tourism Services Based on the White Tourism Approach in the Eastern Coastal Tourism Area under the Gross Economy Model
รูปแบบการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรมด้านการให้บริการการท่องเที่ยวตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีขาว ในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก ภายใต้โมเดลเศรษฐกิจมวลรวม
Aranya Chotiwanakun, and Pannawat Kosayodom
อรัญญา โชติวนกุล และพรรณวัสส์ โกศะโยดม **97**

Development of Local Food Products Based on Community Potential in Tha Tum, Prachinburi Province
การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่นตามศักยภาพชุมชนท่าตูม จังหวัดปราจีนบุรี
Chayawat Kiatkamonmarn, Patsa Parattanawong, Saranya Rattanakornsap, Tanagorn Yenkhongkhakul, and Surakiat Tadawattanawit
ชยาวัฒ เกียรติกมลมาลย์ ภัทศา ภารัตนวงศ์สรัญญา รัตนกรทรัพย์ ธนกร เย็นคงคากุล และสุรเกียรติ ธาดาวัฒนาวิทย์ **111**

Enhancing Community Products through Production Cost Analysis and Pricing of Batik Fabric Bags
การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต และกำหนดราคาผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ
Pornpen Suknhu, Patharawadee Inthapantee and Jiraporn Jantawong
พรเพ็ญ สุขหนู ภัทรวดี อินทปันตี และ จิราภรณ์ จันทรวงศ์ **122**

Resilience among Adolescents with Depression: A Qualitative Study
การฟื้นพลังทางจิตใจของวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้า: การวิจัยเชิงคุณภาพ
Nattaka Sanguanwong, Sukanya Boonsri, Saiphin Siharak, Watcharaporn Khuanwang and Withawat Penphu
ณัฐกา สงวนวงษ์ สุกัญญา บุญศรี สายพิน สีหรักษ์ วัชราภรณ์ เขื่อนวัง และวิทวัส เพ็ญภู่ **135**

Food Identity of the Bai Ethnic Group in Fengxiang Village, Dali City, Yunnan Province, People's Republic of China
อัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง เมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน
Yin Hongxia and Thanaporn Mookham
อิ่น หงสยา และธนพร หมูคำ **149**

Natural Dyeing Experiments Using the Magenta Plant (Peristrophe bivalvis) for Community Product Development in Doi Chang, Wawee Subdistrict, Mae Suai District, Chiang Rai Province
การทดสอบการย้อมสีจากธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร สู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนดอยช้าง ตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
Chayanin Wangtan, Pensri Malithong, Napaporn Wannaprom, Yaowalak Khunhuathon and Rakchanok Inchan
ชญานิน วังตาล, เพ็ญศรี มลิทอง, นภาพร วรรณาพรม, เยาวลักษณ์ ขันหัวโทน และรักชนก อินจันทร์ **162**

สารบัญ

The Model of Community Market Management to Promote Creative Tourism Based on Local Culture in Ratchaburi Province
รูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี
Tassanee Naksanee and Napat Yanopas
ทัศนีย์ นาคเสนีย์ และณภัทร ญาโนภาส **176**

Labor, Health, Family and Gender of the Women in Intimate Labor During the COVID 19 Pandemic
แรงงาน สุขภาพ ครอบครัวและเพศภาวะของผู้หญิงในภาคแรงงานใกล้ชิดในช่วงการระบาดของโควิด 19
Panitee Brown, Tinnaphop Sinsomboonthong, Akkaranai Kwanyou, and Patcharin Lapanun
ปณิธี บราวน์ ติณณภพจ์ สินสมบูรณ์ทอง อัครนัย ขวัญอยู่ และพัชรินทร์ ลาภานันท์ **191**

People's Participation in the Community Strength Model for the Overcoming Narcotics Control in Thap Phrik Subdistrict, Aranyaprathet District, Sa Kaeo Province
รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
Arunrat Jinda
อรุณรัตน์ จินดา **205**

Operating Logistics Factors Affecting the Efficiency of Drug Procurement and Distribution in Tertiary Hospital Drug Warehouses
ปัจจัยด้านการดำเนินงานโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาของคลังยาในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ
Nichapat Boontem and Thiranan Tiwarateewit
ณิชาภัทร บุญเต็ม และถิรนันท์ ทิวาราตรีวิทย์ **217**

Exploring Shifts in Learning Patterns Through Tablet Use among Undergraduate Students in Southern Thailand
Witawin Siripoonsap, Yejin Kim, and Muhammad Hassan Arshad **231**

Types of English Grammatical Errors in Online Chats
Worawan Sleesongsom **244**

PARICHART JOURNAL

PARICHART JOURNAL

PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

The Impact of Knowledge Sharing on Organisational Innovation: The Mediating Role of Customer Knowledge Management

Pratsanee Na Keeree[1*], Khalid Abdul Wahid[2], Piyatida Pianluprasidh[1] and Mihlayifani Nicholas Nyoni[1]

[1] Sustainability and Entrepreneurship Research Center, Mae Fah Luang University, Chiang Rai, Thailand, 57100
[2] School of Information Science, Universiti Teknologi MARA, Kelantan, Malaysia, 18500
* Correspondence: pratsanee.nak@mfu.ac.th

Citation:
Na keeree, P.; Wahid, K.A.; Pianluprasidh, P.; Nyoni, M.N. (2026). The impact of knowledge sharing on organisational innovation: the mediating role of customer knowledge management. *Parichart J. 39*(4), 1-15. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.282128

Article history:
Received: July 7, 2025
Revised: November 27, 2025
Accepted: December 17, 2025

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract:

Background and Objectives: Organisational innovation is increasingly driven by the effective management and sharing of market knowledge, yet small and medium-sized enterprises (SMEs) often lack the resources to compete with larger multinational corporations on this front. Grounded in the Knowledge-Based View (KBV), this study examines how market knowledge derived from customers, competitors, and suppliers shapes organisational innovation through the mediating roles of Customer Knowledge Management (CKM) and Knowledge Sharing (KS). Specifically, the study investigates the relationships between customers and CKM, between competitors and KS, and between suppliers and KS, and tests the mediating effects of CKM and KS on the link between market knowledge and four dimensions of organisational innovation: product, process, market, and behavioural innovation.

Methods: A quantitative, cross-sectional research design was employed using a structured questionnaire adapted from prior studies and measured on a 5-point Likert scale. Stratified random sampling was used to distribute the survey to 410 SMEs registered with the National Innovation Agency of Thailand, yielding 210 responses, of which 204 were deemed valid for analysis. Partial Least Squares Structural Equation Modelling (PLS-SEM), performed using SmartPLS version 4.0, was used to assess both the measurement and structural models, including tests for common method variance, reliability, convergent and discriminant validity, and bootstrapped mediation analysis with 500 resamples.

Results: The measurement model demonstrated adequate reliability and validity, with all variance inflation factors below the 3.3 threshold, confirming the absence of common method bias. Structural model results showed that customers significantly influenced CKM ($\beta = 0.436$), while competitors ($\beta = 0.249$) and suppliers ($\beta = 0.237$), together with CKM ($\beta = 0.328$), significantly influenced KS, explaining 18.2% and 38.9% of the variance in CKM and KS respectively. KS, in turn, significantly predicted all four innovation dimensions, product ($\beta = 0.291$), process ($\beta = 0.499$), market ($\beta = 0.398$), and behavioural innovation ($\beta = 0.421$). Bootstrapped mediation analysis confirmed that KS significantly mediated the relationships between competitors, suppliers, and the four innovation outcomes, supporting all 17 proposed hypotheses (H1 to H17).

Application of this study: The findings offer practical guidance for SMEs seeking to strengthen innovation capacity with limited resources. Management should prioritise systematic collection and sharing of customer, competitor, and supplier knowledge, and invest in digital platforms that support CKM, as many SMEs currently underutilise such

tools. Cultivating a culture that encourages employee collaboration and continuous knowledge exchange can help organisations translate market intelligence into new products, improved processes, stronger market positioning, and adaptive behaviours, thereby strengthening their competitive advantage.

Conclusions: This study confirms that organisational innovation is significantly shaped by market knowledge acting through CKM and KS, positioning both as critical mediating mechanisms rather than peripheral organisational functions. By demonstrating the comparable importance of customers, competitors, and suppliers as market knowledge sources, the study extends the KBV to the SME context and underscores CKM and KS as strategic resources that SMEs must actively manage, through structured data practices, digital platforms, and a supportive organisational culture, to sustain innovation and competitiveness.

Keywords: Knowledge Sharing; Customer Knowledge Management; Organisational Innovation; Mediating Role

Introduction

Fourth Industrial Revolution (IR) 4.0's emergence marks a pivotal moment for science, technology, and innovation. The most recent technology, which affects people's lives, jobs, and relationships, is the foundation of the socioeconomic changes [1]. Modern technology makes it possible to create novel goods and services that improve people's lives and how they engage with technology. Through digitalization, automation, and the manufacturing process, the IR4.0 has impacted personal life and brought about a worldwide revolution in business [2-3].

International businesses have quickly embraced IR4.0 to develop continuously and obtain a competitive edge in the marketplace [4]. Lee and Lee [5] emphasise this by asserting that The Industry 4.0 era has brought a shift in consumers' purchasing behaviors from traditional retailing to online and/or mobile channels, triggered by advanced digital technologies and an easy access to the global market. However, SMEs find it challenging to apply the most recent IR4.0 technology to their industry. Small and medium-sized enterprises (SMEs) are often privately held and have few workers, assets, and capital resources. SMEs are less competitive and at a disadvantage when compared to multinational corporations because of their limited resources. However, Hånell et al. [6] research hypothesised that SMEs may compete with multinational corporations via knowledge.

Innovation is now a crucial component of building value inside an organisation and competing with competitors on a worldwide scale. To obtain a competitive edge and foster innovation, knowledge management (KM) places an emphasis on knowledge deployment [7]. To add value and surpass competitors, it is also crucial to comprehend and improve knowledge generation in organisations. Sustainable development must be attained by outperforming the opposition to exist. Therefore, innovative products that stand out from the competition must be regularly presented to the market. As a result, the following query is put forth: How can businesses produce fresh information to encourage innovation? For SMEs to survive in the market and compete with giant firms that have significant investment capital, advanced technology, and highly skilled workforces, innovation is key. Additionally, market knowledge develops into a vital source of innovative expertise for an organisation. Barker and Hanekom [8] and Waititu and Barker [9] emphasize the importance of managing the amount of knowledge sharing on digital platforms and online internal communication. According to Vejju [10] research, CKM and organisational performance are positively correlated.

Zeng et al. [11] claim that Thai SMEs in herbal cosmetics lack knowledge in customer knowledge management (CKM), which is crucial for enhancing customer experiences. Knowledge sharing (KS) is essential for fostering competition. According to the research, there is a substantial link between KS and organisational performance [12]. It was shown that KS acts as a mediator between market knowledge and organisational performance. As mediators in a study framework, information sharing on consumer behavior has only been the subject of a few numbers of studies [8,13].

Literature Review

Market Knowledge

The Knowledge-Based View (KBV) posits that knowledge is the most strategically significant resource of an organisation and forms the foundation for achieving sustainable competitive advantage. Unlike traditional resource-based perspectives that emphasize tangible assets, the KBV asserts that firms excel by effectively acquiring, integrating, and applying knowledge. A knowledge-based view (KBV) holds that to innovate as an organisation and establish a competitive edge; information must be acquired from the market [14]. Knowledge is seen as a crucial asset in organisations that are knowledge-based. To achieve optimum information consumption, knowledge must be generated, disseminated, and utilised to expand the consumer decision-making process. Knowledge management leaders define innovation as the process of converting tacit knowledge into explicit knowledge through socialisation (the acquisition of tacit knowledge), externalisation, combination (the combining of clearcut information), and internalisation (the conversion of clear information to tacit knowledge) [15]. Customers, competitors, and suppliers are merely a few examples of the external stakeholders from whom organisations may acquire information and expertise [16]. As a result, businesses need to be aware of shifting consumer needs since they might negatively impact the value of their present marketing capabilities.

According to Kotler [17], a competitor is an establishment or business that provides alternatives or equivalent goods. A competitor might give insight on current and future rivals for executive decisions, be used to develop alluring SME goods and services and assist in responding to rival marketing initiatives. Additionally, an edge over rivals may be strengthened by developing their successful ideas [18]. Knowing about competitors can provide baseline data on business conditions, marketing and sales data, local business opportunities, and economic development [19], which enables an organisation to compare its offerings to those of competitors and learn from, imitate, and improve upon their successful products [20]. Many damaged firms' management ignored the most dynamic variable in the strategic environment, competitors, according to Sammon et al. [21]. However, knowing about competitors may help a company identify its flaws and enhance its operational efficiency.

To remain competitive in the market, a company must assess the strengths, weaknesses, skills, and tactics of its rivals [22]. On the other hand, many organisations neglect to consistently gather, archive, and share data regarding internal competitor knowledge. Most of the data is kept by the sales force or management. The remaining competition information is stored in enormous amounts of paper that are disseminated across the business and includes customer records, spreadsheets with sales data, and corporate finances. Due to the abundance of information accessible, it is often difficult to find the pertinent information and takes time. This perspective is held by a number of management and economics experts who contend that an organization's success heavily relies on its capacity to «beat the competition by modifying the structural elements of a given industry [23]. Organisations may also gain a competitive edge by creating resource-based views that are difficult to replicate [24].

Suppliers, as part of an organization's network, understand its needs and can provide valuable insights [25-26]. Strong supplier relationships, facilitated by supplier relationship management (SRM), help reduce purchasing costs and enhance competitiveness [27-28]. Lowering input costs gives a cost leadership advantage, but material quality must be maintained for high-quality products [29]. Although labor is the primary expense, spending on materials and services offers significant economic potential [30].

Customer and Customer Knowledge Management

Customer Knowledge Management (CKM) is vital for organizational success, utilizing tools and processes to share customer information within and across organizations and with customers [31]. Digital CKM platforms are essential for collecting, organizing, and sharing customer knowledge to improve product/service design, competitive intelligence, customer loyalty, and collaboration [32].

CKM also serves as a critical mechanism that converts external market knowledge into organizational learning and innovation outcomes, functioning as the central pathway that links market insights with knowledge sharing and innovation. From a Knowledge-Based View (KBV), customer, competitor, and supplier knowledge create value

only when systematically captured, organized, and shared functions enabled directly by CKM. By strengthening knowledge-sharing practices and supporting knowledge-conversion processes, CKM enhances collaboration, organizational responsiveness, and the effective use of market knowledge, particularly in resource-constrained SMEs. Understanding customer perceptions and emotions helps identify preferences and needs, enabling better service delivery [8,33]. Organized customer data is critical, as unorganized information is ineffective [34]. CKM enhances customer service, retention, and relationship profitability, while strong customer interactions foster knowledge exchange and creation [35].

Castagna et al. [36] identified a strong correlation between Customer Knowledge Management (CKM) and customer knowledge, noting that data collection methods vary by industry. The handicraft sector prefers email for client data, while retail favors social media. Ourzik [37] highlighted that consumers are a valuable but underutilized information source, revealing a gap in knowledge management literature. Expanding CKM to include customers can enhance service, operations, and innovation, addressing this gap by leveraging consumer influence on CKM.

Knowledge Sharing (KS)

Kim et al. [38] defined KS as the transmission or diffusion of knowledge that is derived from human experience within an organisation. Additionally, by sharing their expertise, individual organisation members with diverse perspectives, careers, and experiences will be able to produce new knowledge [39]. Similar to this, the research by Chua et al. [40] discovered two distinct methods of information transmission across organisations: interpersonal communication and written documentation. Additionally, KS involves common understanding that is interlaced at the individual and organisational levels and uses the knowledge network inside the organisation to provide workers access to pertinent data and frameworks. And with a focus on knowledge management, the transfer of information is crucial for organisational performance [41]. At the individual level, KS happens via conversations with coworkers and helping them do jobs more quickly and effectively. In contrast, KS happens at the organisational level when experience is recorded, managed, reused, and transferred throughout the organisation and made accessible inside the organisation [8,42]. An organisation must continually innovate, adapt swiftly to changing situations, and learn new things quickly [43].

Due to the complex nature of knowledge, commercializing it is challenging, prompting extensive KS research [9]. Effective KS requires employees to collaborate, innovate, and establish KS protocols. Empirical studies by Nasiripour et al. [44] and Naghavi et al. [45] confirm KS positively influences innovation. Donate and de Pablo [46] argue that knowledge-intensive firms gain competitive advantages through KS-driven innovation, while Sadeghi and Rad [47] highlight that accessible knowledge enhances organizational innovation capacity. This research hypothesizes a positive link between KS and corporate innovation.

To foster a knowledge-sharing (KS) culture, organizations should encourage employee collaboration to ensure organizational knowledge is shared, applied, and enhances performance. Hu and Noor [48] emphasize that robust KS is a critical competitive factor for organizations. Businesses should promote KS among employees to achieve objectives while also collecting and internally sharing information about suppliers and competitors to boost knowledge and innovation [49]. Wahid et al. [12] support this, finding that suppliers and competitors positively influence KS, improving SME performance

Organizational Innovation

An organisation interacts with people and their surroundings as part of the integration process known as knowledge generation. This dynamic and interlinked interaction enables the knowledge process to occur from personal to a societal level. Innovation and knowledge are related, and knowledge management affects organisational innovation, according to Imam and Jagodi [50]. Additionally, a number of models for a knowledge-based innovation process have been researched [51]. These then emphasise an importance of diverse knowledge generation processes and recombination to produce new knowledge or inventions.

Knowledge integration describes the recombination used to create new knowledge [52]. The approach to integrate knowledge where the organisation to promote high-level coordination and communication between its clients, rivals, and suppliers to successfully support innovation activities [10,12]. Additionally, businesses are finding that they

need to take new technologies into account when creating innovations quickly to meet the increasing and changing needs of their customers and to increase worldwide competitiveness [53]. Early access to more data and expertise helps innovation success by lowering market and technology uncertainty. Through network connections, market knowledge integration may get additional information from other parties throughout the innovation process [54]. Additionally, a company may emphasise and alleviate the level of knowledge integration. The research by Lin and Chen [55] demonstrates how the integration of market information improves organisational knowledge for innovation in a favorable way.

PRO involves creating new knowledge to develop innovative products/services, enabling market leadership and opportunities for new entrants. PROC entails introducing new production techniques, management strategies, and technologies to improve processes. MAR focuses on identifying new market sectors through research, advertising, and promotion to exploit market opportunities and address gaps. BHV, an environmental response, manifests at individual, team, and management levels. It reflects an individual's propensity for change [56-57] and self-regulated behavior to meet organizational expectations for positive outcomes [58-60].

Every organisational member's readiness to accept change is what starts the BHV at the team level [61]. Adopting the change will enable management to see the need for fresh thinking and action. Additionally, managerial innovation shows management's openness to change, dedication to support creative execution strategies, and encouragement of fresh concepts [62]. At the managerial level, the BHV will place a strong emphasis on learning, participatory support and cooperation.

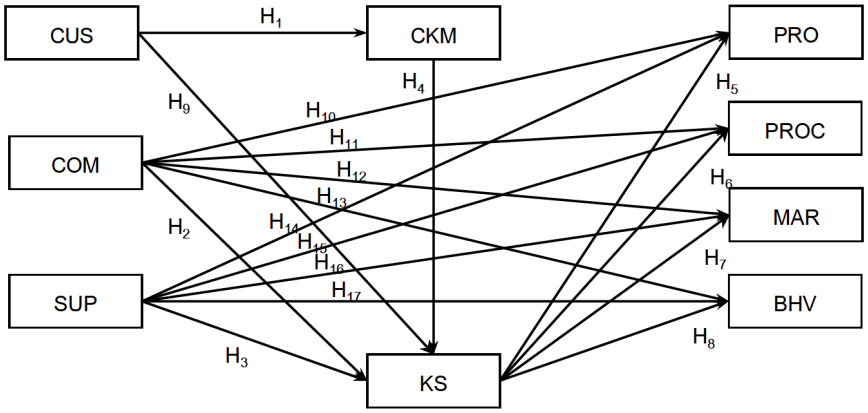

Figure 1. The Research Framework

The study's conceptual framework was created, as can be seen in Figure 1, based on the claim that market knowledge, customer knowledge management (CKM), knowledge sharing (KS), and organisational innovation are related. Based on this conceptual framework, there are 17 hypotheses proposed to examine both direct relationships and mediation effects.

Objective

1. To investigate the relationship between customers and customer knowledge management.
2. To investigate the relationship between competitors and KS.
3. To investigate the relationship between suppliers and KS.

Methodology

A questionnaire was the choice of instrument used in this research to gather data. The instrument was adopted from various research. There were 410 SMEs registered in the National Innovation Agency of Thailand, however only 210 of them replied to the survey. Stratified random sampling was used to distribute the questionnaire. This was so that there would be an even distribution among different industries represented by the SMEs. Table 1 below summaries the response rate from questionnaire distribution.

Table 1. Showing the response rate from questionnaire distribution

Questionnaire Distribution	Response Rate
Number of registered SMEs	410
Number of questionnaires sent out	410
Responses collected	210
Response rate	51.2%
Usable questionnaires	204

To evaluate the measurement's reliability, the replies were evaluated. The questionnaire was trustworthy, according to the Cronbach Alpha values for all the multi-item variables, which ranged from 0.69 to 0.87 [63]. A 5-point Likert scale of 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree) was employed for the survey. In contrast, only 204 of the 210 total replies were considered legitimate for study and were thereafter subjected to partial least square (PLS) analysis using the SmartPLS version 4.0 software. The measuring model was created and evaluated in this research before the structural model.

For Partial Least Squares Structural Equation Modelling (PLS-SEM) analysis, previous research has suggested a minimum sample threshold of 100 samples [64]. Alternatively, a smaller minimum sample size depending on statistical power may be used [65]. To determine the minimal sample size based on statistical power, this research employed G*power [66]. In order to estimate the smallest sample size required to have sufficient power to detect an effect, a power analysis is often conducted in research before data collection. G*power software is often used to do this [66]. with model testing, G*Power advised a sample size of 85 with a statistical power of 0.80. The power value in this research was 0.803 since the sample size was more than 85, making the sample size of 210 in this study acceptable.

Research Results

Common Method Variance (CMV)

When a study uses just one data source, the CMV may be a serious problem [67]. This problem was addressed in this research by using the complete collinearity test. According to Kock and Lynn [68] work, the complete collinearity test is a thorough method for evaluating vertical and lateral collinearity simultaneously [69]. The model may be contaminated by CMV if the VIF is larger than 3.3 and there is pathological collinearity. As a consequence, the model may be regarded as being free from CMV if all VIFs obtained from a comprehensive collinearity test are equal to or lower than 3.3. The VIFs produced for each latent variable in the model are shown in Table 2 based on the complete collinearity test. The latent variables in the VIF model are smaller than 3.3, proving that the model is CMV-free.

Table 2. Full Collinearity VIFs

CMV	CUS	COM	SUP	CKM	KS	PRO	PROC	MAR	BHV
VIFs	2.186	1.667	1.956	1.546	1.917	1.888	2.537	1.888	1.869

Measurement Assessment

The SmartPLS software, version 4.0 [70], was used to perform PLS analysis in order to improve all structural equation models. In addition, as suggested by Hair et al. [71], the measurement and structural model were evaluated. Prior to doing the structural modelling, the research evaluated the dimensionality, validity, and reliability of the latent construct measurement model. Additionally, tests of the Cronbach's (α) and composite reliability (CR) were conducted as advised by Henseler et al. [72].

In this work, nine constructs were included as part of the measurement model: CUS, COM, SUP, CKM, KS, PRO, PROC, MAR, and BHV. The loading of each indicator on its related latent variable was computed and compared to a threshold in order to determine the model's dependability. An item should be eliminated if the loading factor is less

than 0.4, and items with a loading between 0.4 and 0.5 should be eliminated if the results of the CR and Average Variance Extracted (AVE) tests are higher than the acceptable cutoff [38]. Indicator loadings for the related latent variables were often greater than 0.5, according to Table 3.

Validity Assessment

The convergent validity and discriminant validity of the model were evaluated. According to Malhotra [73], convergent validity describes how well a scale corresponds with other measures of the same variables. On the other hand, factor loading, AVE, and CR analysis are often used to determine the measurement model's convergent validity [74]. The model's convergent validity was shown by the fact that all values based on the findings were over 0.5. Additionally, by looking at the loading 0.5, AVE 0.5, and CR 0.7, the convergent validity may be assessed [74]. Additionally, the model's convergent validity was evaluated by looking at the item coefficients, and all of the values met the necessary criteria, suggesting good convergent validity. The factor loading threshold values for the model are shown in Table 3 and were above 0.50, as advised by Kim [74].

Table 3. Factor Loading, CR, and AVE

Constructs	Loading	CR	AVE
CUS	0.799	0.882	0.713
COM	0.866	0.904	0.653
SUP	0.807	0.873	0.633
CKM	0.838	0.890	0.670
KS	0.696	0.814	0.524
PRO	0.688	0.826	0.615
PROC	0.729	0.846	0.647
MAR	0.698	0.829	0.618
BHV	0.829	0.897	0.744

Heterotrait-Monotrait Ratio (HTMT) analysis was used in this research [72] to assess the discriminant validity of the model. In order to evaluate HTMT as a criterion, it must be compared to a predetermined threshold. There is a loss of discriminant validity if the HTMT value exceeds the threshold. Some studies recommend a threshold of 0.85 [63], while others [73] advocate a value of 0.90. The evaluation of the measurement model's discriminant validity using the HTMT ratio is shown in Table 4 in cases when the models' discriminant validity is found to be acceptable.

Table 4. Heterotrait-Monotrait Ratio (HTMT)

	BHV	CKM	COM	CUS	KS	MAR	PRO	PROC	SUP
BHV									
CKM	0.436								
COM	0.395	0.453							
CUS	0.736	0.508	0.596						
KS	0.540	0.684	0.625	0.578					
MAR	0.554	0.339	0.274	0.459	0.557				
PRO	0.509	0.414	0.445	0.411	0.413	0.773			
PROC	0.661	0.477	0.466	0.620	0.682	0.894	0.850		
SUP	0.619	0.492	0.534	0.735	0.640	0.479	0.562	0.668	

Structural Model Assessment

This study utilized 204 data from respondents and performed a 500-sample bootstrapping iteration. The SEM results are presented in Table 5.

Table 5. Path Coefficient and Hypotheses Testing

Hypotheses	β	S.E.	t value	p value	R^2	VIF	Decision	f^2
H1 CUS > CKM	0.436	0.079	5.522	0.000	0.182	1.000	Supported	0.234

Table 6. Path Coefficient and Hypotheses Testing (Continued)

Hypotheses	β	S.E.	t value	p value	R^2	VIF	Decision	f^2
H2 COM > KS	0.249	0.087	2.842	0.002		1.341	Supported	0.078
H3 SUP > KS	0.237	0.092	2.571	0.005	0.389	1.366	Supported	0.069
H4 CKM > KS	0.328	0.097	3.376	0.000		1.301	Supported	0.140
H5 KS > PRO	0.291	0.087	3.332	0.000	0.075	1.000	Supported	0.090
H6 KS > PROC	0.499	0.517	6.687	0.000	0.241	1.000	Supported	0.329
H7 KS > MAR	0.398	0.415	4.548	0.000	0.150	1.000	Supported	0.205
H8 KS > BHV	0.421	0.436	6.134	0.000	0.169	1.000	Supported	0.215

Based on the findings, CUS, CKM, COM, and SUP explained 38.9% of the variation in KS and 18.2% of the variance in CKM. In contrast, according to the R2 values, KS accounts for 7.5% of the variation in PRO, 24.1% of the variance in PROC, 15% of the variance in MAR, and 16.9% of the variance in BHV. The findings show that all beta route coefficients were statistically significant, positive, and moving in the anticipated direction. Additionally, it was shown that CUS had a substantial impact on CKM (β = 0.436, p 0.05). Significant effects on KS were discovered for the CKM (β = 0.328, p 0.05), COM (β = 0.249, p 0.05), and SUP (β = 0.237, p 0.05). Nevertheless, it was shown that KS significantly affected PRO, PROC, MAR, and BHV (β = 0.291, β = 0.499, β = 0.398, β = 0.421, p 0.05). H1, H2, H3, H4, H5, H6, H7, and H8 were thus supported. These findings demonstrate the equivalent importance of CUS, COM, and SUP as market KS predictors.

Preacher and Hayes's [74] bootstrapping approach was used in this research to investigate indirect impact. First, the analysis showed a t value of 2.693 for the indirect impact of CUS on KS (=0.143) (Table 6). This study also confirmed the presence of mediation given that the indirect effect of market knowledge on organizational innovation (COM > KS > PRO, β = 0.072, t value = 1.839; COM > KS > PROC, β = 0.124, t value = 2.600; COM > KS > MAR, β = 0.099, t value = 2.376; COM > KS > BHV, β = 0.105, t value = 2.302; SUP > KS > PRO, β = 0.069, t value = 1.728; SUP > KS > PROC, β = 0.118, t value = 2.184; SUP > KS > MAR, β = 0.094, t value = 2.080 and SUP > KS > BHV, β = 0.100, t value = 2.115). Based on the results, H9 to H17 were supported.

Table 7. Indirect Effect

Hypotheses	β	S.E.	t value	p value	Decision
H9 CUS > CKM > KS	0.060	0.024	2.472	0.008	Supported
H10 COM > KS > PRO	0.072	0.039	1.839	0.034	Supported
H11 COM > KS > PROC	0.124	0.048	2.600	0.003	Supported
H12 COM > KS > MAR	0.099	0.042	2.376	0.006	Supported
H13 COM > KS > BHV	0.105	0.045	2.302	0.006	Supported
H14 SUP > KS > PRO	0.069	0.040	1.728	0.048	Supported

Table 7. Indirect Effect (continue)

Hypotheses	β	S.E.	t value	p value	Decision
H15 SUP > KS > PROC	0.118	0.054	2.184	0.018	Supported
H16 SUP > KS > MAR	0.094	0.045	2.080	0.018	Supported
H17 SUP > KS > BHV	0.100	0.047	2.115	0.017	Supported

This study did not observe any variable multicollinearity in the model using the 3.3, VIF threshold level [65]. PLS Predict was also analysed, as suggested by earlier work [75-76], in addition to the blindfolding study. The Root Mean Square Error (RMSE) model is assumed to have less error in forecasting performance if it has lower values and higher Q2 values than the Linear Model (LM) [75-76] as shown in Table 7. Based on the findings, the values satisfy the specifications, potentially enhancing the prediction capability of the given indicator data. Table 8 shows that the PLS-SEM analysis's minority of indicators (BHV2, BHV3, MAR1, PROC2, and PRO3) had greater prediction errors than the LM benchmark, suggesting moderate predictive potential.

Table 8. The PLS Predict (PLS-LM) Results

	RMSE (PLS)	RMSE (LM)	RMSE (PLS-LM)
BHV2	**0.601**	**0.597**	**0.004**
BHV1	0.618	0.625	-0.007
BHV3	**0.668**	**0.633**	**0.035**
CKM1	0.698	0.722	-0.024
CKM2	0.751	0.775	-0.024
CKM4	0.735	0.761	-0.026
CKM3	0.697	0.731	-0.034
KS4	0.675	0.702	-0.027
KS1	0.788	0.824	-0.036
KS3	0.71	0.742	-0.032
KS2	0.791	0.805	-0.014
MAR2	0.756	0.784	-0.028
MAR1	**0.732**	**0.725**	**0.007**
PROC3	0.743	0.759	-0.016
PROC1	0.681	0.694	-0.013
PROC2	**0.841**	**0.817**	**0.024**
PRO2	0.88	0.906	-0.026
PRO1	0.781	0.821	-0.040
PRO3	**0.724**	**0.702**	**0.022**

Discussion

Innovation becomes an imperative driver to sustain organizational competitiveness and performance. Therefore, innovation research focuses on exploring factors that can influence innovation in an organization, particularly market knowledge and KS. This study's findings indicate that Customer Knowledge Management and Knowledge Sharing are mediators of innovation. The findings indicate that CUS has a positive influence on Customer Knowledge Management. This finding parallels the previous study conducted by Wahid et al. [7] that emphasizes the importance of managing

customer knowledge to indicate customer preferences, needs, and market trends. Moreover, H2 and H3 proposed that COM and SUP positively influenced organizational Knowledge Sharing. These findings highlighted the importance of SUP and COM as key market players. Consequently, establishing a good relationship with suppliers will enable an organization to recognize current technology and the new materials needed to develop novel products. In addition, COM also provides insight into the position and the direction of the rival organizations, enabling them to take effective strategies to gain a competitive advantage.

The results also postulated that Knowledge Sharing plays an essential role in mediating market knowledge and organizational innovation. This result is supported by Iqbal's [77] study. Therefore, KS is vital in creating an organization's innovation. The results necessitate top management to emphasize the importance of knowledge sharing among employees to ensure employees have similar understanding, goals, and directions. This study showed that market knowledge (customer, competitor, and supplier) significantly influenced organizational innovation and played a vital role in competitive advantage. Based on the results, CKM and KS are high-performance factors for selecting and managing crucial resources to achieve innovation. Moreover, CKM is an imperative tool for sharing customer knowledge. Conversely, CKM is not widely used in SMEs to create a competitive advantage due to a lack of awareness especially on a digital platform [13]. Therefore, SMEs should share knowledge of customer, competitor, and supplier to create innovation and integrate information technology in managing customer data. Additionally, organizations may achieve better performance and profit as sharing knowledge will allow them to use their resources better.

Theoretical and Practical Implications

Previous research on innovation focused on two dimensions: product and process [78]. This study added two more dimensions in measuring organizational innovation which are market and behavior. In addition to theoretical contributions, these findings suggest that KS is a significant predictor of organizational innovation. Therefore, to stimulate organizational innovation, an organization should practice market KS among employees to ensure that employees are up to date on the current market state and competitors. Consequently, employees will produce innovative outputs that can fulfil market needs and compete with the other products in the market.

Limitations and Future Research

This research contains a number of restrictions. The study did not examine organisational behavior over a lengthy period using a longitudinal research methodology but rather utilised a cross-sectional research approach. Future long-term research may look at the relationship between KS and organisational innovation. Additionally, since only SMEs were examined in this research, the CKM and KS may vary depending on the size of the organisation. Therefore, to enable comparisons, future study should look more closely at samples from bigger organisations, such as multinational or international corporations. Also, the key market players' influence on innovation was examined in this research. Future research should look at how secondary market players affect innovation to get deeper insights. Finally, the sample was drawn from a single context, which may limit the generalisability of the findings, the use of self-report data, and the cross-sectional research design, which cannot fully confirm causal relationships. It is recommended that future studies expand the sample to other types of organisations/industries or employ a longitudinal design to observe changes in CKM and organisational innovation over time.

Conclusion

Considering the results, it is safe to say that organisational innovation is significantly influenced by sharing knowledge and customer knowledge management [41]. Sharing of knowledge is seen as an ongoing conversation between explicit and tacit knowledge, where explicit knowledge may be transmitted via written and codified forms. According to this viewpoint, a company may create, codify, and transmit market knowledge into advantageous assets for competitive advantages. Because they affect creativity and innovation inside an organisation, knowledge creation

and sharing are very important. Positive levels of desired results must be created by cooperation and support of organisational culture-related variables, such as the environment that fosters knowledge progress that never stops. As a result, one of the essential components of organisational work and success is the planning function for training employees via information exchange [79].

Customer knowledge management has developed into a crucial organisational strategic resource that enhances innovation, product and service development, and marketing outcomes. It makes it possible to find new business possibilities and to maintain enduring relationships with clients. CKM makes sure that consumer information is used to improve the quality of goods and services and foster organisational innovation. Organisations must effectively manage customer knowledge since it is crucial for them to comprehend the traits and attitudes of their clients. It may be included into idea creation, innovation, and assessment.

References

[1] Sima, V., Gheorghe, I. G., Subić, J., & Nancu, D. (2020). Influences of the Industry 4.0 revolution on human capital development and consumer behavior: A systematic review. *Sustainability, 12*(10), 4035. https://doi.org/10.3390/su12104035

[2] Tay, S. I., Lee, T. C., Hamid, N. Z. A., & Ahmad, A. N. A. (2018). An overview of Industry 4.0: Definition, components, and government initiatives. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems, 10*(14), 1379–1387.

[3] Barker, R. (2022). The role of knowledge leaders to enhance organisational performance through Society 5.0. *Regional Journal of Information and Knowledge Management, 7*(1), 118–134.

[4] Fernández-Miranda, S. S., Marcos, M., Peralta-Alvarez, M. E., & Aguayo, F. (2017). The challenge of integrating Industry 4.0 in the degree of mechanical engineering. *Procedia Manufacturing, 13*, 1229–1236. https://doi.org/10.1016/j.promfg.2017.09.039

[5] Lee, S. M., & Lee, D. (2020). "Untact": A new customer service strategy in the digital age. *Service Business, 14*(1), 1–22. https://doi.org/10.1007/s11628-019-00408-2

[6] Hånell, S. M., Nordman, E. R., & Mattsson, L. G. (2020). The nature of individual experiential knowledge in internationalizing SMEs: Pitfalls of superstitious learning and the need for wisdom. *International Marketing Review, 37*(3), 515–531. https://doi.org/10.1108/IMR-09-2018-0260

[7] Wahid, K. A., Zahari, A. S. M., Zakaria, S., & Bakar, H. A. (2019b). The mediating effect of customer knowledge sharing on organizational performance. *ABAC Journal, 39*(2), 45–63.

[8] Barker, R., & Hanekom, J. (2022). Theoretical framework for knowledge sharing and co-creation of messages on digital platforms: A consumer knowledge management perspective. *Consumer Behavior Review, 6*(1), e-252642. https://doi.org/10.51359/2526-7884.2022.252642

[9] Waititu, P., & Barker, R. (2022). Employees' perceptions on the use of online internal communication for knowledge sharing. *Communicare, 40*(1), 84–100.

[10] Vejju, B. (2025). Analyzing the impact of CKM on business performance and innovation through SEM. *Journal of Digital Business and Innovation Management, 1*(3), 175–186. https://doi.org/10.64026/jdbim/2025018

[11] Zeng, Y., Harncharnchai, A., & Saeheaw, T. (2021). Customer knowledge management framework for SME herbal cosmetics using social media strategy. In *Proceedings of the 2021 International ECTI Northern Section Conference on Electrical, Electronics, Computer and Telecommunications Engineering (ECTI-NCON)* (pp. 79–84). IEEE. https://doi.org/10.1109/ECTIDAMTNCON51128.2021.9425720

[12] Wahid, K. A., Zahari, A. S. M., & Alias, N. R. (2019a). The roles of market knowledge management system and market knowledge sharing on SMEs' organizational performance. *Journal of Knowledge Management Application and Practice, 1*(2), 71–80. http://dx.doi.org/10.18576/jkmap/010206

[13] Hollebeek, L. D., Clark, M. K., Hammedi, W., & Arvola, R. (2021). Cocreated brand value: Theoretical model and propositions. *Journal of Brand Management, 28*(4), 413–428. https://doi.org/10.1057/s41262-021-00235-9

[14] Lavie, D. (2006). Capability reconfiguration: An analysis of incumbent responses to technological change. *Academy of Management Review, 31*(1), 153–174. https://doi.org/10.5465/amr.2006.19379629

[15] Nonaka, I., Konno, N., & Hirose, A. (2014). Toward development of evidence-based knowledge-creating theory. *Hitotsubashi Business Review, 62*(1), 86–101.

[16] Nonet, G. A., Gössling, T., Van Tulder, R., & Bryson, J. M. (2022). Multi-stakeholder engagement for the Sustainable Development Goals: Introduction to the special issue. *Journal of Business Ethics, 180*(4), 945–957. https://doi.org/10.1007/s10551-022-05192-0

[17] Kotler, P. (2000). *Marketing management* (Millennium ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

[18] Chamber of Commerce of Metropolitan Montreal. (2022). *Understand your competitors* (Info Entrepreneurs publication). https://www.infoentrepreneurs.org/en/guides/understand-your-competitors/

[19] Gast, J., Gundolf, K., Harms, R., & Collado, E. M. (2019). Knowledge management and coopetition: How do cooperating competitors balance the needs to share and protect their knowledge? *Industrial Marketing Management, 77*, 65–74. https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2018.12.007

[20] Drew, S. A. W. (1997). From knowledge to action: The impact of benchmarking on organizational performance. *Long Range Planning, 30*(3), 427–441. https://doi.org/10.1016/S0024-6301(97)90262-4

[21] Sammon, W. L., Kurland, M. A., & Spitalnic, R. (1984). *Business competitor intelligence: Methods for collecting, organizing, and using information*. John Wiley & Sons

[22] Narver, J. C., & Slater, S. F. (1990). The effect of a market orientation on business profitability. *Journal of Marketing, 54*(4), 20–35. https://doi.org/10.1177/002224299005400403

[23] Porter, M. E. (1980). *Competitive strategy: Techniques for analyzing industries and competitors*. Free Press.

[24] Tarnovskaya, V. (2023). Sustainability as the source of competitive advantage: How sustainable is it? In P. N. Ghauri, U. Elg, & S. M. Hånell (Eds.), *Creating a sustainable competitive position: Ethical challenges for international firms* (International Business and Management, Vol. 37, pp. 75–89). Emerald Publishing. https://doi.org/10.1108/s1876-066x20230000037005

[25] Gwinner, K. P., Bitner, M. J., Brown, S. W., & Kumar, A. (2005). Service customization through employee adaptiveness. *Journal of Service Research, 8*(2), 131–148. https://doi.org/10.1177/1094670505279699

[26] Chou, C. Y., Shen, Y.-C., Wu, P.-H., & Lin, H.-Y. (2022). Employee perceived meaning of work and service adaptive behavior: A psychological resourcefulness perspective. *Service Business, 16*(4), 1035–1063. https://doi.org/10.1007/s11628-022-00505-9

[27] Verbeke, A., & Tung, V. W. S. (2013). The future of stakeholder management theory: A temporal perspective. *Journal of Business Ethics, 112*(3), 529–543. https://doi.org/10.1007/s10551-012-1276-8

[28] Mettler, T., & Rohner, P. (2008). Supplier relationship management im Krankenhaus. *HMD – Praxis der Wirtschaftsinformatik, 45*(1), 87–95. https://doi.org/10.1007/BF03341177

[29] Sudharatna, Y. (2010). *Learning organization* (2nd ed.). Chulalongkorn University.

[30] Stoumpos, A. I., Kitsios, F., & Talias, M. A. (2023). Digital transformation in healthcare: Technology acceptance and its applications. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 20*(4), 3407. https://doi.org/10.3390/ijerph20043407

[31] Rowley, T. J. (1997). Moving beyond dyadic ties: A network theory of stakeholder influences. *Academy of Management Review, 22*(4), 887–910. https://doi.org/10.5465/amr.1997.9711022107

[32] Srikantaiah, T. K., & Koenig, M. E. D. (Eds.). (2000). Knowledge management for the information professional. *American Society for Information Science, 41*(4), 549-573. https://doi.org/10.1016/s0099-1333(00)00151-8

[33] Nzowa, S. (2021). Customer switching intentions in commercial banks: A case of selected commercial banks in Dar es Salaam. *Consumer Behavior Review, 5*(3), 307–320. https://doi.org/10.51359/2526-7884.2021.250399

[34] Mohaghar, A., Jafarnejad, A., Mood, M. M., & Youshanlouei, H. R. (2012). A framework to evaluate customer knowledge co-creation capacity for new product development. *African Journal of Business Management, 6*(21), 6401–6414. https://doi.org/10.5897/AJBM11.2392

[35] Rollins, M., & Halinen, A. (2005, January 6). Customer knowledge management competence: Towards a theoretical framework. In *Proceedings of the 38th Annual Hawaii International Conference on System Sciences* (pp. 1–10). IEEE. https://doi.org/10.1109/HICSS.2005.180

[36] Castagna, F., Centobelli, P., Roberto Cerchione, R., Esposito, E., Oropallo, E., & Passaro, R. (2020). Customer knowledge management in SMEs Facing Digital Transformation. *Sustainability, 12*(9), 3899. https://doi.org/ 10.3390/su12093899

[37] Ourzik, V. Y. (2022). Customer knowledge management: a systematic literature review and agenda for future research. *European Conference on Knowledge Management, 23*(2), 1384–1394. https://doi.org/ 10.34190/ eckm.23.2.780

[38] Kim, D. Y. (2010). *The impacts of quality management practices on innovation* (Doctoral dissertation). ProQuest Dissertation & Thesis Global. (Accession No. 816192017).

[39] Schniederjans, D., & Schniederjans, M. (2015). Quality management and innovation: new insights on a structural contingency framework. *International Journal of Quality Innovation*, *1*(1). https://doi.org/10.1186/s40887-015-0004-8

[40] Chua, K., Thinakaran, R., & Vasudevan, A. (2023). Knowledge sharing barriers in organizations: A review. *TEM Journal, 12*(1), 184–191. https://doi.org/10.18421/TEM121-24

[41] Awada, H. (2019). An investigation of the relationship between organizational structure, Tie Strength and Tacit Knowledge Sharing. *Journal of Behavior Studies in Organizations, 1, 13-24.* https://doi.org/ 10.32038/JBSO. 2019.01.02

[42] Lin, H. F. (2007). Knowledge sharing and firm innovation capability: An empirical study. *International Journal of Manpower*, *28*(3/4), 315-332. https://doi.org/10.1108/01437720710755272

[43] Ulrich, D. (1998). A new mandate for human resources. *Harvard Business Review*, 124-134.

[44] Nasiripour, A. A., Radfar, R., & Badpa, M. (2013). Assessment of knowledge-sharing role in innovation (case study: Isfahan R&D Scientific Small City). *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences, 2*(6), 150-157.

[45] Naghavi, M., Dastaviz, A. H., & Jamshidy, M. (2014). The mediating role of knowledge management processes in the development of organizational innovation in the public sector. *Journal of Applied Sciences, 14*(2), 112 120. https://doi.org/10.3923/jas.2014.112.120

[46] Donate, M. J. & de Pablo, J. D. S. (2015). The role of knowledge-oriented leadership in knowledge management practices and innovation. *Journal of Business Research, 68*(2), 360–370.

[47] Sadeghi, A. & Rad, F. M. (2019). The role of knowledge-oriented leadership in knowledge management and innovation. *Management Science Letters, 8*(3), 151–160. https://doi.org/10.5267/j.msl.2018.1.003

[48] Hu, J., & Noor, S. M. (2024). Why We Share: A systematic review of knowledge-sharing intentions on social media. *Behavioral sciences (Basel, Switzerland), 14*(8), 636. https://doi.org/10.3390/bs14080636

[49] Chevallier, C., Laarraf, Z., Lacam, J. S., Miloudi, A., & Salvetat, D. (2016). Competitive intelligence, knowledge management and coopetition: The case of European high-technology firms. *Business Process Management Journal, 22*(6), 1192-1211. https://doi.org/10.1108/BPMJ-11-2015-0161

[50] Imam, M. & JagodiČ, G. (2021). Impact of knowledge management and organizational performance and competitiveness. *Paper presented during the Management, Knowledge and Learning International Online Conference*, 20-21 May 2021. https://doi.org/10.53615/978-961-6914-28-4.6

[51] Zhong, C., Huang, R., Duan, Y., Sunguo, T., & Dello Strologo, A. (2024). Exploring the impacts of knowledge recombination on firms' breakthrough innovation: The moderating effect of environmental dynamism. *Journal of Knowledge Management, 28*(3), 698–723. https://doi.org/10.1108/JKM-08-2022-0623

[52] Quintance, E., Casselman, R. M., Reiche, B. S., & Nylund, P. A. (2011). Innovation as a knowledge-based outcome. *Journal of Knowledge Management, 15*(6), 928-947. https://doi.org/10.1108/ 13673271111179299

[53] Millson, M. R., & Wilemon, D. A. (2002). The impact of organizational integration and product development proficiency on market success. *Industrial Marketing Management, 31*, 1-23. https://doi.org/10.1016/S0019-8501(99)00126-1

[54] Paolo, T. (2007). Is integration enough for fast product development? An empirical investigation of the contextual effects of product vision. *Journal of Product Innovation Management, 24*(1), 69-82. https://doi.org/10.1111/ j.1540-5885.2006.00233.x

[55] Lin, M. J., & Chen, C. (2008). Integration and knowledge sharing: Transforming to long-term competitive advantage. *International Journal of Organizational Analysis, 16*(1/2), 83-108. https://doi.org/10.1108/ 19348830810915514

[56] Hurt, H. T., Joseph, K., & Cook, C. D. (1977). Scales for the measurement of innovativeness. *Human Communication Research, 4(*1), 58-65. https://doi.org/10.1111/j.14682958.1977.tb00597.

[57] Sinclair-Desgagné, B. (2021). Measuring innovation and innovativeness: a data-mining approach. *Quality & Quantity, 56*(1), 1–20. https://doi.org/10.1007/S11135-021-01231-6

[58] Bandura, A., & Dickson, J. (1983). R&D work climate and innovation in semiconductors. *Academy of Management Journal, 26*(2), 362-368. https://doi.org/10.5465/255984

[59] Jaworski, B. J., & Kohli, A. K. (1993). Market orientation: Antecedents and consequences. *Journal of Marketing, 57*(3), 53-70. https://doi.org/10.2307/1251854

[60] Ho, K.L. P., Nguyen, C.N., Adhikari, R., Miles, M.P. and Bonney, L. (2018). Exploring market orientation, innovation, and financial performance in agricultural value chains in emerging economies. *Journal of Innovation & Knowledge, 3*(3), 154-163. https://doi.org/10.1016/j.jik.2017.03.008

[61] Zaltman, G., Duncan, R., & Holbek, J. (1973). *Innovations and organizations*. John Wiley and Sons.

[62] Rainey, H. G. (1999). Using comparison of public and private organizations to access innovative attitudes among members of organizations. *Public Productivity and Management Review, 23*(2), 130-149. https://doi. org/10.2307/3380775

[63] Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modelling* (2nd ed.). Guilford Press.

[64] Reinartz, W., Haenlein, M., & Henseler, J. (2009). An empirical comparison of the efficacy of covariance-based and variance-based SEM. *International Journal of Research in Marketing*, *26*(4), 332-344. http://doi. org/10.1016/ j.ijresmar.2009.08.001

[65] Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C., & Sarstedt, M. (2014a). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)*. Sage.

[66] Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A., & Lang, A. G. (2009). Statistical power analyses using G*Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses. *Behavior Research Methods, 41*(4), 1149-1160. https://doi.org /10.3758/ BRM.41.4.1149

[67] Mackenzie, S. B., Podsakoff, P. M., & Podsakoff, N. P. (2011). Construct measurement and validation procedures in MIS and behavioral research: Integrating new and existing techniques. *Management Information System Quarterly, 35*(2), 293-334. https://doi.org/10.2307/23044045

[68] Kock, N., & Lynn, G. S. (2012). Lateral collinearity and misleading results in variance-based SEM: An illustration and recommendations. *Journal of the Association for Information Systems*, *13(7*), 546-580. https://doi.org/ 10.17705/1jais.00302

[69] Kock, N. (2015). Common method bias in PLS-SEM: A full collinearity assessment approach. *International Journal of e-Collaboration, 11*(4), 1-10. https://doi.org/10.4018/ijec.2015100101

[70] Ringle, C. M., Wende, S., & Becker, J. M. (2015). *SmartPLS* (3rd ed.). Boenningstedt: Smart PLS GmbH. http://www.smartpls.com

[71] Hair, Jr. F, Sarstedt, J., Hopkins, M., & Kuppelwieser, V. (2014b). Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM): An emerging tool in business research. *European Business Review, 26*(2), 106-121. https://doi.org/10.1108/EBR-10-2013-0128

[72] Henseler, J., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2015). A new criterion for assessing discriminant validity in variance-based structural equation modelling. *Journal of the Academy of Marketing Science, 43*(1), 115-135. https://doi.org/10.1007/s11747-014-0403-8

[73] Gold, A.H., Malhotra, A., & Segars, A. H. (2001). Knowledge management: An organizational capabilities perspective. *Journal of Management Information Systems*, *18*(1), 185-214. https://doi.org/10. 1080/07421222.2001.11045669

[74] Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods, 40*, 879-891. https://doi.org/ 10.3758/BRM.40.3.879

[75] Shmueli, G., Ray, S., Velasquez Estrada, J. M., & Chatla, S. B. (2016). The elephant in the room: Predictive performance of PLS Models. *Journal of Business Research, 69*(10), 1-13. http://doi.org/10.1016/j.jbusres.2016.03.049

[76] Shmueli, G., Sarstedt, M., Hair, J. F., Cheah, J. H., Ting, H., Vaithilingam, S., & Ringle, C. M. (2019). Predictive model assessment in PLS-SEM: Guidelines for using PLSpredict. *European Journal of Marketing,* 1-26. http://doi.org/10.1108/EJM-02-2019-0189

[77] Iqbal, A. (2021). Innovation speed and quality in Higher Education Institutions: The role of knowledge management enablers and knowledge sharing process. *Journal of Knowledge Management*, 1-27. http://doi.org/10.1108/JKM-07-2020-0546

[78] Ghasemzadeh, P., Nazari, J. A., Farzaneh, M., & Mehralian, G. (2019). Moderating role of innovation culture in the relationship between organizational learning and innovation performance. *The Learning Organization*, *26*(3), 289-303. https://doi.org/10.1108/TLO-08-2018-0139

[79] PopadiĆ, D., KontiĆ, L., ZivanoviĆ, V., & ZivanoviĆ, N. (2022). Educational management as an imperative of high business results. *European Journal of Studies in Management and Business (Formerly Management and Business Research Quarterly), 22*, 1-10. https://doi.org/10.32038/mbrq.2022.22.01

PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

Factors Influencing the Adoption and Utilization of Artificial Intelligence in Strategic Decision-Making: A Case Study of Retail and E-Commerce Businesses

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์: กรณีศึกษาธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซ

Vatchareephorn Limrath[1*]
วัชรีพร หลิมรัตน์[1*]

[1] Faculty of Business Administration, Rajapruk University, Nonthaburi, 11130, Thailand
[1] คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ นนทบุรี 11130
* Correspondence: jiraporn_suk@nstru.ac.th

Citation:
Limrath, V. (2026). Factors influencing the adoption and utilization of artificial intelligence in strategic decision-making: a case study of retail and e-commerce businesses. *Parichart J. 39*(4), 16-26. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.282490

Article history:
Received: July 24, 2025
Revised: October 23, 2025
Accepted: December 17, 2025

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract

Background and Objectives: Amidst the rapid growth of Thailand's digital economy, retail and e-commerce businesses face challenges in managing big data and market volatility. Adopting advanced technologies to assist in management is therefore unavoidable. This research aims to assess the potential of artificial intelligence (AI) as a strategic decision-making tool to enhance the operational efficiency of Thai retail and e-commerce businesses. The study employs a holistic approach, examining both quantitative effectiveness to demonstrate cost-benefit analysis and in-depth analysis of the perspectives, experiences, and challenges faced by executives in the field. This aims to provide guidance for sustainable digital business transformation.

Methods: This research employs a mixed-methods approach. Quantitative research utilizes secondary financial and operational data (2024–2022) from two retail and e-commerce businesses that have clearly adopted AI. The data was analyzed using Panel Data Regression and Difference-in-Differences econometric models in the GRETL software. Qualitative research involved semi-structured in-depth interviews with eight senior executives, and the data was analyzed using content analysis.

Results: Mixed-method analysis revealed that the use of artificial intelligence significantly enhances strategic decision-making, both statistically and experientially, by improving accuracy, speed, and systematic planning. Quantitative results showed that AI adoption significantly impacted business efficiency, particularly in forecasting accuracy, inventory management, and reducing delivery times, with organizational size and revenue growth rate as contributing factors. Qualitative findings indicated that executives recognize the value of AI in big data analytics, predictive strategy development, and enhancing competitiveness. Furthermore, strategic motivation was found to have a greater influence on success than organizational size.

Application of this study: The findings of this research can be applied as a guideline for entrepreneurs in planning digital strategies, allocating budgets for investment and

development of artificial intelligence, and planning training to upgrade the skills of their personnel to be ready for future technological changes.

Conclusions: This research provides an overview, potential, success factors, and challenges of applying artificial intelligence in the retail and e-commerce sectors within the Thai context. This will be highly beneficial to policymakers, business executives, and researchers in developing more effective strategic decision-making models in the digital age.

Keywords: Artificial Intelligence; Strategic Decision Making; Organizational Performance

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์: ท่ามกลางการเติบโตอย่างก้าวกระโดดของระบบเศรษฐกิจดิจิทัลในประเทศไทย ธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซต้องเผชิญกับความท้าทายในการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่และความผันผวนของตลาด การนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาช่วยบริหารจัดการจึงเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพของปัญญาประดิษฐ์ ในฐานะเครื่องมือช่วยตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานของธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซในไทย โดยมุ่งศึกษาแบบองค์รวม ทั้งในด้านประสิทธิผลเชิงปริมาณเพื่อพิสูจน์ความคุ้มค่าในเชิงตัวเลข และการเจาะลึกมุมมอง ประสบการณ์ รวมถึงความท้าทายจากผู้บริหารในภาคปฏิบัติจริง เพื่อเป็นแนวทางในการเปลี่ยนผ่านธุรกิจสู่ยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

ระเบียบวิธีการศึกษา: การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้ข้อมูลทุติยภูมิด้านการเงินและการดำเนินงาน (ปี พ.ศ. 2565–2567) ของธุรกิจค้าปลีกและธุรกิจอีคอมเมิร์ซที่มีการใช้ปัญญาประดิษฐ์ชัดเจน จำนวน 2 แห่ง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโมเดลเศรษฐมิติแบบ Panel Data Regression และ Difference-in-Differences ผ่านโปรแกรม GRETL ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพทำการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างกับผู้บริหารระดับสูงจำนวน 8 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษา: ผลการวิเคราะห์แบบผสมผสานพบว่า การใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยยกระดับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์อย่างมีนัยสำคัญทั้งในเชิงสถิติและจากประสบการณ์ของผู้บริหาร โดยช่วยเพิ่มความแม่นยำ ความเร็ว และการวางแผนเชิงระบบ ผลเชิงปริมาณชี้ว่าการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพธุรกิจ โดยเฉพาะด้านความแม่นยำของการพยากรณ์ การจัดการสินค้าคงคลัง และการลดระยะเวลาจัดส่งสินค้า โดยมีขนาดขององค์การและอัตราการเติบโตของรายได้เป็นปัจจัยร่วม ขณะที่ผลเชิงคุณภาพระบุว่า ผู้บริหารตระหนักถึงคุณค่าของปัญญาประดิษฐ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ การกำหนดกลยุทธ์เชิงคาดการณ์ และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน นอกจากนี้ยังพบว่าแรงจูงใจเชิงกลยุทธ์มีอิทธิพลต่อความสำเร็จมากกว่าขนาดขององค์การ

การประยุกต์ใช้: ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้ประกอบการในการวางแผนกลยุทธ์ด้านดิจิทัล การจัดสรรงบประมาณเพื่อลงทุนและพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ ตลอดจนการวางแผนอบรมเพื่อยกระดับทักษะบุคลากรให้พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในอนาคต

บทสรุป: การวิจัยนี้ช่วยสะท้อนภาพรวม ศักยภาพ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ และความท้าทายของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในภาคธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซในบริบทของประเทศไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารธุรกิจ และนักวิจัย ในการนำไปพัฒนารูปแบบการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์ การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ประสิทธิภาพองค์การ

บทนำ (Introduction)

ในยุคดิจิทัล (Digital Age) ที่เทคโนโลยีสารสนเทศและข้อมูลมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจ ภาคค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สถานการณ์หลังการระบาดของโควิด-19 ทำให้ผู้บริโภคหันไปใช้ช่องทางออนไลน์มากขึ้น ธุรกิจค้าปลีกจึงจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์จากการผลิตจำนวนมาก (Mass Market) ไปสู่การมอบประสบการณ์เฉพาะบุคคล (Hyper-Personalization) ให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าแต่ละราย ในประเทศไทย การใช้อินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์มือถือที่เพิ่มขึ้น รวมถึงการพัฒนาระบบโลจิสติกส์และการชำระเงินออนไลน์ ทำให้ตลาดอีคอมเมิร์ซเติบโตอย่างมีนัยสำคัญ มูลค่าตลาดอีคอมเมิร์ซของไทยในปี 2023 สูงถึง 26.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 32 พันล้านดอลลาร์ภายในปี 2025 [1] ยอดขายผ่านอุปกรณ์มือถือคิดเป็นกว่า 80% ของยอดขายออนไลน์ทั้งหมด และประชากรกว่าครึ่งหนึ่งใช้แพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซอย่างสม่ำเสมอ [2] แนวโน้มนี้สะท้อนว่าค้าปลีกไทยต้องเร่งพัฒนากลยุทธ์ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลใหม่ ๆ เพื่อแข่งขันและตอบโจทย์ลูกค้าในยุคปัจจุบัน

ในยุคที่ข้อมูลเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจ ธุรกิจทั่วโลกหันมาใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) มากขึ้น งานวิจัยระดับโลกระบุว่า 78% ขององค์การได้นำ AI ไปใช้แล้วอย่างน้อยหนึ่งฟังก์ชัน และ 71% ใช้ Generative AI ในบางส่วนขององค์การ [3] รายงานของ McKinsey ชี้ว่าองค์การชั้นนำด้านอีคอมเมิร์ซลงทุนอย่างต่อเนื่องในเทคโนโลยีใหม่ เพื่อเข้าใจและตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น โดยเน้นว่า “Technology is strategy” หมายความว่าพื้นฐานด้านเทคโนโลยีที่แข็งแกร่งช่วยให้องค์การสร้างนวัตกรรมได้รวดเร็วและยืดหยุ่น [3]

ปัญญาประดิษฐ์ยังถูกนำมาวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อคำนวณขนาดตลาด วิเคราะห์คู่แข่ง และจำลองสถานการณ์ทางธุรกิจ (Scenario Planning) เพื่อประเมินคุณค่าของกลยุทธ์ต่าง ๆ ในภาคค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ให้ผลที่จับต้องได้ เช่น การพยากรณ์ความต้องการสินค้า การจัดการสินค้าคงคลัง และการสร้างประสบการณ์ลูกค้าแบบส่วนบุคคล ตัวอย่างเช่น ในช่วงเทศกาล Black Friday ปีที่ผ่านมา ผู้ค้าปลีกที่ใช้แชตบอท AI พบว่าอัตราการแปลงยอดขาย (Conversion Rate) สูงขึ้นประมาณ 15% [4] ผู้บริหารค้าปลีก 6 ใน 10 รายเห็นว่า AI ช่วยปรับปรุงการคาดการณ์ความต้องการและการจัดการสินค้าคงคลังในปี 2024 และ 7 ใน 10 รายคาดว่าจะใช้ AI เพื่อสร้างประสบการณ์เฉพาะบุคคลให้ลูกค้าภายในปีหน้า [5]

อย่างไรก็ดี ในบริบทของประเทศไทย การประยุกต์ใช้ AI โดยเฉพาะในระดับผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ยังเผชิญข้อจำกัดหลายด้าน ทั้งด้านบุคลากร โครงสร้างพื้นฐาน และงบประมาณ รายงานของ PwC ประเทศไทยระบุว่า 58% ของผู้บริหารไทยเห็นว่าจำเป็นต้องยกระดับทักษะบุคลากรเพื่อรองรับการใช้ AI เนื่องจากแรงงานไทยยังขาดทักษะเฉพาะด้าน และถือเป็นอุปสรรคหลักในการนำเทคโนโลยีนี้มาใช้ [6] นอกจากนี้ 36% ของผู้บริหารไทยเพิ่งเริ่มใช้ Generative AI และเพียง 24% ปรับกลยุทธ์ธุรกิจตามการมาของ AI [6] ขณะที่องค์การส่วนใหญ่ยังใช้เทคโนโลยีนี้ในงานซ้ำ ๆ เช่น แชตบอทหรือการตอบคำถามลูกค้า [7] แสดงให้เห็นว่า AI ในบริบทองค์กรไทย โดยเฉพาะ SME ยังอยู่ในระยะเริ่มต้นและมีช่องว่างเชิงกลยุทธ์ในการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยในต่างประเทศได้ชี้ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการใช้ AI เช่น ความพร้อมด้านเทคโนโลยี ความเป็นผู้นำเชิงดิจิทัล และวัฒนธรรมองค์การ (Organizational Culture) [8-9] อย่างไรก็ตาม งานศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์ปัจจัยเหล่านี้ในบริบทของประเทศไทยยังมีจำกัด โดยเฉพาะในกลุ่มธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซ ซึ่งเป็นภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศ

ช่องว่างขององค์ความรู้ (Research Gap) จึงอยู่ที่การขาดการศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับ “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำ AI มาใช้ในองค์กรไทย” ทั้งในเชิงกลยุทธ์และการบริหารจัดการ รวมถึงยังไม่ชัดเจนว่าปัญหาที่แท้จริงของธุรกิจไทยคืออะไร องค์การต้องการคำตอบในประเด็นใด และปัจจัยใดเอื้อต่อความสำเร็จของการใช้ AI ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซในประเทศไทย โดยมุ่งตอบคำถามว่า “ปัจจัยใดส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้ AI ในองค์การไทย” และผลการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารธุรกิจไทยในการวางกลยุทธ์ดิจิทัล การพัฒนาทักษะบุคลากร และการกำหนดนโยบายส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

วัตถุประสงค์ (Objective)

เพื่อประเมินศักยภาพของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่มีต่อการพัฒนาประสิทธิภาพของธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในองค์กรสามารถอธิบายได้ผ่านหลายกรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่สำคัญ ซึ่งเชื่อมโยงกับตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยดังแสดงในตารางที่ 1 (Table 1) และตารางที่ 2 (Table 2) ได้แก่ Resource-Based View (RBV) อธิบายว่าศักยภาพเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจเกิดจากการใช้ทรัพยากรที่มีเอกลักษณ์ เช่น ข้อมูล เทคโนโลยี และบุคลากรที่มีทักษะด้าน AI ซึ่งช่วยสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน [10] Technology Acceptance Model (TAM) ชี้ว่าความสำเร็จของการใช้ AI ขึ้นอยู่กับการรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness) และการใช้งานง่าย (Perceived Ease of Use) ของเทคโนโลยีในมุมมองของผู้ใช้ภายในองค์กร [11] Diffusion of Innovation Theory (DOI) ของ Rogers (2003) อธิบายการยอมรับนวัตกรรมตามลำดับขั้น ตั้งแต่การรับรู้ไปจนถึงการใช้งานจริง ซึ่งสะท้อนถึงการยอมรับ AI ในระดับต่าง ๆ ขององค์กรไทย [12] Dynamic Capabilities Theory เน้นความสามารถขององค์กรในการปรับตัวและใช้เทคโนโลยีใหม่เพื่อสร้างคุณค่าทางกลยุทธ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสัมพันธ์กับการพัฒนาขีดความสามารถด้านข้อมูลและการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจ [13] ทฤษฎีเหล่านี้เป็นกรอบสำคัญในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เช่น ศักยภาพองค์กร การสนับสนุนจากผู้นำ ความพร้อมทางเทคโนโลยี และผลลัพธ์เชิงกลยุทธ์ ซึ่งสะท้อนถึง ศักยภาพในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจ ที่ใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพ

Smith et al. (2022) ศึกษาองค์กรค้าปลีกในยุโรป พบว่าองค์กรที่บูรณาการ AI เข้ากับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์มีประสิทธิภาพสูงขึ้นทั้งด้านการคาดการณ์ยอดขายและการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ [14] Fountaine et al. (2019) จาก Harvard Business Review วิเคราะห์ว่าปัจจัยสำคัญขององค์กรที่ใช้ AI ได้ผลคือ “การบูรณาการข้อมูล” และ “การเปลี่ยนแปลงกระบวนการบริหาร” ซึ่งทำให้ AI ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือ แต่กลายเป็น “ระบบคิดใหม่” ขององค์กร [15] ขณะเดียวกัน McKinsey (2023) รายงานว่าองค์กรในภาคอีคอมเมิร์ซทั่วโลกกว่า 71% ใช้ Generative AI เพื่อปรับปรุงการวางแผนกลยุทธ์ การตลาดเชิงคาดการณ์ และการออกแบบประสบการณ์ลูกค้า [3] งานของ Dwivedi et al. (2021) ยังระบุว่าปัจจัยด้าน การสนับสนุนจากผู้นำ และ วัฒนธรรมข้อมูล (Data Culture) เป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการนำ AI ไปสู่การสร้างคุณค่าเชิงกลยุทธ์ [16]

ในบริบทของประเทศไทย งานของ PwC Thailand (2024) พบว่าองค์กรไทยกว่า 58% เห็นความจำเป็นต้องพัฒนาทักษะบุคลากรเพื่อรองรับการใช้ AI และยังขาดแผนเชิงกลยุทธ์ในการบูรณาการเทคโนโลยีนี้กับการดำเนินงานจริง [6] สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (DEPA, 2023) รายงานว่า SMEs ไทยกว่า 70% ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพียงบางส่วน เช่น ระบบบัญชีหรือการตลาดออนไลน์ แต่มีเพียง 18% ที่เริ่มใช้ AI ในการวิเคราะห์ลูกค้าหรือวางแผนการผลิต [17] งานของ Chantarasombat & Boonchai (2022) พบว่า SMEs ไทยมีทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้ AI แต่ติดปัญหาด้านงบประมาณ ความรู้ และการขาดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง [18] ขณะที่ Suthipongchai (2023) ระบุว่า ความสำเร็จในการใช้ AI ของธุรกิจค้าปลีกขึ้นอยู่กับ “ความชัดเจนของเป้าหมายเชิงกลยุทธ์” มากกว่าขนาดขององค์กร [19]

จากการทบทวนข้างต้น พบว่าแม้งานวิจัยระดับนานาชาติได้ให้ความสำคัญกับ กลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมข้อมูล แต่ในประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่ม SMEs และธุรกิจค้าปลีก–อีคอมเมิร์ซ ยังขาดงานวิจัยเชิงลึกที่วิเคราะห์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ AI อย่างเป็นระบบ, ศึกษา ความเชื่อมโยงระหว่างการใช้ AI กับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์, และนำกรอบทฤษฎีเชิงกลยุทธ์ มาผสมผสานในการวิเคราะห์ ดังนั้น การวิจัยนี้มุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยใช้แนวคิดจาก RBV, TAM, DOI และ Dynamic Capabilities เพื่ออธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ AI ในองค์กรค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซของไทย และประเมินศักยภาพของ AI ต่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจในบริบทไทยอย่างเป็นระบบ

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยมุ่งวิเคราะห์ศักยภาพของการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการเพิ่มประสิทธิภาพของธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซในประเทศไทย โดยการบูรณาการระหว่างข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สมบูรณ์และสอดคล้องกัน ขอบเขตของการวิจัยครอบคลุมแนวคิดด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ การจัดการเทคโนโลยี และนวัตกรรมธุรกิจ โดยอ้างอิงทฤษฎีทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ (Resource-Based View: RBV) ทฤษฎีความสามารถพลวัต (Dynamic Capabilities Theory) และแนวคิดการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) เป็นกรอบเชิงแนวคิดในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ขององค์การผ่านการใช้ AI

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณได้แก่ธุรกิจค้าปลีกในกรุงเทพมหานคร 1 แห่ง และธุรกิจอีคอมเมิร์ซในจังหวัดนนทบุรี 1 แห่ง ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือเป็นธุรกิจที่มีการนำเทคโนโลยี AI มาใช้ในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมในหลายมิติ ทั้งด้านการวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้า การบริหารสินค้าคงคลัง การพัฒนาแผนการตลาด และการบริหาร

ทรัพยากรบุคคล ธุรกิจค้าปลีกที่เลือกเป็นผู้ประกอบการขนาดกลางที่มีสาขาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและมีระบบการขายแบบ Omni-Channel ส่วนธุรกิจอีคอมเมิร์ซเป็นผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลและมีฐานข้อมูลลูกค้าขนาดใหญ่ ทั้งสองกรณีเป็นตัวแทนของธุรกิจในอุตสาหกรรมค้าปลีกสมัยใหม่ที่กำลังปรับตัวเข้าสู่การใช้ AI เพื่อขับเคลื่อนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

ข้อมูลเชิงปริมาณที่ใช้ในการวิเคราะห์ถูกรวบรวมจากรายงานผลประกอบการประจำปีของบริษัท รายงานสรุปผลการดำเนินงานภายในระบบ ERP และระบบวิเคราะห์ข้อมูลออนไลน์ (Business Intelligence System) ของทั้งสองธุรกิจ โดยเก็บข้อมูลช่วงปี พ.ศ. 2565–2567 รวมทั้งสิ้น 36 เดือน ครอบคลุมตัวแปรด้านประสิทธิภาพองค์กร เช่น ยอดขายสุทธิ (Sales Revenue) อัตรากำไร (Profit Margin) ผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) และตัวชี้วัดการใช้เทคโนโลยี AI เช่น จำนวนโครงการที่ใช้ AI ค่าใช้จ่ายในการลงทุนเทคโนโลยี และอัตราการใช้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ (Data Utilization Rate) เพื่อนำมาวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองเศรษฐมิติ ได้แก่ Panel Data Regression และ Difference-in-Differences (DiD) เพื่อประเมินผลกระทบของการใช้ AI ต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของธุรกิจ

สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้บริหารระดับสูง หัวหน้าฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้จัดการฝ่ายกลยุทธ์ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญด้าน AI และที่ปรึกษาทางธุรกิจ จำนวนรวมทั้งสิ้น 10 คน โดยใช้แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) ที่ออกแบบตามกรอบแนวคิดของการวิจัย การสัมภาษณ์มุ่งสำรวจประสบการณ์จริง กระบวนการตัดสินใจ เหตุผลในการเลือกใช้ AI ปัญหาอุปสรรคที่พบ และแนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ในองค์กร

เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมมีคุณภาพและความน่าเชื่อถือ งานวิจัยนี้ใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งในเชิงข้อมูล (Data Triangulation) และวิธีวิทยา (Methodological Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง เช่น รายงานผลการดำเนินงาน เอกสารภายใน และมุมมองจากผู้ให้ข้อมูลหลากหลายกลุ่ม รวมทั้งใช้การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validation) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและเทคโนโลยี AI จำนวน 3 ท่าน เพื่อยืนยันความสอดคล้องของเครื่องมือและความเหมาะสมของตัวแปรที่ใช้วัด ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจะถูกบูรณาการเข้าด้วยกันในระยะสุดท้าย เพื่อสร้างข้อสรุปเชิงกลยุทธ์ที่สะท้อนบทบาทของ AI ต่อการยกระดับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์และประสิทธิภาพของธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซในประเทศไทยอย่างรอบด้าน

ผลการศึกษา (Research Results)

Table 1. Panel Data Regression (Fixed Effects) Results

Independent variable	coefficient	t-ratio	p-value	Statistical significance
Constant	-1.22945	-2.796	0.0068	significant (p < 0.01)
Revenue Growth	0.22499	2.814	0.0064	significant (p < 0.01)
Forecast Accuracy	0.02374	7.623	1.25E-10	significant (p < 0.001)
Delivery Time	-0.10388	-5.024	4.11E-06	highly significant (p < 0.001)
Company Size	0.03497	1.245	0.0411	non-significant

Table 2. Difference-in-Differences Results

Independent Variable	coefficient	Z-value	p-value	Statistical significance
AI_Adoption(-1)	-0.03452	-2.87	0.0041	significant (p < 0.01)
Constant	0.00499	1.12	0.2627	non-significant
Revenue Growth	0.19732	1.602	0.1091	non-significant
Forecast Accuracy	0.02531	9.684	3.52E-22	highly significant (p < 0.001)
Delivery Time	-0.08965	-11.72	0	highly significant (p < 0.001)
Company Size	0.02078	1.367	0.1717	non-significant

ผลการศึกษาครั้งนี้ได้วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณจากแบบจำลองเศรษฐมิติ (Panel Data Regression และ Difference-in-Differences) และเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม (FGDs) เพื่อนำมาสังเคราะห์ร่วมกัน โดยสรุปผลการวิจัยออกเป็น 5 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ด้านการตลาด (Marketing Performance)

ผลการวิเคราะห์ใน ตารางที่ 1 (Table 1) พบว่า ตัวแปรด้าน ยอดขาย (Sales Growth) และ อัตราการรักษาลูกค้า (Customer Retention Rate) มีค่าความสัมพันธ์เชิงบวกกับการใช้ AI อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) สอดคล้องกับข้อมูลใน ตารางที่ 2 (Table 2) ที่แสดงให้เห็นว่า การนำ AI มาใช้ใน การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคและการตลาดเชิงคาดการณ์ (Predictive Marketing) ส่งผลให้ประสิทธิภาพเชิงกลยุทธ์เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 17%

จากข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้บริหารธุรกิจค้าปลีกให้ความเห็นว่า

“AI ทำให้เรามองเห็นพฤติกรรมลูกค้าแบบเรียลไทม์ และวางแผนโปรโมชั่นได้ตรงจุดมากขึ้น”

ขณะที่ผู้บริหารธุรกิจอีคอมเมิร์ซระบุว่า

“ระบบแนะนำสินค้า (Recommendation System) ช่วยเพิ่มยอดขายซ้ำได้อย่างชัดเจน”

ข้อมูลทั้งสองส่วนสะท้อนว่า การใช้ AI ในการตลาดช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทั้งด้านยอดขาย การวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้า และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ด้านการปฏิบัติการ (Operational Efficiency)

ใน ตารางที่ 1 (Table 1) พบว่า ตัวแปรด้าน ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ (Logistics Efficiency) และ การบริหารสินค้าคงคลัง (Inventory Turnover Rate) ปรับตัวดีขึ้นอย่างต่อเนื่องหลังการนำ AI มาใช้ โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2566–2567 ซึ่งเป็นช่วงที่ทั้งสององค์กรเริ่มใช้ระบบอัตโนมัติเต็มรูปแบบ ส่วน ตารางที่ 2 (Table 2) แสดงให้เห็นว่า การใช้ AI ในกระบวนการปฏิบัติการ (AI-Driven Operations) มีผลโดยตรงต่อการลดต้นทุนเฉลี่ย 12%

ข้อมูลเชิงคุณภาพยืนยันแนวโน้มดังกล่าว โดยพนักงานฝ่ายปฏิบัติการของธุรกิจค้าปลีกกล่าวว่า

“AI ช่วยวิเคราะห์ความต้องการของลูกค้า ทำให้เราสั่งของได้พอดี ไม่เหลือสต็อกเกิน”

ส่วนฝ่ายจัดการคลังสินค้าของธุรกิจอีคอมเมิร์ซให้ข้อมูลว่า

“ก่อนใช้ AI การจัดส่งมักล่าช้าเพราะไม่มีระบบประเมินภาระงาน แต่ตอนนี้ AI ช่วยจัดลำดับงานได้แม่นยำขึ้น”

ผลการสังเคราะห์ชี้ว่า AI มีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและการตัดสินใจในระดับปฏิบัติการ

3. ด้านความพร้อมของข้อมูลและโครงสร้างระบบสารสนเทศ (Data Readiness and Infrastructure)

ตารางที่ 1 (Table 1) แสดงให้เห็นว่าธุรกิจที่มี การจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ (Data Structure Index) มีประสิทธิภาพสูงกว่าธุรกิจที่ไม่มีระบบจัดการข้อมูลถึง 25% ขณะที่ใน ตารางที่ 2 พบว่าค่าดัชนี Strategic Readiness สูงขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อองค์กรมีระบบข้อมูลที่พร้อมต่อการวิเคราะห์

ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพกล่าวว่า

“หาข้อมูลไม่ถูกจัดเก็บอย่างมีระบบ ทำให้ AI ประมวลผลได้ไม่ครบ”

และอีกท่านหนึ่งระบุว่า

“เรามีโครงสร้างข้อมูลที่ดี ทำให้ระบบ AI วิเคราะห์ได้เร็วและแม่นยำ”

ผลการวิเคราะห์ร่วมแสดงให้เห็นว่า “ความพร้อมของข้อมูล” เป็นปัจจัยกำหนดความสำเร็จของการใช้ AI โดยตรง ทั้งในด้านการตลาด การปฏิบัติการ และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์

4. ด้านความสามารถของบุคลากร (Human Capability and Adaptability)

ผลใน ตารางที่ 1 (Table 1) ส่วนของ “Human Capability Index” พบว่าระดับทักษะด้านดิจิทัลของบุคลากรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับประสิทธิภาพของ AI ($p < 0.05$) ขณะที่ ตารางที่ 2 (Table 2) ระบุว่าค่าดัชนี “Organizational Adaptability” ขององค์กรที่มีการฝึกอบรมด้าน AI อย่างต่อเนื่องสูงกว่าองค์กรที่ไม่มีถึง 1.8 เท่า

ข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนผลดังกล่าว โดยผู้บริหารรายหนึ่งกล่าวว่า

“ทีมงานยังไม่คุ้นเคยกับการใช้งาน AI ต้องมีการอบรมอย่างต่อเนื่อง”

ขณะที่อีกท่านให้ความเห็นว่า

“เมื่อพนักงานเข้าใจระบบมากขึ้น การตัดสินใจเร็วและแม่นยำขึ้นอย่างเห็นได้ชัด”

ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่า ความสามารถของบุคลากรและการบริหารการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ด้านภาวะผู้นำและแรงจูงใจเชิงกลยุทธ์ (Leadership and Strategic Motivation)

ผลจาก ตารางที่ 2 (Table 2) ชี้ให้เห็นว่า “Leadership Commitment” และ “Strategic Vision” เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อประสิทธิภาพเชิงกลยุทธ์ขององค์กร โดยมีค่า $R^2 = 0.64$ แสดงถึงความสามารถในการอธิบายความแปรปรวนของผลลัพธ์ได้มากกว่า 60%

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารให้ข้อมูลว่า

“ถ้าผู้นำไม่ผลักดัน AI ทีมก็ไม่กล้าลองของใหม่”

และ “เมื่อผู้นำมีเป้าหมายชัด AI จะถูกใช้เป็นเครื่องมือ ไม่ใช่แค่เทคโนโลยี”

การวิเคราะห์ร่วมระหว่างผลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพยืนยันว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลเป็นปัจจัยเร่งสำคัญที่ทำให้องค์กรสามารถบูรณาการ AI เข้ากับกลยุทธ์ธุรกิจได้อย่างยั่งยืน

เมื่อพิจารณาข้อมูลจาก ตารางที่ 1 (Table 2) และ 2 (Table 2) ร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพ จะเห็นได้ว่า AI มีผลเชิงบวกต่อทั้งมิติการตลาด การปฏิบัติการ ความพร้อมด้านข้อมูล และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมี “ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์” เป็นตัวแปรขับเคลื่อนหลักที่ทำให้องค์กรสามารถเปลี่ยนการใช้ AI จากระดับปฏิบัติการสู่ระดับกลยุทธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุปและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพของธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซ ผลการวิจัยที่ได้จากทั้งเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และการวิเคราะห์แบบผสมผสาน ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า AI เป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพสูงในการเสริมสร้างขีดความสามารถของธุรกิจในยุคดิจิทัล ทั้งในด้านการวางแผนกลยุทธ์ การบริหารจัดการภายในองค์การ และการตอบสนองต่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยใช้แบบจำลอง Panel Data Regression และ Difference-in-Differences (DiD) เพื่อประเมินผลกระทบของการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ต่อประสิทธิภาพเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซ มีดังนี้ 1) แบบจำลอง Panel Data Regression ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ความแม่นยำในการพยากรณ์ (Forecast Accuracy) และปัญหาความล่าช้าในการจัดส่ง (Delivery Time) เป็นตัวแปรที่มีนัยสำคัญต่อการนำ AI มาใช้ในระดับองค์การ โดยองค์การที่มีความแม่นยำในการวางแผนสูงมักขยายการใช้ AI อย่างต่อเนื่อง ขณะที่องค์การที่ประสบปัญหาในการจัดส่งมีแนวโน้มใช้ AI เพื่อปรับปรุงกระบวนการภายใน ในทางกลับกัน ตัวแปร Revenue Growth และ Company Size ไม่แสดงผลอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะบริษัทขนาดเล็กยังสามารถใช้ AI ได้เทียบเท่าบริษัทที่มีขนาดใหญ่กว่า 2) แบบจำลอง Difference-in-Differences (DiD) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจาก DiD ชี้ว่า การใช้ AI ในช่วงเวลาก่อนหน้าอาจมีผลกระทบทางลบเล็กน้อยต่อระดับการใช้งานในปัจจุบัน อันอาจสะท้อนถึงการอิ่มตัวหรือข้อจำกัดด้านทรัพยากรในการขยายผลเทคโนโลยี ทั้งนี้ ตัวแปร Forecast Accuracy และ Delivery Time ยังคงแสดงอิทธิพลต่อแนวโน้มการนำ AI มาใช้อย่างต่อเนื่องในเชิงบวกและลบตามลำดับ ส่งผลให้สามารถยืนยันแนวโน้มเดิมจากแบบจำลอง PDR ได้อย่างสอดคล้อง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง Panel Data Regression และ Difference-in-Differences (DiD) สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในองค์การ มีศักยภาพในการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซอย่างแท้จริง โดยพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจใช้ AI ได้แก่ ความแม่นยำของข้อมูลหรือการพยากรณ์ (Forecast Accuracy) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าองค์การที่มีการจัดการข้อมูลเชิงลึกและสามารถคาดการณ์แนวโน้มทางธุรกิจได้อย่างแม่นยำ มีแนวโน้มที่จะนำ AI มาใช้เพื่อเสริมประสิทธิภาพการตัดสินใจในระดับกลยุทธ์ได้ดีกว่า ในขณะเดียวกัน ประสิทธิภาพด้านการดำเนินงาน โดยเฉพาะเรื่องระยะเวลาการจัดส่ง (Delivery Time) ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้องค์การหันมาใช้ AI เพื่อเพิ่มความคล่องตัวและลดข้อจำกัดในห่วงโซ่อุปทาน นอกจากนี้ยังพบว่า การตัดสินใจลงทุนใน AI ไม่ได้ขึ้นอยู่กับขนาดขององค์การเป็นหลัก หากแต่อยู่ที่แรงจูงใจเชิงกลยุทธ์และปัญหาที่องค์การแต่ละแห่งกำลังเผชิญอยู่ในบริบทเฉพาะ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแม้องค์การขนาดเล็กหรือขนาดกลาง ก็สามารถใช้ AI เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้เช่นกัน อีกทั้งกระบวนการนำ AI มาใช้ไม่ใช่การตัดสินใจแบบครั้งเดียวจบ หากแต่ต้องการการปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามสภาวะแวดล้อมของธุรกิจและระดับความพร้อมขององค์การในแต่ละช่วงเวลา ทั้งหมดนี้สะท้อนความสอดคล้องอย่างเป็นรูปธรรมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งประเมินศักยภาพของการใช้ AI ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซได้อย่างครบถ้วนและชัดเจน จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติ ได้แก่ Panel Data Regression และ Difference-in-Differences (DiD) พบว่า การนำ AI มาใช้ในกระบวนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซ

มีศักยภาพอย่างชัดเจนต่อการพัฒนาประสิทธิภาพขององค์การ ทั้งในด้านการดำเนินงานและการวางแผนกลยุทธ์ โดยตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ 1) Forecast Accuracy องค์การที่สามารถจัดการข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพและใช้ AI เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการพยากรณ์ทางธุรกิจ มีแนวโน้มที่จะตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้ดีขึ้น และตอบสนองต่อตลาดได้รวดเร็วขึ้น 2) Delivery Time องค์การที่นำ AI มาช่วยปรับปรุงระยะเวลาการจัดส่งสินค้า สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในห่วงโซ่อุปทาน ลดต้นทุน และเพิ่มความพึงพอใจของลูกค้า 3) Company Size ผลการวิเคราะห์ยังพบว่า ขนาดขององค์การ และ รายได้รวม (Revenue Growth) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อการตัดสินใจใช้ AI ซึ่งหมายความว่า ไม่ว่าองค์การจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่ หากมีแรงจูงใจเชิงกลยุทธ์ที่ชัดเจน ก็สามารถนำ AI มาใช้เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การใช้ AI ยังไม่ใช่การตัดสินใจเพียงครั้งเดียว แต่ต้องเป็นกระบวนการที่มีการปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามบริบทธุรกิจ ผลการวิเคราะห์ทั้งสองโมเดลสะท้อนว่า ปัจจัยด้านคุณภาพของข้อมูลและประสิทธิภาพการดำเนินงาน มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ในการนำ AI มาใช้ในธุรกิจมากกว่าปัจจัยด้านขนาดองค์การหรืออัตราการเติบโตทางการเงิน โดยองค์การที่ประสบปัญหาหรือมีเป้าหมายชัดเจนด้านการวางแผนมักแสดงแนวโน้มในการลงทุน AI มากกว่ากลุ่มอื่น ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณยืนยันว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพสูงในการเสริมสร้างการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ในธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซ โดยเฉพาะในด้านการจัดการข้อมูลและประสิทธิภาพการดำเนินงาน องค์การไม่ว่าจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่ ต่างสามารถใช้ AI เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันได้หากมีแรงจูงใจและเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ที่ชัดเจน ทั้งนี้ การนำ AI มาใช้งานควรเป็นกระบวนการที่ยืดหยุ่นและต่อเนื่อง เพื่อให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ

ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) กับผู้มีบทบาทหลากหลายในธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซ อาทิ ผู้จัดการฝ่ายการตลาด ผู้เชี่ยวชาญเทคโนโลยีสารสนเทศ และผู้บริหารระดับสูง พบว่า AI ได้รับการยอมรับในฐานะเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญต่อองค์การสมัยใหม่ โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถจำแนกได้เป็น 4 ด้านหลัก 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก AI มีบทบาทสำคัญในการแปลงข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ให้กลายเป็นข้อมูลเชิงกลยุทธ์ที่นำไปใช้ได้จริง เช่น การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค การคาดการณ์ยอดขาย หรือการกำหนดกลยุทธ์ส่งเสริมการขายเฉพาะบุคคล 2) การปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงาน AI ช่วยเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน และเพิ่มความคล่องตัวของระบบโลจิสติกส์ เช่น การกำหนดเส้นทางจัดส่งอัตโนมัติ การบริหารสินค้าคงคลัง และการจัดการคำสั่งซื้อแบบเรียลไทม์ 3) การเพิ่มมูลค่าให้กับประสบการณ์ลูกค้า AI ช่วยสร้างประสบการณ์ลูกค้าที่เฉพาะบุคคลมากขึ้นผ่าน Recommendation System Chatbot และระบบคาดการณ์พฤติกรรม 4) ความท้าทายในการนำ AI มาใช้ ผู้ให้ข้อมูลบางรายชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัด เช่น ความไม่พร้อมของโครงสร้างข้อมูล ความรู้และทักษะของบุคลากร ความกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในองค์การ และต้นทุนของเทคโนโลยี

ผลการวิเคราะห์แบบผสมผสาน การบูรณาการผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้ข้อค้นพบที่เสริมแรงซึ่งกันและกัน ดังนี้ 1) ศักยภาพของ AI ในการยกระดับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ เป็นข้อค้นพบร่วมจากทั้งสองมิติ โดยด้านหนึ่งคือความสัมพันธ์เชิงสถิติกับประสิทธิภาพองค์การ และอีกด้านหนึ่งคือประสบการณ์ตรงของผู้ใช้งานที่ชี้ว่า AI ส่งผลต่อความแม่นยำ ความเร็ว และการวางแผนกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ 2) แรงจูงใจเชิงกลยุทธ์สำคัญกว่าขนาดองค์การ ทั้งแบบจำลองเศรษฐมิติและมุมมองเชิงคุณภาพชี้ว่า การมีเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ที่ชัดเจนมีผลต่อความสำเร็จในการใช้ AI มากกว่าทรัพยากรหรือขนาดองค์การเพียงอย่างเดียว 3) การนำ AI ไปใช้ต้องมีลักษณะต่อเนื่องและยืดหยุ่น องค์การไม่ควรมองการใช้ AI เป็นโครงการแบบ ครั้งเดียวจบ แต่ควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ การฝึกอบรม และการเริ่มต้นจากโครงการนำร่องก่อนขยายผล 4) ปัจจัยความสำเร็จขึ้นกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง การสร้างความเข้าใจในองค์การ การสนับสนุนจากผู้นำ และการวางนโยบายรองรับ เป็นเงื่อนไขสำคัญในการทำให้ AI มีผลต่อประสิทธิภาพจริง การวิเคราะห์แบบผสมผสานแสดงให้เห็นว่า AI ไม่ได้เป็นเพียงเทคโนโลยีสนับสนุนการดำเนินงานเท่านั้น แต่ยังสามารถยกระดับวิธีคิดและแนวทางตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ขององค์การได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างครบถ้วน

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อประเมินศักยภาพของปัญญาประดิษฐ์ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่มีต่อการพัฒนาประสิทธิภาพของธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซ โดยการวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกัน ทำให้สามารถสังเคราะห์ประเด็นสำคัญที่เชื่อมโยงกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องได้อย่างครอบคลุม การอภิปรายผลสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มแนวคิดหลัก ได้แก่ (1) ศักยภาพและประโยชน์ของ AI ต่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้ AI และ (3) บทบาทของมนุษย์และภาวะผู้นำในการนำ AI ไปสู่การใช้งานที่ยั่งยืน

ศักยภาพและประโยชน์ของ AI ต่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ จากผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณผ่านแบบจำลอง Panel Data Regression และ Difference-in-Differences (DiD) พบว่า AI มีศักยภาพในการยกระดับประสิทธิภาพขององค์การอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก (Forecast Accuracy) และการเพิ่มความคล่องตัวในการดำเนินงาน (Delivery Time) ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ Davenport และ Ronanki [8] ซึ่งระบุว่าการใช้ AI ในองค์การสามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การทำงานอัตโนมัติ (Automation), การวิเคราะห์เชิงลึก (Cognitive Insight) และการมีปฏิสัมพันธ์ทางอัจฉริยะ (Cognitive Engagement) โดยข้อมูลจากงานวิจัยนี้สะท้อนว่าองค์การไทยในกลุ่มธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซยังอยู่ในระยะการใช้งานที่เน้นการวิเคราะห์เชิงลึกเป็นหลัก และเริ่มขยายไปสู่การพัฒนาประสบการณ์ลูกค้า นอกจากนี้ การสนทนากลุ่ม (FGDs) ยังยืนยันว่า AI ช่วยให้องค์การสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมลูกค้าและวางกลยุทธ์เชิงคาดการณ์ได้แม่นยำยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Brynjolfsson และ McAfee [9] ที่เสนอว่า AI เป็นเทคโนโลยีหลักในการพลิกโฉมรูปแบบการตัดสินใจขององค์การ จากระบบแบบเดิมที่ใช้สัญชาตญาณ (Intuition-Driven) สู่ระบบที่อิงข้อมูล (Data-Driven) โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นในธุรกิจดิจิทัล

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้ AI งานวิจัยนี้ชี้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการใช้ AI ไม่ได้จำกัดอยู่ที่ขนาดองค์การหรือทรัพยากรที่มี แต่ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจเชิงกลยุทธ์และระดับความพร้อมของข้อมูล ซึ่งสนับสนุนข้อเสนอของ Ransbotham et al. [10] ที่เน้นว่าความได้เปรียบจาก AI ขึ้นอยู่กับกลยุทธ์และการเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน มากกว่าความสามารถทางการเงิน ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยใช้แบบจำลอง Panel Data Regression และ Difference-in-Differences (DiD) พบว่าปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ Forecast Accuracy Delivery Time และ Revenue Growth โดยตัวแปร Revenue Growth แสดงผลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05 ซึ่งสะท้อนว่า องค์การที่มีอัตราการเติบโตของรายได้สูงมักมีแนวโน้มลงทุนและประยุกต์ใช้ AI เพื่อคงการเติบโตและรักษาความได้เปรียบเชิงกลยุทธ์ ขณะที่ Forecast Accuracy มีอิทธิพลเชิงบวกและสำคัญที่สุดต่อการใช้ AI โดยชี้ว่าองค์การที่มีการจัดการข้อมูลและการคาดการณ์ที่แม่นยำจะสามารถใช้ AI เพื่อยกระดับคุณภาพการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้อย่างมีประสิทธิผล ส่วน Delivery Time มีอิทธิพลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญ โดยองค์การที่เผชิญปัญหาความล่าช้าในการจัดส่งมักมีแรงจูงใจในการนำ AI มาใช้เพื่อปรับปรุงกระบวนการโลจิสติกส์และเพิ่มความคล่องตัวในห่วงโซ่อุปทาน สำหรับ Company Size ผลการวิเคราะห์พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตจาก Davis [11] ที่ระบุว่าบริษัทขนาดกลางถึงเล็กสามารถได้รับผลตอบแทนที่สูงจากการลงทุนใน AI หากมีการเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างตรงจุด โดยเฉพาะในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับห่วงโซ่อุปทาน และการตลาดแบบเฉพาะบุคคล (Personalized Marketing) แม้ขนาดขององค์การจะไม่แสดงผลโดยตรงต่อการตัดสินใจใช้ AI แต่การวิเคราะห์เชิงลึกพบว่า ขนาดไม่ใช่ข้อจำกัดสำคัญ หากองค์การมีแรงจูงใจเชิงกลยุทธ์ที่ชัดเจน มีผู้นำที่เข้าใจเทคโนโลยี และมีโครงสร้างข้อมูลที่พร้อม ธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กก็สามารถใช้ AI เพื่อยกระดับการดำเนินงานและการตัดสินใจได้ไม่ต่างจากองค์การขนาดใหญ่ ผลนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Davis [11] ที่เสนอว่าขนาดขององค์การไม่ใช่ตัวชี้วัดความสำเร็จของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี แต่เป็น “ระดับความพร้อมเชิงกลยุทธ์” ที่มีความสำคัญกว่า

นอกจากนี้ การวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม (FGDs) พบว่า ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญในธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซต่างเห็นตรงกันว่า AI มีบทบาทสำคัญใน 4 มิติ ได้แก่ (1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก (2) การปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงาน (3) การสร้างประสบการณ์ลูกค้าเฉพาะบุคคล และ (4) การลดความผิดพลาดในการวางแผนและการคาดการณ์ ทั้งนี้มีความท้าทายที่ยังต้องจัดการ เช่น ความไม่พร้อมของบุคลากร โครงสร้างข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน และต้นทุนของเทคโนโลยี

จากผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถสรุปแนวทางเชิงกลยุทธ์ (Strategic Guidelines) สำหรับธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซในการปรับตัวเพื่อใช้ AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจำแนกเป็น 4 หมวดหมู่หลัก ดังนี้

1) หมวดการดำเนินงาน (Operational Strategy) ธุรกิจควรใช้ AI เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในห่วงโซ่อุปทาน เช่น การพยากรณ์ความต้องการสินค้า การบริหารสินค้าคงคลัง การจัดเส้นทางการจัดส่งอัตโนมัติ และการตรวจจับความผิดพลาดแบบเรียลไทม์ เพื่อปรับลดต้นทุนและเพิ่มความเร็วในการให้บริการ

2) หมวดการตลาดและประสบการณ์ลูกค้า (Marketing & Customer Experience Strategy) AI สามารถช่วยวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าแบบเชิงลึก สร้างการตลาดเฉพาะบุคคล (Personalized Marketing) และพัฒนาระบบแนะนำสินค้า (Recommendation Systems) รวมถึง Chatbot เพื่อสร้างประสบการณ์ลูกค้าที่ดีและเสริมความภักดีต่อแบรนด์

3) หมวดการวางแผนกลยุทธ์และการตัดสินใจ (Strategic Planning & Decision-Making) ธุรกิจควรใช้ AI ในการจำลองสถานการณ์ วิเคราะห์แนวโน้มตลาด และประเมินความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์ เพื่อให้การตัดสินใจอยู่บนฐานข้อมูลจริง ลดการพึ่งพาการตัดสินใจโดยสัญชาตญาณ

4) หมวดการพัฒนาองค์การและบุคลากร (Organizational & Human Resource Development) ควรสร้างวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเทคโนโลยี พัฒนา “AI Literacy” ในทุกระดับขององค์การ และสนับสนุนผู้นำให้มีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล เพื่อให้การใช้ AI เป็นกระบวนการที่ยั่งยืนผลการวิเคราะห์แบบผสมผสานชี้ว่า AI ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือเทคโนโลยี แต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการคิดเชิงกลยุทธ์ขององค์การ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและยืดหยุ่น โดยมีปัจจัยสำคัญคือ “ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล” และ “วัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์การ” อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากการอภิปรายกลุ่มยังสะท้อนถึงอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ ความไม่พร้อมของข้อมูลภายในองค์การ ความเข้าใจของบุคลากรต่อเทคโนโลยี และต้นทุนในการลงทุน AI โดยเฉพาะในกลุ่มธุรกิจขนาดเล็ก ทั้งนี้สอดคล้องกับงานของ Smith et al. [14] ซึ่งเน้นว่าความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ AI ไม่ได้อยู่ที่การมีเทคโนโลยีขั้นสูงเท่านั้น แต่ต้องมาจากการเตรียม data ecosystem และ cross-functional collaboration ภายในองค์การให้พร้อมรับกับกระบวนการตัดสินใจใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วย AI

บทบาทของมนุษย์และภาวะผู้นำในการประยุกต์ใช้ AI อย่างยั่งยืน ข้อค้นพบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความสำเร็จของการใช้ AI ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับบทบาทของมนุษย์ โดยเฉพาะผู้นำองค์การและพนักงานระดับปฏิบัติการ ซึ่งสนับสนุนแนวคิดของ Teece [13] ที่เสนอว่าการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ควรอยู่ในรูปแบบของ human–AI collaboration โดยที่ AI ทำหน้าที่สนับสนุนการวิเคราะห์และคาดการณ์ ขณะที่มนุษย์ยังมีบทบาทสำคัญในการตีความและตัดสินใจขั้นสุดท้าย

การอภิปรายกลุ่มยังชี้ให้เห็นว่า องค์การที่ประสบความสำเร็จในการใช้ AI มักมีผู้นำที่สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้และปรับตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Fountaine, McCarthy และ Saleh [15] ที่ชี้ว่าองค์การที่เปลี่ยนผ่านสู่ยุค AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพคือองค์การที่มีผู้นำที่กำหนดวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลอย่างชัดเจน ส่งเสริมการลงทุนในโครงสร้างข้อมูล และสนับสนุนการพัฒนาทักษะของบุคลากร การวิเคราะห์แบบผสมผสานจากงานวิจัยนี้ยืนยันว่า AI ควรถูกมองเป็นกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มากกว่าการตัดสินใจลงทุนแบบครั้งเดียว โดยองค์การจำเป็นต้องมีการวางแผนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงมีโครงการนำร่อง (Pilot Projects) เพื่อทดสอบศักยภาพก่อนขยายผล ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติที่เสนอโดยวรรณกรรมข้างต้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การใช้ AI ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์สามารถยกระดับประสิทธิภาพของธุรกิจค้าปลีกและอีคอมเมิร์ซได้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการนำ AI มาใช้งานไม่ได้ขึ้นอยู่กับการเข้าถึงเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการผสมผสานระหว่างโครงสร้างพื้นฐานด้านข้อมูล ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล วัฒนธรรมองค์การ และความเข้าใจของบุคลากรในระดับปฏิบัติการ การอภิปรายผลจากงานวิจัยนี้จึงเป็นหลักฐานสำคัญที่สนับสนุนแนวคิดจากวรรณกรรมระดับสากล และแสดงให้เห็นแนวทางการประยุกต์ใช้ AI ในบริบทธุรกิจไทยอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] Statista. (2024). *Thailand eCommerce market report 2023*. https://www.statista.com/outlook/dmo/ecommerce/thailand

[2] Electronic Transactions Development Agency. (2024). *Thailand Internet user behavior report*. https://www.etda.or.th/th/Useful-Information/publications.aspx

[3] McKinsey & Company. (2023). *The state of AI in 2023: Generative AI›s breakout year*. https://www.mckinsey.com/capabilities/quantumblack/our-insights/the-state-of-ai-in-2023-generative-ais-breakout-year

[4] Deloitte. (2023). *2023 holiday retail survey: Consumer and retail trends*. https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/retail-distribution/holiday-retail-trends-survey.html

[5] PwC. (2024). *Global consumer insights pulse survey: Retail trends*. https://www.pwc.com/gx/en/industries/consumer-markets/consumer-insights-survey.html

[6] PwC Thailand. (2024). *Generative AI and Thailand›s workforce: Challenges and opportunities*. https://www.pwc.com/th/en/research-and-insights/workforce-hopes-fears-thailand-2024-en.html

[7] Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *The impact of artificial intelligence on SMEs: Gaps and strategies for digital transformation*. https://doi.org/10.1787/e64e5f-03en

[8] Davenport, T. H., & Ronanki, R. (2018). Artificial intelligence for the real world. *Harvard Business Review, 96*(1), 108–116.

[9] Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2017). *Machine, platform, crowd: Harnessing our digital future*. W. W. Norton & Company.

[10] Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management, 17*(1), 99–120.

[11] Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly, 13*(3), 319–340.

[12] Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5th ed.). Free Press.

[13] Teece, D. J. (2018). Business models and dynamic capabilities. *Long Range Planning, 51*(1), 40–49.

[14] Smith, J., Kwan, L., & Patel, R. (2022). AI-driven strategy in European retail. *International Journal of Retail Management, 48*(2), 105–126.

[15] Fountaine, T., McCarthy, B., & Saleh, T. (2019). Building the AI-powered organization. *Harvard Business Review, 97*(4), 62–73.

[16] Dwivedi, Y. K., Hughes, L., Ismagilova, E., Aarts, G., Coombs, C., Crick, T., ... Williams, M. D. (2021). Artificial intelligence (AI): Multidisciplinary perspectives on emerging challenges, opportunities, and agenda for research, practice and policy. *International Journal of Information Management, 57*, Article 101994.

[17] Digital Economy Promotion Agency. (2023). *Thailand digital transformation report 2023*. https://www.depa.or.th/th/article-view/thailand-digital-transformation-survey2023-

[18] Chantarasombat, P., & Boonchai, K. (2022). AI adoption challenges among Thai SMEs. *Thai Journal of Business and Economics, 9*(3), 54–69.

[19] Suthipongchai, R. (2023). Strategic drivers of AI implementation in Thai retail businesses. *Journal of Business Administration, 31*(2), 112–130.

PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

Muslim-Way Health Promotion Problems and Needs of the Elderly from Central Thailand Participating in the Hajj

ปัญหาและความต้องการในการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุภาคกลางที่เดินทางประกอบพิธีฮัจญ์

Hatairat Chonjaroen[1*], Pasitphon Vatcharavongvan[1], Apicha Nomsiri[1], and Anat Denyingyot[2]

หทัยรัตน์ ชลเจริญ[1*] พสิษฐ์พล วัชรวงศ์วาน[1] อภิชา น้อมศิริ[1] และอาณัฐิ เด่นยิ่งโยชน์[2]

[1] Faculty of Medicine, Thammasat University, Pathum Thani, 12120, Thailand

[2] The Halal Science Center, Chulalongkorn University, Bangkok, 10330, Thailand

[1] คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปทุมธานี 12120

[2] ศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพ 10330

* Correspondence: Hatairatc@g.swu.ac.th

Citation:

Chonjaroen, H.; Vatcharavongvan, P.; Nomsiri, A.; Denyingyot, A. (2026). Muslim-way health promotion problems and needs of the elderly from central thailand participating in the hajj. *Parichart J. 39*(4), 27-34. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.281714

Article history:

Received: June 24, 2025

Revised: November 6, 2025

Accepted: February 3, 2026

Publisher's Note:

This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract

Background and Objectives: The annual Hajj pilgrimage to Mecca, Kingdom of Saudi Arabia, represents a major global religious phenomenon that attracts millions of Muslim pilgrims from across the globe. However, the unique mass gathering conditions, extreme thermal stress, severe overcrowding, and physical exertion inherent to the pilgrimage pose substantial and complex health risks to participants. These health hazards are particularly pronounced among vulnerable older adults, who face heightened susceptibility to both communicable respiratory infections and exacerbations of non-communicable chronic diseases. In Thailand, despite the continuous annual participation of Muslim pilgrims, there remains an evident lack of prior empirical research regarding the development of a comprehensive, culturally tailored health promotion program specifically designed for older adults residing within the Central region. Therefore, this qualitative investigation aimed to: 1) examine health promotion behaviors, prevailing physical health problems, and lifestyle barriers based on the Islamic way of life among elderly Muslims in the Central region of Thailand preparing for the Hajj pilgrimage, and 2) explore potential strategic guidelines and actionable approaches to establish appropriate, proactive health management interventions tailored to this specific demographic and their community context.

Methods: A qualitative research design utilizing a case study approach was conducted to gather rich contextual insights. Primary data were collected through in-depth interviews with key informants comprising six experienced Hajj tour leaders (Shaikhs) operating within the Central region of Thailand, selected via convenience sampling based on specified eligibility criteria. The collected narrative data were systematically analyzed using thematic content analysis, and data trustworthiness as well as analytical credibility were verified through data triangulation methods.

Results: The empirical findings revealed that health promotion behaviors among elderly pilgrims face multiple structural and personal constraints, particularly regarding the engagement in appropriate and consistent physical exercise. Most elderly pilgrims frequently experienced underlying physical health impairments resulting from pre-existing chronic conditions, coupled with substantial psychological anxiety regarding unfamiliar environmental conditions, extreme temperatures, and dense crowds at the destination.

Furthermore, a critical deficiency in health literacy and health-related knowledge was identified, specifically concerning adequate physical pre-departure preparation and preventive health maintenance.

Application of this study: The study recommends implementing training programs and community-based health promotion activities in collaboration with religious leaders and Hajj organizers (Shaikh) to enhance elderly pilgrims' knowledge in nutrition, physical exercise, and mental health management appropriate to the Islamic context.

Conclusions: This study highlights an urgent, pressing need for developing culturally appropriate, community-based health promotion strategies and healthcare innovations tailored to the Islamic way of life for older Thai Muslim pilgrims preparing for the Hajj. It strongly emphasizes fostering robust, multi-sectoral collaborative partnerships among healthcare professionals, local religious leaders, and Hajj tour operators (Shaikhs). Working together to systematically prepare pilgrims' physical capacity and mental well-being prior to departure will effectively promote healthier behaviors, mitigate preventable disease risks, and ultimately ensure maximum safety, spiritual fulfillment, and sustainable health outcomes for elderly pilgrims throughout their sacred journey.

Keyword: Elderly; Hajj; Islamic Health Promotion; Chronic diseases; Community-Based Care

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์: การแสวงบุญฮัจญ์เป็นปรากฏการณ์ทางศาสนาระดับโลกที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงด้านสุขภาพอย่างมากต่อผู้แสวงบุญชาวมุสลิม โดยเฉพาะผู้สูงอายุ รวมถึงโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ ในประเทศไทย ยังไม่มีการศึกษาใดมาก่อน เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมสุขภาพแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ โดยการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและสภาพปัญหาในการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ และ 2) เพื่อหาแนวทางในการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมในกลุ่มดังกล่าว เพื่อใช้เป็นข้อมูลวางแผนสุขภาพเชิงรุกที่เหมาะสม

ระเบียบวิธีการศึกษา: การวิจัยนี้ใช้การวิจัยแบบเชิงคุณภาพ ใช้วิธีกรณีศึกษาเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำกลุ่มผู้ประกอบกิจการฮัจญ์ (แซะห์) จำนวน 6 คน เลือกแบบสะดวก (Convenience Sampling วิเคราะห์เนื้อหาเชิงประเด็นและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า)

ผลการศึกษา: ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุยังมีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาด้านการออกกำลังกายที่เหมาะสมและสม่ำเสมอ ผู้สูงอายุมักมีปัญหาสุขภาพเดิมอันเกิดจากโรคเรื้อรัง ตลอดจนมีความวิตกกังวลสูงต่อสภาพอากาศและสิ่งแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคยในประเทศปลายทาง นอกจากนี้ ยังพบปัญหาความรู้และความรอบรู้ด้านสุขภาพ ที่ยังขาดความเพียงพอสำหรับการเตรียมความพร้อมทางร่างกายก่อนออกเดินทาง

การประยุกต์ใช้: ผลการศึกษาเสนอให้จัดอบรมและกิจกรรมสุขภาพในระดับชุมชน ร่วมกับผู้นำกลุ่มผู้ประกอบกิจการฮัจญ์ (แซะห์) และทีมศาสนา พร้อมส่งเสริมโภชนาการ การออกกำลังกาย และการจัดการสุขภาพจิตที่เหมาะสมตามบริบทมุสลิม

บทสรุป: ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนของการพัฒนาแนวทางและนวัตกรรมการสร้างเสริมสุขภาพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตมุสลิมและบริบทของชุมชนสำหรับผู้สูงอายุที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ โดยต้องมุ่งเน้นการส่งเสริมความร่วมมืออย่างแน่นแฟ้นระหว่างบุคลากรสาธารณสุข ผู้นำศาสนา และผู้นำกลุ่มผู้ประกอบกิจการฮัจญ์ (แซะห์) เพื่อร่วมกันเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างเป็นระบบตั้งแต่ระยะก่อนเดินทาง อันจะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง เหมาะสม ลดความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วย และเพิ่มความปลอดภัยสูงสุดในการประกอบพิธีฮัจญ์ของผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ ฮัจญ์ สุขภาพวิถีมุสลิม โรคเรื้อรัง การสร้างเสริมสุขภาพ

บทนำ (Introduction)

ศาสนาอิสลามนับเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากเป็นอันดับสองของโลก คิดเป็นร้อยละ 24 ของประชากรโลก หรือประมาณ 1,900 ล้านคน โดยในจำนวนนี้เป็นชาวมุสลิมในประเทศไทยประมาณ 7 ล้านคน [1-2] ศาสนาอิสลามมีหลักคำสอนที่ครอบคลุมทั้งด้านศาสนกิจและวิถีชีวิต (The Way of Life) โดยกำหนดให้ศรัทธาชนดำเนินชีวิตตามบทบัญญัติในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานและวจนะ (หะดีษ) ของท่านศาสดามูฮัมหมัด (ขอความสันติสุขจงมีแด่ท่าน) ซึ่งถือเป็นแนวทางสูงสุดในการดำรงชีวิต ครอบคลุมถึงการดูแลสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาวะของตนเองและชุมชนมุสลิม [3-4]

การประกอบพิธีฮัจญ์เป็นหนึ่งในหลักปฏิบัติสำคัญ 5 ประการของศาสนาอิสลาม ซึ่งมุสลิมที่มีความพร้อมด้านทรัพย์สิน สุขภาพ และความปลอดภัยในการเดินทางต้องปฏิบัติอย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิต ณ นครเมกกะ ประเทศซาอุดิอาระเบีย [5] ในแต่ละปีมีชาวมุสลิมจากทั่วโลกกว่า 3 ล้านคนเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ [6] โดยประเทศไทยได้รับการจัดสรรโควตาให้ผู้แสวงบุญเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์อย่างต่อเนื่องนับแต่อดีต ปัจจุบันมีผู้เดินทางปีละประมาณ 13,000 คน [7-8]

อย่างไรก็ตาม การเดินทางประกอบพิธีฮัจญ์เป็นกิจกรรมศาสนกิจขนาดใหญ่ที่ต้องรวมตัวกันในสถานที่เดียวกันและเวลาเดียวกัน ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อปัญหาด้านสุขภาพ ทั้งโรคติดต่อ โรคไม่ติดต่อ อุบัติเหตุ โรคลมแดด และโรคจากสภาพอากาศแปรปรวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่มีโรคประจำตัว [9–14] ข้อมูลจากสำนักแพทย์เพื่อกิจการฮัจญ์แห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ.2566 พบว่า ผู้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์เข้ารับการรักษาและเสียชีวิต ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์จากภาคกลาง เป็นลำดับที่ 2 ของประเทศ โดยจังหวัดที่พบมาก ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี อยุธยา และปทุมธานี ตามลำดับ และพบผู้เสียชีวิตดังกล่าวมีโรคประจำตัวเรื้อรังทุกราย สะท้อนให้เห็นว่าผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ที่มาจากภาคกลางทั้ง 4 จังหวัดเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยและเสียชีวิต และโรคที่พบมากที่สุดคือ โรคระบบทางเดินหายใจ คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 78.40 [7]

ถึงแม้ว่าประเทศซาอุดิอาระเบียในฐานะเจ้าภาพจะมีมาตรการควบคุมด้านสุขภาพอย่างเข้มงวด การดูแลสุขภาพผู้แสวงบุญที่เป็นผู้สูงอายุในระดับประเทศต้นทาง เช่น ประเทศไทย ยังมีข้อจำกัดทั้งด้านมาตรการป้องกัน การส่งเสริมสุขภาพ และการเตรียมความพร้อมก่อนเดินทาง [15–17] ปัจจุบันหลายประเทศได้นำแนวคิดเวชศาสตร์การเดินทาง (Travel Medicine) ซึ่งเป็นศาสตร์เฉพาะทางด้านการป้องกันโรค และส่งเสริมสุขภาพในการเดินทางระหว่างประเทศ มาประยุกต์ใช้เพื่อลดความเสี่ยงสุขภาพของผู้แสวงบุญ [18-19]

จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่าผู้แสวงบุญชาวไทยที่เป็นผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักมีโรคเรื้อรัง เช่น โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน และไขมันในเลือดสูง [19] รวมทั้งมีข้อจำกัดในการรับรู้และปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคติดเชื้อระบบทางเดินหายใจ เช่น ไข้หวัดใหญ่ และโรคเมอร์ส (MERS-CoV) [9,16] แม้ว่าไทยจะมีหน่วยพยาบาลไทยเพื่ออำนวยความสะดวกและระบบการจำแนกสถานะสุขภาพผู้แสวงบุญ แต่การจัดบริการดูแลสุขภาพเชิงรุก และการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพตามหลักศาสนาอิสลามยังเป็นสิ่งจำเป็นและขาดข้อมูลเชิงวิชาการรองรับ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลางของประเทศที่ยังไม่เคยมีการศึกษาแนวทางสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมสำหรับผู้แสวงบุญผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมและแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีมุสลิมสำหรับผู้แสวงบุญชาวไทยมุสลิมผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลาง โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเวชศาสตร์การเดินทางให้สอดคล้องกับบริบทศาสนาอิสลาม ผ่านความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมความปลอดภัยทางสุขภาพ และเพิ่มโอกาสในการประกอบพิธีฮัจญ์อย่างสำเร็จและปลอดภัย

วัตถุประสงค์ (Objective)

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์
2. เพื่อหาแนวทางในการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)

วิธีดำเนินการศึกษาวิธีวิจัยแบบแบบเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมแบบครบวงจรสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ มีวิธีการดำเนินวิจัยเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ตามแนวคิด, ทฤษฎี จากเอกสารวิชาการ และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพในการประกอบพิธีฮัจญ์ของผู้สูงอายุ อันจะเป็นแนวทางในการนำมาทำเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย โดยการศึกษาและเก็บข้อมูลรวบรวมจากเอกสารวิชาการสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ

วารสาร งานวิจัย เอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) พฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์และแนวทางในการสร้างเสริมสุขภาพที่มีอยู่ในปัจจุบันกับผู้นำกลุ่มผู้ประกอบกิจการฮัจญ์ (แซะห์) จำนวน 6 คน

ขั้นตอนที่ 3 บูรณาการแนวความคิดเกี่ยวกับการแสดงออกถึงพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์และแนวทางในการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิม โดยการสังเคราะห์สาระจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้นำกลุ่มผู้ประกอบกิจการฮัจญ์ (แซะห์) จำนวน 6 คน

กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากร คือ ผู้นำกลุ่มผู้ประกอบกิจการฮัจญ์ (แซะห์) ในพื้นที่ภาคกลางที่มีประสบการณ์การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ โดยเลือกแบบสะดวก (Convenience Sampling) ที่ปฏิบัติงานในบริษัททัวร์ที่ประกอบธุรกิจฮัจญ์ในภาคกลาง ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี อยุธยา และปทุมธานี และมีรายชื่อขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการจัดบริการฮัจญ์ตามพระราชบัญญัติกิจการฮัจญ์ ฉบับที่ 3 พ.ศ.2559 โดยได้รับใบอนุญาตจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เน้นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับระบบการดูแลผู้สูงอายุที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ และเข้าหลักเกณฑ์ตามเงื่อนไขเข้ากลุ่มครบถ้วนตามประเด็นที่ต้องการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วยแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เกี่ยวกับพฤติกรรมและการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้ค่า CVI เท่ากับ 0.91

ขั้นตอนการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาจากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยการอ่านและจดบันทึกสาระแยกประเด็น เกี่ยวกับพฤติกรรมและการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมแบบครบวงจรของผู้สูงอายุที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มผู้ประกอบกิจการฮัจญ์

ในขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีกระบวนการ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์จากเอกสารงานวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ สังเคราะห์เนื้อหาโดยวิธีการจัดกลุ่มเกี่ยวกับพฤติกรรมและการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเสริมให้ผู้สูงอายุที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์มีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง จากนั้นนำผลการสังเคราะห์เนื้อหา มากำหนดประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

2. ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์จำนวน 5 ท่าน โดยขอหนังสือจากทางคณะ และส่งแบบประเมินความเหมาะสมให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเหมาะสมของแบบสัมภาษณ์หลังจากการร่างแบบสัมภาษณ์เสร็จสิ้น

3. ติดต่อผู้นำกลุ่มผู้ประกอบกิจการฮัจญ์ เพื่ออนุเคราะห์ในการอำนวยความสะดวกไปยังพื้นที่ที่ทำการศึกษา ขอจริยธรรมวิจัยในมนุษย์กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (MTU-EC-ES -0-186/67) กำหนดการนัดหมาย เวลา สถานที่ ด้วยตนเอง

4. จัดการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ประกอบไปด้วย ผู้นำกลุ่มผู้ประกอบกิจการฮัจญ์ (แซะห์) 6 ท่าน อธิบายถึงจุดมุ่งหมาย ขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัย เวลาที่ต้องใช้โดยประมาณ ประโยชน์ของการวิจัย ขั้นตอนการวิจัยโดยละเอียด และจริยธรรมวิจัยในมนุษย์

5. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยวิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis)

สรุปและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

สรุปผล

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพและสภาพปัญหาในการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

(1) ข้อมูลทางด้านพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

ผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์มีปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกาย โดยเฉพาะโรคเรื้อรัง เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน เป็นต้นและให้ความสำคัญเพียงแค่เรื่องโรคประจำตัว ผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์จะมีปัญหาของผู้สูงอายุ และความต้องการการตอบสนองที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสุขภาพร่างกาย ความเจ็บป่วยทางกาย พฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ทั้งยังพบปัญหาทางสุขภาพจิต เช่น ความวิตกกังวล และภาวะอารมณ์ ความรู้สึกกลัว การไปเผชิญกับสภาพอากาศ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

"จากประสบการณ์ที่ผมมีโอกาสดูแลฮุจญาตส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุมากกว่าหนุ่มสาว อายุ 60 อัพ มีโรคประจำตัว เช่น เบาหวาน ความดัน และเตรียมความพร้อมแค่เรื่องยาเบาหวาน ความดัน แต่ยังขาดการเตรียมความพร้อมสุขภาพเรื่องอื่น ๆ" (ชาย อายุ 42)

"การที่เดินทางไปฮัจญ์ในช่วงอายุเยอะ ๆ ส่วนมากจะมีโรคประจำตัว ส่วนใหญ่จะเป็นโรคเรื้อรัง โรคเบาหวาน ความดัน ไขมัน จะเป็นโรคที่ต้องติดตัวไปและต้องไปดูแลที่โน่น" (ชาย อายุ 50)

"เมื่อต้องการบรรลุรู่ก่นข้อที่ 5 สุขภาพนี่แหละคือสิ่งที่จะต้องเอามาไว้อันดับที่หนึ่งที่ต้องเอาใจใส่เป็นอย่างมาก อย่าพะวงแค่เรื่องโรคประจำตัวเพียงอย่างเดียว" (ชาย อายุ 42)

"ในช่วงหน้าร้อนที่ซาอุฯ จะพบเจอเรื่องของฝุ่น ปัญหาหลัก ๆ ที่พบคือ ผู้สูงอายุจะไม่ค่อยใส่ mask ทั้งๆ ที่เราพยายามกำชับ ซึ่งถ้าหากไม่ป้องกันก็จะทำให้ให้มีโอกาสเสี่ยงติดโรคต่าง ๆ มาได้" (ชาย อายุ 44)

"ความไม่พร้อมทางร่างกายจึงส่งผลกระทบต่อการประกอบพิธีฮัจญ์ และยังเป็นการเพิ่มภาระให้กับทั้งตัวผู้สูงอายุเองและผู้นำกลุ่มประกอบกิจการฮัจญ์ (ชาย อายุ 50)

(2) ข้อมูลทางด้านสภาพปัญหาในการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

ขาดความรู้และความตระหนักเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิม ขาดทักษะการปฏิบัติในการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

"การให้ความรู้เรื่องของสุขภาพ เรื่องของการเตรียมความพร้อม เรื่องของร่างกาย การเรียนรู้เกี่ยวกับการเข้าใจโรคภัยต่าง ๆ นอกเหนือจากโรคประจำตัวที่เป็น คนไทยเราที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์มีความรู้เรื่องนี้น้อยมาก และจะหาผู้เชี่ยวชาญที่จะพูดชี้แจงโดยตรง ไม่ใช่จะหาได้จากแซะห์ เพราะแซะห์มีความรู้สันทัดแค่ในเรื่องปฏิบัติศาสนกิจ" (ชาย อายุ 42)

"ตัว อสม.ฮัจญ์ (แซะห์) ไม่กล้าจ่ายยา กลัวว่ายาที่จ่ายไปแล้วจะส่งผลกระทบกับคนไข้เพราะความรู้ที่ได้รับกับชั่วโมงเรียนมันน้อย ทำให้ อสม.ไม่กล้าที่จะทำงานตรงนี้เต็มร้อย" (ชาย อายุ 50)

"ในเขตกรุงเทพมหานคร จะมีโอกาสพบกับผู้ป่วยหรือผู้ที่เดินทาง (ฮุจญาต) ที่เดินทางระยะเวลาสั้น ๆ แค่นั้นเอง คือวันที่ฉีดวัคซีน คือจะเจอกันก่อนเดินทางสัก 2 เดือน เพิ่งจะรู้ว่าบุคคลนี้เป็นโรคอะไรบ้าง ต้องเตรียมตัวอย่างไร ซึ่งมันเป็นระยะเวลาที่สั้น เราไม่สามารถทำทุกอย่างให้มันสมบูรณ์ได้ ในขีดของความสมบูรณ์คือ ให้เขาอยู่ในระยะของผู้เดินทางที่มีสุขภาพดี" (ชาย อายุ 50)

"คนที่เดินทางไปให้ความสำคัญกับสุขภาพน้อยมาก มอบหมายแค่อัลลอฮ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง" (ชาย อายุ 44)

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางในการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

(1) ความต้องการด้านความรู้ และการปฏิบัติการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ด้านแนวทางดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ในระดับชุมชน

"ในมุมมองของผม ผู้ประกอบการที่นำพาคนไปประกอบพิธีฮัจญ์ถ้าทุกคนมีการเตรียมความพร้อมเรื่องของร่างกาย เรื่องของสุขภาพของตนเอง ผู้ประกอบการสบายใจเกินครึ่ง" (ชาย อายุ 42)

"ขอให้ตระหนักว่า คนฮัจญีอย่าเพียงแค่เตรียมการเรื่องของทรัพย์เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องให้ความสำคัญเรื่องของสุขภาพเป็นอันดับหนึ่ง" (ชาย อายุ 50)

"อยากให้มีการป้องกัน ตามหลักการที่บอกว่า การป้องกันนั้นย่อมดีกว่าการเยียวยารักษา และอีกประการหนึ่ง คือการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง" (ชาย อายุ 44)

"อยากให้ชุมชนมีส่วนร่วม รพสต. ที่ใกล้เคียงมาให้ความรู้ การปรับปรุงจะส่งผลที่ตัวเขาเองในการเดินทางในระยะเวลาที่กำหนด มีเวลาดูแลตนเองก่อนการเดินทาง ขณะทำอิบาดะห์ และหลังจากกลับมา" (ชาย อายุ 50)

(2) ข้อมูลการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

ด้านแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ การให้ความรู้ การประสาน การส่งต่อข้อมูล ทีมในการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

"จริง ๆ แล้วอยากให้เราติดตามผลของบุคคลคนนี้ให้ได้ ตอนนี้เราไม่สามารถรู้ได้ว่าบุคคลนี้ไปแล้วมีโรคประจำตัวอะไรบ้าง นอกจากว่าเขาจะถือสมุดสุขภาพไป" (ชาย อายุ 50)

"อยากให้มีการดูแลในส่วนของผู้รับผิดชอบ และให้ความรู้ในเบื้องต้น ในระยะเวลาซัก 1 ปีก่อนเดินทาง" (ชาย อายุ 50)

"อยากให้เขามีความรู้ก่อนการเดินทาง ระยะที่อยู่ที่โน่น และหลังจากกลับมาแล้วว่าต้องดูแลตัวเองยังไง" (ชาย อายุ 50)

"ถ้าแซะห์ได้รับข้อมูลหรือเสริมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการป้องกันโรคต่าง ๆ ให้กับแซะห์ก็จะเป็นการดีมาก" (ชาย อายุ 42)

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมโดยรวมมีปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกาย โดยเฉพาะโรคเรื้อรัง เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน เป็นต้น และให้ความสำคัญเพียงแค่เรื่องโรคประจำตัว ขาดการเตรียมตัวก่อนการเดินทางในด้านการออกกำลังกาย ทั้งยังพบปัญหาทางสุขภาพจิต เช่น ความวิตกกังวล และภาวะอารมณ์ ความรู้สึกกลัว การไปเผชิญกับสภาพอากาศ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับการศึกษาของกฤษเนตร เกษสระ [20] พบว่า พฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างไทยมุสลิม โดยภาพรวมยังอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัญหาที่ผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์กำลังประสบอยู่ ได้แก่ปัญหาสุขภาพ [21] ที่สอดคล้องกับการศึกษาปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในเขตเมือง โดยโรคหรืออาการส่วนใหญ่ที่มักเกิดกับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ได้แก่ ปวดเมื่อยตามร่างกาย ปวดหลัง ข้อเสื่อม ความดันโลหิตสูง สอดคล้องกับการศึกษาของศูนย์การเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม [22] ที่พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน และโรคกระดูกและข้อ โดยโรคเหล่านี้มักเป็นปัญหาที่เกิดจากกระบวนการชราภาพ การเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยา [23-24]

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพด้านการรับประทานอาหาร พบว่าผู้สูงอายุไทยมุสลิมในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ มีความเป็นอยู่ ความเชื่อ วิถีชีวิตที่เฉพาะเจาะจง เช่น การนิยมรับประทานอาหารที่มีรสหวาน มัน เค็ม ได้แก่ ข้าวหมก ข้าวมันไก่ ซุปหางวัว และการปรุงรสอาหารด้วยเครื่องเทศ รวมถึงการนิยมดื่มชา กาแฟ [25] ทั้งนี้ลักษณะการบริโภคอาหารจะเลือกการบริโภคอาหารที่อนุมัติตามหลักการอิสลาม โดยอาหารที่นิยมบริโภคคือ อาหารที่ทำมาจากกะทิที่มีความมัน แต่ไม่คำนึงถึงอาหารที่ดี (ตอยยีบัน) ที่จะต้องมีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อร่างกาย สอดคล้องกับการศึกษาของนิรัชรา ลิลละฮ์กุล และณาตยา ละงู [26] พบว่าอาหารพื้นบ้านชาวไทยมุสลิมจะเป็นอาหารที่เน้นแป้ง น้ำตาล กะทิ เช่น แกงมัสมั่น โรตี ซึ่งอาหารเหล่านี้ส่งผลต่อการป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน ทำให้จำนวนผู้ป่วยโรคเรื้อรังในมุสลิมสูงขึ้น

พฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพด้านการออกกำลังกาย อธิบายว่าวัยและสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุนั้น อาจไม่มีความคล่องตัวเหมือนคนหนุ่มสาว กิจกรรมที่ผู้สูงอายุทำจึงเป็นการออกกำลังกายที่กระทำอยู่ในบ้าน จึงทำให้ผู้สูงอายุอาจออกกำลังกายเพียงคนเดียวหรือบางครั้งอาจมีสมาชิกในครอบครัวร่วมออกกำลังกายด้วยความสนุกสนานอาจมีน้อยลง หรืออาจไม่เกิดขึ้นเลย จึงไม่มีการเกิดแรงกระตุ้นให้มีการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง ร่วมกับอาจเนื่องมาจากมีข้อจำกัดในการออกกำลังกายที่ต้องเป็นไปตามหลักศาสนาทำให้เป็นอุปสรรคต่อการออกกำลังกาย เช่น คำนึงถึงการแต่งกายที่เหมาะสม มีการปกปิดร่างกายตามหลักศาสนา สถานที่ออกกำลังกายต้องมิดชิดอยู่ในบริเวณบ้านหรือบริเวณใกล้บ้าน หลีกเลี่ยงการปะปนกันระหว่างชายหญิง [35-36] ดังนั้น ผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์จึงมีพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมด้านการออกกำลังกายน้อย และส่งผลให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกาย

กล่าวโดยสรุป กลุ่มตัวอย่างยังมีพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพที่จะนำไปสู่การเกิดโรคเรื้อรัง ทั้งด้านการออก กำลังกาย และอารมณ์ รวมทั้งยังมีบางส่วนเกี่ยวกับความเชื่อที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการปฏิบัติ ซึ่งควรมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจะทำให้ผู้แสวงบุญสามารถป้องกันการเจ็บป่วยจากโรคติดต่อ และโรคไม่ติดต่อต่าง ๆ ได้

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ตามวัตถุประสงค์ที่2 โดยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำกลุ่มผู้ประกอบกิจการฮัจญ์ (แซะห์) มาวิเคราะห์พบว่า ผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ขาดความรู้และความตระหนักเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิม รวมทั้งต้องการแนวทางการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ในระดับชุมชน และด้านแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิม การให้ความรู้ การประสาน การส่งต่อข้อมูล ทีมในการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ สอดคล้องกับการศึกษาปัญหาและความต้องการในการรับบริการสาธารณสุขตามวิถีอิสลาม พบว่า ผู้รับบริการชาวไทยมุสลิมต้องการให้มีการปรับปรุงระบบบริการสาธารณสุขให้สอดคล้องกับวิถีอิสลามตามบริบทของพื้นที่และต้นทุนทางสังคม [26] ซึ่งก่อให้เกิดผลเชิงบวกต่อจิตวิญญาณ และมีความประสงค์ให้บูรณาการประเด็นทางด้านจิตวิญญาณในการสร้างเสริมสุขภาพ

จากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การสร้างเสริมสุขภาพวิถีมุสลิมสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ควรมีเนื้อหากิจกรรมที่ครอบคลุมการเตรียมตัวก่อนการเดินทาง ขณะประกอบพิธีฮัจญ์ และหลังจากเดินทางกลับ สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิต และยังสอดคล้องกับความเชื่อ ความศรัทธาของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ถือเป็นการดูแลแบบองค์รวม (Holistic Care) เนื่องจากการสร้างเสริมสุขภาพโดยการให้ความรู้ตามความเชื่อทางจิตวิญญาณของมุสลิมพร้อม ๆ กับการสร้างเสริมสุขภาพทางด้านกาย ใจ จิตสังคม และจิตวิญญาณของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคกลางที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์และญาติโดยสมบูรณ์ จนนำพาไปสู่การมีพฤติกรรมสุขภาพให้มีความพร้อมในการประกอบศาสนกิจ และเป็นแบบอย่างที่ดีด้านพฤติกรรมสุขภาพต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัย (คณะแพทยศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีงบประมาณ 2568 ที่ให้การสนับสนุนในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ รวมถึงขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลอย่างเต็มใจตลอดระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] Oldac, Y. I. (2022). Global science and the Muslim world: Overview of Muslim-majority country contributions to global science. *Scientometrics*, *127*(11), 6231–6255. https://doi.org/10.1007/s11192-022-04547-7

[2] Phitchayapaiboon, S. (2018). Muslim way of life and adherence to Islamic principles and law enforcement: A case study of Suan Luang 1 community. *Journal of Graduate School, Pitchayatat, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, *13*(2), 233–243. (in Thai)

[3] Saeedi, A. (2018). *Providing end-of-life care in accordance with Islamic teachings*. Thammasat Thamraksa Center, Thammasat University. (in Thai)

[4] Ruangrit, R., Malathum, P., & Prapaipanich, W. (2012). Perception of fasting and self-care behavior among Thai Muslim patients with type 2 diabetes during Ramadan. *Nursing Research and Innovation Journal*, *18*(2), 207–222. (in Thai)

[5] Phrompan-yo, M., Tanuphol, N., & Silanoi, L. (2017). Successful management approaches of Hajj tour operators in Thailand. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)*, *10*(2), 1446–1475. (in Thai)

[6] General Authority for Statistics. (2023). *Annual report 2022*. https://www.stats.gov.sa/sites/default/files/Annual%20REPORT%202022ENW_compressed.pdf

[7] Che-Ubong, H., Purintraphiban, C., & Nantiengchanya, P. (2024). Competencies of professional nurses working at the Thai Hajj Medical Office in Saudi Arabia. *Journal of Health and Nursing Education*, *30*(1), 82–97. (in Thai)

[8] Department of Religious Affairs. (2022). *Hajj pilgrimage travel manual*. Cooperative League of Thailand Printing House. (in Thai)

[9] Migault, C., Kanagaratnam, L., Hentzien, M., Giltat, A., Nguyen, Y., Brunet, A., Thibault, M., Legall, A., Drame, M., & Bani-Sadr, F. (2019). Effectiveness of an education health programme about Middle East respiratory syndrome coronavirus tested during travel consultations. *Public Health*, *173*, 29–32. https://doi.org/10.1016/j.puhe.2019.05.011

[10] Al-Tawfiq, J. A., & Memish, Z. A. (2023). Middle East Respiratory Syndrome Coronavirus (MERS-CoV) is not circulating among Hajj pilgrims. *Journal of Epidemiology and Global Health*, *13*(3), 387–390. https://doi.org/10.1007/s44197-023-00097-3

[11] Aldossari, M., Aljoudi, A., & Celentano, D. (2019). Health issues in the Hajj pilgrimage: A literature review. *Eastern Mediterranean Health Journal*, *25*(10), 744–753. https://doi.org/10.26719/emhj.19.001

[12] Goni, M. D., Hasan, H., Naing, N. N., Wan-Arfah, N., Deris, Z. Z., Arifin, W. N., & Baaba, A. A. (2023). Impact of a health education intervention on the incidence of influenza-like illnesses (ILI) during Hajj via smartphone application. *Journal of Immigrant and Minority Health*, *25*(4), 870–881. https://doi.org/10.1007/s10903-022-01351-9

[13] Basahel, S., Alsabban, A., & Yamin, M. (2021). Hajj and Umrah management during COVID-19. *International Journal of Information Technology*, *13*, 2491–2495. https://doi.org/10.1007/s41870-021-00657-2

[14] Alahmari, A. A., Khan, A. A., Alamri, F. A., Almuzaini, Y. S., Alradini, F. A., Almohamadi, E., Alsaeedi, S., Asiri, S., Motair, W., Almadah, A., & Assiri, A. M. (2022). Hajj 2021: Role of mitigation measures for health security. *Journal of Infection and Public Health*, *15*(11), 1350–1354. https://doi.org/10.1016/j.jiph.2022.09.006

[15] Al Shimemeri, A. (2012). Cardiovascular disease in Hajj pilgrims. *Journal of the Saudi Heart Association*, *24*(2), 123–127. https://doi.org/10.1016/j.jsha.2012.02.004

[16] Mushi, A., Yassin, Y., Khan, A., Yezli, S., & Almuzaini, Y. (2021). Knowledge, attitude, and perceived risks towards COVID-19 pandemic and the impact of risk communication messages on healthcare workers in Saudi Arabia. *Risk Management and Healthcare Policy*, *14*, 2811–2824. https://doi.org/10.2147/RMHP.S314474

[17] Rustika, R., Oemiati, R., Asyary, A., & Rachmawati, T. (2020). An evaluation of health policy implementation for Hajj pilgrims in Indonesia. *Journal of Epidemiology and Global Health*, *10*(4), 263–268. https://doi.org/10.2991/jegh.k.200718.001

[18] Piyaphanee, W. (2018). Principles of malaria chemoprophylaxis in travelers. In W. Piyaphanee & P. Chantavanich (Eds.), *Travel medicine: Travel and tropical medicine* (pp. 160–170). Netikul Printing. (in Thai)

[19] Musa, N., & Ghazali, S. (2020). Health problems and the desire to perform Hajj amongst Malaysian elderly. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*, *98*, 706–714. https://doi.org/10.15405/epsbs.2020.12.04.71

[20] Samart, P., Supapvanich, C., Paarch, S., & Katesara, K. (2024). Factors associated with quality of life among the elderly in the responsible area of Ban Thonglang Subdistrict Health Promoting Hospital, Takua Thung District, Phang Nga Province. *Princess of Naradhiwas University Journal*, *16*(3), 196–210. (in Thai)

[21] Walaya, T., Sutrrkan, C., & Kitti, C. (2019). Problems and needs of older adults living in urban area, Bangkok Metropolitan. *Vajira Medical Journal: Journal of Urban Medicine, Navamindradhiraj University*, *63*(6), 583–592. (in Thai)

[22] Jayankura, S. (2011). Complete preparation for family, household, and community in aging society of municipal district of Salaya. *Research and Development Journal, Suan Sunandha Academic and Research Review*, *5*(2), 11–24. (in Thai)

[23] Dengsamai, S., Theerawiwat, M., Tansakul, S., & Imami, N. (2015). Nutritional health promotion behaviors of Islamic religious leaders in Yala Province. *Thai Journal of Public Health*, *45*(1), 18–27. (in Thai)

[24] Latngu, N., Moolsart, S., & Lawang, W. (2018). Development of a self-management support model for Thai Muslim hypertensive patients in Ao Luek District, Krabi Province. *Thai Journal of Nursing*, *67*(3), 38–45. (in Thai)

[25] Karakhuean, N., & Songlead, D. (2022). Predictors of self-care behaviors among elderly Muslims in Nakhon Si Thammarat Province. *Journal of Buddhist Anthropology*, *7*(6), 488–501. (in Thai)

[26] Totong, K. (2018). Problems and needs in receiving public health services according to Islamic way of life. *Journal of Public Health, Burapha University*, *13*(2), 102–116. (in Thai)

PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

Multigroup Confirmatory Factor Analysis of Public Service Delivery Regarding Infrastructure and Facilities for Tourism in the World Heritage City of Phra Nakhon Si Ayutthaya

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่มของบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา

Phathombut Keawsomnuk[1*]
ปฐมบุตร แก้วสมนึก[1*]

[1] Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Phranakhon Si Ayutthaya, 13000, Thailand
[1] คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยา 13000
* Correspondence: kphathombut@aru.ac.th

Citation:
Keawsomnuk, P. (2026). Multigroup confirmatory factor analysis of public service delivery regarding infrastructure and facilities for tourism in the world heritage city of phra nakhon si ayutthaya. *Parichart J. 39*(4), 35-48. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.282610

Article history:
Received: July 29, 2025
Revised: November 19, 2025
Accepted: February 2, 2026

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract:

Background and Objectives: Thailand has placed strong emphasis on elevating the quality of its tourism industry, with policy attention directed toward delivering valuable experiences for visitors while simultaneously ensuring their safety and satisfaction. This effort is closely tied to the preservation of the environment, natural resources, and local culture, all of which are considered essential to supporting long-term sustainability across the economic, social, and environmental dimensions. Complementary priorities include promoting the dispersal of tourists toward secondary destinations, beyond the traditional major tourist hubs, and encouraging responsible tourism practices that foster a sense of awareness and stewardship within local communities. That reason bring to study aims to examine the multi-group confirmatory factor structure of public infrastructure service delivery for tourism in the World Heritage City of Phra Nakhon Si Ayutthaya. Despite the city's global cultural significance, little empirical evidence exists on how tourists and local residents perceive public services in heritage destinations.

Methods: A quantitative approach was applied using a structured questionnaire administered to 200 respondents 100 tourists and 100 local residents between October 2024 and September 2025. Six dimensions of service delivery were analyzed: public pathways, communication, energy, waste management, tourist route information, and public accommodations.

Results: The multi-group confirmatory factor analysis indicated a good model fit (x^2=12.75, df=7, P-value=0.07, RMSEA=0.06, SRMR=0.03, CFI=0.98, TLI=0.96) The findings reveal differing priorities between groups: tourists emphasized public accommodations, whereas local residents viewed waste management as the most crucial element.

Application of this study: The Phra Nakhon Si Ayutthaya provincial administration should give priority to two distinct but complementary policy directions. On one hand, a policy promoting public accommodation should be established to accommodate the increasing number of camping tourists, alongside the provision of state supported lodging facilities intended to serve visitors engaged in cultural tourism. Such measures would ensure that accommodation across the province remains accessible, adequately available,

and responsive to the varying preferences of both nature oriented and culturally motivated travelers. On the other hand, particular attention should also be directed toward the formulation of a waste management policy that addresses the practical concerns of local stakeholders operating within tourist areas, including shop owners, restaurant operators, and souvenir vendors. Because these groups are most directly affected by the waste generated through daily tourism activity, an effective and well-coordinated waste management system would not only ease their operational burden but would also help preserve the cleanliness and visual character of the heritage area. Taken together, these two policy directions reflect the need to balance the expectations of visitors with the everyday realities of those who live and work within Ayutthaya's World Heritage tourism landscape an approach that would ultimately reinforce the province's capacity for sustainable tourism development in the long run.

Conclusions: Tourists prioritizing public accommodation reflects the New Public Service concept, shifting government focus from customers/output to citizens/public interest, ensuring safe, adequate, standardized lodging. Local residents prioritize waste management, aligning with UN Tourism's Sustainable Tourism principle balancing environment, economy, and culture to reduce impact and preserve the heritage city's image.

Keywords: World Heritage City; Public Infrastructure; Multi-Group CFA; Service Delivery; Sustainable Tourism

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์: ประเทศไทยให้ความสำคัญอย่างมากกับการยกระดับคุณภาพของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นเชิงนโยบายไปที่การมอบประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว ควบคู่ไปกับการสร้างความมั่นใจในด้านความปลอดภัยและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ความพยายามนี้มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนความยั่งยืนในระยะยาวทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีแนวทางเสริมที่สำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวกระจายตัวไปยังพื้นที่ท่องเที่ยวรอง นอกเหนือจากแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เป็นที่นิยมโดยทั่วไป และการสนับสนุนแนวปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นภายในชุมชนท้องถิ่น ด้วยเหตุผลดังกล่าว การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างองค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่มของการส่งมอบบริการโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา แม้ว่าเมืองแห่งนี้จะมีความสำคัญทางวัฒนธรรมในระดับสากล แต่ยังคงมีหลักฐานเชิงประจักษ์อยู่น้อยมากเกี่ยวกับมุมมองของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ที่มีต่อการบริการสาธารณะในแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกแห่งนี้

ระเบียบวิธีการศึกษา:การศึกษานี้ใช้แนวทางเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน แบ่งเป็นนักท่องเที่ยว 100 คน และประชาชนในพื้นที่ 100 คน ในช่วงเดือนตุลาคม 2567 ถึงเดือนกันยายน 2568 โดยวิเคราะห์การส่งมอบบริการใน 6 มิติ ได้แก่ ทางเดินสาธารณะ การสื่อสาร พลังงาน การจัดการของเสีย ข้อมูลเส้นทางท่องเที่ยว และที่พักสาธารณะ

ผลการศึกษา: โมเดลการวัดองค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่มการส่งมอบบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี (X^2=12.75, df=7, P-value=0.07, RMSEA=0.06, SRMR=0.03, CFI=0.98, TLI=0.96) โดยผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าระดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับ

การส่งมอบบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวคือเน้นด้านที่พักสาธารณะ กลุ่มประชาชนในพื้นที่เน้นด้านการกำจัดของเสีย ซึ่งมีนัยสำคัญที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนานโยบาย โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับประสบการณ์การท่องเที่ยว พร้อมทั้งตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในเมืองมรดกโลก

การประยุกต์ใช้: องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาควรให้ความสำคัญกับนโยบายสองด้านที่แตกต่างกันแต่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยมีประเด็นที่ 1 ควรจัดตั้งนโยบายส่งเสริมที่พักสาธารณะเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาตั้งแคมป์เพิ่มมากขึ้น ควบคู่ไปกับการจัดหาที่พักที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มาตรการดังกล่าวจะช่วยให้ที่พักทั่วทั้งจังหวัดยังคงเข้าถึงได้ มีให้บริการอย่างเพียงพอและตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของนักท่องเที่ยวทั้งที่เน้นธรรมชาติและที่เน้นวัฒนธรรม สำหรับประเด็นที่ 2 ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษกับการจัดทำนโยบายการจัดการขยะที่แก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่นที่ดำเนินงานในพื้นที่ท่องเที่ยว รวมถึงเจ้าของร้านค้า ผู้ประกอบการร้านอาหาร และผู้ขายของที่ระลึก เนื่องจากกลุ่มเหล่านี้ได้รับผลกระทบโดยตรงที่สุดจากขยะที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละวัน ระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพและประสานงานกันอย่างดีจะไม่เพียงแต่ช่วยลดภาระในการดำเนินงานของพวกเขาเท่านั้น แต่ยังช่วยรักษาความสะอาดและทัศนียภาพของพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมอีกด้วย โดยรวมแล้ว นโยบายทั้งสองทิศทางนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการสร้างสมดุลระหว่างความคาดหวังของนักท่องเที่ยวกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวันของผู้ที่อาศัยและทำงานอยู่ในพื้นที่มรดกโลกด้านการท่องเที่ยวของอยุธยา ซึ่งเป็นแนวทางที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของจังหวัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระยะยาว

บทสรุป: การที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับที่พักสาธารณะเป็นลำดับต้นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิด New Public Service ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนมุมมองการบริหารงานภาครัฐ จากเดิมที่มุ่งเน้นลูกค้าและผลผลิตเป็นหลัก มาสู่การให้ความสำคัญกับประชาชนและประโยชน์สาธารณะ โดยมุ่งสร้างหลักประกันว่าที่พักจะมีความปลอดภัย เพียงพอ และได้มาตรฐาน ในขณะที่ประชาชนในพื้นที่กลับให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียเป็นลำดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ Sustainable Tourism ของ UN Tourism ที่เน้นความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นและรักษาภาพลักษณ์ของเมืองมรดกโลกให้คงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: เมืองมรดกโลก โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะ การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันแบบหลายกลุ่ม การให้บริการสาธารณ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บทนำ (Introduction)

การท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย ทั้งในด้านการสร้างรายได้ การกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (พ.ศ. 2566–2570) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศให้มุ่งสู่การท่องเที่ยวคุณภาพที่สร้างคุณค่าแก่ทั้งนักท่องเที่ยวและชุมชน ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) การยกระดับการท่องเที่ยวไทยสู่การท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมและบริการที่มีศักยภาพ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พร้อมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อยกระดับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว (2) การปรับโครงสร้างการท่องเที่ยวให้เกิดการกระจายรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจสู่ชุมชน ผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสนับสนุนผู้ประกอบการรายย่อย และการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และ (3) การพัฒนา

ระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน โดยยกระดับมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย เนื่องจากเป็นเมืองมรดกโลกที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ. 2565 จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีจำนวนนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจรรวมทั้งสิ้น 7,933,558 คน [1] และสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวมากกว่า 12,000 ล้านบาท [2] สะท้อนให้เห็นว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างรายได้ของประเทศ ดังนั้น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะในพื้นที่เกาะเมืองซึ่งเป็นพื้นที่มรดกโลกทางวัฒนธรรม จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการรองรับนักท่องเที่ยว ส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการในพื้นที่ และยกระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะ (Public Service) ให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควบคู่กับการอนุรักษ์คุณค่าของพื้นที่

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมาได้สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่เมืองมรดกโลกยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและการบริหารจัดการบริการสาธารณะ งานวิจัยของ Witchayakawin, Pakin และ Chantanupan, Raktibul (2021) เรื่อง *Perceptions of Infrastructure in the World Heritage Historic Town Based on an Example, This Case from Thailand* พบว่า เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยยังประสบปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะระบบคมนาคมและบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต่างชาติสะท้อนว่าทางเดินเท้ามีสภาพแคบ ขรุขระ และไม่ต่อเนื่อง ส่งผลต่อความสะดวกในการเดินชมเมือง ขณะเดียวกัน ป้ายแนะนำเส้นทางและข้อมูลสถานที่สำคัญยังมีจำนวนไม่เพียงพอและขาดความชัดเจน [3]

นอกจากนี้ Rizki และ Hidayat (2022) ศึกษาเรื่อง *Waste Management in Heritage Tourism Area: Perspectives from Visitors and Waste Management Operators* ซึ่งมุ่งศึกษาการจัดการขยะในเขตท่องเที่ยวเมืองเก่าของเมือง Semarang Old City จากมุมมองของนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการจัดการขยะ ผลการศึกษาพบว่า ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การจัดการขยะในพื้นที่ท่องเที่ยวดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกิจกรรมรณรงค์และการทำความสะอาดพื้นที่เมืองเก่า แม้ว่าความร่วมมือดังกล่าวจะยังขาดความต่อเนื่องและการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ [4]

จากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นได้ว่า งานวิจัยด้านการพัฒนาเมืองมรดกโลกในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การยกระดับบริการสาธารณะ และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่มากขึ้น ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนั้น การศึกษาประเด็นดังกล่าวในบริบทของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงมีความสำคัญ ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวมรดกโลกให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์ (Objective)

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่มการส่งมอบบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยนี้ใช้การศึกษาในพื้นที่เขตเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา

2. ขอบเขตการด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยนี้มีขนาดกลุ่มตัวอย่าง 200 ตัวอย่าง โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างคือ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 100 คน และประชาชนที่อาศัยในพื้นที่เขตเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยาจำนวน 100 คน รวมทั้งสิ้น 200 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ตุลาคม 2567 – กันยายน 2568

4. ขอบเขตด้านงบประมาณ 4,000 บาท (ทุนส่วนตัว)

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ได้ทำการทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับในบริบทของการให้บริการสาธารณะของภาครัฐในมิติของการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก โดยใช้หลักการของยูเนสโก (UNESCO) และองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (World Tourism Organization) มาประยุกต์ใช้กับหลักการส่งมอบบริการสาธารณะ (Public Service) ในบริบทของโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) และสิ่งอำนวยความสะดวกโดยมีกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

ประกอบไปด้วย ด้านเส้นทางสาธารณะ ด้านการสื่อสาร ด้านพลังงาน ด้านการกำจัดของเสีย [16] ด้านข้อมูลเส้นทาง และด้านที่พักสาธารณะ [5] ดังนี้

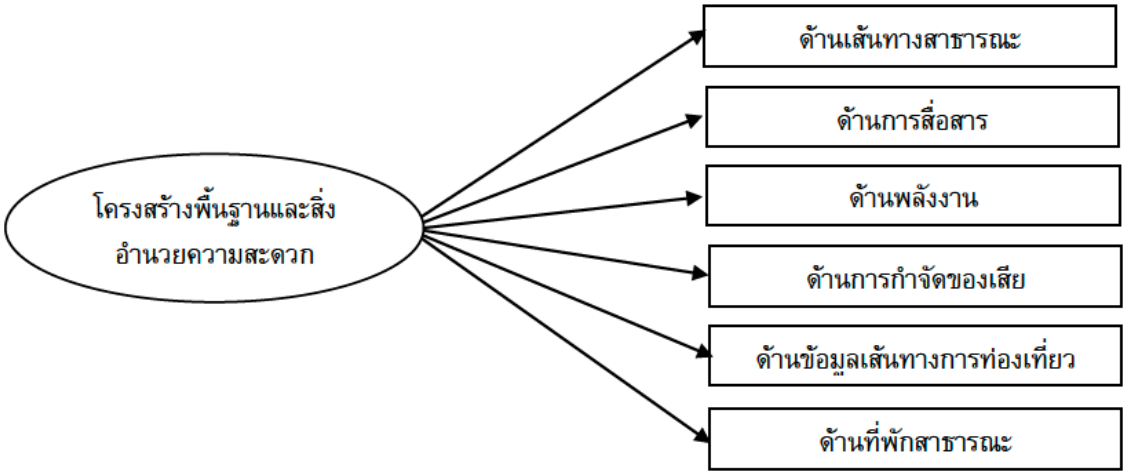

Figure 1: Conceptual Framework of the Research

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ทราบผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่มการส่งมอบบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่มการส่งมอบบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนหลักการ แนวคิดและทฤษฎีประกอบไปด้วย 2 แนวคิดหลักสำคัญ ได้แก่ แนวคิดการจัดบริการสาธารณะของรัฐ และแนวคิดการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว โดยมีประเด็นสาระสำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดการจัดบริการสาธารณะของรัฐ (Public Service) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการให้บริการประชาชนที่มองว่าประชาชนในรัฐต้องได้รับบริการของรัฐที่ดี และตรงตามความต้องการของประชาชนโดยไม่ได้มองว่าประชาชนเป็นลูกค้าแต่ต้องมองว่าประชาชนเป็นผู้รับบริการของรัฐเนื่องจากประชาชนเป็นผู้เสียภาษีให้รัฐ ซึ่งแนวคิดหลักการการบริการสาธารณะที่สำคัญประกอบไปด้วย 7 ประการ [6] ดังนี้

1) มอบบริการแก่ประชาชน ไม่มองประชาชนเป็นลูกค้า (Serve Citizens, Not Customers) ผลประโยชน์สาธารณะเป็นผลลัพธ์ที่ร่วมกันที่ประชาชนจะได้รับ มิใช่ผลประโยชน์ส่วนตัวของแต่ละบุคคล ดังนั้น ข้าราชการควรเน้นที่การสร้างความสัมพันธ์ของความไว้วางใจและการทำงานร่วมกับประชาชน ซึ่งประชาชนถือว่าเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผลประโยชน์สาธารณะโดยตรง การจ่ายภาษีของประชาชนถือเป็นหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อสังคม การที่รัฐจะดำเนินการโครงการหรือนโยบายใด จึงจำเป็นต้องพิจารณาความคิดเห็นของประชาชนเป็นพื้นฐาน เช่น ความต้องการให้รัฐแก้ไขปัญหาจราจร หรือโครงสร้างพื้นฐาน แต่รัฐกลับไม่สนใจและมุ่งเน้นยังโครงการอื่นที่ไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชน การส่งมอบบริการสาธารณะที่ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนอาจจะส่งผลทำให้ความนิยมของรัฐบาลลดน้อยถอยลงได้

2) แสวงหาผลประโยชน์สาธารณะ (Seek the Public Interest) คือ ผู้บริหารงานหรือโครงการสาธารณะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะ เน้นความเป็นธรรม ความเสมอภาค ในขณะที่รัฐต้องพิจารณาหลักการผลประโยชน์สาธารณะต้องครอบคลุมทุกกลุ่มของสังคม โดยการคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว เช่น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตของคนรุ่นหลัง

3) การเน้นให้คุณค่าประชาชนมากกว่าความเป็นผู้ประกอบการ (Value Citizenship over Entrepreneurship) คือ การที่รัฐควรให้คุณค่าความสำคัญต่อประชาชนหรือประชาชนมากกว่าที่มองตนเองเป็นผู้ประกอบการหรือผู้บริหารของรัฐ ซึ่งการให้คุณค่าของรัฐอาจหมายถึงต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เนื่องจากการดำเนินนโยบายหรือโครงการของรัฐใช้งบประมาณภาษีจากประชาชน ในขณะที่ผู้บริหารงานภาครัฐจำเป็นต้องแสดงออกให้เห็นว่าการบริหารงานของรัฐมีคุณค่าต่อประชาชน และ

ประชาชนสามารถร่วมกันตรวจสอบโครงการของรัฐได้ ในขณะที่หากรัฐมองว่าตนเองเป็นผู้ประกอบการและจะดำเนินอะไรก็ได้ตามอำนาจตนเอง โดยไม่เปิดเผยข้อมูลต่อประชาชนของรัฐหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบการทำงานของรัฐได้จะส่งผลทำให้รัฐนั้นไม่ได้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน รัฐนั้นก็อาจจะถูกเรียกร้องต่อต้านจากประชาชนของรัฐได้

4) การคิดเชิงกลยุทธ์กับการปฏิบัติในประชาธิปไตย (Think Strategically, Act Democratically) คือ กลยุทธ์ทางการคิดแผนนโยบายหรือโครงการที่ต้องเน้นการมีส่วนร่วมตามหลักประชาธิปไตย การดำเนินนโยบายหรือโครงการภาครัฐจำเป็นต้องพิจารณาถึงหลักการมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตยที่เน้นให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการร่วมกัน (Collaboration) ในการดำเนินกิจกรรมส่วนรวม หลักการประชาธิปไตยจะช่วยลดแรงต้านจากประชาชนเนื่องจากการดำเนินการเสียงส่วนมากของประชาชนจะได้รับฉันทามติของประชาชนในการดำเนินการอะไรบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับสังคมส่วนรวมได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ในทางกลับกันหากนโยบายรัฐไม่ได้ปฏิบัติตามหลักประชาธิปไตยขาดการร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาชน ขาดการประชาพิจารณ์ ขาดการประชุมพิจารณารับฟังความคิดเห็นของประชาชน ไม่มีอะไรมาถ่วงดุลอำนาจรัฐ เช่นนั้นแล้วจะส่งผลทำให้เกิดการต่อต้านจากประชาชนและสังคมได้ รัฐก็จะสูญเสียงบประมาณในการดำเนินโครงการหรือหากถูกสังคมโจมตีหนักเข้าจะส่งผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาลได้

5) การตระหนักต่อความรับผิดชอบ (Recognize that Accountability Isn't Simple) คือ การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐควรมีความรับผิดชอบในด้าน กฎหมายและรัฐธรรมนูญ ค่านิยมสังคม บรรทัดฐานทางการเมือง มาตรฐานวิชาชีพ และผลประโยชน์ของประชาชน การรับผิดชอบต่อสังคมของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นประเด็นที่รัฐต้องพิจารณาเป็นสำคัญเนื่องจากเกี่ยวข้องกับมาตรฐานการทำงานของภาครัฐ รวมถึงหลักจริยธรรมที่รัฐต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด อาจกล่าวได้ว่าหลักความรับผิดชอบของภาครัฐมีความซับซ้อนและมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการบริหารจัดการงานภาครัฐ หากรัฐไม่มีการปฏิบัติตามหลักกจริยธรรมความรับผิดชอบอาจส่งผลทำให้นโยบายหรือโครงการของรัฐขาดประสิทธิภาพ อาจก่อให้เกิดปัญหาการทุจริตคอรัปชั่นได้

6) ภาระหน้าที่ไม่ใช่การควบคุม (Serve Rather than Steer) การมอบบริการสาธารณะถือเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยรัฐไม่ควรทำหน้าที่ "ชี้นำ" หรือ "ควบคุม" แบบรวมศูนย์แต่ควรเป็น "ผู้ประสานงาน" ที่ทำงานร่วมกับภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และองค์กรท้องถิ่น เพื่อร่วมกันสร้างนโยบายและการส่งมอบบริการที่ดีต่อประชาชน

7) คุณค่าของมนุษย์ (Value People, Not Just Productivity) การบริหารงานภาครัฐ ไม่ควรมุ่งเน้นแค่ประสิทธิภาพ (Efficiency) หรือผลผลิต (Productivity) ตามแบบธุรกิจเพียงอย่างเดียวควรให้ความสำคัญกับ คุณค่าของมนุษย์ เช่น ความยุติธรรม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค ความเห็นอกเห็นใจ และการไม่มองข้ามผู้ด้อยโอกาสในสังคม การส่งมอบบริการสาธารณะจึงต้องจัดทำให้เหมาะสมกับประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาถนะทางสังคม และสามารถเข้าถึงได้ทุกคนอย่างเท่าเทียมในเรื่องของบริการสาธารณะ ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่อคติในประเด็นต่าง ๆ ของมนุษย์ เห็นคุณค่าของมนุษย์ว่าทุกคนควรได้รับโอกาสและความเท่าเทียมกันในผลประโยชน์สาธารณะ

สรุปแนวคิดการส่งมอบบริการสาธารณะ พบว่า แนวคิดการส่งมอบบริการสาธารณะถือเป็นภาระหน้าที่สำคัญของภาครัฐที่จำเป็นต้องส่งมอบบริการต่าง ๆ ของรัฐให้กับประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค โดยไม่เลือกปฏิบัติ เน้นผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวมโดยยึดหลักแนวทางประชาธิปไตยที่ใช้การมีส่วนร่วมและการยอมรับฟังตามเสียงส่วนใหญ่ของสังคมในการดำเนินการทางนโยบายหรือโครงการของรัฐเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

2. แนวคิดการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ประเทศไทยโดยเฉพาะรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปี 2565 รวมทั้งสิ้นจำนวน 12,746 ล้านบาท เมื่อพิจารณาแยกกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยสร้างรายได้มากถึง 11,995 ล้านบาท และชาวต่างประเทศ 751 ล้านบาท [1] เห็นได้ว่าการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสามารถสร้างรายได้เข้าประเทศได้อย่างมหาศาล แต่หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตามแนวคิดของ องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nations World Tourism Organization: UNWTO) ระบุว่า การท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยการลงทุนในหลากหลายสาขา ซึ่งรวมถึงการจัดหาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การขนส่งสาธารณะ การสื่อสาร พลังงาน และการจัดการขยะ ตลอดจนการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งการดำเนินการลงทุนอาจดำเนินการโดยตรงโดยภาครัฐ และเอกชน หรือผ่านความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ ได้ ในขณะเดียวกัน UNESCO [7] ได้ระบุเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ควรพิจารณาประเด็นเกี่ยวกับคำอธิบายข้อมูล ป้ายบอกทาง เส้นทาง ประกาศหรือสิ่งพิมพ์ คู่มือการท่องเที่ยว ข้อมูลพิพิธภัณฑ์ นิทรรศการ ศูนย์ข้อมูลผู้เยี่ยมชมหรือศูนย์ข้อมูลข่าวสาร และการใช้เทคโนโลยีและบริการดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนตามหลักการของ UNESCO และองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติประกอบไปด้วยหลายประเด็น ได้แก่ 1) การขนส่งสาธารณะ 2) การสื่อสาร 3) พลังงาน 4) การกำจัดของเสีย 5) ข้อมูลเส้นทาง และ 6) ที่พักสาธารณะ จากแนวคิดหลักการท่องเที่ยวขององค์การระหว่างประเทศ ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อใช้ศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)

การวิจัยนี้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ผลการวิจัยตรงตามที่ผู้วิจัยมุ่งหวังโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบพหุกลุ่ม โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร ขนาดกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม เพื่อใช้ในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและกลุ่มประชากรในพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยทำการสืบค้นข้อมูลจากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปี 2565 มีนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 7,607,278 คน [1] ส่วนจำนวนประชากรในพื้นที่เขตอำเภอพระนครศรีอยุธยาในปี 2567 มีจำนวน 72,362 คน [8] โดยรวมจำนวนประชากรการวิจัยนี้รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 7,679,640 คน

ขนาดกลุ่มตัวอย่างการวิจัยนี้ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามหลักการของ Kline [9] และ Pendergast, von, Kilgus & Eklund [10] ได้แนะนำขนาดตัวอย่างทั่วไปสำหรับการวิเคราะห์ด้วยเทคนิค การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) และยังใช้ได้กับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่างเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 200 ตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างสำหรับใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบพหุกลุ่ม ผู้วิจัยได้ใช้หลักการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามนักวิชาการทางสถิติ คือ 200 ตัวอย่าง สำหรับการจัดแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามหลักการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่มเกณฑ์ในขั้นมาตรฐานทั่วไปคือ 100 ตัวอย่างต่อกลุ่มการวิเคราะห์ [11] ผู้วิจัยจัดแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 นักท่องเที่ยว 100 คน และกลุ่มที่ 2 ประชาชนในพื้นที่ 100 คน รวมทั้งหมด 200 คน

การสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้หลักการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) โดยการให้ทีมงานเก็บข้อมูลทำการเดินสำรวจในพื้นที่เขตเมืองมรดกโลกและสุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มนักนักท่องเที่ยวชาวไทยที่พักค้างคืนหรือไม่ได้พักค้างคืน และกลุ่มประชาชนต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่เกาะเมืองหรือเป็นผู้ประกอบอาชีพในบริเวณเมืองมรดกโลก ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยสะดวกและสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย

2. เครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การกำหนดกรอบแนวคิด หลักการ และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสามารถนำมาสร้างเป็นเครื่องมือการวิจัยในรูปแบบของเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ส่วนหลักที่สำคัญ ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานด้านบุคคล ส่วนที่ 2 ข้อคำถามแบบการให้คะแนน 5 ระดับ ตามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย และส่วนที่ 3 คำถามปลายเปิดข้อเสนอแนะทั่วไป สำหรับการทดสอบเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวทางการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือด้วยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha) มีเกณฑ์การพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค คือ ค่าอัลฟ่าอยู่ในระดับมากกว่า 0.9 เท่ากับ ดีมาก ระดับ 0.8 เท่ากับ ดี ระดับ 0.7 เท่ากับ ยอมรับได้ หากน้อยกว่านี้ถือว่าไม่สามารถยอมรับได้ [12] ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้พบว่าอยู่ในระดับ 0.91 หมายความว่าเครื่องมือการวิจัยนี้มีระดับความเชื่อมั่น ดีมาก

3. การเก็บข้อมูลการวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในพื้นที่เป้าหมายของการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1) ทีมงานลงพื้นที่เป้าหมายด้วยการเดินเท้าเข้าหากลุ่มตัวอย่าง
2) อธิบายโครงการวิจัย และแจ้งสิทธิในการเข้าร่วมโครงการวิจัย
3) หากผู้เข้าร่วมสะดวกและยินยอม ทีมผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามความคิดเห็น
4) ทีมผู้วิจัยคอยสังเกตการณ์และให้คำอธิบาย เผื่อผู้เข้าร่วมสงสัยหรือไม่เข้าใจข้อคำถาม
5) ทีมผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลและทำการตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบสอบถาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ประกอบไปด้วยค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวแปร ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่ม เป็นการวิเคราะห์

ความคิดเห็นระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวกับกลุ่มประชาชนในพื้นที่โดยใช้โปรแกรมทางสถิติวิเคราะห์ และมีหลักเกณฑ์การพิจารณาค่าสถิติโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่ม ดังนี้

Table 1. Criteria for Multi-Group Confirmatory Factor Analysis (CFA)

Fit Index	Acceptable Value
Chi-square (χ^2)	$p > .05$
χ^2 / df (Relative Chi-square)	< 2 (good), < 3 (acceptable)
RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)	< 0.05 (excellent), 0.05–0.08 (acceptable), > 0.10 (poor)
SRMR (Standardized Root Mean Square Residual)	< 0.08 (good), < 0.05 (excellent)
CFI (Comparative Fit Index)	≥ 0.97 (excellent), ≥ 0.90 (acceptable)
TLI (Tucker–Lewis Index)	≥ 0.97 (excellent), ≥ 0.90 (acceptable)

Source: Hair, Anderson, Babin & Black [13]

ผลการศึกษา (Research Results)

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ผลจากข้อมูล โดยแบ่งออก 3 ประเด็นหลัก คือ 1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) ผลการวิเคราะห์การส่งมอบบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา และ 3) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่มการส่งมอบบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา โดยมีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

Table 2. Demographic Characteristics of the Respondents

n=200

Demographic Variables	Number (n)	Percent (%)
Gender		
Male	93	46.50
Female	95	47.50
LGBTQ+	11	5.50
Prefer not to say	1	0.50
Age		
30 – 20 year	27	13.50
40 – 31 year	61	30.50
50 – 41 year	78	39.00
60 – 51 year	22	11.00
more 61 years	12	6.00

Table 2. Demographic Characteristics of the Respondents (continue)

n=200

Demographic Variables	Number (n)	Percent (%)
Education		
Primary Education	26	13.00
Secondary Education	86	43.00
Associate Degree	36	18.00
Bachelor's Degree	43	21.50
Master's Degree	8	4.00
Doctoral Degree / Ph.D.	-	-
Others	1	0.50
Income		
10,000 – 0 baht	44	22.00
20,000 – 10,001 baht	90	45.00
30,000 – 20,001 baht	43	21.50
40,000 – 30,001 baht	11	5.50
50,000 – 40,001 baht	6	3.00
more 50,001 baht	6	3.00
Types of Target Groups		
Tourists	100	50.00
Local Residents	100	50.00
Total	**200**	**100.00**

จากตารางที่ 2 (Table 2) ผลการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 46.50 เพศหญิงจำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 47.50 LGBTQ+ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 5.50 และ ไม่ต้องการระบุเพศ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50 ข้อมูลด้านอายุพบว่า อายุ 20 – 30 ปี จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 อายุ 31 – 40 ปี จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 30.50 อายุ 41 – 50 ปี จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 39.00 อายุ 51 – 60 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 11.00 และอายุมากกว่า 61 ปีขึ้นไปจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 6.00 ข้อมูลด้านการศึกษา พบว่า ระดับประถมศึกษา 26 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00 ระดับมัธยมศึกษา/ ปวช. จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 43.00 ระดับอนุปริญญาตรี / ปวส. จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 ระดับปริญญาตรี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 21.50 ระดับปริญญาโท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 และอื่น ๆ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50 ข้อมูลรายได้ พบว่า ระดับรายได้ 0 – 10,000 บาท จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 ระดับรายได้ 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 45.00 ระดับรายได้ 20,001 – 30,000 บาท จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 21.50 ระดับรายได้ 30,001 – 40,000 บาท จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 5.50 ระดับรายได้ 40,001 – 50,000 บาท จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00 และระดับรายได้มากกว่า 50,001 บาท จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00 ข้อมูลประเภทของกลุ่มเป้าหมาย พบว่า นักท่องเที่ยวจำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และประชาชนในพื้นที่จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00

Table 3. Analysis of Public Infrastructure Service Delivery for Tourism in Phra Nakhon Si Ayutthaya World Heritage City

Study Item	Mean Score	Standard Deviation	Interpretation
Public Pathways	3.84	0.66	High
Communication	4.24	0.57	Highest
Energy	4.77	0.49	Highest
Waste Disposal	4.07	0.62	High
Tourist Route Information	4.42	0.54	Highest

Table 3. Analysis of Public Infrastructure Service Delivery for Tourism in Phra Nakhon Si Ayutthaya World Heritage City (continue)

Study Item	Mean Score	Standard Deviation	Interpretation
Public Accommodation (Campsite)	4.27	0.65	Highest
Total	**4.27**	**0.41**	**Highest**

จากตารางที่ 3 (Table 3) แสดงผลการวิเคราะห์การส่งมอบบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา ผลการวิเคราะห์ พบว่า ระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ประเด็นที่ 3 ด้านพลังงาน ระดับค่าเฉลี่ยที่ 4.77 รองลงมาคือประเด็นที่ 5 ด้านข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยว ระดับค่าเฉลี่ยที่ 4.42 ประเด็นที่ 6 ด้านที่พักสาธารณะ (Campsite) ระดับค่าเฉลี่ยที่ 4.27 ประเด็นที่ 2 ด้านการสื่อสาร ระดับค่าเฉลี่ยที่ 4.24 ประเด็นที่ 4 ด้านการกำจัดของเสีย ระดับค่าเฉลี่ยที่ 4.07 และประเด็นที่ 1 ด้านเส้นทางสาธารณะ ระดับค่าเฉลี่ยที่ 3.84

Table 4. Correlation Analysis of Variables

Variable	Public Pathways	Communication	Energy	Waste Disposal	Tourist Route Information	Public Accommodation (Campsite)
Public Pathways	-					
Communication	.369**	-				
Energy	.341**	.428**	-			
Waste Disposal	.535**	.314**	.465**	-		
Tourist Route Information	.416**	.340**	.448**	.547**	-	
Public Accommodation (Campsite)	.266**	.308**	.465**	.427**	.434**	-

*Statistically significant at the 0.01 level.

จากตารางที่ 4 (Table 4) แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกคู่มีระดับความสัมพันธ์กันระหว่าง 0.547 – 0.266

Table 5. Multi-Group Confirmatory Factor Analysis of Public Infrastructure Service Delivery for Tourism in Phra Nakhon Si Ayutthaya World Heritage City

Observed Variable	Public Infrastructure Service Delivery for Tourism in the World Heritage City of Phra Nakhon Si Ayutthaya					
	λ	**S.E.**	**t**	**R^2**	**CR**	**AVE**
Measurement Model of the Tourist Group						
Public Pathways	0.53	0.10	5.27	0.29	0.80	0.41
Communication	0.50	0.09	5.55	0.25		
Energy	0.64	0.07	8.80	0.41		
Waste Disposal	0.66	0.07	9.10	0.44		
Tourist Route Information	0.69	0.07	9.93	0.47		
Public Accommodation (Campsite)	0.78	0.06	12.66	0.61		

Table 5. Multi-Group Confirmatory Factor Analysis of Public Infrastructure Service Delivery for Tourism in Phra Nakhon Si Ayutthaya World Heritage City (continue)

Observed Variable	Public Infrastructure Service Delivery for Tourism in the World Heritage City of Phra Nakhon Si Ayutthaya					
	λ	S.E.	t	R^2	CR	AVE
Measurement Model of the Local Residents Group						
Public Pathways	0.70	0.10	7.20	0.50	0.80	0.42
Communication	0.36	0.09	3.88	0.13		
Energy	0.57	0.09	6.29	0.33		
Waste Disposal	0.92	0.08	11.15	0.84		
Tourist Route Information	0.64	0.09	7.19	0.41		
Public Accommodation (Campsite)	0.55	0.10	5.39	0.30		
X^2=25.06, df=15, P-value=0.05, RMSEA=0.08, SRMR=0.12, CFI=0.96, TLI=0.93						
Measurement Model of Both Sample Groups						
Public Pathways	0.64	0.05	12.12	0.41	0.80	0.41
Communication	0.48	0.06	7.67	0.23		
Energy	0.62	0.05	12.08	0.39		
Waste Disposal	0.75	0.04	18.01	0.57		
Tourist Route Information	0.69	0.04	14.99	0.48		
Public Accommodation (Campsite)	0.62	0.05	11.13	0.38		
X^2=12.75, df=7, P-value=0.07, RMSEA=0.06, SRMR=0.03, CFI=0.98, TLI=0.96						

จากตารางที่ 5 (Table 5) แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่มการส่งมอบบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา พบว่า โมเดลการวัดภาพรวมและรายกลุ่มมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากตัวชี้วัดความสอดคล้องของโมเดลอยู่ในเกณฑ์ที่ดี แม้ค่า SRMR 0.12 สูงกว่าเกณฑ์ในโมเดลแบบแยกกลุ่มแต่เมื่อพิจารณาค่า CFI และ TLI อยู่ในเกณฑ์ดี จึงถือว่ารูปแบบโมเดลโดยรวมยังยอมรับได้ สำหรับค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ (AVE) มีค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 0.41 – 0.42 ซึ่งน้อยกว่าเกณฑ์ 0.50 ค่าเชื่อมั่นรวมของตัวชี้วัด (CR) มีค่าอยู่ที่ 0.80 โดยค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ต่ำกว่าเกณฑ์เล็กน้อยแต่เมื่อพิจารณาค่าเชื่อมั่นรวมของตัวชี้วัดอยู่ในระดับดีจึงพอยอมรับได้ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของค่าน้ำหนัก พบว่า ในภาพรวมตัวแปรที่มีระดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุดคือ ด้านการกำจัดของเสีย เท่ากับ 0.75 รองลงมาคือ ด้านข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยว เท่ากับ 0.69 ด้านเส้นทางสาธารณะ เท่ากับ 0.64 ด้านพลังงานกับด้านที่พักสาธารณะมีระดับเท่ากันคือ 0.62 และด้านการสื่อสาร เท่ากับ 0.48 สำหรับตัวแปรในกลุ่มนักท่องเที่ยวมีระดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ด้านที่พักสาธารณะ เท่ากับ 0.78 รองลงมา ด้านข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยว เท่ากับ 0.69 ด้านการกำจัดของเสีย เท่ากับ 0.66 ด้านพลังงาน เท่ากับ 0.64 ด้านเส้นทางสาธารณะ เท่ากับ 0.53 และด้านการสื่อสาร เท่ากับ 0.50 ส่วนตัวแปรด้านกลุ่มประชาชนในพื้นที่มีระดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ด้านการกำจัดของเสีย เท่ากับ 0.92 รองลงมาคือ ด้านเส้นทางสาธารณะ เท่ากับ 0.70 ด้านข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยว เท่ากับ 0.64 ด้านพลังงาน เท่ากับ 0.57 ด้านที่พักสาธารณะ เท่ากับ 0.55 และด้านการสื่อสาร เท่ากับ 0.36 จากผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ทำการวาดโมเดลเป็นแผนภาพแสดงได้ ดังนี้

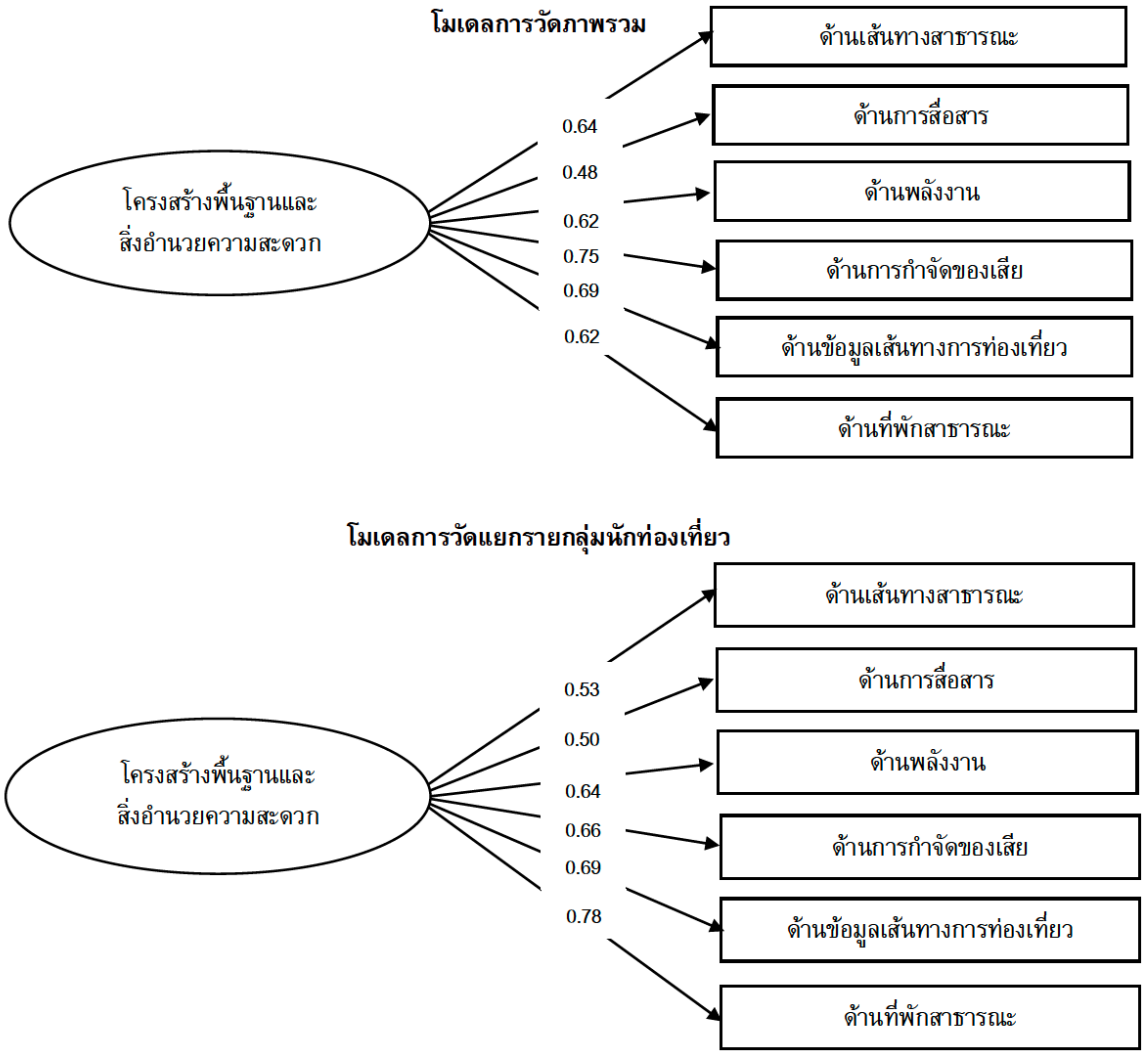

Figure 2. Multi-Group Confirmatory Factor Analysis of Public Infrastructure Service Delivery for Tourism in Phra Nakhon Si Ayutthaya World Heritage City

สรุปและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

การวิจัยในครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่มการส่งมอบบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ด้านเส้นทางสาธารณะ ด้านการสื่อสาร ด้านพลังงาน ด้านการกำจัดของเสีย ด้านข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยว และด้านที่พักสาธารณะ ผลการวิจัยพบว่าโมเดลสมมติฐานดังกล่าวมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี โดยผู้วิจัยจะอภิปรายผลตามวัตุประสงค์การวิจัย โดยมีผลการอภิปราย ดังนี้

การอภิปรายผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่มการส่งมอบบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยาสำหรับโมเดลกลุ่มนักท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าด้านที่พักสาธารณะหรือที่พักที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานภาครัฐเป็นตัวแปรองค์ประกอบที่สำคัญอันดับที่ 1 ของการจัดบริการสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยงานวิจัยของ Paliska และ Sedmak [14] แสดงให้เห็นว่าแนวโน้มการท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์เชิงเกษตร (Agritourism) เพื่อสัมผัสประสบการณ์ท้องถิ่น และความสนใจในการท่องเที่ยวเฉพาะทาง (Ecotourism) และกิจกรรมกลางแจ้ง เช่น การขี่จักรยาน ส่งผลต่อการเลือกที่พักไปยังแบบที่เน้นใกล้ชิดธรรมชาติและรองรับการเดินทางของนักท่องเที่ยว เห็นได้ว่าหากรัฐมีนโยบายสนับสนุน ส่งเสริมด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่เน้นสายธรรมชาติและวัฒนธรรมจะช่วยสร้างจุดดึงดูดให้กลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยามากขึ้น ในขณะที่งานวิจัยของ Mikulić et al. [15] แสดงให้เห็นถึงทำเลที่ตั้ง (Location) ของที่พักประเภทแคมป์ไซต์ (Camp Site) เช่น ใกล้ชายหาด วิวธรรมชาติ ใกล้สถานที่ท่องเที่ยว จะช่วยดึงนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่งานวิจัยอื่นสนับสนุนแนวคิดที่พักสาธารณะสอดรับกับผลลัพธ์ของการวิจัยนี้เป็นอย่างมาก กล่าวได้ว่าเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยาหากมีการจัดทำที่พักสาธารณะ

หรือ Camp Site โดยจัดเก็บค่าบำรุงสถานที่หรือ ค่าธรรมเนียมการใช้บริการแก่รัฐในพื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ส่งผลทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวสนใจเข้ามาท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกเพิ่มขึ้นได้ และยังสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศรวมถึงชุมชนโดยรอบของพื้นที่

สำหรับโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุกลุ่มการส่งมอบบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยากลุ่มประชาชนในพื้นที่มรดกโลก ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านการกำจัดของเสียเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา โดยในประเด็นการกำจัดของเสียในแต่ละพื้นที่ของโบราณสถานยังมีจุดทิ้งขยะน้อยเกินไป และสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยาควรมีห้องน้ำสาธารณะที่รองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวให้เพียงพอในแต่ละจุดของสถานที่ท่องเที่ยว โดยในงานวิจัย ของ Alsaad & Al-Ayoubi [2] ศึกษาในประเด็นการมีส่วนร่วมของครัวเรือนในการจัดการขยะรีไซเคิล โดยใช้แนวทาง Design Thinking งานวิจัยพบว่าร้อยละ 93 ของครัวเรือนมีความเต็มใจที่จะรีไซเคิล หากมีจุดรับขยะหรือบริการจัดเก็บที่ชัดเจน และยังพบอุปสรรคหลักที่พบ คือ ขาดถังขยะรีไซเคิลใกล้บ้าน ความไม่สะดวกในการจัดเก็บขยะไว้ในบ้าน (กลิ่น, แมลง ฯลฯ) การขออนุญาตติดตั้งจุดเก็บขยะส่วนกลางทำได้ยาก และค่าใช้จ่ายและแรงงานในการขนขยะเป็นภาระของครัวเรือน ในขณะที่มุมมองงานวิจัยของ Ounphouvong [16] ศึกษาในประเด็นการจัดการขยะมูลฝอยในเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่าคนในพื้นที่มีความต้องการปรับปรุงระบบการจัดการของเสียอย่างมาก เช่น ต้องการถังแยกขยะเพิ่มเติมและเจ้าหน้าที่เก็บขยะมากขึ้น การจัดการของเสียในเมืองหลวงพระบาง ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถือเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการขยะ สังเกตได้ว่าจากงานวิจัยที่ใกล้เคียงกับประเทศไทยและยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีสภาพปัญหาเช่นเดียวกับประเทศไทยในเรื่องประเด็นของการจัดการของเสียในพื้นที่เขตการท่องเที่ยว งานวิจัยได้นำเสนอมุมมองว่า ประชาชนในพื้นที่ยินดีร่วมมือหากรัฐเข้ามาบริหารจัดการในด้านการจัดหาสถานที่ทิ้งของเสีย หรือจัดทำจุดวางถังกำจัดของเสียหรือถังขยะเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนในสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งแนวคิดการจัดวางถังรองรับของเสียหรือขยะในพื้นที่มรดกโลกจะช่วยให้การท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกมีความสวยงาม และยังสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่พบเห็นรวมถึงประชาชนในพื้นที่ได้อีกด้วย

สรุปได้ว่าการที่กลุ่มนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับด้านที่พักสาธารณะสะท้อนมุมมองตามแนวคิด The New Public Service ที่เน้นการเปลี่ยนมุมมองการบริหารภาครัฐจากการมุ่งเน้นลูกค้าและผลผลิต มาเป็นการมุ่งเน้นประชาชนและประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก [6] ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ใช้บริการได้รับความสะดวกสบายและความปลอดภัย การเข้าถึงที่พักที่เพียงพอ มีมาตรฐานและรองรับความต้องการของผู้มาเยือน จึงเป็นตัวแปรสำคัญในการยกระดับคุณภาพประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก สำหรับกลุ่มประชาชนในพื้นที่กลับให้ความสำคัญกับด้านการกำจัดของเสีย ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของ Sustainable Tourism ที่ UN Tourism ระบุว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม [17] จะช่วยสร้างความสมดุลของระหว่างการท่องเที่ยวกับการใช้ชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ด้วยการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ลดความเสี่ยงด้านสุขอนามัย และรักษาภาพลักษณ์ของพื้นที่เมืองมรดกโลกให้มีสะอาด สวยงาม และท้ายที่สุดสามารถเป็นจุดสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวในระยะยาวได้ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จังหวัดพระนครศรีอยุธยาควรกำหนดนโยบายส่งเสริมที่พักสาธารณะเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวสายแคมป์ปิ้งหรือที่พักของรัฐไว้รองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2) จังหวัดพระนครศรีอยุธยาควรกำหนดนโยบายด้านการกำจัดของเสียเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มประชาชนในพื้นที่ เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ร้านของฝากที่ระลึกในสถานที่ท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อยอด

ควรนำองค์ประกอบด้านที่พักสาธารณะและระบบจัดการของเสียไปขยายต่อยอดด้วยการศึกษาเชิงลึก คือเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดทำนโยบายที่พักสาธารณะและแนวทางบริหารจัดการของเสียในสถานที่ท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] National Statistical Office. (2025). *Summary of domestic tourism situation by province, 2011–2022*. https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/statistics_and_indicators?impt_branch=320(In Thai)

[2] Alsaad, A., & Al-Ayoubi, B. (2023). Smart cities and households' recyclable waste management: The case of Jeddah. *Sustainability, 15*(8), Article 6776. https://doi.org/10.3390/su15086776

[3] Witchayakawin, P., & Chantanupan, R. (2021). Perceptions of infrastructure in the world heritage historic town based on an example: The case from Thailand. *GeoJournal of Tourism and Geosites, 38*(4), 1157–1165. https://doi.org/10.30892/gtg.38422-756

[4] Rizki, M., & Hidayat, A. (2022). Waste management in heritage tourism area: Perspectives from visitors and waste management operators. *Journal of Indonesian Sustainable Development Planning, 3*(2), 95–108. https://doi.org/10.36574/jisdep.v3i2.524

[5] UNESCO. (2025). *Basic texts of the 1972 World Heritage Convention*. https://whc.unesco.org/en/basictexts/

[6] Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2007). *The new public service: Serving, not steering* (2nd ed.). Routledge.

[7] World Tourism Organization. (2013). *Sustainable tourism for development guidebook: Enhancing capacities for sustainable tourism for development in developing countries*. https://doi.org/10.18111/9789284415496

[8] Department of Provincial Administration. (2024). *Population statistics [Data file and methodology]*. https://stat.bora.dopa.go.th/stat/pk/pk_67.pdf

[9] Kline, R. B. (2023). *Principles and practice of structural equation modeling* (5th ed.). Guilford Press.

[10] Pendergast, L. L., von der Embse, N. P., Kilgus, S. P., & Eklund, K. R. (2017). Measurement equivalence: A non-technical primer on categorical multi-group confirmatory factor analysis in school psychology. *Journal of School Psychology, 60*, 65–82. https://doi.org/10.1016/j.jsp.2016.11.002

[11] Wang, J., & Wang, X. (2020). *Structural equation modeling: Applications using Mplus* (2nd ed.). Wiley.

[12] George, D., & Mallery, P. (2019). *IBM SPSS Statistics 26 step by step: A simple guide and reference* (16th ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429056765

[13] Hair, J. F., Anderson, R. E., Babin, B. J., & Black, W. C. (2019). *Multivariate data analysis* (8th ed.). Cengage Learning EMEA.

[14] Paliska, D., & Sedmak, G. (2025). Tourist accommodation choices in nature-based destinations: The case of geotourism destination Kras/Carso. *Tourism and Hospitality, 6*(2), Article 52. https://doi.org/10.3390/tourism6020052

[15] Mikulić, J., Prebežac, D., Šerić, M., & Krešić, D. (2017). Campsite choice and the camping tourism experience: Investigating decisive campsite attributes using relevance–determinance analysis. *Tourism Management, 59*, 226–233. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.07.020

[16] Ounphouvong, S. (2023). Solid waste management in Luang Prabang capital Lao PDR. *Journal of Appropriate Technology, 9*(3), 176–190. https://doi.org/10.37675/jat.2023.00339

[17] UN Tourism. (2015). *Sustainable development of tourism*. https://www.unwto.org/sustainable-development

A Performance Guide To The Drumming Style Of Dave Weckl On "Humpty Dumpty"

Shuyu Jia[1*] and Tanarat Chaichana[1]

[1] College of Music, Mahidol University, Nakhon Pathom, 73170, Thailand

* Correspondence: shuyu.ji1@student.mahidol.ac.th

Citation:
Jia, S.; Chaichana, T. (2026). A performance guide to the drumming style of dave weckl on "humpty dumpty". *Parichart J.* 39(4), 49-62.https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.283696

Article history:
Received: September 22, 2025
Revised: December 21, 2025
Accepted: February 6, 2026

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract:

Background and Objectives: Widely regarded as one of the most influential drummers of the past three decades, Dave Weckl has played a significant role in shaping contemporary jazz drumming. This study focuses on his performance of Humpty Dumpty, a composition by Chick Corea originally recorded on the 1978 album The Mad Hatter, which is recognized for its unconventional form and harmonic complexity. The research has two primary objectives: first, to transcribe and analyze Weckl's performance techniques and rhythmic syntax; and second, to propose effective practice approaches for addressing the challenges involved in studying and performing Weckl's music, with the aim of enhancing advanced drumming skills.

Methods: This research is based on detailed transcription of the drum parts, critical listening to selected audio and video recordings, and examination of relevant musical and contextual elements. The analysis focuses on factors including personnel, overall style, tempo, recording duration, formal structure, and ensemble interaction. Through these processes, Dave Weckl's improvisational language and soloing strategies are examined in depth, with particular attention to his rhythmic concepts, phrasing, and approaches to drum performance.

Results: The findings reveal four primary elements that characterize Weckl's soloing approach: (1) motivic development, in which short rhythmic and melodic ideas are introduced, varied, and expanded throughout the solo; (2) the application of repetition as a method for creating continuity, coherence, and musical direction; (3) orchestration, particularly the creative use of different areas of the drum set to develop timbral contrast and expressive possibilities; and (4) a structured solo approach that demonstrates clear organization, dynamic progression, and interaction with the ensemble. These elements illustrate Weckl's systematic approach to improvisation and provide insights into his rhythmic language and performance strategies.

Application of this study: Based on these findings, this study proposes targeted practice approaches derived from the musical and technical characteristics of Humpty Dumpty. The proposed exercises provide practical guidance for developing advanced jazz drumming skills, particularly in the areas of improvisation, rhythmic phrasing, orchestration, and solo construction. The study also contributes to jazz drumming pedagogy by offering an analytical framework that can support the practice and performance of complex contemporary jazz repertoire.

Conclusions: Through comprehensive transcription, structural analysis, and examination of Weckl's improvisational language, this study provides a systematic understanding of his soloing approach and advanced jazz drumming techniques. The findings highlight the importance of motivic development, repetition, orchestration, and structured solo construction as key elements in Weckl's performance style. Furthermore, the study offers practical implications for jazz drumming pedagogy by translating analytical findings into applicable practice approaches for advanced performers.

Keywords: Dave Weckl; Jazz Drum; Fusion Jazz

Introduction

Dave Weckl is one of the most acclaimed drummers in fusion jazz, having earned and sustained a stellar reputation among listeners, musicians, and the global music scene. Additionally, he has made significant contributions to the development of drumming equipment, music, and education. Weckl is an expert in all aspects of drum sound, including recording, tuning, mixing, cymbal complementing, and drum and drum head synergy [1]. In 2000, Weckl was elected into the Modern Drummer magazine Hall of Fame [2] and was listed as "one of the 25 greatest drummers of all time" [3].

Throughout his career, Weckl has demonstrated a highly refined performance style characterized by technical precision, rhythmic clarity, and strong ensemble interaction. His work across multiple jazz contexts—particularly within the Chick Corea Elektric and Akoustic Bands—has played a pivotal role in shaping modern jazz and fusion drumming [4]. As a result, his drumming style has exerted a profound influence on subsequent generations of drummers, both in performance practice and pedagogical approaches [1].

Among the repertoire associated with Weckl, Humpty Dumpty, composed by Chick Corea and first recorded on The Mad Hatter (1978), occupies a distinctive position [5-6]. The piece is notable for its unconventional formal design, asymmetric phrase structure, rapid tempo, and dense rhythmic interaction. In live performance settings, Humpty Dumpty presents substantial challenges for drummers, particularly in maintaining structural clarity, navigating complex rhythmic syntax, and supporting ensemble interaction during solos, trading sections, and transitions. Dave Weckl's performances of this piece exemplify advanced strategies for addressing these challenges through motivic development, orchestration, repetition, and structural awareness.

Although Dave Weckl's influence on jazz drumming has been widely acknowledged, existing literature has primarily focused on biographical accounts, general stylistic descriptions, or broad surveys of his playing career [7]. Relatively few studies provide detailed, transcription-based analyses that directly connect Weckl's improvisational techniques and rhythmic language to concrete practice strategies for advanced drummers [4]. In particular, focused analytical studies of Humpty Dumpty that address both performance analysis and practical application remain limited.

The main goal of this research is to pay tribute to Dave Weckl through the performance of his repertoire while contributing to a deeper understanding of modern jazz drumming practice. Accordingly, this study aims to analyze the techniques and musical language used by Weckl in improvisation through the transcription and examination of Humpty Dumpty, and to develop effective practice methods that address the technical and structural challenges encountered when rehearsing and performing this work.

Literature Review

1. The Early Life of Dave Weckl (1960-1983)

Born in St. Louis in 1960, Dave Weckl grew up listening to jazz and soul music and lived in a musical household – his mother loved music, and his father played the piano. At the age of 8, he received his first drum set and began playing along with records. At 16, he studied with Bob Matheny and Joe Buerger. During his high school

years, he joined many local groups, and was recognized with numerous honors from the National Association of Jazz Educators for his achievements in a youth jazz band. Weckl's love of jazz began as a teenager [7]. As his playing ability continued to grow, rock music no longer satisfied him, so he turned his attention to jazz masters such as Steve Gadd, Buddy Rich, and Philly Joe Jones [4].

Dave Weckl majored in jazz at the University of Bridgeport but left school after only two years to enter the New York jazz scene and tour Europe with various bands. At that time, Weckl joined a fusion group called the Nite Sprite Jazz Band, and he began to receive attention and praise from well-known musicians such as Steve Kahn, Michael Brecker, and Peter Erskine.

2. The Chick Corea Years (1983-1990)

In 1983, on the recommendation of Michael Brecker, Chick Corea began to pay attention to the young drummer. In 1985, Chick Corea invited Dave Weckl to join his Elektric Band and perform together. From there, Weckl began a seven-year collaboration with the bands Elektric and Akoustic. During this time, they recorded and released nine records and three videos together, for which Weckl won two Grammy Awards [8].

Later, Corea's Elektric Band, which included guitarist Frank Gambale, bassist John Patitucci, drummer Dave Weckl, and saxophonist Eric Marienthal, re-entered the fusion scene with a vengeance in the late 1980s and early 1990s. Together, they made five albums: Elektric Band (1986), Light Years (1987), Eye of the Beholder (1988), Inside Out (1990), and Beneath the Mask (1991), taking fusion music to a whole new level. Corea also formed a trio, Akoustic Band, with former Elektric Band member Patitucci playing bass and Weckl playing drums to diversify the music and to demonstrate a high degree of interaction between the musicians.

3. After Chick Corea (1990-present)

In 1990, Weckl released his first solo album, Master Plan, for GRP, with the help of Jay Oliver, which would prove to be a watershed in his career. Master Plan features vibrant, diverse music and performances by the top jazz artists of the day, and Weckl demonstrates his wide range of abilities by playing many different musical styles. Since then, Weckl's influence has grown rapidly, and some say he ushered in a new era of drumming. Heads Up (1992) and Hard-Wired (1994) also earned him great fame in the early 1990s [7].

After leaving Corea's band, Weckl began a long-term collaboration with guitarist Mike Stern. In 1998, Weckl released the R&B-style work Rhythm of the Soul, returning to his childhood music interests. The following year saw the release of Synergy and Transitions. After forming the The Dave Weckl Band in 2000, Weckl continued to teach, and in 2001, released another teaching recording, The Zone [9].

Teaching played a large part in Weckl's career. His *Back To Basics* and *The Next Step* were released in the 1990s and had such a significant impact that they remain best-sellers to this day. Buddy Rich was one of the drummers who greatly influenced Weckl. His precise control and unparalleled performance ability impressed Weckl deeply. It was precisely because Freddie Gruber had an in-depth understanding of Buddy Rich's technique that Weckl studied with Freddie Gruber in 1996. After studying with Freddie Gruber, he modified his method of holding drumsticks and thereby improved his playing. To help other drummers learn to play quickly and efficiently, Weckl created a series of instructional videos called *A Natural Evolution* that even redefined some early concepts [1].

Objectives

This study consists of two main parts.

1) To transcribe and analyze selected songs, focusing on the techniques and rhythmic syntax used.

2) To develop effective practice methods to address challenges in practicing and rehearsing Dave Weckl's music.

Methodology

The research took place in three distinct phases:

1) Transcribe selected song.

2) Learn about Dave Weckl and his playing style by looking at various sources and analyzing the techniques and musical language Weckl used by transcribing the drum parts of selected songs.

3) Creating exercises.

1. About the Transcription of Weckl's Drumming

All of the drum transcriptions in this study were produced by the author, which means that these transcriptions contain a great deal of personal understanding. Weckl plays on a drum set that includes a snare drum, sub-snare drum, timbales, bass drum, and four different-sized toms (sometimes he would place the bass tom in place of the snare drum and place a 6-inch cymbal on the edge of the drum to create a special sound).

In this study, the smallest tom is called tom 1, and the largest is tom 4. Weckl also uses a variety of cymbals, including hi-hats, ride cymbals, crash cymbals of various sizes, splash cymbals of various sizes, and China cymbals. Additionally, Weckl includes a pair of stacked cymbals, with the smaller cymbal stacked on top of the larger cymbal. All transcription of the drum parts are presented to staff ustation. To facilitate understanding, this study also includes standard drum sheet music with specific noteheads and drum instrument placement (Figure 1). Any advanced drummer with a basic knowledge of drum kit notation can easily read and play the transcriptions in this study. After that, each drum transcription was reviewed for accuracy by Sarute Wijitwechakarn, who is a full-time jazz drum lecturer at the College of Music, Mahidol University, and the author's private drum lesson instructor.

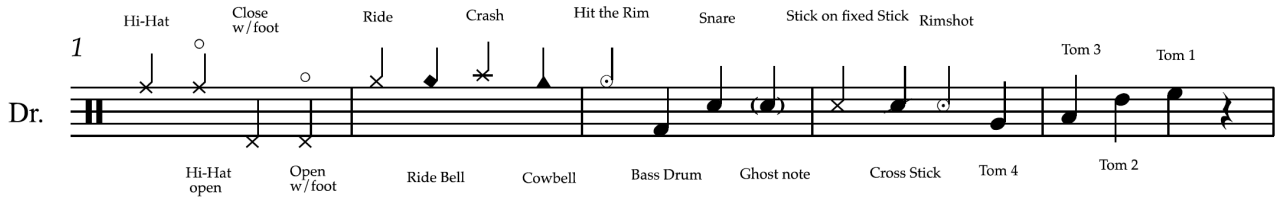

Figure 1. Drum Notation Guide - Drum Key

Source: by author

2. Method of Analyzing Dave Weckl's Style

Studying various aspects of Weckl and his playing style by reviewing albums, transcriptions, books, Internet articles, and interviews. Learning of basic information about each selected solo song will be discussed, including title and composer, performers, overall style, tempo, length of the original recording, form, and ensemble information.

Analyzing Weckl's playing style by reviewing performance videos and audio of selected songs and transcribing the drum parts. The analysis focused on the following points: Weckl's uses of effective soloing techniques, including the use of motives, application of repetition, orchestration, and structured soloing approach, as well as their impact on the music.

3. Methods for Creating Exercises

Exercises are created to practice specific technical difficulties and Weckl's style problems in the pieces played in the show. Subsequent chapters provide detailed instructions for practicing, explaining the skills to be developed through practice.

Analysis of Humpty Dumpty

1. Basic information of Humpty Dumpty

Humpty Dumpty was composed by Chick Corea and featured on Corea's 1978 album The Mad Hatter. This study focuses on the Akoustic Band's performance at St. Peter's College in 2018, the band's first performance in over twenty years. Played by a trio, with Dave Weckl on drums and Chick Corea on piano, the song lasted 7 minutes and 10 seconds.

In this performance, Weckl used a drum kit consisting of a snare drum, a 12-inch tom (referred to here as tom 1), a 14-inch floor tom (referred to here as tom 3), a 16-inch floor tom (referred to here as tom 4) positioned to the left

of the hi-hat, a bass drum, a timbale drum set to the right of tom 3, a hi-hat, three ride cymbals, two crash cymbals with one being an effects cymbal with holes, and three splash cymbals.

2. Use of Motives

The use of motives is essential in musical improvisation. Motives are elements that make up musical sentences and are often very short, consisting of a series of notes that are of particular importance in the composition. The drummer can create a melodic motive from the interrelation of drums and cymbals of different pitches. However, rhythmic motives are a much more common feature of drum set improvisation because drummers are limited in the pitches they can use when performing. Weckl's rhythmic use of rhythmic motives in Humpty Dumpty is evident in measures 303 to 308. In the example below, each occurrence of the motive is marked with brackets.

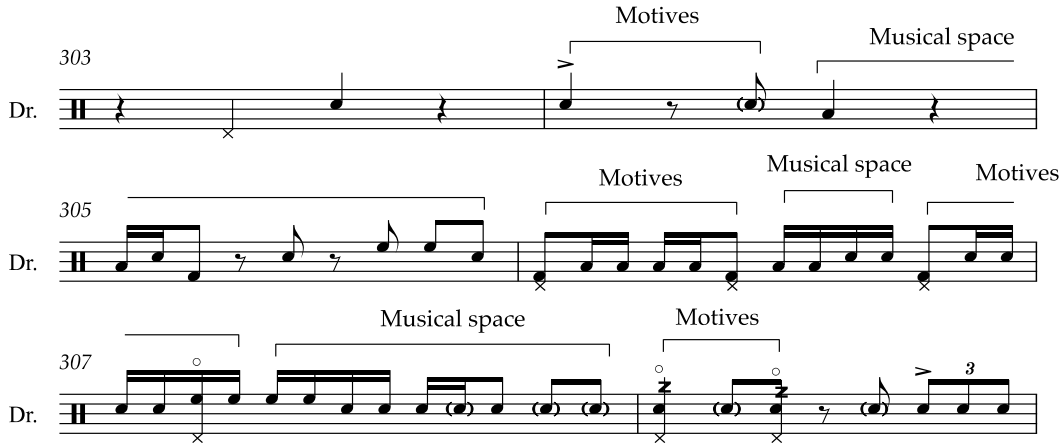

Figure 2. Humpty Dumpty, mm. 303–308

Source: by author

Weckl's motif, presented four times in this section, consists of a quarter note followed by an eighth note on the backbeat. Weckl develops this motif the second and third times by using pianissimo fills and bringing out rich timg bres by moving between different drums. Furthermore, Weckl allows this motif to be heard as separate sounds by creating enough musical space before and after using the motives. Another example of Weckl's use of motives in Humpty Dumpty can be seen in measures 329 and 334, as shown in brackets in Figure 3 below.

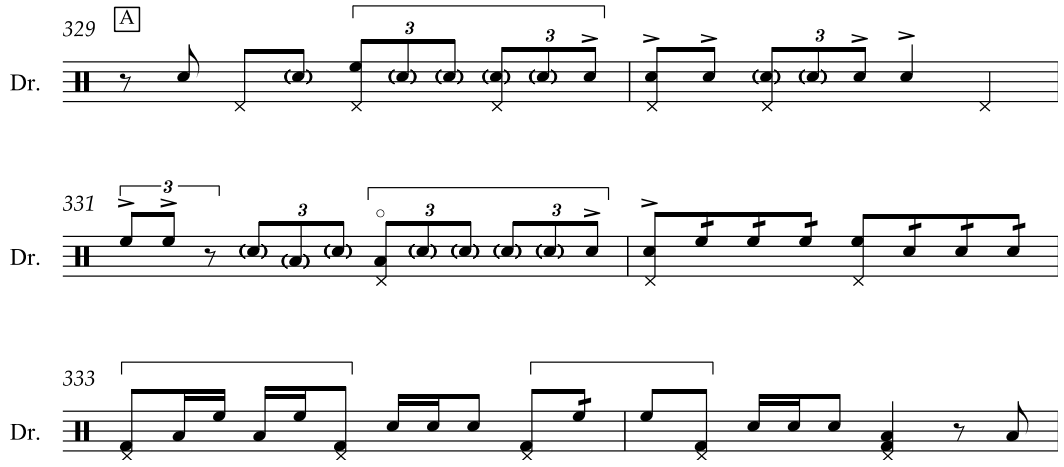

Figure 3. Humpty Dumpty, mm. 329–334

Source: by autho

3. Application of Repetition

Repetition is a common improvisational technique used in drum solos to enhance musical statements. With

correct execution, an essential musical statement can continue to gain meaning with each repetition. Examples of Weckl's use of repetition in Humpty Dumpty are evident in measures 258 to 265. The repeating pattern initially occurs from beats one to three of measure 258. In addition, Weckl repeats the same statements five times in measures 258 to 263. This statement is essentially a 3-beat phrase, and its continuous looping in a 4-beat frame lends a sense of dislocation to the listener. The first three beats complete the statement in the first measure of repetition. The fourth beat begins with the first beat of the second statement, which is completed on the first two beats of the next measure. In measure 265, Weckl repeats the statements in measure 264, creating a dialogue between the snare and the bass drum. The sensation of four beats will be overwhelmed by the sensation of three beats when repeated in this manner. Each repeated occurrence is indicated by brackets in Figure 4 below.

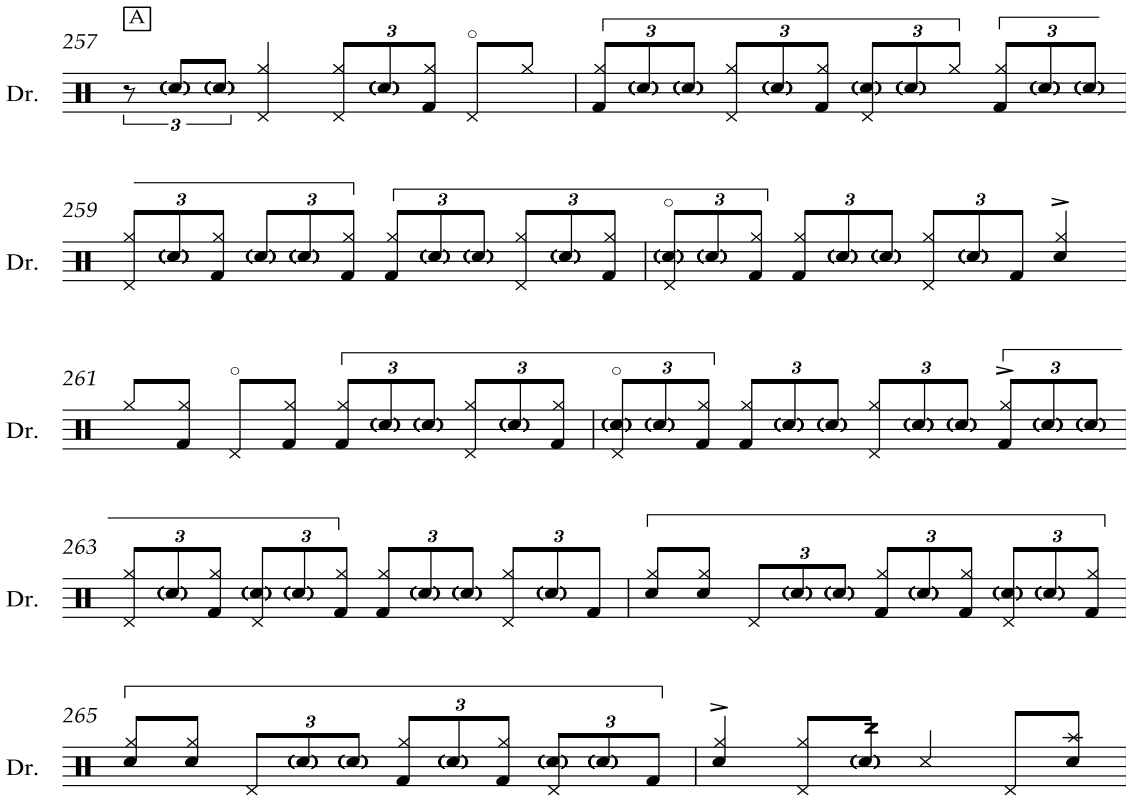

Figure 4. Humpty Dumpty, mm. 257–266

Source: by author

4. Orchestration

Drum orchestration is a method of achieving dialogue by dividing parts on the drums. Weckl repeats the same motif on the snare drum and bass tom, creating a two-part dialogue. In measures 264 to 265, Weckl establishes a dialogue between the snare and bass drums. On the first beat of measure 264, Weckl emphasizes the rhythm of two swinging eighth notes with a snare drum accent and then emphasizes this rhythm again with a bass drum accent on the third beat. The rest is filled with weak sounds to get a precise dialogue feel. Weckl often uses this simple yet efw fective method in solo sessions, as shown in Figure 5 below.

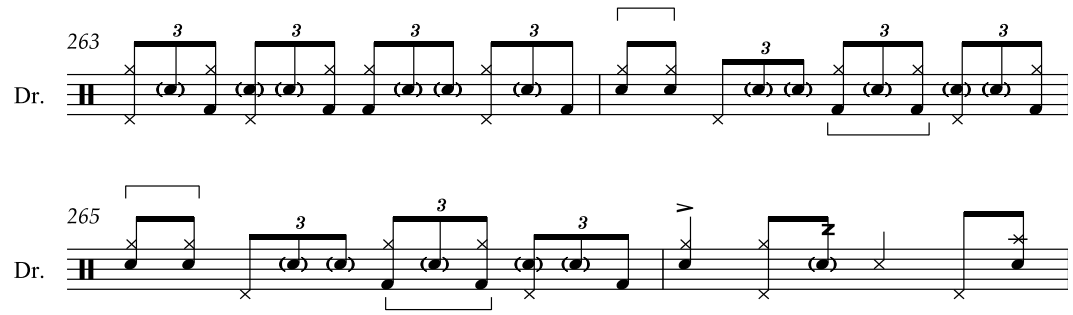

Figure 5. Humpty Dumpty, mm. 263–266

Source: by author

5. Structured Solo Approach

Structure is the most essential element of music and defines its characteristics. The structure of music consists not only of the division of measures and passages, but also melodic repetition, unisons, and choreographed interactions. Focusing on these musical structures and using these elements to create solos while keeping the solo structure within the context of the song creates cohesive musical statements. At the same time, this approach helps convey musical significant meaning to the listener. The structure provides a vital reference point for the creation and development of musical sentences in the solo. Only when the performer clearly expresses the structure in the solo can the audience feel the position of the musical statements he uses.

Measures 267 to 274 correspond to the B part of the melody, which features a number of kicks. Weckl supports the ostinato with complementing patterns that establish a fundamental framework for his solo. Figure 6 below displays what Weckl plays in measures 267 to 274 and the melody's corresponding B part and kick.

Figure 6. Humpty Dumpty, mm. 267–274

Source: by author

Exercise for Humpty Dumpty

1. General Observation of Humpty Dumpty

Humpty Dumpty: This jazz standard was created by Chick Corea and released in 1978. It is characterized by evolving melodies and textures, rapid rhythmic changes, and complex chord progressions.

Style: This song is Chick Corea›s later work. This album shows Corea's influence from Rock and Fusion.

Tempo: Fast swing, 256 bpm.

Form: Humpty Dumpty is an AB for an -18measure swing. Part A is 10 measures, Part B is 8 measures with much kick. The time signature has always been in 44/ time. This song includes a piano solo Intro, Head in, Piano solo, Bass solo, Drums trading, Drums solo, and Head out. The lead sheet of Humpty Dumpty is shown below:

Figure 7. Humpty Dumpty, lead sheet

Source: by author

Ensemble: The intro is played by Piano alone, similar to the main melody. When switching solo instruments, everyone transitions by playing the B part of the main melody at the same time. In the Piano solo part, the Bass will stay in the background and the Drums will respond with the Piano. In the Bass solo part, the drums are supported by keeping the rhythm in the background and the piano responds to the bass call.

2. Problems and Difficulties

One of the difficulties in playing this piece is matching the 10 measures of part A with the 8 measures of part B because most familiar fast swing songs have a structure of 32 measures or 16 measures. This pairing of 10 measures with 8 measures also means that regular 4-measure or 8-measure phrases are complex and easy to use in this song. The speed of 256 bpm exacerbates this problem. The second difficulty is that the B part of the melody is very complex and has many kicks to support it. Whenever switching solo roles, the transition is completed by everyone playing the Kick of Part B together. Therefore, it is crucial to master the kick of part B proficiently and smoothly coordinate the transition of the solo character while supporting the kick, and even be able to perform solo while supporting the kick. The third difficulty is with the trading part and the solo part of the drums. In this part, the piano supports the drums, and the drums complete the trading. When played by Weckl and Corea, the structure of this part is as follows (P and D represent piano and drums, respectively, and the numbers represent the number of measures).

P18-D18-P10D8-P10D8-D18-D18-D18-P10Kick8 (Proceed in linear time)

Therefore, the division of structures in this part is relatively complicated. Completing a dialogue with other musicians and applying Weckl's method to play a meaningful solo in this complex structural division and 10 plus 8 measure combination is complicated. Regarding band rehearsals, the melody of part B is very complex, and all members need to play this part together many times during the performance. So, the rhythm of part B is one of the critical points of rehearsal. Stabilizing the structure of 10 measures plus 8 measures is another focus throughout the rehearsal. The structural design and performance of the drum trading and solo parts are significant rehearsal difficulties.

3. Solutions and Drum Exercises

Considering the 10-measure plus 8-measure structure, the difficulty lies mainly in playing the 10-measure phrase. Creating a 10-measure approach is key. The easiest way is to imitate the melody of part A to create phrases. This most basic method can help players quickly learn the song's melody and create phrases matching the theme.

There are two examples of 10-measure phrases in Figure 8. The first example (mm.110-) supports the melody in a complementary way. For example, the second and third measures highlight the melody by leaving space for the melody to sound and filling the gaps with a similar rhythm, effectively supporting the melody. The second example creates a phrase that resembles the sound of the melody by following its rhythm. Phrases created in this way echo the melody and are fully cohesive from a structural perspective. At the same time, this approach provides a powerful reference point for creating and developing musical sentences. The performer can clearly express the structure, which helps convey the musical meaning to the listener.

Another approach in mm.11- 20 is to create using two-measure and four-measure phrases. As the basis of even-numbered phrases, two-measure and four-measure phrases can also effectively support 10-measure phrases. Creation can begin by setting the number and order of two-measure and four-measure phrases in a passage. Depending on the number, this 10-measure phrase can be composed of three 2-measure phrases, one 4-measure phrase, or one 2-measure phrase and two four-measure phrases. Here are some examples of arrangements in different orders.

Example of a 10-measure phrase arranged from three 2-measure phrases and one 4-measure phrase: 4,2+2+2+4+2+2+2 ,2+4+2+2 ,2+2+4+2.

Example of a 10-measure phrase arranged from one 2-measure phrase and two 4-measure phrases: 4,2+4+4+4+2 ,4+2+4.

Figure 8. Humpty Dumpty, exercises 1

Source: by author

About the B part melody. The melody of part B consists of a simple motive. The motive is an accented meloe dy consisting of a dotted quarter note and an eighth note. The first time it appears is in the first two beats of the second measure of Part B. This motive appears multiple times in part B, and the interval length between each occurrence is different. This results in phrases of varying lengths consisting of motives and intervening melodies. The following is the division and length of phrases.

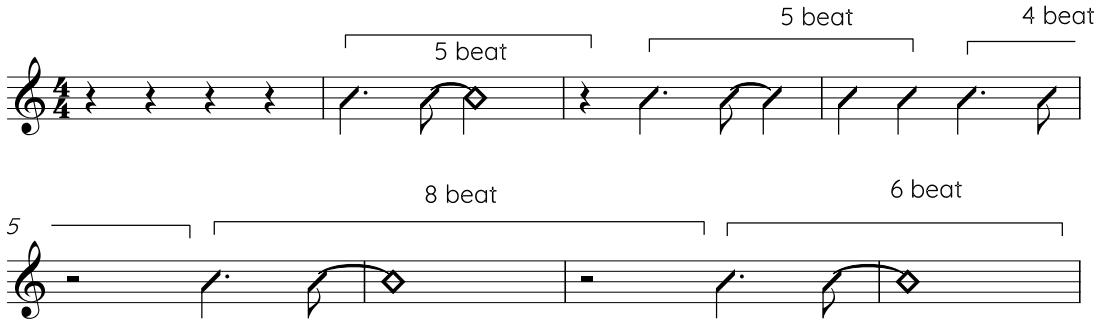

Figure 9. Humpty Dumpty, kick of section B

Source: by author

The key to improvising in Part B is based on these motive phrases. The difference in phrase length is the key to creation. The B part of this song is characterized by the rhythm formed by the first two 5-beat phrases, regarding the content in the interval between the motives of these two phrases. The improvisational rhythm of the first phrase can be two beats + 3 beats, and the improvisational rhythm of the second phrase can be three beats + 2 beats because the last two beats have a quarter note accent kick. The beginning of each phrase should follow the Kick rhythm. Below are examples of improvisations created based on these methods

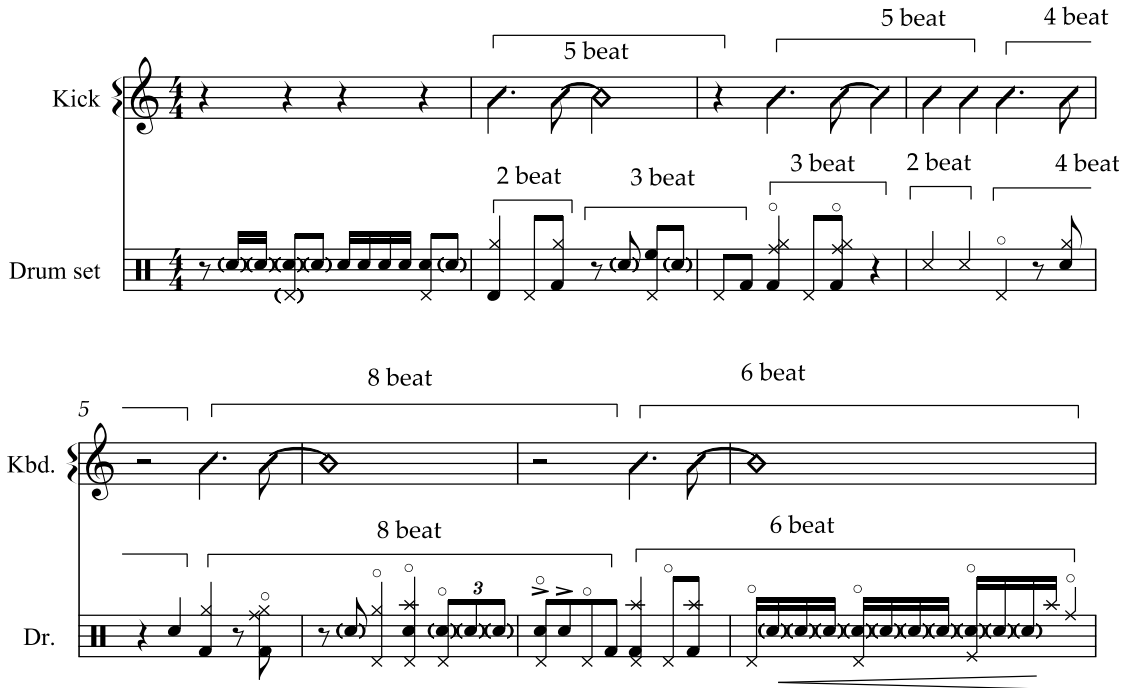

Figure 10. Humpty Dumpty, exercises 2

Source: by author

Following this method can effectively support the melody during improvisation. On this basis, by changing the range of timbres used, the density of notes, and the changes in overall strength, players can smoothly transition with the solo role and perform solo under the premise of supporting Kick. Below are examples of solos created based on these methods.

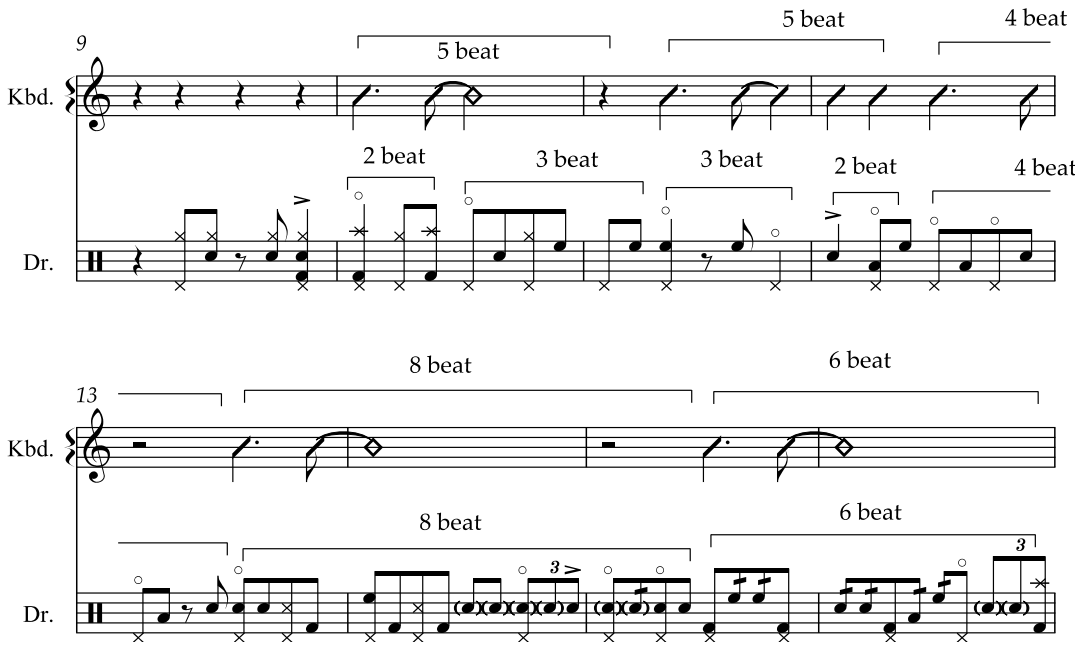

Figure 11. Humpty Dumpty, exercises 3

Source: by author

Based on the song structure setting of 10 measures + 8 measures, the trading part of the drum structure is designed in the following ways: P (Piano)10 measures + D (Drums)8 measures, P18 measures + D18 measures, P10 measures + D10 measures + D8 measures + P8 measures.

As a result, these methods need to be practiced separately during the rehearsal process. In addition, a step-by-step approach can be used to design the overall structure of the drum trading and solo parts, gradually increasing the activity of the trading and drum kit. It starts with the trading of the entire Chorus, then the trading of sections A and B, and finally, the drum solo.

Conclusion

1. Humpty Dumpty Form

Based on the transcription and research of Humpty Dumpty, the authors compiled a structural table of Humpty Dumpty - as shown in the table below, which shows each section of Humpty Dumpty and its corresponding number of measures.

Table 1. Humpty Dumpty Form

Section	Measures	Note
Intro	mm. 1–4	
Head in	mm. 5–14	A
Head in	mm. 15–22	B
Second time Head in	mm. 23–32	A
Second time Head in	mm. 33–40	B
Piano solo	mm. 41–148	6 choruses
Bass solo	mm. 149–238	5 choruses
Trading section - Piano solo	mm. 239–256	A and B
Trading section - Drum solo	mm. 257–274	A and B

Trading section - Piano solo	mm. 275–284	A
Trading section - Drum solo	mm. 285–292	B
Trading section - Piano solo	mm. 293–302	A
Trading section - Drum solo	mm. 303–310	B
Drum solo	mm. 311–364	3 choruses
Head out	mm. 365–374	A
Head out	mm. 375–382	B
Second time Head out	mm. 383–392	A
Second time Head out	mm. 393–400	B
Ending	mm. 401407-	

2. Summary of Soloing Analysis

The transcription and analysis of Dave Weckl's repertoires yielded the following four points:

1) Dave Weckl extensively uses rhythmic motives to structure the solos in these three pieces. These motives, such as those in Figures 2, and 3provide a unique character and help establish an identity for the solo.

2) Repetition is a common improvisational technique. These techniques include Figures 4, which Weckl uses in his solos to enhance musical statements. With correct execution, an essential musical statement can continue to gain meaning with each repetition.

3) Drum orchestration is a method of achieving dialogue by dividing parts on the drums. Weckl uses this method to create a two-part dialogue by repeating the same motifs with different voices. For example, Figure 5.

4) Structure is the most essential element of music and defines its characteristics. The structure of music consists not only of the division of measures and passages, but also melodic repetition, unisons, and choreographed interactions. Weckl focuses on these musical structures and uses these elements to create solos while keeping the solo structure within the context of the song, creating cohesive musical statements. For example, Weckl's performance in Figures 6. At the same time, this approach helps convey musical significant meaning to the listener. The structure provides a vital reference point for creating and developing musical sentences in the solo. Only when the performer clearly expresses the structure in the solo can the audience feel the position of the musical statements he uses.

3. Summary of Drum Exercises

The author identified the exercises and preparations required to perform the work, as well as possible problems that may arise during rehearsal, and applied the analysis to create the following exercises: Methods of creating a 10-measure phrase suitable for Humpty Dumpty As well as practice methods and examples, practice methods and examples for Part B of Humpty Dumpty.

Through transcription and structural analysis, this study confirms that the unconventional 108+ measure form (Part A and Part B) is the defining framework of «Humpty Dumpty». Unlike standard 32-bar jazz forms, this asymmetrical structure requires drummers to possess a heightened sense of structural awareness.

The exercises developed in this study bridge the gap between technical practice and musical application, specifically addressing the dual demands of the Head and Improvisation sections:

In the Head Section: The exercises focusing on 10-measure phrases (Figure 8) and B-part kicks (Figure 9) are essential for supporting the melody. By using these exercises, the drummer moves beyond simply «keeping time» to actively reinforcing Chick Corea's melodic syntax. This ensures that the transition between the piano-led melody and the ensemble hits is executed with rhythmic clarity and precision.

4. Weckl's Influence and Pedagogical Impact

The findings reveal that Dave Weckl's approach to «Humpty Dumpty» is rooted in motivic development and structural logic rather than mere technical display.

Weckl's use of repetition and orchestration transforms the drum kit into a multi-timbral voice capable of dialogue. By repeating 3-beat phrases within a 4-beat frame, he creates a sense of «rhythmic dislocation» that provides the tension and release necessary for sophisticated fusion jazz.

This study connects Weckl's improvisational language to concrete practice strategies, addressing a gap in previous literature which often focused on his biography rather than his technical methodology. For advanced drummers, these findings suggest that pedagogy should shift from purely mechanical speed to structural soloing—the ability to play the song» while improvising.

While Weckl's style is characterized by «natural evolution» and ergonomic efficiency, the complexity of his rhythmic syntax in Humpty Dumpty presents a steep learning curve. The proposed exercises mitigate this by breaking down his improvisational vocabulary into manageable phrases (e.g., 42+4+ or 24+4+ arrangements). This allows the student to internalize the logic of modern jazz drumming, moving from imitation to genuine improvisational fluency.

References

[1] Orkin, S. (2023). *Biography of Dave Weckl*. Retrieved August 5, 2026, from https://daveweckl.com/history.htm

[2] Modern Drummer. (2000). Modern Drummer Hall of Fame. *Modern Drummer Magazine*, *24*(7), 72.

[3] Miller, W. F. (2001). 25 greatest drummers of all time. *Modern Drummer Magazine*, *25*(1), 46–58.

[4] Floyd, C. C. (2011). *A performance guide to the solo drumming style of Dave Weckl* (Doctoral dissertation). University of Kentucky.

[5] Corea, C. (1978). *The mad hatter* [Album]. Polydor Records.

[6] Yanow, S. (2025). *Chick Corea – The mad hatter (1978) album review*. Retrieved August 5, 2026, from https://www.allmusic.com/album/the-mad-hatter-mw0000105344#awards

[7] Orkin, S. (2023). *Biography of Dave Weckl*. Retrieved August 5, 2026, from https://daveweckl.com/history.htm

[8] Yamaha Corporation. (2023). *Dave Weckl*. Retrieved August 5, 2026, from https://th.yamaha.com/en/artists/d/dave-weckl.html

[9] Flans, R. (1986). Chick Corea: The witcher's return. *Modern Drummer Magazine*, *10*(6), 6.

PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

The Effectiveness of Wordwall Games in Supporting English Vocabulary Retention for EFL Grade 9 Students in Thailand

Thitiphong Ketamon[1*], Arfa Masosot[2] and Piyada Jingwangsa[1]

[1] Didyasarin International College, Hatyai University, Songkla, 90110, Thailand

[2] Uttayan Suksa Krabi School, Krabi, 81130, Thailand

* Correspondence: k_thitiphong@hu.ac.th

Citation:
Ketamon, T.; Masosot, A.; Jingwangsa, P. (2026). The effectiveness of wordwall games in supporting english vocabulary retention for efl grade 9 students in thailand. *Parichart J. 39*(4), 63-73. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.283571

Article history:
Received: September 11, 2025
Revised: March 15, 2026
Accepted: April 9, 20206

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract:

Background and Objectives: Vocabulary retention is a fundamental component of English language learning, particularly for learners in English as a Foreign Language (EFL) context where opportunities for authentic language exposure are limited. Traditional vocabulary instruction often emphasizes rote memorization which may not sufficiently promote long-term retention or learner engagement. In recent years, digital game-based learning has gained increasing attention as an innovative pedagogical approach that enhances learner motivation, active participation, and meaningful learning experiences. Among various digital learning platforms, Wordwall offers interactive and customizable educational games that can reinforce vocabulary learning through repeated practice and immediate feedback. Despite its growing popularity in English classrooms, empirical evidence regarding its effectiveness in improving vocabulary retention among Thai secondary school students remains limited. Therefore, this classroom research aimed to investigate the effectiveness of Wordwall games in enhancing English vocabulary retention and to examine students' satisfaction with vocabulary learning through Wordwall game-based activities among ninth-grade students at Mattayomsiriwanwari 2 Songkhla School.

Methods: This study employed a one-group pre-test–post-test classroom research design involving 33 ninth-grade students enrolled in an English course during the academic semester. Students participated in a series of vocabulary learning activities integrated with Wordwall games over the instructional period. The research instruments included a 30-item English vocabulary achievement test administered as both a pre-test and post-test to measure vocabulary retention and a 10-item satisfaction questionnaire using a five-point Likert scale to evaluate students' perceptions of instructional content, learning activities, motivation, engagement, and the overall usefulness of Wordwall games. Descriptive statistics, including mean scores and standard deviations, were used to summarize the data, while a paired-sample t-test was employed to compare students' vocabulary achievement before and after the intervention. Cohen's *d* was calculated to determine the magnitude of the instructional effect.

Results: The findings demonstrated a significant improvement in students' English vocabulary performance following the use of Wordwall games in vocabulary instruction. The mean post-test score (M = 24.39, SD = 3.84) was significantly higher than the mean pre-test score (M = 18.58, SD = 4.31), with a mean gain of 5.82 points, $t(32) = 52.62$, $p < .001$. The standardized effect size based on the variability of the paired difference

scores was very large (Cohen's d = 9.16, 95% CI [6.89, 11.41]), indicating a substantial magnitude of pre–post improvement. In addition, students reported high overall satisfaction with the use of Wordwall games (M = 4.31, SD = 0.59). They reported that the interactive activities increased their motivation, sustained their attention, encouraged active participation, and made vocabulary learning more enjoyable and less stressful. The immediate feedback and competitive elements were also perceived as valuable features that supported vocabulary review and reinforced learning.

Conclusions: This study concludes that Wordwall games significantly enhance English vocabulary retention while fostering positive learning experiences among Thai secondary school students. The integration of digital game-based learning into vocabulary instruction not only improves academic achievement but also promotes learner motivation, engagement, and satisfaction. These findings support the adoption of interactive educational technologies as effective instructional tools for English language teaching and provide valuable implications for teachers seeking innovative strategies to improve vocabulary learning outcomes in EFL contexts.

Keywords: Wordwall Games; English Vocabulary; Vocabulary Retention

Introduction

In today's digital era, driven by rapid technological advancement, digital media has increasingly integrated into various dimensions of education, and it has transformed the dynamics of teaching and learning according to UNESCO [1]. In Thai EFL teaching, the rapid expansion of online platforms and digital tools has dramatically changed teaching and learning methods. These platforms and applications help offer opportunities for teachers to enhance student engagement and encourage more interesting teaching practices [2]. Gamebased digital tools have been shown to increase enjoyment and stimulate learner attention in language classrooms [3]. Because these tools can be accessed through web browsers and applications anywhere, they provide teachers with channels to design more interactive content for their learners and needs [4]. At the same time, English continues to play a crucial role in Thai society, serving as an important language for international communication and professional opportunities [5].

Vocabulary development is a fundamental aspect of English language acquisition because lexical knowledge supports the four essential English language skills of listening, speaking, reading, and writing [6]. Learners who have limited vocabulary often face difficulties when reading difficult texts, participating in oral communication, expressing ideas in writing, and engaging with academic content.

During the internship at Mattayomsiriwanwari 2 Songkhla School, conducted from December 2024 to March 2025, classroom observations identified three key challenges faced by ninth-grade students in learning English vocabulary. First, students had difficulty with memorizing and retaining new English words, which negatively affected their broader communicative proficiency [7]. Second, although some students were able to recall their vocabulary items, they lacked deeper meaning understanding and contextual usage. This limited their ability to apply vocabulary accurately across communicative situations [8]. Third, the traditional teacher-centered teaching style contributed to unengaging and stressful classroom conditions, which reduced students' motivation and participation in vocabulary lessons [9].

In response to these three challenges, game-based learning has been adopted as a main teaching approach that can foster interest and curiosity in learning new words, thereby supporting vocabulary development. Kasprowicz [10] highlighted the value of gaming activities in supporting language learning through interaction and motivation. Wordwall, a widely used digital platform, enables teachers to design customized games that promote interactive and engaging learning. Nurammida et al. [11] similarly reported that Wordwall allowed teachers to develop interactive materials that enhance classroom participation.

Previous studies have consistently reported the positive effects of Wordwall games on vocabulary learning. Research conducted in Vietnam demonstrated improved vocabulary retention among lowersecondary students, while studies involving elementary learners and Saudi EFL students similarly reported vocabulary gains when Wordwall activities were incorporated into classroom instruction [12-13]. Despite this growing body of evidence, research in Thai secondary EFL contexts remains limited, particularly studies that simultaneously examine vocabulary retention and learner satisfaction within Englishmedium instructional settings. This gap highlights the need to explore how digital gamebased tools can effectively support vocabulary development and students' engagement in Thai classrooms.

Accordingly, this study aims to explore the effectiveness of Wordwall games in improving English vocabulary retention among ninth-grade students at Mattayomsiriwanwari 2 Songkhla School. The study also investigates students' satisfaction towards the use of Wordwall games as part of vocabulary teaching and learning. By focusing on both cognitive gains and affective responses from the students, this study seeks to provide empirical data or evidence on how online interactive digital tools could enhance vocabulary learning and promote student-centered instructional practices within the Thai EFL classrooms.

Research Objectives

1. To evaluate the improvement in English vocabulary retention among ninth-grade students following instruction using Wordwall games, online games, as compared to their baseline performance.

2. To assess the level of students' satisfaction with the English vocabulary learning experiences after engaging with Wordwall games.

Research Questions

1. How does the use of Wordwall games affect English vocabulary memorization or retention skills among ninth-grade students compared to their baseline performance?

2. What is the level of students' satisfaction with the English vocabulary learning experiences after using Wordwall games?

Research Hypotheses

1. H_1: Ninth-grade students who receive vocabulary instruction using Wordwall games will show a significant improvement in English vocabulary retention compared to their baseline performance.

2. H_2: Ninth-grade students will report a high level of satisfaction towards their English vocabulary learning experiences after using Wordwall games.

Research Framework

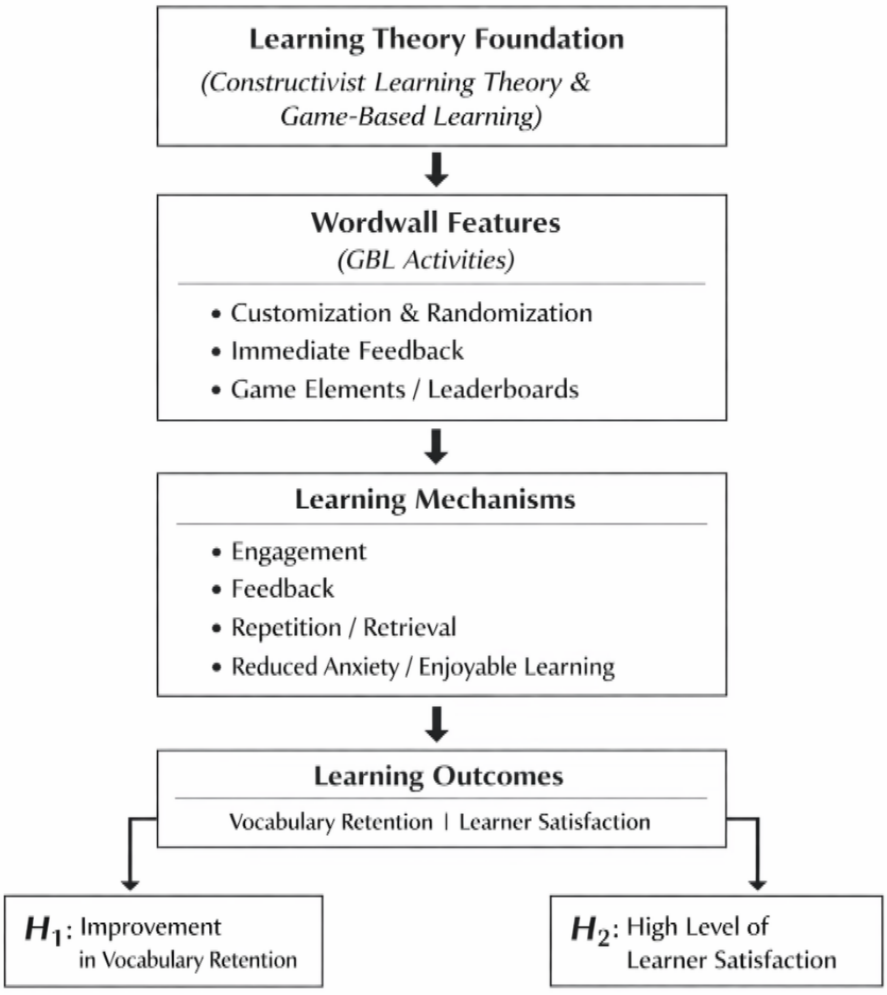
By adopting a constructivist approach, this study posits that knowledge is developed as learners actively participate, interact socially, and receive targeted feedback within carefully structured learning contexts [14]. Such environments help capture learners' attention, maintain active participation, and support longer engagement that are essential for long term vocabulary development in EFL classrooms [15]. Learning vocabulary without repeated practice, timely feedback from teachers, and opportunities for use, newly learned words are easily forgotten. Retrieval practice and repetitive learning are, therefore, key mechanisms that reinforce form–meaning connections and reduce forgetting over time [16]. These principles suggest that learning vocabulary must offer multiple opportunities for learners to recall, apply, and refine target lexical items under supportive learning conditions.

Gamebased learning (GBL) enhances memory by embedding engagement, structured repetition, and immediate feedback into purposeful activities. When games provide clear goals, appropriate challenge levels, and attractive rewards, they sustain learners' attention and offer instant corrective cues that promote revision and retrieval [17]. Because practice occurs in lowstakes, enjoyable environments, anxiety decreases and learners are more willing to persist through difficult tasks [18]. Overall, GBL supports both retention and motivation by integrating cyclical practice, attentioncapturing design features, and realtime feedback into the learning process.

Within the broader framework of game-based learning (GBL), Wordwall games offer distinctive features that play a vital role in English language teaching. The platform allows teachers to customize activities and enables them to be aligned precisely with unit objectives and learner proficiency levels. It also offers immediate correctness feedback and randomized item presentation, which increases retrieval opportunities and support realtime correction during practice [19]. Competitive or interactive activities such as timers and leaderboards can heighten focus and sustain engagement when applied appropriately in EFL classrooms [20]. Collectively, these features build an environment that reinforces autonomy, competence, and enjoyment to promote stronger retention and cultivate more positive learner attitudes.

Further evidence from other contexts also supports the effectiveness of Wordwall activities in vocabulary instruction. Studies involving EFL learners in Indonesia and high school students in Oman integrated Wordwall activities into regular classroom practice and reported increased engagement, improved participation, and significant gains in vocabulary learning [21-22]. These results align with broader game-based learning research, which emphasizes that repeated retrieval, immediate feedback, and motivational elements contribute to improved vocabulary learning outcomes [23]. Although prior research supports the potential of Wordwall for vocabulary learning, little work has addressed the needs of Thai ninthgrade EFL learners from a constructivist or engagementfocused perspective.

Thus, the framework in this study outlines a clear theory-driven pathway grounded in constructivist learning principles that supports the integration of interactive, customizable, and feedback-intensive Wordwall activities. These activities activate mechanisms such as engagement, repeated retrieval, rapid correction, and reduced anxiety, ultimately fostering greater vocabulary retention and higher learner satisfaction in ninth-grade Thai EFL classrooms.

Picture 1: Research Framework

This diagram presents the theoretical pathway connecting constructivist learning theory with Wordwall game-based activities, hypothesizing that these mechanisms enhance vocabulary retention (Hypothesis 1) and increase learner satisfaction (Hypothesis 2) among ninth-grade EFL students.

Methodology

Population and Sample

The population for this study comprised two classes of 60 ninth-grade students from Matthayomsiriwanwari 2 Songkhla School. Purposive sampling was employed to select 33 students in one class taught by the student teacher during the teaching practicum (December 2024–March 2025). The participants represented a mixed group with English proficiency levels ranging from beginner to intermediate. Prior to data collection, the researchers informed the school director, supervising teacher, and students about the study and provided an explanation of its objectives, procedures, tests, and questionnaires.

Research Instruments

Lesson Plans

Eight lesson plans were developed, one for each week of the 8-week intervention. Each plan was designed for a 50-minute class session, focusing on 15 vocabulary words per unit, using eight different Wordwall games for interactive instructional activities. The vocabulary utilized in this study was drawn from the ninth-grade basic English course (Course Code: A23102, Semester 2, as outlined in New Frontiers Student's Book, published by Institute of Academic Development (IAD). The course content aligned with the 2008 Basic Education Core Curriculum and comprised four selected units: «What's Cooking?», «Know the Rules?», «Let's Go Shopping!», and «After School.»

English Vocabulary Skills Test (Pre-test and Post-test)

A 30-item English vocabulary test was developed, selected from the four units, to assess students' vocabulary retention. The test comprised three distinct sections:

Part 1: Multiple-choice questions (10 items) focused on assessing the understanding of vocabulary meaning.

Part 2: Word scramble (10 items) required students to complete words with missing letters, testing spelling and word recognition.

Part 3: Sentence completion (10 items) required students to select the appropriate vocabulary word to complete sentences, assessing contextual usage.

The content validity of the vocabulary test was evaluated by three subject matter experts using the Index of Item-Objective Congruence (IOC), yielding a reliability score of 1.0.

Student Satisfaction Questionnaire

A 10-item student satisfaction questionnaire was designed to gather feedback on learning management through the Wordwall games online platform. The questionnaire covered three aspects: content, learning activities, and perceived benefits. Responses were collected using a 5-point Likert scale, ranging from «very satisfied» to «not satisfied.» The content validity of the questionnaire was also assessed by three experts using the IOC method, yielding IOC values at 1.00.

Data Analysis

Data from the pre-test, post-test, and satisfaction questionnaires were analyzed by IBM SPSS software. The following statistics were applied.

Descriptive Statistics

The mean and standard deviation were computed to provide a summary of students' vocabulary test scores and their levels of satisfaction with the learning experiences. To interpret the satisfaction ratings, a five-level scale was employed:

- Very High: 4.51 – 5.00
- High: 4.01 – 4.50
- Moderate: 3.51 – 4.00
- Low: 2.01 – 3.50
- Very Low: 1.00 – 2.00

Paired Sample T-Test

A paired sample *t*-test was conducted to examine whether a statistically significant difference existed between pre-test and post-test vocabulary scores ($p < .001$), thereby evaluating the effectiveness of the Wordwall games intervention.

Cohen's d Effect Size

Cohen's d (SD of difference scores) was calculated to determine the magnitude of the difference between the two sets of scores, expressed in terms of standard deviation units, offering insight into the practical significance of the intervention.

Research Results

A comprehensive analysis of students' academic performance and their satisfaction with Wordwall gamebased learning activities was presented below. The findings were based on a sample of 33 participants (N = 33) to evaluate the effectiveness of the instructional intervention.

Table 1. Descriptive Statistics of Post-test and Pre-test Scores

Test	N	Min	Max	M	SE	SD
Post-test	33	17.00	30.00	24.39	0.67	3.84
Pre-test	33	10.00	25.00	18.58	0.75	4.31

Table 1 presented the descriptive statistics for the post-test and pre-test scores of the participants. The results showed that the post-test scores (M = 24.39, SD = 3.84) were higher than the pre-test scores (M = 18.58, SD = 4.31), indicating an improvement after the intervention. The post-test scores ranged from 17.00 to 30.00, whereas the pre-test scores ranged from 10.00 to 25.00. Both tests included 33 participants, with standard errors of 0.67 for the post-test and 0.75 for the pre-test.

Table 2. Paired Samples *t*-Test Results for Post-test and Pre-test Scores

Test	N	M	SD	t
Post-test	33	24.39	3.84	52.62***
Pre-test	33	18.58	4.31	

***P<.001

Table 2 presented the results of the paired-samples *t*-test comparing students' post-test and pre-test scores. The findings indicated that the mean score on the post-test (M = 24.39, SD = 3.84) was higher than the mean score on the pre-test (M = 18.58, SD = 4.31) for the 33 participants. The paired-samples *t*-test revealed a statistically significant difference between the two tests, $t(32) = 52.62$, $p < .001$. This result suggested that students' performance significantly improved after the intervention. The very large t value reflected the combination of a sizable mean gain and minimal variability in the paired differences, the high post-test scores and the low pre-test scores, indicating that nearly all participants showed a similarly strong improvement following the use of Wordwall activities.

Table 3. Paired Samples Effect Sizes

Comparison	Effect Size	Standardizer	Estimate	95% CI Lower	95%CI Upper
Post-test–	*d* (Cohen's d)	0.63	9.16	6.89	11.41
Pre-test	*g* (Hedges' g)	0.64	9.05	6.81	11.28

Note. Cohen's d was calculated as the mean paired difference divided by the standard deviation of the paired differences (SD_D). The mean difference was 5.82 (SD_D = 0.64), yielding Cohen's d = 9.16, which represents a very large effect according to conventional benchmarks.

Table 3 presented the standardized effect sizes for the difference between students' post-test and pre-test vocabulary scores. The results showed Cohen's d = %95 ,9.16 CI [11.41 ,6.89], and Hedges' g = %95 ,9.05 CI [11.28 ,6.81], both of which substantially exceeded Cohen's benchmark for a large effect (d = 0.80) and indicated a very large effect. Cohen's d was calculated from the mean paired difference (5.82) divided by the standard deviation of the paired differences (SD_D = 0.64), yielding d = 9.16. Together with the significant paired-samples t-test reported in Table 2, these findings indicated substantial pre–post growth in vocabulary performance. However, given the one-group pre-test–post-test design, the results demonstrated strong pre–post gains rather than definitive evidence of a causal effect of the Wordwall intervention alone.

Table 4. Learners' Satisfaction

Item	M	SD	Level of Satisfaction
Content Presentation			
1. Relevance and engagement	4.52	0.51	Very High
2. Clarity and understandability	4.52	0.51	Very High
3. Sufficiency for learning objectives	4.00	0.71	Moderate
Learning Activities			
4. Enjoyable and motivating	4.52	0.51	Very High
5. Supports learning and memory	4.52	0.51	Very High
6. Practice and application	4.00	0.71	Moderate
7. Appropriate difficulty	4.00	0.71	Moderate
Perceived Benefits			
8. Enhances enjoyment and interaction	4.52	0.51	Very High
9. Improves learning outcomes	4.52	0.51	Very High
10. Vocabulary retention	4.00	0.71	Moderate
	Total Mean = 4.31	.59	

Table 4 summarized the learners' satisfaction with the use of Wordwall games in terms of content presentation, learning activities, and perceived benefits. Students rated the content as highly relevant and easy to understand (*M* = 4.52, *SD* = 0.51), although adequacy for achieving learning objectives received a moderate rating (*M* = 4.00, *SD* = 0.71). Wordwall games were perceived as enjoyable and motivating (*M* = 4.52, *SD* = 0.51) and supportive of memory retention (*M* = 4.52, *SD* = 0.51). However, opportunities for practice and the appropriateness of the difficulty level were rated moderately (*M* = 4.00, *SD* = 0.71). Wordwall games were seen as enhancing enjoyment, interaction, and outcomes (*M* = 4.52, *SD* = 0.51), though vocabulary retention was rated moderately (*M* = 4.00, *SD* = 0.71). Overall, the total mean score was 4.31 (*SD* = 0.59), which indicated a substantial level of satisfaction with Wordwall games as a digital learning tool.

Conclusion and Discussion

The findings indicate that Wordwall games have considerable potential to support English vocabulary learning among ninth-grade Thai EFL students. Students demonstrated a statistically significant improvement in vocabulary performance from the pre-test ($M = 18.58$, $SD = 4.31$) to the post-test ($M = 24.39$, $SD = 3.84$), $t(32) = 52.62$, $p < .001$. This substantial pre–post improvement is consistent with previous research showing that digital game-based learning (GBL) can facilitate vocabulary acquisition by combining learning activities with interactive and engaging experiences [24]. However, because the present study employed a one-group pre-test–post-test design, the findings should be interpreted as evidence of substantial improvement following the intervention rather than definitive evidence that Wordwall alone caused the observed gains. The standardized effect size was very large (Cohen's $d = 9.16$). This value, however, should be interpreted cautiously because it was standardized using the standard deviation of the paired difference scores rather than the pooled standard deviation of the pre-test and post-test scores. As a result, the magnitude is considerably larger than effect sizes calculated using the pooled-SD convention commonly reported in literature. Thus, the effect size indicates a substantial magnitude of change within the sample but should not be interpreted as evidence of an exceptionally large causal effect of Wordwall. Nevertheless, the significant paired-samples t-test and the magnitude of the standardized difference together provide evidence of meaningful improvement in students' vocabulary performance during the intervention period. In addition to cognitive gains, students reported a high level of satisfaction with the Wordwall activities ($M = 4.31$, $SD = 0.59$), particularly in terms of enjoyment, motivation, and interaction. These findings support previous research suggesting that GBL can foster interactive and low-stress learning environments that encourage learner participation and motivation [25]. The positive affective responses observed in this study may be attributed to the interactive nature of Wordwall, which allows students to participate actively, receive immediate feedback, and repeatedly engage with target vocabulary. However, the moderate ratings for practice adequacy and difficulty level suggest that engagement alone may not be sufficient to promote deeper vocabulary learning. Wordwall activities should therefore be supplemented with structured practice, contextualized language use, and opportunities for students to apply newly learned vocabulary.

From a theoretical perspective, the findings are consistent with constructivist learning principles, which emphasize that learners actively construct knowledge through interaction and meaningful learning experiences [26]. The customizable features of Wordwall, including varied activity formats, randomization, repetition, and immediate feedback, provide opportunities for students to actively retrieve and process vocabulary rather than simply encounter words passively. Repeated retrieval and exposure may strengthen form–meaning associations, while immediate feedback can help learners recognize and correct errors. These mechanisms provide a plausible explanation for the improvement observed between the pre-test and post-test and are consistent with previous research highlighting the cognitive and affective benefits of digital games in language learning. The findings are particularly relevant to persistent challenges in vocabulary instruction, including limited retention, insufficient opportunities for retrieval, shallow processing, and low learner engagement. Digital games can integrate repetition, feedback, interaction, and contextualized learning opportunities, thereby addressing both cognitive and affective aspects of language learning [27]. In the present study, Wordwall provided repeated opportunities for learners to encounter and retrieve target vocabulary in an interactive environment. Such repeated retrieval is important because newly learned vocabulary can be easily forgotten when opportunities for subsequent review are limited. Therefore, the pedagogical value of Wordwall extends beyond entertainment; when purposefully integrated into instruction, it can provide a practical mechanism for vocabulary reinforcement and repeated retrieval [28]. From a pedagogical perspective, Wordwall should be addressed as a complementary instructional tool rather than a replacement for systematic vocabulary instruction. Teachers can employ Wordwall to introduce, review, and reinforce vocabulary while combining game-based activities with explicit instruction, contextualized practice, productive language use, and assessment. Careful customization is also essential. Activities should be aligned with

clearly defined learning objectives, provide an appropriate level of challenge, and create opportunities for students to apply vocabulary in meaningful contexts [29]. The moderate satisfaction ratings for practice adequacy and difficulty level further suggest that teachers need to balance enjoyment and challenge with sufficient repetition and opportunities for deeper processing. Such purposeful integration can enhance the instructional value of digital game-based learning while maintaining alignment with intended learning outcomes.

Despite these promising findings, several limitations should be acknowledged. First, the sample consisted of only 33 ninth-grade students from a specific educational context, which limits the generalizability of the findings to other Thai EFL learners. Second, the absence of a control or comparison group makes it difficult to determine whether the observed improvement was attributable exclusively to Wordwall. Other factors, including regular classroom instruction, maturation, test familiarity, or additional learning experiences, may have contributed to the improvement. Third, although the study demonstrated significant pre–post gains, it did not employ a delayed post-test; therefore, the findings should not be interpreted as definitive evidence of long-term vocabulary retention. Future studies should address these limitations by employing larger and more diverse samples, control or comparison groups, and delayed retention tests. Longitudinal research would also be valuable for determining whether vocabulary gains are maintained over time. Future research could further examine the effectiveness of Wordwall in comparison with conventional vocabulary instruction and other forms of digital game-based learning. Researchers could also investigate whether the use of Wordwall contributes to broader language outcomes, including reading comprehension, speaking, writing, and communicative competence. Examining how different levels of task difficulty, frequency of repetition, feedback types, and opportunities for contextualized vocabulary use influence learning outcomes could provide additional insight into how digital games can be most effectively integrated into EFL classrooms. Overall, the findings suggest that Wordwall games can serve as an engaging and potentially effective complement to conventional English vocabulary instruction. The significant pre–post improvement in vocabulary performance, together with students' high satisfaction with the activities, indicates that digital game-based learning can provide meaningful opportunities for active participation, retrieval, repetition, feedback, and motivation. While the current design does not permit definitive causal conclusions or claims regarding long-term retention, the findings provide encouraging evidence for the pedagogical potential of Wordwall in Thai EFL classrooms. Accordingly, teachers are encouraged to use digital game-based activities purposefully, linking them to clear learning objectives and combining them with structured practice and authentic language use. Further research using stronger experimental designs, larger samples, and delayed retention measures is needed to establish the durability and broader educational impact of this approach.

References

[1] UNESCO. (2025). *2025 East Asia report: Leadership in education is key to digital transformation*. Global Education Monitoring Report. https://www.unesco.org/gem-report/en/2025eastasia

[2] Kawinkoonlasate, P. (2020). Online language learning for Thai EFL learners: An analysis of effective alternative learning methods in response to the COVID-19 outbreak. *English Language Teaching*, *13*(12), 15–26. https://doi.org/10.5539/elt.v13n12p15

[3] Chaopipat, Y., Boontham, A., & Charoensatsiri, R. (2023). Effects of game-based learning on student engagement and academic achievement of metabolism of biomolecules in first-year nursing students. *Journal of Education, Chulalongkorn University*, *51*(3), 1–13. tci-thaijo.org (In Thai).

[4] Tae-tong, T., & Thaima, W. (2023). The development of English vocabulary learning by using team game tournament technique with gamification for grade 1 students. *Journal of Paramita*, *5*(2), 67–79. https://awut.org/ojs/index.php/paramita/article/view/246

[5] Chaiyasat, C., & Intakaew, A. (2023). Communicative language teaching for Thai EFL students and classroom silences in English medium instruction. *Issues in Educational Research*, *33*(4), 1323–1340. http://www.iier.org.au/iier33/chaiyasat.pdf

[6] Ali, Z., Mankash, M. A., & Ullah, N. (2022). Vocabulary learning strategies and their influence on language proficiency of multilingual undergraduate ESL learners. *Journal of Educational Research & Social Sciences Review*, *2*(3), 21–34. https://www.researchgate.net/publication/369660047

[7] Ali, H. M., & Fredriksson, M. (2023). *The effect of vocabulary acquisition on L2 student's communicative competence through task-based learning* [Independent project, Jönköping University]. DiVA Portal. https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1733985/FULLTEXT02.pdf

[8] Masrai, A., & Milton, J. (2021). Vocabulary knowledge and academic achievement revisited: General and academic vocabulary as determinant factors. *Southern African Linguistics and Applied Language Studies*, *39*(3), 282–294. https://doi.org/10.2989/16073614.2021.1942097

[9] Bozna, H., & Yüzer, T. V. (2020). Digital natives' use of Web 2.0 tools in learning foreign language: A case study. *Language and Technology*, *2*(1), 26–43.

[10] Kasprowicz, R. (2017, November 28). *Gaming Grammar–How can games support language learning?* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=atDSOlBpkRo

[11] Nurammida, N., Nizarrahmadi, & Yolanda, A. (2024). The effectiveness of Wordwall game as media to teach students' English vocabulary mastery of eighth-grade. *Jurnal Jendela Pendidikan*, *4*(3), 283–292. https://www.ejournal.jendelaedukasi.id/index.php/JJP

[12] Dang, T. H. T., & Hoang, H. L. (2025). Using Wordwall application to enhance English vocabulary for 7th grader students at a lower secondary school in Thai Nguyen. *International Journal of Education, Humanities and Social Science*, *8*(5), 177–187. https://doi.org/10.54922/IJEHSS.2025.1091

[13] Almuafa, H. A., & Alqurashi, H. S. (2025). The impact of using Wordwall interactive games on English vocabulary acquisition: Evidence from Saudi Arabia. *International Journal of Linguistics*, *17*(2), 64–78. https://doi.org/10.5296/ijl.v17i2.22685

[14] McLeod, S. (2025). *Constructivism learning theory & philosophy of education*. Simply Psychology. https://www.simplypsychology.org/constructivism.html

[15] Sotthikun, R., Dibyamandala, J., & Mangkhang, C. (2022). Digital game-based learning management to enhance English vocabulary skill and collaborative skill in 21st century for high school students. *Rajabhat Journal of Northern Rajabhat Universities*, *12*(2), 45–60. tci-thaijo.org (In Thai).

[16] Saksittanupab, P. (2024). Enhancing vocabulary acquisition and retention: The role of spaced repetition in language learning. *Journal of Modern Learning Development*, *9*(5), 205–215.

[17] Bruggink, S., Dawson, J. W., & McKinnell, I. W. (2025). Isolating the effect of gamification–Design and analysis of a learning engagement app tailored to course content. *Technology, Knowledge and Learning*, *30*(2), 1149–1166. https://doi.org/10.1007/s10758-025-09823-z

[18] Phunsa, S., & Pawala, T. (2024). Learning through gameplay: Creating memorable learning experiences with games. *Journal of Education and Learning Reviews*, *1*(1), 39–46. https://doi.org/10.60027/jelr.2024.678

[19] Ilahiyati, N., Rohmah, Z., & Hamamah. (2023). The implementation of Wordwall games in vocabulary learning. *IJEE (Indonesian Journal of English Education)*, *10*(1), 144–159. https://doi.org/10.15408/ijee.v10i1.29905

[20] Philpott, A., & Son, J.-B. (2022). Leaderboards in an EFL course: Student performance and motivation. *Computers & Education*, *190*, 104605. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2022.104605

[21] Marpaung, A. W., & Katemba, C. V. (2025). Improving students' vocabulary through unjumbled word wall medium at grade seven of SMPN 1 Parongpong. *Journal of Innovative and Creativity*, *5*(3), 35282–35291.

[22] Bouzaiane, B., & Youzbashi, A. (2024). The role of digital game-based language learning in EFL vocabulary learning and retention: A case study at a higher educational institute in Oman. *Journal of Language Teaching and Research*, *15*(5), 1660–1669. https://doi.org/10.17507/jltr.1505.27

[23] Sinaga, Y., Aryani, N., Herman, H., Fadhly, F., Rahmawati, R., & Al-Awawdeh, N. (2025). The effect of Wordwall media game on vocabulary development: A quasi-experimental study. *English Review: Journal of English Education*, *13*(3), 1145–1154. https://doi.org/10.25134/englishreview.v13i3.101

[24] Jia, W., Zhang, L., Pack, A., Guan, Y., & Zou, B. (2024). Digital game-based learning's effectiveness on EFL learners' receptive and productive vocabulary knowledge. *Language Learning & Technology*, *28*(1), 1–21. https://doi.org/10.64152/10125/73554

[25] Rajendran, M., Ray, M., Ilangovan, A., Xavier, Y., & Parthasarathy, G. (2024). Game-based learning and its impact on students' motivation and academic performance. *Multidisciplinary Reviews*, *8*, e2025074. https://doi.org/10.31893/multirev.2025074

[26] Puangpunsi, N. (2023). Efficacy of Flipgrid app as an assistant for speaking skill development in EFL classroom. *Parichart Journal*, *36*(4), 78–88. https://doi.org/10.55164/pactj.v36i4.265526

[27] Morales, L., Castillo, J., & Cuarte, R. (2024). A systematic review on the effectiveness of digital game-based learning in the development of vocabulary skills. *International Journal of Multidisciplinary Studies in Higher Education*, *1*(1), 55–62. https://doi.org/10.70847/586368

[28] Putera, Z. F. (2023). The impact of game-based language learning apps on student engagement and proficiency. *Transformational Language, Literature, and Technology Overview in Learning (TRANSTOOL)*, *2*(3), 7–13. https://ojs.transpublika.com/index.php/TRANSTOOL

[29] Meng, C., Zhao, M., Pan, Z., Pan, Q., & Bonk, C. J. (2024). Investigating the impact of gamification components on online learners' engagement. *Smart Learning Environments*, *11*(47). https://doi.org/10.1186/s40561-024-00336-3

PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

Development of Khao Wong Black Glutinous Rice-Tea Recipes and Physical Quality Analysis for Community Product Enhancement

Tipparada Prasongsap[1], Tawan Panlae[1], Kittitanat Yanpisit[1*] and Panorjit Nitisuk[2]

[1] Faculty of Liberal Arts, Kalasin University, Kalasin, 46230, Thailand

[2] Faculty of Agricultural Technology, Kalasin University, Kalasin, 46000, Thailand

* Correspondence: ykittanut@gmail.com

Citation:

Prasongsap, T.; Panlae, T.; Yanpisit, K.; Nitisuk, P. (2026). Development of khao wong black glutinous rice-tea recipes and physical quality analysis for community product enhancement. *Parichart J*. 39(4), 74-83. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.284099

Article history:

Received: October 5, 2025

Revised: April 12, 2026

Accepted: July 1, 2026

Publisher's Note:

This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract:

Background and Objectives: Khaw Gam or black glutinous rice is the variety unique in shades of dark purple has been cooking in various recipes and processed as a popular local beverage. In food research findings, the black glutinous rice is full of super food substance with antioxidants, reducing risks in cardiovascular and cerebrovascular disease etc. Development of black glutinous rice as main material for tea recipes and implementation of assessment, test, and evaluation on physical quality of the recipes on the Kao Wong rice and material in Kalasin Province were designed as two objectives of the research. It was as well added value to farm product and generated community new product for their community entrepreneurs.

Methods: Based on the mixed methods research and the target groups who focused on the recipe development, were local rice and herb experts in the target area. In the same time, assessment, test, and evaluation of the physical quality mainly processed by food-tech experts, tea shop entrepreneurs, pharmacists, traditional Thai medical personnels and spa entrepreneurs. The research tools were structured interview formats, participative, and non-participative observation guidelines, and rating scale construction.

Results: The major findings are; ten new recipes of the tea were developed for tasting and for evaluation for the best five tea recipes. The recipes process composed of materials, processing methods, and evaluation of the physical quality; colors, aroma, and taste. The evaluation results came out that the black glutinous rice recipes as main material and local herbs and vegetables as secondary or mixtures, are in high overall rating at 3.73 in average. The physical quality evaluation of the tea recipes on color, aroma and taste is rated high at 3.59.

Application of this study: The most crucial factor for product acceptance is its Sensory Attributes, particularly the distinct balance of aroma and taste derived from the properly roasted black glutinous rice and its synergistic combination with local herbs. This finding underscores the necessity of utilizing GI (Geographical Indication) raw materials to establish a unique identity and competitive selling proposition. This demonstrates the importance of combining traditional wisdom with standardized production processes. This strategy responds to the market's demand for products linked to their origin. Finally, the ability to continuously develop products, relying on advice from food and herbal experts, is crucial in addressing deficiencies in taste and aroma, ensuring the product is improved to meet market demands.

Conclusions: The tea recipes utilizing Khao Wong black glutinous rice from Kalasin Province are of high quality, making them suitable for development into sustainable community products.

Keywords: Tea; Black Glutinous Rice; GI; Khao Wong; Kalasin Province

Introduction

Tea (*Camellia sinensis (L) Okuntze.*) is a generally a plant-based product made from young leaves full of flavonoid in which containing pharmaceutical quality in nutraceutical having antioxidant substance. In Thailand, tea beverage has been found from Simon de La Loubere's the Siamese Manuscript in Ayutthaya era in the reign of King Narai the Great. It described as a hot serve beverage without sugar for guest reception the way Chinese did it at that time. Tea plantation is original in Northern Thailand. Tea industry has been seriously developed since the year 1937 by the private company, Bai-cha Tra Phukao Co., Ltd. [1]. Thai Tea is categorized by its processing; fermented, semi-fermented and non-fermented [2]. Tea production has played roles in Thai societies in various sectors until present days and unlimited by tea from camellia sinensis leaves but in processing with mixtures like vegetables, herbs including rice.

Khaw Gam or black glutinous rice is one of Northern and Northeastern rice varieties. The variety need specific soil and weather to farm it on. The grain's color is unique in shades of dark purple generally cooked as sweet and is preferred to any other rice varieties. It is also processed as a popular local beverage. According to later food research finding, the black glutinous rice is full of super food substance with antioxidants by reducing cancer risk and slowing down physical degeneration. By antioxidation reaction, it works with blood circulation, delaying degenerative diseases, and aging, reducing risks in cardiovascular and cerebrovascular disease, and bettering human excretory system [3]. Rice farmers and rice farming entrepreneurs should have final product management and add economic value to rice farm products. Recommendations based on the conditions of limited farmland size and labors besides the unpredictable and unfavorable weather from climate changes. The rice in food processing enables grass-root, economic development complied to the Twenty-Year National Strategy, the provinces group strategy and Kalasin Province strategy [4].

The Twenty-Year National Strategy (2017 to 2040) described overall national development and envisioned as Thailand's Stability, Wealth, and Sustainability. In six sub strategies, rice product particularly local rice varieties processing is development of rice farm product. It is to enable market competition capability and into sub agenda as agricultural product processing emphasizing on innovation based on local knowledge and know how to have varieties of final products to meet market demands and improve agricultural produce value adding [5]. In the part of Central Northeastern Provinces Group Strategy, it has met with its first development plan. That is the promotion and up-level agriculture and high value agroindustry by bio economy. By having the main important development which are structural adjustment promotion so it is complied with bio economy, circular economy, and green economy. In Kalasin Province Strategy, the provincial office maintain consistency the first plan by promoting and developing farm products in food processing, food safety focusing on main cropping to have comprehensive agriculture practice. The office keeps the concept about value adding in the farm production and practice [6]. All these strategies have been planned and implemented in accordance with each other and meet with rice for food processing to add value to Thai rice. Tea as beverage from rice is the research main job.

From literatures review, large numbers of papers and researches related to these three topics were reviewed; Tea processing and chemical substances in tea, tea recipes development and marketing.

Tea processing and chemical substances in tea was found drying methods both hot blow dryer and solar dryer did not make any different in consumer's acceptance, however tea leaves from wilting device to rolling and to dryer make the tea quality higher than natural wilting to roasting, rolling and sun drying [7-8]. Lotus petal tea processing for the best tea is best at 70 C [9]. Fruit tea from mulberry is abundant with phenolic content that antioxidant power of which excellent for anti-aging [10]. After 3-month storage mulberry leaves that baked at 60 C was found the moisture

level keeps up with the community product's standard [11]. The content of phenolic compound, flavonoid content, and antioxidant activity of Gymnema inodorum (Chiang Da) tea from difference process with the hot-blow dryer is the best method to keep it [12]. Instant tea contains antioxidant activity with polyphenols type catechin benefit health [13].

Green tea properties with polyphenols in tea activate anti-inflammation by stopping precursors in cells [14]. Extracts from green tea increase natural antioxidant agent in cream cheese spread [15]. Jerusalem Artichoke (Helianthus tuberosus L.) flower tea is a high promising for successful tea recipe developing to be flower tea for heath booster [16]. Tea processing by baking and roasting in the processing affect tea colors in its leaf and tea water from black glutinous rice leaf. The study also described tasters preferred roasted-processing tea to baked-processing tea [17]. Processing tea recipe from black glutinous rice leaf (or called by locals 'Kao Muang leaf') with Oolong tea processing affects antioxidant booster and better tea sensory for sippers; in color, aroma, and taste, the most [18]. In addition, results in different processing and effects on physicochemical quality and sensory acceptance of Jerusalem Artichoke (Helianthus tuberosus L.) flower tea. It is heat-blow-dried and sun-dried processes gave darker color of tea powder compared to air-freeze drying method [16]. However, processing moringa seeds tea by hot air gave better antioxidant agent than the air-freeze drying method [19].

The second issue on tea recipes development has these following researches and studies backing up. Tea recipes with antioxidant activity found in these following plants; mulberry leaf, chrysanthemum, marigold, stevia leaf, bael fruit, Phromme or Indian Pennywort, Cenella asiatica leaf, and Panchakhan or Miracle grass or 5-leaf ginseng (Gynostemma pentaphyllum(Thunb) [20]. Tea recipes with enzyme Alpha-glucosidase found in mulberry leaf, marigold, chrysanthemum, Neumhom (Strobilan nivea Bremak) and stevia leaf [21]. In the similar research, Hom Daeng herbal health tea (Allium ascalonicum L.) with antioxidant activity found that the tea flavored by pandan leaf better than the Hom Daeng herb leaf [22]. Local plants have antioxidant in different level and would be reduced after processing and moisture in the tea recipes higher than the Industrial Standard, however consumers' sensory acceptance was in great satisfaction in the recipes [23]. In study to develop instant germinated purple rice tea recipes by adding 30% maltodextrin in germinated rice tea gave the highest percentage of yield; the best solubility, and by sensory evaluation appearance and color, had the highest scores [24].

In the last issue on marketing part, the following researches and studies were reviewed. Consumer acceptance and decision making to buying tea are color, aroma and taste in flavor, herbal aroma, a long-lasting powerful aftertaste that stays in the mouth long after the tea has been drunk with nuanced taste [25].

Cost management by planning on production process having choices from flower teas and herbal tea found both the market demands and have lower cost [20].

From researches and studies in the three major issues, tea processing is various and make different products with different chemical properties. Consumers are attractive to antioxidants and sensory quality; color, aroma, and taste. In tea recipes development, local plants have been focused on in different areas for their own tea identities. The main market issue is consumer acceptance and make decision on their sensory.

Therefore, based on the literature review, the researchers used it as a research framework, particularly the criteria for selecting appropriate production process variables, in order to extract the maximum identity and essential compounds of black glutinous rice. This also served as a guideline for evaluating sensory characteristics so that the developed product would meet consumer acceptance standards and enhance the credibility of community products.

Kalasin province has high-quality glutinous rice especially from Kao Wong farmlands. Their glutinous rice has been certified as GI product. The rice farmlands cover in three districts officially; Kuchinarai, Kao Wong and NaKoo. It is approximately 16,809.50 hectares (105,059.34 in rai). However, common issue found among Thailand's rice farmers is the selling rice yield to rice mills as unhusked rice therefore there was no rice processing product from their farms. The researchers questioned to their reasons and issue of how to improve the conditions to motivate rice value adding

among these local farmers in their potentiality.

By the rationale and target issue, the researchers had a question on black glutinous rice tea whether Kalasin's well-known material could be promoted as a new community product. Tea material in this research meaning Kao Wong's black glutinous rice and well-used local plants as secondary materials or mixtures. Black glutinous rice tea recipe of Kalasin is developed to tea recipes with various mixtures to have acceptable physical quality of the tea recipes.

Objective

1. To develop tea recipes from Kao Wong's black glutinous rice farmed in Kalasin Province
2. To assess, test and evaluate physical quality of Kao Wong's black glutinous rice tea

Methodology

1. Scope

1.1 Content scope: The scope had two issues; tea recipes developed from Kao Wong's black glutinous rice and physical quality of the black glutinous rice tea recipes developed. In the first issue there were 3 parts to be evaluated; materials, processing process and tea making recipes. The second issue scope was 3 sensory acceptances; color, aroma, and taste.

1.2 Area scope: Main material was back glutinous rice and secondary mixtures were herbal plants, local vegetables for aroma, color and taste.

2. Target groups

2.1 Target groups for black glutinous rice tea recipes for Kao Wong brand of Kalasin Province. 1) Experts who have knowledge on Kao Wong's black glutinous rice and herbs; the Kao Wong district agricultural officials and food technology experts who are academics from the Food Technology Department, 2) Four main participants from these 3 groups; 1. Glutinous rice farmers, 2. Herbal beverage community business group members in Kao Wong district, and 3. Eight relevant persons; tea shop owners, pharmacists, traditional Thai medical personnels and spa business owners. These three groups were 12 target persons in Purposive Sampling techniques.

2.2 Target groups for physical quality assessment, test and evaluation for Koa Wong black glutinous rice tea recipes; experts from food-tech academics, tea shop owners, pharmacists, traditional Thai medical personnels and spa services business owners. These are 8 of Purposive Sampling target groups for tea experts' opinions and sensory evaluation process.

3. Tools

3.1 Structured interview forms; collection of data and information for raw material, processing and tea recipes development.

3.2 Participant observation guidelines; both in non-participant observation and participant observation; to collect material information, material processing and recipes developing and preparing.

3.3 Rating scale; used in assessment, test and evaluation for the physical quality of each recipe to find the best recipes for the brand.

4. Research implementation

4.1 Phase 1. Finding tea recipes

1) Reviewed all information and knowledge about tea: The main raw material is Kao Wong black glutinous rice. Herbal plants and local available vegetables were aimed as secondary raw material mixture. Some of these vegetables were Kayaeng leaf, Phaew leaf, roselle flower, Bael fruit, Nam-wa (a variety of banana), butterfly pea flower, pandan leaf, papaya, mango, Laurel clock vine (Rang Jeud), Stevia leaf, lemongrass, marigold, Chaiya leaf, and Mon rose, 2) Developed recipes from material processing: by searching and selecting for local available material both main and secondary material mixtures and sorting into ten processing recipes from ten different mixtures, and 3) Assess, test and evaluate

ten recipes by the mentioned experts to find the best 5 Kao Wong recipes

4.2 Phase 2 Develop better tea quality

1) Quality bettering: bringing in the best five recipes from Phase 1 into quality modifying processes according to experts' suggestions, 2) Tea recipes evaluation: Evaluation implemented on the best, final five tea recipes by the groups of the experts mentioned above and relevant personnels mentioned, and 3) Conclusion and discussion.

5. Statistic used for analysis and recipes improvement

1) Information from interviews and observation in the recipes development periods and during the assessment, test and evaluation process on physical quality of the Kao Wong tea recipes brought into the analysis, 2) Bringing in information from testing records in the recipes developing and physical quality assessment and test into analysis, and 3) Bringing in data and information collected to be rated and put into scales of how physical quality met with satisfaction level.The scales were rated into 5 level rates using the Likert scale [26]. It was processed by these statistic methods; Mean and Standard Deviation-SD and Percentage.

Research Results

1. Kao Wong black glutinous rice tea recipes

1. Farming quantity and final yields: There were four to five farming families in the research target region that continued to grow black glutinous rice less frequently than in the past. The major reason is black glutinous rice farm is a tougher job compared to other rice varieties beside the black glutinous rice variety offer less yield than other varieties therefore it is not worth farming expense. Currently, the black glutinous rice farmer group can produce 20 sacks of glutinous rice on average, or 2 metric tons per rai (1 hectare-6.25 rai). Compared to common glutinous rice, which is well-known for its GI farms, the black glutinous rice farmland is becoming smaller every year because of a lack of willingness to continue cultivating.

2. Farming methods: Their primary farming techniques are two. Common rice cultivation methods include direct seedling farming and wet farming or transplanting. There are two main types of black glutinous rice: non-photoperiod sensitivity rice for dry season or second farming, and photoperiod sensitivity rice for rainy yearly farming. The most common type is the rainy, annual rice that is grown concurrently with other rice that is sensitive to photoperiod. Early May and June mark the beginning of the farming season. Additionally, black glutinous rice, which is sensitive to photoperiod, is harvested in late November along with other annual rice species.

3. Present problem: Due to lower production and often lower grain quality, fewer farmers cultivate blackglutinous rice. The GI product that rice farmers primarily cultivate is common white glutinous rice, which is more in demand in the market. Additionally, GI glutinous rice must be cautious of black glutinous rice variety infection, which could result in lower GI glutinous rice quality. As a result, there are fewer black glutinous rice producers and smaller farmlands.

In the recipes processing, numbers of herbal plants and locally available vegetables have been made as mixtures to enrich taste, aroma, and therapeutic properties. The following local vegetables and herbs are outstanding; Phak (vegetable-edible leaf) Phaew or Vietnamese coriander, (Phak) Kayaeng (rice-paddy herb), Chai Ya leaf, Roselle flower, Butterfly pea flower, Mon rose (Rosa x damascene), marigold, Hom Daeng herb, pandan leaf, papaya, jack fruit, mango, hog plum, Nam-wa (a variety of) banana, Stevia (sweet leaf of Paraguay), Laurel Clock Vine (detox herb) or Rang Jeud, lemon grass and Ma Toom or Bael Fruit.

2. Tea recipes developed from material development

1. Main material and secondary raw material as mixture:

Searching and finding out that black glutinous rice is good as main material and local and available herbs and vegetable were selected as mixture.

Black glutinous rice was fully ripe in its color of the husked glutinous rice were pan firing in medium heat for

10 minutes or pan firing for best scent. All the vegetable and herb were processing in the food-tech standard steps and methods.

2. Tea recipes development:

The researcher put the main material with secondary materials as mixtures in following categories to find the best tea recipes from these some of recipes. By giving names to recipes and underlines its property. These are some of the ten recipes; 1) Klang Toong had black glutinous rice as main with Kayaeng, Phaew and Osmanthus Oolong as mixtures for its properties for skin nourishment, antioxidant, carminative, laxative helps with appetite, reduce blood sugar, 2) Khanom-Thian had black glutinous rice with marigold flower, lemon grass with scent favoring by aroma candle for skin nourishment, antioxidant, cough and cold relieve, headache relieve, high-fever relieve, canker sores or mouth ulcers cure , 3) Sam Koa had the same black glutinous rice as main with Chaiya leaves, Jack fruit and Mon rose for skin nourishment, antioxidant, help digestion, eye-sight booster, anti-constipation, cancer-risk relieve and fatigue relieve, and 4) Kae Mow or cure drunkenness/ hangover relief with black glutinous rice as main material and Stevia leaves as mixture for antioxidant, fever relieve, better blood circulation to brain to help with drunkenness effect, for example.

3. Tea recipes evaluation

Test and evaluation of final product satisfaction were implemented in ten possible tea recipes to select the best, fine and be satisfied by tea and the product experts including to relevant personnels. Rating scales was designed according to methodologies to be used in 2 major parts; Recipes development in term of raw materials ratio and processing and physical quality in which qualified by color, aroma, and taste. The test and evaluation have been performed by 8 tea experts.

In summing up the statistic results; from the highest satisfaction (Very good) to very dissatisfaction these ten tea recipes were rated in scales; Sam Kao (4.12), Long Lai (3.84), Fruit tea (3.79), Kha Nom Thian (3.77), Kae Mao/Hang Over relieve (3.74), Ruen Rom (3.73), Klang Toong (3.73), Hom Huan (3.61) Jeed Jaad (3.53) and Rawan (3.33). However, the overall rating for these recipes is 'Very good' (3.73).

The following evaluators' recommendations summarized separately in parts.

Processing: Black glutinous rice should be pan frying and fine grinded to bring out more of its distinctive taste. In the different-technique processing, secondary materials or mixtures could be coarse grind to better and distinct the main material's taste, increase the heat in pan frying material to 65 C to have greater aroma. In case of the Laurel clock vine leaves or Rang Jeud, it has its own unique properties for detoxification so it should not be added into any material as mixture.

Colors: Secondary materials /mixtures' colors had color effects on main material color so it should be lesser in quantity. Some recipes made the tea water not clear and no unique color. Some recipe should be improved clear and color of tea water to be more attractive to consumers.

Tea aroma: Some of the tea recipes had too strong scents of the mixture. Some secondary materials had no scent that should better main material aroma or mix well. And the recipes should be considered identity tea aroma. The tea should have the newly-cooked rice aroma when the tea served.

Taste: Main material had no its taste in the tea making but the taste of secondary material or mixtures were stronger than the main one. Some recipes had sour taste while some had too much bitter taste-no well balance, it should have a bit sweeter to make it milder taste to be sipped. Some recipes had no feeling of tea with no identity of tea. Tastes of tea should have normally astringent, slightly bitter, and slightly sweet flavor.

Therefore, the researcher selected 5 tea recipes to be further developed; Sam Kao, Long Lai, Fruit tea, Khanom Thain and Kae Maw or hangover relief tea.

4. Evaluation on Physical Quality of Kao Wong black glutinous rice tea, Kalasin

Phase 1. The researcher brought in 10 evaluated tea recipes to be sorted out by the rating scales to have

5 best-rating recipes. The 5 high rated tea recipes were furthered developed to better final tea recipes. The 5 recipes were Sam Kao, Long Lai, Fruit tea, Khanom Thain and Kae Maw or hangover relief tea. In second phase, the researcher worked on quality improvement according to evaluation made by the experts. The five tea recipes recommended and improved as following.

Sam Kao recipe which was evaluated that had too much of astringent and bitter tastes, no distinctive aroma, the color of the tea after preparation had no black glutinous rice identity and there was no taste of black glutinous rice was suggested to have finer grind of main material and coarse grind on secondary material as mixture to have less astringent and bitter tastes. And the recipe was adjusted black glutinous rice from 3 to 4 grams, Chaiya leaves from 1 gram to 0.5 gram, Jack fruit remaining 1 gram, and Mon rose from 1 gram to 0.5 gram, pan frying black glutinous rice at 65 C to have stronger aroma with finer grinded black glutinous rice and coarser grind for Chaiya leaves, Jack fruit and Mon rose, for example.

The recipe named Long Lai was evaluated that the lemon grass taste was too strong and no aroma of black glutinous rice. And the recipe needed more sense of a tea recipe and it was improved by having lesser lemon grass from 1 gram to 0.5 gram, more black glutinous rice from 3 grams to 4 grams with pan frying black glutinous rice at 65 degree C to scent its stronger aroma with finer grind and by lemon grass and pandan leaves coarser grinded.

And the recipe named Fruit tea was improved also by pan frying black glutinous rice at 65 degree C to have greater aroma of black glutinous rice and finer grind it and coarser grinded papaya, Jack fruit, and mango. The recipe called Khanom Thain as well was improved by adjust color of the tea to having identity of black glutinous rice and lesser scent agent. Sweetened the tea more by more of Stevia leaves, and had lesser time on scent agent work, pan frying black glutinous rice at 65 degree C for stronger aroma and made it finer grind. The specific purpose recipe named Kae Maw (hangover relief) having Laurel Clock Vine as detoxification agent for its' unique property that should not be mixed with other plants. The taste of the tea was astringent, bitter and sweet. It was improved to have finer grind in main and coarse grind in mixtures, pan frying black glutinous rice at 65 degree C for stronger aroma and it is also considered major processing and finer grind whilst Laurel clock vine- coarser grinded was also done to have best recipe.

These five recipes were chosen for improvement based on expert evaluators' sensory assessments and their rating scales, which were created to gather the experts' thoughts on the ten recipes for the screening and selection process. The experts on the scale recommended the top five recipes.

The researchers improved the five tea recipes as recommended by the six experts' evaluation and the results of satisfaction show in Table 1.

Table 1. Evaluation results of 5 final black glutinous rice tea recipes

Name color	Physical quality			Mean	SD	Meaning
	aroma	taste				
Sam Kao	4.14	3.27	3.18	3.60	1.08	Very good
Long Lai	3.41	3.73	3.55	3.56	1.07	Very good
Fruit tea	3.77	3.50	3.73	3.65	1.06	Very good
Khanom Thian	3.77	3.50	3.91	3.69	1.07	Very good
Kae Maw (hangover relief)	3.68	3.32	3.18	3.44	1.12	Very good
Total	3.75	3.45	3.51	3.59	2.62	Very good

From evaluation results, these following recipes have made the high satisfaction Khanom Thain (3.69), Fruit tea (3.65), Sam Kao (3.60), Long Lai (3.56), and Kae Maw (3.44). These five recipes have evaluation results in overall rating at highest satisfaction or 'Very good' (3.59).

Discussion

Quality tea as a community product must have unavoidably physical quality as mentioned. In bringing GI material to value-added product like tea, the GI material should be maintained its own identity that a good tea needs it. The findings also added to the finding that the nutritional value of black glutinous rice benefit to health and is high with high energy giving [27]. Black glutinous rice is an important rice variety to community economy and it is already variously cooked as snacks and sweets. Development of instant germinated purple rice tea and the findings confirmed highly nutritional benefit to health in the processing to tea beverage with antioxidant activation [24]. Chaya herbal tea with roasted black glutinous rice aroma as tea bag product for a local community product of Ban Chong Arang, Sra Kaew province. The finding and result included that ratio of bake-dried Chaya leaves and roasted black glutinous rice at 40:60 made the testers acceptable product [28].

In the case the main GI material support tea identity like the black glutinous rice, the upgraded production standard and protect trade reputation of GI product would as well construct its identity, add economic value to GI product, and will save product from being copied from non-community product [29]. Add more community product from their GI will increase community income, protect environment and biodiversity, and preserve local wisdom.

In the case black glutinous rice processing by pan frying to have stronger tea aroma of the rice is a high value finding backing up the overall picture of tea production. It rated 'Very good' for satisfaction that could become a reference. It was that the effect of different processing, between baking and roasting, can create higher satisfaction among tasters in the same time the leaf roasting affected tea color in preparation of black glutinous rice leaf tea in their study.

Conclusion

From the research findings, 10 tea recipes were assessed, tested, and evaluated to have the best five recipes. The main material intended to be black glutinous rice to add value to the local farm produce. The five recipes were modified as evaluated by the target experts. The three major parts; recipes, main and secondary materials, processing process were well completed in the first scope. In addition, the physical quality is the second scope focused on tea color, tea aroma, and tea taste. The ten recipes' evaluation results were targeted to have improvement in the order, from highest rating to the lowest satisfaction. The overall rating for the ten recipes' processing work was 'Very good' (3.73).

Therefore, the results of the research were concluded that local farm produce and locally available herb and plants have potential to develop for value adding to meet the demand for a new beverage as tea. It is also made simple for local entrepreneurs to process their product at their local premise. The research was also aimed to meet the consumers' satisfaction and marketing possibility. The major outputs were also focused to meet satisfaction and acceptance as tea physical quality; colors, aromas, tastes. And by developing the recipes, the black glutinous rice pan-frying, as an important step of tea making, was founded the best heat at certain temperature to have strong aroma and the evaluation came out to meet the satisfaction as 'Very good'.

Evaluation on Physical Quality for the Kao Wong black glutinous rice, Kalasin from the research findings, the best five tea recipes improved after 10 recipes evaluated in the first evaluation. The best final recipes from the second evaluation on colors, aromas, and tastes were; Khanom Thain (3.69), Fruit tea (3.65), Sam Kao (3.60), Long Lai (3.56), and Kaw Maw/hangover relief (3.44). The overall rating for the satisfaction of the five recipes was 'Very good' (3.59).

Therefore, the conclusion for Kao Wong's or Kao Wong black glutinous rice is a good quality tea with high potential to become a new product of their community business.

From the research results in both issues, Kao Wong black glutinous rice tea recipes have been developed to a quality tea beverage that good enough to add in community product shelf. These recipes brought in all locally available materials and this research has confirmed that other local materials can be developed to be attractive, unique tea product. The new tea recipes must be considered the physical quality as necessity and essential; color, aroma, and taste. The new body of knowledge has concluded that quality of tea developed to be community product must be primarily

based on color, aroma, and taste. And these qualities should as well reflected GI product identity and become a major quality in the tea recipes.

Recommendation

The processing of black glutinous rice into tea products is crucial for increasing economic value and income for farmers in the community in the future, especially when rice prices are low. However, effective processing should consider the following key issues identified in research: 1) Considering unique identity and creating Unique Selling Proposition-USP, utilizing the distinctive features of local raw materials to create differentiation and prevent imitation, 2) Combining local knowledge with international standards, integrating local knowledge with standardized production processes to ensure consistent product quality, 3) In tea processing, focusing on the balance of color, aroma, and taste in sensory attributes to highlight the unique fragrance and adjust the color to appeal to consumers, and 4) For farmers or community enterprises wishing to process tea, prioritizing innovation and consulting with food and herbal experts to continuously improve formulas to meet market demands.

References

[1] Tea and Coffee, Mae Fah Luang University. (2024, February 20). *Tea production*. https://teacoffee.mfu.ac.th/tc-tea-coffee-knowledge/tc-tea/tc-tea-production-process.html

[2] Pornchaloempong, P., & Ratanapanon, N. (2024). *Tea*. Food Network Solution. https://www.foodnetworksolution.com/wiki/word/1811/tea

[3] Rice Department. (2021). *Lanna's black glutinous rice*. https://www.ricethailand.go.th

[4] Chamroenchuea, J., & Grisanaputi, W. (2013). Means to improve the management of the center for promoting sustainable rice production in Kalasin Province. *Journal of Language, Religion and Culture*, 2(2), 129–150.

[5] Plan and Policy Section, Rajabhat Buriram University. (2018). *National strategy (2018–2037)*. Rajabhat Buriram University

[6] Office of Strategy Work and Data and Information for Provincial Development. (2023). *Kalasin development plan (2023–2027)*. Kalasin Province Office.

[7] Poonsri, W., Akkarakultron, P., & Kawewsorn, K. (2017). Study on drying method of rose tea. *Journal of Applied Research on Science and Technology*, 16(1–2), 1–9. https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/rmutt-journal/article/view/117919

[8] Saramath, S., & Thanin, P. (2015). Designing and constructing an air stove for drying tea leaves by using hydropower for the community of Doi Pu Muen Village, Mae Ai District, Chiang Mai Province. *Journal for Community Development and Life Quality*, 3(1), 105–114.

[9] Kaewka, K., Kubglomsong, S., & Arsa, S. (2021). The effects of drying and steeping conditions on phenolic contents and antioxidant activities of lotus petal tea. *Journal of Food Technology, Siam University*, 16(1), 78–88.

[10] Methaakkharadecha, N., Yoopech, S., & Srisopa, A. (2022). Chemical compositions, antioxidant and anti-glycation activities of berry fruit tea infusions. *Life Sciences and Environment Journal*, 23(2), 476–486. https://doi.org/10.14456/lsej.2022.36

[11] Noitubtim, M., Wattanayon, W., Chooprajong, S., Somwong, T., & Srichuay, W. (2023). Effect of temperature on antioxidant activity in mulberry leaf tea and mulberry leaf tea powder production. *Maejo Journal of Agricultural Production*, 5(2), 1–9. https://li01.tci-thaijo.org/index.php/japmju/article/view/260179

[12] Taokaenchan, N., Areesrisom, K., Areesrisom, P., Maifaey, V., & Sateinperakul, S. (2020). Total phenolic compound, flavonoid content, and antioxidant activity of *Gymnema inodorum* tea from different processes. *Maejo Journal of Agricultural Production*, 2(3), 51–61. https://li01.tci-thaijo.org/index.php/japmju/article/view/248487

[13] Bumrungpert, A., Prajai, T., Thintawee, W., Wong-Amnuay, S., Pattanaprasert, S., & Chongsuwat, R. (2014). Study on antioxidant activity and contamination of herbicide in tea beverage. *Nutrition Association of Thailand*, 50(1), 2–10.

[14] Topothai, K., Tayana, N., Prateeptongkum, S., Duangdee, N., & Prateeptongkum, E. (2023). Cyclooxygenase-2-inhibiting activity of polyphenols in extracts of tea from various geographic locations in Thailand. *Journal of the Department of Medical Services*, 47(1), 119–128.

[15] Woraratphoka, J., Innok, S., Musika, S., Daenkrathok, T., Temkasem, K., & Chaesungnoen, P. (2022). Effect of green tea extract on the quality of cream cheese spread. *Sciences and Technology Journal of Sisaket Rajabhat University*, 2(2), 12–22.

[16] Rittilert, P. (2022). Physicochemical quality and sensory acceptance of Jerusalem artichoke (*Helianthus tuberosus* L.) flower tea. *Thai Science and Technology Journal*, 10(2), 196–207.

[17] Jirarattanarangsri, W., & Budprom, P. (2017). Effect of different processing on phenolic content, anthocyanin content, antioxidant activity, and consumer acceptance of black glutinous rice leaf tea. *Srinakharinwirot University Journal of Research in Sciences and Technology*, 9(17), 91–103.

[18] Rajchasom, S., Tancharoenrat, J., Vuthijumnonk, P., & Sombatnan, S. (2023). Effect of different tea process on antioxidant capacity and consumer acceptance of Doi Saket purple rice leaf tea. *RMUTP Research Journal, Science and Technology*, 17(2), 137–148. https://ph02.tci-thaijo.org/index.php/RMUTP/article/view/245923

[19] Sillaparassamee, R., Jaricksakulchai, J., Kalapakdee, N., Kalapakdee, P., Srichan, N., & Praibueng, T. (2022). Effect of preparation of moringa seeds tea by hot air and freeze drying methods on antioxidant activity by DPPH assay. *EAU Heritage Journal Science and Technology*, 16(2), 105–118. https://he01.tci-thaijo.org/index.php/EAUHJSci/article/view/255214

[20] Srisopa, A., & Wongkrajang, K. (2020). Development of antioxidant and anti-α-glucosidase mulberry leaf tea recipes with combination of aroma herbs. *Thai Journal of Science and Technology*, 9(2), 218–229.

[21] Krobbuaban, W., & Cheuboon, W. (2022). Development of tea recipes from organic plants with antioxidant activity. *Maejo Journal of Agricultural Production*, 4(2), 40–53.

[22] Musika, J., & Musika, T. (2021). Development of healthy shallot herbal tea (*Allium ascalonicum* L.) with antioxidant activities. *Journal of Food Technology, Siam University*, 16(2), 148–159.

[23] Jamjang, K. (2015). Product development of teas with antioxidant from local plants in Kamphaeng Phet Province. *Life Sciences and Environment Journal*, 16(1), 50–63. https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/psru/article/view/55620

[24] Noosing, S., Mundee, P., & Leelawa, B. (2014). Development of instant germinated purple rice tea. *Journal of Sciences and Technology*, 22(3), 337–346.

[25] Utama-ang, S., Utama-ang, N., & Pongwiritthon, R. (2015). Consumer acceptance and behavior toward Thai herbal tea products. *Thai Science and Technology Journal,* 7(13), 187–199.

[26] Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. McGraw-Hill.

[27] Klunklin, W., Wirjantoro, T., & Phianmongkhol, A. (2012). Nutritional value of purple rice and health benefits. *Nursing Journal CMU*, 39(5), 128–139. https://he02.tci-thaijo.org/index.php/cmunursing/article/view/33329

[28] Pajonglert, T., Deeammert, J., Sukthanaruk, S., Autchaliyapota, B., Watthanachai, P., Punnatakul, K., Seerarat, V., & Khamwachiraphitak, M. (2019). Product development of Chong Arang community: Chaya herbal tea with roasted black glutinous rice aroma. *VRU Research and Development Journal, Science and Technology*, 14(3), 95–103. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/vrurdistjournal/article/view/233435

[29] Mekra, N. (2021). *Measure for promoting community products and improving its economic value: The case study of geographical indication registration for rock salt in Ban Dung District, Udonthani* [Unpublished manuscript].

PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

SEM for Job Retention Satisfaction of Security Officers of the War Veterans Organization of Thailand under Royal Patronage of His Majesty the King to the Performance Strategy

Nawaporn Prasomtong[1*]

[1] Faculty of management Science, Nakhon Sawan Rajabhat University, Nakhon Sawan, 60000, Thailand

* Correspondence: pra.prasomtong2519@gmail.com

Citation:
Prasomtong, N. (2026). Sem for job retention satisfaction of security officers of the war veterans organization of thailand under roya patronage of his majesty the king to the performance strategy. *Parichart J. 39*(4), 84-96. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.281391

Article history:
Received: June 9, 2025
Revised: December 17, 2025
Accepted: April 9, 2026

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract:

Background and Objectives: This study aimed to develop a structural equation model (SEM) of job satisfaction and job retention among security officers of the War Veterans Organization under Royal Patronage in relation to performance management strategies and to examine the empirical consistency of the proposed model. The study focused on examining the relationships among performance management strategies, job satisfaction, and job retention, with particular attention to whether the proposed structural equation model was consistent with the empirical data. The study also aimed to provide an empirical model that could explain the relationships among these factors and support the understanding of factors associated with security officers' satisfaction and intention to remain in their jobs.

Methods: The sample consisted of 400 security officers working for the War Veterans Organization under Royal Patronage. Data were collected using a questionnaire as the research instrument. The statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, confirmatory factor analysis (CFA), and structural equation modeling (SEM). Descriptive statistics were used to examine the characteristics of the collected data, while confirmatory factor analysis was employed to examine the components of the variables included in the study. Structural equation modeling was subsequently used to examine the relationships among performance management strategies, job satisfaction, and job retention and to assess the consistency of the proposed model with the empirical data. Model fit indices were also considered to determine whether the structural equation model adequately represented the observed data.

Results: The results indicated that the structural equation model was consistent with the empirical data after model adjustment. The model fit indices demonstrated an acceptable level of model fit, with $\chi^2 = 126.57$, $p = .173$, $\chi^2/df = 1.203$, CFI = 1.000, GFI = 0.970, AGFI = 0.960, and RMSEA = 0.000. These findings supported the hypothesized causal relationships between performance management strategies, job satisfaction, and job retention among security officers. The results confirmed that performance management strategies were significantly associated with employees' satisfaction and intention to remain in their jobs. The findings from the model fit assessment indicated that the adjusted structural equation model met the specified criteria and provided support for the proposed relationships among the variables. The results therefore demonstrated that the model could be used to explain the relationship between performance management strategies,

job satisfaction, and job retention among security officers of the War Veterans Organization under Royal Patronage.

Application of this study: The findings can be applied by the War Veterans Organization under Royal Patronage to develop appropriate performance management strategies that enhance job satisfaction and encourage security officers to remain with the organization. The structural equation model can also serve as a guideline for human resource management, particularly in developing performance evaluation, motivation, and employee retention practices. The findings may support organizational administrators and relevant personnel in considering performance management strategies that are consistent with employees' needs and contribute to maintaining job satisfaction and retention. In addition, the model can provide a framework for understanding the relationships among performance management strategies, job satisfaction, and job retention when planning and implementing human resource management practices.

Conclusions: The structural equation model of job satisfaction and job retention among security officers was consistent with the empirical data and satisfied the specified model fit criteria. Performance management strategies demonstrated a causal relationship with job satisfaction and job retention. Therefore, effective performance management can be considered an important approach for improving employee satisfaction and supporting the retention of security officers in the organization. The results of the study provide empirical support for the proposed structural equation model and indicate that appropriate performance management strategies can be an important consideration in promoting job satisfaction and job retention among security officers of the War Veterans Organization under Royal Patronage.

Keywords: Job Retention; Job Satisfaction; Performance Management Strategy; SEM

Introduction

Employee turnover is currently growing. This turnover rate, which is often caused by the necessity to change positions, could be the result of a lack of attention to the company [1] According to a survey by the Labor Market Study Department, there is a lack of employee loyalty, which reduces the company's competitiveness [2]. Since retaining staff is a key mechanism, the company should give it top priority. The present state of the security industry is said to be the company's main focus. As a result, each company tries to improve security standards by adhering to distinct rules [3]. As service providers who must always be on guard, security guards form the basis of the security industry [4]. The roganizational commitment is the creation of relationships between employees. Over time, relationships grow, which affects employee consistency in their work. Internal communication is another factor that can increase work efficiency [3]. Internal communication [5] Due to the economic downturn, many people are unemployed. The opinion of [4] present about turn over rate and the importance the rotation The three factors that most significantly contribute to employee retention are: having clear and appropriate reward and compensation criteria that are commensurate with work performance 2.Having a clear career advancement path and promotion policy and 3. The hope of being considered for a higher position when performance demonstrates effectiveness. Everyone needs to work and earn money to support their family. The researcher is interested in this topic because of the problems that arise. Therefore, it focuses on creating a career development planning structure for security guards, which will help improve their work and see this career as important to the organization, especially in terms of human resource management, which will affect long-term productivity growth.

Research Objectives

1. To develop a structural equation model of job retention and satisfaction of security guards of the War Veterans Organization under Royal Patronage towards the developed performance management strategies.

2. To examine the consistency of the structural equation model of job retention and satisfaction of security guards of the War Veterans Organization under Royal Patronage towards the developed performance management strategies with empirical data.

Research Hypothesis

The empirical data is in line with the structural equation theory of job retention and happiness for security guards engaged by the War Veterans Organization under Royal Patronage with regard to the performance evaluations that have been created.

Literature Review

1. **Concepts and Theories on Employee Retention**

Employee retention: Employers encourage employees to stay with the company until retirement without considering leaving. Many scholars have defined it as follows: The meaning of employee retention is that employees are satisfied with their jobs and do not want to resign [6]. The intention to stay with a firm for more than three years, having a sense of belonging, and striking a balance between work and play are all indicators of intention to keep a job, according to a study by [7]**.** According to the goal of employee retention is to motivate staff members to help the business in a variety of ways [3]. Numerous things will occur when workers are satisfied with the organization.Using the term «job retention» as the primary one, the definition in English is the same: to support different elements that make work easier, create elements both inside and outside the company, and create job satisfaction. These elements include management styles, policies, supervisors who understand their employees, appropriate compensation, the physical and biological environment of the workplace, etc. These elements will encourage staff members to stay with the company.

2. The meaning of the security business and Security Officer Information about the security business

A security business is one that has an obligation to maintain security in return for other advantages [8]. Providing security services has an impact on societal harmony and life safety. This act's Section 3 [9] These days, security guards' work is regarded as a crucial and dangerous task that could have an impact on people's quality of life. Security personnel must receive fair compensation. The standard of working life will contribute to the growth of employees' potential.

3. Concepts and theories about job satisfaction

The satisfaction is an important factor affecting work success. Scholars have summarized the meaning as follows:

3.1 Meaning of job satisfaction

Making workers feel at ease and content with their jobs leads to happiness, which is good for the workplace. Satisfaction means the feeling when something can meet the needs. It can be divided into 2 types [10] satisfaction from basic factors and satisfaction that occurs for high-level factors [11]. Job satisfaction means a good feeling about work, which will lead to happiness in work [12]. According to the definition given by scholars, satisfaction is a positive emotional state. If the desire is fulfilled, the person will feel satisfied with the work done, which will lead to good performance, especially satisfaction with income and achievement, which will lead to confidence in work.

4. Concept of work efficiency management strategy

There are 4 aspects of work efficiency management strategy [13]. In conclusion, a performance management strategy is a management approach that emphasizes efficient planning to accomplish goals while accounting for accuracy.

1. Quality of work
2. Quantity of work
3. Time
4. Cost

The review should synthesis and summarize the concept and priority this study explain successful employee retention requires creating «satisfaction» through comprehensive management, encompassing physical well-being (compensation, work environment), mental health (acceptance, culture), and career growth opportunities. To make employees feel valued and connected to the organization, especially in critical and high-risk roles like the security business, employee care (Fair Compensation, Work-Life Balance) is key to retaining talented individuals and maintaining service standards.

Research Methodology

This research is quantitative research. The study steps are as follows: Population and sample:

1. Population

1.1 The population specified in this research is security guards of private companies in Thailand who have been trained by the War Veterans Organization under Royal Patronage until 2024 [14]. The total population is 25,420 peoples.

1.2 Using 400 employees from the public and private sectors of the Veterans Organization under Royal Patronage in 2024 made up the sample group used in this study. They were chosen at random from Bangkok and the surrounding provinces equally in the manner described below: At a 95% confidence level, the sample group included 200 employees from Bangkok and 200 employees from nearby provinces. Since the study revealed no blinding the names of the volunteers sampling method were replaced with a code. The research instruments The researcher created the 5-level rating scale questionnaire. There are five sections in each questionnaire. The creation and quality control of the instrument The steps in creating and checking the quality of the instrument are as follows:

1. Researchers create questionnaires to collect data and consider details to achieve research objectives.

2.Create a questionnaire for actual use by consulting with relevant professors to review and revise it for completeness. The questionnaire must cover the research objectives.

3.The designed questionnaire was presented to three experts to examine the research instrument and the validity of the content according to the objectives of the study. Then, the questionnaire was revised before being tested again.

4.The population of 30 participants used in this questionnaire is similar to the actual sample group. To determine the reliability, the Cronbach's alpha coefficient was computed [15]**.** A Cronbach's alpha coefficient of 0.70 or above is required for reliability. The reliability coefficient of this questionnaire, as determined by Cronbach's alpha coefficient, was 0.895, higher than 0.70, suggesting that it is dependable for use in gathering data for this project. To gather information for this sample group, the researcher created an online study questionnaire using Google Forms.

5.To check the validity of the questionnaire, the researcher asked three experts to assess the validity using the instrument and determine the IOC (Index of Conformity between Measurement Objectives) value, which is used to measure the level of congruence. Data for this study can be collected with this instrument if the relevant questions have an IOC value of 0.5 or higher.

6.The questionnaire, which has been validated by experts, was revised and tested with 30 representatives who had the same characteristics as the sample. Then, the computer program was used, and the reliability of the questionnaire was determined using Cronbach's alpha coefficient. Part 1 asked about the respondent's status, Part 2 asked about job retention (reliability value: 0.765), Part 3 asked about job satisfaction (reliability value: 0.848), Part 4 asked about performance management strategies (reliability value: 0.879), and Part 5 asked about advice.

Data analysis

1. Descriptive statistical analysis, including percentage, mean, and standard deviation.

2. Statistical analysis is used to test the hypothesis. The researcher checks the validity of the collected data and organizes the data to prepare for data analysis and related research statistics as follows: 2.1 Data analysis is normally distributed. By testing for skewness and kurtosis, it was found that the skewness is between ...0.643..... and ...0.786..... and the kurtosis is between ....0.567..... and ...0.687…., which is in the range of ...0.586... to ...0.963....., indicating that the distribution of the data is not too abnormal.2.2 Examine each of the 24 observable variables' correlation coefficients. All couples seem to be statistically significant at the the.05 level and show positive correlation coefficients. The coefficient of correlation is less than 0.90, at 0.854, suggesting that there is not much of a relationship between the variables that were observed. Multicollinearity will not be an issue 2.3 Use a two-step analysis to examine the measurement model using the confirmatory factor analysis (CFA) method and the SEM structural model to see whether the produced structural equation model is consistent with the empirical data.

Data collection in the research

In this research, the researcher collected data in the following order:

1. Between March 1, 2024, and May 31, 2024, the researcher used Google Forms to send questionnaires to a sample group of 400 to answer the questionnaires. The sample group filled out the questionnaires online using a random sampling method according to the research area.

2. Check the accuracy of the 400 returned questionnaires, which is a 100 percent response rate, which meets the appropriate response rate criteria. Then analyze the data and test the hypothesis according to the objectives used. In this research, there are 24 observed variables, which require a sample size of at least 1020- times. The researcher collected 24X10 = 240 samples and used the criteria to determine the sample group according to Yamane's formula, which is 400 samples, to meet the criteria.

3. Use pre-made social science software to gather data for analysis in order to evaluate research ideas. The researcher evaluated the accuracy of the data using the statistical techniques now accessible for social science study before structuring it. In parts 1 and 2, statistics such as percentage and frequency were used. Section 3 specifically used the mean and standard deviation of the statistical variables. testing hypotheses when the statistical significance level of 0.05 was used. The reliability analysis was conducted using the following methodology: Cronbach's alpha coefficient, which ranged from 0.7105 to 0.8216, was used for reliability analysis. When evaluating surveys to ascertain the relationship between observed factors and preventive variables, these coefficients are suitable. The correlation coefficient needs to be taken into account while discussing [16]. The correlation coefficient (R) should not be higher than 0.85 when the correlation between all variables is between 0.670 and 0.747 (the coexistence of multiple variables). The results of the correlation study showed that there was no relationship between the variables in the model. The validity of AMOS software must be confirmed in compliance with the following principles before doing the CFA analysis: in compliance with the basic agreement for using SEM structural equation modeling in the AMOS program.

1) Verifying the data's accuracy and completeness (including missing data and data file accuracy) Verifying the data's accuracy and making sure all questions are recorded should be the initial step for researchers. In general, the analyst might not need to use the data in that set if there is not a lot of incomplete data. They can also forecast the data using the SPSS software to do calculations. The simplest method is to determine the value of the missing data by averaging the available data.

The term «normality test» refers to an examination of data distribution. The data must first be properly distributed by calculating the skewness and kurtosis values using the SPSS software before using the AMOS tool. Data normality is indicated via statistical figures or graphs. This is shown by kurtosis and skewness levels in statistical measurements. Both positive and negative integers show the direction of the data. Numbers between -3.0 and +3.0 suggest an even

distribution of data. This guarantees that the observed variables to be employed in the analysis do not change across the observed variables and avoids covariation (multicollinearity) [17] . which would make it more difficult to understand the analysis of the variable that depends on the dependent variable. 3) Searching for odd numbers To find out if there are abnormally high or low numbers, outliers can be found in the raw data or in the histogram. 4) Confirming reliability Reliability can be tested using the Cronbach's alpha coefficient value. A high value implies excellent reliability. The ideal range of values is between 0.60 and 1.00. The questionnaire's overall quality was assessedby its item total correlation, which came out at 0.7226.

Conceptual framework of the research

The job retention concept [18] was thus employed by the researcher. It is broken down into three pieces according to the examination of relevant literature and documents: 1. A willingness to resign 2. Dedication to the company and 3. Awareness of other choices. Five components comprise contentment, according to [19]: 1. Workplace conditions 2. Income 3. Promotion, 4. Perception, and 5. Coworkers. The researcher additionally looked into four aspects of the performance management plan [20] : 1. Work quality; 2. Work quantity; 3. Time; and 4. Cost.

Research Results

1. Results of the analysis of the retention of security officers who responded to the questionnaire, as shown in Table 1, showing the mean and standard deviation as follows:

Table 1. The mean and standard deviation of security guards' job retention

Program	$\bar{X}$	S.D.	Interpretation
1. Intention to leave work			
1.1 Having burdens and a need for income that increases rapidly.	3.71	0.805	Well
1.2 Leaving work due to health problems.	3.70	0.818	Well
2. Organizational commitment			
2.1 Feel comfortable continuing to work in the current organization without resigning	3.75	0.885	Well
2.2 Assist in various tasks within the organization outside of duties	3.80	0.871	Well
3. Recognizing that there are other options.			
3.1 Have a source of income and can go and accept other outside work.	4.05	0.651	Well
3.2Set a time frame for your work so you can plan for other things.	3.86	0.867	Well
Total	**3.81**	**0.816**	**Well**

The investigation of the mean and standard deviation of security officers' job retention revealed a high level, with a total mean of 3.81 and a standard deviation of 0.816. With a standard deviation of 0.651 and a mean of 4.05, it was discovered that the first rank was the belief that there were other options, with a mean of 3.86 and a standard deviation of 0.867, including having a source of income and being able to work outside the office, as well as the aspect of planning and scheduling one's own work in order to schedule additional future projects. The second ranking was organizational commitment, which was measured by a mean score of 3.80 and a standard deviation of 0.871 for helping with various tasks within the organization outside of job duties even when asked to do so, and a score of 3.75 and a standard deviation of 0.885 for feeling at ease and wanting to stay in the current organization without intending to leave. The third rank was the intention to leave the job in terms of having a burden and a need for income that increased rapidly, with a mean of 3.71 and a standard deviation of 0.805, and leaving the job due to illness. Having health problems means 3.70, with a standard deviation of 0.818, respectively. 2. Analysis of job satisfaction of the respondents, as shown in.

Table 2. The mean and standard deviation

Program	$\bar{X}$	S.D.	Interpretation
1. Work conditions			
1.1 Work is safe and has sufficient equipment to support the work	4.06	0.742	Well
1.2 Work requires patience, physical fitness and sleep deprivation	3.84	0.564	Well
2. Income			
2.1Income, benefits, advancement opportunities.	4.05	0.677	Well
2.2Job security, power in the position affects income.	3.93	0.686	Well
3. Promotion and support			
3.1 The commander has policies to support in various areas.	3.85	0.842	Well
3.2 Working to promote and having good and appropriate welfare	3.82	0.684	Well
4. Supervision			
4.1 Being assigned important duties, positions, and supervisors.	3.93	0.670	Well
4.2 There are problems, decisions are made, and supervision is provided by the commander.	3.90	0.637	Well
5. Colleagues			
5.1 Able to communicate with colleagues and solve problems as a team.	3.76	0.623	Well
5.2 Having a good feeling and being friendly to all colleagues	3.80	0.643	Well
Total	**3.89**	**0.676**	**Well**

The examination of the mean and standard deviation for security guards' job satisfaction revealed a high level, with a mean of 3.89 and a standard deviation of 0.676. The first rank was supervision**.** With a mean of 3**.**93 and a standard deviation of 0**.**670, there is a supervisor to oversee and manage the vital tasks assigned**.** With an average of 3**.**90 and a standard deviation of 0**.**637, supervisors' or foremen's supervision and decision**-**making are greater than usually**.** The second rank was promotion and support, The executives have policies to promote and help in various areas with an average of 3**.**85 and a standard deviation of 0**.**842, and the work of promoting knowledge and providing welfare appropriate to the work has an average of 3**.**82 and a standard deviation of 0**.**684**.**The third rank was coworkers, Being able to communicate with coworkers and assist in problem-solving as a team, with a mean of 3.76 and a standard deviation of 0.623, and being amiable to all coworkers, with a mean of 3.80 and a standard deviation of 0.643, respectively. 2. Evaluation of strategies for job performance management.

Table 3. The mean and standard deviation of the security guard performance management strategies

Program	$\bar{X}$	S.D.	Interpretation
1. Quality of work			
1.1 Laws that benefit everyone are advantageous to your organization and the government.	4.06	0.587	Well
1.2 Standardized and fast work	3.90	0.620	Well
2. Work quantity			
2.1 Nowadays, I have to take on more responsibility and workload.	3.83	0.708	Wel
2.2 There is a check on the quantity of work and the quality of work together.	3.87	0.708	Well

Table 3. The mean and standard deviation of the security guard performance management strategies (continue)

Program	$\bar{X}$	S.D.	Interpretation
3. Time aspect			
3.1 Working takes into account the duration of one's own work more.	3.97	0.646	Well
3.2 The company has enhanced working methods to boost productivity and streamline procedures.	3.94	0.654	Well
4. Expenses			
4.1 Operating costs are increasing, but organizations can manage better.	3.78	0.731	Well
4.2 By setting measures to reduce risks and ensure safety of the company	3.79	0.725	Well
Total	**3.90**	**0.672**	Well

The mean and standard deviation test of a security guard oversight plan showed that the average variation was 0.672 and the mean was high at 3.90. The first rank was the quality of work, with the mean at 4.06 and the standard deviation at 0.587. The government and companies benefited from the law, with the mean at 3.90 and the standard deviation at 0.620. The work was standardized. The second rank was in terms of time. It is necessary to take into account the working hours with a standard deviation of 0.646 and a mean of 3.97. With a mean of 3.94 and a standard deviation of 0.654, your business can improve its efficiency and the time it takes to respond to emergencies. The third rank was in terms of the quantity of work with a mean of 3.87 and a standard deviation of 0.708, which examines the quantity and quality of labor simultaneously, with a mean of 3.83 and a standard deviation of 0.708. Now you have to take on more responsibility. The fourth rank was in terms of expenses. With a standard deviation of 0.725 and a mean of 3.79, the company should reduce risks and take steps to ensure safety. Despite higher costs, the company has more efficient management, as seen from the mean of 3.78 and a standard deviation of 0.731.

2. Results of the model consistency test

2.1 For the veterans organization it supports, the researcher used empirical data to develop a structural equation model of employee satisfaction and retention that took the work management approach into account. After accounting for the three measuring models, the results are as follows.

1) Three observable variables—intention to quit, organizational commitment, and perception of alternative options—are used to measure the working life quality model.

2) Model of security guard satisfaction measured from five observable variables: 1. Work conditions, 2. Income, 3. Promotion and support, 4. Supervision, and 5. Coworkers.

3) Model of performance management strategy measured from four observable variables: 1. Quality of work, 2. Quantity of work, 3. Time, and 4. Expenses.

2.2 In relation to performance management tactics, the War Veterans Organization's Royal Patronage security guards' job satisfaction and retention are examined using the structural equation model. As shown in Figure 2, Table 4, and Table 5, the hypothesis is supported by the model fit test results.

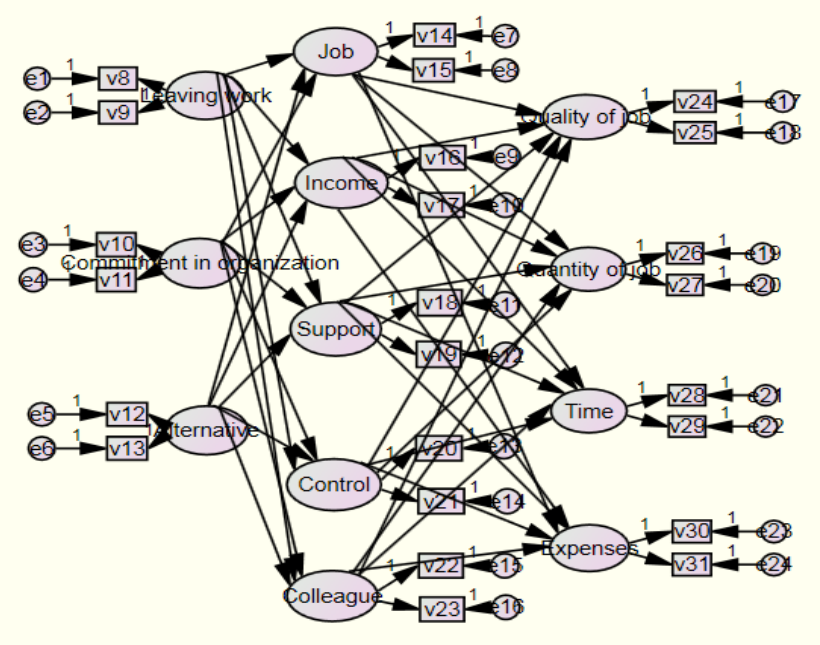

Figure 1. Research Model

Chi-square = 126.57 Chi-square/df = 1.203 df=70, p = .173, GFI=.97

CFI=1.00 ,RMR=.063, RMSEA= .000

The results of a structural equation model study on the job satisfaction and retention of 400 security guards working for the War Veterans Organization under Royal Patronage with respect to performance management strategies are displayed in Figure 2 after model adjustment. The results of the analysis showed that, following model adjustment, the component model's fit index confirmed the connection between performance management strategies and the structural equation model of job satisfaction and retention among security guards working for the War Veterans Organization under royal patronage. The data analysis results showed that the chi-square value (χ^2) was 126.57, which was statistically significant at the p-value level of 0.173. The relative chi-square value (χ^2/df) was 1.203, the relative fit index (CFI) was 1.000, the general fit index (GFI) was 0.970, the adjusted fit index (AGFI) was 0.960, and the root mean square error of approximation (RMSEA) was 0.000, all of which demonstrated that the model development was consistent with the empirical data. Based on the criteria specified in Table 4

Table 4. Fit index of adjusted model

Program	Criteria	The calculated value obtained	Results of consideration
χ^2	Not statistically significant at .05.	126.57	-
df	-	70	-
p-value	More than 0.05	0.173	-
χ^2/df	Less than 2.00	1.203	Passed
CFI	Approaching 1.0	1.000	Passed
GFI	Approaching 1.0	0.970	Passed
AGFI	Approaching 1.0	0.960	Passed
RMSEA	Approaching 0.0	0.000	Passed
KMO	More than 0.50	0.965	Passed
Bartlett's Test of Sphericity	Less than 0.05	0.000	Passed

Table 5. The effects of the structural equation model's performance management technique on the retention and job satisfaction of security guards employed by the War Veterans Organization under royal patronage

Factors	Satisfaction		Performance Management Strategy		
TE outcome variable	**IE**	**DE**	**TE**	**IE**	**DE**
Job retention	.21*	-	.21*	.07	.13*	.17*
	(.07)		(.07)	(.09)	(.05)	(.08)
Satisfaction	-	-	-	.76*	-	.76*
	-	-	-		-	(.07)

***P< .05**

Chi-square = 126.57 Chi-square/df = 1.203 df=70, p = .173, GFI=.97

CFI=1.00 ,RMR=.063, RMSEA= .000, R^2 = .57

With a predictive coefficient R of 0.57 for performance management strategies, the results of the structural equation model analysis of job retention and satisfaction of security guards of the War Veterans Organization under Royal Patronage toward performance management strategies in Figure 2 and Table 5 demonstrate that the proposed model is in good agreement with the empirical data. This suggests that when work satisfaction and retention are combined, they account for 57% of the security guards' performance management strategies. Job satisfaction had the largest direct influence, with an influence value of .76, which was statistically significant at the .05 level, according to the results of the analysis of the components influencing the latent variable of performance management technique. With an impact value of .21, employment retention came in second place and was statistically significant at the .05 level, suggesting that if they were able to keep their jobs, their level of job satisfaction would rise. Taking into account the indirect effects, it was discovered that security guard retention affected the indirect influence through the variable of security guard work satisfaction and had a positive indirect influence on performance management techniques of 0.13, which was statistically significant at the .05 level.

Summary and Discussion of Results

Summary of the results of the model consistency test as follows:

1. The following are the findings from the researcher's structural equation model of job retention and security guard satisfaction with the War Veterans Organization's Royal Patronage performance management strategy based on empirical data and taking into account all three measurement models: 1.1 The retention measurement model measures twelve latent variables, such as intention to quit, organizational commitment, and perceived alternatives. 1.2 The satisfaction assessment model measures five latent variables: coworkers, supervisors, advancement, compensation, and working conditions. 1.3 The performance management strategy measurement model measures three hidden variables: job quality, work volume, and cost.

2.Assessing how well performance management techniques fit the Veterans Organization's structural equation model of security guard retention and job satisfaction under royal patronage. Following model adjustment, the results of the hypothesis-based model fit test showed that the model fit index validated the causal association between job retention and satisfaction with performance management techniques. The results of the data analysis indicated statistical significance with a chi-square value (χ^2) of 126.57 at the p = 0.173 level. The study met all the standards with a relative fit index (CFI) of 1.000, a general fit index (GFI) of 0.970, an adjusted fit index (AGFI) of 0.960, a relative chi-square value (χ^2/df) of 1.203, and a root mean square error of approximation (RMSEA) of 0.000. This suggests that the evolution of the model aligns with the empirical evidence.

Discussion of results

The overall study findings are in line with empirical evidence and the research hypothesis of the structural equation model of job retention and satisfaction of security guards working for the War Veterans Organization under royal patronage in terms of work performance management measures. Here is a discussion of the findings: The factors that influence security guard job satisfaction and retention have a favorable direct and indirect impact on work performance management strategies. Performance management strategies are directly influenced by the components of job satisfaction, quality, time, quantity, and cost.

1. work quality. According to a study on how security guards can increase the effectiveness of their services, this kind of work is crucial for ensuring the company's safety as well as the protection of persons and property (Security Business Act B.E. 2560) [9] Providing security services has an impact on both life safety and societal peace. According to the Security Act B.E. 2560, which encourages acceptance, Section 3 of this act raises the level of professionalism in security work. This is in line which states that security guards have the fundamental responsibilities of inspecting property, caring for it, reporting incidents to supervisors, and examining the area to prevent property damage.

2. Time refers to prioritizing working hours, creating modern work formats, and the operations of government agencies and security companies. These organizations have clear policies and prioritize human resource factors, such as the welfare, compensation, and other aspects of the organization's security guards' quality of life, as well as the maintenance of the health insurance system, which is important for those who look after others. The work of the security firm is supposed to be efficient, according to [8] research on the factors influencing employee performance at Guardforce (Thailand) Co., Ltd., which is situated in Mueang District, Samut Prakan Province. Every security guard has various problems, which frequently leads to issues with leaving.The security personnel are not doing their jobs well. Given the aforementioned issues, security firms need to focus on employee satisfaction since it allows workers to put in more effort, which will lead to happier employees.

3. There should be an increase in the amount, responsibility, and caliber of work. Provide legal professionals with information regarding security guard duties. One approach to getting ready for work is to get legal security training from professionals and organizations that offer information on first aid, police officers, and proper crime prevention. Other methods include public education seminars and health insurance. According to a study on security guard turnover by **[**4**]** job satisfaction is correlated with personal traits in addition to giving security guards the most recent equipment and expertise and organizing worthwhile projects that they require. With a statistical significance of 0.05 claimed that each job type has a distinct impact on work commitment in relation to the topic of how various job kinds affect organizational commitment.Job satisfaction is positively correlated with worker relations with the organization. A statistical significance threshold of 0.01 indicates that organizational factors, including safety policies, relations, and salary, have an impact on staff choices to quit. Think about the following: As a result, workers who value the safety industry ought to be engaged in the operation.For this reason, it is essential to promote training. Thus, employees should receive training to improve their skills and knowledge as well as to prepare them for the job. Therefore, supporting career growth through promotion ought to be a start toward job security.

4.The choice to take action to increase safety and lower losses is in line with the ideas of who thought that safety officers were a dangerous profession and [12] who presented factors affecting the performance of personnel of the Songkhla Provincial Management Organization. According to Thanaporn Phanrai, work performance is correlated with one's capacity to work, which could be caused by insufficient pay. Therefore, employees will be able to reach their full potential if they are paid fairly. Because of this, businesses that hire security guards must focus on topics concerning quality of life, such as equal pay and income, which remain issues. [10,11,12] defined satisfaction as a positive attitude and mood toward their company.This will motivate them to give it their all.

Suggestions for research

From the results of this study, it was found that overall and individual job retention was at the highest level.

1.Since performance management procedures are based on income, security must be considered, especially for high-risk situations. Promoting personal development is essential since it has an impact on the nation's economy and employment rate, as indicated by a probability value of 0.05 in the study on the factors impacting security guard retention. The study's findings found that most of the resignations were for personal reasons, suggesting that low salaries might still have adverse effects even in situations where staff retention is strong.

2. The overall degree of job satisfaction is excellent. Study of every factor shows that security positions are crucial. They must be watched over, have their job assessed, adhere to rules, and get along with their colleagues.The security performance management strategy states that security and job objectives need to coincide.

Future research guidelines

Future research will be affected by this study, particularly in the areas of performance management and job satisfaction, as security guards in the private sector have a job that lacks standard growth due to the added cost to the organization. Therefore, the job satisfaction variable was found to be more heavily weighted than the job retention variable. The selection of employee development programs is one issue that can be examined in the sample.

Acknowledgments

This research is a component of the Faculty of Management Science at Nakhon Sawan Rajabhat University's research on the structural equation model of job retention and satisfaction of security guards of the War Veterans Organization under Royal Patronage towards the performance management plan in 2024.

References

[1] Atthanit, R. (2011). *Employee engagement: Creating employee engagement in the organization*. HR Center.

[2] Yodwisitsak, K. (2014). Building employee engagement with the concept of happy organization in Gen-Y group. *WMS Journal of Management*, 3(2), 1–10.

[3] Thongruang, B. (2017). *Factors affecting the retention of personnel in the organization: A case study of Thai PPR Co., Ltd. and its subsidiaries* [Master's thesis, Burapha University].

[4] Mongkolsangsuree, D., Rojan, P., & Boonwises, W. S. (2023). Factors affecting the decision to resign of security guards: A case study of Tech Security Company Limited. *Journal of Management and Local Innovation*, 5(2), 114–129.

[5] Sawatburi, O. (2012). *Behavior and communication in organizations*. Chulalongkorn University Press.

[6] Kongkanya, P. (2013). *A study of job retention, identity creation, organizational culture, effective leadership characteristics, and quality of work life of executives of a pharmaceutical and cosmetic manufacturing and distributing company* [Master's thesis, Thammasat University].

[7] Netpradit, N. (2023). Causal factors affecting the intention to stay in the job of elderly caregivers: A case study of elderly care business in the upper northern region, Zone 1. *Ratchapak Journal*, 17(52), 193–210.

[8] Rakchan, P. (2018). *Factors affecting the performance of security guards at Guardforce (Thailand) Co., Ltd. in Mueang District, Samut Prakan Province* [Master's thesis, Rajapark Institute].

[9] Thangthong, N. (2020). *Guidelines for developing service efficiency of employees in the security business* [Master's thesis, Mahidol University].

[10] Paesaman, A. (2021). *Factors affecting satisfaction in security service work: A case study of T.P. Guard Security Co., Ltd.* [Master's independent study, Ramkhamhaeng University].

[11] Paesaman, A. (2021). *The quality of security staff performance: A case study of a security company, Safety TP Guard Co., Ltd.* [Master's independent study, Ramkhamhaeng University].

[12] Sunan, M. (2021). *Quality of working life and job satisfaction of security guards in Bangkok area* [Independent study, Department of Management, Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University].

[13] Rabiab, K. W. T. (2015). *Factor analysis using SPSS and AMOS for research*. SE-ED Education.

[14] The War Veterans Organization under Royal Patronage. (2024). *Security officers in 2024*.

[15] Silpcharu, T. (2017). *Research and statistical data analysis with SPSS* (17th ed.). V Inter Print.

[16] Suksawang, P. (2014). The basics of structural equation modeling. *Princess of Naradhiwas University Journal*, 6(2), 136–145.

[17] Lei, M., & Lomax, R. G. (2005). The effect of varying degrees of normality in structural equation modeling. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 12(1), 1–27.

[18] Boonsar, Y., Wongkanwan, A., & Phangnirun, B. (2020). Motivation to work and retention in the organization of contract workers, Metropolitan Waterworks Authority, Deputy Governor (Water Production and Distribution). *Siam Academic Review*, 22(39), 59–77.

[19] Rabiab Oth, K. (2015). *Security business management strategies according to the Security Business Act* [Master's thesis, Rajamangala University of Technology Thanyaburi].

[20] Peerananon, K., & Phongsukwetchakul, P. (2016). *The relationship between job satisfaction, internal communication, and organizational commitment: A case study of Siam Cement Public Company Limited* [Master's thesis, Kasetsart University].

A Development Model for Hotel Entrepreneurs' Tourism Services Based on the White Tourism Approach in the Eastern Coastal Tourism Area under the Gross Economy Model

รูปแบบการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรมด้านการให้บริการการท่องเที่ยว ตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีขาว ในพื้นที่เขตการท่องเที่ยว ฝั่งทะเลตะวันออก ภายใต้โมเดลเศรษฐกิจมวลรวม

Aranya Chotiwanakun[1*], and Pannawat Kosayodom[1]
อรัญญา โชติวนกุล[1*] และพรรณวัสส์ โกศะโยดม[1]

[1] Public and Private Management Program, Western University, Pathum Thani, 12150, Thailand
[1] การจัดการภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ปทุมธานี 12150
* Correspondence: 6586010007@western.ac.th

Citation:
Chotiwanakun, A.; Kosayodom, P. (2026). A development model for hotel entrepreneurs' tourism services based on the white tourism approach in the eastern coastal tourism area under the gross economy Model. *Parichart J. 39*(4), 97-110. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.281501

Article history:
Received: June 13, 2025
Revised: November 26, 2025
Accepted: December 2, 2025

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract

Background and Objectives: The development of sustainable tourism services has become increasingly important for enhancing the competitiveness of hotel businesses and responding to the changing expectations of tourists. The White Tourism approach emphasizes environmentally friendly, clean, safe, and sustainable tourism services, while the Bio-Circular-Green (BCG) Economy Model provides a framework for promoting economic development through the efficient use of resources, environmental responsibility, and sustainable business practices. This research aimed to 1) examine the input factors involved in the development of hotel entrepreneurs in terms of tourism services, 2) analyze the development process based on the ADKAR model for change, 3) explore the expected outcomes of the development model for hotel entrepreneurs, and 4) assess the achievement of the model in enhancing the service standards of hotel groups in the eastern coastal tourism area.

Methods: This study employed a qualitative research approach. The key informants were individuals directly involved in the development of hotel entrepreneurs and tourism services. Data were collected through in-depth interviews with 27 key informants and a focus group discussion with eight participants. The research instruments consisted of in-depth interview guidelines and focus group discussion guidelines. The collected data were analyzed using content analysis to identify significant themes related to the development factors, change processes, expected outcomes, and improvement of hotel service standards.

Results: The findings revealed that the development of policies and practices for hotel entrepreneurs and tourism services was consistent with the principles of the Bio-Circular-Green (BCG) Economy Model. Several hotels had begun adopting clean technologies and environmentally friendly and sustainable materials in their operations; however, continued support from government agencies was considered necessary to strengthen and expand these practices. The ADKAR model served as an important

process for facilitating change among hotel entrepreneurs. The process began with providing relevant information and creating awareness of the benefits of developing environmentally friendly hotels, followed by strengthening knowledge and supporting the application of new methods and practices. The development of sustainable technologies and environmentally conscious hotel operations also enhanced the competitiveness of hotel businesses by enabling them to better respond to tourists who value White Tourism. Furthermore, the service standards of hotel groups were improved through the adoption of sustainable technologies and environmentally friendly materials, which contributed to higher service standards, greater hotel credibility, and increased long-term business competitiveness.

Application of this study: The findings can be applied as a development framework for hotel entrepreneurs seeking to improve tourism services in accordance with the White Tourism approach and the BCG Economy Model. Government agencies and relevant tourism organizations can use the model to design training, knowledge-development activities, and support mechanisms that facilitate the adoption of clean technologies, sustainable materials, and environmentally responsible service practices. The ADKAR model can also be applied as a practical framework for managing behavioral and organizational change among hotel entrepreneurs.

Conclusions:The development model demonstrates that integrating the White Tourism approach with the BCG Economy Model and the ADKAR change-management process can support the transformation of hotel businesses toward more environmentally responsible and sustainable tourism services. The model contributes to improving hotel service standards, strengthening credibility, and enhancing the long-term competitiveness of hotel entrepreneurs in the eastern coastal tourism area.

Keywords: Entrepreneur Development; White Tourism; Bio-Circular-Green Economic Model; ADKAR Model

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์: การพัฒนาการให้บริการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีความสำคัญต่อการยกระดับมาตรฐานการให้บริการและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจโรงแรม โดยเฉพาะการตอบสนองต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน การท่องเที่ยวสีขาวเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นการให้บริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สะอาด ปลอดภัย และยั่งยืน ขณะที่โมเดลเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (BCG Economy Model) เป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยนำเข้าในการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรมด้านการให้บริการการท่องเที่ยว 2) ศึกษากระบวนการพัฒนาภายใต้โมเดลเพื่อการเปลี่ยนแปลง ADKAR 3) ศึกษาผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับจากรูปแบบการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรม และ 4) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการยกระดับมาตรฐานการให้บริการของกลุ่มโรงแรมในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก

ระเบียบวิธีการศึกษา: การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรมและการให้บริการด้านการท่องเที่ยว เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 27 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อสังเคราะห์ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับปัจจัย

นำเข้า กระบวนการเปลี่ยนแปลง ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ และการยกระดับมาตรฐานการให้บริการของกลุ่มโรงแรม

ผลการศึกษา: ผลการศึกษาพบว่า 1) นโยบายและแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการโรงแรมและการให้บริการด้านการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับหลักการของโมเดลเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (BCG Economy Model) โดยโรงแรมหลายแห่งเริ่มนำเทคโนโลยีสะอาดและวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีความยั่งยืนมาใช้ในการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม ยังมีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อส่งเสริมและขยายแนวทางดังกล่าว 2) โมเดล ADKAR เป็นกระบวนการสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการโรงแรม โดยเริ่มจากการให้ข้อมูลและสร้างความตระหนักถึงประโยชน์ของการพัฒนาโรงแรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเสริมสร้างองค์ความรู้และสนับสนุนการนำวิธีการและแนวปฏิบัติใหม่ไปประยุกต์ใช้ 3) การนำเทคโนโลยีที่ยั่งยืนมาใช้และการพัฒนาโรงแรมที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวสีขาว และ 4) การใช้เทคโนโลยีที่ยั่งยืนและวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมช่วยยกระดับมาตรฐานการให้บริการ เพิ่มความน่าเชื่อถือของโรงแรม และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจในระยะยาว

การประยุกต์ใช้: ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรมให้สามารถปรับปรุงการให้บริการตามแนวทางการท่องเที่ยวสีขาวและหลักการของโมเดลเศรษฐกิจ BCG โดยหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางการฝึกอบรม การพัฒนาองค์ความรู้ และกลไกการสนับสนุนการนำเทคโนโลยีสะอาด วัสดุที่ยั่งยืน และแนวปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้ในธุรกิจโรงแรม นอกจากนี้ โมเดล ADKAR สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการและบุคลากรในธุรกิจโรงแรมได้

บทสรุป: รูปแบบการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรมโดยบูรณาการแนวทางการท่องเที่ยวสีขาวเข้ากับโมเดลเศรษฐกิจ BCG และกระบวนการบริหารการเปลี่ยนแปลงตามโมเดล ADKAR สามารถสนับสนุนการปรับเปลี่ยนธุรกิจโรงแรมไปสู่การให้บริการที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและมีความยั่งยืน ส่งผลต่อการยกระดับมาตรฐานการให้บริการ เพิ่มความน่าเชื่อถือ และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงแรมในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออกในระยะยาว

คำสำคัญ: การพัฒนาผู้ประกอบการ การท่องเที่ยวสีขาว โมเดลเศรษฐกิจมวลรวม โมเดลเพื่อการเปลี่ยนแปลง

บทนำ (Intrduction)

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการรักษาสิ่งแวดล้อมได้รับความสนใจจากชุมชนโลก และประเทศต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากส่งผลกระทบโดยตรงต่อทุกภาคส่วนในสังคม รวมถึงอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ต้องเผชิญแรงกดดันจากภัยแล้ง น้ำท่วม การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล และการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ส่งผลต่อระบบนิเวศ และความยั่งยืนของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในระดับสากล [1-2] ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสามารถในการผลิตอาหาร การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ระบบเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ธรรมชาติ และสุขภาพของมนุษย์ ล้วนแต่เป็นผลจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกิจกรรมของมนุษย์ รวมถึงการเผาไหม้ของฟอสซิลพลังงาน การตัดไม้ทำลายป่า และการทำการเกษตรที่ไม่ยั่งยืน [1] สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงส่งผลให้แนวโน้มการท่องเที่ยวทั่วโลกต้องปรับตัว เพื่อความยั่งยืนอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะในกลุ่มอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐาน เช่น การท่องเที่ยวชายฝั่งทะเล [3]

ในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออกของประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวสูง และเติบโตอย่างรวดเร็ว มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย และมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั้งใน และต่างประเทศ ในปี 2567 มีนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ จำนวน 22,318,420 คนต่อปี [4] ปริมาณขยะที่ตกค้างในระบบนิเวศชายฝั่งทะเล ส่วนใหญ่เป็นขยะประเภท

พลาสติก ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 88 ของขยะทะเลที่พบทั้งหมด [5] สร้างมลพิษแก่ทะเล และระบบนิเวศทางทะเล โดยเฉพาะแนวปะการัง และพื้นที่เพาะพันธุ์สัตว์น้ำ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในเชิงพาณิชย์ เช่น การใช้แหล่งทรัพยากรทะเลและชายหาดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวจำนวนมากในจังหวัดชลบุรีและระยอง อาจทำให้เกิดการลดทอนคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพได้ในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำลายแนวปะการังและแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำที่เกิดจากการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยวและกิจกรรมทางน้ำที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศใต้ทะเล [6] การจัดการปัญหาดังกล่าวต้องการการร่วมมือจากภาครัฐ ภาคธุรกิจและชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยการนำหลักการเศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียวมาใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเชิงยั่งยืนจะช่วยรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและลดผลกระทบต่อระบบนิเวศที่สำคัญในพื้นที่ดังกล่าวในระยะยาว

นโยบาย BCG (Bio-Circular-Green Economy) เป็นรากฐานสำคัญที่สนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม [7] กรอบโมเดล ADKAR เป็นเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เนื่องจากเน้นการสร้างความตระหนัก การมีส่วนร่วม และความคงอยู่ของพฤติกรรมใหม่ที่ส่งเสริมความยั่งยืนในผู้ประกอบการ [8] การพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวสีขาว เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยสามารถส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ การพัฒนาแนวทางเหล่านี้จะช่วยให้การท่องเที่ยวในพื้นที่มีความยั่งยืน และสอดคล้องกับการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ [9] ปัจจัยสำคัญ และกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้ประกอบการโรงแรม การใช้โมเดลเศรษฐกิจมวลรวมเป็นกรอบในการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่นี้ จะช่วยให้ผู้ประกอบการโรงแรมสามารถปรับตัว และดำเนินการอย่างยั่งยืน ด้วยการนำแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว และเศรษฐกิจหมุนเวียนมาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การลดการใช้พลังงาน และการลดของเสีย ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังสามารถลดมลภาวะที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรที่ไม่ยั่งยืน แม้ปัจจุบันมีแนวปฏิบัติที่เน้นการพัฒนา BCG และมาตรฐานการให้บริการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอยู่บ้าง แต่ยังขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้ประกอบการให้สามารถปฏิบัติ และคงไว้ซึ่งแนวทางดังกล่าวในระยะยาว [7]

การวิจัยนี้ครอบคลุมการศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรมด้านการให้บริการการท่องเที่ยวตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีขาว ในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออกภายใต้โมเดลเศรษฐกิจมวลรวม โดยกรอบแนวคิดเน้นเชื่อมโยงปัจจัยนำเข้า โมเดลเปลี่ยนแปลง รูปแบบการพัฒนา และผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับนโยบาย BCG งานวิจัยนี้คาดหวังสร้างแนวทางที่เป็นระบบและยั่งยืน เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระยะยาว อันจะช่วยสนับสนุนนโยบายระดับชาติ และสร้างต้นแบบที่สามารถขยายผลไปใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ (Objective)

1. เพื่อศึกษาปัจจัยนำเข้าในการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรม ด้านการให้บริการการท่องเที่ยวตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีขาวในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก ภายใต้โมเดลเศรษฐกิจมวลรวม

2. เพื่อศึกษากระบวนการภายใต้โมเดลเพื่อการเปลี่ยนแปลง ADKAR ของผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรม ด้านการให้บริการการท่องเที่ยว ตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีขาวในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก ภายใต้โมเดลเศรษฐกิจมวลรวม

3. เพื่อศึกษาผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับจากรูปแบบการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรม ด้านการให้บริการการท่องเที่ยวตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีขาวในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก ภายใต้โมเดลโมเดลเศรษฐกิจมวลรวม

4. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์โนการยกระดับมาตรฐานการให้บริการของกลุ่มโรงแรม ด้านการให้บริการการท่องเที่ยว ตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีขาวในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก ภายใต้โมเดลโมเดลเศรษฐกิจมวลรวม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดโมเดลเศรษฐกิจมวลรวม

โมเดลเศรษฐกิจมวลรวม หรือ เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว เป็นแนวคิดเศรษฐกิจที่กำลังได้รับความสนใจทั่วโลก เนื่องจากเป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน [10] แนวคิดเหล่านี้เน้นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต และการบริโภคจากแบบเดิมที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรแบบสิ้นเปลืองมาสู่การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ และการพัฒนาเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีส่วนในการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย

เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy)

เศรษฐกิจชีวภาพ หรือ Biobased Economy ใช้ทรัพยากรชีวภาพ และเทคโนโลยีชีวภาพในการผลิตสินค้า บริการ และพลังงาน โดยมีเป้าหมายในการเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรธรรมชาติ ผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมสมัยใหม่ เช่น การใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว [7] การใช้วัสดุชีวภาพในการสร้าง และตกแต่งโรงแรม เช่น การใช้ไม้รีไซเคิล หรือวัสดุที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม สามารถช่วยลดผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่หมดไป [10]

เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)

เศรษฐกิจหมุนเวียนเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ เพื่อลดของเสีย และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยใช้การแบ่งปัน การเช่า การรีไซเคิล หรือการซ่อมแซมผลิตภัณฑ์เพื่อยืดอายุการใช้งาน [9] สามารถนำแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนมาใช้ได้ เช่น การจัดการขยะรีไซเคิล การใช้วัสดุรีไซเคิลในการตกแต่ง การนำสิ่งที่ไม่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ เช่น การรีฟิลน้ำในขวด ซึ่งลดการใช้ทรัพยากรที่ไม่ยั่งยืน [11]

เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)

เศรษฐกิจสีเขียวมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมความยั่งยืนในการผลิต และการบริโภค [7] การใช้พลังงานจากแหล่งทดแทน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ในโรงแรม การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากธรรมชาติ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้สบู่ออร์แกนิกหรือผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติในห้องพัก รวมถึงการลดการใช้พลังงาน และน้ำในโรงแรมโดยการติดตั้งอุปกรณ์ประหยัดพลังงาน และระบบการจัดการพลังงานอัจฉริยะ มุ่งเน้นที่การจัดการวัสดุและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทรัพยากรที่มีอยู่นำกลับมาใช้ใหม่ได้สูงสุด [12]

สรุปได้ว่า แนวคิดโมเดลเศรษฐกิจมวลรวมมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยแต่ละแนวคิดมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายร่วมกัน คือ การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

แนวคิดกระบวนการภายใต้โมเดลเพื่อการเปลี่ยนแปลง ADKAR

โมเดล ADKAR (Awareness, Desire, Knowledge, Ability, Reinforcement) เป็นเครื่องมือที่ถูกพัฒนาโดย Jeff Hiatt ผู้ก่อตั้ง Prosci ในปี 1996 เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยโมเดลนี้มุ่งเน้นไปที่การจัดการการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล และมีโครงสร้างที่ชัดเจนในการดำเนินการตามลำดับขั้นตอน [14-13] โมเดล ADKAR ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

AWARENESS (การตระหนักรู้) : การตระหนักรู้เกี่ยวกับความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงเป็นขั้นตอนแรกในการจัดการการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ [15] หากผู้ประกอบการ และพนักงานของโรงแรมไม่เข้าใจถึงความสำคัญของการพัฒนาการบริการที่ยั่งยืน เช่น การใช้พลังงานทดแทนหรือการลดของเสีย การเปลี่ยนแปลงจะไม่สามารถดำเนินการได้ [13]

DESIRE (ความปรารถนา) : การกระตุ้นให้เกิดความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงในองค์กรนั้นเกิดจากการแสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการ และพนักงานจะได้รับจากการปรับปรุงบริการ เช่น การลดต้นทุนพลังงานหรือการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในตลาด [13] เป็นการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการโรงแรมต้องการพัฒนา และปรับปรุงบริการ

KNOWLEDGE (ความรู้) : การให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการตามการเปลี่ยนแปลง เช่น การฝึกอบรมพนักงานเกี่ยวกับการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ [16] โรงแรมต้องให้ความรู้แก่พนักงานเกี่ยวกับวิธีการใช้พลังงานทดแทน หรือการจัดการสิ่งแวดล้อม ทำให้พนักงานเข้าใจขั้นตอนที่ต้องทำ และสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ [14]

ABILITY (ความสามารถ) : หลังจากให้ความรู้แล้ว ขั้นตอนถัดไป คือ การช่วยให้พนักงานสามารถนำความรู้นั้นไปปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการให้ทรัพยากรที่เหมาะสม เช่น อุปกรณ์ที่ช่วยลดการใช้พลังงาน [13] โดยสนับสนุนพนักงานให้มีเครื่องมือ และทรัพยากรในการใช้พลังงานทดแทน และจัดการขยะรีไซเคิลภายในโรงแรม

REINFORCEMENT (การเสริมสร้าง) : การเสริมสร้างให้การเปลี่ยนแปลงนั้นยั่งยืนผ่านการตรวจสอบผลลัพธ์ และการให้รางวัล [13] การประเมินผลการใช้พลังงานในโรงแรม และการให้รางวัลแก่พนักงาน ช่วยลดผลกระทบจากการใช้ทรัพยากร

สรุปได้ว่า โมเดล ADKAR สำหรับการจัดการการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ ความตระหนักรู้ ความปรารถนา ความรู้ ความสามารถ และการเสริมสร้าง โดยการทำให้การเปลี่ยนแปลง และยั่งยืนผ่านการประเมินผลความสำเร็จ และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่รองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวสีขาว

การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ส่งผลกระทบในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในยุคที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและคุณภาพประสบการณ์มากขึ้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการและชุมชนต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับแนวโน้มโลกและข้อกำหนดใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของรายได้จาก

การท่องเที่ยว การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่และกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลมาใช้ในธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยว ช่วยขยายฐานลูกค้าและเพิ่มรายได้ให้กับผู้ประกอบการในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ช่วยกระจายรายได้สู่เศรษฐกิจฐานราก ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับชุมชนและภูมิภาค [17] การใช้พลังงานสะอาด การลดการใช้พลาสติก การส่งเสริมการรีไซเคิล การดำเนินงานเหล่านี้ช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยรวม [18] และการปรับปรุงคุณภาพบริการและการนำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น ระบบจองห้องพักออนไลน์ การชำระเงินแบบไร้สัมผัส และการควบคุมสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องพักผ่านแอปพลิเคชันช่วยสร้างประสบการณ์ที่ดีและเพิ่มความสะดวกสบายให้กับนักท่องเที่ยว [19]

Chopthamdee et al. [20] ได้แสดงความเห็นไว้ว่า การจัดการการท่องเที่ยวสีขาวในการนำโมเดล BCG2DCA เป็นกรอบการทำงานหลักที่สามารถเชื่อมโยงทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวสีขาวในพื้นที่ดังกล่าว การใช้แนวคิด เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว และการใช้ข้อมูลเทคโนโลยีดิจิทัล ในการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

Srinonil et al. [21] กล่าวถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ชายฝั่ง หากไม่มีการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ และการวางแผนอย่างรอบคอบ การท่องเที่ยวในพื้นที่ชายฝั่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน เช่น การทำลายแนวปะการัง มลพิษจากขยะพลาสติก และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ยั่งยืน

สรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยเน้นความยั่งยืนและการนำเทคโนโลยีมาใช้ มีผลในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการเพิ่มความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการโรงแรมที่ยั่งยืนและการใช้กลยุทธ์การตลาดเพื่อการท่องเที่ยวสีขาวจะช่วยให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

แนวคิดการยกระดับมาตรฐานการให้บริการของกลุ่มโรงแรม

การยกระดับมาตรฐานการให้บริการของกลุ่มโรงแรม มีความสำคัญยิ่งในบริบทที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวที่ใส่ใจสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน โรงแรมจึงไม่สามารถพึ่งรูปแบบเดิมได้ แต่ต้องปรับตนเองให้พร้อมรองรับแนวทางใหม่ เช่น การใช้วัสดุชีวภาพ การจัดการของเสีย และพลังงาน/คาร์บอน โดยมีกรอบมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม และบริการเป็นเครื่องมือสำคัญ ตัวอย่างเช่น โครงการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อม (GREEN Health Hotel) เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความมั่นใจให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ [22] ข้อกำหนดด้านการจัดการทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของชุมชนที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ช่วยยกระดับความน่าเชื่อถือของโรงแรม ในฐานะที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และช่วยเพิ่มการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ใส่ใจในเรื่องสิ่งแวดล้อม จากมุมบริการโรงแรมที่ยกระดับมาตรฐานบริการอย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพการบริการมีอิทธิพลโดยตรงต่อความเชื่อมั่นของผู้พัก และความพึงพอใจ ซึ่งนำไปสู่ชื่อเสียงที่ดีขึ้น [23] เมื่อโรงแรมรวมมาตรฐานความยั่งยืนเข้ากับบริการ เช่น ลดการใช้พลังงาน น้ำ ของเสีย และสร้างกระบวนการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ นั่นหมายถึงการลงทุนเพื่ออนาคตที่ไม่เพียงลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม แต่ยังเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดนักท่องเที่ยวที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม และคุณภาพบริการ

ดังนั้น การยกระดับมาตรฐานบริการของโรงแรมควรผสมผสานสองมิติหลัก ได้แก่ มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน (วัสดุชีวภาพ–พลังงาน–คาร์บอน–ของเสีย) และคุณภาพบริการที่เชื่อมโยงกับมาตรฐานนั้น ๆ ทำให้โรงแรมสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในระยะยาว

Table 1. Standards/Criteria and Indicators for Environmentally Friendly Hotel Management

Standards/Criteria	Standards/Criteria	Standards/Criteria
Green Key Certification [24]	1. Use of Renewable Energy	1. Recording the amount of energy consumed from renewable energy sources (e.g., solar energy).
	2. Recycling and Waste Management	2. Recording the quantity of waste recycled and the quantity of waste disposed of.
	3. Use of Environmentally Friendly Products and Reduction of Plastic Use	3. Monitoring the use of recycled or environmentally friendly materials and assessing the reduction in plastic consumption within the hotel.

Table 1. Standards/Criteria and Indicators for Environmentally Friendly Hotel Management (continue)

Standards/Criteria	Standards/Criteria	Standards/Criteria
Healthy Hotel Standard [25]	1. Hygiene Measures for Guest Rooms	1. Monitoring the cleaning of public areas and guest rooms in accordance with the established hygiene program.
	2. Health and Well-Being Management for Staff and Guests	2. Monitoring employee health and ensuring that guest rooms are arranged in accordance with established hygiene standards.
	3. Temperature and Indoor Air Quality Control within Hotel Premises	3. Recording temperature and humidity levels in guest rooms and public areas.
Environmental Conservation Standard [26]	1. Use of Recycled Materials	1. Monitoring the use of recycled materials in hotel construction and interior decoration.
	2. Planting of Native Species to Enhance Biodiversity	2. Monitoring the planting of native species and the use of native plants in hotel interior decoration.
Hygiene Standard [27]	1. Control of Cleanliness Levels in Public Areas	1. Monitoring the cleanliness of public areas within the hotel, such as restrooms and lobbies.
	2. Use of Environmentally Friendly Cleaning Products	2. Recording data on the use of environmentally friendly cleaning products.
Maintenance and Inspection Standard [28]	1. Inspection and Maintenance of Energy Systems	1. Recording inspections and maintenance activities for hotel energy systems, such as HVAC and electrical systems.
	2. Inspection of the Cleanliness and Safety of Hotel Equipment	2. Preparing inspection reports for hotel systems, including electrical, water, and waste management systems.

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในครั้งนี้ดำเนินการเก็บข้อมูล 2 ขั้นตอน ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยใช้เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์หรือความรู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรมในด้านการให้บริการการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง เนื่องจากผู้ที่ถูกเลือกมีความรู้ลึกซึ้งและประสบการณ์ตรงในการดำเนินงานในด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาโรงแรมที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม จำนวน 27 คน ประกอบด้วย

1. ตัวแทนสมาคมโรงแรมไทย-ภาคตะวันออก เป็นผู้ที่มีประสบการณ์หรือความรู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรมในด้านการให้บริการการท่องเที่ยว จำนวน 3 คน

2. เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดชลบุรี และจังหวัดจันทบุรี จำนวน 9 คน ได้แก่

2.1 เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรมในด้านการให้บริการการท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี จำนวน 7 คน ประกอบด้วย เมืองพัทยา จำนวน 5 คน และเทศบาลนครแหลมฉบัง จำนวน 2 คน

2.2 เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในอำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มโรงแรมในด้านการให้บริการการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ เทศบาลเมืองจันทบุรี จำนวน 2 คน

3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในบริเวณพื้นที่ของโรงแรมที่ให้ความสนใจด้านการให้บริการการท่องเที่ยวตามแนวทางการพัฒนา

การท่องเที่ยวสีขาวในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก ภายใต้โมเดลเศรษฐกิจมวลรวม จำนวน 15 คน ได้แก่

3.1 เจ้าของกิจการได้แก่ เจ้าของโรงแรมในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี จำนวน 1 คน เจ้าของรีสอร์ทในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 2 คน และเจ้าของสวนผลไม้เชิงท่องเที่ยวในอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 6 คน

3.2 ร้านอาหาร ได้แก่ ร้านอาหารในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี จำนวน 1 คน และร้านอาหารในอำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 3 คน

3.3 ประชาชนในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี จำนวน 3 คน และประชาชนในอำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 6 คน

การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผู้วิจัยจะดำเนินการเชิญประชุมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวสีขาวในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก ภายใต้โมเดลเศรษฐกิจมวลรวม เพื่อสรุปยืนยันผลการวิจัยและเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวสีขาวในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก ภายใต้โมเดลเศรษฐกิจมวลรวม ในภาพรวม ซึ่งมีผู้ร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 8 คน ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี จำนวน 2 คน
2. เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในอำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี จำนวน 2 คน
3. เจ้าของกิจการโรงแรมในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 2 คน
4. ประชาชนที่เป็นนักท่องเที่ยวในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ซึ่งมีข้อคำถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1: ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูล ไม่ถูกนำไปใช้ในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาหรือการตีความข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นที่ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 1 ข้อ

ส่วนที่ 2 ปัจจัยนำเข้า มีข้อคำถามหลัก จำนวน 3 ข้อ

ส่วนที่ 3 โมเดลเพื่อการเปลี่ยนแปลง ADKAR มีข้อคำถามหลัก จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 4: ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ มีข้อคำถามหลัก จำนวน 2 ข้อ

ส่วนที่ 5: ผลสัมฤทธิ์ มีข้อคำถามหลัก จำนวน 3 ข้อ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย

1. ผู้วิจัยมีการสร้างแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ โดยการศึกษาทบทวนวรรณกรรมจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นิยามตัวแปร และคำจำกัดความ รวมทั้งดำเนินการหาปัจจัยของตัวแปร เพื่อนำมาประกอบข้อมูลในการสัมภาษณ์ โดยลักษณะเป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด และสามารถเสนอข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้ครอบคลุมกับขอบเขต และวัตถุประสงค์ในการวิจัย

2. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ และสร้างเครื่องมือในการวิจัย

3. นำเครื่องมือที่ทดลองใช้แล้วเสนอที่อาจารย์ปรึกษา เพื่อปรับปรุงเครื่องมือให้ถูกต้องสมบูรณ์ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. นำแบบสัมภาษณ์ไปตรวจสอบประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ โดยการนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาหรือความสอดคล้อง โดยหาค่าดัชนี IOC ตั้งแต่ 0.50–1.00 ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

5. การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อความครบถ้วนครอบคลุมในเนื้อหา ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลทุกขั้นตอนที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีการตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ในช่วงเวลาต่างกัน และมุมมองที่แตกต่างกัน [29] ได้แก่ ใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ และการใช้เอกสารที่เกี่ยวข้อง มีการตรวจสอบซ้ำให้แน่ใจว่า ได้ข้อมูลเป็นคำตอบที่ตรงกันในทุกวิธีการ และดูผลสรุปที่ได้ที่จะได้ผลลัพธ์เหมือนเดิม ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องเพียงพอและความเชื่อถือได้ของข้อมูลว่า จะสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้อย่างครบถ้วน ทำการพิสูจน์ และพบว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้อง เป็นข้อมูลที่แท้จริงและตอบคำถามการวิจัย โดยการตรวจสอบแหล่งข้อมูลพิจารณาในแหล่งบุคคล ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ ในการวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้การตรวจสอบจากแหล่งบุคคลมากที่สุด โดยการสอบถามข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่มในคำถามเดียวกัน และจากกลุ่มตัวอย่างคนเดียวกันจากแหล่งบุคคลหลาย ๆ คน เพื่อเป็นการ

ยืนยันในข้อมูลที่ได้รับว่ามีความถูกต้องตรงกันหรือไม่

การรับรองโครงการวิจัย

การรับรองโครงการวิจัย โดยคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น เอกสารรับรองเลขที่ WTU-2567-0129 รหัสโครงการ HE- WTU-2567-0129 วันที่รับรอง 20 ธันวาคม 2567 วันหมดอายุ 19 ธันวาคม 2568

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อให้ดำเนินการทำหนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแนบกำหนดการนัดหมายเพื่อการสัมภาษณ์ และดำเนินการตามตารางนัดหมายต่อไป

2. ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ โดยการจดบันทึก และทำการถอดเทปจากบทสนทนาที่ได้ทำการบันทึกเสียงไว้ระหว่างสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ต่อไป

3. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบ และจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นกระบวนการที่ใช้ในการศึกษา และวิเคราะห์ข้อความหรือเนื้อหาที่ได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ข้อความจากการสัมภาษณ์ การบันทึกการสนทนา บทความ เอกสาร หรือสื่ออื่น ๆ [30] มุ่งเน้นการแยกแยะ และตีความเนื้อหา เพื่อสรุปประเด็นสำคัญ และหาแนวโน้มที่เกิดขึ้นจากข้อมูลที่มีอยู่ โดยกำหนดคำถามวิจัยเลือกข้อมูลมาวิเคราะห์ จากแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ เช่น การสัมภาษณ์ บันทึกจากกลุ่มสนทนา หรือเอกสารจากแหล่งต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย [31] ทำการเข้ารหัส เป็นการแปลงข้อมูลที่ไม่เป็นรูปแบบแต่ยังสามารถวัดได้ เช่น ข้อความหรือคำพูดให้กลายเป็นรหัสหรือหมวดหมู่ที่สามารถนำไปวิเคราะห์ได้ การเข้ารหัสนี้จะช่วยให้นักวิจัยสามารถจัดการ และแยกแยะข้อมูลได้ง่ายขึ้น หลังจากที่เข้ารหัสข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาความหมายที่ซ่อนอยู่ในข้อความ และจับแนวโน้มที่เกิดขึ้นจากเนื้อหา [31] และการรายงานผลการวิเคราะห์ ในขั้นตอนสุดท้ายทางผู้วิจัยสรุปผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา โดยแสดงผลที่ได้รับจากการตีความข้อมูลที่ได้ รวมถึงข้อค้นพบที่สามารถนำไปใช้ในการวิจัยและการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ

ผลการศึกษา (Research Results)

1. นโยบายการพัฒนาผู้ประกอบการโรงแรม และการให้บริการการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาโรงแรมในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งตะวันออก การใช้เทคโนโลยีที่สะอาด และวัสดุที่ยั่งยืน เช่น การติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์ และการใช้วัสดุรีไซเคิล ช่วยให้การพัฒนาโรงแรมตอบสนองต่อแนวทางการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งยังช่วยส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนในระยะยาวสำหรับผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่น

2. การใช้โมเดล ADKAR เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงในผู้ประกอบการโรงแรม เริ่มจากการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาโรงแรมที่ยั่งยืน การปลูกฝังความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลง การให้องค์ความรู้ และการสอนแนวทางวิธีการเปลี่ยนแปลง การนำเอาองค์ความรู้ไปปฏิบัติ และการดำเนินการทำการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวร โดยการเสริมวิธีการใหม่ ๆ มีส่วนช่วยให้การพัฒนาโรงแรมที่ยั่งยืนเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

3. ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับจากการพัฒนาโรงแรมในพื้นที่นี้จะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน คือ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจโรงแรม โดยการใช้เทคโนโลยีที่ยั่งยืนและการพัฒนาโรงแรมที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมทำให้โรงแรมสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวสีขาว ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น การเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว การสร้างงานในชุมชน และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติในระยะยาว นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาภาพลักษณ์ของพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

4. ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาโรงแรมในการยกระดับมาตรฐานการให้บริการในกลุ่มโรงแรมโดยการใช้เทคโนโลยีที่ยั่งยืนและวัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้โรงแรมมีมาตรฐานที่ดีขึ้น มีส่วนช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของโรงแรม และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้น และทำให้โรงแรมมีความสามารถในการแข่งขันในตลาดท่องเที่ยวโลก อีกทั้งการพัฒนาโรงแรมที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในฐานะผู้ประกอบการที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวและตลาดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในอนาคต

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อค้นพบ และสามารถสร้างเป็นโมเดลการพัฒนาผู้ประกอบการโรงแรมในเขตการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก ภายใต้แนวทางการท่องเที่ยวสีขาว และโมเดลเศรษฐกิจมวลรวม มีองค์ประกอบหลักดังนี้

1. การนำเทคโนโลยีสะอาดมาใช้ มีการติดตั้งระบบพลังงานทดแทน เช่น โซลาร์เซลล์ ระบบประหยัดพลังงาน และการจัดการน้ำ และขยะอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ลดการใช้พลังงาน และน้ำในกระบวนการบริการ และใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในงานก่อสร้าง และตกแต่ง

3. การพัฒนาทักษะ และความรู้ผู้ประกอบการ อบรมด้านการบริหารจัดการโรงแรมตามแนวทางท่องเที่ยวสีขาว และส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมการบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

4. การสร้างความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ และส่งเสริมการจ้างงาน และใช้ผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น

5. การสร้างภาพลักษณ์ และการตลาดเชิงนิเวศ ผ่านการประชาสัมพันธ์ความเป็นโรงแรมสีขาว และเจาะกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืน

6. ผลลัพธ์ และข้อค้นพบที่คาดหวัง การลดต้นทุนการดำเนินงานจากการใช้เทคโนโลยีสะอาด และทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การเพิ่มรายได้จากการขยายตลาดกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การเสริมสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในตลาดท่องเที่ยวสมัยใหม่ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และยั่งยืนกับชุมชนท้องถิ่น การเติบโตอย่างยั่งยืนของธุรกิจโรงแรมในระยะยาว ภายใต้โมเดลเศรษฐกิจมวลรวมที่เน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

โมเดลนี้สามารถใช้เป็นกรอบแนวทางในการวางแผนพัฒนา และประเมินผลโครงการพัฒนาผู้ประกอบการโรงแรมในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออกได้อย่างเป็นระบบ มีส่วนช่วยให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น และทิศทางเศรษฐกิจโลกที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืน ดัง Figure 1

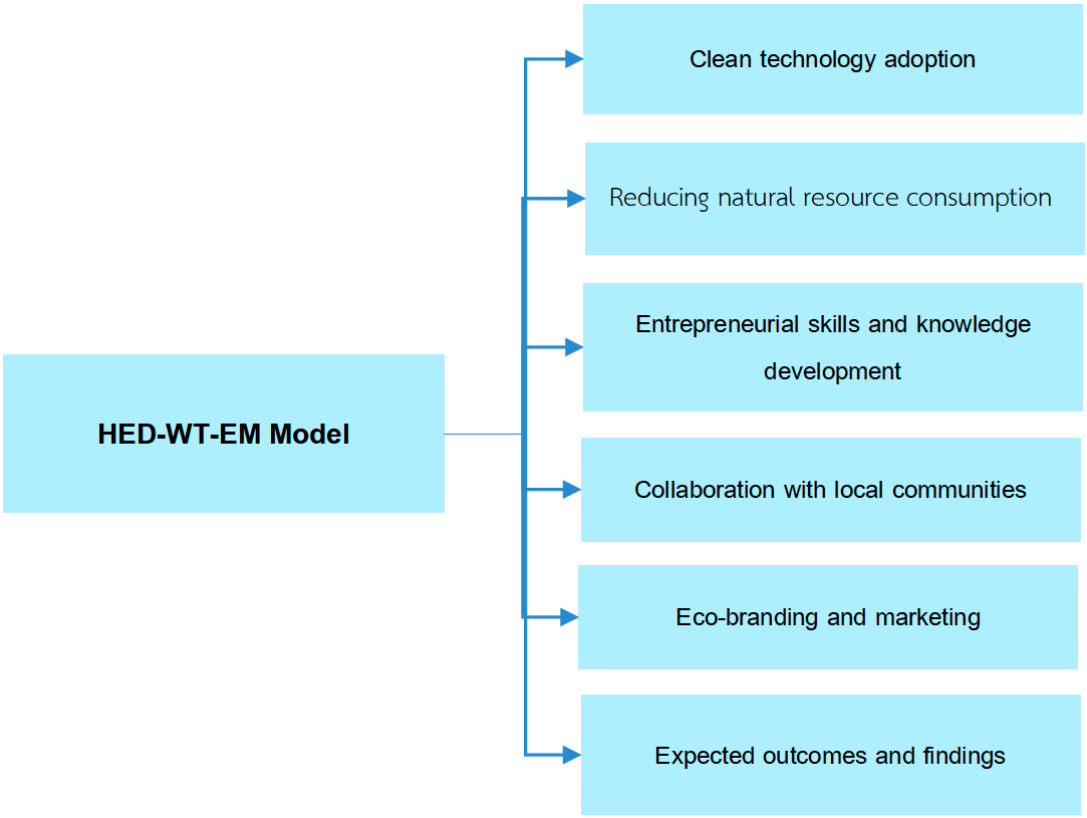

Figure 1. HED-WT-EM Model

Source : Researcher

สรุปและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

1. นโยบายการพัฒนาผู้ประกอบการโรงแรม และการให้บริการการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาโรงแรมในพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งตะวันออก โดยโรงแรมควรใช้เทคโนโลยีที่สะอาด และวัสดุที่ยั่งยืน มีส่วนช่วยให้การพัฒนาโรงแรมตอบสนองต่อการท่องเที่ยวสีขาว หรือการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในการพัฒนาในบริบทของพื้นที่เขตการท่องเที่ยวฝั่งตะวันออกยังเน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน และการสร้างความยั่งยืนในระยะยาวสำหรับทั้งผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lepananon, & Sangpikul [32] กล่าวถึงการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบเศรษฐกิจสีเขียว ที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ และการส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนในโรงแรมสามารถสร้างความยั่งยืนในระยะยาว

2. การใช้โมเดล ADKAR เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงต่อผู้ประกอบการโรงแรม เริ่มจากการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาโรงแรมที่ยั่งยืน การกระตุ้นความปรารถนาในการเปลี่ยนแปลง การให้ความรู้ และวิธีการที่จำเป็น การสนับสนุนการนำความรู้ไปใช้จริง และการเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เป็นนิสัย ทำให้โรงแรมสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lepananon, & Sangpikul [32] พบว่า การจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบเศรษฐกิจสีเขียวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยชุมชนท้องถิ่นสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ แต่ยังช่วยรักษาความสมดุลทางธรรมชาติได้ในระยะยาว การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชน และเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สอดคล้องกับการพัฒนาโรงแรมที่เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3. ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับจากการพัฒนาโรงแรมในพื้นที่นี้จะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยการใช้เทคโนโลยีที่ยั่งยืน และการให้บริการที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม ทำให้โรงแรมสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวสีขาว ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tourism Analytics [6] พบว่า การส่งเสริมโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่เพียงแต่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวสีเขียว แต่ยังช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับประเทศ สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า การพัฒนาโรงแรมที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาดท่องเที่ยว การส่งเสริมที่พักที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมช่วยยกระดับคุณภาพของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวม และทำให้พื้นที่นั้น ๆ เป็นจุดหมายปลายทางที่มีความยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

4. ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาโรงแรมในการยกระดับมาตรฐานการให้บริการในกลุ่มโรงแรมภายใต้โมเดลเศรษฐกิจมวลรวม (BCG) ส่งผลให้โรงแรมมีมาตรฐานที่ดีขึ้น โดยการใช้เทคโนโลยีที่ยั่งยืน และวัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของโรงแรม และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้น การได้รับการรับรองมาตรฐานความยั่งยืนช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดท่องเที่ยวโลก การพัฒนาโรงแรมให้มีมาตรฐานที่ดีขึ้นยังส่งผลให้เกิดการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจในระยะยาว อีกทั้งการพัฒนาโรงแรมที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ในฐานะผู้ประกอบการที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวและตลาดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ Baxter, and Srisaeng [33] พบว่า การใช้พลังงาน และของเสียมีแนวโน้มลดลง ซึ่งส่งผลกระทบเชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อม โรงแรมได้นำมาตรการประหยัดพลังงาน และน้ำที่หลากหลายมาใช้ ขยะจะถูกนำกลับมาใช้ใหม่ รีไซเคิล หรือทำปุ๋ยหมักเท่าที่เป็นไปได้ และขยะที่ไม่เหมาะสมต่อการนำกลับมาใช้ใหม่ รีไซเคิล หรือทำปุ๋ยหมักเท่านั้นจะถูกกำจัดในหลุมฝังกลบ โรงแรม และรีสอร์ทได้นำโปรแกรมกักเก็บคาร์บอนมาใช้ เพื่อช่วยให้บริษัทลดปริมาณการปล่อยคาร์บอน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนโรงแรมที่มีการลงทุนในเทคโนโลยีที่สะอาด และวัสดุที่ยั่งยืน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตามแนวทางเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว โดยการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี เช่น การยกเว้นภาษี หรือให้เครดิตภาษีสำหรับโรงแรมที่ติดตั้งระบบพลังงานทดแทน เช่น แผงโซลาร์เซลล์ หรือใช้วัสดุก่อสร้างที่สามารถรีไซเคิลได้หรือวัสดุจากธรรมชาติ ช่วยลดต้นทุนในการปรับปรุงระบบต่าง ๆ ให้ยั่งยืน นอกจากนี้ยังสามารถ

จัดสรรงบประมาณสำหรับโรงแรมที่ต้องการลงทุนในเทคโนโลยีที่ยั่งยืน เช่น การพัฒนาโครงสร้างที่ประหยัดพลังงาน เพื่อสนับสนุนการเติบโตทางธุรกิจที่ยั่งยืน และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2. ภาครัฐควรจัดอบรมเชิงนโยบาย และสัมมนาอย่างน้อย 12 ครั้งต่อปี แบ่งเป็นจังหวัดชลบุรี และจันทบุรี จังหวัดละ 6 ครั้ง รวมเวลาการอบรมไม่น้อยกว่า 40 ชั่วโมงต่อปี เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการโรงแรมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาโรงแรมที่ยั่งยืน การใช้เศรษฐกิจสีเขียว การจัดการขยะ และการใช้พลังงานทดแทน โดยตั้งเป้าหมายให้ภายใน 3 ปี มีผู้ประกอบการโรงแรมไม่น้อยกว่า 70% ผ่านการอบรมในพื้นที่ดังกล่าว พร้อมติดตาม และประเมินผลทุก 6 เดือน เพื่อเก็บข้อมูลสถิติ และวัดผลสัมฤทธิ์ พร้อมสนับสนุนงบประมาณ และทรัพยากรแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อให้โครงการมีความยั่งยืน และสามารถขยายผลได้ในอนาคต

3. ภาครัฐควรสนับสนุนการพัฒนาธุรกิจที่ยั่งยืน โดยเฉพาะธุรกิจโรงแรมที่มุ่งเน้นการรักษาสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนทางการเงิน เช่น การจัดสรรเงินทุนหรือเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำสำหรับโรงแรมที่ลงทุนในพลังงานทดแทน และการรีไซเคิลขยะ จะช่วยกระตุ้นให้ผู้ประกอบการโรงแรมมีแรงจูงใจในการลงทุนในเทคโนโลยีที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

4. ภาครัฐควรจัดตั้งมาตรฐาน และแนวทางในการพัฒนาโรงแรมที่ยั่งยืน เช่น การออกใบรับรองมาตรฐานโรงแรมที่ใช้เทคโนโลยีสะอาด และรักษาสิ่งแวดล้อม การสร้างมาตรฐานจะช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถปรับตัวตามความต้องการของตลาดที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

1. ผู้ประกอบการโรงแรม ควรลงทุนในระบบพลังงานสะอาด และการใช้วัสดุที่ยั่งยืน ด้วยเทคโนโลยีสะอาด เช่น การติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์ การใช้หลอดไฟ LED และการพัฒนาโครงสร้างที่ประหยัดพลังงาน รวมถึงการใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือ วัสดุรีไซเคิล และวัสดุจากธรรมชาติ และควรให้การสนับสนุนการใช้พลังงานสะอาดและเทคโนโลยีที่ยั่งยืน เช่น การติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์ การใช้หลอดไฟ LED การใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อช่วยให้โรงแรมสามารถปรับเปลี่ยนระบบการดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผู้ประกอบการโรงแรม ควรเข้าร่วมกิจกรรมอบรม เพื่อเสริมสร้างความรู้ และทักษะในการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโรงแรมที่ยั่งยืน ในด้านการใช้เศรษฐกิจสีเขียว การจัดการขยะ และการใช้พลังงานทดแทน รวมถึงจัดกิจกรรมอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาโรงแรมที่ยั่งยืน และการใช้เศรษฐกิจสีเขียว เพื่อเสริมสร้างทักษะผู้ประกอบการโรงแรมเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. ผู้ประกอบการโรงแรม ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาธุรกิจให้มีมาตรฐานการบริการที่ยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ควรพัฒนาโรงแรมให้มีมาตรฐานการบริการที่ยั่งยืน โดยการใช้พลังงานสะอาด การใช้วัสดุที่สามารถรีไซเคิลได้ การจัดการน้ำ และพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ผู้ประกอบการโรงแรม ควรปรับปรุงการให้บริการโดยใช้เทคโนโลยีที่ยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ระบบการควบคุมการใช้พลังงาน การใช้เทคโนโลยีในการควบคุมการใช้ทรัพยากร เช่น ISO, Green Hotels ระบบการจัดการพลังงานอัจฉริยะ เทคโนโลยีการจัดการน้ำ และการใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อยกระดับมาตรฐานการบริการในระดับสากล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น Internet of Things (IoT), ระบบอัตโนมัติในการจัดการพลังงาน และการใช้แอปพลิเคชันที่สามารถช่วยลดการใช้ทรัพยากร และพลังงานในโรงแรม การศึกษาในประเด็นนี้จะช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถปรับใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2. ควรมีการวิจัยเพื่อประเมินผลกระทบของนโยบายภาครัฐ เช่น การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี หรือการสนับสนุนทางการเงินสำหรับการลงทุนในเทคโนโลยีที่ยั่งยืน การศึกษาผลกระทบจะช่วยให้รัฐบาลสามารถปรับปรุงนโยบาย เพื่อให้การสนับสนุนมีประสิทธิภาพมากขึ้น และตอบสนองต่อความต้องการของผู้ประกอบการโรงแรม

3. ควรทำการวิจัยเพื่อสำรวจความคิดเห็น และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เลือกเข้าพักในโรงแรมที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน การศึกษานี้จะช่วยให้ผู้ประกอบการเข้าใจถึงความต้องการของลูกค้าที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม และสามารถพัฒนาบริการโรงแรมให้ตรงกับความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในอนาคต

References

[1] Intergovernmental Panel on Climate Change. (2023). Climate change 2023: Synthesis report. https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_FullVolume.pdf

[2] United Nations Environment Programme. (2024). Emissions Gap Report 2024. https://www.unep.org/resources/emissions-gap-report-2024

[3] World Tourism Organization. (2023). International Tourism Highlights, 2023 Edition – The impact of COVID-19 on tourism (2020–2022). https://doi.org/10.18111/9789284424986

[4] Chomphunoi, S. (2024). TAT Eastern Region reveals tourism strategies for 4 main cities and 5 secondary cities: Enjoy your trip to the Eastern Region throughout 2024. Thailandlike. https://thailandlike.com/?p=8806

[5] Suraswadi, P. (2024). Thailand's Marine Waste Crisis 67 – The Role of the Sustainable Island-Tourism Network. https://greennews.agency/?p=39598

[6] Tourism Analytics. (2024). Thailand Tourism Report. https://tourismanalytics.com/uploads/1/2/0/4/120443739/thailand-tourism-report-2024.pdf

[7] Boonsuwan, P. (2023). A conceptual model of intrapreneurship, sustainable collaboration and sustainable human capital triggering green innovation adoption in the hotel industry in Thailand. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 18(2), 103–117. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/tourismtaat/article/view/257592/180429

[8] Kumpiw, W., Damrongsak, D., Jaitiang, T., Wongsapai, W., Sangkakorn, K., Daroon, S., Khiaolek, K., Srichai, P., Auttarat, S., Krajangchom, S., & Chinachan, T. (2025). Performance tracking of sustainable tourism goal (STG) criteria for achieving Thailand's greenhouse gas mitigation targets in the service sector: A case study of large Thai hotels. *Sustainability*, 17(4), 1635. https://doi.org/10.3390/su17041635

[9] Chiangphan, N. (2023). Factors influencing non-green hotels to adopt green practice: Small hotels in Thailand active beach cluster. *Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences*, 12(2), 152–171. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/MFUconnexion/article/view/266914

[10] Stockholm Environmental Research Institute. (2021). A look at the bioeconomy in Thailand. https://www.sei.org/publications/bioeconomy-in-thailand-at-a-glance-th/

[11] Ellen MacArthur Foundation. (n.d.). What is a circular economy? https://www.ellenmacarthurfoundation.org/topics/circular-economy-introduction/overview

[12] OECD. (2020). *The Circular Economy in Cities and Regions: Synthesis Report*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2020/10/the-circular-economy-in-cities-and-regions_dd1348ed/10ac6ae4-en.pdf

[13] Hiatt, J. (2024). *ADKAR: A model for change in business, government and our community*. Prosci Learning Center Publications.

[14] Prosci. (2023). The ADKAR model: A structured approach to change management. https://www.prosci.com/blog/the-adkar-model-a-structured-approach

[15] Lucidchart. (2019). Using the ADKAR change management model. https://www.lucidchart.com/blog/using-the-adkar-model-for-change-management

[16] Pitaksuthipong, P. (2024). *Integrating system thinking and design thinking to successful digital transformation for warehouse management* [Master's thesis, Mahidol University].

[17] Prangam, N., & Daowiang, T. (2020). The influence of marketing factors on intention to using accommodation service of Generation Z tourists in the Lower Northern Region 1. *Lawasri Journal of Thepsatri Rajabhat University*, 6(1), 71-87.

[18] Greenpeace. (2023). What we need from COP28. https://www.greenpeace.org/international/story/63719/what-we-need-cop28/

[19] SiteMinder. (2024). What is a smart hotel? 10 of the best smart hotels in the world. https://www.siteminder.com/r/smart-hotels/

[20] Chopthamdee, Y., Kaewsathuan, K., Ongthun, C., & Sawasdee, H. (2025). The development of white tourism management model using information technology in the Nong Bua community, Chanthaburi Province. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 8(1–2), 329–348. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jmhs1_s/article/view/277889/187581

[21] Srinonil, S., Nitivattananon, V., Noithammaraj, S., & Nitisoravut, S. (2020). Tourism governance for coastal urbanization and environment with changing climate on Koh Chang Island, Thailand. *GMSARN International Journal*, 14, 82–88. https://gmsarnjournal.com/home/wp-content/uploads/2019/12/vol14no2-5.pdf

[22] Department of Health. (2025). *Guidelines for selecting and judging the award for hotels and tourist attractions that are friendly to health and the environment in 2025*. Ministry of Public Health.

[23] Supanun, K. (2019). How service quality, guest trust and guest satisfaction affect hotel reputation: Evidence from Thailand. *Asian Journal of Hospitality and Tourism*, 8(5), 1–14. https://www.ajhtl.com/uploads/7/1/6/3/7163688/article_10_vol_8_5__2019_thailand.pdf

[24] Green Key International. (2025). Green Key Certification. https://www.greenkey.global

[25] Department of Health. (2020). *Health hotel standards*. Ministry of Public Health. https://ghh.anamai.moph.go.th/storage/app/uploads/public/64d/312/75c/64d31275c7242198337016.pdf

[26] United Nations Environment Programme (UNEP). (2022). Sustainable tourism guidelines. https://www.unep.org/

[27] World Health Organization (WHO). (2021). Guidelines on sanitation and hygiene for hospitality businesses. https://www.who.int/

[28] International Code Council (ICC). (2020). Building maintenance standards for sustainable hospitality. https://www.iccsafe.org/

[29] Bootnoi, N., Mankan, W., Thonglad, P., & Thipwiwatpotjana, S. (2024). Triangulation in social science research. *Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani*, 7(6), 1184–1198.

[30] Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8–14. https://doi.org/10.1016/j.npls.2016.01.001

[31] Assarroudi, A., Heshmati Nabavi, F., Armat, M. R., Ebadi, A., & Vaismoradi, M. (2018). Directed qualitative content analysis: The description and elaboration of its underpinning methods and data analysis procedure. *Journal of Research in Nursing & Midwifery*, 3(1), 1–10. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7932246/

[32] Lepananon, P., & Sangpikul, A. (2023). The knowledge synthesis of research works in regards to green hotels in Thailand. *Journal of the Private Higher Education Institutions Association of Thailand (PHEIT)*, 29(1), 11–23.

[33] Baxter, G., & Srisaeng, P. (2021). Assessing the potential impacts of COVID-19 on domestic and international tourism demand: A case study of Thailand. *WSEAS Transactions on Environment and Development*, 17, 167–180

PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

Development of Local Food Products Based on Community Potential in Tha Tum, Prachinburi Province

การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่นตามศักยภาพชุมชนท่าตูม จังหวัดปราจีนบุรี

Chayawat Kiatkamonmarn[1], Patsa Parattanawong[1], Saranya Rattanakornsap[1], Tanagorn Yenkhongkhakul[1], and Surakiat Tadawattanawit[1*]

ชยาวัฒ เกียรติกมลมาลย์[1] ภัทศา ภารัตนวงศ์[1] สรัญญา รัตนกรทรัพย์[1] ธนกร เย็นคงคากุล[1] และสุรเกียรติ ธาดาวัฒนาวิทย์[1*]

[1] Faculty of Service Management, Dusit Thani College, Bangkok, 10250, Thailand

[1] คณะการจัดการการบริการ วิทยาลัยดุสิตธานี กรุงเทพมหานคร 10250

* Correspondence: surakiat.ta@dtc.ac.th

Citation:

Kiatkamonmarn, C.; Parattanawong, P.; Rattanakornsap, S.; Yenkhongkhakul, T.; Tadawattanawit, S. (2026). Development of local food products based on community potential in tha tum, prachinburi province. *Parichart J. 39*(4), 111-121. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.283874

Article history:

Received: September 26, 2025

Revised: January 6, 2026

Accepted: January 16, 2026

Publisher's Note:

This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract:

Background and Objectives: Local communities possess agricultural resources and traditional knowledge that can serve as a foundation for local economic development and sustainable food innovation. However, many communities lack systematic knowledge of food processing, quality control, product development, and marketing, limiting their ability to create standardized and value-added products. Tha Tum Community in Si Maha Phot District, Prachinburi Province, Thailand, has diverse local resources, including madtum, longan, banana, and cassava, but faces limitations in transforming these resources into competitive food products. This study aimed to (1) investigate the potential and needs of the community for local food-product development; (2) develop food products based on local raw materials and wisdom; and (3) evaluate user satisfaction with the developed products.

Methods: The study employed Participatory Action Research (PAR) using qualitative and quantitative approaches. Forty community members with experience or interest in food production participated as key informants in semi-structured interviews concerning local resources, processing knowledge, development constraints, and product needs. Product evaluation involved 50 participants comprising local consumers and participants with relevant food knowledge. A five-point Likert-scale satisfaction questionnaire assessed product quality, taste, price, packaging, distribution channels, and community identity. The instrument demonstrated high internal consistency (Cronbach's alpha = 0.930) and was reviewed for content validity by three experts. Qualitative data were analyzed through categorization and content analysis, while quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation.

Results: The findings revealed that Tha Tum Community has diverse agricultural resources and strong potential for food-product development but lacks sufficient knowledge of standardized processing, quality control, shelf-life management, appropriate production technology, and effective marketing. Community members preferred practical and hands-on training using household-scale equipment. The research team therefore collaborated with the community to develop three prototype products: Molene-style fried banana, longan bubble drink, and longan-honey jelly. These products integrated local ingredients and traditional knowledge with contemporary food-production techniques and were designed to

be feasible for small-scale household production. Evaluation by 50 participants showed the highest overall satisfaction, with a mean score of 4.49 out of 5.00. Community identity received the highest score (mean = 4.70), followed by price (mean = 4.52), distribution channels (mean = 4.44), product aspects (mean = 4.41), and sales promotion (mean = 4.37). The findings indicate that the developed products were positively accepted and effectively communicated the identity of the community.

Application of this study: The study provides a practical model for transforming local resources and community wisdom into value-added food products through participatory university–community collaboration. The three prototypes can serve as initial models for supplementary occupations and small-scale community enterprises, particularly for local farmers and household producers. The practical training approach can also be adapted for community development, academic service, entrepreneurship education, and school-based learning. For further commercialization, the products require additional scientific testing of shelf life and microbiological safety, together with appropriate food-safety procedures and relevant GMP and Thai FDA certification. Standard Operating Procedures (SOPs) should also be developed to improve production consistency and quality.

Conclusions: The study demonstrates that integrating local resources, traditional wisdom, contemporary food knowledge, and community participation can generate food products with distinctive identity, added value, and high initial consumer acceptance. The high satisfaction score for community identity suggests that local ingredients and cultural identity can create value beyond basic product functionality. Community participation throughout the development process also strengthens ownership and the potential for long-term sustainability. The Tha Tum model provides a promising approach for community-based food-product development and may be adapted to other communities with abundant local resources but limited capacity to convert them into competitive and sustainable products.

Keywords: Local Food Products; Tha Tum Community; Consumer satisfaction; Community development; Local Wisdom

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์: ชุมชนท้องถิ่นมีความรู้และทรัพยากรทางการเกษตรที่สามารถเป็นรากฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและนวัตกรรมอาหารอย่างยั่งยืน แต่ยังขาดความรู้เชิงระบบด้านการแปรรูปอาหาร การควบคุมคุณภาพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการตลาด ซึ่งจำกัดความสามารถในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานและมีมูลค่าเพิ่ม ตำบลท่าตูม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี มีทรัพยากรท้องถิ่นหลากหลาย เช่น มะตูม ลำไย กล้วย และมันสำปะหลัง แต่ยังมีข้อจำกัดในการแปรรูปทรัพยากรเหล่านี้เป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่แข่งขันได้ งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาศักยภาพและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่น (2) พัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารจากวัตถุดิบและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (3) ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ต่อผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น

ระเบียบวิธีการศึกษา: การศึกษานี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ผสานวิธีเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นสมาชิกชุมชนที่มีประสบการณ์หรือสนใจด้านการผลิตอาหาร จำนวน 40 คน เข้าร่วมการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับทรัพยากรท้องถิ่น ความรู้ด้านการแปรรูป ข้อจำกัด และความต้องการผลิตภัณฑ์ การประเมินผลิตภัณฑ์มีผู้เข้าร่วม 50 คน ประกอบด้วยผู้บริโภคในพื้นที่และผู้มีความรู้ด้านอาหาร เครื่องมือคือแบบสอบถามความพึงพอใจมาตราส่วน 5 ระดับ (Likert scale)

ครอบคลุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ รสชาติ ราคา บรรจุภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย และอัตลักษณ์ชุมชน มีความเชื่อมั่นภายในสูง (Cronbach's alpha = 0.930) และผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา: ผลการศึกษาพบว่า ตำบลท่าตูมมีทรัพยากรทางการเกษตรหลากหลายและมีศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร แต่ยังขาดความรู้ด้านการแปรรูปตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ การจัดการอายุการเก็บรักษา เทคโนโลยีการผลิต และการตลาด สมาชิกชุมชนต้องการการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการลงมือทำจริงโดยใช้เครื่องมือระดับครัวเรือน คณะผู้วิจัยจึงร่วมกับชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ 3 ชนิด ได้แก่ กล้วยทอดสไตล์โมลีน (Molene-style fried banana) เครื่องดื่มลำไยไข่มุก และเยลลี่ลำไยผสมน้ำผึ้ง ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวผสานวัตถุดิบและภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคนิคการผลิตอาหารสมัยใหม่ และออกแบบให้เหมาะกับการผลิตระดับครัวเรือนหรือขนาดเล็ก การประเมินจากผู้เข้าร่วม 50 คนพบว่า ความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับสูงสุด ค่าเฉลี่ย 4.49 จาก 5.00 โดยด้านอัตลักษณ์ชุมชนได้รับคะแนนสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 4.70) รองลงมาคือราคา (ค่าเฉลี่ย = 4.52) ช่องทางการจัดจำหน่าย (ค่าเฉลี่ย = 4.44) ลักษณะผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย = 4.41) และการส่งเสริมการขาย (ค่าเฉลี่ย = 4.37) ผลดังกล่าวสะท้อนว่าผลิตภัณฑ์ได้รับการยอมรับในเชิงบวกและสามารถสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การประยุกต์ใช้: งานวิจัยนี้เสนอแนวทางปฏิบัติในการเปลี่ยนทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชุมชนเป็นผลิตภัณฑ์อาหารมูลค่าเพิ่ม ผ่านความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน ผลิตภัณฑ์ต้นแบบทั้ง 3 ชนิดสามารถเป็นต้นแบบสำหรับการสร้างอาชีพเสริมและวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็ก โดยเฉพาะเกษตรกรและผู้ผลิตระดับครัวเรือน แนวทางการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน การบริการวิชาการ การศึกษาด้านผู้ประกอบการ และการเรียนรู้ในสถานศึกษา สำหรับการต่อยอดเชิงพาณิชย์ ควรทดสอบอายุการเก็บรักษาและความปลอดภัยทางจุลชีววิทยาเพิ่มเติม ควบคู่กับการจัดการความปลอดภัยอาหาร การขอรับรองมาตรฐาน GMP และ อย. รวมถึงพัฒนาขั้นตอนการปฏิบัติงานมาตรฐาน (Standard Operating Procedures: SOPs) เพื่อเพิ่มความสม่ำเสมอและคุณภาพการผลิต

บทสรุป: การศึกษาพบว่าการบูรณาการทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาดั้งเดิม ความรู้อาหารร่วมสมัย และการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถสร้างผลิตภัณฑ์อาหารที่มีอัตลักษณ์ มูลค่าเพิ่ม และได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคในเบื้องต้น คะแนนความพึงพอใจสูงด้านอัตลักษณ์ชุมชนสะท้อนว่าวัตถุดิบและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสามารถสร้างมูลค่าได้มากกว่าประโยชน์ใช้สอยพื้นฐาน การมีส่วนร่วมของชุมชนตลอดกระบวนการยังช่วยเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของและศักยภาพในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โมเดลตำบลท่าตูมจึงเป็นแนวทางที่เป็นรูปธรรมสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารฐานชุมชน และสามารถประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่นที่มีทรัพยากรพร้อมแต่ยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่แข่งขันได้และยั่งยืน

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่น ชุมชนท่าตูม ความพึงพอใจผู้บริโภค การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

บทนำ (Introduction)

ในยุคที่สังคมโลกกำลังเผชิญกับความท้าทายด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ได้กลายเป็นแนวทางหลักในการสร้างสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในระดับชุมชนฐานราก ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ [1] ชุมชนท้องถิ่นมักมีทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาเฉพาะพื้นที่ที่สามารถนำมาต่อยอดเพื่อสร้างรายได้และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม หลายชุมชนยังขาดองค์ความรู้เชิงลึกในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรท้องถิ่นให้มีมาตรฐาน มูลค่าเพิ่ม และความสามารถในการแข่งขันในตลาด [2]

ในประเทศไทย ชุมชนท่าตูม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นตัวอย่างของพื้นที่ที่มีศักยภาพทางวัตถุดิบท้องถิ่น เช่น มะตูม ลำไย กล้วย และมันสำปะหลัง ซึ่งสามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารหรือเบเกอรี่ได้ แต่ปัจจุบันชุมชนเหล่านี้ยังไม่สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์และตอบโจทย์ความต้องการของตลาดได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการตลาด นอกจากนี้ กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในชุมชนมักเป็นไปอย่างกระจัดกระจาย ขาดการวางแผนเชิงระบบ ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้ไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มหรือขยายผลในเชิงพาณิชย์ได้ [3]

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่นโดยเน้นด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการผลิตเพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้บูรณาการการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ นอกจากนี้ งานวิจัยที่ผ่านมามักขาดการเชื่อมโยงระหว่างศักยภาพของวัตถุดิบท้องถิ่นกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและตลาด ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นไม่สามารถตอบโจทย์หรือสร้างความยั่งยืนได้ในระยะยาว ยังขาดแนวทางที่ชัดเจนในการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่ครอบคลุมทั้งมิติของเอกลักษณ์ชุมชน ราคา และช่องทางการจัดจำหน่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับและความสำเร็จของผลิตภัณฑ์ในตลาด

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวด้วยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการสร้างความเป็นเจ้าของและความยั่งยืนให้กับชุมชน โดยงานวิจัยนี้จะตอบคำถามสำคัญ 3 ประการ คือ (1) ชุมชนท่าตูมมีศักยภาพและความต้องการด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารอย่างไร (2) ผลิตภัณฑ์อาหารรูปแบบใดที่สามารถสะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชนและตอบโจทย์ความต้องการของตลาดได้อย่างสมดุล และ (3) ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นในระดับใด และมิติใดที่มีความสำคัญมากที่สุด

สถาบันอุดมศึกษาในฐานะหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนชุมชนผ่านการบริการวิชาการที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน [4] โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาเฉพาะทางด้านการประกอบอาหาร เช่น วิทยาลัยดุสิตธานี ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์อาหาร การนำความรู้และประสบการณ์จากสถาบันการศึกษามาใช้ในการพัฒนาชุมชน จะช่วยยกระดับศักยภาพของชุมชน สร้างผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนเอกลักษณ์ของพื้นที่ และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาดท้องถิ่น [5]

การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารโดยใช้วัตถุดิบท้องถิ่นไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เท่านั้น แต่ยังช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า [6] งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารในชุมชนท่าตูม โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ (1) สำรวจศักยภาพและความต้องการของชุมชนเป้าหมาย (2) พัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านอาหารที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาและวัตถุดิบในพื้นที่ และ (3) ประเมินผลผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นในด้านความพึงพอใจของผู้ใช้งาน (นักเรียน ครู และชุมชน) โดยงานวิจัยนี้จะตอบคำถามสำคัญ 3 ประการ คือ (1) ชุมชนท่าตูมมีศักยภาพและความต้องการด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารอย่างไร (2) ผลิตภัณฑ์อาหารรูปแบบใดที่สามารถสะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชนและตอบโจทย์ความต้องการของตลาดได้อย่างสมดุล และ (3) ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นในระดับใด และมิติใดที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อการยอมรับของตลาด

เพื่อให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์มีความครบวงจรและยั่งยืน งานวิจัยนี้ประยุกต์ใช้แนวคิด «ห่วงโซ่มูลค่าอาหาร (Food Value Chain)» [7] โดยเฉพาะในส่วนของการเชื่อมโยงผู้ผลิตวัตถุดิบ (เกษตรกรในชุมชนท่าตูม) กับกระบวนการแปรรูป การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการเข้าถึงตลาด ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้นำมาปรับใช้ผ่านการจัดเวิร์กช็อปร่วมกับชุมชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคัดเลือกวัตถุดิบท้องถิ่น การพัฒนาสูตรอาหาร ไปจนถึงการกำหนดราคาและช่องทางจำหน่ายที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนนี้ช่วยให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและสามารถดำเนินการต่อได้ด้วยตนเองหลังจากโครงการสิ้นสุด [7,8] นอกจากนี้ การสร้างเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ผ่านการเล่าเรื่อง (Storytelling) เกี่ยวกับที่มาของวัตถุดิบและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยสร้างความแตกต่างและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ในสายตาของผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เน้นการใช้เรื่องราวและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นจุดขายหลัก [9] ในด้านมาตรฐานคุณภาพ งานวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความรู้ด้านความปลอดภัยทางอาหารแก่ชุมชน รวมถึงแนวทางในการขอรับรองมาตรฐาน อย. และ GMP เพื่อให้ผลิตภัณฑ์สามารถแข่งขันในตลาดและสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคได้ในระยะยาว

ในระยะยาว โครงการนี้คาดว่าจะช่วยสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์และมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนท่าตูม พร้อมทั้งเป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ในประเทศไทยที่มีศักยภาพทางวัตถุดิบท้องถิ่น การสร้างผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดและสะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชน จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานรากและนำไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนในอนาคต [10]

วัตถุประสงค์ (Objective)

1. เพื่อสำรวจศักยภาพและความต้องการของชุมชนท่าตูม จังหวัดปราจีนบุรี
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านอาหารที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาและวัตถุดิบในพื้นที่
3. เพื่อประเมินผลผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นในด้านความพึงพอใจของผู้ใช้งาน (นักเรียน ครู และชุมชน)

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสม (Mixed Methods Research) โดยผสานทั้งวิธีเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ลึกซึ้ง และสามารถวัดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ ได้แก่ (1) การสำรวจศักยภาพและความต้องการของชุมชน (2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร และ (3) การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งาน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วยงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

1.1 งานวิจัยเชิงคุณภาพ: ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในส่วนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารและการสำรวจศักยภาพชุมชนใช้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 40 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากชุมชนท่าตูม ตำบลท่าตูม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี โดยผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญในการร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารตั้งแต่ขั้นตอนการระดมความคิด การทดลองสูตรอาหาร ไปจนถึงการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล คือ อาศัยในชุมชนท่าตูมไม่น้อยกว่า 3 ปี มีความสนใจหรือประสบการณ์ด้านการทำอาหาร เบเกอรี่ หรือการแปรรูปผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น มีความรู้เกี่ยวกับวัตถุดิบท้องถิ่นเช่น มะตูม ลำไย กล้วย และมันสำปะหลัง รวมทั้งสมัครใจเข้าร่วมเวิร์กช็อปและให้ข้อมูลได้อย่างต่อเนื่อง มีเงื่อนไขการคัดเลือกคือเลือกจากความหลากหลายทางอาชีพ ได้แก่ เกษตรกร (ผู้ปลูกวัตถุดิบ) แม่บ้าน (ผู้มีทักษะการทำอาหารพื้นบ้าน) ผู้ประกอบการรายย่อย (ผู้มีประสบการณ์การขาย) และผู้นำชุมชน (ผู้มีอิทธิพลและเข้าใจบริบทชุมชน) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสะท้อนมุมมองที่หลากหลาย โดยพิจารณาจากการเสนอแนะของผู้นำชุมชนและผู้ให้ข้อมูลต้องยินยอมให้สัมภาษณ์และบันทึกข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้เป็นตัวแทนที่ดีของชุมชนท่าตูมเนื่องจากครอบคลุมทั้งผู้ผลิตวัตถุดิบ ผู้แปรรูป และผู้มีอำนาจตัดสินใจในชุมชน ซึ่งสามารถสะท้อนความต้องการ ข้อจำกัด และโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารได้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของกลุ่มนี้ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการยังช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความยั่งยืนของโครงการในระยะยาว

1.2 งานวิจัยเชิงปริมาณ: กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในการศึกษาครั้งนี้ คือผู้บริโภคในชุมชนท่าตูมและพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงนักศึกษาและอาจารย์จากวิทยาลัยดุสิตธานีที่มีโอกาสเป็นผู้บริโภคผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่นขนาดกลุ่มตัวอย่าง 50 คน ซึ่งเหมาะสมสำหรับการวิจัยเชิงสำรวจที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินผลิตภัณฑ์เบื้องต้น โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1: ผู้บริโภคในชุมชน จำนวน 40 คน คัดเลือกโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป อาศัยในพื้นที่ชุมชนท่าตูมหรือพื้นที่ใกล้เคียง และเคยบริโภคหรือมีความสนใจในผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างนี้เป็นตัวแทนของตลาดท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของผลิตภัณฑ์ เนื่องจากเป็นผู้ที่อาศัยในพื้นที่มีความคุ้นเคยกับวัตถุดิบท้องถิ่น และมีศักยภาพในการเป็นผู้บริโภคประจำในอนาคต การประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มนี้จึงสะท้อนโอกาสในการยอมรับของผลิตภัณฑ์ในตลาดท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

กลุ่มที่ 2: นักศึกษาและอาจารย์จากวิทยาลัยดุสิตธานี จำนวน 10 คน คัดเลือกโดยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างต้องศึกษาหรือมีความเชี่ยวชาญด้านอาหารและเครื่องดื่ม มีความรู้พื้นฐานด้านคุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์อาหาร และสามารถให้ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการและเชิงเทคนิคได้ กลุ่มตัวอย่างนี้เป็นตัวแทนของผู้เชี่ยวชาญด้านอาหาร (Expert Consumers) ที่สามารถประเมินคุณภาพผลิตภัณฑ์ในมิติของมาตรฐานการผลิต รสชาติ เนื้อสัมผัส และการนำเสนอได้อย่างเป็นระบบ ข้อเสนอแนะจากกลุ่มนี้มีความสำคัญต่อการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและสามารถแข่งขันในตลาดได้ นอกจากนี้ วิทยาลัยดุสิตธานีเป็นสถาบันที่มีความเชี่ยวชาญด้านอาหารและเป็นพันธมิตรทางวิชาการของโครงการ จึงทำให้กลุ่มนี้มีความเหมาะสมในการเป็นผู้ประเมินคุณภาพผลิตภัณฑ์เบื้องต้นก่อนนำสู่ตลาดในวงกว้าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้สำหรับการสำรวจศักยภาพและความต้องการของชุมชน โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 40 คน แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามหลัก 4 หมวด ได้แก่ (1) ข้อมูลพื้นฐานและบริบทของชุมชน (2) ศักยภาพด้านวัตถุดิบท้องถิ่นและภูมิปัญญาการแปรรูป (3) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร และ (4) ความต้องการและความคาดหวังต่อผลิตภัณฑ์อาหารชุมชน

แบบสอบถามความพึงพอใจ ใช้ประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (2) ความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ใน 6 ด้าน ได้แก่ คุณภาพ รสชาติ ราคา บรรจุภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย และความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน โดยใช้มาตรวัด Likert Scale 5 ระดับ และ (3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.930 ซึ่งอยู่ในระดับสูงมาก

เครื่องมือทั้งหมดได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านอาหารและโภชนาการ และผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และผ่านการทดสอบความเที่ยง (Reliability Test) ก่อนนำไปใช้จริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลดำเนินการเป็น 2 ระยะ

ระยะที่ 1: ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสำรวจวัตถุดิบท้องถิ่น ภูมิปัญญาชุมชน และความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ระยะที่ 2: หลังจากพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ 3 รายการ (กล้วยทอดโมเลน น้ำลำไยไข่มุก และเยลลี่ลำไยน้ำผึ้ง) คณะวิจัยได้แจกแบบสอบถามให้ผู้บริโภคในชุมชนทดลองใช้และประเมินความพึงพอใจ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์โดยใช้วิธีการจัดหมวดหมู่ (Categorization) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสกัดประเด็นหลักเกี่ยวกับศักยภาพและความต้องการของชุมชน ขณะที่ข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถามวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้โปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 26 ในการประมวลผล

ผลการศึกษา (Research Results)

ผลการศึกษาจากการดำเนินงานวิจัย "การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารจากวัตถุดิบท้องถิ่นเพื่อสร้างเอกลักษณ์และมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนท่าตูม จังหวัดปราจีนบุรี" สามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ ดังนี้

1. ผลการสำรวจศักยภาพและความต้องการของชุมชนท่าตูม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้าน ครู และผู้ปลูกวัตถุดิบในพื้นที่ พบว่าชุมชนท่าตูมมีศักยภาพด้านวัตถุดิบทางการเกษตรอย่างหลากหลาย ได้แก่ มะตูม ลำไย กล้วยน้ำว้า และมันสำปะหลัง ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่ปลูกกันทั่วไปในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังขาดองค์ความรู้ด้านการแปรรูปมาตรฐาน การควบคุมคุณภาพ และการเข้าถึงช่องทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ

ความต้องการหลักของชุมชนสามารถสรุปได้เป็น 4 ด้าน พร้อมข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

1) การพัฒนากระบวนการแปรรูปให้ได้มาตรฐานสุขอนามัยและมีประสิทธิภาพ

ผลการวิเคราะห์พบว่า อุปสรรคสำคัญที่สุดที่ขัดขวางการเติบโตเชิงพาณิชย์ของชุมชนไม่ใช่การขาดแคลนวัตถุดิบ แต่เป็นข้อจำกัดด้าน «อายุการเก็บรักษา (Shelf-life)» และ «ความสม่ำเสมอของคุณภาพ (Consistency)» ผู้ผลิตในชุมชนยังขาดองค์ความรู้เรื่องวิทยาศาสตร์การอาหารในการยืดอายุผลิตภัณฑ์โดยไม่พึ่งพาสารเคมี ทำให้เสียโอกาสในการขยายตลาดออกนอกพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับคำบอกเล่าของตัวแทนกลุ่มแม่บ้านที่สะท้อนปัญหาหน้างานไว้ว่า:

"ตอนนี้ขนมหลายอย่างต้องขายให้หมดภายในวันเดียว เพราะไม่มีตู้แช่ ถ้ามีสูตรที่สามารถเก็บได้ 2–3 วัน โดยไม่ต้องใช้สารกันบูดมากเกินไป จะทำให้เราไม่ต้องกังวลเรื่องของเสีย และสามารถผลิตได้ล่วงหน้า"

ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ความต้องการที่แท้จริงของชุมชนไม่ใช่เพียงแค่สูตรอาหารใหม่ แต่คือ «เทคโนโลยีระดับกลาง (Intermediate Technology)» ในการแปรรูปและการบรรจุภัณฑ์ที่สามารถชะลอการเสื่อมเสียของอาหารได้ ซึ่งจะช่วยปลดล็อกข้อจำกัดด้านเวลาและลดความเสี่ยงในการบริหารจัดการสต็อกสินค้าชุมชน

2) การฝึกอบรมด้านเทคนิคการผลิตอาหารและเบเกอรี่ที่เชื่อมโยงกับวัตถุดิบท้องถิ่น

ในด้านรูปแบบการเรียนรู้ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ากลุ่มเป้าหมายซึ่งส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านและเกษตรกร มีข้อจำกัดด้านเวลาและพื้นฐานทางวิชาการ ดังนั้นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่มีประสิทธิภาพจึงต้องเน้นความเรียบง่าย กระชับ และเห็นผลลัพธ์เชิงประจักษ์ มากกว่าการบรรยายทฤษฎีในห้องเรียน ดังที่ตัวแทนกลุ่มแม่บ้านได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบสูตรที่ต้องการว่า:

"เราอยากได้สูตรที่ไม่ซับซ้อน เตรียมวัตถุดิบไม่ยุ่งยาก และใช้เวลาไม่นานในการผลิต เพราะแม่บ้านหลายคนต้องดูแลครอบครัวควบคู่ไปด้วย" สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้นำชุมชนที่เน้นย้ำเรื่องกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม:

"รูปแบบที่ได้ผลที่สุดคือ 'การสาธิตการทำอาหาร' ...ตามด้วย 'การฝึกปฏิบัติร่วมกัน' ในเวิร์กช็อปขนาดเล็ก เพื่อให้ได้รับคำแนะนำอย่างใกล้ชิด"

ประเด็นนี้สะท้อนนัยสำคัญต่อการออกแบบกิจกรรมบริการวิชาการว่า หลักสูตรต้องถูกออกแบบภายใต้แนวคิด «การทำให้เป็นเรื่องง่าย (Simplification)» และ «การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Action Learning)» เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจและสามารถนำกลับไปทำต่อเองที่บ้านได้ทันที

3) การสร้างระบบการตลาดที่ทันสมัย ทั้งออนไลน์และออฟไลน์

จากการวิเคราะห์ศักยภาพด้านการตลาด พบว่าชุมชนมีความตื่นตัวในการปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัลและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แต่ยังขาดทักษะในการเล่าเรื่อง (Storytelling) และการใช้เครื่องมือออนไลน์อย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยพบแนวคิดที่น่าสนใจในการเปลี่ยน «ผลิตภัณฑ์» ให้เป็น «ประสบการณ์» ดังที่ครูในโรงเรียนชุมชนได้เสนอแนวทางไว้ว่า:

"...โอกาสอยู่ในกลุ่มไลฟ์สไตล์คนรุ่นใหม่ที่ซื้อขนมเป็นของฝาก ผมแนะนำให้จัดกิจกรรม 'Live Cooking & Tasting' ผ่าน Facebook Live หรือ TikTok เพื่อเปิดขายล่วงหน้าและสร้างกระแส"

ซึ่งเชื่อมโยงกับมุมมองของแม่บ้านที่ต้องการผสานผลิตภัณฑ์เข้ากับการท่องเที่ยว:

"เราควรพัฒนา 'แพ็กเกจท่องเที่ยวชิม' ร่วมกับผู้ประกอบการท่องเที่ยว เช่น แพ็กเกจชิมกล้วยฉาบสูตรโบราณ พร้อมเยี่ยมชมสวนกล้วย..."

ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ของชุมชน ที่เริ่มมองเห็นว่าการขายสินค้าเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพออีกต่อไป แต่จำเป็นต้องใช้ «การตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing)» และ «ดิจิทัลคอนเทนต์» เป็นเครื่องมือในการสร้างความแตกต่างและดึงดูดลูกค้ากลุ่มใหม่

4) การแก้ไขข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ประเด็นสุดท้ายที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ คือความไม่พร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ การวิเคราะห์บริบทชุมชนพบว่า ความพยายามในการเลียนแบบสินค้าอุตสาหกรรมมักล้มเหลวเพราะข้อจำกัดด้านเครื่องจักร ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ขาดมาตรฐาน ดังที่ผู้นำชุมชนและแม่บ้านได้ระบุถึงปัญหาเชิงโครงสร้างว่า:

"ข้อจำกัดหลักคือ... เตาอบขนาดเล็กที่ไม่สามารถผลิตในปริมาณมากได้... การขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะเฉพาะทาง..."
"บางบ้านไม่มีเตาอบเลย ใช้แต่อุปกรณ์ครัวเรือน... ทำให้รสชาติและรูปทรงสินค้าไม่สม่ำเสมอในแต่ละล็อต"

สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (R&D) ในบริบทนี้ ต้องคำนึงถึง «ความเหมาะสมของเทคโนโลยี (Appropriate Technology)» เป็นสำคัญ กล่าวคือ ผู้วิจัยต้องออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถผลิตได้ด้วยอุปกรณ์ครัวเรือนพื้นฐาน (Home-cooking scale) แต่ให้ผลลัพธ์ที่มีคุณภาพสม่ำเสมอ (Professional outcome) เพื่อให้ชุมชนสามารถเริ่มต้นธุรกิจได้จริงโดยไม่ต้องลงทุนสูงในระยะแรก

ความต้องการในการมีส่วนร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา

นอกเหนือจากความต้องการด้านเทคนิคการผลิตและการตลาด ผลการวิเคราะห์ยังพบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับ «กลไกความยั่งยืน (Sustainability Mechanism)» ผ่านความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษา ชุมชนไม่ได้มองบทบาทของมหาวิทยาลัยเป็นเพียงผู้ให้ความช่วยเหลือชั่วคราว แต่มองหา «หุ้นส่วนทางความรู้ (Knowledge Partner)» ที่จะเข้ามาช่วยเติมเต็มในส่วนที่ขาดหายไปอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ดังที่ผู้นำชุมชนได้สะท้อนความคาดหวังที่ครอบคลุมมิติการผลิตและการตลาดไว้ว่า:

"เราต้องการความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาในการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการ สนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และเชื่อมโยงกับตลาดทั้งในและต่างประเทศ"

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลยังพบมุมมองที่น่าสนใจเกี่ยวกับการสร้างความต่อเนื่องของการพัฒนาผ่าน «กระบวนการเรียนรู้ข้ามรุ่น (Intergenerational Learning)» ครูในโรงเรียนชุมชนได้เสนอแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการใช้นักเรียนเป็นตัวกลาง (Agents of Change) เพื่อถ่ายทอดความรู้สู่ครอบครัว ซึ่งเป็นการสร้างการยอมรับในวงกว้าง:

"หากนักเรียนมีความรู้ ก็จะชักชวนให้ผู้ปกครองสนใจในกิจกรรมได้ด้วย ดังนั้นการบูรณาการความรู้ด้านอาหารเข้ากับหลักสูตรการเรียนรู้ของโรงเรียนจะช่วยสร้างความต่อเนื่องในการพัฒนาชุมชน"

ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนท่าตูมมี «ความพร้อม (Readiness)» ในระดับสูงที่จะเปิดรับนวัตกรรมและกระบวนการทำงานใหม่ ๆ โดยมีทรัพยากรและแรงจูงใจเป็นต้นทุนเดิม แต่ยังติดขัดในประเด็นสำคัญคือ องค์ความรู้เชิงลึก (Know-how) โครงสร้างพื้นฐาน และเครือข่ายการตลาด ข้อค้นพบนี้จึงเป็นโจทย์สำคัญให้คณะผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมบริการวิชาการที่ไม่ใช่เพียงการจัดฝึกอบรมระยะสั้น (Short-term Training) แต่ต้องเป็นการสร้าง «ระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem)» ที่ผสานองค์ความรู้สากลเข้ากับบริบทท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ความต้องการจริงและยั่งยืน

2. ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านอาหารที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาและวัตถุดิบในพื้นที่

จากการมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดกับชุมชนท่าตูม คณะวิจัยได้ร่วมกับกลุ่มแม่บ้าน ผู้ปลูกวัตถุดิบ และครูในพื้นที่ ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบจำนวน 3 รายการ ซึ่งไม่เพียงใช้วัตถุดิบท้องถิ่น 100% เท่านั้น แต่ยังผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับเทคนิคการทำอาหารสมัยใหม่ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ทั้ง "อร่อย ปลอดภัย มีเอกลักษณ์" และ "ผลิตได้จริงในครัวเรือน" ดังนี้

1. กล้วยทอดโมเลน

ผลิตภัณฑ์นี้ต่อยอดจาก ภูมิปัญญาการทำกล้วยทอดแบบดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งแม่บ้านในพื้นที่มักใช้กล้วยน้ำว้าจากสวนหลังบ้านมาทอดเป็นของว่างหรือขายในตลาดนัด อย่างไรก็ตาม กล้วยทอดแบบเดิมมักอมน้ำมันและเก็บได้เพียงไม่กี่ชั่วโมง

คณะวิจัยจึงร่วมกับชุมชนปรับปรุงสูตรโดย ใช้ กล้วยน้ำว้าสุกกำลังดี จากสวนในชุมชน (ไม่สุกเกินไปจนเละ ไม่ดิบเกินไปจนไม่หวาน) ผสมแป้งหุ้มด้วย น้ำปูนใส ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ช่วยให้แป้งกรอบนาน ไม่อมน้ำมัน เติม เนยละลายลงในแป้ง เพื่อเพิ่มกลิ่นหอมและเนื้อสัมผัส "กรอบนอก นุ่มใน" รวมถึงควบคุมอุณหภูมิน้ำมันที่ 160–170°C โดยใช้เทอร์โมมิเตอร์ ซึ่งเป็นเทคนิคใหม่ที่คณะวิจัยถ่ายทอดให้ชุมชน ผลลัพธ์ที่ได้ พบว่า ได้กล้วยทอดที่มีสีทองสม่ำเสมอ กลิ่นหอมเนย แป้งกรอบนาน และสามารถอุ่นใหม่ด้วย air-fryer หรือเตาอบเพื่อคงความกรอบได้ แม้ผลิตล่วงหน้า 1 วัน

2. น้ำลำไยไข่มุก

ลำไยเป็นผลไม้เศรษฐกิจหลักของชุมชนท่าตูม แต่ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวมักมีผลผลิตล้นตลาด คณะวิจัยจึงออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ช่วย "ระบายผลผลิต" และ "เพิ่มมูลค่า" ด้วยการพัฒนาเป็นเครื่องดื่มแนวสุขภาพที่กลุ่มวัยรุ่นและนักท่องเที่ยวชื่นชอบ

สูตรนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากน้ำเชื่อมลำไยแบบดั้งเดิม ที่แม่บ้านใช้ต้มจากลำไยสดหรือลำไยอบแห้ง และการประยุกต์ด้วยไข่มุกที่ทำจากแป้งมันสำปะหลังในพื้นที่ แทนแป้งสาลี เพื่อรองรับผู้บริโภคที่แพ้กลูเตน

ขั้นตอนการพัฒนา เริ่มตั้งแต่ต้มลำไย (สดหรืออบแห้ง) กับน้ำตาลทรายแดงและใบเตย ใช้ไฟอ่อนเพื่อรักษากลิ่นหอม ทำไข่มุกจาก แป้งมันสำปะหลัง 100% ที่ปลูกในพื้นที่ ผสมกับน้ำร้อนจากน้ำเชื่อมลำไย และควบคุมเวลาต้มไข่มุกให้ "เหนียวนุ่ม" โดยต้มจนลอย แล้วพักในน้ำร้อนอีก 10 นาที ผลลัพธ์ที่ได้ พบว่า ได้เครื่องดื่มที่มีรสหวานธรรมชาติจากลำไย กลิ่นหอมใบเตย ไข่มุกเหนียวนุ่ม และสามารถเก็บน้ำเชื่อมลำไยในตู้เย็นได้นาน 3–5 วัน ส่วนไข่มุกควรทำสดใหม่ต่อครั้ง

3. เยลลี่ลำไยน้ำผึ้ง

เป็นผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบมาเพื่อ "เพิ่มมูลค่าให้ลำไย" ในรูปแบบของหวานสุขภาพ โดยใช้ น้ำผึ้งแท้จากผู้เลี้ยงผึ้งในจังหวัดปราจีนบุรี ร่วมกับลำไยท้องถิ่น

กระบวนการพัฒนา เริ่มจากใช้ น้ำลำไยเข้มข้น ที่ได้จากการต้มลำไยสุกกำลังดี ผสมกับ น้ำผึ้งแท้ แทนน้ำตาลทราย เพื่อเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการและรสหวานละมุน ใช้ เจลาตินในสัดส่วนที่เหมาะสม (30 กรัมต่อน้ำ 390 มล.) เพื่อให้ได้เนื้อเยลลี่ "เด้ง นุ่ม ไม่แข็งเกินไป" ใส่ เนื้อลำไยหั่นชิ้นเล็ก ลงในพิมพ์ก่อนเทน้ำเยลลี่ เพื่อเพิ่มสัมผัสและสีสัน

ข้อแนะนำจากคณะวิจัย เสนอว่าไม่ควรต้มน้ำผึ้งนานเกินไป เพื่อรักษากลิ่นหอมและสารอาหาร ควรกรองน้ำลำไยก่อนผสมเจลาติน เพื่อให้ได้เนื้อเยลลี่ใส สามารถเก็บในตู้เย็นได้นาน 3–5 วัน หากปิดฝาให้มิดชิดเพื่อป้องกันกลิ่นจากอาหารอื่น

หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน

ผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 รายการได้รับการออกแบบภายใต้หลักการ 4 ประการ ตามข้อเสนอแนะจากชุมชนในขั้นตอนการสัมภาษณ์

1. ใช้วัตถุดิบท้องถิ่น 100% เพราะกล้วยน้ำว้า ลำไย มันสำปะหลัง น้ำผึ้ง และสมุนไพร (ใบเตย) ล้วนมาจากพื้นที่หรือจังหวัดใกล้เคียง

2. ประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ใช้น้ำปูนใสในการทำแป้งกรอบ และใช้วิธีต้มน้ำเชื่อมลำไยแบบดั้งเดิม แต่ควบคุมไฟให้เหมาะสม

3. ผลิตได้ด้วยอุปกรณ์ในครัวเรือน โดยไม่จำเป็นต้องใช้เตาอบอุตสาหกรรม ใช้กระทะลึก หม้อต้ม และพิมพ์ซิลิโคนทั่วไปได้

4. มีอายุการเก็บที่เหมาะสมกับการขายในตลาดนัด โดยกล้วยทอด: บริโภคภายใน 1 วัน (สามารถอุ่นใหม่ได้) ส่วนน้ำลำไยและเยลลี่: เก็บในตู้เย็นได้ 3–5 วัน ช่วยลดของเสียและเพิ่มความยืดหยุ่นในการผลิต

ผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 รายการจึงไม่เพียงสะท้อน “อัตลักษณ์ของชุมชนท่าตูม” เท่านั้น แต่ยังตอบโจทย์ ความต้องการจริงของชุมชน ทั้งด้านเทคนิคการผลิต ต้นทุน และการตลาด ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น

จากการแจกแบบสอบถามความพึงพอใจแก่ผู้บริโภคในชุมชน จำนวน 50 คน (รวมนักเรียน ครู และชาวบ้าน) พบว่า ผู้ตอบมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” (ค่าเฉลี่ย = 4.49 จากเต็ม 5.00) ดังตารางที่ 1 (Table 1)

Table 1. Satisfaction with the Developed Product

Community Product Satisfaction		SD	Interpretation
Product Aspect	**4.41**	**0.38**	**Highest**
The taste of the food is delicious	4.46	0.50	Highest
The aroma of the food is appetizing	4.42	0.50	Highest
The food is visually appealing	4.36	0.48	Highest
The product is attractive in appearance	4.34	0.48	Highest
The product is clean	4.44	0.50	Highest
The ingredients used are of good quality	4.42	0.50	Highest
The developed type of food is appropriate	4.36	0.48	Highest
The portion size is appropriate	4.44	0.50	Highest
The packaging is attractive and appealing	4.36	0.48	Highest
The packaging is strong and durable	4.48	0.50	Highest
The size of the packaging is appropriate	4.44	0.50	Highest
Price Aspect	**4.52**	**0.44**	**Highest**
The price is appropriate	4.48	0.50	Highest
The product is worth the price	4.58	0.50	Highest
I am willing to pay a higher price for better product quality	4.50	0.51	Highest
Distribution Channels Aspect	**4.44**	**0.36**	**Highest**
Distribution channels are convenient (in-store, Facebook page, Line group)	4.44	0.50	Highest
Easy access to information about community products through online channels	4.46	0.50	Highest
Delivery is fast and reliable	4.48	0.50	Highest
Good customer service through online distribution channels	4.38	0.49	Highest
Sales Promotion Aspect	**4.37**	**0.40**	**Highest**
Product promotion methods in the community (Facebook page, Line group)	4.36	0.48	Highest
Use of sales promotion activities to generate interest in the community	4.38	0.49	Highest
Use of social media to monitor interest and satisfaction with the product	4.38	0.49	Highest

Table 1. Satisfaction with the Developed Product (continue)

Community Product Satisfaction		SD	Interpretation
Community Identity Aspect	**4.70**	**0.41**	**Highest**
The logo and brand represent Tha Tum community	4.68	0.47	Highest
Appropriateness as a product of Tha Tum community	4.68	0.47	Highest
The ingredients reflect the identity of Tha Tum community products	4.72	0.45	Highest
The product reflects the identity of Tha Tum community products	4.70	0.46	Highest
Overall	**4.49**	**0.29**	**Highest**

จากตารางพบว่า ด้านความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน ได้คะแนนสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 4.70) โดยผู้บริโภคให้คุณค่ากับ “วัตถุดิบที่สะท้อนความเป็นสินค้าชุมชนท่าตูม” และ “ตัวผลิตภัณฑ์ที่สื่อถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น” ด้านราคา ได้คะแนนเฉลี่ย 4.52 โดยผู้บริโภคเห็นว่า “ผลิตภัณฑ์มีความคุ้มค่าเมื่อเทียบกับราคา” และ “ยินดีจ่ายเพิ่มหากได้คุณภาพที่ดีขึ้น” ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ได้คะแนนเฉลี่ย 4.44 สะท้อนว่าช่องทางทั้งออนไลน์ (Facebook, Line) และออฟไลน์ (ตลาดนัด หน้าร้าน) มีความสะดวกและเข้าถึงได้ง่าย และด้านผลิตภัณฑ์ (รสชาติ ความสะอาด บรรจุภัณฑ์) ได้คะแนนเฉลี่ย 4.41 โดยเฉพาะ “บรรจุภัณฑ์มีความแข็งแรงทนทาน” ได้รับคะแนนสูงสุดในหมวดนี้ (4.48)

ผลการประเมินชี้ให้เห็นว่า ผลิตภัณฑ์ไม่เพียงตอบโจทย์ด้านคุณภาพและราคาเท่านั้น แต่ยังสร้าง “คุณค่าทางอารมณ์” ผ่านการสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นจุดแข็งสำคัญในการสร้างความแตกต่างในตลาด

สรุปและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารจากวัตถุดิบท้องถิ่นในชุมชนท่าตูม จังหวัดปราจีนบุรี ภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เน้นการบูรณาการระหว่างทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาชุมชน และองค์ความรู้จากสถาบันอุดมศึกษา [1] ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) การสำรวจศักยภาพและความต้องการของชุมชน (2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่สอดคล้องกับวัตถุดิบและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (3) ความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น

ผลการสำรวจศักยภาพชุมชนพบว่า ชุมชนท่าตูมมีวัตถุดิบทางการเกษตรหลากหลาย เช่น มะตูม ลำไย กล้วยน้ำว้า และมันสำปะหลัง แต่ยังขาดองค์ความรู้ด้านการแปรรูปมาตรฐาน การควบคุมคุณภาพ และการเข้าถึงช่องทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ [2] ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Trienekens [3] ที่ชี้ว่า ชุมชนท้องถิ่นมักมีทรัพยากรเพียงพอ แต่ขาดระบบการจัดการที่เชื่อมโยง “ต้นน้ำ–ปลายน้ำ” อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ
ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คณะวิจัยได้ร่วมกับชุมชนออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบ 3 รายการ ได้แก่ กล้วยทอดโมเลน, น้ำลำไยไข่มุก, และ เยลลี่ลำไยน้ำผึ้ง โดยทุกผลิตภัณฑ์ประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้น้ำปูนใสในการทำแป้งกรอบ หรือการต้มน้ำเชื่อมลำไยแบบดั้งเดิม เข้ากับเทคนิคสมัยใหม่ เช่น การควบคุมอุณหภูมิน้ำมันด้วยเทอร์โมมิเตอร์ หรือการใช้เจลาตินในสัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อให้ได้เนื้อสัมผัสที่ต้องการ กระบวนการนี้สะท้อนแนวคิด “การสร้างนวัตกรรมบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น” ซึ่งช่วยรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน ขณะเดียวกันก็เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้สอดคล้องกับตลาดยุคใหม่ [5]

ผลการประเมินความพึงพอใจจากผู้บริโภค 50 คน พบว่า ผู้ตอบมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” (ค่าเฉลี่ย = 4.49) โดยด้าน “ความเป็นเอกลักษณ์ชุมชน” ได้คะแนนสูงสุด (4.70) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “คุณค่าทางอารมณ์” (Emotional Value) ที่ผู้บริโภคยุคใหม่ให้ความสำคัญไม่เพียงแค่รสชาติ แต่ยังรวมถึง “เรื่องราว” และ “อัตลักษณ์” ที่อยู่เบื้องหลังผลิตภัณฑ์ [6] ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนผ่านวัตถุดิบ บรรจุภัณฑ์ และการเล่าเรื่อง (Storytelling) ที่ไม่ได้ขายเพียงแค่รสชาติ แต่ขายประสบการณ์และความรู้สึกถวิลหาอดีต (Nostalgia) หรือความภูมิใจในภูมิปัญญา ซึ่งจะช่วยเปลี่ยนสถานะสินค้าจาก “สินค้าโภคภัณฑ์ (Commodity)” ให้กลายเป็น “สินค้านวัตกรรมวัฒนธรรม” ที่ผู้บริโภคยินดีจ่ายในราคาที่สูงขึ้น (Willingness to Pay) และนำไปสู่ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของชุมชนในที่สุด

แม้ผลการศึกษาจะชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของผลิตภัณฑ์ต้นแบบ แต่ยังคงมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการติดตามผลการเก็บรักษาที่อาจไม่ครอบคลุมทุกสภาวะ และที่สำคัญยิ่งคือ การยังไม่ผ่านกระบวนการทดสอบความปลอดภัยทางจุลชีววิทยาและการรับรองมาตรฐานจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) อย่างเป็นทางการ [7]

ดังนั้น การดำเนินการในระยะต่อไป (Action Implication) เพื่อขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์เข้าสู่ตลาดเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืน คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญสูงสุดกับ 2 แนวทางหลัก คือ:

1) การยกระดับมาตรฐานการผลิตระดับครัวเรือน (Household GMP): ชุมชนจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนในการจัดทำ 'คู่มือการปฏิบัติงานมาตรฐาน (Standard Operating Procedure: SOP)' ที่ชัดเจนและทำได้จริงในบริบทท้องถิ่น เพื่อควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้มีความสม่ำเสมอและลดความเสี่ยงด้านการปนเปื้อน

2) การผลักดันการรับรองมาตรฐานสากล: ต้องมีการดำเนินการทดสอบทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการขอรับรองมาตรฐาน อย. หรือ GMP สำหรับวิสาหกิจชุมชน ซึ่งถือเป็น 'ปราการสำคัญ' (Key Barrier) ในการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคและเป็นเงื่อนไขจำเป็นในการขยายช่องทางการจำหน่ายสู่ระบบค้าปลีกสมัยใหม่และตลาดออนไลน์ในระดับกว้าง

กระบวนการดังกล่าวไม่เพียงแต่จะช่วยข้ามผ่านข้อจำกัดด้านความปลอดภัย แต่ยังเป็นการวางรากฐานการตลาดที่เข้มแข็งผ่านเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน ซึ่งจะส่งผลให้ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท่าตูมสามารถแข่งขันและเติบโตได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว [8]

โดยสรุป งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การบูรณาการระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่น วัตถุดิบในพื้นที่ และองค์ความรู้จากสถาบันอุดมศึกษา สามารถสร้างผลิตภัณฑ์อาหารที่มีเอกลักษณ์ มูลค่าเพิ่ม และได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคอย่างกว้างขวาง การมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเป็นเจ้าของและความยั่งยืนในระยะยาว [9] ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด "เศรษฐกิจสร้างสรรค์" ที่เน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม [10]

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

คณะวิจัยขอขอบพระคุณวิทยาลัยดุสิตธานี ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการวิจัยสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] Wilton, B. (2014). How the private sector drives economic growth and well-being. *International Trade Forum, 2014*(3), 24.

[2] CvijanoviĆ, D., IgnjatijeviĆ, S., TankosiĆ, J. V., & CvijanoviĆ, V. (2020). Do local food products contribute to sustainable economic development? *Sustainability, 12*(7), Article 2847. https://doi.org/10.3390/su12072847

[3] Trienekens, J. H. (2011). Agricultural value chains in developing countries: A framework for analysis. *International Food and Agribusiness Management Review, 14*(2), 51–82.

[4] Office of the Prime Minister. (2019). *Royal Gazette* (Vol. 136, Part 57 Kor, p. 54). https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/057/T_0054.PDF

[5] Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2021). *Marketing 5.0: Technology for humanity*. John Wiley & Sons.

[6] Şahin, A., & Yılmaz, G. (2022). Local food research: A bibliometric review using CiteSpace II (1970–2020). *Library Hi Tech, 40*(3), 848–870.

[7] Henson, S., & Humphrey, J. (2010). Understanding the complexities of private standards in global agri-food chains as they impact developing countries. *The Journal of Development Studies, 46*(9), 1628–1646.

[8] United Nations Conference on Trade and Development. (2022). *Creative economy outlook 2022: Trends and challenges*. https://unctad.org/system/files/official-document/ditctsce2022d1_en.pdf

[9] Rutledge, Z., Christiaensen, L., & Taylor, J. E. (2020). *The future of work in agriculture: Some reflections* (Policy Research Working Paper No. 9193). World Bank. https://doi.org/10.1596/1813-9450-9193

[10] Florek, M., & Gazda, J. (2021). Traditional food products—between place marketing, economic importance and sustainable development. *Sustainability, 13*(3), Article 1277. https://doi.org/10.3390/su13031277

PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

Enhancing Community Products through Production Cost Analysis and Pricing of Batik Fabric Bags

การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและกำหนดราคาผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ

Pornpen Suknhu[1], Patharawadee Inthapantee[1*] and Jiraporn Jantawong[1]

พรเพ็ญ สุขหนู[1] ภัทรวดี อินทปันตี[1*] และ จิราภรณ์ จันทรวงศ์[1]

[1] Faculty of Management Science, Surat Thani Rajabhat University, Surat Thani, 84100, Thailand

[1] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี 84100

* Correspondence: ppatha77@hotmail.com

Citation:

Suknhu, P.; Inthapantee, P.; Jantawong, J. (2026). Enhancing community products through production cost analysis and pricing of batik fabric bags. *Parichart J. 39*(4), 122-134. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.284341

Article history:

Received: October 13, 2025

Revised: January 20, 2026

Accepted: April 16, 2026

Publisher's Note:

This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University

Abstract

Background and Objectives: Economic inequality in Thailand is a structural issue that directly impacts social stability and security. Farmers represent the lowest average income group, relying heavily on a single source of primary income. Promoting supplementary occupations to generate income narrows the economic inequality gap. Leveraging cultural capital and local wisdom to add value to products elevates the community economy. For example, the Women's Development Group of Yan Din Daeng Subdistrict Municipality, Phra Saeng District, Surat Thani Province, is a collective of farmers aiming to generate supplementary income by producing and selling Batik cloth bags. However, the lack of cost analysis, selling price determination, and product development poses limitations on generating community income. This research aims to: 1) study the context and analyze the production process of Batik cloth bags of the Women's Development Group of Yan Din Daeng Subdistrict Municipality, Phra Saeng District, Surat Thani Province; 2) analyze the production cost data of the Batik cloth bags; and 3)determine the selling price for the Batik cloth bag products.

Research Methodology: This study employed a mixed-methods research design combining qualitative and quantitative approaches, utilizing participatory action research. Data collection methods included in-depth interviews, focus group discussions, and participant observation to examine the production process, cost structure, and price determination. The target population comprised 80 members of the Women's Development Group of Yan Din Daeng Subdistrict Municipality. Data were collected using purposive sampling from 30 group members directly involved in Batik bag production, 10 experts in cost accounting, marketing, and product development.

Results: The group members were female farmers. The production process of Batik fabric bags consisted of four steps: pattern making, cutting, sewing, and decorating according to product types. Cost analysis was conducted using both full costing and variable costing methods. Developing an appropriate brand and packaging reduced product degradation issues and added value to the products. The decision to enhance the products was based on comparing incremental revenues with incremental costs, which revealed an increase in profit, thereby effectively upgrading the community product.

Application: The findings of this research can serve as a practical guideline for production cost analysis, pricing strategy, production planning, and marketing management through cost accounting data management. This approach facilitates the development and

upgrading of community products, strengthening the grassroots economy through participatory engagement.

Conclusion: Analyzing costs based on actual production processes ensures that the cost structure aligns accurately with the products. Determining selling prices that correctly reflect true costs supports product enhancement and drives long-term sustainability for community products.

Keywords: Enhancing Community Products; Analysis of Production Costs; Product Pricing; Batik Fabric Products

บทคัดย่อ:

ที่มาและวัตถุประสงค์: ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในประเทศไทยนับเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของสังคม โดยกลุ่มอาชีพเกษตรกรเป็นกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำที่สุดและรายได้หลักส่วนใหญ่พึ่งพาการประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียว การส่งเสริมอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้เป็นการลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจโดยนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์เป็นการยกระดับเศรษฐกิจชุมชน ดังเช่น กลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดง อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกอาชีพเกษตรกรเพื่อสร้างรายได้เสริม ผ่านการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ แต่ยังขาดการวิเคราะห์ต้นทุน การกำหนดราคาขายและพัฒนผลิตภัณฑ์ จึงเป็นข้อจำกัดในการสร้างรายได้ให้กับชุมชน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและวิเคราะห์ขั้นตอนการผลิตผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะของกลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดง อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) วิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนการผลิตผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ และ 3) กำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ

ระเบียบวิธีการศึกษา: การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณใช้การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group)และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษากระบวนการผลิต โครงสร้างต้นทุน และการกำหนดราคา ประชากรคือสมาชิกกลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดง จำนวน 80 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตกระเป๋าผ้าปาเต๊ะจำนวน 30 คนโดยวิธีเจาะจง(Purposive Select Sampling) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบัญชีต้นทุน การตลาดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ 10 คน

ผลการศึกษา: สมาชิกกลุ่มเป็นเพศหญิงประกอบอาชีพเกษตรกร ขั้นตอนการผลิตกระเป๋าผ้าปาเต๊ะมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การจัดทำแบบ การตัด การเย็บ และการประดับตกแต่งตามชนิดของผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์ต้นทุนใช้การคำนวณด้วยวิธีต้นทุนเต็ม และต้นทุนผันแปร การสร้างแบรนด์และบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมลดปัญหาสินค้าเสื่อมสภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ การตัดสินใจพัฒนาผลิตภัณฑ์ใช้การวิเคราะห์ต้นทุนส่วนเพิ่มเปรียบเทียบกับรายได้ส่วนเพิ่ม พบว่าการพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชมสร้างกำไรที่เพิ่มขึ้น

การประยุกต์ใช้: ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต การกำหนดราคาขาย การวางแผนการผลิตและการจัดการทางการตลาด ด้วยการจัดการข้อมูลทางการบัญชีต้นทุน เพื่อให้เกิดการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสร้างความเข้มแข็งแก่เศรษฐกิจฐานรากอย่างมีส่วนร่วม

บทสรุป: การวิเคราะห์ต้นทุนตามกระบวนการผลิต โครงสร้างต้นทุนสอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ การกำหนดราคาขายสะท้อนต้นทุนอย่างถูกต้อง ส่งผลต่อการพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์สร้างความยั่งยืนแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน

คำสำคัญ: การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต การกำหนดราคา ผลิตภัณฑ์ผ้าปาเต๊ะ

บทนำ (Introduction)

ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในประเทศไทย [1] จากรายงานสรุปผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ รายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือน ในปี 2566 มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 29,030 บาทต่อเดือนและมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยครัวเรือนละ 23,695 บาทต่อเดือน เมื่อพิจารณารายได้ตามลักษณะการประกอบอาชีพ พบว่าอาชีพเกษตรกร การทำป่าไม้และการประมงมีค่าเฉลี่ยรายได้ครัวเรือนต่ำที่สุด โดยมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 15,394 บาทต่อเดือน และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยครัวเรือนละ 14,664 บาทต่อเดือน อัตราส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้ของครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 95.26 ซึ่งค่าใช้จ่ายดังกล่าว หมายถึงค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการยังชีพไม่ได้รวมค่าใช้จ่ายในการลงทุน เช่น การซื้อบ้าน ที่ดิน หรือเงินออม จึงเห็นได้ว่าอาชีพเกษตรกรไม่มีความแตกต่างระหว่างรายได้และค่าใช้จ่ายในครัวเรือน แหล่งรายได้ส่วนใหญ่มาจากอาชีพหลัก รายได้จากอาชีพเสริมคิดเป็นร้อยละ 1.12 ของรายได้รวม การส่งเสริมอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้สำหรับกลุ่มอาชีพเกษตรกรจึงเป็นนโยบายสำคัญเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ [2] ซึ่งปัญหาความเลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดความตึงเครียดทางสังคม ปัญหาอาชญากรรม และความไม่แน่นอนทางการเมือง ซึ่งเป็นการบั่นทอนเสถียรภาพและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจชุมชนเป็นฐานรากสำคัญของโครงสร้างเศรษฐกิจ [3] เป็นการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเพื่อประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ผลิตสินค้า ให้บริการหรืออื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน เพื่อสร้างรายได้ พึ่งพาตนเองในรูปแบบวิสาหกิจรายย่อย (Micro Enterprises) ในปี 2566 [4] ประเทศไทยมีวิสาหกิจรายย่อย 2,727,186 ราย คิดเป็นร้อยละ 85.17 ของจำนวนวิสาหกิจทั้งหมดของประเทศ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2.6 ของ GDP รวมทั้งประเทศ จากแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2566-2580 ในประเด็นที่ 16 การสนับสนุนและช่วยเหลือเศรษฐกิจชุมชนฐานรากในการเสริมสร้างองค์ความรู้และทักษะที่จำเป็นและสำคัญต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มในสินค้า ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 – 2570 หมุดหมายที่ 7 ในการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจให้สามารถแข่งขันได้และยกระดับให้เข้าถึงการส่งเสริมจากภาครัฐ โดยมีวัตถุประสงค์ในการลดความเลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนอย่างชัดเจน ในการยกระดับเศรษฐกิจชุมชน หัวใจสำคัญคือการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีศักยภาพการได้เปรียบในการแข่งขัน โดยการส่งเสริมสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นสร้างมูลค่าเพิ่ม และสนับสนุนองค์ความรู้เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้ข้อมูล และเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นในการพัฒนาอย่างยั่งยืน [5]

กลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดง อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอาชีพรายได้เสริมจากการเย็บกระเป๋าผ้าปาเต๊ะจำหน่าย ผ้าปาเต๊ะเป็นผ้าพื้นถิ่นภาคใต้ [6] มีลักษณะและมีความโดดเด่นที่แตกต่างกัน เป็นการสร้างสรรค์เพื่อสื่อสารวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ธรรมชาติและวัฒนธรรมผ่านลวดลายบนผืนผ้า ผ้าปาเต๊ะจึงสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นถิ่น กลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดงตระหนักถึงความสำคัญของผ้าปาเต๊ะและต้องการอนุรักษ์เอกลักษณ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และสื่อสารภาพลักษณ์ผ้าปาเต๊ะในรูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างกว้างขวาง ด้วยทางกลุ่มมีความรู้และประสบการณ์ในการเย็บกระเป๋าผ้า จึงเกิดความร่วมมือในชุมชนเพื่อพัฒนาผลิตกระเป๋าจากผ้าปาเต๊ะเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนของเทศบาลตำบลย่านดินแดง จำหน่ายโดยการออกร้านงาน OTOP ซึ่งในปัจจุบันทางกลุ่มพัฒนาสตรีประสบปัญหาสองด้าน ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ ในปัจจุบันยังไม่มีแบรนด์โลโก้ของผลิตภัณฑ์และยังไม่มีบรรจุภัณฑ์เฉพาะของสินค้าจึงประสบปัญหาสินค้าเสื่อมสภาพและเสียหายในการขนส่ง 2) การคำนวณต้นทุนการผลิตในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับกระบวนการผลิต ราคาขายในปัจจุบันจึงไม่คิดบนหลักการบัญชีที่เชื่อถือได้

การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตด้วยแนวคิดการจัดทำบัญชีต้นทุนและการกำหนดราคาขายด้วยการจัดทำข้อมูลทางการบัญชีเพื่อใช้ในการวางแผน ควบคุมและตัดสินใจ ส่วนใหญ่ใช้การวิเคราะห์กระบวนการผลิต แยกประเภทปัจจัยการผลิต ได้แก่ วัตถุดิบทางตรง ค่าแรงงานทางตรง และค่าใช้จ่ายการผลิต และจัดประเภทปัจจัยการผลิตดังกล่าวตามพฤติกรรมระดับการผลิตเป็นต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนกำไรและกำหนดราคาขายสินค้า [7] จากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าปัญหาส่วนใหญ่ของวิสาหกิจชุมชนคือต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าและยกระดับผลิตภัณฑ์ ให้สามารถแข่งขันได้ในสภาวะการปัจจุบัน การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต การกำหนดราคาขายบนพื้นฐานข้อมูลต้นทุนเต็มและต้นทุนผันแปรช่วยให้วิสาหกิจสามารถนำไปวางแผนการผลิตได้อย่างมีหลักเกณฑ์ อนึ่งในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ถือการลงทุนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม หากกลุ่มวิสาหกิจมีแนวทางในการตัดสินใจอย่างง่ายด้วยวิธีการเปรียบเทียบรายได้ส่วนเพิ่มกับต้นทุนส่วนเพิ่มแล้ว เป็นการสร้างความมั่นใจในการลงทุนเพื่อการยกระดับผลิตภัณฑ์และสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น สร้างศักยภาพในการแข่งขันและความยั่งยืนด้วยคุณค่าผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัย การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและกำหนดราคาผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ: กลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดง อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขั้นตอนการผลิตผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ วิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์

กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มสมาชิกที่มีส่วนร่วมในการผลิตกระเป๋าเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางให้กลุ่มสมาชิกสามารถวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต กำหนดราคาขายสินค้าได้สูงขึ้นตามมูลค่าระดับผลิตภัณฑ์สร้างรายได้เพิ่มขึ้นและศักยภาพการแข่งขันอย่างยั่งยืนให้กับชุมชน และสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่นเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นฐานรากของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ (Objective)

1. เพื่อศึกษาบริบทและวิเคราะห์ขั้นตอนการผลิต ผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะของกลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดง อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนการผลิต ผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะของกลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดง
3. เพื่อกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะของกลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดง

การทบทวนวรรณกรรม (Review Literature)

แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผลิตภัณฑ์ชุมชน [8] หมายถึง สินค้าและบริการซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สามารถสื่อสารบริบทวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนนั้น อาจเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านหรือการใช้วัสดุประจำท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่เป็นงานที่ทำด้วยมือ (Hand Made) มีความโดดเด่นและแตกต่าง แสดงออกถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะวัฒนธรรม การพัฒนามูลค่าเพิ่มโดยการออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ [9] การกำหนดลักษณะรูปร่างขนาดและวัสดุที่จะนำมาเป็นภาชนะบรรจุให้เหมาะสมกับหน้าที่ใช้สอยตลอดจนกรรมวิธีการผลิตการบรรจุการเก็บรักษาและการขนส่ง โดยคำนึงถึงรูปทรงและการสื่อสารข้อมูลผลิตภัณฑ์ถึงผู้บริโภค การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง กระบวนการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่หรือการปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิม เพื่อยกระดับคุณภาพและสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งขัน รวมถึงการเพิ่มรูปแบบและขนาดของผลิตภัณฑ์ดังนั้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน เนื่องจากผู้บริโภคมักไม่ให้ความสนใจกับผลิตภัณฑ์ที่มีความซ้ำซาก ทั้งนี้ การพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนแต่ละประเภทจะมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะและบริบทของผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้น [10] การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสร้างมูลค่าเพิ่มในด้านด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ หีบห่อ กล่อง ฉลาก โลโก้ ข้อมูลผลิตภัณฑ์ และอัตลักษณ์ตราสินค้า ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนทำให้เกิดมาตรฐานการสร้างความได้เปรียบและความสามารถในการแข่งขัน และสื่อสารข้อมูลสินค้าไปยังลูกค้าได้

แนวคิดการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก

เศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน คือ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเอง มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน เอื้อให้เกิดการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็งจากการผลิต การแปรรูป การบริการ การตลาด การผลิตอาหารซึ่งเป็นความจำเป็นของการดำรงชีวิต โดยใช้ความรู้ที่สั่งสมในพื้นที่ หรือเอกลักษณ์วัฒนธรรม พัฒนาให้ทันสมัย พร้อมเทคนิคและวิทยาการเพื่อให้ผู้คนและชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองได้ มีรายได้มากกว่ารายจ่าย พัฒนาเป็นผู้ผลิตอย่างสร้างสรรค์ [2] ปัญหาอุปสรรคและความท้าทายการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คือ การบริหารจัดการ ด้านการตลาด ด้านการผลิต ด้านการจัดทำบัญชีอย่างเป็นระบบ เพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดการเข้าถึงข้อมูลได้ [4] การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์ โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น ผนวกกับระบบการการบริหารจัดการ ด้านการตลาด ด้านการผลิต และข้อมูลทางด้านบัญชีเป็นแนวทางการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก สร้างความมั่นคงทางด้านรายได้ พัฒนาธุรกิจชุมชนสู่การเป็นผู้ประกอบการอย่างยั่งยืน [10]

แนวคิดการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและกำหนดราคาผลิตภัณฑ์

แนวคิดต้นทุนการผลิต หมายถึง ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเพื่อได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ ซึ่งสามารถกำหนดได้ในรูปของหน่วยเงินตรา ในการคำนวณต้นทุนของสินค้าสามารถคำนวณได้ใน 2 ลักษณะ คือ 1) การคำนวณต้นทุนด้วยวิธีต้นทุนรวม (Full Costing) เป็นการคำนวณต้นทุนการรผลิตที่เกิดขึ้นทั้งหมดเป็นต้นทุนผลิตภัณฑ์ซึ่งประกอบด้วย วัตถุดิบทางตรง ค่าแรงงานทางตรง และค่าใช้จ่ายการผลิต ทั้งคงที่และผันแปร เป็นวิธีที่นิยมใช้ในการคำนวณต้นทุนเพื่อนำเสนองบการเงิน 2) การคำนวณต้นทุนด้วยวิธีต้นทุนผันแปร (Variable Costing) มีแนวคิดการคำนวณต้นทุนเมื่อมีการผลิตสินตค้า คำนวณเฉพาะต้นทุนผันแปรเท่านั้น ได้แก่ วัตถุดิบทางตรง ค่าแรงงานทางตรงและค่าใช้จ่ายในการผลิตผันแปร นำไปใช้ในการรายงานข้อมูลเฉพาะที่มีการผลิตเท่านั้น ส่วนค่าใช้จ่ายการผลิตคงที่เกิดขึ้นในระหว่างงวด ไม่ว่าจะผลิตหรือไม่ การกำหนดราคาผลิตภัณฑ์และกำไร

โดยกำหนดจากแนวคิดการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน และการกำหนดราคาขายตามวิธีกำไรบวกเพิ่ม (Markup) จากต้นทุน ซึ่งมี 2 แนวคิด ได้แก่ การกำหนดราคาจากวิธีต้นทุนเต็ม และการกำหนดราคาจากวิธีต้นทุนผันแปร11]]

ผ้าปาเต๊ะ

ผ้าบาติก (Batik) หรือ ผ้าปาเต๊ะ (Batek) [6]เป็นคำที่เรียกผ้าชนิดหนึ่งจากภาษามลายู หมายถึง งานศิลปะบนผืนผ้าที่เขียนด้วยขี้ผึ้งและย้อมสีในบริเวณที่เขียน โดยมีวิธีการทำให้เกิดลวดลายโดยการใช้จันติ้ง (Canting หรือ Tjanting) การจุ่มเทียนเขียนลวดลายเป็นงานหัตถอุตสาหกรรมและงานศิลปะ ซึ่งสามารถเขียนลวดลายและสีสันได้ตามที่ต้องการ จึงทำให้ผ้าปาเต๊ะมีความโดดเด่นที่แตกต่าง เป็นเอกลักษณ์พื้นถิ่นภาคใต้ เป็นเสน่ห์จากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรรมวิธีการผลิตคล้ายกับผ้าบาติกและมีลวดลายและความประณีตซับซ้อนกว่า

จากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตจากปัจจัยการผลิตโดยพิจารณาขั้นตอนการผลิต สามารถแยกประเภทต้นทุนการผลิตตามพฤติกรรมผันแปรและคงที่ ซึ่งทำให้มีข้อมูลเพื่อใช้ในการกำหนดราคาขายสินค้าอย่างง่ายจากต้นทุนที่เกิดขึ้นและบวกกำไรตามต้องการ โดยมีความสอดคล้องกับระดับผลิตภัณฑ์ เป็นการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนในการสร้างมูลค่าสินค้าและบริการตามคุณค่าของผลิตภัณฑ์ สร้างรายได้และอาชีพให้กับชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและกำหนดราคาผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก: กลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดง อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย

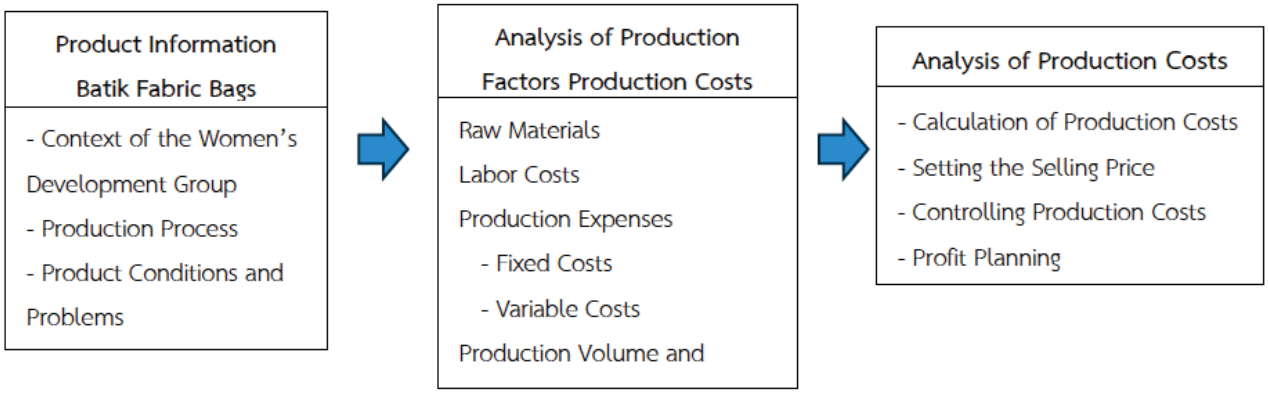

Figure 1: Conceptual framework

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview)การสนทนากลุ่ม (Focus group) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โครงการวิจัยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี เลขที่รับรอง SRU-EC 2023/055

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกกลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดง อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 80คน

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) ใช้วิธีการคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Select Sampling) เฉพาะคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตกระเป๋าผ้าปาเต๊ะ จำนวน 30 คน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบัญชีต้นทุน การกำหนดราคาการตลาดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Form) แบบสำรวจความพึงพอใจต่อการกำหนดราคา รูปแบบ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและนำผลการศึกษามาสร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาเนื้อหาให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการวิจัย แบ่งเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์กระเป๋า

ผ้าปาเต๊ะ ตอนที่ 2 ขั้นตอนการผลิตและต้นทุนการผลิต ตอนที่ 3 การวิเคราะห์เกี่ยวกับการคำนวณต้นทุนการผลิตและการกำหนดราคาขายสินค้า ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่เพิ่มเติม การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย นำแบบสัมภาษณ์ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) นำผลการพิจารณาไปวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item-Objective-Congruence : IOC) โดยทุกข้อมีค่ามากกว่า 0.50 คำถามที่มีความเที่ยงตรงสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินการเก็บข้อมูลดังนี้

1. เก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลักและจัดประชุมสนทนากลุ่มสัมภาษณ์ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มผู้ผลิต และศึกษาจากเอกสารในการจัดทำบัญชีและการจดบันทึกการผลิตของกลุ่ม เช่น ใบเสร็จรับเงิน ใบส่งสินค้า ทะเบียนสินค้า เพื่อกำหนดต้นทุนการผลิตตามขั้นตอนกระบวนการผลิต จัดประเภทต้นทุน กำหนดราคาขาย และปัญหาอุปสรรค

2. เก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เช่น คู่มือ เอกสารรายงานการประชุม บทความ วารสาร หนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนและการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

การวิเคราะห์ข้อมูล

กำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ ใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มด้วยค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ต้นทุนการผลิตผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ

2.1 การคำนวณต้นทุนการผลิต [11]

ต้นทุนการผลิต = วัตถุดิบทางตรง + ค่าแรงงานทางตรง + ค่าใช้จ่ายในการผลิต

3. การวิเคราะห์ต้นทุนและกำหนดราคาขายโดยวิธีอัตราบวกเพิ่ม (Markup) เพื่อวางแผนกำไรที่ต้องการ

3.1 กำหนดราคาขายจากต้นทุนรวม (Total cost) [12] [13]

ราคาขาย = ต้นทุนรวม + (อัตราการบวกเพิ่ม x ต้นทุนรวม)

$$\text{อัตราการบวกเพิ่ม} = \frac{\text{กำไรที่ต้องการ}}{\text{ต้นทุนทั้งหมด}}$$

3.2 กำหนดราคาขายจากต้นทุนผลิตภัณฑ์ (Product cost)

ราคาขาย = ต้นทุนผลิตภัณฑ์ + (อัตราการบวกเพิ่ม x ต้นทุนผลิตภัณฑ์)

$$\text{อัตราการบวกเพิ่ม} = \frac{\text{กำไรที่ต้องการ + ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร}}{\text{ต้นทุนการผลิต}}$$

$$\text{3.3 การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน} = \frac{\text{ต้นทุนคงที่}}{\text{ราคาขาย - ต้นทุนผันแปร}}$$

3.4 กำหนดราคาขายจากต้นทุนผันแปร (Variable cost)

ราคาขาย = ต้นทุนผันแปร + (อัตราการบวกเพิ่ม x ต้นทุนผันแปร)

$$\text{อัตราการบวกเพิ่ม} = \frac{\text{กำไรที่ต้องการ + ต้นทุนคงที่}}{\text{ต้นทุนผันแปร}}$$

4. คำนวณกำไรส่วนเพิ่ม [14]

กำไรส่วนเพิ่ม - ต้นทุนส่วนเพิ่ม = กำไรส่วนเกินจากการลงทุน (ตัดสินใจลงทุน)

ผลการศึกษา (Research Results)

กลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดง อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดจากการรวมกลุ่มของสมาชิกเพื่อสร้างอาชีพรายได้เสริม มีสมาชิกจำนวน 30 ราย เป็นเพศหญิงทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนใหญ่มีอายุ 51-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 80 มีระดับการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 30 ประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 50 มีรายได้ประมาณ 10,000-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40 กลุ่มพัฒนาสตรีฯ มีความชอบและหลงใหลในผ้าปาเต๊ะ ซึ่งเป็นผ้าพื้นถิ่นภาคใต้จึงมีแนวคิด

ต้องการอนุรักษ์และสร้างมูลค่าผ่านทุนทางวัฒนธรรม ผลิตเป็นสินค้าชุมชน “ผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ”เพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริมซึ่งทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าเดือนละ 5,000-6,000 บาท

Table 1. Classification of Production Costs for Batik Fabric Bag Product

Cost Type	Description
Direct Materials	Batik fabric, synthetic fibers, lining fabric, bottom plastic liner, zippers, metal handles, wooden handles, fabric handles
Direct Labor	Labor costs for pattern making, fabric cutting, and sewing
Manufacturing Overhead	Indirect materials costs (needles, thread, pins, paper, pencils, rulers, scissors) Packaging costs (fabric bags, paper bags) Other manufacturing expenses (electricity, labor for packaging, depreciation of equipment)

ผลการศึกษาขั้นตอนการผลิตผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ พบว่า ขั้นตอนการผลิตกระเป๋าผ้าปาเต๊ะ มีลำดับขั้นตอนดังนี้ 1) สร้างแบบกระเป๋า กำหนดขนาด ร่างแบบที่ต้องการในกระดาษสร้างแบบ 2) การตัดเย็บ ตัดผ้าตามแบบที่กำหนด เย็บผ้าที่ตัดมาทั้งสองชิ้นประกบเข้าหากัน 3) ติดหูกระเป๋าตามชนิดผลิตภัณฑ์ กระเป๋าปิ๊กแป๊กใช้หูเหล็ก กระเป๋าถือใช้หูไม้ กระเป๋าสะพายใช้สายเทปผ้า 4) ตรวจสอบความเรียบร้อย ตกแต่งให้สมบูรณ์

จากการศึกษาข้อมูลการผลิตกระเป๋าผ้าปาเต๊ะของกลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดงมีสินค้า 3 ชนิด ได้แก่ กระเป๋าถือปิ๊กแป๊ก กระเป๋าถือหูไม้ และกระเป๋ามีสายสะพาย พบว่ากลุ่มไม่ได้มีการจัดทำบัญชีและการคำนวณต้นทุนการผลิตตามหลักการบัญชี ประกอบกับทางกลุ่มประสบปัญหาเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ในปัจจุบันยังไม่เป็นมาตรฐานไม่เหมาะสมกับตัวสินค้า ทำให้สินค้าเสื่อมสภาพเร็วและไม่สร้างความโดดเด่น ผู้วิจัยจึงออกแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ที่มีความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์โดยใช้เป็นถุงผ้า 1 ชั้นและถุงกระดาษอีก 1 ชั้น ประกอบกับมีการสร้างแบรนด์และโลโก้ภายใต้ชื่อ “ญ หญิง” เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มและการจดจำในตัวสินค้าเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน ดังภาพที่ 2 (Figure 2)

Figure 2: Batik fabric bag products include clasp bags, wooden-handle handbags, shoulder bags, and packaging bags.

จากภาพที่ 2 (Figure 2) รูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะของกลุ่มพัฒนาสตรีย่านดินแดง ทั้ง 3 ชนิด ได้แก่ กระเป๋าถือปิ๊กแป๊ก กระเป๋าถือหูไม้ และกระเป๋าสะพาย และการพัฒนาออกแบบถุงบรรจุภัณฑ์ทั้งถุงผ้าและถุงกระดาษบนโลโก้ของกลุ่มฯ

Table 2. Calculation of Production Costs for Batik Fabric Bag Separated by Product Type

Items	Pickpack Bag Product (40 Bags)		Wooden Handle Handbag Product (30 Bags)		Shoulder Bag Product (30 Bags)	
	Amount (Unit)	Cost (Baht)	Amount (Unit)	Cost (Baht)	Amount (Unit)	Cost (Baht)
Direct Materials						
Batik Fabric	12 M	1,200	15 M	1,500	18 M	1,800
Synthetic Fiber	40 Pieces	400	30 Pieces	300	30 Pieces	300
Lining Fabric	40 Pieces	400	30 Pieces	450	30 Pieces	600
Bottom Plastic liner, zipper	80 Pieces	800	30 Pieces	240	30 Pieces	150
Metal Handles			60 Pieces	1200,		
Wooden Handles					30 Pieces	300
Fabric Handles, PP straps						
Direct Labors						
Labor Cost for Cutting, Sewing	12 Days	3,600	15 Days	4,500	12 Days	3,600
Manufacturing Overheads						
Indirect Material	40 Pieces	600	30 Pieces	600	30 Pieces	600
Other Manufacturing Overhead		800		800		800
Electricity costs		600		600		600
Depreciation						
Total Cost of Production		8,400		10,090		8,750
Cost per Unit		210		339.67		291.67

ผลการศึกษาจากตารางที่ 2 (Table 2) การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตกระเป๋าผ้าปาเต๊ะแยกตามประเภทสินค้า การคำนวณต้นทุนการผลิตด้วยวิธีต้นทุนเต็ม พบว่า กระเป๋าปิ๊กแป๊กจำนวนการผลิต 40 ใบ มีต้นทุนการผลิตรวม 8,400 บาท ต้นทุนผลิตใบละ 210 บาท กระเป๋าหูไม้ จำนวนการผลิต 30 ใบ มีต้นทุนรวม 10,090 บาท ต้นทุนผลิตใบละ 339.67 บาท และกระเป๋าสะพาย จำนวนการผลิต 30 ใบ มีต้นทุนรวม 8,750 บาท ต้นทุนผลิตใบละ 291.67 บาท และการคำนวณต้นทุนการผลิตด้วยวิธีต้นทุนผันแปร คำนวณเฉพาะวัตถุดิบทางตรง ค่าแรงงานทางตรงและค่าใช้จ่ายการผลิตผันแปร พบว่า กระเป๋า ปิ๊กแป๊กจำนวนการผลิต 40 ใบ มีต้นทุนการผลิตรวม 7,000 บาท ต้นทุนผลิตใบละ 175 บาท กระเป๋าหูไม้ จำนวนการผลิต 30 ใบ มีต้นทุนรวม 8,690 บาท ต้นทุนผลิตใบละ 289.67 บาท และกระเป๋าสะพาย จำนวนการผลิต 30 ใบ มีต้นทุนรวม 7,350 บาท ต้นทุนผลิตใบละ 245 บาท ต้นทุนการผลิตต่อใบคำนวณด้วยวิธีต้นทุนผันแปรมีต้นทุนต่ำกว่าการคำนวณด้วยวิธีต้นทุนเต็ม เนื่องจากค่าไฟฟ้าและค่าเสื่อมราคาซึ่งเป็นต้นทุนคงที่ ไม่ได้ถูกนำมาคำนวณเป็นต้นทุนการผลิต

Table 3. Costs and Returns from Selling Bags

Item	Pickpack Bag Product		Wooden Handle Handbag Product		Shoulder Bag Product	
	Amount (Baht)	Percentage	Amount (Baht)	Percentage	Amount (Baht)	Percentage
Selling Price	349	100.00	499	100.00	399	100.00
Production Cost	210	60.17	339.67	68.07	291.67	73.10
Gross Profit	139	39.83	159.33	31.93	107.33	26.90
Incremental Costs Packaging-Fabric Bag,Paper Bag	75		75		75	
New cost	285		414.67		366.67	

ผลการศึกษาจากตารางที่ 3 (Table 3) วิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนตามประเภทสินค้า พบว่า ผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดมีราคาขายและต้นทุนผลิตดังนี้ กระเป๋าปิ๊กแป๊กราคาขายเดิม 349 บาท ต้นทุนผลิต 210 บาท คิดเป็นร้อยละ 60.17 กระเป๋าหูไม้ราคาขายเดิม 499 บาท ต้นทุนผลิต 339.67 บาท คิดเป็นร้อยละ 68.07 บาท และ กระเป๋าสะพาย ราคาขายเดิม 399 บาท ต้นทุนผลิต 291.67 บาท คิดเป็นร้อยละ 73.10 บาท กลุ่มพัฒนาสตรีมีแนวคิดที่จะยกระดับสินค้าโดยจัดทำบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบถุงผ้าและถุงกระดาษทำให้มีต้นทุนส่วนเพิ่มใบละ 75 บาท

Table 4. Calculation of Selling Price Based on Full Costing and Variable Costing Methods

Items	Selling Price Based on Full Costing			Selling Price Based on Variable Costing		
	Pickpack Bag Product	Wooden Handle Handbag Product	Shoulder Bag Product	Pickpack Bag Product	Wooden Handle Handbag Product	Shoulder Bag Product
Direct Materials	145	198	180	145	192	180
Direct Labor	90	150	120	90	150	120
Manufacturing Overhead	50	66.67	66.67	15	20	20
Total Cost	285	415	367	250	362	320
Profit Margin (80%markup)	228	332	294	200	290	260
Selling Price	520	750	660	450	650	580

ผลการศึกษาจากตารางที่ 4 (Table 4) กำหนดราคาขายโดยใช้วิธีต้นทุนเต็ม และต้นทุนผันแปรโดยการบวกกำไรที่ต้องการ (markup) 80% (20% หักเป็นค่าบริหารจัดการของกลุ่ม) ดังนี้ กระเป๋าปิ๊กแป๊กมีราคาขายใบละ 450-520 บาท กระเป๋าหูไม้ใบละ 650-750 บาท และกระเป๋าสายสะพายใบละ 580-660 บาท การกำหนดราคาสูงและต่ำเพื่อเป็นทางเลือกให้ทางกลุ่มสามารถนำไปวางแผนการขายและตัดสินใจทางการตลาดได้ เช่นการทำโปรโมชั่นหรือการเสนอราคาขายในปริมาณมาก นอกจากนี้เมื่อพิจารณากำไรส่วนเพิ่มเปรียบเทียบกับต้นทุนส่วนที่เพิ่ม(บรรจุภัณฑ์ถุงผ้าและถุงกระดาษ) พบว่า กระเป๋า ปิ๊กแป๊ก มีกำไรส่วนเพิ่ม 26-96 บาท กระเป๋าหูไม้ มีกำไรส่วนเพิ่ม 76-176 บาท และกระเป๋าสายสะพาย มีกำไรส่วนเพิ่ม 106-186 บาท การพัฒนาผลิตภัณฑ์จึงเป็นวิธีการสร้างรายได้ ผลกำไรที่เพิ่มขึ้นจากผลิตภัณฑ์ชุมชน การวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจลงทุนพัฒนาผลิตภัณฑ์จึงใช้วิธีเปรียบเทียบรายได้ส่วนเพิ่มกับต้นทุนส่วน หรือกำไรส่วนที่เพิ่มขึ้น

สรุปและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปะเต๊ะของกลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดง อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย วัตถุดิบทางตรง ค่าแรงงานทางตรง และค่าใช้จ่ายการผลิต ซึ่งมีองค์ประกอบในการผลิตประกอบด้วย วัตถุดิบทางตรงได้แก่ ผ้าปาเต๊ะ ใยสังเคราะห์ ผ้าซับใน พลาสติกรองกัน ซิป หูเหล็ก หูไม้ หูผ้าและสาย PP ค่าแรงงานทางตรง ได้แก่ ค่าแรงงานตัดและเย็บ ค่าใช้จ่ายในการผลิต ได้แก่ วัสดุการผลิต(ด้าย เข็ม กระดาษสร้างแบบ ดินสอ ไม้บรรทัด กรรไกร) บรรจุภัณฑ์ (ถุงผ้าและถุงกระดาษ) ค่าใช้จ่ายการผลิตอื่น ๆ (ค่าไฟฟ้า ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์) ในการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต สามารถวิเคราะห์ได้ 2 วิธี 1) การคำนวณต้นทุนด้วยวิธีต้นทุนเต็ม (Full cost) ต้นทุนการผลิตของผลิตภัณฑ์กระเป๋าปิ๊กแป๊ก กระเป๋าหูไม้ และกระเป๋าสายสะพาย มีต้นทุนใบละ 210, 339.67 และ 291.67 บาท ตามลำดับ 2) การคำนวณต้นทุนด้วยวิธีต้นทุนผันแปร(Variable/Direct cost) ต้นทุนการผลิตของผลิตภัณฑ์กระเป๋าปิ๊กแป๊ก กระเป๋าหูไม้ และกระเป๋าสายสะพาย มีต้นทุนใบละ 175, 293 และ 245 บาทตามลำดับ การวิเคราะห์ต้นทุนด้วยวิธีต้นทุนผันแปรใช้เพียงต้นทุนวัตถุดิบ ค่าแรงงานและค่าใช้จ่ายผลิตผันแปรมาวิเคราะห์เท่านั้นจึงทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำกว่าการคำนวณด้วยวิธีต้นทุนเต็มที่นำปัจจัยการผลิตทั้งวัตถุดิบ ค่าแรงงานและค่าใช้จ่ายการผลิตผันแปรและคงที่มารวมคำนวณ ความแตกต่างที่เกิดขึ้นเนื่องจากการวิเคราะห์ต้นทุนด้วยสองวิธีดังกล่าว คือ การวิเคราะห์ต้นทุนด้วยวิธีต้นทุนเต็มต้นทุนการผลิตจะมีค่าสูงกว่าวิธีต้นทุนผันแปร ซึ่งวิธีนี้จะครอบคลุมทุกค่าใช้จ่ายคงที่ที่เกิดขึ้น [15-16] แต่การวิเคราะห์ต้นทุนด้วยวิธีต้นทุนผันแปร ต้นทุนการผลิตจะมีค่าน้อยกว่าวิธีต้นทุนเต็มเป็นการวิเคราะห์เฉพาะต้นทุนหลักทางตรงที่เกิดขึ้นจากการผลิตเท่านั้น อนึ่งในการคำนวณต้นทุนการผลิตด้วยวิธีต้นทุนเต็มนั้น ถือเป็นวิธีที่ง่าย ได้รับความนิยม เป็นวิธีที่สอดคล้องกับหลักการบัญชีทั่วไปและใช้ในการนำเสนอรายงานทางการเงินแต่ไม่ได้สะท้อนคุณค่าของผลิตภัณฑ์ [17-18] พบว่าการคำนวณต้นทุนด้วยวิธีนี้ควรพิจารณาคู่กับการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนเพื่อใช้ในการวางแผนการผลิต เพื่อคำนวณจำนวนสินค้าขั้นต่ำที่ต้องใช้ต้นทุนคงที่ให้หมดลง ลดภาระและความเสี่ยงจากการขาดทุนในการขายสินค้า สำหรับการคำนวณต้นทุนการด้วยวิธีต้นทุนผันแปร ต้นทุนการผลิตที่ได้สามารถนำไปใช้กำหนดราคาขายเพื่อแข่งขันทางการตลาด [19-21] ใช้กลยุทธ์การเข้าถึงสินค้าสำหรับลูกค้ารายใหม่ กำหนดราคาการขายส่งในปริมาณมากและการทำโปรโมชั่นเพื่อสร้างกระแสเงินสดได้ กลุ่มพัฒนาสตรีฯ เมื่อเข้าใจวิธีการใช้ประโยชน์จากการคำนวณต้นทุนทั้งสองวิธีแล้ว พบว่าสามารถนำไปจัดสัดส่วนการผลิตและวางแผนการขายตามต้นทุนที่เกิดขึ้น สร้างความมั่นใจในการกำหนดราคาขาย สามารถเจรจาต่อรองโดยใช้ข้อมูลต้นทุนการผลิตเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์

กลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดงมีความต้องการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าเพื่อแก้ปัญหาสินค้าเสื่อมสภาพและต้องการสร้างตราสินค้า เพื่อสร้างอัตลักษณ์และการจดจำในสินค้าชุมชนซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ภาพลักษณ์และยกระดับผลิตภัณฑ์สามารถกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ในระดับที่สูงขึ้น [22] วิสาหกิจชุมชนมีความจำเป็นต้องยกระดับผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างเอกลักษณ์ ภาพลักษณ์ใหม่เพื่อปรับผลิตภัณฑ์ให้อยู่ในตำแหน่งที่สามารถกำหนดราคาขายได้ สร้างรายได้และความยั่งยืนให้กับชุมชน กลุ่มพัฒนาสตรีใช้วิธีการตัดสินใจภายใต้การวิเคราะห์ต้นทุนส่วนเพิ่ม ในการพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์โดยการออกแบบบรรจุภัณฑ์และโลโก้ ใช้การวิเคราะห์ต้นทุนส่วนเพิ่มเปรียบเทียบกับรายได้ส่วนเพิ่ม พบว่า การจัดทำโลโก้และบรรจุภัณฑ์ใหม่มีต้นทุนชุดละ 75 บาท ในขณะที่ทางกลุ่มสามารถกำหนดราคาขายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม กระเป๋าปิ๊กแป๊กมีราคาขายเดิมใบละ 349 บาท ราคาใหม่เป็น 450-520 บาท ราคาขายเพิ่มขึ้น 101-171 บาท กระเป๋าหูไม้ราคาขายเดิมใบละ 499 บาท ราคาใหม่เป็น 650-750 บาท ราคาขายเพิ่มขึ้น 151 – 251 บาท และกระเป๋าสายสะพายเดิมใบละ 399 บาท ราคาใหม่เป็น 580-660 บาท ราคาขายเพิ่มขึ้น 181 – 261 บาท จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ทำให้รายได้ส่วนเพิ่มมากกว่าต้นทุนส่วนเพิ่ม หรือสรุปได้ว่า กลุ่มพัฒนาสตรีฯ มีกำไรเพิ่มขึ้นจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ด้วยแนวคิดการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการวิเคราะห์ด้วยวิธีกำไรส่วนเกินจึงเป็นการเปรียบเทียบแบบง่าย ทำให้กลุ่มพัฒนาสตรีฯ มีความมั่นใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในครั้งต่อไปได้ สร้างความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มและแนวคิดพื้นฐานในการวิเคราะห์ต้นทุน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษาการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและกำหนดราคาผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก : กลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดง อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ จากการศึกษาพบว่า

1. การพิจารณาขั้นตอนการผลิตและจัดประเภทต้นทุนเป็นแบบคงที่และต้นทุนผันแปรช่วยให้มีข้อมูลในการวิเคราะห์ต้นทุนและกำหนดราคาขายสินค้า

2. การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตควรใช้ทั้งวิธีคำนวณต้นทุนรวมควบคู่กับวิธีคำนวณต้นทุนผันแปร เพื่อลดความเสี่ยงจากการขาดทุน สินค้าที่กำหนดราคาโดยวิธีต้นทุนรวมจะแบกรับภาระต้นทุนคงที่ ส่วนสินค้าที่กำหนดราคาโดยวิธีต้นทุนผันแปรเป็นส่วนที่สร้างกำไร การกำหนดราคาด้วยสองวิธีนี้จะทำให้มีหลายระดับราคาในการจัดทำโปรโมชั่นและการเข้าถึงของลูกค้า

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า เป็นการตัดสินใจด้วยการวิเคราะห์ต้นทุนเปรียบเทียบระหว่างรายได้ส่วนเพิ่มกับต้นทุนส่วนเพิ่ม พิจารณากำไรส่วนเพิ่มที่ได้รับ

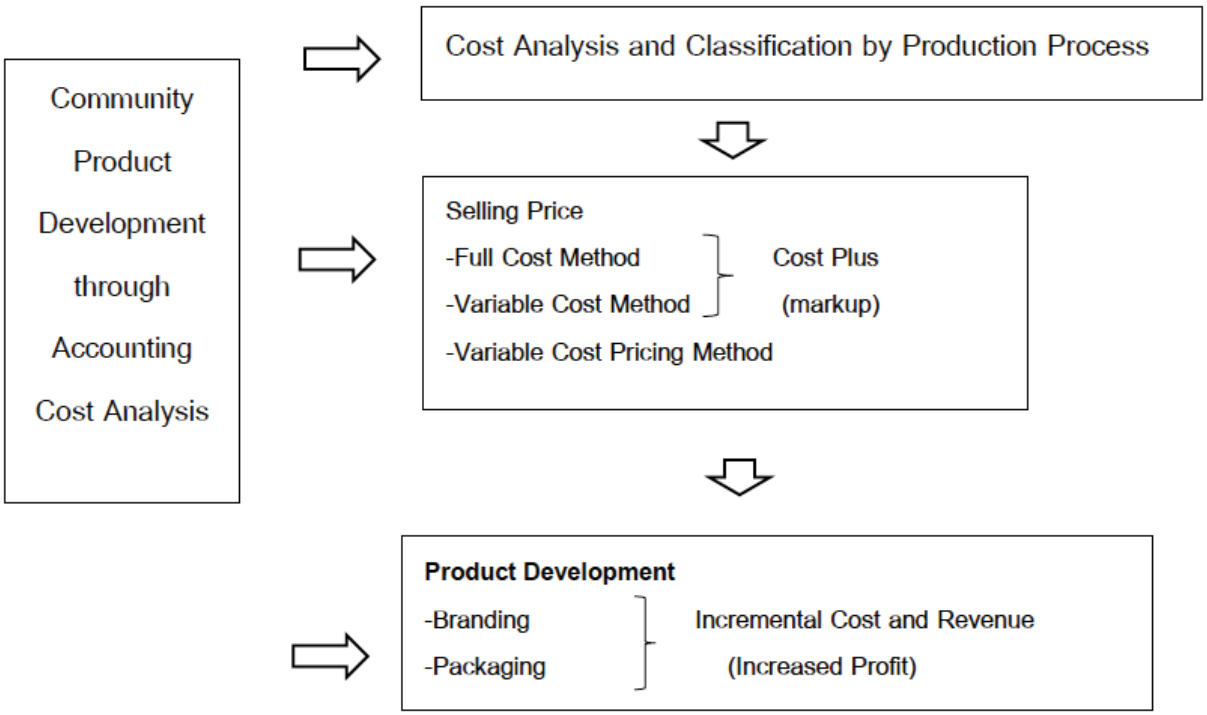

Figure 3. Demonstrates the knowledge of community product development through production cost analysis.

สรุป

1. ผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าปาเต๊ะ ของกลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดงผลิตจากผ้าปาเต๊ะที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นถิ่นภาคใต้ เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนทางวัฒนธรรมผ่านผลิตภัณฑ์ชุมชน มีขั้นตอนการผลิต 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างรูปแบบ แบบผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด 2) การตัดและเย็บ 3) การติดหูและประดับ 4) การบรรจุภัณฑ์และตรวจความเรียบร้อย สินค้ามี 3 ชนิด ได้แก่ กระเป๋าปิ๊กแป๊ก กระเป๋าหูไม้ และกระเป๋าสายสะพาย จากขั้นตอนมีปัจจัยผลิตดังนี้ วัตถุดิบทางตรงได้แก่ ผ้าปาเต๊ะ ใยสังเคราะห์ ผ้าซับใน พลาสติกรองก้น ซิป หูเหล็ก หูไม้ หูผ้าและสาย PP ค่าแรงงานทางตรง ได้แก่ ค่าแรงงานตัดและเย็บ ค่าใช้จ่ายในการผลิต ได้แก่ วัสดุการผลิต(ด้าย เข็ม กระดาษสร้างแบบ ดินสอ ไม้บรรทัด กรรไกร) บรรจุภัณฑ์ (ถุงผ้าและถุงกระดาษ) ค่าใช้จ่ายการผลิตอื่น ๆ (ค่าไฟฟ้า ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์) จากปัญหาบรรจุภัณฑ์ที่ไม่เหมาะสม ได้มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์และแบรนด์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน

2. การวิเคราะห์ต้นทุนผลิตภัณฑ์ชุมชน ใช้วิธีการคำนวณต้นทุนการผลิตด้วยวิธีต้นทุนเต็ม จากปัจจัยการผลิต ซึ่งประกอบด้วยวัตถุดิบทางตรง ค่าแรงงานทางตรงและค่าใช้จ่ายการผลิต ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากขั้นตอนการผลิตและพิจารณาพฤติกรรมของต้นทุนเพื่อจัดประเภทเป็นต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปรเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจกำหนดปริมาณการผลิต จากความรู้ในการคำนวณต้นทุนทำให้เกิดการกำหนดราคาขายใหม่และมีการกำหนดจ่ายค่าจ้างแรงงานได้อย่างเหมาะสม ทางกลุ่มจึงได้จ่ายค่าแรงงานที่เกิดจากในการผลิต เพื่อให้เกิดการจ้างงานและสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่มที่ทำหน้าที่ตัดเย็บได้อย่างเหมาะสม

3. การกำหนดราคาขาย ด้วยการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต สามารถกำหนดราคาขายได้ 2 แนวทาง คือ 1)การกำหนดราคาขายด้วยวิธีต้นทุนเต็ม และ 2)การกำหนดราคาขายด้วยวิธีต้นทุนผันแปร ซึ่งการกำหนดราคาโดยใช้ต้นทุนการผลิตบวกกำไรที่ต้องการดังกล่าวเป็นวิธีที่ง่าย และเป็นวิธีที่ยอมรับโดยทั่วไป ซึ่งสามารถนำไปวิเคราะห์การวางแผนกำไรเพื่อกำหนดจำนวนการผลิตได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. กลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลย่านดินแดง สามารถนำกระบวนการจัดทำบัญชีและวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตไปใช้อย่างเป็นระบบ โดยพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชี และการเก็บข้อมูลรายละเอียดทางการบัญชีต้นทุนเพื่อให้กลุ่มมีข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนการผลิต การตัดสินใจและควบคุมการดำเนินงานต่อไป

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำรูปแบบการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต การกำหนดราคาขาย การวางแผนการผลิตและการจัดการทางการตลาด ด้วยการจัดการข้อมูลทางการบัญชีต้นทุน เพื่อให้เกิดการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสร้างความเข้มแข็งแก่เศรษฐกิจฐานรากอย่างมีส่วนร่วม หรือปรับใช้กับกลุ่มอาชีพอื่นหรือผลิตภัณฑ์อื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในวงกว้างต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาและทำการวิจัยด้านการวิเคราะห์ต้นทุนและการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ชุมชนชนิดอื่นเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก เช่น สินค้าเกษตร สินค้าแปรรูปเกษตรอื่น

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] National Statistical Office, Ministry of Digital Economy and Society. (2024). *Summary of the household socio-economic survey*. http://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2024/20240508082744_74896.pdf

[2] Institute of Community Organization Development (Public Organization), Ministry of Social Development and Human Security. (2016). Support Manual for Community Economy and Capital Development.https://web.codi.or.th/printing_media/20160702-5009/

[3] Pornsuttichaipong, A., Srichad, A., & Phutchu, S. (2022). Strengthening economic foundations to enhance theeconomy, society, and to secure income. *Journal of Arts Management, 6*(2), 932–948. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jam/article/view/256012

[4] Office of Trade Policy and Strategy, Ministry of Commerce. (2023). *Study report on the development of the potential of community enterprises and social enterprises to upgrade the grassroots economy*. https://tpso.go.th/document/2305-0000000580

[5] Hossain, M. (2016). Grassroots innovation: A systematic review of two decades of research. *Journal of Cleaner Production, 137*, 973–981. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.07.098

[6] Kongkhum, S., Kongkhum, K., Yodrabum, S., & Choosungkit, A. (2021). A study on batik to enhance the local identity of Nakhon Si Thammarat Province: A case study, Batik Samphaothong Group of Tai Samphao Sub-district, Phra Phrom District, Nakhon Si Thammarat Province. *Narkbhutparitat Journal, 13*(2), 32–49. https://search.tci-thailand.org/article.html?article_id=645475

[7] Srika, W., Kamchai, K., Pongwiritthon, K., Chaiyo, W., & Panturee, W. (2020). Production cost analysis for profit planning of cape gooseberry products: Group of Kae Noi Royal Project cooperative members. *Economics and Business Administration Journal, Thaksin University, 15*(2), 53–70. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/ecbatsu/article/view/259625

[8] Department of Community Development (CDD), Ministry of Interior. (2019). *Community products*. https://cep.cdd.go.th/otop-data/C-otop

[9] Supachariyawat, A. (2021). Guidelines for the development of community products for export: Case study, Thai silk product of Baan Suksamran in Sa Kaeo Province. *Journal of Liberal Arts and Service Industry, 5*(1), 429–444. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/JLASI/article/view/252253/169815

[10] Gutterman, A. (2023). *Traditional product development process*. Wiley. https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4569485

[11] Hossain, M. (2018). Grassroots innovation: The state of the art and future perspectives. *Technology in Society, 55*, 63–77. https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2018.06.008

[12] Eua-jirapongpan, S. (2020). *Management accounting* (3rd ed.). McGraw-Hill.

[13] Phachongwong, P. (2018). *Management accounting* (3rd ed.). Saengdao.

[14] Archawanantakul, S. (2020). *Accounting for management*. Jamjuree Products.

[15] Khongsanthia, C., & Nakmai, C. (2024). Development process to upgrade products of the Roi Mountain Wild Honey Community Enterprise Group, Ngiu Sub-district, Sangkhom District, Nong Khai Province. *Nakhon Phanom University Journal of Humanities and Social Sciences, 14*(1), 185–198. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/npuj

[16] Nusit, A., Sittioum, R., Intawong, T., Pongaem, N., & Sangnak, W. (2019). Cost analysis and cost structure of tamarind processing of community enterprises: Processed Tamarind Group, Boon Kong Farm, Wang Chom Sub-district, Mueang District, Phetchabun Province. *Journal of Management Science Pibulsongkram Rajabhat University, 1*(2), 31–41. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmspsru/article/view/240796/163766

[17] Thanaanawat, P., & Wangtichob, P. (2024). Analysis of production costs and return on investment of plastic woven products by the Sripran Housewife Group, Sa Wang Ha District, Ang Thong Province. *Journal of Management Science Review, 26*(1), 177–190. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/msaru/article/view/275388

[18] Kiniphan, P. (2023). Cost analysis and guidelines for determining sales prices based on the cost method of plastic woven bag products of Ban Kham Pom Community Enterprise, Suan Mon Subdistrict, Manchakhiri District, Khon Kaen Province. *NEU Academic and Research Journal, 13*(4), 298–309. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/neuarj/article/view/269262

[19] Chumvichien, S., & Kullachai, P. (2018). Knowledge management analysis of production costs: Phutara Products Community Enterprise, Kut Mak Fire Sub-district, Nong Wua So District, Udon Thani Province. In *Proceedings of the 58th Kasetsart National Conference* (pp. 455–462). https://doi.org/10.14457/KU.res.2020.258

[20] Hunnark, C., Fuengchan, S., & Montriwat, P. (2019). Guidelines for the development of the accounting system for Mahasawat Housewives Agricultural Community Enterprise Group, Salaya Sub-district, Phutthamonthon District, Nakhon Pathom Province. *Valaya Alongkorn Review (Humanities and Social Sciences), 9*(1), 85–97. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/var/article/view/186005

[21] Rattanaprom, T., Pattnawong, N., Prasopsook, N., & Petpradub, N. (2021). Cost and return analysis of zip-around box products from krajood raya: Case study of community enterprises in Krajood Product Processing Group, Ban Prukab Daeng, Phriwan Sub-district, Tak Bai District, Narathiwat Province, to determine the appropriate selling price. In *Proceedings of the 12th Hatyai National and International Conference* (pp. 1531–1544). https://www.hu.ac.th/conference/conference2021/Proceeding/doc/04%20BU/110-BU%20(P.1531%20-%201544).pdf

[22] Inthapantee, P., Suknu, P., Jantrawong, J., & Nuanla-ong, P. (2023). Development of accounting system and cost management for community product promotion of Ban Nikhom Community Enterprise Group, Mueang District, Surat Thani Province. *Wichayawichak Journal, 6*(4), 145–162. https://doi.org/10.14456/jra.2023.83

PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

Resilience among Adolescents with Depression: A Qualitative Study
การฟื้นพลังทางจิตใจของวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้า: การวิจัยเชิงคุณภาพ

Nattaka Sanguanwong[1], Sukanya Boonsri[1], Saiphin Siharak[1], Watcharaporn Khuanwang[1] and Withawat Penphu[1*]
ณัฐกา สงวนวงษ์[1] สุกัญญา บุญศรี[1] สายพิน สีหรักษ์[1] วัชราภรณ์ เขื่อนวัง[1] และวิทวัส เพ็ญภู่[1*]

[1] Faculty of Technical Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Pathum Thani, 12110, Thailand
[1] คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปทุมธานี 12110
* Correspondence: withawat_p@rmutt.ac.th

Citation:
Sanguanwong, N.; Boonsri, S.; Siharak, S.; Khuanwang, W.; Penphu, W. (2026). A qualitative Study of psychological resilience recovery among adolescents with depression. *Parichart J. 39*(4), 135-148. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.281423

Article history:
Received: June 11, 2025
Revised: January 8, 2026
Accepted: January 8, 2026

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University

Abstract:

Background and Objectives: Depression is a significant global mental health problem, particularly among adolescents and young adults.The mental health check-in data from the Department of Mental Health shows that 29.51% of Thai youth under the age of 20 are at risk of depression. Studies have shown that resilience is a critical protective factor and a key predictor of recovery from depressive episodes. However, studies exploring resilience among adolescents with depression remain scarce, particularly within the Thai context. Therefore, this study aims to explore the lived experiences of resilience among adolescents who have experienced depression

Methods: This qualitative study employed a phenomenological approach. The target group consisted of late adolescents aged 18–25 years who had experienced depressive symptoms continuously for at least 3 months and had received treatment. At the time of the study, they had been symptom-free for more than 1 year. Informants were selected through purposive sampling based on specified criteria. Access to key informants began with a first informant who was recommended, followed by snowball sampling, in which each informant referred the next. A total of 7 informants were gradually recruited through this process. The research instrument was a semi-structured in-depth interview guide developed by the researcher. Data were analyzed using content analysis, and qualified experts validated the findings.

Results: The experience of psychological resilience among adolescents with depression comprised five key themes: (1) self-acceptance and openness to healing; (2) life purpose and meaning, consisting of 2.1 committing to recovery from depression, 2.2 envisioning meaningful future goals, and 2.3 establishing daily life objectives; (3) new experiences and environmental change, consisting of 3.1 generating joy through new activities, 3.2 discovering self-worth through bringing happiness to others, and 3.3 connecting with the outside world and engaging with new environments; (4) supportive relationships and social support, consisting of 4.1 seeking and receiving support from social networks, 4.2 restoring family relationships, 4.3 receiving family support, and 4.4 establishing new supportive relationships; and (5) new cognitive approaches and coping strategies, consisting of 5.1 adopting new perspectives to reduce suffering, and 5.2 implementing new coping strategies in various situations.

Application of this study: Teachers, lecturers, educational personnel, psychologists, and adolescent counselors can apply this knowledge to design mental health care guidelines

and develop resilience-building programs for adolescents to prevent future problems.

Conclusions: Thai adolescents with depression can rebuild their psychological resilience through a process that begins with self-acceptance and willingness to engage in treatment, followed by cultivating a sense of purpose, engaging with new social environments, establishing supportive relationships, accessing multidimensional social support, and reframing their perspectives toward life.

Keywords: Resilience; Depression; Adolescents

บทคัดย่อ:

ที่มาและวัตถุประสงค์: ภาวะซึมเศร้าเป็นปัญหาด้านสุขภาพจิตที่สำคัญระดับโลก โดยเฉพาะสำหรับวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ข้อมูลจาก Mental Health Check-in ของกรมสุขภาพจิต พบว่าเยาวชนไทยอายุต่ำกว่า 20 ปี มีภาวะเสี่ยงซึมเศร้าร้อยละ 29.51 มีการศึกษาที่พบว่าความสามารถในการฟื้นพลังทางจิตใจเป็นหนึ่งในปัจจัยป้องกันและปัจจัยทำนายการฟื้นตัวจากภาวะซึมเศร้าที่สำคัญ แต่การศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการฟื้นพลังทางจิตใจของวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้ายังมีน้อยมากโดยเฉพาะในบริบทสังคมไทย งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาความสามารถในการฟื้นพลังทางจิตใจของวัยรุ่นที่เคยผ่านประสบการณ์ซึมเศร้า

ระเบียบวิธีการศึกษา: เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวปรากฏการณ์วิทยา กลุ่มเป้าหมายเป็นวัยรุ่นตอนปลาย อายุ 18 – 25 ปี ที่เคยมีอาการของภาวะซึมเศร้าต่อเนื่อง 3 เดือนขึ้นไป และเคยได้รับการรักษา ปัจจุบันไม่มีอาการมานานกว่า 1 ปี การเลือกผู้ให้ข้อมูลเป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ตามคุณลักษณะที่กำหนด การเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลหลักเริ่มจากผู้ให้ข้อมูลคนแรกที่ได้รับการแนะนำมา และใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบลูกโซ่ (snowball) โดยผู้ให้ข้อมูลคนแรกแนะนำผู้ให้ข้อมูลคนต่อไป ผู้ให้ข้อมูลค่อยๆ ปรากฏตัวขึ้นรวม 7 คน เครื่องมือการวิจัยคือแนวคำถามกึ่งโครงสร้างสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา มีการตรวจสอบยืนยันผลการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการศึกษา: สรุปประสบการณ์การฟื้นพลังทางจิตใจของวัยรุ่นจากภาวะซึมเศร้า 5 ประเด็น เริ่มต้นจาก 1. การยอมรับตนเองและเปิดใจรักษา 2. การมีเป้าหมายและความหมายในชีวิต ประกอบด้วย 2.1 การมุ่งมั่นที่จะหายจากความซึมเศร้า 2.2 การมองเห็นเป้าหมายที่มีความหมายในอนาคต 2.3 การมีเป้าหมายให้ชีวิตในทุกวัน 3. การสร้างประสบการณ์ใหม่และเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมใหม่ ประกอบด้วย 3.1 การสร้างยาความสุขด้วยกิจกรรมใหม่ๆ 3.2 การพบคุณค่าตัวเองจากการสร้างสุขให้คนอื่น 3.3 การเชื่อมโยงกับโลกภายนอกและออกสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ 4. ความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลและการสนับสนุนทางสังคม ประกอบด้วย 4.1 การแสวงหาและได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายทางสังคม 4.2 การฟื้นคืนความสัมพันธ์กับครอบครัว 4.3 การสนับสนุนจากครอบครัว 4.4 การสร้างความสัมพันธ์ใหม่ที่เกื้อกูล 5. การปรับวิธีคิดและวิธีการใหม่ในการรับมือกับปัญหา ประกอบด้วย 5.1 เปลี่ยนมุมคิดใหม่ให้ไม่ทุกข์ 5.2 เปลี่ยนการรับมือใหม่ในสถานการณ์ต่างๆ

การประยุกต์ใช้: ครู อาจารย์ บุคลากรการศึกษา นักจิตวิทยา ผู้ให้การปรึกษาวัยรุ่น สามารถนำองค์ความรู้นี้ไปใช้ในการออกแบบแนวทางการดูแลทางด้านจิตใจ การพัฒนาโปรแกรมเสริมพลังทางจิตใจสำหรับวัยรุ่นเพื่อป้องกันปัญหาในอนาคตได้

บทสรุป: วัยรุ่นไทยที่มีภาวะซึมเศร้าสามารถฟื้นพลังทางจิตใจตนเองจากภาวะซึมเศร้าได้ โดยเริ่มจากการยอมรับตนเองเพื่อเข้าสู่การรักษา การมีเป้าหมายชีวิต การพาตัวเองออกสู่สังคมใหม่ การสร้างความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล การเข้าถึงการสนับสนุนทางสังคมในหลายมิติ และการปรับมุมมองความคิดใหม่

คำสำคัญ: การฟื้นพลังทางจิตใจ ภาวะซึมเศร้า วัยรุ่น

บทนำ (Introduction)

ภาวะซึมเศร้าเป็นปัญหาด้านสุขภาพจิตที่สำคัญระดับโลก โดยเฉพาะในวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้น [1] จากรายงานขององค์การอนามัยโลกพบว่าวัยรุ่นอายุ 15 -19 ปี เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงต่อภาวะซึมเศร้า คิดเป็นร้อยละ 14-15 ของประชากรวัยรุ่นทั่วโลก [2] สำหรับประเทศไทย ข้อมูล Mental Health Check-in ของกรมสุขภาพจิต พบว่าเยาวชนไทยอายุต่ำกว่า 20 ปี มีความเครียดสูงร้อยละ 24.83 มีภาวะเสี่ยงซึมเศร้าร้อยละ 29.51 และเสี่ยงฆ่าตัวตายสูงถึงร้อยละ 20.35 ซึ่งเป็นตัวเลขที่สูงกว่าช่วงวัยทั่วไป [3] งานวิจัยของไทยที่ศึกษาวัยรุ่นตอนปลาย อายุ 17-24 ปี ในเขตอำเภอเมืองจำนวน 160 คน พบวัยรุ่นตอนปลายมีภาวะซึมเศร้าร้อยละ 51.25 โดยมีภาวะซึมเศร้ารุนแรงร้อยละ 26.25 ซึ่งเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูง [4] ภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่นตอนปลายจึงเป็นประเด็นปัญหาด้านสุขภาพจิตสำคัญ ที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของวัยรุ่นจนถึงวัยผู้ใหญ่

ภาวะซึมเศร้าที่เกิดขึ้นในวัยรุ่นมีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลากหลายปัจจัยมาก ทั้งปัจจัยด้านชีวภาพ ที่เกี่ยวกับพันธุกรรม สารสื่อประสาทในสมอง และปัจจัยทางจิตสังคม ในด้านความคิด อาทิ การมีความคิดเชิงลบ [5-6] ความคิดแบบคนสมบูรณ์แบบ [5] ในด้านครอบครัวและความสัมพันธ์ อาทิ วิธีการอบรมเลี้ยงดู ความขัดแย้งในครอบครัว การขาดปฏิสัมพันธ์และพื้นที่กิจกรรมร่วมกับผู้อื่นทำให้มีความโดดเดี่ยวทางจิตใจ [4,7] การผิดหวังในความรัก การประสบเหตุการณ์เชิงลบในชีวิต [4,8] การถูกรังแกทั้งในโลกจริงและในโลกออนไลน์ [9-10] และยังมีแรงกดดันจากสังคม เช่น ความกดดันด้านการเรียน ความคาดหวังสูงจากครอบครัว ครู [11] รวมทั้งอิทธิพลของโซเชียลมีเดีย การเปิดรับสื่อออนไลน์อย่างต่อเนื่องและมากเกินไป การเปรียบเทียบตัวเองกับเพื่อน [12] การเผชิญกับความท้าทายหลายด้านพร้อมกันในช่วงวิกฤตชีวิตเป็นปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นเปราะบางต่อปัญหาสุขภาพจิตมากขึ้น สร้างผลกระทบต่อการศึกษา ความสัมพันธ์ทางสังคม และสุขภาพในระยะยาว [13]

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางปัจจัยที่ท้าทายต่อวัยรุ่นดังกล่าวมา ผู้วิจัยในฐานะครูที่ทำงานให้คำปรึกษาวัยรุ่นตอนปลายซึ่งเป็นนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาพบว่า มีนักศึกษาจำนวนหนึ่งที่เคยมีประสบการณ์ของภาวะซึมเศร้าไปจนถึงได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคซึมเศร้าที่สามารถปรับตัวและฟื้นตัวจากภาวะซึมเศร้าได้ ข้อมูลนี้สะท้อนถึงการฟื้นพลังทางจิตใจ (Psychological Resilience) ของวัยรุ่น ซึ่งเป็นกระบวนการพลวัตที่สะท้อนความสามารถทางจิตใจของบุคคลในการปรับตัวและฟื้นตัวกลับสู่สภาวะปกติ ภายหลังที่พบกับสถานการณ์วิกฤต ความทุกข์ยากลำบากในชีวิต ที่ทำให้เกิดความตึงเครียดอย่างหนัก โดยนำทรัพยากรจากภายในและภายนอกตนเองมาใช้นำตนเองสู่สภาวะสมดุลของชีวิตได้ นอกจากช่วยให้บุคคลผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคและโดยยังคงรักษาความสุขในชีวิตได้แล้ว มากไปกว่านั้นคือการสามารถเรียนรู้และเติบโตยิ่งขึ้นหลังจากการผ่านพ้น [14-16] และการฟื้นพลังทางจิตใจหรือภูมิคุ้มกันทางใจนั้นเป็นคุณลักษณะที่เชื่อว่าสามารถเสริมสร้างขึ้นได้ [5,16]

งานวิจัยจำนวนมากยืนยันถึงความสามารถในการฟื้นพลังทางจิตใจว่ามีอิทธิพลต่อภาวะซึมเศร้า การศึกษาของนงนุช พลรวมเงิน และคณะ [17] ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของความสามารถในการฟื้นพลังทางจิตใจกับปัญหาสุขภาพจิตในวัยรุ่นตอนปลายในเขตเมืองที่เป็นกลุ่มนักศึกษาอายุ 18-21 ปี พบว่า ความสามารถในการฟื้นพลังทางจิตใจเป็นปัจจัยป้องกันที่สำคัญต่อการเกิดปัญหาสุขภาพจิตในวัยรุ่นตอนปลายทั้งความเครียด ความวิตกกังวล และภาวะซึมเศร้า เช่นเดียวกับการศึกษาในวัยรุ่นอายุ 10-25 ปี ในต่างประเทศ พบว่า วัยรุ่นที่มีความสามารถในการฟื้นพลังทางจิตใจสูงมีแนวโน้มมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้นและมีอาการซึมเศร้าน้อยลงอย่างมีนัยสำคัญ [18] ความสามารถในการฟื้นพลังทางจิตใจจึงพบว่าเป็นทั้งปัจจัยทำนายการฟื้นตัวจากภาวะซึมเศร้าและปัจจัยป้องกันการเกิดของภาวะซึมเศร้า [4,18]

จากข้อมูลดังกล่าว สะท้อนให้เห็นสถานการณ์ของภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่นว่าเป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการใส่ใจผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการดูแลวัยรุ่นที่ควรมีเข้าใจในประเด็นนี้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นเพื่อการรู้เท่าทันและเตรียมการรับมือที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม แม้เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับภาวะซึมเศร้าวัยรุ่นและการฟื้นพลังทางจิตใจในวัยรุ่นจะมีมากขึ้น แต่ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในเชิงปริมาณ ขณะที่การศึกษาเชิงคุณภาพที่มุ่งทำความเข้าใจประสบการณ์เชิงลึกทางด้านจิตใจและกระบวนการฟื้นพลังทางจิตใจของวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้าจากมุมมองของวัยรุ่นเองยังมีค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทย [17]

การศึกษาครั้งนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์ในการฟื้นพลังทางจิตใจของวัยรุ่นที่เคยผ่านประสบการณ์ซึมเศร้าโดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพในการเข้าถึงประสบการณ์เชิงลึกของวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้าตามมุมมองการรับรู้ของวัยรุ่นเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจความสามารถในการฟื้นพลัง ปัจจัยสนับสนุน และแนวทางที่วัยรุ่นใช้ในการฟื้นฟูตนเองจากภาวะซึมเศร้า เพื่อเป็นประโยชน์ให้บุคลากรด้านการศึกษา ผู้ให้การปรึกษาวัยรุ่น และผู้ใกล้ชิดกับวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้าหรือมีความเสี่ยงกับภาวะซึมเศร้าสามารถนำองค์ความรู้นี้ไปใช้ประโยชน์ในการออกแบบแนวทางการดูแลทางด้านจิตใจ และพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการฟื้นพลังทางจิตใจเพื่อลดปัญหาในปัจจุบันและป้องกันปัญหาในอนาคตได้

วัตถุประสงค์ (Objective)

เพื่อค้นหาความสามารถในการฟื้นพลังทางจิตใจของวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้า

การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาความหมายและองค์ประกอบของการฟื้นพลังทางจิตใจ (resilience) ที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ สรุปความหมายของการฟื้นพลังทางจิตใจ คือ ความสามารถของบุคคลในการปรับตัว ฟื้นตัว และเติบโตเมื่อเผชิญกับความ ท้าทาย ความยากลำบาก หรือการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในชีวิต โดยเป็นกระบวนการพลวัตที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคล เพื่อรักษาสมดุลทางจิตใจ อารมณ์ และการทำหน้าที่ทางสังคมที่ดี แม้ในสถานการณ์ที่กดดันหรือเต็มไปด้วยความเสี่ยง [14, 19-20, 23-24]

สำหรับองค์ประกอบของ การฟื้นพลังทางจิตใจ ที่ปรากกฏในเอกสารงานวิจัยนั้นมีความหลากหลายและมีมุมมองที่แตกต่างกันไป องค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกันทำให้บุคคลมีความสามารถในการรับมือกับความท้าทายและเติบโตจากประสบการณ์ที่ยากลำบากได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ประกอบของ resilience เพื่อเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการศึกษา สรุปได้ 5 องค์ประกอบหลัก [14-15, 21-24] ดังนี้

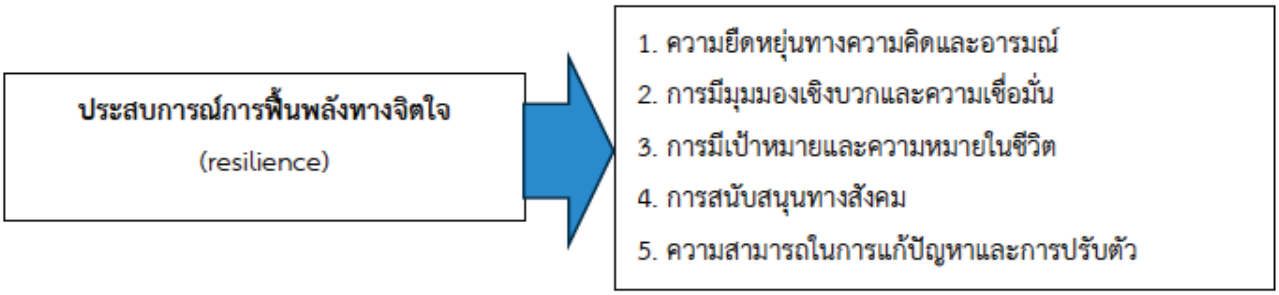
1. ความยืดหยุ่นทางความคิดและอารมณ์ คือ ความสามารถในการรับรู้อารมณ์ การปรับเปลี่ยนมุมมองความคิด การควบคุมและจัดการอารมณ์ การตอบสนองต่อความเครียดได้อย่างเหมาะสม รวมทั้ง การมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ

2. การมีมุมมองเชิงบวกและความเชื่อมั่น คือ การมองโลกในแง่ดี การรับรู้เชิงบวกต่อสถานการณ์ต่าง ๆ การมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองและการเห็นคุณค่าในตนเอง

3. การมีเป้าหมายและความหมายในชีวิต คือ การมีเป้าหมายและแรงจูงใจในชีวิต ความสามารถในการสร้างความหมายจากประสบการณ์ และการมุ่งสู่เป้าหมาย

4. การสนับสนุนทางสังคม คือ การมีความสัมพันธ์ที่ดีและมีความหมายกับผู้อื่น การมีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง เช่น ครอบครัว เพื่อน บุคคลที่ให้การสนับสนุน การสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากแหล่งสนับสนุนทางสังคมที่ช่วยให้มีแหล่งพึ่งพิงทางอารมณ์

5. ความสามารถในการแก้ปัญหาและการปรับตัว คือ การคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การวางแผนและตัดสินใจในสถานการณ์ที่ยากลำบาก การเผชิญปัญหาและหาทางออกอย่างมีประสิทธิภาพ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และการฟื้นตัวจากความผิดพลาดอย่างรวดเร็ว

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)

การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) ตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) เพื่อทำความเข้าใจกับประสบการณ์ตรงของวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้าตามการรับรู้ ความเข้าใจ และการตีความประสบการณ์ของตนเอง โดยมุ่งความสนใจว่า ผู้มีประสบการณ์นั้นมีมุมมองต่อสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างไร และให้ความหมายต่อสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นอย่างไร [25] เปิดพื้นที่ให้วัยรุ่นที่มีประสบการณ์ซึมเศร้ามีบทบาทเป็น “ผู้ร่วมสร้างความรู้” ที่มีความซับซ้อน มีหลายมิติ มีความเฉพาะตน และมีความเป็นอัตวิสัย เพื่อทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและประเด็นใหม่ ๆ ทั้งผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลร่วมกันค้นหาความสามารถในการฟื้นคืนพลังทางจิตใจ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล

กลุ่มเป้าหมายการวิจัย

เป็นวัยรุ่นตอนปลาย มีอายุตั้งแต่ 18 – 25 ปี เคยได้รับการประเมินว่ามีภาวะซึมเศร้า หรือเคยมีอาการแสดงของภาวะซึมเศร้าต่อเนื่องอย่างน้อย 3 – 6 เดือนขึ้นไป และเคยมีประสบการณ์การดูแลรักษาอาการจากภาวะซึมเศร้าในรูปแบบต่าง ๆ เช่น

พบจิตแพทย์ พบนักจิตวิทยา การใช้ยา การทำจิตบำบัด และอื่นๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง และในปัจจุบันไม่มีอาการซึมเศร้าแล้ว สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นปกติ มานานกว่า 1 ปี โดยไม่มีอาการทางจิตเวชอื่น

การได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

เป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนด ผู้วิจัยเริ่มค้นหาผู้ให้ข้อมูลจากการติดต่อกับวัยรุ่นที่เคยมีภาวะซึมเศร้าที่ผู้วิจัยรู้จัก ประชาสัมพันธ์ในกลุ่มไลน์ของนักศึกษา และติดต่อผ่านอาจารย์ที่ปรึกษาหลายมหาวิทยาลัย และใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบลูกโซ่ (snowball) โดยให้ผู้ให้ข้อมูลคนแรกแนะนำผู้ให้ข้อมูลคนต่อไป หลังจากได้รับการแนะนำผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด ผู้วิจัยนัดสัมภาษณ์เบื้องต้นเพื่อตรวจสอบคุณสมบัติ เมื่อพบว่าตรงตามเกณฑ์ มีการชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายการวิจัย ขอบเขตการสัมภาษณ์ และสอบถามความสมัครใจ แล้วจึงนัดหมายสัมภาษณ์ สำหรับจำนวนผู้ให้ข้อมูล พิจารณาจากความอิ่มตัวของข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยจำนวน 7 คน

เครื่องมือการวิจัย

1. แนวคำถามกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview guide) สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะซึมเศร้าและการฟื้นพลังทางจิตใจ โดยกำหนดประเด็นและสร้างแนวคำถามเป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิดที่เอื้ออำนวยให้ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนการรับรู้จากประสบการณ์ของตนเองให้มากที่สุด ผู้วิจัยส่งแนวคำถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านพิจารณา และส่งให้กรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์พิจารณาร่วมด้วย มีการปรับปรุงข้อคำถามจากข้อเสนอแนะตามความเหมาะสมก่อนนำไปเก็บข้อมูล จากนั้นมีการปรับปรุงข้อคำถามหลังจากนำไปใช้สัมภาษณ์แล้ว รวมทั้งปรับข้อคำถามระหว่างการเก็บข้อมูลเพื่อให้เก็บข้อมูลได้ตรงกับเป้าหมายการวิจัย

2. ตัวผู้วิจัย ในฐานะผู้สัมภาษณ์ ที่มีคำถามการวิจัยและเป้าหมายการวิจัยที่ชัดเจน พร้อมกับมีกรอบแนวคิดในการศึกษาเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้ทักษะการสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้เกิดความรู้สึกคุ้นเคย และมีความพร้อมจะบอกเล่าประสบการณ์ ในระหว่างการสัมภาษณ์มีการสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัย รวมทั้งใช้ทักษะพื้นฐานของการปรึกษาในระหว่างการสัมภาษณ์ อาทิ การฟังอย่างใส่ใจ การสะท้อนความรู้สึก การใช้คำถามปลายเปิด การสะท้อนจุดแข็ง เพื่อเอื้ออำนวยให้กระบวนการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างลื่นไหล โดยผู้วิจัยใส่ใจที่อารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นขณะที่ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าประสบการณ์ด้วย และมุ่งเน้นค้นหาความสามารถของผู้ให้ข้อมูลในการฟื้นพลังทางจิตใจตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยนัดหมายวันเวลาและสถานที่ตามที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวก ใช้การสัมภาษณ์แบบพบหน้า กรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกใช้การสัมภาษณ์ทางออนไลน์แบบไม่เปิดกล้องแทน ผู้วิจัยสัมภาษณ์รายบุคคลด้วยตนเอง ครั้งละ 1 ชั่วโมง 30 นาที ผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ ในระหว่างสัมภาษณ์ ผู้วิจัยฟังอย่างตั้งใจและใช้คำถามตามจังหวะที่เหมาะสม พร้อมจดบันทึกประเด็นสำคัญและคำถามใหม่ที่เกิดขึ้นระหว่างการสัมภาษณ์ หลังการสัมภาษณ์คนแรกผู้วิจัยถอดข้อความจากบันทึกเสียงการสัมภาษณ์และเริ่มวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลคนต่อไป จนเมื่อพบว่าข้อมูลเริ่มอิ่มตัว คือมีคนให้ข้อมูลยืนยันในสิ่งที่สอดคล้องกันมากกว่า 3 คน ไม่มีพบว่ามีข้อมูลใหม่ ผู้วิจัยยุติการเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวปรากฏการณ์วิทยามุ่งค้นหาความหมายของปรากฏการณ์จากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเริ่มจากการเตรียมข้อมูลโดยการถอดเทปข้อความจากการสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ โดยเรียบเรียงให้อ่านเข้าใจ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากบันทึกเสียงการสนทนาและข้อความที่บันทึกไว้ระหว่างการสัมภาษณ์ จากนั้นอ่านข้อมูลอย่างละเอียด ค้นหาข้อความสำคัญ ถอดรหัสข้อความ (coding) จัดกลุ่มรหัสข้อความ หาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อให้เห็นแนวเรื่อง (theme) ของข้อมูล สังเคราะห์โครงสร้างของข้อมูล ตรวจสอบผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามเส้า (triangulation) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ก่อนนำไปสรุปและอภิปรายผล

จริยธรรมของการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้รับการอนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ RMUTT_Rec N. Full 07/66 ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผู้วิจัยดำเนินการอย่างระมัดระวัง ไม่ทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อผู้ให้ข้อมูล มีการขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลในการบันทึกเสียง ไม่เปิดเผยตัวตนของผู้ให้ข้อมูล

ผลการศึกษา (Research Results)

ผลการศึกษาสะท้อนความสามารถในการฟื้นพลังทางจิตใจของวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้าที่มีความพยายามอย่างมากในการหาทางออกให้ตนเองและใช้หลากหลายวิธีการในการฟื้นพลังตนเองทั้งด้านความคิด จิตใจ ร่างกายและพฤติกรรมให้กลับมาสู่วิถีชีวิตปกติ ร่วมกับการได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญและคนใกล้ชิด ผู้วิจัยสรุปประสบการณ์การฟื้นพลัง

ทางจิตใจของวัยรุ่นจากภาวะซึมเศร้าได้เป็น 5 ประเด็น คือ (1) การยอมรับตนเองและเปิดใจรักษา (2) การมีเป้าหมายและความหมายในชีวิต (3) การสร้างประสบการณ์ใหม่ผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์และเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมใหม่ (4) ความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลและการสนับสนุนทางสังคม (5) การปรับวิธีคิดและวิธีการใหม่ในการรับมือกับปัญหา โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. การยอมรับตนเองและเปิดใจรักษา

สำหรับวัยรุ่นที่สามารถผ่านพ้นจากภาวะซึมเศร้าได้ จุดเริ่มต้นของการฟื้นพลังทางจิตใจคือเวลาที่วัยรุ่นตระหนักว่าตนเองมีภาวะซึมเศร้าจริง ยอมรับว่าตนเองอยู่ในภาวะที่จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากคนอื่น กล้าก้าวข้ามความกลัวในใจ เปิดใจสู่การรักษาอย่างเต็มใจและให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ช่วงเวลานั้นคือการเปิดประตูของการฟื้นพลังทางจิตใจให้กับตนเอง ทำให้เดินหน้าเข้าสู่กระบวนการรักษา เยียวยา ฟื้นฟูในรูปแบบต่าง ๆ และส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นในวันที่อาการรุนแรงมากแล้ว จากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 คน จาก 7 คน กล่าวตรงกันในประเด็นนี้ ดังประสบการณ์ของ “เกด” ที่กล่าวว่า

> *“ที่พ้นจากตรงนั้นมาได้ เราต้องเปิดใจ ยอมรับความจริงก่อนว่าเราเป็น ตอนแรกหนูกลัวว่าคนอื่นจะมองหนูแปลก คือตัวประหลาด คือผู้ป่วยทางจิต จิตไม่ปกติหรือป่าว แม้ไปหาหมอแล้วช่วงแรกก็ยังไม่กล้าเล่าทั้งหมด ไปบ้างไม่ไปบ้าง รู้อีกทีคือเป็นขั้นที่หนักมากแล้ว แต่พอคุณหมอเขาให้คำแนะนำมากขึ้น เราเปิดใจยอมรับความจริงได้มากขึ้น เราก็เลยตั้งใจไปหาคุณหมอ ตั้งใจทำทุกอย่างที่เขาบอก จนมันก็ค่อยดีขึ้น”*
>
> (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 มีนาคม 2567)

2. การมีเป้าหมายและความหมายในชีวิต

ประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สะท้อนการมีเป้าหมายที่มีความหมายต่อชีวิตซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการฟื้นพลังทางจิตใจสำหรับวัยรุ่นที่เคยมีภาวะซึมเศร้า โดยสรุปใน 3 ประเด็น คือการตั้งเป้าหมายที่จะหายจากความซึมเศร้า การมองเห็นเป้าหมายที่มีความหมายในอนาคตทั้งเพื่อครอบครัวและเพื่อตัวเอง และการมีเป้าหมายให้ชีวิตทุกวันทำให้ตระหนักถึงความหมายของการมีชีวิตอยู่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การมุ่งมั่นที่จะหายจากความซึมเศร้า

วัยรุ่นที่ผ่านประสบการณ์ซึมเศร้ามีความพยายามจะต่อสู้กับตัวเอง ด้วยความต้องการจะนำตัวเองออกจากสภาวะของความซึมเศร้าที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตอย่างมาก โดยแสดงออกถึงความมุ่งมั่นที่จะรักษาฟื้นฟูตนเองให้หายจากความซึมเศร้าให้ได้ ดังประสบการณ์ของ “ตาว” ที่บอกว่า

> *“หนูรู้สึกว่าหนูอยากจะหายจากโรคนี้มากๆ หนูไม่อยากป่วย หนูอยากจะให้ครอบครัวมีความสุข ให้เขาดีใจที่มีเราเป็นลูก อันนี้เป็นประเด็นใหญ่ๆ ที่ทำให้หนูอยากสู้ต่อ อาจารย์ที่ภาคด้วย เขาเป็นคนพาหนูมารักษา เขาสละเวลามาหาหนู เขาช่วยเหลือหนูดีมากๆ จนหนูรู้สึกว่า ขนาดอาจารย์ยังรักเราขนาดนี้ เราต้องรักตัวเราเองด้วย เราเลยต้องสู้ ต้องพยายามหาหมอ เราจะต้องหายให้ได้”*
>
> (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2567)

2.2 การมองเห็นเป้าหมายที่มีความหมายในอนาคต

ความมุ่งมั่นที่จะหายจากความซึมเศร้าของวัยรุ่น ไม่เพียงต้องการหายจากโรคเท่านั้น แต่ยังมีแรงจูงใจมาจากการคิดถึงเป้าหมายในอนาคตของตนเองที่รออยู่ข้างหน้า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 คนจาก 7 คน กล่าวถึงการมีเป้าหมายในชีวิตที่เป็นแรงผลักดันสำคัญในการฟื้นพลังตนเองขึ้นมาจากภาวะซึมเศร้า ดังตัวอย่างของ “เมย์” ที่บอกว่า

> *“เป้าหมายเราที่มีมาตลอด คือการที่ไม่ต้องเป็นภาระใคร เรามองว่า ที่เราผ่านตรงนั้นมาได้ เพราะเรามีเป้าหมายว่าสิ่งสำคัญที่สุดคือการเรียนจบ ได้บรรจุ ได้มีเงินเดือน ไม่ต้องขอเงินแม่ใช้ ไม่ต้องรบกวนทางบ้านแล้วมันคงจะโล่ง สบายใจ หนูอยากให้ที่บ้านเห็นความสำเร็จของเราว่าเราทำได้ เพื่อที่จะดูแลครอบครัวให้ได้ต่อไป ส่วนหนึ่งที่ทำให้หนูฮึดตัวเองขึ้นมาให้แข็งแรง ให้หาย ก็มีปัจจัยภายในนี้อีกอย่างที่เป็นแรงผลักดันให้เรา”*
>
> (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 เมษายน 2567)

2.3 การมีเป้าหมายให้ชีวิตในทุกวัน

สำหรับวัยรุ่นที่กำลังเผชิญกับภาวะซึมเศร้าที่ส่วนใหญ่มักจะอยู่กับอารมณ์เศร้า เบื่อหน่าย ไร้พลัง ขาดแรงจูงใจที่จะลุกขึ้นมาเริ่มต้นวันใหม่ การตั้งเป้าหมายเล็กๆ ให้ตัวเองในแต่ละวัน เป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้กับตัวเอง และเป็นส่วนสำคัญของการฟื้นพลังทางจิตใจจากภาวะซึมเศร้า ดังตัวอย่างของ “เกด” ที่พยายามดึงตัวเองออกจากความซึมเศร้าและการคิดตั้งคำถามด้านลบ มุ่งความใส่ใจไปที่เป้าหมายเล็กๆ ของชีวิตแต่ละวัน ซึ่งค่อยๆ ฟื้นคืนพลังชีวิตให้กลับมา ดังที่ “เกด” กล่าวว่า

"ก่อนหน้านั้นหนูคิดว่าตื่นมาจะใช้ชีวิตยังไง จะต้องอยู่กับอะไร จะต้องเจอกับอะไรบ้าง หนูเปลี่ยนมาเป็นคิดว่าเรานอนหลับแล้วพรุ่งนี้เราตื่นมาเราจะวาดรูปอะไรดี ควรจะระบายสียังไงดี เส้นตรงนี้มันควรจะเป็นยังไง ครุ่นคิดกับสิ่งที่เราชอบ สิ่งที่เราจะทำ ให้เรามีเป้าหมายเล็ก ๆ ทุกวัน มันทำให้หนูไม่ต้องคิดเรื่องอื่น การต่อสู้กับความคิดของตัวเองนี่แหล่ะค่ะคือยากมากที่สุด"

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 มีนาคม 2567)

3. การสร้างประสบการณ์ใหม่ และเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมใหม่

ผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยส่วนใหญ่กล่าวถึงการเปิดโอกาสให้ตัวเองได้ทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ทั้งสิ่งที่ชอบ สิ่งใหม่ที่ไม่เคยทำมาก่อน กิจกรรมเพื่อสังคม ประสบการณ์ใหม่เหล่านี้ช่วยสร้างอารมณ์เชิงบวกทำให้ค้นพบคุณค่าในตัวเอง และออกจากความคิดหมกหมุ่นอยู่กับตัวเองได้ และหลายคนมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีเมื่อได้เปลี่ยนกลุ่มเพื่อนใหม่ หรือย้ายออกจากสังคมเดิมที่เป็นรากฐานของความซึมเศร้า โดยสรุปได้ 3 ประเด็นคือ การสร้างยาความสุขด้วยกิจกรรมใหม่ ๆ การพบคุณค่าตัวเองจากการสร้างสุขให้คนอื่น การเชื่อมโยงกับโลกภายนอกและออกสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การสร้างยาความสุขด้วยกิจกรรมใหม่ ๆ

การพาตัวเองไปทำกิจกรรมใหม่ ๆ มีส่วนช่วยเยียวยาตนเองจากภาวะซึมเศร้า ดังตัวอย่างของ "ตาว" ที่เล่าถึงการพาตัวเองออกไปทำสิ่งใหม่ เช่นไปค่ายต่างจังหวัด หัดแต่งหน้า เล่นดนตรี ลองหยุดเรียนในวันที่เหนื่อย ซึ่งไม่เคยทำมาก่อน โดยอธิบายว่า เป็นการพยายามพาตัวเองไปหาความสุข สร้างยาความสุขของตัวเอง ไว้ต่อสู้กับความซึมเศร้า ดังที่ "ตาว" บอกว่า

"หนูพาตัวเองไปหาความสุขใหม่ ๆ ลองทำอะไรใหม่หลายอย่าง ที่ไม่เคยทำมาก่อน เช่น ไปค่ายต่างจังหวัด 10 วัน ไปเรียนแต่งหน้า ไปเรียนดนตรี ปกติหนูไม่เคยหยุดเรียนแม้จะเหนื่อย เพราะคิดว่าหน้าที่หนูคือจะต้องเรียน ๆ ๆ แต่มีวันที่รู้สึกเหนื่อยมาก ๆ หนูลองให้ตัวเองได้พักหยุดเรียนวันหนึ่ง จุดที่ทำให้คิด คืออาจารย์หนูพูดมาคำหนึ่งที่หนูทัชใจมากว่ายาต้านเศร้ามีหน้าที่แค่ช่วยระงับความเศร้า แต่มันไม่ได้เพิ่มความสุขให้เรา ยาเพิ่มสุขเราต้องทำเอง เขาให้หนูคิดหากิจกรรมอะไรที่ให้เรามีความสุขเพิ่มขึ้นได้ หนูเลยลองทำดู พอทำแล้วมันรู้สึกดีขึ้น ก็เลยทำไปเรื่อย ๆ"

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2567)

3.2 การพบคุณค่าตัวเองจากการสร้างสุขให้คนอื่น

การพาตัวเองไปทำกิจกรรมเพื่อสังคม การเป็นอาสาสมัคร เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมใหม่ที่ผู้ให้ข้อมูลมากกว่า 3 คนบอกว่าช่วยสร้างทั้งความสุขและความรู้สึกมีคุณค่าให้ตัวเอง การเอาใจใส่จดจ่ออยู่กับการนำความสามารถของตนไปใช้ประโยชน์เพื่อผู้อื่นยังทำให้วัยรุ่นที่ซึมเศร้าลดการคิดกังวลถึงตัวเอง จนแทบจะลืมความเศร้าที่เคยมีไป เช่นตัวอย่างของ "ตาว" ที่กล่าวว่า

"หนูรู้สึกมีความสุขที่ได้ทำเพื่อคนอื่น ไปทำกิจกรรมอาสา หนูอาจจะเคยไม่เห็นค่าของตัวเอง แต่ตอนนี้ หนูรู้สึกว่าเรามีค่าสำหรับคนอื่นเพิ่มขึ้น จากที่เคยคิดว่าเราเกิดมาทำไม กลายเป็นว่าเราได้ใช้ความสามารถที่มีให้เป็นประโยชน์กับคนอื่นได้ การมีหนูอยู่ ณ เวลานี้ มันทำให้คนอื่นมีความสุขขึ้นได้ หนูได้เห็นรอยยิ้มของเด็ก ๆ ทำให้หนูดีใจและอิ่มใจมาก ๆ และรู้สึกว่ามีคุณค่าในชีวิตมากขึ้น เวลาอยู่ค่ายเหมือนหนูลืมความเศร้าไป ทิ้งลืมเรื่องที่เรารู้สึกไม่โอเคไปหมด หนูผ่านช่วงเวลามืดมาถึงวันนี้ได้ เหมือนเราฟื้นฟูใจขึ้นมาได้แล้ว"

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2567)

3.3 การเชื่อมโยงกับโลกภายนอกและออกสู่สิ่งแวดล้อมใหม่

ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 คนจาก 7 คน สะท้อนว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ช่วยในการฟื้นพลังทางจิตใจ เช่น การเปลี่ยนเพื่อนจากกลุ่มที่ชวนไปทำพฤติกรรมเสี่ยงมาเป็นกลุ่มที่ชวนไปเรียน การย้ายออกจากบ้านของครอบครัวที่มีปัญหาไปอยู่กับเพื่อนที่รับฟังและเข้าใจมากขึ้นเมื่อตอนเข้ามหาวิทยาลัย การทำกิจกรรมที่ได้เปิดใจกับเพื่อนใหม่ในมหาวิทยาลัย หรือการย้ายออกจากหอพักที่อยู่คนเดียวไปอยู่กับครอบครัวที่ให้ความอบอุ่น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดขึ้นทั้งจากความตั้งใจที่จะนำพาตัวเองออกไปสู่สิ่งใหม่ และจากสถานการณ์ชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลง ดังตัวอย่างของ "เกด" ที่เล่าว่า

"พอเปลี่ยนเพื่อนอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่ใช่กลุ่มที่เคยชวนเราเสพยา ทำให้เราอยู่ในสังคมโรงเรียนมากขึ้น การอยู่กับกลุ่มเพื่อนที่ดี มันดีขึ้นมากจริง ๆ ยิ่งได้เจอเพื่อนใหม่ ๆ ตอนเข้ามหาวิทยาลัยด้วย หนูคิดว่าการที่เราเปลี่ยนสังคม มันเปลี่ยนเราได้จริง ๆ มองย้อนกลับไป ถ้าเรายังอยู่กลุ่มเดิม เราก็คงเป็นอย่างนั้นมาจนถึงตอนนี้ นอกจากยาที่กิน มันมีสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ด้วยที่ใช้เป็นยาใจ มันมีส่วนช่วยให้ดีขึ้นได้"

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 มีนาคม 2567)

4. ความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลและการสนับสนุนทางสังคม

การสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยอย่างมาก ผู้ให้ข้อมูลทุกคนสะท้อนถึงการพยายามแสวงหาและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากหลายแหล่ง ทั้งจากครอบครัว เพื่อน คนใกล้ชิดที่วัยรุ่นไว้วางใจและสามารถเข้าถึงได้ เช่น ครูแนะแนว อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยา ศูนย์ให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิตในมหาวิทยาลัย เป็นต้น สรุปเป็น 4 ประเด็น คือ การแสวงหาและได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายทางสังคม การฟื้นคืนความสัมพันธ์กับครอบครัว การสนับสนุนจากครอบครัว การสร้างความสัมพันธ์ใหม่ที่เกื้อกูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 การแสวงหาและได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายทางสังคม

เมื่อตระหนักว่าไม่สามารถรับมือได้ด้วยตัวเองเพียงลำพัง ผู้ให้ข้อมูลทุกคนแสวงหาแหล่งการช่วยเหลือและส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงแหล่งสนับสนุนใกล้ตัวในช่วงที่วิกฤต เช่น มีเพื่อนเป็นที่ปรึกษา คอยสังเกตอาการ พาไปพบแพทย์ ช่วยดูแลในระยะฟื้นฟู มีอาจารย์ที่มีความรู้ด้านจิตวิทยาให้คำปรึกษา ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญ และติดตามผลต่อเนื่อง รวมทั้งเข้าสู่ระบบบริการสนับสนุนด้านจิตใจสำหรับนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ที่ช่วยให้เข้าใจอาการตนเอง ได้รับการดูแลในพื้นที่ปลอดภัย และได้รับการส่งต่อให้ได้พบแพทย์ตามเครือข่ายของสถานศึกษา ดังตัวอย่างของ “ตาว” ที่เล่าถึงการช่วยเหลือจากอาจารย์ว่า

“ตอนนั้นหนูพยายามฆ่าตัวตาย หนูพิมพ์ข้อความทิ้งเอาไว้ให้เพื่อน ให้แฟนเก่า ให้ครอบครัวแล้วก็มีคนส่งข้อความให้อาจารย์ในภาควิชา อาจารย์เป็นคนพาหนูไปรักษากับจิตแพทย์ เป็นจุดแรกที่ทำให้พบว่าเป็นโรคซึมเศร้า อาจารย์เขาสละเวลามาหาหนู เขาช่วยเหลือหนูดีมาก ๆ โชคดีด้วยที่เราอยู่ท่ามกลางอาจารย์ที่เขาเข้าใจเรา เขาใส่ใจให้เวลาเรามากจริง ๆ”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2567)

และตัวอย่างของ “ดิว” ที่พยายามเข้าถึงข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญผ่านช่องทางต่าง ๆ และยังมีประสบการณ์เข้ารับบริการด้านสุขภาพจิตที่มหาวิทยาลัย ดังที่ “ดิว” เล่าว่า

“หนูเคยโทรไปสายด่วนเกี่ยวกับสุขภาพจิต อยากคุยกับคนที่ไม่รู้จักเรา เราต้องการรู้ว่า เราเป็นอะไร จะต้องทำยังไง หนูได้ทำโครงการเกี่ยวกับซึมเศร้าที่คณะด้วย ได้คุยกับนักให้คำปรึกษาเขารับฟัง ดีมาก ๆ และส่งเรื่องต่อให้คลินิกกำลังใจของมหาวิทยาลัย เขาประเมินเบื้องต้นแล้วถึงให้ไปโรงพยาบาล เขาใช้วิธีพูดดี จนหนูรู้สึกว่าอยากไปจังเลย เลยทำให้ได้เริ่มรักษา”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 เมษายน 2567)

4.2 การฟื้นคืนความสัมพันธ์กับครอบครัว

ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 คนจาก 7 คนกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นจากการฟื้นคืนความสัมพันธ์กับครอบครัวที่เคยไม่เข้าใจกันมาก่อน โดยเฉพาะหลังผ่านเหตุการณ์ที่วัยรุ่นทำร้ายตัวเอง ครอบครัวได้เข้ามาร่วมรับรู้ปัญหา กลับมาเปิดใจพูดคุย รับฟัง พยายามเข้าใจ ให้การใส่ใจ ลดการสื่อสารที่สร้างความกดดัน และใช้เวลาที่มีคุณภาพร่วมกัน ทำให้บรรยากาศในครอบครัวสัมผัสได้ถึงความรัก ความอบอุ่น และความรู้สึกปลอดภัยมากกว่าที่เคยเป็น การได้ฟื้นคืนความสัมพันธ์กับครอบครัวจึงเป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นพลังทางจิตใจของวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้า ดังตัวอย่างของ “ตาว” ที่เล่าว่า

“พอถึงจุดที่หนูจะไม่อยู่บนโลกนี้แล้ว พ่อแม่เขากลับมาดูแลหนูมากขึ้น เขาเป็นห่วงความรู้สึกหนูมากขึ้น อาจจะเป็นมุมมองของเรา ที่รู้สึกว่าเขารักน้องมากกว่า พอเราได้เปิดใจคุยกัน เขาก็บอกเขาไม่เคยรู้สึกแย่เลยที่หนูป่วย เขาไม่เคยไม่รักหนูเลย เขาไม่ได้รักใครมากกว่าใคร แค่รักคนละแบบ แบบของใครของมัน หนูเข้าใจผิดมาโดยตลอด หนูเคยไม่เข้าใจ ตอนนี้เราเข้าใจกันทั้งคู่แล้ว”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2567)

4.3 การสนับสนุนจากครอบครัว

หลังจากฟื้นความสัมพันธ์ในครอบครัวจนเข้าใจกันมากขึ้น การสนับสนุนจากบางครอบครัวเกิดขึ้นอย่างชัดเจน เช่น ครอบครัวเข้ามาดูแลช่วยเหลือในช่วงของการรักษาอาการซึมเศร้า ให้ย้ายกลับมาอยู่ที่บ้านเพื่อไม่ต้องอยู่คนเดียว พาไปเที่ยว เปิดโอกาสให้ทำสิ่งที่ต้องการ พูดให้กำลังใจ ทำให้หลายคนมีความสุขมากขึ้นและพร้อมสู้ต่อ ดังตัวอย่างของ “ดิว” ที่กล่าวว่า

“แม่หนูสำคัญมากเลย ตั้งแต่กลับมาอยู่บ้าน เขาพยายามดึงเราออกมาจากการอยู่กับตัวเองคนเดียว ออกมาจากการซึมเศร้า เขาพาหนูไปทำกิจกรรม ไปออกกำลังกาย ไปซื้อของ ทำอาหารด้วยกัน ทำกับข้าวกินด้วยกันตอนเย็น เหมือนมีเวลาอยู่กับครอบครัวแบบตอนเด็ก ๆ”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 เมษายน 2567)

เช่นเดียวกับ “เกด” ที่ได้รับความเข้าใจและกำลังใจจากคนในครอบครัวและคนรักทำให้มีพลังที่จะสู้ต่อ ดังที่ “เกด” เล่าถึงความสัมพันธ์กับน้องสาวว่า

"ทุกครั้งที่หนูเครียด น้องจะให้กำลังใจ บอกแกเก่งที่สุด แค่นี้ก็เก่งมากแล้ว จะเก่งให้ได้ขนาดไหนอีก ทุกครั้งที่เจอปัญหาเขาจะมาบอก 'ไม่เป็นไร' แกอย่าไปเครียดมาก ด้วยว่าเขาเป็นเด็กรุ่นใหม่ วัยใกล้ๆ กัน หนูสนิทกับน้องเหมือนเราคือเพื่อนกัน ไม่ว่าเราจะเจออะไร เราจะเจอด้วยกัน อีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้หนู อยากมีชีวิตอยู่ต่อก็คือน้อง หนูกลัวว่าน้องเขาจะอยู่ยังไง เขาจะอยู่ได้ไหมถ้าไม่มีหนู"

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 มีนาคม 2567)

4.4 การสร้างความสัมพันธ์ใหม่ที่เกื้อกูล

รากฐานของความซึมเศร้าที่ส่วนสำคัญมาจากความสัมพันธ์ที่ได้รับการกระทบกระเทือน จนถึงแตกร้าวทั้งกับครอบครัว คนรัก และเพื่อน การสามารถเปิดใจพัฒนาความสัมพันธ์กับคนกลุ่มใหม่ๆ ด้วยความเข้าใจเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยเกื้อหนุนการฟื้นพลังทางจิตใจ ดังตัวอย่างของ "เกด" ที่บอกเล่าถึงการได้เปิดใจคบเพื่อนใหม่ในมหาวิทยาลัยว่า

"ตอนที่ได้ทำกิจกรรมละลายพฤติกรรม ได้เปิดใจคุยให้เพื่อนฟังเรื่องของเรา หลังจากนั้นก็ได้คุยกันมากขึ้น เพื่อนมีความคิดที่ค่อนข้างเป็นผู้ใหญ่ เขาก็เรียนจิตวิทยา เขาก็จะเข้าใจ เขาจะมีความรู้ มีวิธีของเขามาแชร์ หนูคุยกับเพื่อนได้ทุกเรื่อง เขารับฟัง เข้าใจเรามากๆ เขาชวนเราไปทำอะไรต่างๆ จนทำให้หนูลืมเรื่องเครียด เรื่องเศร้าทุกอย่างที่หนูเคยเจอไปเลย จนตอนหลังหนูเลยลองไม่กินยาดีกว่า เพราะว่าทำอย่างอื่นหนูก็มีความสุขได้ หนูนอนหลับได้ โดยไม่ต้องกินยา"

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 มีนาคม 2567)

5. การปรับวิธีคิดและวิธีการใหม่ในการรับมือกับปัญหาเดิม

การปรับเปลี่ยนวิธีคิดและมุมมองต่อสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่เป็นส่วนสำคัญมากของการฟื้นพลังทางจิตใจในระยะยาว การปรับมุมมองช่วยให้มีความยืดหยุ่นทางความคิดและสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงจากภายใน จากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ซึ่งผ่านกระบวนการจิตบำบัดได้รับการเอื้ออำนวยให้ปรับมุมความคิดใหม่ที่เป็นบวกมากขึ้น สามารถคิดอย่างมีเหตุผล ลดการคิดยึดติด ลดความคาดหวังต่อคนอื่น ยอมรับและเข้าใจความเป็นมนุษย์หรือความเป็นธรรมดาของโลกมากขึ้น จนค่อยๆ ผ่านพ้นจากความซึมเศร้ากลับมาสู่การดำเนินชีวิตที่เป็นปกติขึ้นได้ โดยสรุปใน 2 ประเด็น คือ การเปลี่ยนมุมคิดใหม่ให้ไม่ทุกข์ และการเปลี่ยนวิธีการรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 เปลี่ยนมุมคิดใหม่ให้ไม่ทุกข์

การปรับเปลี่ยนความคิดเป็นกระบวนการที่สร้างจุดเปลี่ยนสำคัญในช่วงฟื้นตัวจากภาวะซึมเศร้า ดังกรณีตัวอย่างของ "ผึ้ง" ที่สะท้อนถึงการปรับเปลี่ยนความคิดตนเอง เลิกตั้งคำถามกับทุกสิ่งเหมือนที่เคยทำ กลับมามองหาความสุขเล็กๆ ในแต่ละวัน จนเธอสรุปบทเรียนกับตัวเองได้ว่า ทุกอย่างอยู่ที่ความคิด และสิ่งสำคัญคือการปรับความคิดของตัวเอง ดังที่ "ผึ้ง" บอกว่า

"วันหนึ่งหนูก็พลิกความคิดของตัวเองขึ้นมาเลย เลิกตั้งคำถามกับทุกอย่างที่เราเจอ เลิกถามว่า ทำไมชีวิตเราต้องเป็นอย่างนี้ เมื่อก่อนเราเคยโหยหาว่าความสุขคืออะไร เพราะชีวิตเราไม่มีความสุข จนวันหนึ่ง หนูก็แค่เปลี่ยนความคิดตัวเองว่า วันนี้เราเดินออกไปกินข้าว เรารู้สึกว่าข้าวอร่อย นั่นคือหนึ่งในความสุขของเรา ในวันหนึ่งแล้ว ความสุขเกิดขึ้นทุกวัน เราอาจจะเจอสิ่งดีๆ มากมาย มันอาจเป็นความสุขแบบเล็กๆ น้อยๆ เพียงแค่เรามองข้ามไป พอเราเปลี่ยนความคิดตัวเองแล้วเรารู้สึกว่าสภาพจิตใจเราหลายๆ อย่างดีขึ้น"

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 6, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 เมษายน 2567)

การปรับเปลี่ยนความคิดที่ทำให้พบความสุขในชีวิต ยังทำให้ "ผึ้ง" ปล่อยวางความคิดยึดติดเดิม และลดความคาดหวังต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งเคยทำให้เป็นทุกข์ออกไป กลายเป็นคิดด้วยความเข้าใจมากขึ้น ไม่คิดควบคุมพฤติกรรมคนอื่นที่ไม่สามารถควบคุมได้ จนอาการดีขึ้นและสามารถหยุดกินยาทางจิตเวช ดังที่ "ผึ้ง" เล่าว่า

"บอกได้เลยว่าการที่หนูดีขึ้น ไม่ได้มาจากการเข้าวัด ออกกำลังกาย หรือกินยา แต่เป็นความคิดของตัวเอง เมื่อก่อนหนูเคยถือมันไว้แล้วทุกข์ ตอนนี้เราปล่อยไปหมดทุกอย่างเลย อะไรที่ไม่ดี อะไรที่เราคอนโทรลไม่ได้ก็ปล่อยไป สิ่งที่เราคอนโทรลได้อย่างเดียวเลยคือตัวเราเอง ไม่ต้องไปคาดหวังกับคนอื่นว่าจะมาเข้าใจ วันที่พ่อทิ้งหนูไป นั่นคือจุดที่ทำให้หนูรู้สึกว่าหนูโดนทิ้ง แล้วทำให้สุขภาพจิตหนูแย่ แล้วหนูต้องกินยา พอหนูปล่อยไป หนูพยายามเข้าใจ ว่าหนูไม่สามารถไปคอนโทรลใครได้ พ่ออยากทำอะไร ถ้าพ่อมีความสุข ทำเลยนะ อันนั้นเป็นชีวิตของพ่อ ทุกอย่างเราคอนโทรลได้ที่ความคิดของเรา"

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 6, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 เมษายน 2567)

5.2 เปลี่ยนการรับมือใหม่ในสถานการณ์ต่าง ๆ

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงวิธีการในการรับมือกับปัญหาและสถานการณ์ในชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิม เช่น กล้าที่จะขอความช่วยเหลือจากคนอื่นในเวลาที่ต้องการได้ ต่างจากเดิมที่มักจะไม่ยอมร้องขอจากคนอื่นเพราะกลัวรู้สึกว่า “โง่” “ไม่เก่ง” เช่นตัวอย่างของ “ตาว” ที่บอกว่า

> *“ตอนที่หนูเป็นซึมเศร้า หนูรู้สึกว่า เราเก็บทุกอย่างไว้ที่ตัวเอง เก็บความรู้สึกไว้ เราไม่อยากระบายออกกับคนอื่น เราไม่กล้าขอความช่วยเหลือจากใคร เรามักคิดว่ามันยาก แต่ขั้นจะต้องทำให้ได้ กลายเป็นว่าทำให้เราทุกข์ จนสุดท้ายมันระเบิดออกมาเอง แต่ตอนนี้ หนูจะทำเท่าที่หนูไหว ถ้ารู้สึกว่าเราไม่ไหว ทำอะไรไม่ได้แล้ว เรากล้าที่จะขอความช่วยเหลือจากคนอื่นบ้าง มันจะได้ไม่เป็นเหมือนครั้งที่ผ่านมา”*
>
> (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2567)

สรุปและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

ประสบการณ์การฟื้นพลังทางจิตใจของวัยรุ่นจากภาวะซึมเศร้า ผู้วิจัยสรุปและอภิปรายผลใน 5 ประเด็น ดังภาพประกอบ 1 (Figure 1)

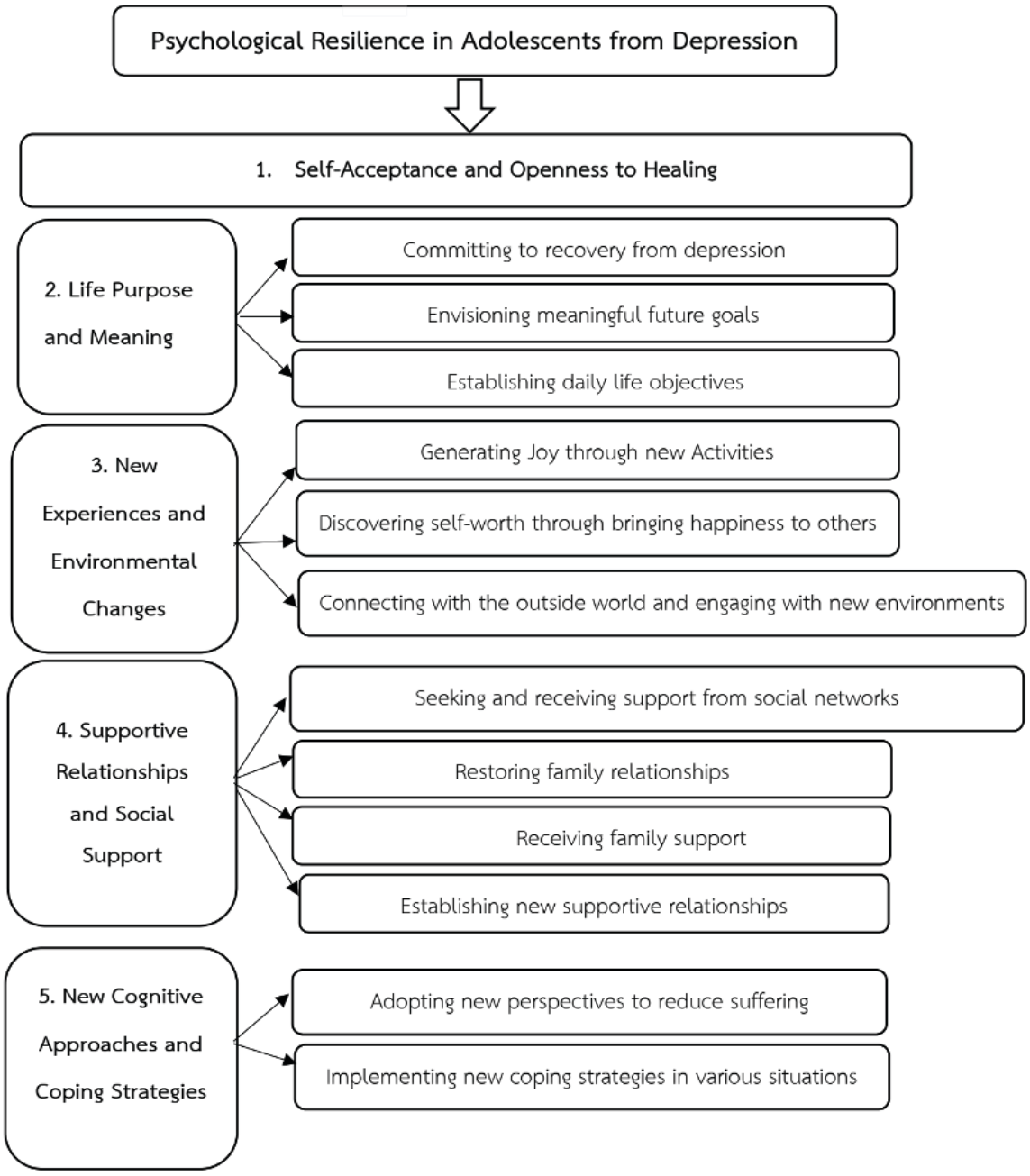

Figure 1. Psychological Resilience in Adolescents from Depression

Source: Synthesized from qualitative research findings (Nattaka Sanguanwong, 2025)

1. การยอมรับตัวเองและเปิดใจรักษา การฟื้นพลังทางจิตใจของวัยรุ่นจากภาวะซึมเศร้าเริ่มขึ้นเมื่อวัยรุ่นสามารถยอมรับตนเองว่ามีภาวะซึมเศร้าและยอมเปิดใจเข้าสู่กระบวนการรักษา การเข้าสู่ขั้นเริ่มต้นของการฟื้นฟูสำหรับวัยรุ่นใช้ระยะเวลาค่อนข้างนาน ต้องผ่านการพยายามทำความเข้าใจกับอาการที่เกิดขึ้นจนชัดเจนหรือจนอาการหนักมากแล้วจึงจะยอมรับการรักษาหรือการช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งต้องก้าวข้ามผ่านความกลัวเกี่ยวกับอคติและการถูกตัดสินจากสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของฉันทนา แรงสิงห์และคณะ [26] ที่ศึกษาประสบการณ์ของวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้าในประเทศไทยพบว่า หลังจากวัยรุ่นมีการดิ้นรนเพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ของตนเองแล้ว การบำบัดจะเกิดขึ้นเป็นทางเลือกสุดท้ายของประสบการณ์ซึมเศร้า ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการฟื้นพลังทางจิตใจด้วย อย่างไรก็ตาม การเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาที่ค่อนข้างช้าทำให้หลายคนอยู่กับปัญหานานเกินไปจนมีอาการหนักมากขึ้น ในบริบทประเทศไทย การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางสุขภาพจิตและลดการตีตราจากสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้วัยรุ่นกล้าเผชิญหน้ากับภาวะของตนเอง และเปิดใจมองว่าการเข้ารับการบำบัดเป็นทางเลือกที่มีคุณค่าและเหมาะสมไม่ใช่ทางเลือกสุดท้าย [27] เพื่อเข้าสู่การรักษาและเริ่มกระบวนการฟื้นฟูอย่างรวดเร็ว สำหรับผู้ให้คำปรึกษาและผู้ใกล้ชิดกับวัยรุ่นการช่วยให้วัยรุ่นยอมรับอาการของตนเองจึงเป็นประเด็นสำคัญ

2. การมีเป้าหมายและความหมายในชีวิต ประเด็นสำคัญต่อมาในการฟื้นพลังทางจิตใจของวัยรุ่นคือการมีเป้าหมายและความหมายในชีวิต ซึ่งประกอบด้วย ความมุ่งมั่นที่จะหายจากความซึมเศร้า การมองเห็นเป้าหมายที่มีความหมายในอนาคต การมีเป้าหมายให้ชีวิตในทุกวัน โดยประสบการณ์ของวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้าเกือบทั้งหมดกล่าวถึงว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการฟื้นพลังทางจิตใจของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความหมายในชีวิตกับภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่นพบว่า ความรู้สึกมีเป้าหมายในชีวิตที่ชัดเจนมีความเกี่ยวข้องกับอาการซึมเศร้าที่ลดลง วัยรุ่นที่มีความรู้สึกว่าชีวิตของตนมีความหมายและมีจุดมุ่งหมายแนวโน้มของอาการซึมเศร้าจะมีน้อยกว่า การมีเป้าหมายในชีวิตจึงเป็นทรัพยากรภายในที่สำคัญที่ควรปลูกฝังเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับวัยรุ่น และเป็นปัจจัยป้องกันภาวะซึมเศร้าได้ [28-29]

3. การสร้างประสบการณ์ใหม่และเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมใหม่ การสนับสนุนให้วัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้าได้ออกมาจากการอยู่กับตัวเอง เข้าร่วมทำกิจกรรมใหม่ๆ สร้างประสบการณ์ใหม่และเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมใหม่เป็นอีกหนึ่งประเด็นสำคัญในการฟื้นพลังทางจิตใจ มีข้อมูลจากงานวิจัยที่บ่งชี้ว่า วัยรุ่นที่ใช้ชีวิตอย่างกระตือรือร้น มีวิถีชีวิตที่กระฉับกระเฉง มีอาการซึมเศร้าลดลง [30] การออกทำกิจกรรมใหม่เช่นกิจกรรมเพื่อสังคมสิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างอารมณ์เชิงบวก และทำให้ค้นพบคุณค่าในตัวเอง ซึ่งมีการวิจัยที่กล่าวถึงการมีอารมณ์เชิงบวกว่าส่งผลดีต่อความสามารถในการฟื้นตัวและความเป็นอยู่ที่ดี [31-32]

4. ความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลและการสนับสนุนทางสังคม ทั้งจากครอบครัว เพื่อน ครู รวมทั้งเครือข่ายทางสังคมเป็นส่วนสำคัญของการฟื้นพลังทางจิตใจ ซึ่งมีหลักฐานงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อภาวะซึมเศร้าที่พบว่าการสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยป้องกันภาวะซึมเศร้า [33] วัยรุ่นที่รับรู้ว่าตนเองได้รับการสนับสนุนทางสังคมมากมีแนวโน้มที่จะมีภาวะซึมเศร้าน้อยลง [34] การสนับสนุนนี้ครอบคลุมทั้งด้านข้อมูล อารมณ์ และการช่วยเหลือในชีวิตประจำวัน การฟื้นคืนความสัมพันธ์กับครอบครัวในกรณีที่เคยไม่เข้าใจกัน หรือการได้รับการสนับสนุนทางอารมณ์จากครอบครัว เช่น การให้กำลังใจ ความเข้าใจ และการปรับสภาพแวดล้อมในบ้าน ทำให้วัยรุ่นที่กำลังเผชิญปัญหาได้มีความรู้สึกอบอุ่นใจ ไม่โดดเดี่ยว พบว่ามีผลโดยตรงต่อการเพิ่มพลังทางจิตใจ และลดภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่น

งานวิจัยเชิงคุณภาพในมาเลเซียระบุว่า การเพิ่มการสนับสนุนทางอารมณ์ของครอบครัวช่วยให้วัยรุ่นมีความสามารถฟื้นพลังทางจิตใจมากขึ้น ลดอาการซึมเศร้าและสนับสนุนสุขภาพจิตที่ดี นอกจากนี้ การมีนักวิชาชีพเช่นนักสังคมสงเคราะห์ เข้าไปสนับสนุนยังช่วยเป็นตัวเชื่อมระหว่างวัยรุ่นกับครอบครัวให้มีความเข้าใจกัน เพิ่มปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว และเพิ่มการสนับสนุนทางอารมณ์ของครอบครัวสำหรับวัยรุ่นที่เป็นโรคซึมเศร้า [35] ทั้งนี้แม้การสนับสนุนจากครอบครัวสำหรับบางครอบครัวจะมีบทบาทสำคัญ แต่ในบางกรณีที่วัยรุ่นมีปัญหาสัมพันธภาพหรือมีความขัดแย้งกับครอบครัว หรือครอบครัวเป็นสาเหตุหลักของปัญหาที่นำมาสู่ภาวะซึมเศร้า บทบาทของครอบครัวในการเข้ามาช่วยสนับสนุนหรือสนับสนุนการฟื้นพลังทางจิตใจจากภาวะซึมเศร้าอาจไม่มีมากนัก

การสร้างความสัมพันธ์ใหม่ที่มีคุณภาพ เช่น การมีเพื่อนใหม่ที่เข้าใจและสนับสนุนกันอย่างแท้จริง มีความสำคัญต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจของวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้า งานวิจัยในต่างประเทศพบว่า กลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัยรวมทั้งวัยผู้ใหญ่ การสนับสนุนจากเพื่อนทั้งแบบรายบุคคลและแบบรายกลุ่มทำให้สุขภาพจิตดีขึ้น มีความสุขมากขึ้น มีความนับถือตนเองมากขึ้น รับมือกับปัญหาได้ดีขึ้น และภาวะซึมเศร้าลดลง การสนับสนุนจากเพื่อนจึงเป็นแนวทางที่มีแนวโน้มที่ดีในการพัฒนาสุขภาพจิตของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นที่อาจเข้าถึงได้ง่ายกว่าการเข้าถึงบริการสุขภาพจิตในระบบทางการ [36] และมีการวิจัยที่ศึกษาปัจจัยปกป้องความสามารถในการฟื้นตัวในวัยรุ่นที่พบว่ามิตรภาพและการสนับสนุนจากเพื่อนวัยเดียวกันเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่สนับสนุนความสามารถในการฟื้น

พลังทางจิตใจ [37] ทั้งนี้การเสริมพลังในด้านข้อมูล ความรอบรู้ทางสุขภาพจิต สำหรับวัยรุ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะมีส่วนช่วยลดภาวะซึมเศร้าในกลุ่มวัยรุ่นที่ต่อเนื่องถึงวัยผู้ใหญ่

5. การปรับวิธีคิดและวิธีการใหม่ในการรับมือกับปัญหา การเปลี่ยนมุมคิดใหม่ให้ตัวเองไม่ทุกข์และการเปลี่ยนวิธีการรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ เป็นอีกกระบวนการสำคัญของการฟื้นพลังทางจิตใจในวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้า มีข้อมูลจากงานวิจัยที่กล่าวถึง การบำบัดที่เน้นการเปลี่ยนมุมมองความคิดว่าสามารถลดความรุนแรงของภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่นได้ โดยเฉพาะการบำบัดด้วยการปรับความคิดและพฤติกรรม (Cognitive Behavioral Therapy: CBT) ที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนมุมมองต่อปัญหาเดิม ลดความคิดอัตโนมัติทางลบ และส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้วัยรุ่นรับมือกับความเครียดและสถานการณ์ซ้ำซากได้อย่างมีประสิทธิภาพ [38] ความสามารถในการปรับมุมมองความคิดช่วยให้วัยรุ่นสามารถปรับตัวและจัดการวิกฤตทางอารมณ์ได้ดีขึ้น [39] รวมทั้งการพัฒนากลยุทธ์และมุมมองในการรับมือใหม่ๆ ต่อสถานการณ์มีความสำคัญมากต่อการฟื้นพลังทางจิตใจสำหรับวัยรุ่นเพื่อการฟื้นตัวจากภาวะซึมเศร้า [40]

การผสมผสานของความสามารถในการฟื้นตัวซึ่งรวมถึงปัจจัยส่วนบุคคล ครอบครัว สังคม/สิ่งแวดล้อม และการสนับสนุนจากครอบครัวที่มีต่อวัยรุ่นไทยสามารถส่งเสริมความนับถือตนเอง ลดความคิดเชิงลบและภาวะซึมเศร้า ทำให้วัยรุ่นมีสุขภาพแข็งแรง สามารถทนต่อแรงกดดันในชีวิตทุกประเภทได้

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “ประสบการณ์ชีวิตและการฟื้นพลังทางจิตใจของวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้า” ได้รับการสนับสนุนจากคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 ควรพัฒนาการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ที่มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมกลุ่มวัยรุ่นตอนปลายที่หลากหลายมากขึ้น

1.2 ควรวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตใจสำหรับวัยรุ่นในหลายรูปแบบ เช่น โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มทางจิตวิทยา โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบรายบุคคล

2. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

2.1 นักจิตวิทยา บุคลากรทางการศึกษา และผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับวัยรุ่นควรจัดบริการเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังทางจิตใจให้วัยรุ่นสามารถเข้าถึงได้ โดยเน้นให้ความสำคัญกับการสนับสนุนจากเพื่อนวัยเดียวกัน (Peer Support)

2.2 สถานศึกษาควรบูรณาการความรู้ด้านสุขภาพจิต เพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันตนเอง เสริมความแข็งแกร่งทางจิตใจของวัยรุ่นตั้งแต่ก่อนเกิดปัญหา รวมทั้งจัดให้กับครูและผู้ปกครองเพื่อเป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมเชิงบวกสำหรับวัยรุ่น

2.3 ครอบครัวควรตระหนักถึงบทบาทในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อสุขภาพจิต มีการสื่อสารเชิงบวก รับฟังไม่ตัดสิน เปิดให้วัยรุ่นแสดงออกทางความคิดและอารมณ์อย่างปลอดภัย สนับสนุนการมีเป้าหมายชีวิตโดยไม่กดดัน และให้กำลังใจ

2.4 สำหรับครอบครัวที่บุตรหลานเผชิญกับความซึมเศร้าควรพัฒนาเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับภาวะซึมเศร้า ลดอคติ สนับสนุนการรักษากับผู้เชี่ยวชาญ สนับสนุนด้านจิตใจ สนับสนุนการทำกิจกรรมสร้างสรรค์และการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลและมีความหมายกับคนกลุ่มต่างๆ เพื่อเสริมสร้างอารมณ์เชิงบวกและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] McGorry, P., Gunasiri, H., Mei, C., Rice, S., & Gao, C. X. (2025). The youth mental health crisis: Analysis and solutions. *Frontiers in Psychiatry, 15*, Article 1517533. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2024.1517533

[2] World Health Organization. (2024, October 10). *Mental health of adolescents*. Retrieved May 12, 2025, from https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health

[3] Thai PBS. (2024, February 21). *Thai students found to have “stress-depression” at 30%*. https://www.thaipbs.or.th/news/content/338472 (in Thai)

[4] Maneenil, A., Vatanasin, D., & Hengudomsub, P. (2022). Factors influencing depression among late adolescents. *Journal of Health and Nursing Research, 38*(1), 293–307. (In Thai)

[5] Sanguanwong, N., Boonsri, S., Siharak, S., Somsiang, T., & Mookdamuang, A. (2025). Depression in adolescents and resilience. *Journal of MCU Nakhondhat, 12*(1), 236–245. (In Thai)

[6] Wicheansun, W., & Songthap, A. (2022). Depression of adolescents living in single-parent family. *Journal of Phrapok-klao Nursing College, Chanthaburi, 33*(2), 274–281. (In Thai)

[7] Kongprapun, N. (2020). Factors influencing adolescent depression: Case study of Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi [in Thai]. *Journal of Buddhist Social Science and Anthropology, 5*(11), 302–315. (In Thai)

[8] Haehner, P., Würtz, F., Kritzler, S., Kunna, M., Luhmann, M., & Woud, M. L. (2024). The relationship between the perception of major life events and depression: A systematic scoping review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders, 349*, 145–157.

[9] Chaisuwannarak, K., & Thommachot, P. (2020). Factors associated with depression in adolescents with cyberbullying [in Thai]. *Journal of the Psychiatric Association of Thailand, 65*(2), 191–204. (In Thai)

[10] Ngoc, L., Ai Nhung, N. T., Basuki, A., Mahfud, T., & Saputro, I. (2020). Cyber-bullying among adolescents at school: A literature review. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation, 24*(7), 9700–9712.

[11] Kumar, S., Kumar, K., Avti, P., & Anand, A. (2024). Mental health issues among adolescents: Challenges and management. *Current Psychiatry Research and Reviews, 20*(3), 236–248. https://doi.org/10.2174/0126660822308733240820065218

[12] Sanwonglakron, C., Wareewarach, R., & Thidkrathok, J. (2024). The impact of social media on adolescent identity formation [in Thai]. *Journal of Social Science and Culture, 8*(12), 147–157. (In Thai)

[13] Ransri, J. (2024). Mental health and well-being of Thai youth: Addressing the growing crisis. *Journal of Modern Academic Social Science*, *1*(2),14-25. https://doi.org/3056-9958 (In Thai)

[14] Masten, A. S. (2021). Resilience in developmental systems: Principles, pathways, and protective processes in research and practice. In M. Ungar (Ed.), *Multisystemic resilience: Adaptation and transformation in contexts of change* (pp. 113–134). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oso/9780190095888.003.0007

[15] Salsman, J. M., & Rosenberg, A. R. (2024). Fostering resilience in adolescence and young adulthood: Considerations for evidence-based, patient-centered oncology care. *Cancer, 130*(7), 1031–1040.

[16] Mental Health Center 10, Department of Mental Health. (2024). *Instructor›s manual for building resilience in youth: «Endure, strive, fight»*. Department of Mental Health. (In Thai)

[17] Polruamngern, N., Kerdcharoen, N., & Ungrungseesopon, T. (2022). Relationship between resilience quotient and mental health problems in urban late adolescents. *Vajira Medical Journal: Journal of Urban Medicine, 66*(4), 267–276. https://doi.org/10.14456/vmj.2022.27 (In Thai)

[18] Priebe, S., Fung, C., Brusco, L., Diez-Canseco, F., Restrepo, C., Araaya, R., Carbonetti, F., Godoy, N., Kirkbride, J., Morgan, C., Niño-Torres, D., Olivar, N., Stanislaus Sureshkumar, D., Toyama, M., Uribe, J. M., Vilela-Estrada, A., Bassett, P., & Bird, V. (2024). Recovery rates and predictors of recovery from mental distress in young people in deprived urban areas: A multi-site longitudinal cohort study in South America. *SSRN*. https://doi.org/10.2139/ssrn.5012884

[19] Sakunphong, N. (2022). *Positive psychology: Basic principles and applications*. Rojanaprinting. (In Thai)

[20] Hofgaard, L. S., Nes, R. B., & Røysamb, E. (2021). Introducing two types of psychological resilience with partly unique genetic and environmental sources. *Scientific Reports, 11*, Article 8624. https://doi.org/10.1038/s41598-021-87581-5

[21] Mesman, E., Vreeker, A., & Hillegers, M. (2021). Resilience and mental health in children and adolescents: An update of the recent literature and future directions. *Current Opinion in Psychiatry, 34*(6), 586–592. https://doi.org/10.1097/YCO.0000000000000741

[22] Li, Y., Zhao, J., Ma, Z., McAloon, J., Armstrong, D., & Li, Z. (2021). Psychological resilience as a protective factor for depression and anxiety among the public during the outbreak of COVID-19. *Frontiers in Psychology, 11*, Article 618509. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.618509

[23] Ungar, M., & Theron, L. (2020). Resilience and mental health: How multisystemic processes contribute to positive outcomes. *The Lancet Psychiatry, 7*(5), 441–448. https://doi.org/10.1016/S2215-0366(19)30434-1

[24] Liu, J. J. W., Reed, M., & Fung, K. P. (2020). Advancements to the Multi-System Model of Resilience: Updates from empirical evidence. *Heliyon, 6*(9), Article e04831. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e04831

[25] Phothisita, C. (2016). *The art and science of qualitative research* (7th ed.). Amarin Printing and Publishing. (In Thai)

[26] Reangsing, C., Pitchalard, K., Moonpanane, K., & Wimolphan, P. (2024). The experience of Thai adolescents with depression: A qualitative study. Nursing Open, 11(4), Article e2161. https://doi.org/10.1002/nop2.2161

[27] Fickling, E. K. (2022). *Evaluating mental health education policy in Bangkok middle schools* [Unpublished master's independent study, Thammasat University]. School of Global Studies.

[28] Barcaccia, B., Couyoumdjian, A., Di Consiglio, M., Papa, C., Ganucci Cancellieri, U., & Cervin, M. (2023). Purpose in life as an asset for well-being and a protective factor against depression in adolescents. *Frontiers in Psychology, 14*, Article 1250279. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1250279

[29] Li, Y., Jin, Y., Kong, H., Feng, C., Cao, L., Li, T., & Wang, Y. (2023). The relationship between meaning in life and depression among Chinese junior high school students: The mediating and moderating effects of cognitive failures and mindfulness. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 20*(4), Article 3041. https://doi.org/10.3390/ijerph20043041

[30] Lima, B. L. G. de. (2024). Prevalência do estilo de vida ativo como indicador na redução dos sintomas depressivos em adolescentes: Uma revisão integrativa [Prevalence of an active lifestyle as an indicator in reducing depressive symptoms in adolescents: An integrative review]. *Revista Ft*. https://doi.org/10.69849/revistaft/ni10202411220705

[31] Gilchrist, J., Gohari, M., Benson, L., Patte, K., & Leatherdale, S. (2023). Reciprocal associations between positive emotions and resilience predict flourishing among adolescents. *Health Promotion and Chronic Disease Prevention in Canada, 43*(7), 313–320. https://doi.org/10.24095/hpcdp.43.7.01

[32] Chaowiang, K., Bundasuk, T., & Tuntisuwitwong, S. (2020). Resilience and depressive symptoms in Thai adolescents. *Journal of Nursing and Health, 14*(1), 1–13. (In Thai)

[33] Wubshet, I., Engdawork, K., Gebremarim, S., Kanazayire, C., & Abbott, P. (2025). The social determinants of depression among adolescents in low- and middle-income countries: A scoping review. *medRxiv*. https://doi.org/10.1101/2025.04.07.25325376

[34] Sangon, S., Nintachan, P., & Kingkaew, J. (2018). Factors influencing depression in Thai disadvantaged adolescents in a province in the central region. *The Journal of Psychiatric Nursing and Mental Health, 32*(2), 13–38. (In Thai)

[35] Qianqian, T., & Bahrin, F. K. (2023). Family emotional support strategies for adolescent depression. *Texila International Journal of Public Health, 12*(2), 1–13. https://doi.org/10.21522/TIJPH.2013.12.02.Art020

[36] Richard, J., Rebinsky, R., Suresh, R., Kubic, S., Carter, A., Cunningham, J. E. A., Ker, A., Williams, K., & Sorin, M. (2022). Scoping review to evaluate the effects of peer support on the mental health of young adults. *BMJ Open, 12*(8), Article e061336. https://doi.org/10.1136/bmjopen-2022-061336

[37] Marquez, J., Francis-Hew, L., & Humphrey, N. (2023). Protective factors for resilience in adolescence: Analysis of a longitudinal dataset using the residuals approach. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health, 17*, Article 140. https://doi.org/10.1186/s13034-023-00687-8

[38] Vatanasin, D. (2016). Prevention of adolescent depression: From evidence to practice. *The Journal of Faculty of Nursing Burapha University, 24*(1), 1–12.

[39] Rattanabangruay, P., & Sanjamsai, S. (2020). *Experience of adjustment on depression in early adulthood* [Master's thesis, Srinakharinwirot University]. (In Thai)

[40] Kodzo, L. D., Danso, N. A. A., Budu, J. T., Kafle, B. A., & Zhang, R. (2023). Experience of psychosocial rehabilitation: Perspectives of depressed adolescents. *Research Square*. https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-2748090/v1

PACJ
PARICHART JOURNAL

Academic Article

Food Identity of the Bai Ethnic Group in Fengxiang Village, Dali City, Yunnan Province, People's Republic of China

อัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง เมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน

Yin Hongxia[1*] and Thanaporn Mookham[1]
อิ่น หงสยา[1*] และธนพร หมูคำ[1]

[1] Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, Lampang, 52100, Thailand
[1] คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ลำปาง, 52100
* Correspondence: 1715597390@qq.com

Citation:
Yin, H.; Mookham,T.(2026). Food identity of the bai ethnic group in fengxiang village, dali city, yunnan province, people's republic of china. *Parichart J. 39*(4), 149-161. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.283633

Article history:
Received: September 15, 2025
Revised: January 23, 2026
Accepted: March 27, 2026

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract:

Background and Objectives: Ethnic identity reflects the distinct characteristics of a community and can be expressed through language, clothing, lifestyle, food, rituals, and traditions. Food is not merely a means of sustenance but also an integral part of cultural life that conveys social and cultural meanings and contributes to the construction and transmission of ethnic identity. The Bai are one of the major ethnic groups in China, with a significant population residing in Dali, Yunnan Province. Fengxiang Village, Fengyu Town, Eryuan County, Dali, is a historically and culturally significant Bai community. This study aims to examine and present the food identity of the Bai in Fengxiang Village and its relationship with ethnic identity, cultural traditions, and ways of life.

Methods: This study employs documentary analysis by synthesizing information from historical records concerning the Bai in Dali. The concept of ethnic identity is used as the analytical framework for interpreting the meanings and cultural significance of Bai food.

Results: The findings indicate three dimensions of Bai food identity in Fengxiang Village: (1) Festive and seasonal food identity, including Shengpi, served during Chinese New Year banquets; Laliaose, consumed during Lichun, the beginning of spring; and Benzhuji, prepared for the Benzhu worship festival; (2) Ritual and ceremonial food identity, including Badawan, served at weddings; Mijiutangyuan, associated with the "Songfan" ritual of presenting food to women who have recently given birth; and Ganlan, used as an offering in various ceremonies; and (3) Everyday food identity, including Niqiutang, a local dish consumed during the agricultural season; Xidoufen, a porridge-like dish commonly eaten for breakfast; and Xiaobaitang, a sweet snack enjoyed by people of different ages, particularly in winter when it is roasted and served hot.

Application of this study: Bai food functions as a medium for transmitting cultural memory and reinforcing ethnic identity through traditional narratives, rituals, and practices. The findings can contribute to cultural preservation and the development of ethnic identity-based tourism. Furthermore, the food identity of the Bai ethnic group can be promoted through cultural tourism that enables visitors to learn about the local food culture and traditions of Eryuan County, as well as through historical and ecotourism.

Conclusions: Bai food identity reflects the community's close relationship with nature, history, geography, and climate. Food is therefore not merely sustenance but also a cultural symbol transmitted across generations through traditions, rituals, and everyday practices. It embodies the Bai people's worldview, cultural knowledge, and practical skills, as reflected in cooking methods, eating practices, and the meanings embedded in individual foods.

Keywords : Food Identity; Bai Ethnic Group; Fengxiang Village; Dali City; Yunnan Province

บทคัดย่อ:

ที่มาและวัตถุประสงค์: อัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่สะท้อนความเป็นตัวตนและลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มชน โดยสามารถแสดงออกผ่านภาษา การแต่งกาย วิถีชีวิต อาหาร พิธีกรรม และประเพณี เป็นต้น อาหารมิได้มีบทบาทเพียงในการดำรงชีวิตเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สามารถสื่อความหมายทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนสะท้อนและเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้ กลุ่มชาติพันธุ์ไป๋เป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์สำคัญของประเทศจีน โดยมีแหล่งตั้งถิ่นฐานหลักอยู่ในเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน ซึ่งมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันหลากหลาย วัฒนธรรมอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว โดยเฉพาะหมู่บ้านเฟิ่งเซียง ตำบลเฟิ่งอวี่ อำเภอเอ่อร์หยวน เมืองต้าหลี่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชุมชน อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีการแลกเปลี่ยนและผสมผสานทางวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น อัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ในหมู่บ้านเฟิ่งเซียงจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาหาร วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนออัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง (FengXiang) อำเภอเอ่อร์หยวน (ErYuan) เมืองต้าหลี่ (DaLi) มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน

ระเบียบวิธีการศึกษา: บทความนี้ เป็นการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารบันทึกทางประวัติศาสตร์ (Historical records) ของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ เมืองต้าหลี่ โดยนำเสนอความหมายของอัตลักษณ์อาหารผ่านแนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Ethnic identity)

ผลการศึกษา: พบว่าอัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง อำเภอเอ่อร์หยวน เมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น มี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) อัตลักษณ์อาหารที่ใช้ในเทศกาลและฤดูกาล เช่น Shengpi (เซิงผี) ใช้ในงานเลี้ยงช่วงเทศกาลตรุษจีน Laliaose (ล่าเหลี่ยวเซ่อ) ใช้ในฤดูกาลวันลี่ชุนหรือวันแรกของฤดูใบไม้ผลิ และ Benzhuji (เปิ่นจู่จี) ใช้ในเทศกาลวันเดินแห่ขบวนบูชาเปิ่นจู่ 2) อัตลักษณ์อาหารในพิธีมงคลและอัตลักษณ์อาหารเซ่นไหว้ เช่น Badawan (ปาต้าหวั่น) เป็นหนึ่งในอาหารที่ใช้ในพิธีแต่งงาน Mijiutangyuan (หมี่จิ่วทังหยวน) เป็นอาหารที่ใช้ในพิธี “Songfan” (ซ่งฟั่น) หรือพิธีมอบอาหารให้แม่มือใหม่ที่เพิ่งคลอดลูก และ Ganlan (กานหลาน) เป็นอาหารเซ่นไหว้ที่ใช้ในทุกพิธี และ 3) อัตลักษณ์อาหารที่รับประทานในชีวิตประจำวัน เช่น Niqiutang (หนีชิวทัง) เป็นอาหารท้องถิ่นที่รับประทานในฤดูทำนา Xidoufen (ซีโต้วเฝิ่น) เป็นอาหารที่ชาวไป๋รับประทานตอนเช้ามีลักษณะคล้ายโจ๊ก และ Xiaobaitang (เสี่ยวไป๋ถัง) คือขนมที่นิยมทานได้ทุกวัย โดยเฉพาะในฤดูหนาวมักนำมาปิ้งทานร้อน ๆ

การประยุกต์ใช้: อาหารทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงความทรงจำทางวัฒนธรรม ตอกย้ำอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไป๋ผ่านเรื่องเล่าความทรงจำทางประเพณีอันดีงามของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ อันเป็นการยืนยันถึงการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบไป โดยเฉพาะการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ นอกจากนี้ ยังสามารถนำอัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ไปส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบเรียนรู้วัฒนธรรมอาหารและประเพณีในพื้นที่อำเภอเอ่อร์หยวน การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บทสรุป: อัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ดังกล่าว เป็นข้อมูลสะท้อนว่าชาติพันธุ์ไป๋มีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และภูมิอากาศ อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋จึงไม่เพียงอยู่ในฐานะสิ่งบำรุงหล่อเลี้ยงร่างกายเท่านั้น ยังเป็นสัญญะเชิงวัฒนธรรมที่สืบทอดและส่งต่อจากอดีตสู่ปัจจุบัน ผ่านประเพณี พิธีกรรม และวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ในสังคมของชาวไป๋จนถึงปัจจุบัน อาหารจึงเป็นการสะท้อนวิธีคิด ภูมิปัญญา และทักษะการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการปรุง วิธีการรับประทาน ตลอดจนความหมายเชิงนัยที่แฝงอยู่ไว้ในอาหารแต่ละชนิด ความหมายและคุณค่าเหล่านี้สื่อโลกทัศน์ทางสังคมของชาวไป๋อย่างลึกซึ้ง

คำสำคัญ: อัตลักษณ์อาหาร กลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง เมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน

หมายเหตุ: การถอดเสียงคำศัพท์ภาษาจีนเป็นภาษาไทยใช้ตามหลักเกณฑ์ของสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี [1]

บทนำ (Introduction)

อัตลักษณ์ (Identity) เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสำนึกรู้และความเข้าใจในตัวตนว่า “เราเป็นใคร” โดยพิจารณาจากความเหมือนและความแตกต่างระหว่างตนเองกับผู้อื่น ทั้งนี้ แต่ละกลุ่มย่อมมีกระบวนการประกอบสร้างความหมายให้แก่ตัวตนของตนเอง [2] อัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชนสามารถแสดงผ่านภาษา เครื่องแต่งกาย ความเป็นอยู่ อาหาร ฯลฯ เพราะอยู่ในสถานะตามระบบทางวัฒนธรรม [3] อาหารจึงไม่เพียงแต่เป็นสิ่งบำรุงหล่อเลี้ยงร่างกายเท่านั้นหากแต่ยังแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิต ซึ่งมีอิทธิพลต่อระบบความคิดความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น อีกทั้งยังสามารถทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะอาหารบางประเภทอาจถูกใช้เป็นมื้ออาหารหลัก อาหารประจำวันหรืออาหารในเทศกาล ที่สะท้อนและเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มได้ [4] จึงกล่าวได้ว่าอาหารเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญในการบ่งบอกว่า “เราเป็นใคร” ของกลุ่มชนใด เพราะไม่เพียงแต่สนับสนุนความเป็นตัวตนของกลุ่มชนนั้น ๆ ยังสัมพันธ์กับความทรงจำที่กระตุ้นให้หวนระลึกถึงอดีตและความทรงจำของวัฒนธรรมเหล่านั้นได้อีกด้วย นอกจากนี้ ในการผลิตอัตลักษณ์อาหารของแต่ละกลุ่มชนจึงสัมพันธ์กับอัตลักษณ์กลุ่ม อันหมายถึงสิ่งที่หล่อหลอมความเป็นหนึ่งเดียวของกลุ่มอัตลักษณ์ชาติพันธุ์นั้น ๆ ให้รู้ว่าตนเองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันมีลักษณะร่วมที่แสดงลักษณะเฉพาะ เช่น ภาษา อาชีพพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนพฤติกรรมทางสังคม ฯลฯ องค์ประกอบเหล่านี้ จึงเปรียบเสมือนเส้นแบ่งที่กำหนดรูปแบบเฉพาะของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ อันเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างระหว่างกันอย่างชัดเจน

ความสำคัญของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ดังกล่าว กลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประชากรมากเป็นอันดับที่ 15 ในจำนวน 56 กลุ่มของประเทศจีน กลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน ซึ่งเป็นเขตปกครองตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋แห่งเดียวในประเทศจีน [5] เมืองต้าหลี่ประกอบด้วย 11 อำเภอ มีกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมอาศัยอยู่ทั้งสิ้น 13 กลุ่ม [6] เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ กลุ่มชาติพันธุ์ไป๋มีการแสดงตัวตนผ่านวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งทุกด้านและยอมรับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ โดยไม่แบ่งแยกกับวัฒนธรรมของตนเอง และเรียนรู้ว่าวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมของตน ในวัฒนธรรมการบริโภคอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋เมื่อศึกษาอย่างลึกซึ้งทำให้ทราบถึงความหมายทางวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ ที่มีความสำคัญและคุณค่าทางวัฒนธรรมสืบทอดมาถึงปัจจุบัน และยังสามารถนำไปผสมผสานระหว่างชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ [7]

หมู่บ้านเฟิ่งเสียง (FengXiang 凤翔) ตั้งอยู่ตำบลเฟิ่งอี่ว์ (FengYu凤羽) อำเภอเอ่อร์หยวน (ErYuan 洱源) เมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน เป็นหมู่บ้านที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋อาศัยอยู่ ซึ่งมีประวัติศาสตร์ยาวนานตั้งแต่สมัยอาณาจักรน่านเจ้า (NanZhao 南诏) ตรงกับสมัยราชวงศ์ถัง [8] เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2552 เขตคุ้มครองวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไป๋ในตำบลเฟิ่งอวี่ ได้รับการขึ้นทะเบียนไว้ในบัญชีรายชื่อเขตคุ้มครองระดับมณฑล ต่อมาในเดือนธันวาคม พ.ศ.2553 ตำบลเฟิ่งอวี่ยังได้รับการประกาศให้เป็น **“เมืองประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติ”** [9] ต่อมาหมู่บ้านเฟิ่งเสียงกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของเขตตำบลเฟิ่งอวี่ นอกจากนี้หมู่บ้านเฟิ่งเสียงยังเป็นจุดกำเนิดของทะเลสาบเอ่อร์ไห่ (ErHai 洱海) ในประวัติศาสตร์เส้นทางของหมู่บ้านเฟิ่งเสียงยังเป็นจุดพักสำคัญของเส้นทางการขนชาทางม้าหรือเรียกว่า Tea Horse Road (茶马古道) นับเป็นอีกหนึ่งเส้นทางการค้าที่สำคัญในประวัติศาสตร์ยูนนาน ที่มีชื่อเสียงเหมือนกับเส้นทางสายไหมเส้นทางตะวันตกเฉียงเหนือระหว่างจีนที่เดินทางไปค้าขายสู่โรมัน ดังนั้นหมู่บ้านเฟิ่งเสียงจึงไม่เพียงเป็นคลังสมบัติทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋เท่านั้น ยังเป็นจุดรวมตัวของความหลากหลายทางวัฒนธรรมอีกด้วย [8] ความหลากหลายทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียงจึงสะท้อนความโดดเด่นเชิงอัตลักษณ์อาหารของกลุ่มอย่างน่าสนใจ

Figure 1. Map of Eryuan County

Source:[10]

บทความนี้ จึงมุ่งนำเสนออัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง อำเภอเอ่อร์หยวน เมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน อันสะท้อนตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ผ่านอัตลักษณ์อาหารในเทศกาลหรือฤดูกาล พิธีกรรม และชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นประโยชน์ให้ผู้สนใจได้รับรู้ เข้าใจในอัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ รวมทั้งการสื่อความหมายเชิงวัฒนธรรมผ่านอาหาร เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในบริบทสังคมจีน และเพื่อเข้าใจโลกทัศน์และคุณค่าทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ผ่านมิติทางอาหาร

วัตถุประสงค์ (Objective)

เพื่อนำเสนออัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง อำเภอเอ่อร์หยวน เมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)

บทความนี้ เป็นบทความวิชาการ เพื่อนำเสนออัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง อำเภอเอ่อร์หยวน เมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ใช้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารบันทึกทางประวัติศาสตร์ (Historical records) ของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋เมืองต้าหลี่ รวมทั้งตีความตามแนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Ethnic identity) ของ Eriksan สรุปจาก Aphinya [10]

ผลการศึกษา (Research Results)

การศึกษาอัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง อำเภอเอ่อร์หยวน เมืองต้าหลี่เมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน พบอัตลักษณ์อาหารที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ อัตลักษณ์อาหารที่ใช้ในเทศกาลและฤดูกาล อัตลักษณ์อาหารที่ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ และอัตลักษณ์อาหารที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. อัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ที่ใช้ในเทศกาลและฤดูกาล

อัตลักษณ์อาหารใช้ในเทศกาลและฤดูกาลของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง อำเภอเอ่อร์หยวน เมืองต้าหลี่ พบ 19 รายการ ดังอธิบายและตีความตามแนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ดังนี้

จากข้อมูล ที่ศึกษาชาวไป๋มีเทคนิควิธีการปรุงอาหารที่นิยมมากที่สุด คือ การต้ม การทอด การคลุก การนึ่ง การย่าง และการปิ้งตามลำดับ ซึ่งการประกอบอาหารลักษณะดังกล่าวสัมพันธ์กับปัจจัยทางสภาพแวดล้อม ภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ จะเห็นได้ว่าอาหารที่ใช้ในเทศกาลและฤดูกาลของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ในปัจจุบันยังคงสืบทอดอาหารอัตลักษณ์เหล่านี้อยู่ อาหารจำนวน 19 รายการ บทความนี้ได้สรุปให้เห็นความสัมพันธ์ของอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋กับความทรงจำทางประวัติศาสตร์ ผ่านเทศกาล และฤดูกาล ต่อไปนี้

1) อาหารความทรงจำผ่านวัฒนธรรมในเทศกาลตรุษจีน ตรงกับวันที่ 115- เดือน 1 ตามปฏิทินจีน พบ 9 รายการ ได้แก่ **Shengpi** (เชิงผี) คือหนังหมูที่กินกับน้ำจิ้มบ๊วยตุ๋น **Xuechang** (เสี่ยวฉัง) คือข้าวเหนียวผสมเลือดหมูและเครื่องเทศต่าง ๆ ที่ยัดใส่ในลำไส้หมู **Daohaizao**(เตาไฮ่เจ่า) คือแกงผักรวมที่ใช้น้ำจากการล้างท้องหมูนำไปต้มเพื่อให้ได้สารอาหาร **Yansheng** (เยียนเซิง) คือเนื้อหมูหมักหรือลำไส้หมูหมักที่ใช้เครื่องเทศท้องถิ่น เช่น “Caoguo (เฉากั่ว)” **Yuanxiao** (หยวนเซียว) คือบัวลอย **Ersi** (เอ่อร์ซือ) คืออาหารประเภทเส้นที่ทำจากข้าวเจ้า **Hongtang Nuomibaba** (หงถังนั่วหมี่ป่าป่า) คือบัวลอยทอด **Erkuai** (เอ่อร์ไคว่) คืออาหารที่ปั้นเป็นก้อนทำจากข้าวจ้าวคล้ายอิฐ **HongtangErsi** (หงถังเอ่อร์ซือ) คือเอ่อร์ซือหวาน **2) ใช้ในฤดูกาลลี่ชุน** (หรือการเปลี่ยนเข้าสู่ใบไม้ผลิ) ช่วงเดือน 1 พบ 1 รายการ คือ **Laliaose** (ล่าเหลี่ยวเซ่อ) คืออาหารคลุกผักแพวเผ็ด **3) ใช้ในเทศกาลวันรับเปิ๋นจู่** (หรือวันแห่งขบวน Benzhu) วันที่ 115- เดือน 2 พบ 1 รายการ คือ **Benzhuji** (เปิ๋นจู่จี) คือไก่ต้มผัดมู่กวา **4) ใช้ในฤดูกาลเซ็งเม้ง** (หรือวันกวาดสุสานและบูชาบรรพบุรุษ) ช่วงเดือน 3 พบ 2 รายการคือ **Luobose** (หลัวปั่วเซ่อ) คืออาหารคลุกประกอบด้วยหัวไชเท้าซอยเป็นเส้นบาง ๆ วุ้นแป้งถั่วลันเตา และกานหลาน **Huixiang Nuomibaba** (หุยเซียงนั่วหมี่ป่าป่า) คือขนมแป้งข้าวเหนียวผสม ใบ “Huixiang” ที่มีลักษณะคล้ายผักชีลาว **5) ใช้ในเทศกาลวันตวนอู่** ตรงกับวันที่ 5 เดือน 5 พบ 2 รายการ คือ Nuomifan (นั่วหมี่ฟั่น) คือข้าวเหนียวทรงเครื่อง และ Chaocandou (เฉ่าฉานโต้ว) คือถั่วปากอ้าคั่ว **6) ใช้ในเทศกาลหัวป่าเจี๋ย** (หรือเทศกาลคบไฟ) ตรงกับวันที่ 25 เดือน 6 พบ 1 รายการ คือ Yangshengpi (หยังเชิงผี) คือแกะย่างสมุนไพรกินกับน้ำจิ้มบ๊วยตุ๋น **7) ใช้ในเทศกาลวันไหว้พระจันทร์** ตรงกับวันที่ 15 เดือน 8 พบ 1 รายการ คือ Yuebing (เย่ว์ปิ่ง) คือขนมไหว้พระจันทร์แบบไม่ใช้ปิ้งกับเตาถ่าน มีไส้ประกอบด้วย ใบ “Bohe (ปั้วเหอ)” มีกลิ่นหอมคล้ายใบกระเพราแต่มีขนาดใหญ่กว่า และ **8) ใช้ในฤดูกาลตงจื้อ** (หรือจุดเริ่มต้นเข้าสู่ช่วงหนาวสุดในฤดูหนาว) ช่วงเดือน 11 พบ 2 รายการ คือ **Ciba** (ฉือปา) คือขนมทำจากข้าวเหนียว และ **Tangzha** (ถังจา) คือข้าวมอลต์หมัก เป็นทั้งอาหารหลักและอาหารว่าง อาหารเหล่านี้ใช้ในประเพณีตามวัฒนธรรมไป๋ และเทศกาลที่สำคัญ ในที่นี้ผู้เขียนมุ่งอธิบายให้เห็นอัตลักษณ์อาหารที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมของไป๋ผ่านเทศกาลตรุษจีนและฤดูกาลลี่ชุน เพื่อให้เห็นอัตลักษณ์และอาหารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไป๋ ดังนี้

1.1 เทศกาลวันตรุษจีน

Shengpi (เชิงผี) **Xuechang** (เสี่ยวฉัง) **Daohaizao**(เตาไฮ่เจ่า) และ**Yansheng** (เยียนเซิง) เป็นอาหารในงานเลี้ยง “ซาจูฟั่น (Shazhufan杀猪饭)” หรือ “งานลี้ยงกินหมู” ช่วงตรุษจีน จากเอกสารของจีนกล่าวว่าในอดีตชาวไป๋พึ่งพาการเกษตรเป็นหลัก โดยมีการเลี้ยงหมูเป็นอาชีพเสริมที่สำคัญ สภาพอากาศในฤดูหนาวของพื้นที่ที่หนาวเย็นและอากาศแห้ง จึงเหมาะสำหรับการถนอมเนื้อสัตว์ เดิมทีการฆ่าหมูเพื่อกักตุนเนื้อสัตว์ก่อนวันตรุษจีนของแต่ละกลุ่มชนอยู่แล้วเพื่อให้มีแหล่งโปรตีน การฆ่าหมูในเทศกาลตรุษจีนของชาวไป๋ในฤดูหนาวไม่เพียงแต่เป็นการถนอมเนื้อสัตว์ตามธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังเป็นการถนอมอาหารเพื่อเพื่อใช้สำหรับเทศกาลต่างๆ และยังเป็นอาหารเพื่อใช้ในชีวิตประจำอีกด้วย ปัจจุบันการฆ่าหมูยังคงเป็นกิจกรรมสำคัญของการเฉลิมฉลองวันตรุษจีน ดังอธิบายอัตลักษณ์อาหาร “Shengpi (生皮 เชิงผี) ซึ่งเป็นอาหารที่ใช้ในงานเลี้ยง “ซาจูฟั่น” ดังนี้

Shengpi (生皮 เชิงผี) ภาษาไป๋เรียกว่า “ไฮ่เซียว Haixiao” แปลว่า **หนังหมูดิบ** เป็นอาหารพื้นถิ่นที่แสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมการกินของชาวไป๋อย่างชัดเจน ด้วยกรรมวิธีการผลิตที่คงเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชาวไป๋ที่แฝงไปด้วยความลุ่มลึกทางวัฒนธรรม ทำให้กลายเป็นอัตลักษณ์สำคัญของวัฒนธรรมอาหารในแถบยูนนานตะวันตก กระบวนการผลิตเริ่มจากการเลือกใช้หมูท้องถิ่นที่เชือดมาสด ๆ เพื่อให้ได้เนื้อที่มีความสดใหม่และมีเนื้อแน่นปราศจากกลิ่นเหม็นสาบ โดยไม่ผ่านการลวกน้ำร้อน แต่ใช้วิธีการเผาหนังหมูด้วยฟางข้าวหรือใบสนจนหนังหมูเป็นสีเหลืองทองส่งกลิ่นหอม ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญในการควบคุมความร้อนอย่างแม่นยำ เพื่อให้ได้หนังหมูที่กรอบนอกและคงความนุ่มของไขมันด้านใน มีรสชาติหวานตามธรรมชาติของเนื้อสดไว้อย่างครบถ้วน วิธีการพิเศษนี้สร้างความสัมผัสระหว่างการกินแบบ **«สุกนอกดิบใน»** ที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวไป๋ ก่อนรับประทานจึงมักหั่นเป็นชิ้นบางๆ ราดด้วยน้ำจิ้มรสจัดจ้านที่ปรุงด้วยกระเทียมสับผสมพริกป่น น้ำบ๊วยหมัก พริกไทยและผักชี เพื่อเพิ่มรสชาติเดิมของวัตถุดิบให้มีความกลมกล่อม ขณะเดียวกันก็ตัดความมันและกระตุ้นต่อมรับรสในการรับประทานได้เป็นอย่างดี

Yuanxiao (หยวนเซียว) **Ersi** (เอ่อร์ซือ) **Hongtang Nuomibaba** (หงถังนั่วหมี่ป่าป่า) **Erkuai** (เอ่อร์ไคว่) และ **HongtangErsi** (หงถังเอ่อร์ซือ) เป็นอาหารที่ใช้บูชาบรรพบุรุษ และเป็นอาหารที่ใช้กินตอนเช้าของวันที่ 1 ถึงวันที่ 5 ในเทศกาลวันตรุษจีนตามลำดับ **Yuanxiao** เป็นอาหารเจและนิยมจัดเป็นอาหารเช้าของวันที่ 1 ในเทศกาลตรุษจีน **“วันที่ 1”** ภาษาจีนเรียกว่า **“ชูอี”** วัน **“ชูอี”** ต้องกินเจเพื่อหลีกเลี่ยงการฆ่าสัตว์ตามความเชื่อของชาวไป๋ ซึ่งนับถือศาสนาพุทธและลัทธิเต๋า นอกจากนี้ Yuanxiao ยังมีความหมายว่า **“ความสุข”** เนื่องจากมีลักษณะเป็นก้อนกลม **Ersi** เป็นอาหารเช้าของวันที่ 2 ของเทศกาลตรุษจีน (วัน “ชูเอ้อร์”) เป็นอาหารประเภทเส้นที่ทำจากข้าวสวย Ersi กินในช่วงตรุษจีนเพราะมีความหมายว่า “อายุยืนยาว” **Hongtang Nuomibaba** เป็นอาหารเช้าของวันที่ 3 ของเทศกาลตรุษจีน (วัน “ชูซาน”) เป็นแผ่น Yuanxiao ทอด ซึ่งมีความหมายคล้ายกับ Yuanxiao และ

Erkuai เป็นอาหารเช้าของวันที่ 4 เทศกาลตรุษจีน (วัน “ชูซื่อ”) Erkuai ทำจากข้าวสวยเหมือน Ersi ลักษณะของ Erkuai คล้ายอิฐ ชาวไป๋กิน Erkuai ในช่วงตรุษจีนแสดงถึง “ความมั่นคง” ส่วน **HongtangErsi** เป็นอาหารเช้าของวันที่ 5 เทศกาลตรุษจีน (วัน “ชูอู่”) มักกิน Ersi กับน้ำตาลทรายแดง นอกจากมีความหมายว่า “อายุยืนยาว” แล้วยังมีความหมายว่า “ความสุข” บรรดาอาหารเช้า 5อย่างในเทศกาลตรุษจีนที่กล่าวข้างต้น ยกเว้น **Hongtang Nuomibaba** ที่ไม่เหมาะสำหรับให้ผู้สูงอายุรับประทานเมื่ออาหารเย็นแล้ว เพราะทำจากข้าวเหนียวทำให้เคี้ยวยากและอาจทำให้ท้องอืดเพราะย่อยยาก อาหารเช้าอีก 4 อย่างที่เหลือหลังจากการนำบูชาบรรพบุรุษแล้ว ต้องจัดให้ญาติผู้ใหญ่รับประทานก่อนคนในครอบครัว เพื่อแสดงความเคารพและใส่ใจต่อญาติผู้ใหญ่ จึงขออธิบายถึง “Yuanxiao (หยวนเซียว)” ซึ่งเป็นอาหารที่รับประทานตอนเช้าในช่วงตรุษจีน ดังนี้

Figure 2. Shengpi

Source: Yin Hongxia, taken on April 19, 2025 at Fengxiang Village.

Figure 3. Yuanxiao

Source: Yin Hongxia, taken on January 22, 2023, at Fengxiang Village.

Yuanxiao (元宵 หยวนเซียว**)** ภาษาไป๋เรียกว่า “เต่าจ้ามี่ Daozami” หมายถึงบัวลอยลูกใหญ่ ซึ่งเป็นอาหารอัตลักษณ์เฉพาะของชาวไป๋ โดยเฉพาะไส้ของบัวลอยที่ทำจากวัตถุดิบในท้องถิ่นคุณภาพดี ประกอบด้วยวอลนัทหรือสมองลิง งาดำ งาขาว เปลือกมะกรูดหรือเปลือกส้ม ขิง น้ำตาลทรายแดง และน้ำมันหมู บางสูตรอาจเพิ่มน้ำตาลกุหลาบเพื่อให้รสชาติแบบดั้งเดิมและให้มีกลิ่นหอมอันเป็นอัตลักษณ์ของชาวไป๋ สมองลิงเป็นพืชท้องถิ่นของเมืองต้าหลี่ที่นิยมปลูกกันมากในพื้นที่ เนื่องจากสภาพอากาศที่เหมาะสมในการเพาะปลูก จึงนำมาใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญในอาหารพื้นบ้าน ไส้บัวลอยประกอบด้วยน้ำตาลทรายแดงและสมองลิง ภาษาไป๋เรียกว่า **“เซาเต่าหวั่วตั่วซี่”** (หมายถึงไส้ขนมที่ใช้น้ำตาลทรายแดงผสมกับลูกสมองลิง) บัวลอยจึงเป็นสัญญะของการรวมญาติ คือลักษณะกลมของบัวลอยสื่อความหมายถึงความสุขและความสำเร็จ ไส้ของบัวลอยที่มีความหวานสื่อถึงความสุข ภาษาไป๋เรียกว่า **“ไส้เซาเต่าหวั่วตั่วซี่”** สื่อเชิงสัญญะของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไป๋ว่า **“สุขภาพดีและความเป็นสิริมงคล”** บัวลอยจึงเป็นอาหารมงคลสำคัญที่ขาดไม่ได้ในประเพณีสำคัญต่างๆ ของชาวไป๋ ที่ใช้ในช่วงเทศกาลตรุษจีน เทศกาลคบเพลิง รวมทั้งงานแต่งงาน และงานเลี้ยงสำคัญ

Figure 4. Ersi

Source: Yin Hongxia, taken on April 9, 2025 at Fengxiang Village.

Figure 5. Benzhuji

Source: Yin Hongxia, taken on April 5, 2023 at Fengxiang Village.

Figure 6. Luobo “se”

Figure 7. Huixiangnuomibaba

Source: Yin Hongxia, taken on April 5, 2023 at Fengxiang Village.

1.2 ฤดูกาล วัน “ลี่ชุน” (Lichun立春)

Laliaose (辣蓼色ล่าเหลี่ยวเซ่อ) หรือผักแพวเผ็ดคลุก ภาษาไป๋เรียกว่า “Qigusai ชี่กูไซ้” ซึ่งเป็นอาหารหลักประจำของฤดูกาล “ลี่ชุน” สำหรับชาวไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง Laliao (辣蓼ล่าเหลี่ยว) หรือผักแพวเผ็ดมีลักษณะคล้าย ๆ กับผักแพวของไทย ไม่มีกลิ่นฉุนเหมือนผักแพวไทยแต่มีรสเผ็ดซ่ากว่า ชาวไป๋นิยมเก็บยอดผักแพวอ่อนที่ขึ้นตามธรรมชาติแถวทุ่งนาช่วงเช้าของวัน “ลี่ชุน” ผักแพวเผ็ดคลุกมักใช้เป็นกับข้าวหนึ่งในเมนูอาหารกลางวันของวัน “ลี่ชุน” การรับประทานผักแพวเผ็ดคลุกในฤดูกาล “ลี่ชุน” นอกจากได้ชิมรสชาติสดใหม่ของอาหารจากธรรมชาติในฤดูใบไม้ผลิแล้ว ชาวไป๋เชื่อว่าผักแพวเผ็ดยังเป็นสมุนไพรที่สามารถช่วยฆ่าเชื้อที่หลบอยู่ในร่างกายและยังมีสรรพคุณทางยาเพื่อระบายความชื้นที่สะสมในร่างกายของคนเราในช่วงฤดูหนาวได้เป็นอย่างดี

Figure 5. Laliaose

Source: Yin Hongxia, taken on February 4, 2021 at Fengxiang Village.

2. อัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ที่ใช้ในพิธีกรรมและเซ่นไหว้

อัตลักษณ์อาหารที่ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ และอัตลักษณ์อาหารเซ่นไหว้ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง อำเภอเอ่อร์หยวน เมืองต้าหลี่ พบ 14 รายการ ดังนี้

พิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์อาหาร พบ 4 พิธีกรรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำอาหารอัตลักษณ์ของกลุ่มมาเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ได้แก่ พิธีแต่งงาน (Hunli 婚礼) พิธียกคานหลักในการสร้างบ้าน (Shangliang 上梁) พิธีมอบอาหารให้แม่มือใหม่ (Songfan 送饭) และพิธีกินเจในงานศพ (Chisu吃素) ในพิธีแต่งงานอัตลักษณ์อาหารของชาติพันธุ์ไป๋ พบ 4 รายการ ได้แก่ **1) Badawan** (八大碗ปาต้าหวั่น) หรืออาหาร 8 อย่าง ที่ใช้สำหรับรับรองแขกที่มาร่วมงาน ปัจจุบัน “Badawan” กลายเป็นสัญญะของ “การกินเลี้ยง” โดยเฉพาะการกินเลี้ยงในงานแต่งงาน **2) Liangdaocha** (两道茶เหลี่ยงเต้าฉา) คือชาขมและชาหวานที่ใช้รับรองญาติฝ่ายเจ้าสาวที่มาส่งตัวเจ้าสาว **3) Guojiuxi** (果酒席กั๋วจิ่วสี) คือผลไม้และของเชื่อมที่ใช้รับรองแขก

ที่มาร่วมงานให้รับประทานก่อนทาน Badawan สื่อความหมายว่า **"ความหวานและความสุข"** ให้คู่บ่าวสาวและยังแบ่งปันความสุขให้กับผู้มาร่วมงานด้วย และ **4) Guotoushen** (骨头参กู่โถวเซิน) คืออาหารประเภทคลุกที่มีส่วนประกอบของเต้าหู้ ผักกาดดองแบบไป๋และกระดูกหมูบด ซึ่งเป็นอาหารที่ใช้กินตอนเย็นก่อนวันแต่งงานหนึ่งวัน ปัจจุบันใช้หมูสับแทนกระดูกบด พิธี Shangliang (上梁พิธียกคานหลัก) มีอัตลักษณ์อาหารของชาติพันธุ์ไป๋ 1 รายการ คือ **Mantou** (馒头หมานโถ่ว) คือหมั่นโถวที่ปั้นเป็นรูปดอกไม้ 45- กลีบ สื่อความหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองและโชคดี พิธี Songfan (送饭พิธีมอบอาหารให้แม่มือใหม่) มีอัตลักษณ์อาหารของชาติพันธุ์ไป๋ 1 รายการ คือ Mijiutangyuan (米酒汤圆หมีจิ่วทังหยวน) คือบัวลอยขนาดเล็กต้มกับข้าวหมัก ไข่ไก่ไข่ทอดเป็นแผ่นแล้วหั่นเป็นเส้นเล็ก ๆ คล้ายเส้นข้าวซอยและน้ำตาลทรายแดง เป็นอาหารที่เสริมพลังให้สตรีหลังคลอดและยังมีความหมายถึงการแบ่งปันความสุขให้แก่ผู้ที่มาเยี่ยมเยียน และพิธีกินเจในงานศพมีอัตลักษณ์อาหารของชาติพันธุ์ไป๋ 1 รายการ คือ **Zhaixifan** (斋稀饭ไจซีฟั่น) คือข้าวต้มเจที่ใส่ถั่วสมองลิงและกันหลานทอด เพื่อเป็นการอุทิศบุญให้ผู้ล่วงลับ

Figure 8. Mantou

Figure 9. Mijiutangyuan

Source: [11] Source: Yin Hongxia, taken on March 29, 2024 at Fengxiang Village

นอกจากนี้ ยังมีอัตลักษณ์อาหารสำหรับการเซ่นไหว้ในทุกพิธีกรรมเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ ได้แก่ พิธีบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีบูชา Benzhu (เทพอารักษ์ประจำถิ่น) พิธีบูชาบรรพบุรุษในเทศกาลตรุษจีน พิธีบูชาบรรพบุรุษในเทศกาล Zhongyuanjie (จงหยวนเจี๋ย 中元节) และพิธีบูชาบรรพบุรุษที่จัดขึ้นในวันที่ 23 เดือน 7 ตามปฏิทินจีน มี **Ganlan** (干兰กานหลาน) ที่ทำจากแป้งข้าวสวย และ **Rushan** (乳扇หรู่ซั่น) ที่สกัดจากนมวัวเป็นอาหารสำหรับใช้ในการเซ่นไหว้ทุกพิธีกรรมตามประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ **Jingshui** (净水จิ้งสุ่ย) เครื่องเซ่นไหว้ประกอบด้วย ใบ Qinghao(青蒿ชิงเฮา) หรือใบโกฐจุฬาลัมพาแช่น้ำสะอาด ซึ่งชาวไป๋เชื่อว่าใบชิงฮาวเป็นใบไม้ที่บริสุทธิ์ที่สุด เหมาะสำหรับใช้ในการเซ่นไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ **SanSheng** (三牲ซานเซิง) คือ อาหารเซ่นไหว้ที่ใช้สัตว์ 3 อย่าง ได้แก่ หมู ไก่ และปลา ชาวไป๋หมู่บ้านเฟิ่งเสียงใช้ปลาแห้งแทนปลาสด หมูชิ้นสดแทนตัวหมู และเพิ่มเต้าหู้ ฟางข้าวแห้งหั่นเป็นท่อนและเกลือ เพื่อเป็นเครื่องเซ่นบูชา Benzhu **Mihuaqiu** (米花球หมี่ฮัวฉิว) คือข้าวพองที่ใช้ไม้ทับให้แบนปั้นทรงกลมขนาดเท่าแอปเปิ้ลลูกขนาดย่อม และด้านบนนำข้าวตกแต่งเป็นดอกไม้ 4 สี ที่ย้อมจากธรรมชาติ ได้แก่ สีขาว สีแดง สีเหลือง และสีเขียว ชาวไป๋ใช้ Mihuaqiu บูชาบรรพบุรุษในเทศกาลตรุษจีน เพื่อแสดงความเคารพบรรพบุรุษและขอให้บรรพบุรุษคุ้มครองให้ครอบครัวปลอดภัยและสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรได้ดี **Gongxi** (贡席กังสี) เป็นชุดอาหารที่ใช้เซ่นไหว้บูชาบรรพบุรุษในเทศกาล Zhongyuanjie หรือวันที่ 14 เดือน 7 ตามจันทรคติแบบจีน ประกอบด้วยอาหาร 6 อย่าง ได้แก่ ปลาทอด หมูนึ่ง ไข่ต้ม ลูกชิ้นหมู มะเขือ และใช้พริกแดงผ่าเป็นแฉกคล้ายดอกทับทิมตกแต่งให้สวยงาม นำไปบูชาบรรพบุรุษแสดงถึงความกตัญญู ส่วน **Zhaixi** (斋席ไจสี) เป็นชุดอาหารเจที่ใช้เซ่นไหว้บูชาบรรพบุรุษที่เพิ่งเสียชีวิตในพิธีบูชาวันที่ 23 เดือน 7 ซึ่งเป็นอาหารเจปรุงเลียนแบบเนื้อสัตว์ทำจากมันผรั่งบดเพื่ออุทิศบุญให้ผู้ล่วงลับ นอกจากนี้ กรรมวิธีการทำอาหารของชาวไป๋ หมู่บ้านเพิ่งเศียง เน้นการต้ม การนึ่ง และการทอด จึงสัมพันธ์กับปัจจัยทางสภาพแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ที่มีอากาศค่อนข้างหนาวเย็น สามารถอธิบายอัตลักษณ์อาหารของกลุ่มอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไป๋ที่ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ และอัตลักษณ์อาหารใช้ในการเซ่นไหว้ เช่น Guojiuxi (กั๋วจิ่วสี) อาหารเชื่อมที่ใช้ในพิธีแต่งงาน และ Ganlan (กานหลาน) ใช้ในการเซ่นไหว้ทุกพิธีกรรม ดังนี้

Figure 10. Sansheng

Figure 11. Zhaixi

Source: Yin Hongxia, taken on February 13, 2021 at Fengxiang Village Source: [12]

2.1. อัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ที่ใช้ในพิธีแต่งงาน

Guojiuxi (果酒席กั๋วจิ่วสี) เป็นชุดอาหารที่ประกอบด้วยของเชื่อมและเหล้าหรือเครื่องดื่มที่ใช้รับรองแขกที่มาร่วมงานแต่งงาน ภาษาไป๋เรียกว่า “Guozixi โกจือซี้” ประกอบด้วยของเชื่อม 8 อย่าง ได้แก่ บ๊วย มู่กวา (หรือไทยใหญ่เรียกว่ามะวาว) เซียงหยวน (ลักษณะคล้ายส้มโอของไทยแต่เนื้อแข็งกว่าส้มโอ) ลูกพลับ มะขามป้อม ถั่วสมองลิง ไห่ถัง (ลักษณะคล้ายแอปเปิ้ลแต่ขนาดเท่าผลเชอรี่มีสีแดงสด) และฟักทอง ใน **โกจือซี้** ใช้**บ๊วยเชื่อม** โดยมักนำบ๊วยเขียวแกะสลักลวดลายอย่างประณีต แล้วบีบเอาเมล็ดออกและรีดเนื้อบ๊วยให้แบนเป็นรูปดอกเบญจมาศ จากนั้นผสมกับน้ำตาลทรายแดงและน้ำผึ้งจัดเรียงเป็นชั้น ๆ ในหม้อดินปิดฝาเก็บไว้จนเนื้อบ๊วยเปลี่ยนเป็นสีเหลืองทอง ส่วน **Mugua (มู่กวา) เชื่อม**จะนำมู่กวาหั่นเป็นแผ่นทรงกลมและใช้มีดหรือกรรไกรตัดแต่งขอบริมเป็นลายหยักคล้ายดอกเบญจมาศ แล้วใส่น้ำตาลทรายแดงเก็บไว้เหมือนบ๊วยเชื่อม บ๊วยเชื่อมและมู่กวาเชื่อมมีรสชาติเปรี้ยวหวาน สื่อความหมายถึงชีวิตคนเรามีรสชาติที่หลากหลายไม่หวานจนเกินไป รูปดอกเบญจมาศสีทองสื่อถึงความหวานและสิริมงคล **Xiangyuan (เซียงหยวน)** เชื่อม จะนำเซียงหยวนปอกเปลือกและหั่นเป็นชิ้นบางๆ หรือเป็นเส้น สื่อถึงบุพเพสันนิวาสของเจ้าบ่าวเจ้าสาว และ**ลูกพลับตากแห้ง** หั่นเป็นเส้น ๆ สื่อถึงการอยู่ด้วยกันอย่างนิรันดร ส่วน**มะขามป้อม ถั่วสมองลิง Haitang (ไห่ถัง)** และ**ฟักทอง** มักนำไปต้มและเชื่อมด้วยน้ำตาลทรายแดง สื่อถึงชีวิตคนเรานั้นต้องอดเปรี้ยวไว้กินหวาน ในชีวิตมีความเสมอภาคต่อกัน มีความสุขในการใช้ชีวิตและสืบต่อวงศ์ตระกูล

Figure 12. Guojiuxi

Figure 13. Ganlan and Rushan

Source: [13] Source: Yin Hongxia, taken on October 21, 2024 at Fengxiang Village.

2.2 อัตลักษณ์อาหารกลุ่มชาติพันธ์ไป๋ที่ใช้ในพิธีเซ่นไหว้

กานหลาน (Ganlan干兰) เป็นอาหารเซ่นไหว้ที่สำคัญในพิธีกรรมเกือบทุกพิธีของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ **กานหลาน** ถอดเสียงจากคำว่า «ก๊าน้า gana» ในภาษาไป๋ มีลักษณะคล้ายกับข้าวเกรียบ กันหลานถือเป็นอาหารมังสวิรัติที่ใช้ในพิธีกรรมเซ่นไหว้ต่างๆ ทั้งพิธีบูชาและพิธีอวยพร ชาวไป๋จึงพูดกันว่า “红干兰绿干兰，一年四季保平安” หมายถึง “กันหลานเขียวกันหลานแดง ช่วยปกป้องคุ้มครองให้ผู้คนปลอดภัยตลอดปี” หลังเสร็จสิ้นพิธีกรรมแล้ว คนในพื้นที่จะนำกันหลานไปรับประทานหรือ

นำไปแปรรูปเป็นอาหารพื้นถิ่นต่าง ๆ ต่อ เช่นทำเป็น “ล่าเหลี่ยวเซ่อ” เพื่อรับประทานในฤดูกาลวัน “ลี่ชุน” และ “ไจซีฟั่น” ที่รับประทานในพิธีกินเจงานศพ ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ที่ใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า และยังเป็นการเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับวิถีชีวิตของชาวไป๋อย่างแนบแน่น

3. อัตลักษณ์อาหารที่รับประทานในชีวิตประจำวัน

อัตลักษณ์อาหารที่รับประทานในชีวิตประจำวัน ของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง อำเภอเอ่อร์หยวน เมืองต้าหลี่ พบ 10 รายการ นับว่าเป็นการสืบทอดอัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ที่ยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

หมู่บ้านเฟิ่งเสียงมีอัตลักษณ์อาหารที่ใช้รับประทานในชีวิตประจำวัน มี 2 ประเภท คือ ประเภทอาหารหลัก และประเภทอาหารว่าง ในที่นี้ **ประเภทอาหารหลัก** พบ 7 รายการ ได้แก่ **1) Mianpiantang** (面片汤เมี่ยนเพี่ยนทัง) หรือแกงแป้งสาลี ประกอบด้วยชิ้นแป้งสาลี หมูแห้ง ฟักทองและผักเขียว **2) Doumitangyuan** (豆米汤圆โต้วหมี่ทังหยวน) หรือแกงบัวลอยผสมถั่วปากอ้า ประกอบด้วยบัวลอยขนาดเล็กเท่าเหรียญ 25 สตางค์ขอไทย หมูแห้งและถั่วปากอ้าสด **3) Xidoufen** (稀豆粉 ซีโต้วเฝิ่น) หรือแป้งถั่วลันเตาต้มที่ใส่เครื่องเทศชะโก เทียนขาว และข้าวตังแบนเหลือง ซึ่งมักใช้เป็นอาหารเช้า **4) Liangfen** (凉粉 เหลียงเฝิ่น) หรือวุ้นถั่วที่ทำจากถั่วตาไก่และถั่วลันเตา ใส่ข้าวตังแบนเหลืองและกากถั่วลันเตาต้ม มักใช้เป็นอาหารกลางวัน **5) Niqiutang** (泥鳅汤 หนีชิวทัง) หรือแกงปลาโลช ที่ประกอบด้วย ปลาโลช หนังหมูทอด เต้าหู้และผักแพว **6) Doufenchaoyangrou** (豆粉炒羊肉 โต้วเฝิ่นเฉ่าหยังโร่ว) หรือวุ้นถั่วตาไก่ผสมเนื้อแพะผัด เป็นอาหารท้องถิ่นของหมู่บ้านเฟิ่งเสียงที่ทำจากวุ้นถั่วตาไก่และเนื้อแพะ และ **7) Dunmeibanhuanggua** (เหลียงปั้นหวงกวา) คือยำแตงกวาที่ใส่บ๊วยตุ๋นและถั่วสมองลิง ซึ่งเป็นรสชาติจากวัตถุดิบท้องถิ่น ส่วน**ประเภทอาหารว่าง** พบ 3 รายการ คือ **1) Tianliangfen** (甜凉粉เถียนเหลียงเฝิ่น) หรือวุ้นแป้งข้าวเจ้า ที่กินกับน้ำเชื่อมน้ำตาลทรายแดง **2) Xiaobaitang** (小白糖เสี่ยวไป๋ถัง)หรือมอลต์ลูกกวาดที่ทำจากข้าวจ้าวและยอดมอลต์ และ **3) Ban Gaoliao** (ปั้นเก่าเหลียว) หรือ “คลุกก้านเก่าเหลียว” เก่าเหลียว คือผักป่าชนิดหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายกับผักบุ้งไทย แต่ใบมีลักษณะคล้ายหัวใจ รสชาติเปรี้ยว “คลุกก้านก่าวเลี้ยว” ประกอบด้วย ก้านก่าวเลี้ยวหั่นท่อนยาวประมาณ 2 นิ้ว ถั่วเหลืองหมักและข้าวหุงที่เย็นแล้ว แล้วนำมาคลุกเคล้าให้เข้ากัน ซึ่งเป็นอัตลักษณ์อาหารว่างของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ ของหมู่บ้านเฟิ่งเสียง

Figure 14. Xidoufen

Figure 15. Liangfen

Source: Yin Hongxia, taken on April 20, 2025 at Fengxiang Village.

อัตลักษณ์อาหารของกลุ่มอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไป๋ที่ใช้รับประทานในชีวิตประจำวัน เช่น อาหารว่าง **Xiaobaitang** (เสี่ยวไป๋ถัง) ถือว่าเป็นอาหารที่สามารถหาทานได้ทุกฤดูกาล แสดงถึงอัตลักษณ์และกรรมวิธีการทำอาหารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไป๋ ดังนี้

Xiaobaitang (小白糖เสี่ยวไป๋ถัง) หรือมอลต์ลูกกวาด ภาษาไป๋เรียกว่า “ไป๋ก๊าจื่อ” เป็นลูกกวาดสีขาวทำจากข้าวจ้าวที่หุงแล้วผสมยอดมอลต์ กรรมวิธีการทำแบบดั้งเดิมของชาวไป๋ใช้ข้าวจ้าวจากตำบล Fengyu (เฟิ่งอี๋ว์) ที่มีคุณภาพสูงเป็นวัตถุดิบ ต้มน้ำให้เดือดแล้วปล่อยให้เย็นลงในอุณหภูมิประมาณ°60 C ใส่ยอดมอลต์ที่บดละเอียดลงในหม้อคนให้เข้ากัน จากนั้นใส่ข้าวจ้าวที่หุงสุกแล้วลงไปผสมกับมอลต์ หมักไว้ 1 คืน หลังจากข้าวและมอลต์เข้ากันดีแล้วจนได้ยีสต์ (ข้าวที่ผสมยอดมอลต์กลายเป็น Tangzha หรือกากข้าวมอลต์หมัก) ซึ่งเป็นอาหารที่ใช้กินในฤดูกาล “ตงจื้อ” ส่วนน้ำที่เหลือจากกากในหม้อสามารถนำไปต้มและกวนให้ข้นเมื่อน้ำระเหยออกหมดกลายเป็นก้อนมอลต์เหนียวสีน้ำตาล เมื่อเย็นลงนำไปยืดกลายเป็นก้อนมอสต์เหนียวสีขาว เรียกว่า “เสี่ยวไป๋ถัง” มีลักษณะเฉพาะของชาวไป๋หมู่บ้านเฟิ่งเสียงหรือคล้ายกับ “叮叮糖ติงติงถัง” ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ แต่ส่วนใหญ่ทำจากข้าวเหนียว จึงแตกต่างจากของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ เสี่ยวไป๋ถังมีลักษณะเฉพาะ คือสีขาวราวกับหิมะ เนื้อนุ่ม อุดมไปด้วยมอสต์ จากที่มีลักษณะแผ่นกลมเวลารับประทานต้องเคาะเบาๆ ให้แตกเป็นชิ้นเล็กๆ รับประทานแยกชิ้นหรือนำไปย่างบนเตาไฟรอให้ละลายเล็กน้อยแล้วค่อยๆ ดึงให้ยืดเป็นเส้นๆ ก่อนรับประทาน รสชาติของเสี่ยวไป๋ถังหวานนุ่มละมุนและละลายในปาก

สรุปและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

อัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง อำเภอเอ่อร์หยวน เมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน มี 3 ลักษณะที่สำคัญ คือ 1) อัตลักษณ์อาหารที่ใช้ในเทศกาลและฤดูกาล 2) อัตลักษณ์อาหารในพิธีกรรมต่าง ๆ และอัตลักษณ์อาหารเซ่นไหว้ และ 3) อัตลักษณ์อาหารที่รับประทานในชีวิตประจำวัน การแสดงอัตลักษณ์อาหารที่เชื่อมโยงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาหารกับเทศกาล พิธีกรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ ทำให้เห็นความโดดเด่นของอาหารอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ ที่คัดสรรวัตถุดิบจากพื้นที่ กรรมวิธีการทำอาหารสืบทอดส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น อันเป็นการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มได้อย่างน่าสนใจ สามารถอภิปรายให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่สัมพันธ์ในเชิงวัฒนธรรมของชาวไป๋ ได้ดังนี้

1. ภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านเฟิ่งเสียง

เนื่องจากหมู่บ้านเฟิ่งเสียง ตั้งอยู่ตั้งทางตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเอ่อร์หยวน เมืองต้าหลี่ไป๋ มณฑลยูนนาน มีภูมิศาสตร์เป็นแอ่งภูเขาที่ล้อมรอบหมู่บ้าน จึงเป็นพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะค่อนข้างปิด [14] กลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจึงได้สืบทอดวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะด้านอาหารที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำของชาวไป๋ ตามมิติวิถีชีวิตของอาหาร ดังที่ [15] สรุปให้เห็นว่า “...มิติวิถีชีวิตของอาหารบ่งบอกถึงวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมในภูมิภาคนั้น ๆ เนื่องจากอาหารส่วนใหญ่เน้นความเรียบง่าย และอาศัยวัตถุดิบที่เกิดขึ้นตามท้องถิ่น...” กล่าวได้ว่าจากภูมิศาสตร์ที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง อำเภอเอ่อร์หยวน เมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น จึงสามารถบ่งบอกถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่หมู่บ้านเฟิ่งเสียง อำเภอเอ่อร์หยวน เป็นอย่างดี เนื่องจากสภาพภูมิอากาศของหมู่บ้านเฟิ่งเสียงเป็นพื้นที่ราบสูงอยู่ในเขตภูเขากึ่งร้อนชื้น อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี อยู่ที่ 13 องศาเซลเซียส [9] ลักษณะภูมิอากาศแบบนี้ทำให้กรรมวิธีการทำอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง ส่วนใหญ่เลือกใช้กรรมวิธีการต้ม การนึ่ง และการทอด เพื่อให้อาหารคงความอุ่นไม่เย็นชืดและดีต่อสุขภาพ นอกจากนี้ ลักษณะทางภูมิศาสตร์และภูมิอากาศดังกล่าวมีวัตถุดิบที่เกิดขึ้นตามท้องถิ่น เช่น ล่าเหล่ยว มู่กวา และเก่าเลี้ยว เป็นที่นิยมนำมาใช้ประกอบอาหารอันเป็นอัตลักษณ์อาหารในฤดูกาล “ลี่ชุน” คือ “ปั้นล่าเหลี่ยว” รวมถึงอัตลักษณ์อาหารใช้ในพิธีแต่งงาน คือ “มู่กวาเชื่อม” และอัตลักษณ์อาหารที่ใช้ในชีวิตประจำวันประเภทอาหารว่าง คือ “ปั้นเก่าเหลียว”

2. สัญญะเชิงวัฒนธรรมเพื่อสืบทอดและส่งต่อประเพณี พิธีกรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไป๋

อัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้คนอย่างชัดเจน โดยสืบทอดผ่านประเพณี พิธีกรรม และวิถีชีวิตของชาวไป๋จนถึงปัจจุบัน จากประเด็นนี้อัตลักษณ์อาหารในพิธีกรรมต่าง ๆ และอัตลักษณ์อาหารที่ใช้เซ่นไหว้ เห็นได้ชัดว่าอาหารในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น Guotoushen (กู่โถวเซิง) ที่ใช้ในพิธีแต่งงาน ในยามปกติไม่นิยมรับประทาน กู่โถวเซิงในภาษาไป๋เรียกว่า “Guadengsai” (กวาเติ่งไช้) หมายถึงอาหารเย็นในวันก่อนแต่งงานที่เรียกว่า “แซะเบ” แซะเบเป็นสัญญะอย่างหนึ่งของพิธีแต่งงาน เวลาใครบอกว่าไปกิน “แซะเบ” ผู้ฟังเข้าใจความหมายว่าจะจัดพิธีแต่งงานวันถัดไป ส่วนอัตลักษณ์อาหารเซ่นไหว้ เช่น Ganlan (กานหลาน) เป็นอาหารเซ่นไหว้ในเกือบทุกพิธีกรรม ดังที่ [7] กล่าวว่า “Ganlan เป็นอาหารเซ่นไหว้ที่ใช้เฉพาะพิธีบูชาของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ ไม่ได้นำไปกินเป็นอาหารหลักหรืออาหารว่างในชีวิตประจำ” หลังเสร็จสิ้นพิธีกรรมต่าง ๆ แล้วชาวไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งเสียงจะใช้ Ganlan ประกอบอาหารอื่น ๆ เช่น Luobo “se” (หลัวปั่วเซ่อ) ที่แสดงอัตลักษณ์อาหารในวันเช็งเม้ง สอดคล้องกับ [14] ที่อธิบายไว้ว่าอัตลักษณ์อาหารสัมพันธ์กับมิติศาสนาไว้ว่า “...อาหารในพิธีกรรมในอดีตนั้นอาหารประเภทเนื้อสัตว์ทั้งหลายอาจจะไม่ได้กินกันได้อย่างง่าย ต้องเป็นโอกาสพิเศษหรือหลังพิธีกรรมอะไรบางอย่างเสียก่อนถึงจะได้มีโอกาสกินกัน...เมื่อเสร็จพิธีจะมีการสังสรรค์ระหว่างญาติพี่น้องและนำของไหว้เหล่านั้นมากินกัน...อาหารในพิธีกรรมเหล่านี้ในยามปกตินั้นอาจจะไม่กินกัน...” นอกจากนี้ อัตลักษณ์อาหาร เช่น Shazhufan (ซาจูฟั่น) ซึ่งใช้ในเทศกาลตรุษจีน ที่มีส่วนผสมเป็นหมูหมักเครื่องเทศ บ่งบอกถึงภูมิปัญญาในการถนอมอาหารของชาวไป๋ หมู่บ้านเฟิ่งอย่างชัดเจน นอกจากนี้อัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋ เช่น Laliaose (ล่าเหลี่ยวเซ่อ) เป็นอาหารใช้ในฤดูกาล “ลี่ชุน” นอกจากเป็นอาหารในฤดูกาลลี่ชุนแล้ว ยังมีส่วนประกอบของสมุนไพรสามารถช่วยฆ่าเชื้อและระบายความชื้นในร่างกาย เพราะหมู่บ้านเฟิ่งเสียงตั้งอยู่ในพื้นที่อากาศหนาวเย็น หรือ Mi-jiutangyuan (หมีจิ่วทังหยวน) เป็นอัตลักษณ์อาหารที่ใช้ในพิธีมอบอาหารให้แม่มือใหม่ เพื่อช่วยเสริมพลังแก่สตรีหลังคลอด แสดงถึงภูมิปัญญาในการเลือกใช้อาหารเพื่อเป็นยาและเพื่อบำรุงร่างกาย

3. นัยความหมายและคุณค่าอัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋

โลกทัศน์ทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไป๋ เมื่อวิเคราะห์ผ่านอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ กล่าวได้ว่า อัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป๋นอกจากสืบทอดวัฒนธรรมด้านเทศกาล ประเพณี และพิธีกรรมแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือให้ความหมายและคุณค่าของชาติพันธุ์ไป๋ในการเชื่อมโยงความทรงจำทางวัฒนธรรม โดยความเป็นชาติพันธุ์เป็นเรื่องของการจำแยกแยกแยะ

กลุ่มคนเมื่อมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชน [11] ดังที่ [16] อธิบายไว้ว่าชาติพันธุ์เป็นกระบวนการที่ถูกประกอบสร้าง อนุรักษ์ไว้ และปรับเปลี่ยนตามบริบททางสังคมอย่างต่อเนื่องผ่านเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อาศัยจึงเป็นความทรงจำร่วมกันของกลุ่มชนในอดีต รวมทั้งความทรงจำทางประวัติศาสตร์นั้น ๆ ไม่ใช่บันทึกที่เป็นรูปธรรมของอดีตเพียงอย่างเดียวแต่ยังเป็นกิจกรรมร่วมกันทางสังคมอย่างคัดสรรหรือแม้แต่เป็นการสมมติเรื่องราวของความทรงจำนั้นเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ร่วม โดยกลุ่มคนได้รวมตัวกันและแสดงอัตลักษณ์ของตนผ่านความทรงจำทางประวัติศาสตร์นั้นร่วมกัน เป็นการตอกย้ำอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไป่ผ่านเรื่องเล่าความทรงจำทางประเพณีอันดีงามของกลุ่มชาติพันธุ์ไป่ อันเป็นการยืนยันถึงการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและควรค่าแก่การอนุรักษ์ จากประเด็นดังกล่าวจึงมีนัยความหมายและคุณค่าในอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะปัจจุบันรัฐบาลแต่ละประเทศส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Ethnic Identity Tourism) กล่าวเชิงนัยทางความหมายของอัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป่ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง ล้วนเป็นอัตลักษณ์อาหารที่สืบทอดมาแต่โบราณและยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น นับว่ามีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมอาหารอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเป็นการสร้างสำนึกร่วมของกลุ่มชนผ่านความเชื่อและส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

นอกจากนี้ อัตลักษณ์อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไป่ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง ที่ใช้สำหรับเซ่นไหว้ เช่น SanSheng (ซานเซิง) ที่ใช้ในพิธีบูชา Benzhu และ Gongxi (กังสี) ที่ใช้ในพิธีบูชาบรรพบุรุษในเทศกาล Zhongyuanjie บ่งบอกให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไป่หมู่บ้านเฟิ่งเสียงมีความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาเป๋ินจู่ซึ่งเป็นเทพอารักษ์และการบูชาบรรพบุรุษ จึงแสดงถึงการใช้อัตลักษณ์อาหารเพื่อเชื่อมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ คือเทพอารักษ์และบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ และยังสื่อนัยการเคารพนบนอบผู้มีพระคุณ เป็นการแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อบรรพบุรุษด้วยการบูชา วัฒนธรรมการบูชาเป๋ินจู่และบูชาบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ไป่ หมู่บ้านเฟิ่งเสียง จึงมีนัยสำคัญของความหมายและคุณค่าด้านจิตวิญญาณ

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] Office of the Prime Minister Secretariat. (1997). *Guidelines for transcribing Mandarin Chinese with Thai orthography*. Thammasat University Printing House. (In Thai)

[2] Siriporn, P. (2018). *The relationship between language and identity and approaches to studying Thai language*. Academic Publication Project, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.(In Thai)

[3] Leach, E. (1976). *Culture and communication: The logic by which symbols are connected*. Cambridge University Press.

[4] Kritmanorote, K. (2018). *The design of identity system for cultural tourism through gastronomy* [Master's thesis, Chulalongkorn University]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/3473 (In Thai)

[5] National Bureau of Statistics of China. (2024). *China statistical yearbook 2024*. http://www.stats.gov.cn/sj/ndsj/2024/indexeh.htm (In Chinese)

[6] Dali Municipal People's Government. (2025, May). *Overview of Dali*. https://www.dali.gov.cn/dlrmzf/c101684/yxdl.shtml (In Chinese)

[7] Zhang, Z. W. (2021). *A study on the dietetic culture in the rituals of the Bai people in Dali* [Master's thesis, Dali University]. Dali University Institutional Repositories. https://doi.org/10.27811/d.cnki.gdixy.2021.000438 (In Chinese)

[8] Zhao, Y. S. (2005). *Fengyu: Land of peach blossoms on the caravan road*. Yunnan Nationalities Publishing House. (In Chinese)

[9] Eryuan County Culture and Tourism Bureau. (2021, August). *Fengyu Town, Eryuan County, Dali Prefecture—A provincial-level Bai ethnic traditional culture protection zone*. Dali Prefecture Culture and Tourism Bureau. http://www.daliwenlv.com/p/2100.html (In Chinese)

[10] Aphinya, F. (2018). *Identity: A review of theories and conceptual frameworks* (2nd ed.). Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University. (In Thai)

[11] Eryuan Culture and Tourism. (2016, February 3). *The Bai people in Eryuan have a house-building custom—Throwing «mantou»*. WeChat Public Platform. https://mp.weixin.qq.com/s/KXNiBp_rYZZerrLJWfHnZQ (In Chinese)

[12] Fenfyu. (2017, September 13). *«Qi wang nei sang» (The 23rd day of the seventh lunar month)*. WeChat Public Platform. https://mp.weixin.qq.com/s/lzcl4bggvy_seQDdVU2pKQ (In Chinese)

[13] Eryuan Release. (2024, June 13). *«Guojiuxi» of the Bai people in Eryuan*. WeChat Public Platform. https://mp.weixin.qq.com/s/v5lxZnMMfdNjHKryMbo5rw (In Chinese)

[14] Eryuan Culture and Tourism. (2025, August 14). *Hermit phoenix feather: Encountering Xu Xiake›s millennium peach blossom spring deep in Dali*. WeChat Public Platform. https://mp.weixin.qq.com/s/lzhAeXKeUQocgmyffjzV7Q (In Chinese)

[15] Kaewthep, K. (2013). *Communication, food, and health*. Phap Phim. ([In Thai)

[16] Wang, M. K. (2013). *The edge of Huaxia: Historical memory and ethnic identity* (Rev. ed.). Zhejiang People's Publishing House. (In Chinese)

PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

Natural Dyeing Experiments Using the Magenta Plant (Peristrophe bivalvis) for Community Product Development in Doi Chang, Wawee Subdistrict, Mae Suai District, Chiang Rai Province

การทดสอบการย้อมสีจากธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร สู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนดอยช้าง ตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

Chayanin Wangtan[1], Pensri Malithong[2], Napaporn Wannaprom[1], Yaowalak Khunhuathon[1] and Rakchanok Inchan[1*]
ชญานิน วังตาล[1], เพ็ญศรี มลิทอง[2], นภาพร วรรณาพรม[1], เยาวลักษณ์ ขันหัวโทน[1] และรักชนก อินจันทร์[1*]

[1] Faculty of Education, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai, 57100, Thailand
[2] The Institute of Biodiversity & Environment for Local and ASEAN Development, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai, 57100, Thailand
[1] คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เชียงราย 57100
[2] สถาบันความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและอาเซียน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เชียงราย 57100
* Correspondence: rakchanok.inc@crru.ac.th

Citation:
Wangtan, C.; Malithong, P.; Wannaprom, N.; Khunhuathon, Y.; Inchan, R. (2026). Natural dyeing experiments using the magenta plant (peristrophe bivalvis) for community product development in doi chang, wawee subdistrict, mae suai district, chiang rai province. *Parichart J. 39*(4), 162-175. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.282561

Article history:
Received: July 26, 2025
Revised: January 15, 2026
Accepted: February 16, 2026

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract:

Background and Objectives: Magenta plant (*Peristrophe bivalvis*) is cultivated in the Doi Chang community, Chiang Rai Province, Thailand, and has potential as a natural dye source for adding value to local resources. This study aimed to: 1) investigate the dyeing of cotton fabric using natural dyes extracted from the magenta plant (*Peristrophe bivalvis*) and dragon blood tea in combination with different mordants; 2) evaluate community members' satisfaction with the quality and color of the dyed fabrics; and 3) develop prototype textile products from fabrics dyed with these natural colorants.

Methods: This experimental study involved pretreatment of cotton fabrics, extraction of natural dyes from the magenta plant (*Peristrophe bivalvis*) and dragon blood tea, and dyeing trials using nine mordants and dyeing auxiliaries: citric acid, alum, copper sulfate, iron rust solution, vinegar, boiled banana pseudostem extract, limewater, wood ash solution, and baking soda. The physicochemical properties of the dye extracts were evaluated by measuring pH, while the color characteristics of the dyed cotton fabrics were determined before and after washing to assess color retention. In addition, a questionnaire was administered to 20 members of the Doi Chang community who were familiar with the magenta plant (*Peristrophe bivalvis*) and dragon blood tea to evaluate their satisfaction with the quality and color of the dyed fabrics. The results were subsequently applied to the development of prototype textile products.

Results: Cotton fabrics dyed with extracts from the magenta plant (*Peristrophe bivalvis*) and dragon blood tea in combination with different mordants exhibited a wide range of colors, including blue, purple, gray, green, orange, and brown. The resulting color shades varied according to the pH of the dye baths containing different mordants. Highly acidic dye baths (pH 2–4), such as those containing citric acid and alum, tended to produce warmer color tones, whereas dye baths with higher pH values (pH 6–9), such as those containing baking soda and wood ash solution, produced cooler shades, including bluish gray and pale green. Metallic mordants, including alum, copper sulfate, and iron-based mordants, produced more distinct colors with better color retention after washing. The satisfaction scores of the participants were at the highest level ($\bar{x}$ =4.65–4.69), indicating the potential of the dyed fabrics for further product development. Based on these findings, six prototype products were developed: outerwear, scarves, shawls, bags, hats, and

headscarves. Natural dyeing and tie-dye techniques were integrated with traditional Akha embroidery to create contemporary textile products.

Application of this study: The knowledge generated from this study can provide practical guidance for selecting appropriate mordants and controlling dye-bath pH to achieve a variety of desired natural color shades. The extraction, dyeing, and product development processes can also be transferred to community members to support the value-added utilization of local plant resources. Furthermore, the prototype products can integrate traditional Akha embroidery with contemporary design approaches based on Eco-design, the 4R principles (Reduce, Reuse, Recycle, and Repair), circular fashion, and zero-waste design. These approaches can enhance resource efficiency, minimize material waste during production, and provide a framework for developing textile products that connect local wisdom and cultural identity with contemporary and environmentally responsible design.

Conclusions: The magenta plant (*Peristrophe bivalvis*) and dragon blood tea demonstrated considerable potential as natural dye sources for cotton fabrics. The type of mordant and dye-bath pH played important roles in determining the resulting color shades and color retention after washing, allowing the production of a broad spectrum of colors ranging from warm to cool tones. Several dyed fabric treatments received high to very high levels of satisfaction from community members. Integrating the experimental findings with traditional dyeing knowledge, Akha embroidery, and environmentally conscious design principles enabled the development of contemporary textile products that reflect the cultural identity of the Doi Chang community. These findings provide a promising approach for adding value to local resources and supporting the sustainable development of community-based textile products.

Keywords: Natural Dyes; *Peristrophe Bivalvis*; Dragon Blood Tea; Local Textile Products; Community Product

บทคัดย่อ:

ที่มาและวัตถุประสงค์: ต้นชาเลือดมังกร (*Peristrophe bivalvis*) เป็นพืชที่ปลูกในชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย และมีศักยภาพในการนำมาใช้เป็นสีย้อมธรรมชาติเพื่อเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่น งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทดลองย้อมผ้าจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกรกับสารช่วยติดสี 2) ศึกษาความพึงพอใจต่อผ้าที่ย้อมสีจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกรที่ผสมกับสารช่วยติดสี และ 3) พัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากผ้าย้อมสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกร

ระเบียบวิธีการศึกษา: การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยขั้นแรกเป็นการเตรียมผ้าฝ้ายก่อนนำไปย้อม การสกัดสีย้อมจากต้นชาเลือดมังกรแบบสด ชาเลือดมังกรแบบแห้ง และทดลองย้อมผ้าฝ้ายร่วมกับสารช่วยติดสี 9 ชนิด ได้แก่ กรดมะนาว สารส้ม จุนสี สนิมเหล็ก น้ำส้มสายชู น้ำต้นกล้วยต้ม น้ำปูนใส น้ำขี้เถ้า เบกกิ้งโซดา ทำการศึกษาสมบัติทางกายภาพของน้ำสกัดสีย้อมโดยการวัดค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) และวัดค่าสีของผ้าฝ้ายที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติก่อนและหลังการซักเพื่อประเมินความคงทนของสี นอกจากนี้ใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คนซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชนดอยช้างที่มีความรู้เกี่ยวกับต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกรต่อคุณภาพและสีของผ้าที่ได้และนำผลมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าต้นแบบ

ผลการศึกษา: พบว่าสีของผ้าฝ้ายที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติจากต้นชาเลือดมังกรแบบสดและชาเลือดมังกรแบบแห้งที่ผสมด้วยสารช่วยติดสีให้เฉดสีที่หลากหลาย เช่น น้ำเงิน ม่วง เทา เขียว ส้ม และน้ำตาล ขึ้นอยู่กับระดับความเป็นกรด-ด่าง (pH) ของสีย้อมที่ผสมสารช่วยติดสี โดยสีย้อมที่ผสมสารช่วยติดสีที่มีความเป็นกรดสูง (pH 2–4) เช่น กรดมะนาว และสารส้ม ให้เฉดสีโทนอุ่น ขณะที่สีย้อมที่ผสมสารช่วยติดสีที่มีความเป็นกรดต่ำ (pH 6–9) เช่น เบกกิ้งโซดาและน้ำขี้เถ้า ให้เฉดสีโทนเย็น เช่น เทาอมน้ำเงินหรือเขียวอ่อน การย้อมด้วยสารช่วยติดสีประเภท

โลหะ (สารส้ม จุนสี สนิมเหล็ก) ให้สีที่ชัดเจนและติดทนนานหลังซัก ผลประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.91, S.D. = 0.32) แสดงถึงความเหมาะสมในการนำไปพัฒนาต่อยอดพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ ผลการทดลองถูกนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ได้แก่ เสื้อคลุม ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ กระเป๋า หมวก และผ้าโพกผม โดยประยุกต์การย้อมสีธรรมชาติ เทคนิคมัดย้อม และงานปักอาข่าเข้ากับรูปแบบผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย

การประยุกต์ใช้: องค์ความรู้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการเลือกชนิดของสารช่วยติดสีและควบคุมค่าความเป็นกรด–ด่างของน้ำย้อมเพื่อสร้างเฉดสีธรรมชาติที่แตกต่างกันตามความต้องการ รวมทั้งสามารถถ่ายทอดกระบวนการสกัดสี การย้อม และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้แก่สมาชิกในชุมชน เพื่อนำทรัพยากรท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ผลิตภัณฑ์ต้นแบบสามารถประยุกต์ร่วมกับอัตลักษณ์งานปักของชาติพันธุ์อาข่า และพัฒนาตามแนวคิด แนวคิดการออกแบบเชิงนิเวศเศรษฐกิจ (Eco-design), หลัก 4R (Reduce, Reuse, Recycle, Repair), แฟชั่นหมุนเวียน (Circular fashion) และการออกแบบให้มีของเสียเหลือศูนย์ (Zero-waste design) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ลดวัสดุเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิต และเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการออกแบบร่วมสมัย

บทสรุป: ต้นชาเลือดมังกรแบบสดและชาเลือดมังกรแบบแห้งมีศักยภาพในการใช้เป็นแหล่งสีย้อมธรรมชาติสำหรับผ้าฝ้าย โดยชนิดของสารช่วยติดสีและค่าความเป็นกรด–ด่างมีบทบาทสำคัญต่อเฉดสี และลักษณะสีที่คงเหลือหลังการซัก สามารถสร้างเฉดสีได้ตั้งแต่โทนอุ่นจนถึงโทนเย็น และผ้าย้อมหลายสูตรได้รับความพึงพอใจจากสมาชิกชุมชนในระดับมากถึงมากที่สุด การนำผลการทดลองมาผสานกับภูมิปัญญาการย้อมผ้า งานปักอาข่า และแนวคิดการออกแบบที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สามารถต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอร่วมสมัยที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนดอยช้าง และเป็นแนวทางสำหรับการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่นและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: สีย้อมธรรมชาติ ต้นชาเลือดมังกร ชาเลือดมังกร ผลิตภัณฑ์สิ่งทอท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ชุมชน

บทนำ (Introduction)

เชียงรายเป็นจังหวัดที่มีการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมและการค้าขายอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งส่งเสริมพืชเศรษฐกิจเฉพาะถิ่น ได้แก่ ชา กาแฟ และสับปะรด พร้อมทั้งสร้างความร่วมมือกับสถาบันวิจัยและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์เกษตรที่มีศักยภาพของจังหวัด ชาเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งผลิตใบชาคุณภาพสูงที่ได้รับความนิยมในตลาดต่างประเทศ ผลิตภัณฑ์ชาที่ส่งออกประกอบด้วย ชาเขียว ชาดำ และชาสำเร็จรูป ซึ่งมีการจำหน่ายในตลาดประเทศกลุ่มอาเซียน รวมถึงจีน เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และชิลี จังหวัดเชียงรายมีลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกชา โดยมีพื้นที่ที่อยู่ในระดับความสูงระหว่าง 350–2,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของผลผลิต ใบชาที่ปลูกในจังหวัดเชียงรายมักเป็นใบชาสดที่มีคุณภาพดี เกษตรกรในพื้นที่นิยมเก็บเกี่ยวใบชาโดยเลือกเก็บเฉพาะส่วนยอดและใบอ่อน 2 ใบ ซึ่งเป็นส่วนที่ให้กลิ่นหอมเฉพาะตัวและมีรสฝาดอันเป็นเอกลักษณ์ของชาชั้นดี [1] ทั้งนี้ จังหวัดเชียงรายเป็นพื้นที่ที่มีภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศเหมาะสมต่อการเพาะปลูกชาคุณภาพดี โดยเฉพาะบริเวณดอยช้าง ซึ่งตั้งอยู่บนเทือกเขาดอยวาวี ตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย มีระดับความสูงระหว่าง 1,000–1,700 เมตรจากระดับน้ำทะเล พื้นที่ดังกล่าวมีอากาศเย็นตลอดทั้งปี เอื้อต่อการเพาะปลูกชาหลากหลายชนิด สมาชิกในชุมชนดอยช้างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมโดยเฉพาะการปลูกชาเขียวซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญแล้ว ในพื้นที่ยังพบการปลูกต้นชาเลือดมังกร (Magenta Plant (*Peristrophe bivalvis*)) เป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดที่กำลังได้รับความนิยมสำหรับผู้รักสุขภาพ ด้วยคุณลักษณะเฉพาะเมื่อนำยอดใบของต้นชาเลือดมังกรผ่านกรรมวิธีการแปรรูปด้วยการคั่วและนวดใบชาระหว่างคั่ว ซึ่งเป็นกรรมวิธีตามภูมิปัญญาของชุมชนดอยช้าง ทำให้ได้ชาเลือดมังกร (Dragon blood tea) ที่มีกลิ่นและสีเฉพาะตัว มีสารต้านอนุมูลอิสระ (Antioxidant) ปริมาณสูง เช่น สารแอนโธไซยานิน (Anthocyanin) และสารกลุ่มโพลีฟีนอล (Polyphenolic compounds) มีฤทธิ์ทางชีวภาพหลายประการ เช่น ชะลอความเสื่อมของเซลล์ กระตุ้นการไหลเวียนของเลือด ลดความเสี่ยงต่อโรคหัวใจและหลอดเลือด นอกจากนี้ใบชาเลือดมังกรยังมีวิตามินซี วิตามินบี และแร่ธาตุในกลุ่มที่ร่างกายต้องการในปริมาณเล็กน้อย เช่น โพแทสเซียม แคลเซียม และแมกนีเซียม เป็นต้น อีกทั้ง เมื่อนำชาเลือดมังกรชงด้วยน้ำร้อนจะให้สีแดงแกมม่วงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ สามารถนำมาใช้เป็นสีย้อมธรรมชาติทั้งในอาหารและในกระบวนการย้อมผ้าได้ [2]

สีและความสวยงามของผลิตภัณฑ์ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยดึงดูดความสนใจจากผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ หรือผลิตภัณฑ์อื่น ๆ [3] อย่างไรก็ตาม ระบบอุตสาหกรรมสิ่งทอในปัจจุบันส่วนใหญ่นิยมใช้สีสังเคราะห์ มักประกอบด้วยสารเคมีประเภทอะโซ (Azo dyes) ซึ่งบางชนิดสามารถแตกตัวระหว่างการใช้งานและปลดปล่อยสารเคมีในกลุ่มอะโรมาติกอามีน เป็นอันตรายต่อสุขภาพสำหรับผู้สวมใส่เสื้อผ้าและเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม [4] สีเคมีหลายชนิดจัดเป็นสารก่อมะเร็ง อีกทั้งกระบวนการย้อมสีด้วยสีสังเคราะห์อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ปฏิบัติงาน [5] จากข้อมูลการศึกษาของ Nilvarangkul et al. (2004) พบว่า ผู้หญิงที่ประกอบอาชีพทอผ้าพื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยร้อยละ 63 มีอาการผื่นแดง คัน และปัญหาเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจจากการใช้สีเคมีในการย้อมผ้า [6] นอกจากนี้ Nirathron, N. (2021) กล่าวว่า พบสารโลหะหนักในเลือดของกลุ่มผู้ทอผ้าดังกล่าวสูงถึงร้อยละ 5 ซึ่งอาจมีความเกี่ยวข้องกับการใช้สีเคมีสังเคราะห์ในการย้อมผ้า ขณะเดียวกันยังพบว่าสารในกลุ่มเพอร์ฟลูออริเนต ที่ใช้ในอุตสาหกรรมสิ่งทอ ก่อให้เกิดการตกค้างในสิ่งแวดล้อมทั้งดินและน้ำ [7] เนื่องจากคุณสมบัติไม่ย่อยสลายแสดงให้เห็นถึงอันตรายของสีสังเคราะห์ที่ส่งผลกระทบทั้งในระดับบุคคลและระบบนิเวศในระยะยาวได้ [8]

การใช้สีย้อมธรรมชาติเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน การนำสีธรรมชาติมาใช้ในการย้อมเส้นใยผ้าและตกแต่งเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน [9] เป็นการสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและวัฒนธรรมของชุมชนแต่ละพื้นที่ การนำวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นใช้เป็นสีย้อมธรรมชาติ คือ สีที่ได้จากส่วนต่าง ๆ ของพืช สัตว์ หรืออินทรียวัตถุ โดยเฉพาะสีจากพืชได้รับความนิยมมากที่สุด ได้แก่ เปลือกไม้ รากไม้ ใบ ดอก ผล และแก่นไม้ [10] ด้วยคุณสมบัติที่โดดเด่นของสีย้อมธรรมชาติที่มีความความปลอดภัยต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม อีกทั้ง สามารถย่อยสลายได้เองตามกระบวนการธรรมชาติ จึงได้รับความสนใจมากขึ้นในยุคปัจจุบัน ผ้าที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติถือเป็นองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม สะท้อนถึงความเชื่อ วิถีชีวิตและความสัมพันธ์กับทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในแต่ละภูมิภาคของประเทศ ในอดีตสีจากพืชมักถูกนำมาใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ต่อมาเริ่มมีการประยุกต์ใช้แพร่หลายในกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การย้อมผ้า การทำกระดาษ การตกแต่งเครื่องใช้ เครื่องจักสาน รวมถึงการแต่งสีในอาหาร การย้อมเส้นใยพืช และการย้อมขนสัตว์ [11] การย้อมผ้าด้วยสีย้อมธรรมชาติถือเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ตัวอย่างเช่น การย้อมสีจากครั่ง แก่นขนุน คราม และมะเกลือ) การใช้พืชและวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างเหมาะสมยังเป็นการเพิ่มมูลค่าให้ทรัพยากรชีวภาพในพื้นที่ เพื่อต่อยอดสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ และสามารถส่งเสริมการตลาดรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้อย่างยั่งยืน [12]

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีงานวิจัยใดรองรับการนำต้นชาเลือดมังกรใช้เป็นสีย้อมธรรมชาติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจและมุ่งศึกษาศักยภาพของสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร (Magenta Plant) โดยใช้ส่วนใบและลำต้นจากต้นชาเลือดมังกรแบบสดที่ไม่ผ่านการแปรรูป และชาเลือดมังกร (Dargon blood tea) ยอดใบชาแปรรูปผ่านกรรมวิธีการคั่วและนวดตามภูมิปัญญาของชุมชน โดยนำมาใช้เป็นสีย้อมผ้าและต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบ จากการย้อมผ้าสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกรของชุมชนดอยช้าง เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เกิดการเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ให้ชุมชนดอยช้างอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ (Objective)

1. เพื่อทดลองย้อมผ้าจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกรกับสารช่วยติดสี
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อผ้าที่ย้อมสีจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกรที่ผสมกับสารช่วยติดสี
3. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากผ้าย้อมสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกร

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าท้องถิ่นจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกรชุมชนดอยช้าง ตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายมีระเบียบการวิจัยแบบผสมดังนี้

1. การทดลองย้อมสีจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกรที่ผสมกับสารช่วยติดสี

1.1 การทดลองสกัดสีน้ำย้อมจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกร

ชั่งใบและลำต้นของต้นชาเลือดมังกร 1,000 กรัม นำไปล้าง จากนั้นนำไปวางในกระทะ เติมน้ำปริมาณ 5 ลิตรลงไปและต้มที่อุณหภูมิ 90 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 30 นาที ตั้งทิ้งไว้ให้เย็น และนำไปกรองเศษด้วยผ้าขาวบาง จะได้น้ำสกัดของใบและลำต้นของต้นชาเลือดมังกร สำหรับการเตรียมน้ำสกัดจากชาเลือดมังกรทำในลักษณะเดียวกัน โดยไม่ต้องนำชาเลือดมังกรไปล้างก่อนนำไปต้มด้วยน้ำ โดยชั่งชาเลือดมังกร 500 กรัม และเติมน้ำ 5 ลิตร ต้มที่อุณหภูมิ 90 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 30 นาที ตั้งทิ้งไว้ให้เย็น และนำไปกรองเศษด้วยผ้าขาวบาง จะได้น้ำสกัดของชาเลือดมังกรสำหรับนำไปใช้ในขั้นตอนการย้อมสีต่อไป

1.2 การศึกษาสารช่วยติดสี

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาสารช่วยติดสี (Mordant) ได้แก่ กรดมะนาว สารส้ม จุนสี สนิมเหล็ก น้ำส้มสายชู น้ำต้นกล้วย ต้ม น้ำปูนใส น้ำขี้เถ้า เบกกิ้งโซดา โดยทำการทดสอบสารช่วยติดสีแต่ละชนิดแยกกัน เพื่อประเมินผลต่อการยึดเกาะของสี ความสม่ำเสมอของสี และลักษณะเฉดสีที่ได้จากกระบวนการย้อมสีจากธรรมชาติ

1.3 กระบวนการย้อมผ้า

ขั้นแรกเป็นการเตรียมผ้าก่อนนำไปย้อม งานวิจัยนี้ใช้ผ้าฝ้าย (Cotton) ในการศึกษาการย้อม โดยนำผ้าฝ้ายวางในหม้อ เติมโซดาแอช 3% ของน้ำหนักผ้าต่อปริมาณน้ำ 30 ลิตรหรือท่วมผ้า จากนั้นต้มเป็นระยะเวลา 30 นาที เมื่อครบเวลาให้ทิ้งผ้าไว้ให้เย็น นำผ้าไปซักล้างให้สะอาดประมาณ 2–3 ครั้งด้วยน้ำ หรือสัมผัสผ้าแล้วไม่มีความลื่น และบิดหมาด นำผ้าที่เตรียมตามวิธีข้างต้นไปย้อม ทำโดยนำน้ำย้อมที่เตรียมจากต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกรเทลงกระทะ จุ่มผ้าที่เตรียมในขั้นแรกลงไปต้มที่อุณหภูมิ 90 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 30 นาที เมื่อครบเวลาทิ้งไว้ให้เย็น นำผ้าไปล้างผ่านน้ำเปล่า และนำไปผึ่งให้แห้ง สำหรับการย้อมผ้าที่ผสมสารช่วยติดสี ทำโดยน้ำย้อมที่เตรียมจากต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกรเทลงหม้อเติมสารช่วยติดสีในอัตราส่วนน้ำย้อม 1000 มิลลิลิตร :สารช่วยติดสีเท่ากับ 2 กรัม คนให้ละลาย จุ่มผ้าที่เตรียมในขั้นแรกลงไป ต้มที่อุณหภูมิ 90 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 30 นาที เมื่อครบเวลาทิ้งไว้ให้เย็น นำผ้าไปล้างผ่านน้ำเปล่า และนำไปผึ่งให้แห้ง นำผ้าที่ย้อมไปศึกษาคุณสมบัติทางกายภาพต่อไป

2. ทดสอบคุณภาพของสี เฉดสี ความคงทนของผ้าย้อมสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกร

2.1 การวัดค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH)

ทำการวัดค่า pH ของน้ำย้อมจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกรและน้ำย้อมจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกรที่ผสมกับสารช่วยติดสีด้วยเครื่อง pH meter ทำการวัดค่าจำนวน 3 ซ้ำ

2.2 การวัดค่าสี

ทำการวัดค่าสีด้วยเครื่อง colorimetric meter ตามหลัก Commission International de l'Eclairage (CIE) เพื่อลดความคลาดเคลื่อนในการตรวจวัดสีเนื่องจากสายตาและแหล่งกำเนิดแสง CIE ได้กำหนดหน่วยวัดสีมีสัญลักษณ์ L* a* และ b* โดยทั้ง 3 ตัวแปร มีรายละเอียด ดังนี้ แกน L* บ่งบอกถึง ความสว่าง (Lightness) มี ค่าตั้งแต่ 0–100 โดย 0 คือ สีดำ และ 100 คือ สีขาว แกน a* บรรยายแกนสี จากสีเขียว (-a*) จนถึง สีแดง (+a*) และแกน b* บรรยายแกนสี จากสีน้ำเงิน (-b*) จนถึงสีเหลือง (+b*)

ทำการวัดค่าสีจากผ้าที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกร และย้อมจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกรที่ผสมสารช่วยติดสีก่อนและหลังการซักด้วยผงซักฟอก โดยวัดค่าจำนวน 3 ซ้ำ

ประเมินความพึงพอใจต่อผ้าที่ย้อมสีจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกร และที่ผสมสารช่วยติดสี จากสมาชิกในชุมชนชนดอยช้างจำนวน 20 คน โดยการเลือกแบบเจาะจงซึ่งเป็นสมาชิกที่ปลูกชาเลือดมังกรในชุมชนฯ

3. เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงร่าง (Semi-structured interview) กล้องถ่ายภาพ วัสดุ-อุปกรณ์ในการทดลอง เครื่องวัดค่ากรด-ด่าง (pH) ยี่ห้อ DIGICON รุ่น PH-204 เครื่องคัลลอริมิเตอร์ ยี่ห้อ CHNSpec Technology (Zhejiang) Co. Ltd. รุ่น DS-200 แบบบันทึกผลการทดลอง แบบประเมินความพึงพอใจต่อผ้าที่ย้อมสีจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกร และย้อมจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกรที่ผสมสารช่วยติดสีของสมาชิกในชุมชนดอยช้าง และแบบประเมินความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากผ้าย้อมสีธรรมชาติของชาเลือดมังกร

4. การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการทบทวนวรรณกรรม การลงพื้นที่รวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) ประเด็นที่สนใจ และนำข้อมูลเชิงปริมาณ มาวิเคราะห์ ด้วยค่าสถิติพื้นฐานได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา (Research Results)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าท้องถิ่นจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกรชุมชนดอยช้าง ตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ผลการทดลองย้อมผ้าจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกรกับสารช่วยติดสี

1.1 ผลการทดลองย้อมผ้าจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร

โดยเตรียมน้ำย้อมสีจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร (ภาพที่ 1A) และชาเลือดมังกร (ภาพที่ 1B) และพบว่าค่า pH ของน้ำย้อมจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกร เท่ากับ 8.02±0.03 และ 6.24±0.00 ตามลำดับและเมื่อนำผ้าฝ้ายไปย้อมด้วยน้ำย้อมจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรจะทำให้ได้ผ้ามีสีน้ำเงิน (ภาพที่ 2A) และมีค่าสี L* เท่ากับ 26.33± 0.11 a* เท่ากับ 0.19±0.03 และ b* เท่ากับ –26.87±0.13 สำหรับผ้าที่ย้อมด้วยน้ำย้อมสีจากสีธรรมชาติของชาเลือดมังกรผ้าจะมีสีม่วงอมเทา (ภาพที่ 2B) และแสดงค่าสี L* เท่ากับ 45.63±0.02 a* เท่ากับ 1.89±0.04 และ b* เท่ากับ 9.41±0.02 ข้อมูลแสดงในตารางที่ 1 (Table 1)

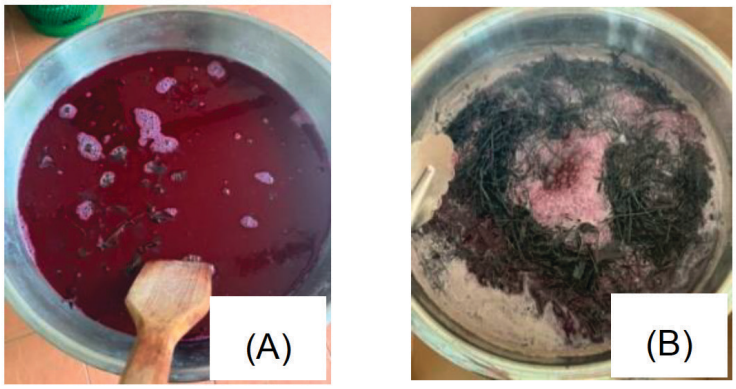

Figure 1. Natural dyeing properties of (A) fresh magenta plant residues and (B) dried dragon blood tea residues
Source: Photograph taken by the researcher on January 2025 ,4

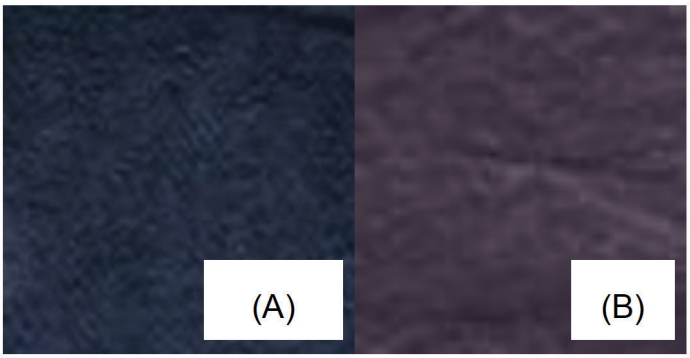

Figure 2. Cotton fabric dyed with natural dye from (A) fresh magenta plant residues and (B) dried dragon blood tea residues
Source: Photograph taken by the researcher on January 2025 ,8

Table 1. Physical properties of dyes and fabrics dyed with natural dyes from fresh magenta plant and dried dragon blood tea residues

Sample	Fresh magenta plant	Dried dragon blood tea
pH Value	8.02±0.03	6.24±0.00
L* Value	26.33± 0.11	45.63±0.02
a* Value	0.19±0.03	1.89±0.04
b* Value	–26.87±0.13	9.41±0.02
Observed Color	Blue	Grayish-purple

1.2 ผลการทดลองย้อมสีจากสีธรรมชาติของชาเลือดมังกรผสมกับสารช่วยติดสี

ผลการศึกษาผลของสารช่วยติดสีต่อคุณสมบัติการย้อมสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรที่ผสมกับสารช่วยติดสี (Mordant) คือ จุนสี และสนิมเหล็ก และการย้อมผ้าจากสีธรรมชาติของชาเลือดมังกรที่ผสมกับสารช่วยติดสี คือ กรดมะนาว สารส้ม

จุนสี สนิมเหล็ก น้ำส้มสายชู น้ำต้นกล้วยต้ม น้ำปูนใส และน้ำขี้เถ้า พบว่า ค่า pH อยู่ในช่วง 2.32–9.57 ซึ่งช่วงที่มีความเป็นกรดสูง (pH2–4) เช่น ผสมกรดมะนาวและสารส้ม ช่วงเป็นกลางถึงด่างอ่อน (pH~6–9) เช่น น้ำส้มสายชู, น้ำต้นกล้วยต้ม, น้ำปูนใส, น้ำขี้เถ้า, เบกกิ้งโซดา ซึ่งมีผลต่อค่าสีของผ้า ค่า L* (ความสว่าง) สีสว่างขึ้นเมื่อค่าตวามเป็นกรดสูง (pH ต่ำ) เมื่อช่วง pH 2–4 แสดงค่า L* ประมาณ 32–60 ขึ้นอยู่กับสารช่วยติดสี เช่น pH3.06 ได้ L* ประมาณ 60.12±0.03

ส่วนค่าความเป็นกรดต่ำ (pH สูง) เช่น เบกกิ้งโซดาที่ pH 7.58 ได้ L* อยู่ประมาณที่ 60.44±0.07 ส่วนค่า a* (แดง/เขียว) และ ค่า b* (เหลือง/น้ำเงิน) มีแนวโน้มมากขึ้นตาม pH จนถึงช่วงกลางแล้วลดลง ที่ pH ต่ำ เช่น กรดมะนาว (pH 3.06) ค่า a* ประมาณ 11.87±0.20 ค่า b* ประมาณ 52.57±0.21 จะได้สีออกส้ม เหลือง หรือน้ำตาล หากค่า pH สูง เช่น เบกกิ้งโซดา (pH7.58) ค่า a* ประมาณ -6.71±0.01 (เขียว) ค่า b* ประมาณ 16.57±0.08 จะได้สีเขียวอ่อนกว่าชัดเจน

กล่าวโดยสรุปคือ หากน้ำย้อมมีค่าความเป็นกรดสูง (pH<4) ผ้าจะมีโทนสีที่ออกส้ม เหลือง น้ำตาล (ค่า a* และ b* มีค่าบวกสูง) เมื่อน้ำย้อมมีค่าความเป็นกรดต่ำ (pH 6–9) ผ้าจะมีโทนสีที่หลากหลาย เช่นสีน้ำเงิน สีเทา สีเทาอมเขียว สีเทาอมม่วง และดำ การย้อมผ้าจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกรผสมกับสารช่วยติดสีจะทำให้เกิดเฉดสีของผ้าที่ย้อม ซึ่งจะแบ่งออกเป็นสีโทนน้ำตาล เทา ม่วง น้ำเงิน และดำ ขึ้นอยู่กับค่า pH ของสารช่วยติดสีที่ผสมกับน้ำสกัดของต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกร นอกจากนั้นการทดลองทำให้เกิดข้อสังเกตของการย้อมผ้าจากสีธรรมชาตินั้นค่อนข้างมีความจำกัดของการควบคุมตัวแปรต่างๆ เพราะแต่ละตัวแปรทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้ทั้งหมด ทั้งอุณหภูมิ ปริมาณ สารช่วยติดสี ระยะเวลาและชนิดของผ้าที่ย้อม ดังตารางที่ 2 (Table 2)

Table 2. Effect of auxiliaries on natural dyeing properties extracted from fresh magenta plant and dried dragon blood tea residues

Dyeing auxiliary	pH	Color value			Observed color
		L*	a*	b*	
Fresh magenta plant residue	8.02±0.03	0.11±26.33	0.03±0.19	0.13±26.87-	
Dried dragon blood tea residue	6.24±0.00	0.02±45.63	0.04±1.89	0.02±9.41	
Dried tea residue + citric acid	3.06±0.02	0.03±60.12	0.20±11.87	0.21±52.57	
Dried tea residue + alum mordant	2.32±0.01	0.05±44.04	0.44±12.34	0.20±44.83	
Dried tea residue + ferrous sulfate	6.74±0.01	32.56±0.15	3.52±0.44	21.20±0.03	
Dried tea residue + iron rust	5.50±0.01	35.19±0.05	-0.18±0.43	20.43±0.48	
Dried tea residue + vinegar	3.68±0.02	45.98±3.45	3.02±0.27	23.47±0.09	
Dried tea residue + boiled banana sap	6.74±0.01	47.91±0.01	1.01±0.00	14.75±0.01	
Dried tea residue + limewater	9.57±0.03	0.63±48.51	-1.82±0.44	12.89±0.70	
Dried tea residue + wood ash lye	8.03±0.01	57.64±0.06	-2.32±0.34	7.04±0.13	
Dried tea residue + baking soda	7.58±0.01	60.44±0.07	-6.71±0.01	16.57±0.08	
Fresh magenta plant residue + ferrous sulfate	6.42±0.01	25.92±0.05	-0.94±0.40	0.02±0.26	
Fresh magenta plant residue + iron rust	6.26±0.02	0.12±24.99	0.26±2.56	0.15±10.25	

Table 3. Color measurement results of cotton fabrics dyed with fresh magenta plant and dried dragon blood tea residues combied with various mordants after washing with detergent

Dyeing auxiliary	Color value			Observed color
	L*	a*	b*	
Fresh magenta plant residue	0.18±39.72	0.64±1.26	0.54±7.72-	
Dried dragon blood tea residue	0.01±52.24	0.04±1.59	0.19±4.04	
Dried tea residue + citric Acid	0.01±65.80	7.407.42±	0.19±11.87	
Dried tea residue + alum	0.02±52.25	0.27±9.31	14.01± 0.10	
Dried tea residue + copper sulfate	0.18±46.44	0.16±3.23	7.69±0.26	
Dried tea residue + ferrous sulfate (Iron rust)	0.04±39.39	0.45±1.26-	6.05±0.11	
Dried tea residue + vinegar	0.11±61.07	0.38±1.87	5.42±0.20	
Dried tea residue + boiled banana pseudostem water	0.19±61.12	0.28±1.38	3.68±0.22	
Dried tea residue + Limewater	0.26±56.92	0.53±0.59	4.01±0.93	
Dried tea residue + Ash Water	68.56±0.18	0.07±1.30-	4.63±0.27	
Dried tea residue + Baking Soda	71.22±0.03	-3.26±0.04	4.17±0.29	
Fresh magenta plant residue + Copper Sulfate	32.42±0.11	-1.37±0.25	-1.29±0.05	
Fresh magenta plant residue + Ferrous Sulfate (Iron rust)	33.95±0.01	1.68±0.05	2.69±0.01	

จากการทดสอบทางกายภาพโดยการวัดค่าสีของผ้าฝ้ายที่ผ่านการย้อมกับสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกรผสมกับสารช่วยติดสีหลังการซัก ผลการทดลองได้แสดงในตารางที่ 3 (Table 3) พบว่าสารช่วยติดสีแต่ละชนิดส่งผลต่อค่าสีของผ้าฝ้ายที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกรหลังการซักอย่างแตกต่างกัน โดยสารช่วยติดสีที่มีค่า pH แตกต่างกันทำให้ค่าความสว่าง (L*) และค่าความเป็นสีแดง–เขียว (a*) และเหลือง–น้ำเงิน (b*) เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ สารช่วยติดสีที่มีความเป็นด่าง เช่น เบกกิ้งโซดาและน้ำขี้เถ้า ให้ค่า L* สูงที่สุด (71.22 และ 68.56 ตามลำดับ) แสดงถึงสีผ้าที่สว่างขึ้นหลังการซักสารที่มีความเป็นกรด เช่น กรดมะนาวและสารส้ม ให้ค่า a* และ b* สูง เช่น a* = 9.31–7.40, b* = 11.87–14.01 ทำให้เกิดเฉดสีโทนอุ่น เช่น ส้ม เหลือง หรือน้ำตาล สนิมเหล็กและจุนสี มีแนวโน้มลดค่าความสว่างลง และเปลี่ยนโทนสีไปทางเทา เขียว หรือหม่น โดยเฉพาะเมื่อใช้ร่วมกับชาเลือดมังกรสด จุนสีและสนิมเหล็กในภาวะกรด ทำให้ค่า a* ติดลบหรือมีค่าน้อยมาก และ b* ค่าต่ำ แสดงถึงโทนสีเย็น เช่น น้ำเงิน เทาอมเขียว หรือดำ โดยสรุปผลการทดลองหลังการซักสะท้อนว่า ความคงทนของสีและเฉดสีที่คงอยู่หลังซักขึ้นอยู่กับชนิดของสารช่วยติดสีและระดับ pH สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการเลือกสารช่วยติดสีเพื่อให้ได้โทนสีที่ต้องการและมีความคงทนต่อการซักในงานย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพจากผลการวัดค่าค่าสีของผ้าฝ้ายที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติจากชาเลือดมังกรร่วมกับสารช่วยติดสีชนิดต่าง ๆ หลังการซักด้วยผงซักฟอก พบว่า สารช่วยติดสีมีผลต่อค่าความสว่าง (L*) และค่าความเป็นสีแดง-เขียว (a*) และเหลือง-น้ำเงิน (b*) อย่างมีนัยสำคัญ โดยกลุ่มที่ให้ค่าสีสว่างสูง ได้แก่ ตัวอย่างที่ผสมเบกกิ้งโซดา น้ำขี้เถ้า และกรดมะนาว ขณะที่กลุ่มที่มีค่าความสว่างต่ำที่สุด ได้แก่ ตัวอย่างที่ใช้ชาเลือดมังกรสดผสมจุนสี ซึ่งให้สีเข้มที่สุด นอกจากนี้ สารส้มและกรดมะนาวมีแนวโน้มให้ค่าความเป็นสีแดงและเหลืองสูง แสดงถึงเฉดสีที่สดและอบอุ่น ส่วนจุนสีและสนิมเหล็กให้ค่าสีที่ออกไปทางเขียวหรือน้ำเงินมากขึ้น สะท้อนโทนสีที่เย็นและหม่น สารช่วยติดสีที่มีความเป็นด่าง เช่น เบกกิ้งโซดาและน้ำขี้เถ้า ช่วยเพิ่มค่าความสว่างแต่ลดความอิ่มตัวของสีลง ผลการทดลองแสดงให้เห็นว่า การเลือกใช้สารช่วยติดสีที่เหมาะสมสามารถปรับเปลี่ยนเฉดสีและความคงทนของสีธรรมชาติจากชาเลือดมังกรได้อย่างหลากหลายและมีประสิทธิภาพ

2. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อผ้าที่ย้อมด้วยจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกรผสมกับสารช่วยติดสี

ผู้วิจัยได้นำผ้าฝ้ายที่ผ่านการย้อมด้วยสีธรรมชาติจากชาเลือดมังกรและสารช่วยติดสีไปให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน ที่เป็นสมาชิกชุมชนดอยช้างที่มีประสบการณ์ในการปลูกชาเลือดมังกร และมีความสนใจในกระบวนการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ เข้าร่วมประเมินความพึงพอใจ ต่อการย้อมผ้าด้วยเทคนิคตามภูมิปัญญาท้องถิ่นและต่อสีที่ได้จากการใช้สารช่วยติดสีแต่ละประเภท ผลการประเมิน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ประเมิน

ผู้ประเมินมีความพึงพอใจในการย้อมผ้าฝ้ายด้วยเทคนิคตามภูมิปัญญาท้องถิ่นจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกรผสมกับสารช่วยติดสีส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 90 ขณะที่เพศชายมีจำนวนเพียงร้อยละ 10 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความสนใจในการปลูกชาเลือดมังกรและการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง กล่าวได้ว่า บทบาทของผู้หญิงในงานหัตถกรรมและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ ผู้ประเมินความพึงพอใจต่อการย้อมผ้าด้วยเทคนิคตามภูมิปัญญาท้องถิ่นจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกรผสมกับสารช่วยติดสีส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 20–30 ปี คิดเป็นร้อยละ 30 รองลงมาคือช่วงอายุ 31–40 ปี ร้อยละ 25, ช่วงอายุ 41–50 ปี ร้อยละ 20, 51–60 ปี ร้อยละ 15 และ 61–70 ปี ร้อยละ 10 ตามลำดับ

จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มวัยหนุ่มสาวถึงวัยทำงานตอนต้น (20–30 ปี) เป็นกลุ่มที่มีความสนใจในการเพาะปลูกต้นชาเลือดมังกรและการนำไปใช้ประโยชน์ด้านการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติสูงที่สุด ซึ่งอาจเกิดจากความตื่นตัวต่อแนวคิดด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และความสนใจในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรในชุมชนของคนรุ่นใหม่ ผู้ประเมินความพึงพอใจต่อการย้อมผ้าและเส้นฝ้ายด้วยเทคนิคตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของสีธรรมชาติจากต้นชาเลือดมังกร และชาเลือดมังกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ รับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมาคือกลุ่ม เกษตรกร ร้อยละ 25, เจ้าของกิจการ ร้อยละ 10 และกลุ่มอื่น ๆ ร้อยละ 5 ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มประชากรที่มีบทบาทในการทดลองและให้ข้อมูลเกี่ยวกับการย้อมผ้าในชุมชนดอยช้าง ส่วนใหญ่เป็นแรงงานรับจ้าง เนื่องจากบริบทของพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีคาเฟ่และที่พักจำนวนมาก ทั้งนี้ ยังพบว่า กลุ่มเกษตรกรที่เพาะปลูกชาเลือดมังกรเองก็มีความสนใจในการนำผลผลิตมาเพิ่มมูลค่าผ่านกระบวนการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ

ตอนที่ 2 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการย้อมผ้าและเส้นฝ้ายด้วยเทคนิคตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของสีธรรมชาติจากชาเลือดมังกรและสารช่วยติดสี ผู้วิจัยได้ประยุกต์มาตราส่วนการประมาณค่าของลิเคอร์ท (Likert) โดยกำหนด เป็น 5 ระดับ [13] แต่ละระดับมีความหมาย ดังต่อไปนี้ 5 หมายถึง ความพึงพอใจระดับมากที่สุด, 4 หมายถึง ความพึงพอใจระดับมาก, 3 หมายถึง ความพึงพอใจระดับปานกลาง, 2 หมายถึง ความพึงพอใจระดับน้อย, 1 หมายถึง ความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด ซึ่งแปลความหมายในแต่ละรายข้อมาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดย กำหนดเฉลี่ยเป็น 5 ระดับ [13] คือ ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด, ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง พึงพอใจมาก, ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง, ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง พึงพอใจน้อย, ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

การประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คนต่อผ้าฝ้ายและเส้นฝ้ายที่ผ่านการย้อมด้วยสีธรรมชาติจากชาเลือดมังกรในรูปแบบต่าง ๆ และใช้สารช่วยติดสีหลากหลายชนิด พบว่า สีที่ได้รับคะแนนความพึงพอใจสูงสุดคือ ชาเลือดมังกรแห้งผสมสารส้ม และ ชาเลือดมังกรแห้งผสมสนิมเหล็กโดยมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจรวมอยู่ที่ 4.69 (SD 0.46 และ 0.46 ตามลำดับ) อยู่ในระดับ พึงพอใจมากที่สุด รองลงมาคือ ชาเลือดมังกรแห้งผสมจุนสี และ ชาเลือดมังกรสดผสมชาเลือดมังกรแห้ง ที่ได้ค่าเฉลี่ย 4.65 ซึ่งสะท้อนถึงการยอมรับในด้านความงาม ความคงทน และลักษณะสีที่ปรากฏ สีที่ได้คะแนนต่ำสุด ได้แก่ชาเลือดมังกรแห้งผสมน้ำต้มต้นกล้วย” ($\bar{x}$ = 3.82, SD = 0.84) และ ชาเลือดมังกรแห้งผสมน้ำส้มสายชู” ($\bar{x}$= 3.89, SD = 0.76) แม้อยู่ในระดับพึงพอใจมาก แต่ยังต่ำกว่าสูตรอื่นอย่างมีนัยสำคัญ โดยรวมแล้วผลการประเมินสะท้อนว่า การใช้สารช่วยติดสีในกลุ่มโลหะ (เช่น สารส้ม จุนสี สนิมเหล็ก) มีแนวโน้มให้สีที่ชัดเจน ติดทนนาน และได้รับความพึงพอใจมากที่สุดจากกลุ่มตัวอย่าง ดังตารางที่ 4 (Table 4)

Table 4. Satisfaction evaluation results of natural dyeing with magenta plant and dried dragon blood tea residues combied with various mordants

Dyeing Formula	Mean ($\bar{x}$)	Standard Deviation (S.D.)	Interpretation
Fresh magenta plant residue + ferrous sulfate	4.69	0.49	Highest satisfaction
Dried tea residue + alum	4.69	0.46	Highest satisfaction
Dried tea residue + ferrous sulfate	4.69	0.46	Highest satisfaction
Fresh magenta plant + dried tea combination	4.65	0.52	Highest satisfaction
Dried tea residue + copper sulfate	4.65	0.48	Highest satisfaction
Dried tea residue + citric acid	4.62	0.55	Highest satisfaction
Fresh magenta plant residue	4.57	0.56	Highest satisfaction
Dried dragon blood tea	4.52	0.61	Highest satisfaction
Dried tea residue + baking soda	4.16	0.79	High satisfaction
Dried tea residue + copper sulfate	4.06	0.71	High satisfaction
Dried tea residue + ash water	4.04	0.71	High satisfaction
Dried tea residue + limewater	4.40	0.49	High satisfaction
Dried tea residue + vinegar	3.89	0.76	High satisfaction
Dried tea residue + boiled banana stem water	3.82	0.84	High satisfaction

4. ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากผ้าย้อมสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกร

การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกร เป็นกระบวนการที่ผสานองค์ความรู้ดั้งเดิมด้านการย้อมผ้าตามภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอร่วมสมัย เช่น ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ และผ้าคลุมผม ตลอดจนผลิตภัณฑ์ที่ตกแต่งด้วยลวดลายงานปัก ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์อาข่า โดยเน้นการใช้ฝีมือและเทคนิคการปักผ้าของคนในชุมชน ถ่ายทอดลงบนผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มีการผสมผสานกับเส้นด้ายหลากสีของชาติพันธุ์อาข่า เพื่อให้เกิดเอกลักษณ์วัฒนธรรมและความยั่งยืน แนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ดังกล่าวยึดหลักการออกแบบที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม แนวคิด Eco-design มีเป้าหมายเพื่อลดต้นทุนและของเสียในกระบวนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยไม่ลดทอนคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วยหลัก 4R ได้แก่ Reduce (การลดทรัพยากร) Reuse (การใช้ซ้ำ) Recycle (การนำกลับมาใช้ใหม่) และ Repair (การซ่อมแซม) ครอบคลุมตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน ออกแบบ การผลิต การใช้งาน ไปจนถึงการจัดการเมื่อผลิตภัณฑ์สิ้นอายุการใช้งาน [14] แนวคิดดังกล่าวยังสัมพันธ์กับเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular economy) ซึ่งสนับสนุนให้ผลิตภัณฑ์มีอายุการใช้งานยาวนานและสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ ทั้งยังสอดคล้องกับแนวทาง Circular fashion โดยมุ่งเน้นการผลิตสิ่งทอที่ไม่สร้างขยะ และสามารถนำเข้าสู่ระบบหมุนเวียนได้อีกครั้ง [15] ขณะที่แนวคิด Zero-waste design เน้นการออกแบบให้เหลือเศษวัสดุจากการตัดเย็บน้อยที่สุด เหมาะสำหรับผลิตภัณฑ์ขนาดเล็ก เช่น เสื้อ ผ้าพันคอ หมวกหรือกระเป๋า การย้อมด้วยสีธรรมชาติซึ่งใช้สารสกัดจากพืชอย่างชาเลือดมังกร สามารถให้เฉดสีหลากหลายโดยขึ้นอยู่กับค่า pH และชนิดของสารช่วยติดสี (Mordant) สีจากธรรมชาติมีความปลอดภัย ย่อยสลายได้ง่าย และไม่มีสารตกค้างที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม [16] ซึ่งได้ผลิตภัณฑ์เช่น ผลิตภัณฑ์เสื้อคลุมอาข่าร่วมสมัย เสื้อคลุมอาข่าร่วมสมัยนี้เป็นการออกแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์อาข่าผ่านกระบวนการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติจากต้นชาเลือดมังกร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Eco-design ที่เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิต ลักษณะเด่นของเสื้อคลุมนี้คือการประยุกต์ใช้ลวดลายปักดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าซึ่งมีความประณีตของงานฝีมือมาผสมผสานกับการตัดเย็บและดีไซน์ที่ทันสมัย เช่น การใช้แพตเทิร์นเสื้อแบบร่วมสมัย ปกตั้ง หรือคอจีน ร่วมกับการวางลายปักบริเวณช่วงอก แขน และกระเป๋าอย่างสมดุล ช่วยสะท้อนแนวคิด «Local meets Modern» นอกจากนี้ การออกแบบยังยึดตามกรอบแนวคิดของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ใช้หลัก 4R ได้แก่ Reduce ลดการใช้สารเคมีโดยเลือกใช้สีจากพืชธรรมชาติ Reuse การนำผ้าปักดั้งเดิมมาใช้ในการตกแต่ง Recycle การปรับใช้เศษวัสดุหรือผ้าจากกระบวนการผลิตเดิม Redesign การออกแบบใหม่ให้เหมาะกับบริบทของ

ผู้ใช้งานในยุคปัจจุบัน เสื้อคลุมนี้จึงเป็นมากกว่าผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย แต่ยังเป็นตัวแทนของการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมชาติพันธุ์อาข่าในรูปแบบร่วมสมัย ซึ่งตอบโจทย์ตลาดผู้บริโภคที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม และเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่เน้นมูลค่าทางวัฒนธรรมควบคู่ไปกับมูลค่าทางเศรษฐกิจ ส่วนผลิตภัณฑ์อื่น ๆ นั้นเป็นการประยุกต์ใช้เทคนิคมัดย้อม (Tie-dye technique) ร่วมกับการย้อมสีธรรมชาติจากชาเลือดมังกรสะท้อนถึงความงามของงานหัตถกรรม (Craft aesthetics) ที่มีเอกลักษณ์ในแต่ละชิ้นผลงานและผลลัพธ์ที่ได้เป็นลวดลายที่ไม่ซ้ำกัน (Non-repetitive pattern) แสดงถึงความงามของความไม่สมบูรณ์แบบ โดยสรุปการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าจากสีธรรมชาติของชาเลือดมังกรนี้จึงเป็นกระบวนการออกแบบเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงพาณิชย์และเป็นการสร้างสรรค์ผลงานบนฐานของความรู้พื้นถิ่น ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์อัตลักษณ์วัฒนธรรมในรูปแบบร่วมสมัย ซึ่งสามารถเป็นต้นแบบของผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ทั้งตลาดอนุรักษ์ (Eco-market) และตลาดวัฒนธรรม (Cultural-based market) ได้

Figure 3. Contemporary akha jackets made from natural-dyed fabric using (A) fresh magenta plant extract, (B) fresh magenta plant extract mixed with citric acid, (C) shoulder shawl, (D) headscarf, (E) hat dyed with dried dragon blood tea extract, (F) hat dyed with a mixture of dried dragon blood tea extract and baking soda and (G) bag

สรุปและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการทดลองย้อมผ้าจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกรกับสารช่วยติดสี

ผลการทดลองพบว่า น้ำย้อมจากต้นชาเลือดมังกรแบบสดมีค่า pH 8.02 ให้สีผ้าน้ำเงินเข้ม (L* ต่ำ) ขณะที่ชาเลือดมังกรแบบแห้งมีค่า pH 6.24 ให้สีม่วงอมเทา (L* สูงกว่า) การผสมสารช่วยติดสี เช่น กรดมะนาว สารส้ม จุนสี สนิมเหล็ก น้ำส้มสายชู น้ำต้มต้นกล้วย น้ำปูนใส น้ำขี้เถ้า และเบกกิ้งโซดา ทำให้ได้เฉดสีที่หลากหลายตั้งแต่โทนอุ่น (ส้ม เหลือง น้ำตาล) ไปจนถึงโทนเย็น (น้ำเงิน เขียว เทา ดำ) พบว่า ค่า L* เพิ่มขึ้นตามระดับความเป็นด่าง โดย pH สูงจะให้สีสว่างขึ้น เช่น เบกกิ้งโซดา (pH 7.58) ให้ L* 60.44 ขณะที่ pH ต่ำ เช่น กรดมะนาว (pH 3.06) ให้ L* 60.12 แต่มี a*, b* สูง สะท้อนโทนส้มเหลือง หลังการซักด้วยผงซักฟอก ค่าสีมีการเปลี่ยนแปลงในระดับต่างกัน โดยสารช่วยติดสีที่มีความเป็นด่าง เช่น เบกกิ้งโซดาและน้ำขี้เถ้า ยังคงค่า L* สูง แสดงถึงความคงทนของสีในโทนสว่าง สารที่มีความเป็นกรด เช่น กรดมะนาวและสารส้ม ให้ค่า a* และ b* สูง แสดงถึงเฉดสีสดและอิ่มตัว ในทางกลับกันจุนสีและสนิมเหล็กให้ค่าสีที่ต่ำกว่าในทุกค่าทำให้ได้สีโทนเย็น เช่น เทา น้ำเงิน หรือดำ โดยเฉพาะเมื่อนำมาใช้ร่วมกับชาเลือดมังกรสดซึ่งให้สีที่เข้มที่สุดในกลุ่ม (L* ต่ำสุด 32.42)

2. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อผ้าที่ย้อมสีจากสีธรรมชาติของต้นและใบชาเลือดมังกรที่ผสมกับสารช่วยติดสี

การศึกษาครั้งนี้พบว่า สีธรรมชาติที่ได้จากต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกรแห้งสามารถนำมาใช้ในการย้อมผ้าฝ้ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้เทคนิคตามภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับสารช่วยติดสีที่มีคุณสมบัติเป็นกรดหรือด่าง ส่งผลให้เกิดเฉดสีที่หลากหลาย เช่น สีโทนอุ่น (ส้ม น้ำตาล เหลือง) เมื่อใช้สารที่มี pH ต่ำ เช่น กรดมะนาว และสีโทนเย็น (เทา ดำ น้ำตาลเข้ม) เมื่อใช้สารที่มี pH สูง เช่น เบกกิ้งโซดา น้ำขี้เถ้า หรือน้ำปูนใส การประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่าง 20 คนในชุมชนที่มีประสบการณ์ในการปลูกชาเลือดมังกร พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง อายุระหว่าง 20–40 ปี และประกอบอาชีพ

รับจ้างทั่วไป ความพึงพอใจโดยรวมต่อผลิตภัณฑ์ย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติอยู่ในระดับพึงพอใจมากถึงมากที่สุด สูตรที่ได้รับคะแนนความพึงพอใจสูงสุด ได้แก่ ชาเลือดมังกรแห้งผสมสารส้ม และชาเลือดมังกรแห้งผสมสนิมเหล็ก ($\bar{x}$ = 4.69) สูตรที่ได้คะแนนต่ำสุด ได้แก่ ชาเลือดมังกรแห้งผสมน้ำต้มต้นกล้วย ($\bar{x}$= 3.82) และน้ำส้มสายชู ($\bar{x}$ = 3.89) แต่ยังอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก โดยรวมแล้วผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า สีธรรมชาติจากชาเลือดมังกรมีศักยภาพในการนำมาใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอร่วมสมัย โดยเฉพาะในโทนสีที่เกิดจากการใช้สารช่วยติดสีในกลุ่มที่มี pH เป็นกลางถึงด่างอ่อน ซึ่งให้สีโทนน้ำตาลเข้ม ดำอมเทา และม่วงหม่นที่ได้รับความนิยมและเหมาะสมสำหรับพัฒนาต่อยอดในเชิงพาณิชย์

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากผ้าย้อมสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรและชาเลือดมังกร

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์จากสีธรรมชาติที่สกัดของต้นชาเลือดมังกรแบบสด และชาเลือดมังกรแบบแห้ง โดยใช้เทคนิคการย้อมตามภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคนิคมัดย้อม และการปักลวดลายอาข่า ประกอบกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ภายใต้แนวคิด แนวคิดการออกแบบเชิงนิเวศเศรษฐกิจ (Eco-design), หลัก 4R (Reduce, Reuse, Recycle, Repair), แฟชั่นหมุนเวียน (Circular fashion) และการออกแบบให้มีของเสียเหลือศูนย์ (Zero-waste design) ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย เสื้อคลุม ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ กระเป๋า หมวก และผ้าโพกผม โดยมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เช่น การย้อมสีธรรมชาติ สีที่ได้มีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับชนิดของต้นชาเลือดมังกรแบบสด และชาเลือดมังกรแบบแห้ง, ชนิดของสารช่วยติดสี (Mordant) และค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) ของน้ำย้อม โทนสีที่ได้มีทั้งม่วง เทา น้ำตาล ดำ ฟ้า ส้ม หรือเขียวอ่อน โดยสีจะเปลี่ยนไปตามความเป็นกรด–ด่าง เช่น สนิมเหล็กให้โทนเทา–ดำ, เบกกิ้งโซดาให้โทนฟ้าอ่อน, กรดมะนาวให้โทนส้ม–เหลือง นอกจากนั้นเทคนิคการผลิตที่ใช้เทคนิค มัดย้อมที่เน้นการสร้างลวดลายแบบไม่ซ้ำกันซึ่งสะท้อนแนวคิด Wabi-sabi และ Craft aesthetics ผสมผสานเทคนิค งานปักผ้าอาข่า โดยใช้เส้นด้ายที่ย้อมจากสีธรรมชาติร่วมกับด้ายหลากสีชาติพันธุ์ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในบริบทร่วมสมัย อีกทั้งแนวคิดการออกแบบที่ใช้คือแนวคิด Eco-design และ 4R ถูกประยุกต์ใช้ในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนออกแบบ ผลิต ใช้งาน ไปจนถึงการจัดการเมื่อหมดอายุการใช้งาน รวมถึงใช้แนวทาง Circular economy และ Circular fashion ทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ ลดขยะและเพิ่มมูลค่าของเสีย แนวทาง Zero-waste design ช่วยลดเศษผ้าเหลือทิ้งจากกระบวนการตัดเย็บและเหมาะกับผลิตภัณฑ์ขนาดเล็ก เช่น หมวก ผ้าพันคอ และกระเป๋า เพื่อการสร้างมูลค่าแก่ผลิตภัณฑ์ที่ผสมผสานความเป็นท้องถิ่นกับความร่วมสมัยเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยใช้วัฒนธรรมชาติพันธุ์เป็นต้นทุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเข้าสู่ตลาดที่เน้นความยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการศึกษาการย้อมผ้าจากสีธรรมชาติ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าท้องถิ่นจากสีธรรมชาติของต้นชาเลือดมังกรแบบสดและชาเลือดมังกรแบบแห้งของชุมชนดอยช้าง ตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พบว่า สีธรรมชาติที่สกัดจากต้นชาเลือดมังกร รวมถึงการผสมร่วมกับสารช่วยติดสีสามารถนำมาใช้ในการย้อมผ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยกระบวนการย้อมตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติและหาได้ในชุมชน การเลือกใช้สารช่วยติดสีที่มีคุณสมบัติทางเคมีแตกต่างกันทั้งในกลุ่มกรดและด่าง ส่งผลต่อเฉดสีที่เกิดขึ้นบนผืนผ้าอย่างชัดเจน การใช้สารช่วยติดสีที่มีความเป็นกรด (pH ต่ำ) เช่น กรดมะนาวหรือสารส้ม มักให้เฉดสีโทนอุ่น เช่น ส้ม เหลือง และน้ำตาลอ่อน ขณะที่สารช่วยติดสีที่มีความเป็นด่าง (pH สูง) เช่น เบกกิ้งโซดา น้ำขี้เถ้า หรือน้ำปูนใส จะให้เฉดสีโทนเย็นหรือสีเข้ม เช่น เทา น้ำตาลเข้ม หรือดำ สีที่ปรากฏมีความชัดเจนเมื่อย้อมลงบนเส้นฝ้ายและผ้าฝ้าย โดยเฉพาะเมื่อใช้เทคนิคการย้อมแบบดั้งเดิมที่เน้นการสกัดสีจากพืชควบคู่กับการปรับสภาพน้ำย้อมด้วยสารที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้ได้เฉดสีที่หลากหลายและเหมาะสมกับการนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงสร้างสรรค์ต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของ [16] ที่ระบุว่าสีจากพืชธรรมชาติ เช่น ชาเลือดมังกร สามารถยึดเกาะกับเส้นใยธรรมชาติได้ดี และมีความคงทนเมื่อใช้สารช่วยติดสีที่เหมาะสม การเปลี่ยนแปลงของค่า pH ส่งผลต่อโครงสร้างของเม็ดสีภายในน้ำย้อม ส่งผลให้เฉดสีเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งตรงกับผลการทดลองที่พบว่า การควบคุมค่า pH สามารถกำหนดโทนสีได้อย่างชัดเจน เช่น สีโทนอุ่นจากสารกรด และโทนเย็นจากสารด่าง นอกจากนี้ผลความพึงพอใจที่อยู่ในระดับสูงยืนยันถึงศักยภาพของสีธรรมชาติจากชาเลือดมังกรในการนำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งทอได้จริงในเชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะเมื่อรวมกับเทคนิคย้อมและปักแบบพื้นถิ่น ซึ่งช่วยเพิ่มอัตลักษณ์ให้ผลิตภัณฑ์สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และตลาดที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ [3] ที่กล่าวว่าสีสันและความงามของผลิตภัณฑ์ ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีบทบาทในการสร้างความสนใจและดึงดูดผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นในผลิตภัณฑ์ประเภทเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ของใช้ หรือสินค้าตกแต่งประเภทอื่น ๆ สีที่สวยงามและเหมาะสมสามารถเพิ่มมูลค่าและสร้างความประทับใจซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ใช้แนวคิด Eco-design และ 4R ที่เน้นการ

ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างมูลค่าเพิ่มโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และยังส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยอย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของกระบวนการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติคือการควบคุมตัวแปรต่าง ๆ เช่น อุณหภูมิ ระยะเวลา หรือสัดส่วนของวัสดุ ซึ่งอาจส่งผลต่อความสม่ำเสมอของสี ดังนั้นการออกแบบกระบวนการผลิตที่สามารถควบคุมตัวแปรได้อย่างแม่นยำจึงเป็นประเด็นสำคัญในการต่อยอดเชิงอุตสาหกรรมในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อมูลจากการทดลองย้อมสีและการใช้สารช่วยติดสีที่มีค่า pH ต่างกัน สามารถนำไปเป็นแนวทางในการเลือกวิธีการย้อมเพื่อให้ได้เฉดสีและความคงทนที่เหมาะสม ตลอดจนใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอร่วมสมัยที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งในเชิงการใช้งานจริงและเชิงศิลป์

2. ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นสามารถต่อยอดไปสู่การจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะการสร้างผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่มีมูลค่าเพิ่ม อีกทั้งสามารถพัฒนาแบรนด์และบรรจุภัณฑ์ภายใต้แนวคิด “Local meets Modern” เพื่อตอบสนองตลาดนักท่องเที่ยวและตลาดดิจิทัล ซึ่งจะช่วยสร้างรายได้และความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งต่อไปควรขยายผลการทดลองย้อมไปยังเส้นใยสิ่งทอชนิดอื่น เช่น ไหม ขนสัตว์ หรือเส้นใยชีวภาพ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการย้อมและความคงทนของสี รวมทั้งควรพิจารณาการปรับปัจจัยในกระบวนการย้อม เช่น ระยะเวลา อุณหภูมิ และความเข้มข้นของน้ำสกัด เพื่อหาสภาวะที่เหมาะสมที่สุดในการย้อม นอกจากนี้ควรมีการทดสอบความคงทนของสีในด้านอื่น ๆ เช่น การทนต่อแสงแดด เหงื่อ และการเสียดสี เพื่อยกระดับมาตรฐานของผลิตภัณฑ์สิ่งทอธรรมชาติ

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ผ่านมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 รหัสโครงการ NRIIS 206821 ที่สนับสนุนงบประมาณจนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] Batwisate, N., Bowonsuttimontri, A., & Wanchaitanawong, N. (n.d.). *Methods for reducing price volatility of agricultural products in Thailand* [Bachelor’s thesis, Mae Fah Luang University]. Retrieved June 11, 2023, from http://rs.mfu.ac.th/obels/?p=1848

[2] Philumwong, J., & Paphakchan, N. (n.d.). «Dragon’s blood tea»: The colorful power of native plants. *HRDI*. Retrieved July 8, 2022, from https://www.hrdi.or.th/articles/Detail/1530 (In Thai)

[3] Chattathong, J. (2011). *Color extraction from Neurospora sp.* [Research report]. Department of Microbiology, Faculty of Science and Technology, Suan Sunandha Rajabhat University.

[4] Ministry of Industry, Department of Industrial Promotion, Textile Industry Division. (1999). *Basic knowledge of colormeasurement theory* (2nd ed.). Kurusapa Ladprao Press.

[5] MacFoy, C. (2004). Ethnobotany and sustainable utilization of natural dye plants in Sierra Leone. *Economic Botany, 58*(Suppl. 1), S66–S76. https://doi.org/10.166358(2004)0001-0013/[S66:EASUON]2.0.CO;2

[6] Nilvarangkul, K., Wongprom, J., Tumnong, C., Supornpun, A., Surit, P., & Srithongchai, N. (2006). Strengthening the self-care of women working in the informal sector: Local fabric weaving in Khon Kaen, Thailand (Phase I). *Industrial Health, 44*(1), 101–107. https://doi.org/10.2486/indhealth.44.101

[7] Nirathron, N. (2021). Home work in Thailand. In *Home-Based Work and Home-Based Workers (1800–2021)* (pp. 172–194). Brill.

[8] Lawarence, B., Mahesh, S., Aswathy, J. M., Murugan, G., & Murugan, K. (2015). Ethnic knowledge of dye-yielding plants used by the Kani tribes of Ponmudi Hill: A case study. *Indo American Journal of Pharmaceutical Research, 5*(7), 2611–2616. https://iajpr.com/archive_details_info.php?id=1577&link=archive/volume-5/august-2015.html

[9] Simakajorn, C., Leepayakun, P., & Luemankong, S. (2009). *Manual of indigenous knowledge on silk dyeing from natural materials in Northeastern Thailand*. Department of Sericulture, Ministry of Agriculture and Cooperatives.

[10] Warasuntarot, P., Duriya-prapan, S., Atchawakom, T., Tanpanich, S., Niwasprakrit, C., & Priyanansornsungnoen, P. (2001). *Plant resources in Southeast Asia: Dye and tannin-producing plants*. Chuan Pim Press. (In Thai)

[11] Chaowanklang, V., & Pasacha, P. (2013). *Study on natural dye extract for cotton fabric* [Research report]. Mahasarakham Rajabhat University.

[12] Moolsin, P., Phancharee, T., & Sirithip, K. (2021). Study of natural dyeing from para rubber leaves using alum, copper sulfate, and iron rust as mordants. *Roi Et Rajabhat University Journal: Science and Technology, 2*(1), 35–40. https://ph02.tci-thaijo.org/index.php/ScienceRERU/article/view/243433

[13] Srisuksaard, B. (2013). *Basic research* (9th ed.). Suviriyasarn Publishing. (In Thai)

[14] Srisuwan, P., & Utiswannakul, P. (2019). The creation of sustainable fashion. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts), 12*(5), 1889–1906.

[15] Aranyanart, S. (2024). Development of natural dyeing textiles from cocoa bean waste under the sustainable fashion concept. *Journal of Fine Arts Research and Applied Arts, 11*(1), 1–10. https://doi.org/10.60101/faraa.2024.259603

[16] Junsongduang, A., & Prachaiboon, N. (2022). Species diversity of dye-yielding plants and indigenous knowledge of natural dyeing among the Thai-Khmers in Suwannaphum District, Roi Et Province, Thailand. *Agricultural Science and Technology Journal, 3*(3), 106–121.

PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

The Model of Community Market Management to Promote Creative Tourism Based on Local Culture in Ratchaburi Province

รูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี

Tassanee Naksanee[1] and Napat Yanopas[1]*
ทัศนีย์ นาคเสนีย์[1] และณภัทร ญาโนภาส[1]*

[1] Faculty of Management Science, Muban Chombueng Rajabhat University, Ratchaburi 70150, Thailand
[1] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี 70150
* Correspondence: naksanee@gmail.com

Citation:
Naksanee, T.; Yanopas, N. (2026). The model of community market management to promote creative tourism based on local culture in ratchaburi province. *Parichart J. 39*(4), 176-190. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.283676

Article history:
Received: September 16, 2025
Revised: January 26, 2026
Accepted: February 12, 2026

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract:

Background and Objectives: Community markets play an important role in strengthening local economies, preserving cultural capital, and promoting community participation in tourism development. However, changes in tourist behavior and expectations require community markets to adapt their management approaches to diverse visitor needs while maintaining local identity and creating social value. This study aimed to develop a community market management model to promote creative tourism based on local culture in Ratchaburi Province, Thailand. The study examined the contexts and management potential of community markets, analyzed tourist personas and behaviors, assessed market management based on Community-Based Tourism (CBT) standards, evaluated Social Return on Investment (SROI), and synthesized the findings into a community market management model.

Methods: A mixed methods research approach was employed in two community markets in Ratchaburi Province: Aom Yim Market and Kad Rim Doi Market. Quantitative data were collected through a questionnaire survey of 800 Thai tourists, with 400 respondents from each market. The sample size was determined using Cochran's formula for an unknown population, with a 95% confidence level and a 5% margin of error used for sample-size calculation. Participants were recruited using convenience sampling. The questionnaire was assessed for content validity by three experts, with item-level Index of Item-Objective Congruence (IOC) values ranging from 0.67 to 1.00, and demonstrated a Cronbach's alpha coefficient of 0.976. Qualitative data were collected through in-depth interviews and focus group discussions with relevant stakeholders, together with assessments based on CBT standards and SROI. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, while qualitative data were analyzed using content analysis. The findings from different methods and data sources were integrated and examined through triangulation.

Results: Both community markets demonstrated potential for development as creative tourism destinations, with distinctive strengths reflecting their local contexts. Tourist persona analysis identified differences in tourists' motivations, behaviors, and participation in cultural activities, providing information for designing integrated marketing communication appropriate to different tourist groups. The CBT assessment indicated that Kad Rim Doi Market demonstrated strengths in management systems and service quality, whereas

Aom Yim Market showed strengths in cultural capital and ethnic-based learning activities. The SROI assessment indicated that both markets generated social value exceeding the resources invested, with SROI ratios of 1.34 for Aom Yim Market and 1.21 for Kad Rim Doi Market. Integration of the findings led to the development of the C-GLES for SDGs Model, comprising five key pillars: (1) local culture and wisdom, (2) governance and participation, (3) local-based economy, (4) environmental management, and (5) service quality and marketing. The model integrates tourist persona analysis, CBT principles, and SROI assessment to support sustainable creative tourism development in community markets.

Application of this study: The C-GLES for SDGs Model can be applied as a strategic framework for community market development. Tourist persona analysis can be used to identify target groups and design activities, products, services, and marketing communication according to tourists' motivations and needs. CBT standards can guide improvements in management, community participation, service quality, and cultural and environmental resource management, while SROI can be used to assess economic and social value. Local authorities, tourism organizations, and communities can apply the model to development planning and outcome monitoring, with appropriate adaptation to specific local contexts.

Conclusions: Sustainable creative tourism development in community markets requires the integration of tourist understanding, cultural capital, community participation, local economic development, environmental management, service quality, marketing, and social value assessment. The **C-GLES for SDGs Model** integrates tourist persona analysis, CBT principles, and SROI assessment into a community market management framework that supports creative tourism based on local culture. The model may also be adapted to other community market contexts, taking into account their cultural, social, and economic characteristics.

Keywords: Creative Tourism; Community Market Management; Tourist Persona; Social Return on Investment (SROI); Local Culture

บทคัดย่อ:

ที่มาและวัตถุประสงค์: ตลาดชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก การอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวทำให้ตลาดชุมชนจำเป็นต้องปรับการบริหารจัดการให้ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ควบคู่กับการรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นและสร้างคุณค่าทางสังคม การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดราชบุรี โดยศึกษาบริบทและศักยภาพการบริหารจัดการ วิเคราะห์บุคลักษณ์และพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ประเมินการบริหารจัดการตามเกณฑ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) ประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) และสังเคราะห์ข้อค้นพบเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชน

ระเบียบวิธีการศึกษา: การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานในตลาดชุมชน 2 แห่ง จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ตลาดอมยิ้มและกาดริมดอย การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวชาวไทย 800 คน แบ่งเป็นตลาดละ 400 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของ Cochran สำหรับกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ใช้ในการคำนวณร้อยละ 5 และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีค่า IOC

ระหว่าง 0.67–1.00 และค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.976 ข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บด้วยการสัมภาษณ์ เชิงลึกและการสนทนากลุ่มจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกับการประเมินตามเกณฑ์ CBT และ SROI วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนาและข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้า

ผลการศึกษา: ตลาดชุมชนทั้งสองแห่งมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีจุดเด่นแตกต่างกันตามบริบทพื้นที่ การวิเคราะห์บุคลักษณ์นักท่องเที่ยวสามารถอธิบายความแตกต่างด้านแรงจูงใจ พฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการออกแบบการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการให้สอดคล้องกับนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม ผลการประเมินตามเกณฑ์ CBT พบว่า กาดริมดอยมีความเข้มแข็งด้านระบบบริหารจัดการและคุณภาพบริการ ขณะที่ตลาดอมยิ้มมีจุดเด่นด้านทุนวัฒนธรรมและการเรียนรู้เชิงชาติพันธุ์ ผลการประเมิน SROI พบว่า ตลาดทั้งสองแห่งสร้างคุณค่าทางสังคมสูงกว่าทรัพยากรที่ใช้ โดยตลาดอมยิ้มมีค่า SROI เท่ากับ 1.34 และกาดริมดอยเท่ากับ 1.21 จากการสังเคราะห์ข้อค้นพบ นำไปสู่การพัฒนา **C-GLES for SDGs Model** ประกอบด้วย 5 เสาหลัก ได้แก่ (1) วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (2) ธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วม (3) เศรษฐกิจฐานราก (4) การจัดการสิ่งแวดล้อม และ (5) คุณภาพบริการและการตลาด โดยเชื่อมโยงการวิเคราะห์บุคลักษณ์นักท่องเที่ยว หลักการ CBT และการประเมิน SROI เพื่อสนับสนุนการพัฒนาตลาดชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

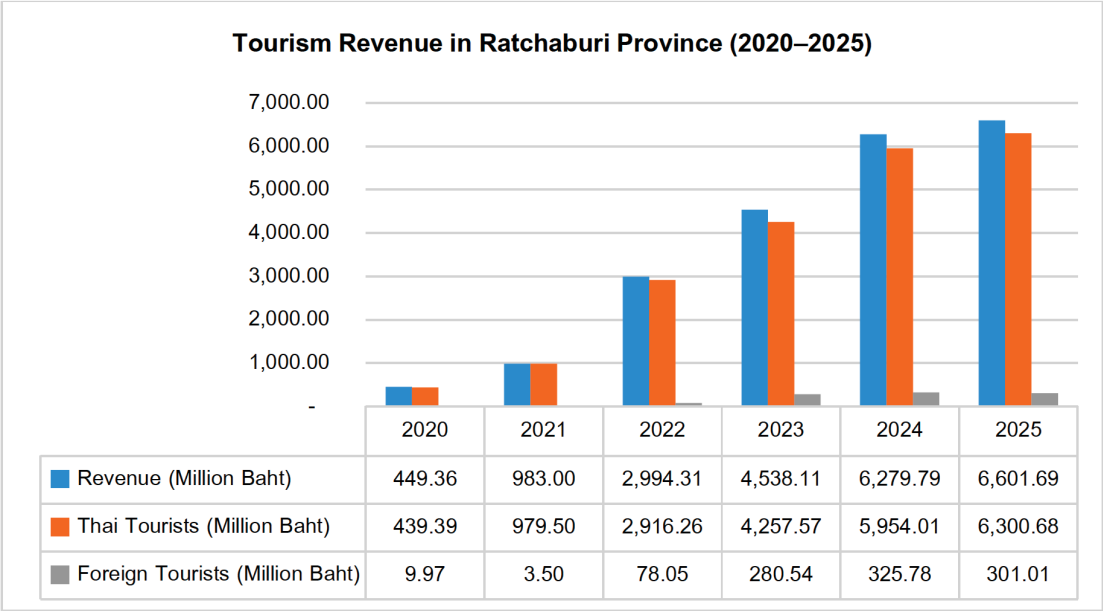
การประยุกต์ใช้: C-GLES for SDGs Model สามารถใช้เป็นกรอบเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาตลาดชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์บุคลักษณ์นักท่องเที่ยวเพื่อจำแนกกลุ่มเป้าหมายและออกแบบกิจกรรม ผลิตภัณฑ์ บริการ และการสื่อสารการตลาด ใช้เกณฑ์ CBT เพื่อยกระดับการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม คุณภาพบริการ และการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และใช้ SROI เพื่อประเมินคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม หน่วยงานท้องถิ่น องค์กรด้านการท่องเที่ยวและชุมชนสามารถนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนพัฒนาและติดตามผลลัพธ์ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

บทสรุป: การพัฒนาตลาดชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องเชื่อมโยงความเข้าใจนักท่องเที่ยว ทุนทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วม เศรษฐกิจฐานราก สิ่งแวดล้อม คุณภาพบริการ การตลาด และคุณค่าทางสังคม **C-GLES for SDGs Model** เป็นกรอบการบริหารจัดการที่บูรณาการการวิเคราะห์บุคลักษณ์นักท่องเที่ยว หลักการ CBT และการประเมิน SROI เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถประยุกต์ใช้กับตลาดชุมชนอื่นโดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การบริหารจัดการตลาดชุมชน บุคลักษณ์ นักท่องเที่ยว ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน วัฒนธรรมท้องถิ่น

บทนำ (Introduction)

จังหวัดราชบุรีเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นด้านมรดกวัฒนธรรมและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งสะท้อนผ่านศิลปหัตถกรรม อาหารพื้นถิ่น และวิถีชีวิตดั้งเดิม ประกอบกับที่ตั้งใกล้กรุงเทพมหานคร ทำให้เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชน อย่างไรก็ตาม การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 ส่งผลให้ตลาดชุมชนจำนวนมากต้องปิดให้บริการ และก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อจำนวนนักท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยว และการจ้างงานในระดับชุมชน [1] แม้ภายหลังปี พ.ศ. 2565 สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีจะเริ่มฟื้นตัว [2] โดยมีแนวโน้มรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังแสดงใน Figure 1 แต่การฟื้นตัวดังกล่าวยังสะท้อนถึงความจำเป็นในการออกแบบรูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทวิถีใหม่ (New Normal) [3] เพื่อให้การฟื้นฟูเกิดความยั่งยืนในระยะยาว

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Revenue (Million Baht)	449.36	983.00	2,994.31	4,538.11	6,279.79	6,601.69
Thai Tourists (Million Baht)	439.39	979.50	2,916.26	4,257.57	5,954.01	6,300.68
Foreign Tourists (Million Baht)	9.97	3.50	78.05	280.54	325.78	301.01

Figure 1. Tourism Revenue Statistics in Ratchaburi Province

Source: Ministry of Tourism and Sports (2) (2026)

ตลาดชุมชนจึงกลับมามีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก การสร้างรายได้ การจ้างงาน และการสืบสานอัตลักษณ์ท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่ตลาดชุมชนจำนวนมากเผชิญ คือ การบริหารจัดการที่ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความแตกต่างของกลุ่มนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการตลาดมักอาศัยการแบ่งกลุ่มเป้าหมายในลักษณะกว้าง หรือการออกแบบกิจกรรมและการสื่อสารการตลาดแบบเดียวกันสำหรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ส่งผลให้ไม่สามารถอธิบายแรงจูงใจ พฤติกรรม และรูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวได้อย่างลึกซึ้ง ข้อจำกัดดังกล่าวทำให้การออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยว การสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม และการดึงดูดนักท่องเที่ยวกลับมาเยือนซ้ำยังไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร จากการทบทวนวรรณกรรมในช่วง 5 ปีย้อนหลังพบว่า งานวิจัยด้านการบริหารจัดการตลาดชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนใหญ่เน้นการประเมินศักยภาพพื้นที่หรือระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยรวมในบริบทหลังโควิด-19 มากกว่าการศึกษาเชิงกลยุทธ์ที่เข้าใจเชิงลึกต่อพฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว [5-4] รวมถึงยังมีงานวิจัยเพียงเล็กน้อยที่นำแนวคิดการวิเคราะห์บุคลักษณ์นักท่องเที่ยว (tourist persona) มาใช้เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการออกแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชน [7-6] และงานที่ใช้การประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) ในการประเมินผลกระทบของโครงการท่องเที่ยวโดยรวมยังมีน้อยและยังไม่เชื่อมโยงกับการออกแบบรูปแบบการบริหารจัดการตลาดเชิงสร้างสรรค์ [9-8] เพื่อสะท้อนความคุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินงานตลาดชุมชนอย่างเป็นระบบ ช่องว่างองค์ความรู้ดังกล่าวได้สะท้อนถึงความจำเป็นในการบูรณาการแนวคิดการแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงลึกเข้ากับการจัดการตลาดชุมชนในเชิงปฏิบัติ เพื่อยกระดับการตัดสินใจเชิงบริหารจัดการบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้การวิเคราะห์บุคลักษณ์นักท่องเที่ยวเป็นกลไกหลักในการออกแบบการจัดการตลาดและการสื่อสารการตลาด [10] ควบคู่กับการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการและผลตอบแทนทางสังคม (SROI) กรณีศึกษาที่เลือก ได้แก่ ตลาดอมยิ้มและกาดริมดอย จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นตลาดชุมชนที่มีพัฒนาการทั้งในช่วงการเติบโตและช่วงชะลอตัว ผลการศึกษาคาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับชุมชน ระดับพื้นที่ และระดับนโยบาย โดยไม่เพียงช่วยยกระดับรายได้และการจ้างงาน แต่ยังสนับสนุนการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถขยายผลสู่พื้นที่อื่นได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ (Objective)

1) เพื่อศึกษาบุคลักษณ์ของนักท่องเที่ยว (Persona) ที่มีต่อตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี

2) เพื่อออกแบบการสื่อสารการตลาดที่สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี

3) เพื่อประเมินศักยภาพการบริหารจัดการตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี

4) เพื่อประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) จากการให้บริการตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี

5) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการ ตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณเพื่ออธิบายพฤติกรรมและลักษณะของนักท่องเที่ยว และข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจบริบทเชิงลึกด้านการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม และคุณค่าทางสังคมของตลาดชุมชน งานวิจัยดำเนินการเป็นลำดับขั้นจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล และการสังเคราะห์เป็นรูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนเชิงสร้างสรรค์

1) การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักท่องเที่ยวชาวไทย อายุระหว่าง 18–75 ปี ที่เดินทางมาท่องเที่ยวหรือใช้บริการตลาดอมยิ้มหรือกาดริมดอยอย่างน้อย 1 ครั้ง สามารถอ่านและตอบแบบสอบถามภาษาไทยได้ และสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย เนื่องจากตลาดชุมชนทั้ง 2 แห่งเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวแบบเปิด นักท่องเที่ยวมีการหมุนเวียนตามวัน เวลา และกิจกรรมของตลาด และไม่มีทะเบียนหรือฐานข้อมูลรายบุคคลที่สามารถระบุจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดได้อย่างแน่นอน ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน (Unknown Population) โดยใช้สูตรของ Cochran (1977) [11] ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำเท่ากับ 385 คน ทั้งนี้ การวิจัยกำหนดตลาดชุมชนทั้ง 2 แห่งเป็นพื้นที่ศึกษาที่ต้องการวิเคราะห์ลักษณะ พฤติกรรม ความพึงพอใจ และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวตามบริบทของแต่ละตลาด ผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ตลาดละ 400 คน รวมทั้งสิ้น 800 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธี การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) ซึ่งเป็นการเลือกตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) เก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนตลาดในช่วงเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูล มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด และสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย ทั้งในรูปแบบแบบสอบถามภาคสนามและแบบสอบถามออนไลน์ จนครบตามจำนวนที่กำหนด

เครื่องมือวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือวิจัยคือ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว (2) พฤติกรรมการท่องเที่ยว (3) ความพึงพอใจและประสบการณ์การท่องเที่ยว และ (4) ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน และคำนวณค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) ได้ค่าเท่ากับ 0.976 แสดงถึงความเชื่อมั่นในระดับสูง ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะ พฤติกรรม ความพึงพอใจ และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว และนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์บุคลักษณ์นักท่องเที่ยว (Tourist Persona)

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวน 69 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) เจ้าอาวาสและคณะกรรมการตลาดชุมชนตลาดอมยิ้มและกาดริมดอย ตลาดละ 15 คน รวม 30 คน (2) ผู้ประกอบการร้านค้าในตลาด ตลาดละ 15 คน รวม 30 คน และ (3) ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 9 คน การเก็บข้อมูลดำเนินการโดยการนัดหมายล่วงหน้า การบันทึกเสียงและบันทึกภาคสนาม จากนั้นถอดความข้อมูลและวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยการจัดหมวดหมู่ประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย

การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)

จัดการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง เพื่อสะท้อนผลการวิเคราะห์เบื้องต้นและร่วมกันพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนเชิงสร้างสรรค์ การดำเนินการประกอบด้วยการนำเสนอข้อมูล การระดมความคิดเห็น การบันทึกข้อมูล การถอดความ และการวิเคราะห์เชิงองค์รวมเพื่อสังเคราะห์เป็นรูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชน

3) การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล

การวิจัยใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ในด้านวิธีการเก็บข้อมูล แหล่งข้อมูล และผู้ให้ข้อมูล โดยผสานข้อมูลเชิงปริมาณจากนักท่องเที่ยวกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากคณะกรรมการตลาด ผู้ประกอบการชุมชน หน่วยงานรัฐ และหลักฐานภาคสนาม เพื่อยืนยันความสอดคล้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

4) จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เลขที่รับรอง 00267/ โครงการวิจัยเลขที่ ECMC.00367/ โดยผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และให้ความยินยอมก่อนการเก็บข้อมูล

ผลการศึกษา (Research Results)

1) บริบทพื้นที่และการบริหารจัดการตลาดชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

ตลาดอมยิ้มและกาดริมดอยเป็นตลาดชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วัดวาปีสุทธาวาส (วัดตลาดควาย) และวัดหินกอง ที่มีบทบาทเป็นทั้งพื้นที่เศรษฐกิจชุมชนและพื้นที่เรียนรู้ทางวัฒนธรรม ตลาดอมยิ้มมีบริบทที่โดดเด่นด้านทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์และกิจกรรมการเรียนรู้เชิงลงมือทำ ขณะที่กาดริมดอยมีจุดเด่นด้านภูมิทัศน์ บรรยากาศสันดอย และกิจกรรมเชิงประสบการณ์ในยามเย็น การบริหารจัดการตลาดทั้งสองแห่งอาศัยความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน ผู้ประกอบการร้านค้าชุมชน และหน่วยงานภายนอกเป็นหลัก แต่ยังมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสื่อความหมาย และการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ ซึ่งส่งผลต่อศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระยะยาว ดังบรรยากาศ **Figure 2**

Om Yim Market	Kad Rim Doi

Figure 2. บริบทพื้นที่และการบริหารจัดการตลาดอมยิ้มและกาดริมดอย

Source: Lun Shutter Photo, (12] (2022] , Kad Laeng Walking Street, (2023) [13]

2) ผลการศึกษาเกี่ยวกับบุคลักษณ์ของนักท่องเที่ยว (Tourist Persona) ที่มีต่อตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี พบว่า บุคลักษณ์นักท่องเที่ยวของทั้งตลาดอมยิ้มและกาดริมดอยมีลักษณะร่วมกัน คือ การให้ความสำคัญกับคุณค่าทางวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ทางสังคม และกิจกรรมเชิงประสบการณ์ที่จับต้องได้ แต่มีความแตกต่างกันที่ “ตลาดอมยิ้ม” มีความโดดเด่นด้านกิจกรรมชาติพันธุ์และการเรียนรู้ “กาดริมดอย” โดดเด่นด้านบรรยากาศธรรมชาติและกิจกรรมสังคมยามเย็น ข้อมูลนี้มีประโยชน์ต่อการออกแบบการสื่อสารและวางกลยุทธ์การบริหารจัดการตลาดชุมชนให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม ดังนั้นจึงทำให้บุคลักษณ์นักท่องเที่ยว (Persona) ที่มีความหลากหลายทั้งด้านประชากรศาสตร์ พฤติกรรม และแรงจูงใจ แต่สามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มเป้าหมายชัดเจนและสะท้อนอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละตลาดได้ดังนี้

2.1) ตลาดอมยิ้ม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง วัยรุ่นและวัยต้นอาชีพ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษาและคนทำงานรุ่นใหม่ที่มีรายได้ปานกลาง เดินทางมาจากราชบุรีและจังหวัดใกล้เคียงแบบไป–กลับ จุดเด่นคือแรงจูงใจในการทำบุญและอุดหนุนสินค้าชุมชน ควบคู่กับการเข้าร่วมกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมและการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Workshop) พฤติกรรม

การท่องเที่ยวสะท้อนการใช้เวลาครึ่งวัน มากับเพื่อนหรือครอบครัว และรับรู้ข้อมูลจาก Facebook และการบอกต่อ (Word of Mouth) คุณภาพประสบการณ์ได้รับการประเมินในระดับ “มาก” ทั้งด้านพื้นที่ กระบวนการ และการบริการ โดยมีข้อเสนอแนะด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (ห้องน้ำ ที่จอดรถ ความสะอาด) และการเพิ่มกิจกรรมถ่ายภาพเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กลับมาเยือนซ้ำการจำแนกบุคลักษณ์ (Persona) ได้ 5 กลุ่ม คือ นักเรียน นักศึกษาสายวัฒนธรรม (Edu Explorer), ครอบครัวสายสุขภาวะ (Wellness Family), นักวิ่ง–สายแอคทีฟ (Active Runner), คู่รักครีเอเตอร์ (Romantic Creator), และผู้สูงวัย–ผู้แสวงบุญ (Serene Pilgrim) ซึ่งสะท้อนพฤติกรรมและแรงจูงใจที่ต่างกันแต่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ตลาดได้อย่างลงตัว

2.2) กาดริมดอย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นคนในจังหวัดราชบุรีและจังหวัดใกล้เคียง เดินทางแบบไป–กลับ ใช้เวลาครึ่งวันถึงหนึ่งวัน โดยมีแรงจูงใจหลักในการ ทำบุญ อุดหนุนสินค้าชุมชน และเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษ/เทศกาล พฤติกรรมการมาเยือนเน้นการเดินทางกับเพื่อนและครอบครัว ใช้ยานพาหนะส่วนตัว (รถจักรยานยนต์และรถเก๋ง) และมีการรับรู้ข้อมูลผ่านเพื่อน Facebook และเครือข่ายชุมชน การประเมินคุณภาพประสบการณ์อยู่ในระดับ “มาก” โดยเฉพาะด้านพื้นที่และบรรยากาศที่โดดเด่นเชิงมรดกธรรมชาติและวัฒนธรรม ตลาดมีจุดแข็งด้านความเป็นมิตรของชุมชน อาหารอร่อย และราคาที่เหมาะสม ขณะที่ข้อเสนอแนะสำคัญคือการเพิ่มความหลากหลายของสินค้า ดูแลความสะอาด และสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่หลากหลาย เช่น TikTok และ YouTube ผลการจำแนกบุคลักษณ์ (Persona) มี 4 กลุ่ม ได้แก่ วัยใส–ไปกับเพื่อน (Local Youth Socializer), ครอบครัวทำบุญ–อิ่มท้องอิ่มใจ (Family Merit & Culture),ครีเอเตอร์–คาเฟ่ฮอปเปอร์ (Aesthetic Explorer), และสายเรียนรู้–ลงมือจริง (Hands-on Cultural Learner)

3) ผลการศึกษาด้านการออกแบบการสื่อสารการตลาดที่สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี พบว่า การออกแบบการสื่อสารการตลาดที่สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของตลาดชุมชนจำเป็นต้องอาศัยการผสมผสานระหว่างกลยุทธ์การสื่อสารที่หลากหลายมิติ ทั้งด้านเนื้อหา ช่องทาง และกิจกรรมเชิงพื้นที่ เพื่อให้การสื่อสารมีพลังเพียงพอในการดึงดูดกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ตอบสนองต่อแรงจูงใจที่แตกต่าง และนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์ที่เข้มแข็งของตลาดชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี ดังข้อค้นพบจากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การออกแบบการสื่อสารการตลาดสำหรับตลาดชุมชนจำเป็นต้องสะท้อนให้เห็นถึงบุคลักษณ์ (Persona) และพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม ทั้งในด้านแรงจูงใจ วิธีการเข้าถึง และรูปแบบกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการ การสื่อสารจึงไม่ควรเป็นเพียงการประชาสัมพันธ์ทั่วไป แต่ควรเป็นการสร้างประสบการณ์และการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของแต่ละตลาด ดังเช่น ตลาดอมยิ้ม การสื่อสารควรเน้นการถ่ายทอดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การสาธิตอาหารพื้นบ้านและงานหัตถกรรม ตลอดจนการจัดกิจกรรมทำบุญและประเพณีที่สะท้อนความศรัทธาของชุมชน เนื้อหาที่นำเสนอจึงควรมีลักษณะเป็น Storytelling ที่เล่าเรื่องราวชุมชน สอดแทรกความรู้ และสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มครอบครัวและนักเรียน นักศึกษา การเผยแพร่ควรใช้สื่อดิจิทัลและโซเชียลมีเดีย ร่วมกับการบอกต่อแบบปากต่อปาก (Word of Mouth) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจในการเดินทางมาเยือน และสำหรับกาดริมดอย พบว่า การสื่อสารการตลาดควรมุ่งไปที่การสร้างบรรยากาศและประสบการณ์เชิงสุนทรียะที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติและวิถีชีวิตยามเย็น เนื้อหาที่นำเสนอจึงควรเน้นภาพลักษณ์ของตลาดในฐานะพื้นที่พักผ่อน สถานที่ถ่ายภาพ และพื้นที่จัดกิจกรรมพิเศษ เช่น เทศกาลชุมชนหรือกิจกรรมดนตรี การตลาดที่เหมาะสมคือการใช้ Digital Content ในเชิงภาพและวิดีโอ เพื่อดึงดูดกลุ่มคู่รัก วัยรุ่น และนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ โดยเฉพาะการใช้แพลตฟอร์มอย่าง Facebook, TikTok และ YouTube ซึ่งสามารถสร้างกระแสการรับรู้และการมีส่วนร่วมได้อย่างกว้างขวาง

นอกจากนี้ การออกแบบการสื่อสารทั้งสองตลาดยังควรเชื่อมโยงกับแนวคิด เศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ (Experience Economy) โดยผสมผสานองค์ประกอบทั้ง 4 มิติ ได้แก่ Entertainment (ความบันเทิง) Education (การเรียนรู้) Esthetic (สุนทรียภาพ) และ Escapist (การหลีกหนีจากความจำเจ) เพื่อสร้างคุณค่าเชิงประสบการณ์ที่ตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันของนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกันควรคำนึงถึงทั้ง แรงผลัก (Push Factor) เช่น ความใฝ่รู้และการพักผ่อน และ แรงดึง (Pull Factor) เช่น บรรยากาศวัฒนธรรม อาหารพื้นถิ่น และกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชน ดัง **Figure 3 และ Figure 4**

Figure 3. Communication Plan Based on Tourist Personas for Om Yim Community Market

Source: Research Team (2025)

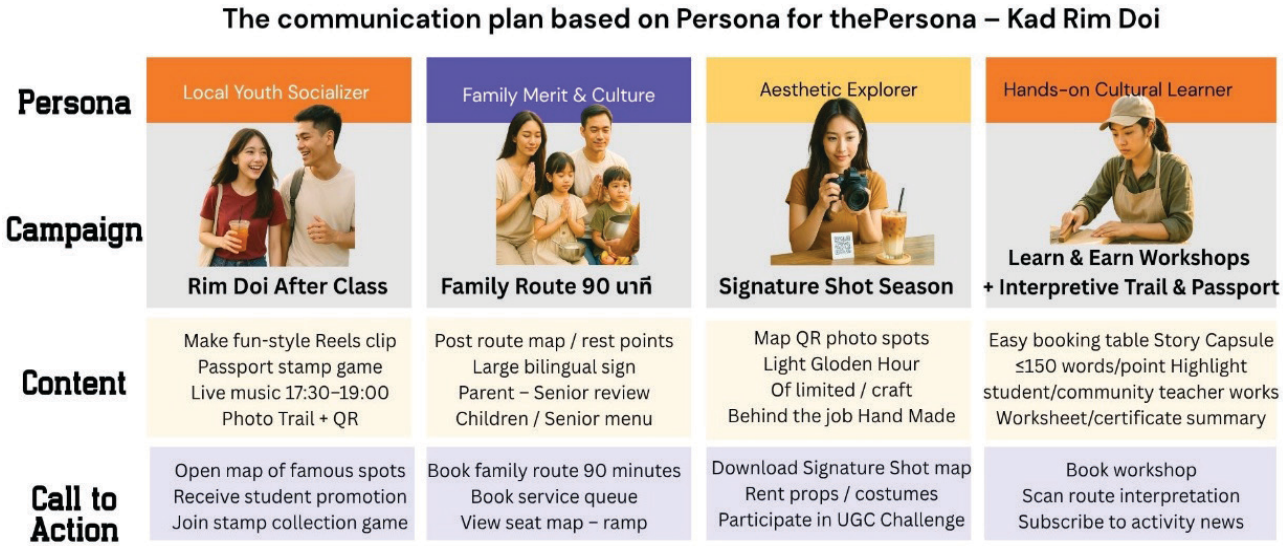

Figure 4. Communication Plan Based on Tourist Personas for Kad Rim Doi Community Market

Source: Research Team (2025)

4) ผลการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี ตามเกณฑ์การตรวจประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตลาดอมยิ้มและกาดริมดอย พบว่า กาดริมดอย มีความแข็งแรงเชิงระบบและบริการในระดับดี (คะแนนเฉลี่ย 2.63) และมีพร้อมที่จะต่อยอดสู่การเติบโต แต่ควรศึกษาเชิงลึกถึงมรดกทางวัฒนธรรม และการจัดทำฐานข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ให้ครบวงจร ในส่วนของ ตลาดอมยิ้ม พบว่ามี "แก่นวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง" แต่ ระบบบริการ ความปลอดภัย การตลาดเชิงเครือข่ายยังเป็นจุดที่ต้องปรับปรุง หากทั้งสองตลาดดำเนินตามข้อเสนอแนะเฉพาะจุด อาทิ กาดริมดอยทำทะเบียนมรดก/ป้ายตีความ จัดทำแดชบอร์ดสิ่งแวดล้อม MOU เครือข่าย และ ตลาดอมยิ้มยกระดับมาตรฐานบริการ ความปลอดภัย นักสื่อความหมาย การเข้าถึงตลาดจะช่วยให้ "เรื่องเล่าดี" แปลงเป็น "ประสบการณ์ดี" อย่างสม่ำเสมอ เพิ่มรายได้ที่เป็นธรรม และยกระดับสู่ต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนของจังหวัดได้ เมื่อวิเคราะห์รายด้าน พบว่า

4.1) ด้านการบริหารจัดการโดยชุมชน กาดริมดอยมีความเด่นกว่า (คะแนนเฉลี่ย 2.74 > 2.21) สะท้อนว่ามีโครงสร้างงานและเครื่องมือจัดการพร้อมกว่า ทั้งข้อตกลงร่วม (คะแนนเฉลี่ย 2.7) ระเบียบการเงิน (คะแนนเฉลี่ย 3.0) การตลาด/ประชาสัมพันธ์ (คะแนนเฉลี่ย 3.0) และการพัฒนาบุคลากร (คะแนนเฉลี่ย 3.0)

4.2) ด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต กาดริมดอยสูงกว่า (คะแนนเฉลี่ย 2.40 < 2.80) จุดชี้ชัดคือ “การจัดสรรรายได้” (คะแนนเฉลี่ย 3.0 ของกาดริมดอย เทียบ 2.0) และ “ผลิตภัณฑ์คุณภาพ” (คะแนนเฉลี่ย 2.5 เทียบ 2.0) สะท้อนห่วงโซ่มูลค่าที่เริ่มเป็นระบบกว่า แต่ตลาดอมยิ้มมีฐาน “คุณภาพชีวิต สิทธิมนุษยชน” (คะแนนเฉลี่ย 3.0)

4.3) ด้านมรดกวัฒนธรรมชุมชน ตลาดอมยิ้มเด่นกว่า (คะแนนเฉลี่ย 2.00 < 3.00) โดยเฉพาะ “อนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรม” (คะแนนเฉลี่ย 4.0 เทียบ 3.0) ขณะที่กาดริมดอยยังมีจุดอ่อนที่ “การเผยแพร่มรดก” (คะแนนเฉลี่ย 2.0) และ “ฐานข้อมูลมรดก” (คะแนนเฉลี่ย 2.0)

4.4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กาดริมดอยเหนือกว่า (คะแนนเฉลี่ย 2.50 > 2.00) โดยมี “จัดการพื้นที่” (คะแนนเฉลี่ย 3.0) และ “สร้างความตระหนักรู้สิ่งแวดล้อม” (คะแนนเฉลี่ย 3.0) แต่ทั้งสองตลาดยังต่ำที่ “ฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อม” (คะแนนเฉลี่ย 1.0 และ 2.0 ตามลำดับ)

4.5) ด้านคุณภาพการบริการและความปลอดภัย กาดริมดอยสูงกว่าอย่างมีนัย (คะแนนเฉลี่ย 2.71 > 1.79) โดดเด่นที่ “ประสานงานบริการ” (คะแนนเฉลี่ย 4.0) และ “การเดินทางในชุมชน” (คะแนนเฉลี่ย 3.0) ขณะที่ตลาดอมยิ้มต่ำใน “ความพึงพอใจบริการ” และ “นักสื่อความหมาย” (คะแนนเฉลี่ย 1.0 ทั้งคู่)

4.6) ด้านการประชาสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ประกอบการ กาดริมดอยสูงกว่า (คะแนนเฉลี่ย 2.40 > 1.80) แต่ทั้งสองตลาดยังปานกลาง–ต่ำใน “การทำงานร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยว” และ “บริการของผู้ประกอบการต่อชุมชน” (ช่วงคะแนนเฉลี่ย 2.0–2.5) ข้อแนะนำคือทำบันทึกความร่วมมือ (MOU) กับทัวร์/ที่พัก/สื่อท้องถิ่น กำหนดแพ็กเกจ ปฏิทินรายฤดูกาล ตัวชี้วัดร่วม เพื่อยกระดับการเข้าถึงตลาดและความสม่ำเสมอของผู้มาเยือน ดัง **Table 1**

Table 1. Assessment of Community Market Management Capacity for Creative Cultural Tourism (CBT Standards)

Assessment Dimensions	Om Yim Market		Kad Rim Doi	
	Mean Score (4-point scale)	Interpretation	Mean Score (4-point scale)	Interpretation
1. Community-based tourism management	2.21	Good	2.74	Good
2. Economic, social, and quality of life aspects	2.40	Good	2.80	Good
3. Community cultural heritage	3.00	Good	2.00	Good
4. Natural resources and environmental management	2.63	Good	2.50	Good
5. Service quality and safety	1.86	Good	2.71	Good
6. Public relations and stakeholder collaboration	1.80	Good	2.40	Good

นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการบริหารจัดการตลาดชุมชนที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ “การบริหารจัดการ” เป็นแกนหลักผ่านกรอบแนวคิด POSDCoRB และ 7Ps ควบคู่กับการวิเคราะห์ SWOT เพื่อเชื่อมโยงบทบาทของการบริหารจัดการกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ผลการศึกษาพบว่า ตลาดอมยิ้มและกาดริมดอยมีศักยภาพด้านการบริหารจัดการที่แตกต่างกันตามบริบทพื้นที่และทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ ได้แก่ กาดริมดอยมีความเข้มแข็งด้านโครงสร้างการบริหารจัดการและกระบวนการดำเนินงาน โดยเฉพาะการจัดองค์กร การประสานงานบริการ และการจัดการพื้นที่ ซึ่งสะท้อนผ่านความพร้อมด้านกระบวนการ (Process) และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Evidence) ที่เอื้อต่อการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ขณะที่ตลาดอมยิ้มมีจุดเด่นด้านทุนวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนและวัด รวมถึงกิจกรรมการเรียนรู้เชิงชาติพันธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับมิติผลิตภัณฑ์ (Product) และบุคลากร (People) อย่างไรก็ตาม ทั้งสองตลาดยังมีข้อจำกัดร่วมกันในด้านการประชาสัมพันธ์เชิงกลยุทธ์ ความร่วมมือกับเครือข่ายผู้ประกอบการ และระบบฐานข้อมูลด้านวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ผลการวิเคราะห์ SWOT ได้ชี้ให้เห็นว่า จุดแข็งของตลาดชุมชนทั้งสองแห่งอยู่ที่ทุนวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน ขณะที่จุดอ่อนสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสื่อความหมาย และการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม โอกาสในการพัฒนามาจากแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และความต้องการประสบการณ์เชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ สำหรับอุปสรรคคือความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมและศักยภาพการรองรับนักท่องเที่ยวในระยะยาว ผลการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นว่าการยกระดับตลาด

ชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จำเป็นต้องพัฒนาการบริหารจัดการเชิงระบบที่บูรณาการคน กระบวนการ พื้นที่ และการสื่อสาร ควบคู่กับการใช้ทุนวัฒนธรรมเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน

5) ผลการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (Social Return on Investment: SROI) จัดทำขึ้นเพื่อวัดและสะท้อนคุณค่าที่โครงการตลาดชุมชนสร้างขึ้นต่อชุมชนในมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการศึกษา โดยครอบคลุมช่วงเวลา 6 เดือน (พฤศจิกายน 2566 – เมษายน 2567) ภายใต้หลักการของ Social Value International (SVI) และกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก ได้แก่ ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว (S1) คณะกรรมการตลาดและนักวิจัย (S2) มหาวิทยาลัยและวัด (S3) และหน่วยงานเครือข่าย (S4) ผลการประเมิน SROI ของตลาดอมยิ้ม พบว่า โครงการมีการใช้ทรัพยากรและงบประมาณรวม (Total Input) 462,872 บาท และสามารถสร้างมูลค่าผลลัพธ์รวม (Total Impact) 619,770 บาท คิดเป็นค่า SROI Ratio เท่ากับ 1.34 หมายความว่า ทุกการลงทุน 1 บาท สามารถสร้างผลตอบแทนทางสังคมกลับคืน 1.34 บาท สะท้อนถึงความคุ้มค่าและผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชน เมื่อพิจารณารายมิติ พบว่า มิติด้านเศรษฐกิจมีสัดส่วนสูงที่สุด (ร้อยละ 77.89) จากรายได้ผู้ประกอบการ การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว และรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัด สะท้อนบทบาทของตลาดอมยิ้มในฐานะศูนย์กลางเศรษฐกิจชุมชน ขณะที่มิติด้านการศึกษา (ร้อยละ 13.12) เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ผ่านห้องเรียนกลางแจ้งและกิจกรรม workshop และมิติด้านสังคม (ร้อยละ 8.07) เกิดการสร้างเครือข่ายบ้าน–วัด–โรงเรียน และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น ส่วนมิติด้านสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 0.93) แม้มีสัดส่วนต่ำ แต่สะท้อนการริเริ่มจัดการขยะและลดการใช้พลาสติก ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาตลาดสีเขียว

ในขณะที่ผลการประเมิน SROI ของกาดริมดอย พบว่า โครงการมีการลงทุนรวม (Total Input) 405,336 บาท และสร้างมูลค่าผลลัพธ์รวม (Total Impact) 518,660 บาท คิดเป็นค่า SROI Ratio เท่ากับ 1.21 แสดงให้เห็นว่า ทุกการลงทุน 1 บาท สามารถสร้างผลตอบแทนทางสังคมกลับคืน 1.21 บาท ซึ่งยังคงสะท้อนความคุ้มค่า แม้อยู่ในระดับเริ่มต้น เมื่อวิเคราะห์รายมิติ พบว่า มิติด้านเศรษฐกิจมีมูลค่าสูงที่สุด (ร้อยละ 91.50) จากการสร้างรายได้โดยตรงให้ผู้ค้าชุมชน การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว และรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงศาสนา มิติด้านสังคม (ร้อยละ 8.10) สะท้อนการเกิดพื้นที่พบปะและความร่วมมือของชุมชน ขณะที่มิติด้านการศึกษา (ร้อยละ 9.83) ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติผ่านกิจกรรม Learn & Earn และการมีส่วนร่วมของนักเรียน นักศึกษา และนักวิจัย อย่างไรก็ตาม มิติด้านสิ่งแวดล้อมมีค่าติดลบ (-10.39%) เนื่องจากภาระต้นทุนด้านพลังงานและทรัพยากรที่สูงกว่าผลลัพธ์เชิงบวกในระยะสั้น

นอกจากนี้ งานวิจัยได้นำการวิเคราะห์สถานการณ์ (Scenario Planning) มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการประเมิน SROI เพื่อคาดการณ์ผลกระทบในกรณีที่จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 50 และ 100 ผลการจำลองสถานการณ์ชี้ให้เห็นว่า แม้การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวจะส่งผลให้มูลค่าผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ค่า SROI กลับมีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะในมิติสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความเสี่ยงต่อการติดลบมากขึ้น สะท้อนถึง “ต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมที่ถูกซ่อนไว้” จากการขยายตัวของกิจกรรมท่องเที่ยว ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวจึงชี้ให้เห็นความสำคัญของการใช้ SROI ในฐานะเครื่องมือเชิงป้องกัน (Preventive SROI) เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงบริหารจัดการและเชิงนโยบายในการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และการออกแบบมาตรการจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาตลาดชุมชนเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ดัง Table 2

Table 2. Summary of SROI Evaluation and Impact Categorization by Dimension

Impact Assessment Results	Om Yim Market			Kad Rim Doi		
	Base Case	**Tourists increase by 50%**	**Tourists increase by %100**	**Base Case**	**Tourists increase by 50%**	**Tourists increase by %100**
Total Input (Baht)	**462,872.00**	**680,808.00**	**898,744.00**	**00.336,405**	**642,504.00**	**855,672.00**
Total Impact (Baht)	**00.619,770**	**868,540.00**	**1,097,310.00**	**518,660.00**	**703,910.00**	**889,600.00**
SROI Ratio	**1.34**	**1.28**	**1.22**	**1.21**	**1.10**	**1.04**
	Impact Dimension (Baht)					
Economics	482,720.00	698,240.00	893,760.00	474,560.00	674,960.00	875,360.00
	77.89%	**80.39%**	**81.45%**	**91.50%**	**%95.89**	**%98.46**

Table 2. Summary of SROI Evaluation and Impact Categorization by Dimension (continue)

Impact Assessment Results	Om Yim Market			Kad Rim Doi		
	Base Case	**Tourists increase by 50%**	**Tourists increase by %100**	**Base Case**	**Tourists increase by 50%**	**Tourists increase by %100**
Social	50,000.00	60,000.00	70,000.00	42,000.00	52,000.00	62,000.00
	8.07%	**6.91%**	**6.38%**	**8.10%**	**7.39%**	**6.97%**
Environment	5,750.00	6,500.00	7,250.00	(53,900.00)	(82,850.00)	(111,800.00)
	0.93%	**0.75%**	**0.66%**	**(%10.39)**	**(%11.77)**	**(%12.58)**
Education	81,300.00	103,800.00	126,300.00	51,000.00	54,800.00	58,500.00
	13.12%	**11.95%**	**11.51%**	**9.83%**	**7.79%**	**%7.15**

Remark : Discount Rate 5%

6) ผลการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นผลจากการบูรณาการและสังเคราะห์ข้อค้นพบจากการศึกษาตลาดอมยิ้มและกาดริมดอย จังหวัดราชบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายการบริหารจัดการตลาดชุมชนอย่างครอบคลุมในมิติของนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการ การตลาด คุณค่าทางสังคม และบริบทของพื้นที่ ผู้วิจัยนำข้อค้นพบจากแหล่งข้อมูลและวิธีการศึกษาที่แตกต่างกันมาบูรณาการ ประกอบด้วย (1) ผลการวิเคราะห์บุคลักษณ์นักท่องเที่ยว (Tourist Persona) ซึ่งสะท้อนลักษณะพฤติกรรม แรงจูงใจ ความต้องการ และรูปแบบการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว (2) แนวทางการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication: IMC) ที่สอดคล้องกับนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม (3) ผลการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการตามเกณฑ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) (4) ผลการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI) และ (5) ข้อค้นพบเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

จากนั้นนำข้อค้นพบดังกล่าวมาเปรียบเทียบระหว่างแหล่งข้อมูลและระหว่างตลาดชุมชนทั้งสองแห่ง เพื่อพิจารณาประเด็นที่มีความสอดคล้อง เชื่อมโยง และสนับสนุนซึ่งกันและกัน และจัดหมวดหมู่เป็นประเด็นร่วม ผลการสังเคราะห์ข้อค้นพบจากข้อมูลพบว่า สามารถจัดกลุ่มเป็นประเด็นสำคัญของการบริหารจัดการตลาดชุมชนได้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (Culture and Local Wisdom) (2) ธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วม (Governance and Participation) (3) เศรษฐกิจฐานราก (Local Economy) (4) การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management) และ (5) คุณภาพบริการและการตลาด (Service Quality and Marketing) องค์ประกอบทั้ง 5 ด้านมิได้แยกออกจากกัน แต่มีความสัมพันธ์เชิงระบบและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทุนสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์และประสบการณ์การท่องเที่ยว ธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เศรษฐกิจฐานรากสะท้อนการสร้างรายได้และการกระจายประโยชน์สู่คนในชุมชน การจัดการสิ่งแวดล้อมสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ขณะที่คุณภาพบริการและการตลาดทำหน้าที่เชื่อมโยงคุณค่าของตลาดชุมชนกับความต้องการและประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยนำองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านมาพิจารณาความเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเปรียบเทียบสาระสำคัญของแต่ละองค์ประกอบกับเป้าหมายและเป้าประสงค์ของ **SDGs** ที่เกี่ยวข้อง พบว่าองค์ประกอบของรูปแบบมีความสอดคล้องเชิงสาระกับ SDGs ดังนี้

1) Culture **(C)** การส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ การแสดงพื้นบ้าน และการถ่ายทอดภูมิปัญญาชุมชน เพื่อสร้างเอกลักษณ์ของตลาดและเชื่อมโยงกับ SDG 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ และ SDG 11 เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน

2) Governance **(G)** การจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล โปร่งใส และมีส่วนร่วม โดยกำหนดโครงสร้างคณะกรรมการตลาด การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน (SOP) และการตรวจสอบร่วมกันเพื่อเชื่อมโยงกับ SDG 16 สันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง

3) Local Economy **(L)** การยกระดับเศรษฐกิจฐานราก ด้วยการสร้างรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ และการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการในท้องถิ่น สอดคล้องกับ SDG 1 ขจัดความยากจน และ SDG 8 การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ

4) Environment **(E)** การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ด้วยระบบตลาดสีเขียว การลดการใช้พลาสติก การคัดแยกขยะ และการใช้พลังงานสะอาด ซึ่งสัมพันธ์กับ SDG 12 การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน และ SDG 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

5) Service & Marketing **(S)** การยกระดับคุณภาพบริการและการตลาด ด้วยการใช้เครื่องมือสื่อสารการตลาดบูรณาการ (IMC) การพัฒนาแบรนด์ท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น QR Code และการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายระดับภูมิภาคและระดับประเทศ เชื่อมโยงกับ SDG 9 อุตสาหกรรม นวัตกรรม และโครงสร้างพื้นฐาน และ SDG 17 หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากผลการศึกษาวิจัยจึงสรุปได้ว่า **C-GLES for SDGs Model** ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ได้แก่ **Culture, Governance, Local Economy, Environment** และ **Service & Marketing** ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงระบบและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ภายใต้หลักการขับเคลื่อนที่สำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วม (Participation) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) การเรียนรู้ร่วมกัน (Co-Learning) นวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ (Creative Innovation) และความยั่งยืน (Sustainability) รูปแบบดังกล่าวเป็นผลจากการบูรณาการและสังเคราะห์ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์บุคลักษณ์นักท่องเที่ยว การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ การประเมินศักยภาพตามเกณฑ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน และข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อใช้เป็นกรอบการบริหารจัดการตลาดชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ ดัง **Figure 4**

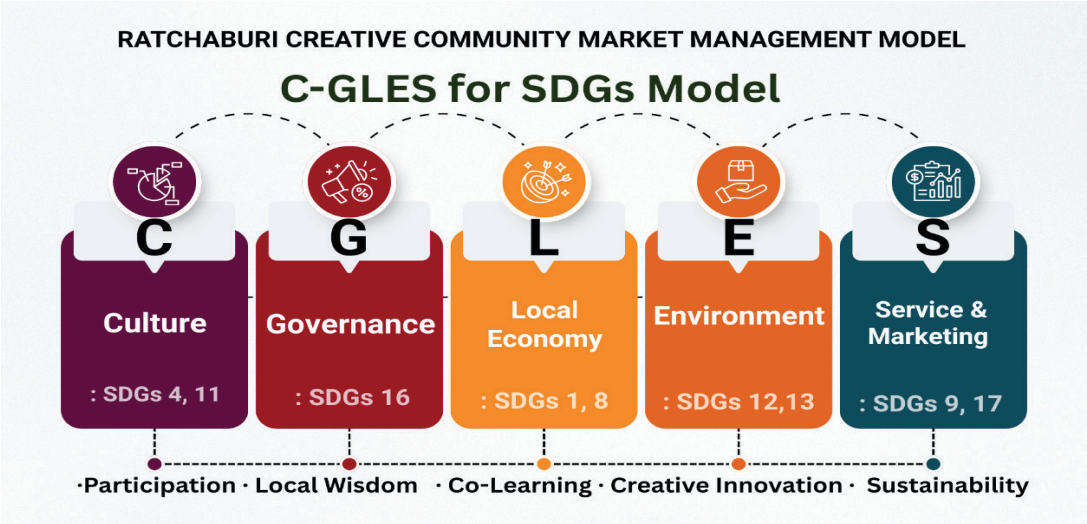

Figure 4. C-GLES for SDGs Model

Source: Research Team (2025)

สรุปและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

ผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี พบว่า กลไกสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นจะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวนั้นขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการตลาดอย่างมีระบบและสอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ ได้แก่ 1) การใช้แนวคิดบุคลักษณ์นักท่องเที่ยว (Tourist Persona) [10] มาช่วยในการออกแบบการตลาด 2) การบูรณาการสื่อดิจิทัลกับประสบการณ์เชิงพื้นที่ 3) การใช้เกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน [14] และ การประเมินผลตอบแทนทางสังคม [15] มาเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาตลาดชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และ 4) การสร้างโมเดล C-GLES for SDGs ที่ผสานทุนท้องถิ่นกับมาตรฐานสากล โดยมีธรรมาภิบาลเป็นแกนกลาง เป็นการเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่อุปทานของการจัดการการท่องเที่ยวตลาดชุมชนอย่างสมบูรณ์ ทำให้เห็นโอกาส แนวทางการพัฒนาและแก้ไขเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการศึกษา สำหรับคนทุกช่วงวัย ดังเช่น

ผลการศึกษาการจำแนกบุคลักษณ์นักท่องเที่ยวสะท้อนให้เห็นว่าตลาดชุมชนแต่ละแห่งมีจุดแข็งในการดึงดูดกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน โดยตลาดอมยิ้มตอบสนองนักท่องเที่ยวที่ต้องการเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ขณะที่กาดริมดอยเหมาะกับนักท่องเที่ยวที่มุ่งแสวงหาประสบการณ์เชิงสุนทรียะและบรรยากาศธรรมชาติยามเย็น ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด การแบ่งส่วนตลาด (Market Segmentation) และทฤษฎีแรงผลัก–แรงดึง (Push–Pull Theory) ที่ระบุว่านักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางจากทั้งแรงจูงใจภายในและปัจจัยดึงดูดจากพื้นที่ ข้อค้นพบนี้ยังสนับสนุนแนวคิด เศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ (Experience Economy) ของ Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (2019) [16] ที่ชี้ว่าการท่องเที่ยวที่สร้างความทรงจำเชิงประสบการณ์จะเพิ่มโอกาสการกลับมาเยือนซ้ำ ดังนั้นทำให้พบแนวทางการบริหารจัดการตลาดใหม่ คือ การออกแบบตลาดเพื่อให้ตรงกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวผ่านการใช้ Persona ในการบริหารจัดการตลาดชุมชนจะช่วยให้การออกแบบกิจกรรมและสื่อสารการตลาดมีความแม่นยำมากขึ้น ลดความสูญเสียด้านทรัพยากรและเพิ่มความยั่งยืนในระยะยาว ในขณะที่รูปแบบการสื่อสารการตลาดผ่าน สื่อดิจิทัลและโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, TikTok และ YouTube ควบคู่กับการบอกต่อ (Word of Mouth) จะทำให้การสื่อสารการตลาดมีประสิทธิภาพ ด้วยการบูรณาการทั้งช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ ผลการศึกษานี้ได้สอดคล้องกับแนวคิด การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) ที่เน้นการผสมผสานเครื่องมือการสื่อสารหลายรูปแบบเพื่อสร้างผลลัพธ์ร่วมกัน

รูปแบบการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) ของตลาดอมยิ้มควรเน้นการเล่าเรื่อง (Storytelling) เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ขณะที่กาดริมดอยควรเน้นการสร้างภาพลักษณ์บรรยากาศและกิจกรรมเชิงสุนทรียะ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ Richards (2018) [17] ที่เน้นบทบาทของวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างความแตกต่างทางการตลาด ควบคู่ไปกับการผสานสื่อดิจิทัลกับประสบการณ์ในพื้นที่ (On-site Experience) จะทำให้เกิด “เส้นทางการสื่อสารครบวงจร” จากการรับรู้ไปสู่การเดินทางจริงและนำไปสู่ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจกลับมาเยือนซ้ำ ทั้งนี้การสื่อสารที่มีคุณภาพควรตรงกับคุณภาพการให้บริการของตลาดชุมชนไม่โฆษณาเกินจริง ดังนั้น การประเมินศักยภาพเชิงพื้นที่ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) [14] จะช่วยทำให้เห็นแนวทางการพัฒนาได้อย่างมีมาตรฐาน ดังเช่นผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่าตลาดทั้งสองแห่งมีความเข้มแข็งด้านทุนวัฒนธรรมและภูมิทัศน์ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านคุณภาพการบริการและการประชาสัมพันธ์ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Goodwin & Santilli (2009) [18] ที่ชี้ให้เห็นว่า ตลาดและการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาด้านการจัดการคุณภาพบริการและมาตรฐานการตลาด ดังนั้นผลการประเมินโดยใช้เกณฑ์ CBT ทำให้ชุมชนสามารถมองเห็นจุดแข็งและจุดอ่อนเชิงระบบของตนเอง และใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนยกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการตลาดอย่างยั่งยืน เพื่อให้เห็นถึงศักยภาพ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคต่อการพัฒนาตลาดชุมชน การประเมินนอกจากจะเป็นการประเมินแบบนามธรรมแล้วควรจะทำการประเมินแบบรูปธรรมควบคู่กันไป ดังเช่นผลการวิจัยครั้งนี้ ได้นำเครื่องมือการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) มาประเมินเพื่อชี้ให้เห็นว่า ตลาดชุมชนก่อให้เกิดมูลค่าทางสังคมและเศรษฐกิจสูงกว่าต้นทุนที่ใช้ไป โดยสะท้อนทั้งการเพิ่มรายได้ของครัวเรือน การสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น การเพิ่มพื้นที่เรียนรู้ร่วมกัน และการส่งเสริมสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยดังกล่าวได้สอดคล้องกับหลักการของ Social Value International (SVI) [15] ที่เน้นการประเมินคุณค่าเชิงสังคมควบคู่กับเศรษฐกิจ ดังนั้น การใช้ SROI ไม่เพียงแต่เป็นการวัดความคุ้มค่าเชิงปริมาณ แต่ยังเป็นเครื่องมือสร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผ่านการสะท้อนความคิดเห็นและคุณค่าที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่ม (Stakeholders) ได้รับ

ดังนั้นจากผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดราชบุรี ได้มีการบูรณาการข้อมูลทุกด้าน นำไปสู่การพัฒนา **C-GLES for SDGs Model** ประกอบด้วย 5 เสาหลัก ได้แก่ Culture Governance Local Economy Environment และ Service & Marketing โดยมีฐานราก คือการมีส่วนร่วมของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ร่วมกัน นวัตกรรมสร้างสรรค์ และความยั่งยืน ผลการสังเคราะห์นี้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการพัฒนาเชิงบูรณาการและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) องค์ความรู้ใหม่ของโมเดล C-GLES for SDGs คือการให้ความสำคัญกับ ธรรมาภิบาล (Governance) ซึ่งเป็นแกนกลางของการพัฒนาอันจะทำให้การบริหารจัดการตลาดชุมชนไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมท่องเที่ยว แต่เป็นการพัฒนาระบบที่เชื่อมโยงมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะตลาดอมยิ้มและกาดริมดอย จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นบริบทพื้นที่เฉพาะ การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณใช้การสุ่มแบบสะดวก อาจสะท้อนพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในบางช่วงเวลา การวิเคราะห์บุคลักษณ์นักท่องเที่ยวสะท้อนพฤติกรรม ณ ช่วงเวลาที่ศึกษา และอาจเปลี่ยนแปลงตามบริบทในอนาคต ขณะที่การประเมิน SROI เชิงป้องกันเป็นการคาดการณ์ผ่านการจำลองสถานการณ์เชิงแนวคิด จากข้อจำกัดดังกล่าว งานวิจัยนี้สามารถเสนอข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้และการพัฒนาต่อยอด ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรบูรณาการการพัฒนาตลาดชุมชนเข้ากับนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ข้อมูลเชิงพฤติกรรมจากการวิเคราะห์บุคลักษณ์นักท่องเที่ยวเป็นฐานในการกำหนดทิศทางนโยบาย เนื่องจากนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มมีแรงจูงใจและรูปแบบการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน การกำหนดนโยบายแบบเหมารวมจึงอาจไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการตลาดชุมชน คณะกรรมการตลาดชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรพัฒนาระบบการบริหารจัดการตลาดชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการบริหารจัดการด้านคน กระบวนการ พื้นที่ และการสื่อสารให้สอดคล้องกับเป้าหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ถึงแม้ตลาดชุมชนทั้งสองแห่งมีจุดแข็งด้านทุนวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่ยังมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสื่อความหมาย และการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ควรนำผลการประเมินศักยภาพการบริหารจัดการมาจัดทำแผนพัฒนาเฉพาะจุดเพื่อยกระดับคุณภาพตลาดชุมชนให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม ผู้จัดการตลาดและชุมชนควรนำผลการวิเคราะห์บุคลักษณ์นักท่องเที่ยวมาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยเน้นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เรียนรู้ และสร้างความหมายร่วมกับชุมชน มากกว่าการนำเสนอสินค้าและบริการในลักษณะการค้าขายเพียงอย่างเดียว เนื่องจากกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้และกลุ่มครีเอเตอร์ให้คุณค่ากับประสบการณ์ วัฒนธรรม และเรื่องเล่าของพื้นที่ การกำหนดอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของตลาดชุมชนให้ชัดเจน จึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนากิจกรรม การสื่อสารการตลาด และการสร้างความแตกต่างของตลาดชุมชนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] Chinchoht, P., Naksanee, W. T., Permchart, N., & Hirunyahard, R. (2021). *Local models and innovations in community market management for tourism during the COVID-19 pandemic in Lower Central Region 1* [Research report]. Muban Chombueng Rajabhat University.

[2] Ministry of Tourism and Sports. (2026). *Domestic tourism situation by province, 2025*. https://www.mots.go.th/news/category/411

[3] Naksanee, T. (2023). *Development and upgrading of community markets for local products in secondary cities based on socio-cultural resources toward new alternative tourism to support high-value creative tourism and economy* [Research report]. Muban Chombueng Rajabhat University.

[4] Huang, A., Makridis, C., Baker, M., Medeiros, M., & Guo, Z. (2020). Understanding the impact of COVID-19 intervention policies on the hospitality labor market. *International Journal of Hospitality Management, 91*, Article 102660. https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2020.102660

[5] Jiang, Y., & Wen, J. (2020). Effects of COVID-19 on hotel marketing and management: A perspective article. *International Journal of Contemporary Hospitality Management, 32*(8), 2563–2573. https://doi.org/10.1108/IJCHM-03-2020-0237

[6] Hudson, S., & Thal, K. (2013). The impact of social media on the consumer decision process: Implications for tourism marketing. *Journal of Travel & Tourism Marketing, 30*(1–2), 156–160. https://doi.org/10.1080/10548408.2013.751276

[7] Neuhofer, B., Buhalis, D., & Ladkin, A. (2015). Smart technologies for personalized experiences: A case study in the hospitality domain. *Electronic Markets, 25*(3), 243–254. https://doi.org/10.1007/s12525-015-0182-1

[8] Hall, K., & Millar, R. (2013). Social return on investment (SROI) and performance measurement: The opportunities and barriers for social enterprises in health and social care. *Public Management Review, 15*(6), 923–941. https://doi.org/10.1080/14719037.2012.698857

[9] Ariza-Montes, A., Sianes, A., Fernández-Rodríguez, V., López-Martín, C., Ruíz-Lozano, M., & Tirado-Valencia, P. (2021). Social return on investment (SROI) to assess the impacts of tourism: A case study. *SAGE Open, 11*(1), Article 2158244020988733. https://doi.org/10.1177/2158244020988733

[10] Thanaphet, K. (2022). *Future tourist personas.* Public Policy Studies Institute Foundation.

[11] Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed.). New York: wiley.

[12] Lun Shutter Photo. (2022, September 14). *Travel to learn photography* [Facebook post]. Facebook. https://www.facebook.com/LunShutterPhoto

[13] Kad Laeng Walking Street. (2023, December 25). *Rim Doi Market at Mon Hinkong* [Facebook post]. Facebook. https://www.facebook.com/Rimdoimarket

[14] Community-Based Tourism Office, Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization). (2014). *Community-based tourism destination management standards manual.*

[15] Social Value International. (2021). *The principles of social value.*

[16] Pine, B. J., II, & Gilmore, J. H. (2019). *The experience economy: Competing for customer time, attention, and money* (Updated ed.). Harvard Business Review Press.

[17] Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management, 36*, 12–21. https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2018.03.005

[18] Goodwin, H., & Santilli, R. (2009). *Community-based tourism: A success?* (ICRT Occasional Paper No. 11). International Centre for Responsible Tourism & GTZ. https://www.andamandiscoveries.com/press/press-harold-goodwin.pdf

PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

Labor, Health, Family and Gender of the Women in Intimate Labor During the COVID 19 Pandemic

แรงงาน สุขภาพ ครอบครัวและเพศภาวะของผู้หญิงในภาคแรงงานใกล้ชิด ในช่วงการระบาดของโควิด 19

Panitee Brown[1], Tinnaphop Sinsomboonthong[1*], Akkaranai Kwanyou[1], and Patcharin Lapanun[2]

ปณิธี บราวน์[1] ติณณภพจ์ สินสมบูรณ์ทอง[1*] อัครนัย ขวัญอยู่[1] และพัชรินทร์ ลาภานันท์[2]

[1] Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University, Bangkok, 10200, Thailand

[2] Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Khon Kaen, 40002, Thailand

[1] คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพ 10200

[2] คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอนแก่น 40002

* Correspondence: tinnaphopsins@hotmail.co.th

Citation:

Brown, P.; Sinsomboonthong, T.; Kwanyou, A.; Lapanun, P. (2026). Labor, health, family and gender of the women in Intimate labor during the covid 19 pandemic. *Parichart J. 39*(4), 191-204. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.282174

Article history:

Received: July 9, 2025

Revised: February 9, 2026

Accepted: April 9, 2026

Publisher's Note:

This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University

Abstract:

Background and Objectives: The COVID-19 pandemic profoundly affected women's working and family lives, particularly those engaged in occupations involving close interpersonal contact, care, and bodily or emotional services. Such occupations can be understood through the concept of "intimate labor," which highlights forms of work involving physical proximity, interpersonal interaction, care, and emotional engagement. These occupations are also highly gendered and reflect the broader feminization of labor. This study examines the multifaceted impacts of the COVID-19 pandemic on women engaged in intimate labor, focusing on the interrelated dimensions of labor, health, gender, and family. It also explores how women's social positions and family living arrangements shaped their experiences and responsibilities during the pandemic.

Methods: The study employed a mixed-methods approach combining survey research and qualitative interviews. It focused on four occupational groups of women working in Bangkok and its surrounding metropolitan areas. Two groups, nurses and hotel receptionists, represented workers in the formal labor sector, while masseuses/spa workers and hairdressers represented workers in the informal labor sector. The concepts of intimate labor and the feminization of labor were employed as the theoretical framework for examining and interpreting women's experiences during the COVID-19 pandemic. The analysis considered the interconnected effects of the pandemic on employment and income, physical and mental health, household responsibilities, and family relationships.

Results: The findings reveal that the COVID-19 pandemic substantially affected women engaged in intimate labor, although the extent and nature of these impacts varied across occupational groups and social positions. Economic consequences were particularly pronounced among masseuses/spa workers and hairdressers in the informal labor sector, whose income and employment opportunities were more vulnerable to pandemic-related restrictions. Women across occupational groups also encountered physical and mental health risks associated with their work and the broader conditions of the pandemic. In terms of gender and family relations, women experienced increased household responsibilities and, in some cases, greater family tensions. These pressures contributed to serious relationship difficulties for some participants, including divorce or separation. Women's experiences were further shaped by their family living arrangements and social positions, including marital status, economic status, age, and motherhood.

Application of this study: The findings can contribute to the development of labor and social protection policies that recognize the specific vulnerabilities of women engaged in intimate labor, particularly informal workers whose employment and income may be highly sensitive to public health emergencies. The study also highlights the importance of integrating gender and family dimensions into crisis-response policies rather than considering employment, health, and household responsibilities as separate issues.
Conclusions: The COVID-19 pandemic affected women engaged in intimate labor through interconnected economic, health, gender, and family dimensions. Its impacts extended beyond employment and income to women's physical and mental well-being, household responsibilities, and family relationships. Family living arrangements and women's social positions played an important role in shaping these experiences. Understanding these intersecting dimensions is therefore essential for developing more gender-sensitive and inclusive labor and social policies during future public health crises.
Keywords: Intimate Labor; Health; Gender; COVID-19 pandemic

บทคัดย่อ:

ที่มาและวัตถุประสงค์: การระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลกระทบอย่างมากต่อชีวิตการทำงานและชีวิตครอบครัวของผู้หญิง โดยเฉพาะผู้หญิงที่ประกอบอาชีพซึ่งต้องอาศัยความใกล้ชิดทางกาย การดูแล การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการให้บริการทางร่างกายหรืออารมณ์ ซึ่งสามารถอธิบายผ่านแนวคิด "แรงงานใกล้ชิด" (intimate labor) ขณะเดียวกัน อาชีพเหล่านี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับมิติเพศภาวะและการทำให้แรงงานมีลักษณะเป็นหญิง บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด 19 ที่มีต่อผู้หญิงที่ทำงานแรงงานใกล้ชิด โดยมุ่งพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างมิติด้านแรงงาน สุขภาพ เพศภาวะ และครอบครัว รวมทั้งศึกษาว่าตำแหน่งทางสังคมและลักษณะการอยู่อาศัยของครอบครัวมีส่วนกำหนดประสบการณ์และภาระความรับผิดชอบของผู้หญิงในช่วงการระบาดอย่างไร
ระเบียบวิธีการศึกษา: การศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยประกอบด้วยการวิจัยเชิงสำรวจและการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ กลุ่มศึกษาประกอบด้วยผู้หญิงที่ทำงานแรงงานใกล้ชิด 4 กลุ่มอาชีพในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แก่ พยาบาลและพนักงานต้อนรับในโรงแรม ซึ่งเป็นแรงงานในระบบ และพนักงานนวด/สปาและช่างเสริมสวย/ทำผม ซึ่งเป็นแรงงานนอกระบบ การศึกษาใช้แนวคิดแรงงานใกล้ชิดและการทำให้แรงงานมีลักษณะเป็นหญิงเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและวิเคราะห์ประสบการณ์ของผู้หญิงในช่วงการระบาด โดยพิจารณาผลกระทบที่เชื่อมโยงกันทั้งด้านการจ้างงานและรายได้ สุขภาพกายและสุขภาพจิต ภาระงานในครัวเรือน และความสัมพันธ์ในครอบครัว
ผลการศึกษา: ผลการศึกษาพบว่าการระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลกระทบอย่างมากต่อผู้หญิงที่ทำงานแรงงานใกล้ชิด แต่ระดับและลักษณะของผลกระทบแตกต่างกันตามกลุ่มอาชีพและตำแหน่งทางสังคม ผลกระทบด้านเศรษฐกิจปรากฏอย่างเด่นชัดในกลุ่มพนักงานนวด/สปาและช่างเสริมสวย/ทำผม ซึ่งเป็นแรงงานนอกระบบและมีความเปราะบางด้านรายได้และโอกาสในการทำงานจากมาตรการควบคุมการระบาด นอกจากนี้ ผู้หญิงยังต้องเผชิญกับความเสี่ยงทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต ในมิติเพศภาวะและครอบครัว ผู้หญิงมีภาระในการทำงานบ้านเพิ่มขึ้นและบางกรณีเผชิญความขัดแย้งภายในครอบครัวมากขึ้น ความกดดันดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาความสัมพันธ์ที่รุนแรงในผู้ให้ข้อมูลบางราย รวมถึงการหย่าร้างหรือแยกทาง ทั้งนี้ประสบการณ์ของผู้หญิงยังแตกต่างกันตามลักษณะการอยู่อาศัยของครอบครัวและตำแหน่งทางสังคม ได้แก่ สถานภาพสมรส ฐานะทางเศรษฐกิจ อายุ และความเป็นแม่
การประยุกต์ใช้: ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ประกอบการพัฒนานโยบายแรงงานและการคุ้มครองทางสังคมที่คำนึงถึงความเปราะบางเฉพาะของผู้หญิงที่ทำงานแรงงานใกล้ชิด โดย

เฉพาะแรงงานนอกระบบที่รายได้และการจ้างงานได้รับผลกระทบอย่างมากในภาวะวิกฤตด้านสาธารณสุข นอกจากนี้ ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการบูรณาการมิติเพศภาวะและครอบครัวเข้ากับมาตรการรับมือภาวะวิกฤต โดยไม่แยกประเด็นด้านแรงงาน สุขภาพ และภาระในครัวเรือนออกจากกัน

บทสรุป: การระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลต่อผู้หญิงที่ทำงานแรงงานใกล้ชิดในหลายมิติที่เชื่อมโยงกัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ เพศภาวะ และครอบครัว ผลกระทบไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการจ้างงานและรายได้ แต่ยังครอบคลุมถึงสุขภาวะทางกายและจิต ภาระงานในครัวเรือน และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ขณะเดียวกัน ลักษณะการอยู่อาศัยของครอบครัวและตำแหน่งทางสังคมของผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดประสบการณ์ดังกล่าว การทำความเข้าใจความเชื่อมโยงของมิติเหล่านี้จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนานโยบายแรงงานและนโยบายสังคมที่มีความละเอียดอ่อนต่อมิติเพศภาวะและครอบคลุมกลุ่มแรงงานที่หลากหลายในการรับมือกับวิกฤตด้านสาธารณสุขในอนาคต

คำสำคัญ: แรงงานใกล้ชิด สุขภาพ เพศภาวะ การระบาดของโรคโควิด 19

บทนำ (Introduction)

ในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1980 ปรากฏแนวโน้มที่ชัดเจนของผู้หญิงที่เข้าไปเป็นแรงงาน โดยเฉพาะในภาคส่วนของงานบริการและการให้การดูแล อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงความต้องการของตลาดแรงงานโลกจากแรงงานในภาคอุตสาหกรรมไปสู่แรงงานภาคการดูแล (Care Service Sector) “แรงงานใกล้ชิด” (Intimate Labor) เป็นแรงงานประเภทหนึ่งที่ต้องให้บริการและการดูแลทั้งทางร่างกายและอารมณ์ อาศัยการดูแลใกล้ชิด มีการสัมผัสเนื้อตัวและมีการติดต่อสัมพันธ์ พูดคุยกันระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ เช่น พยาบาล ผู้ช่วยพยาบาล ผู้รับจ้างดูแลเด็ก คนดูแลผู้สูงอายุ พนักงานสปา พนักงานร้านนวด ช่างตัดผม เป็นต้น [1-2] นอกเหนือจากการทำงานแล้ว สังคมยังคาดหวังว่าผู้หญิงยังต้องรับภาระหน้าที่ในการดูแลสมาชิกในครอบครัวของตนเองในชีวิตประจำวันด้วย นอกจากนี้ผู้หญิงที่ทำงานในภาคส่วนแรงงานใกล้ชิดยังมีลักษณะการจ้างงานที่แตกต่างกัน กล่าวคือทำงานอยู่ในภาคแรงงานในระบบ (Formal labor) หรือแรงงานนอกระบบ (Informal labor) ตามนิยามของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ได้กำหนดขอบเขตของแรงงานในระบบ ไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นผู้มีงานทำที่ได้รับความคุ้มครอง หรือหลักประกันทางสังคมจากการทำงาน ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย <u>กลุ่มที่หนึ่ง</u> ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น <u>กลุ่มที่สอง</u> ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ <u>กลุ่มที่สาม</u> ครูใหญ่หรือครูโรงเรียนเอกชนตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนเอกชน <u>กลุ่มที่สี่</u> ลูกจ้างของรัฐบาลต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ <u>กลุ่มที่ห้า</u> ลูกจ้างที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน โดยสำหรับแรงงานทั้งห้ากลุ่มนี้จะได้รับสิทธิประโยชน์และการคุ้มครองตามกฎหมาย ตามแต่ที่หน่วยงานในสังกัดได้บัญญัติไว้ ในขณะที่แรงงาน <u>กลุ่มที่หก</u> ผู้มีงานทำที่ประกันตนตาม พ.ร.บ.ประกันสังคม มาตรา 39 ,33 และ 40 รัฐบาลภายใต้การบริหารของสำนักงานประกันสังคมจะเป็นผู้ทำหน้าที่หลักในการกำหนดสิทธิประโยชน์และการคุ้มครองตามกฎหมาย (ใส่อ้างอิง) ซึ่งผู้หญิงที่ทำงานแรงงานใกล้ชิดที่เป็นแรงงานในระบบมักจะอยู่ในกลุ่มที่ 5 และ 6 ในขณะที่แรงงานนอกระบบหมายถึงแรงงานที่ทำงานอิสระไม่มีการจ้างงานอย่างเป็นทางการ ไม่มีค่าจ้างหรือค่าตอบแทนที่แน่นอน และไม่ได้อยู่ในกรอบความคุ้มครองของกฎหมายคุ้มครองแรงงาน หรือเป็นแรงงานที่ไม่ได้รับความคุ้มครองในระบบประกันสังคม [3-4] ซึ่งผู้หญิงที่ทำงานแรงงานใกล้ชิดบางกลุ่มอาชีพมักจะอยู่ในแรงงานนอกระบบ เช่น ช่างทำผม/พนักงานเสริมสวย หมอนวด และช่างทำเล็บ เป็นต้น

การที่ผู้หญิงที่เป็นแรงงานใกล้ชิดทำงานในภาคส่วนแรงงานในระบบและนอกระบบนั้นส่งผลกระทบต่อลักษณะการทำงาน รายได้ ความมั่นคงและความก้าวหน้าในอาชีพ รวมทั้งการได้/ไม่ได้รับความคุ้มครองของกฎหมายคุ้มครองแรงงานและระบบประกันสังคมแตกต่างกันอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามในช่วงสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 นับเป็นอีกปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อแรงงาน สุขภาพ ครอบครัวและเพศภาวะของผู้หญิงที่เป็นแรงงานใกล้ชิด โรคโควิด 19 (Coronavirus Disease 2019, COVID 19) เป็นโรคติดต่อทางระบบทางเดินหายใจรุนแรงที่เป็นโรคอุบัติใหม่ พบการระบาดครั้งแรกที่เมืองอู่ฮั่น สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อปลายปี พ.ศ. 2562 และได้รับการประกาศจากองค์การอนามัยโลก (WHO) ให้เป็นโรคระบาดลุกลามทั่วโลก (Pandemic) [5-7] โควิด 19 มีรอบของการระบาดที่ยืดเยื้อยาวนานและสัมพันธ์กับมาตราการต่าง ๆ ในการจัดการกับโรคระบาดแต่ละช่วงที่แตกต่างกันไป สำหรับประเทศไทย มีการรายงานพบผู้ติดเชื้อครั้งแรกในวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นการพบ

ผู้ติดเชื้อโควิด 19 นอกประเทศจีนเป็นประเทศแรก [8] และมีการจัดแบ่งรอบการระบาดคร่าวๆ ไม่ว่าจะเป็น “การระบาดรอบ 1 - อู่ฮั่นและการล๊อคดาวน์” (มีนาคม – เมษายน 2563) มาตราการที่สำคัญคือการล๊อคดาวน์พื้นที่ต่างๆ ในกรุงเทพและปริมณฑล การสั่งห้ามเดินทางเข้าออกประเทศไทยในทุกช่องทาง รวมทั้งผู้คนให้ทำงานและเรียนหนังสือที่บ้าน (Work from Home) “การระบาดรอบ 2 – Zoning Lockdown” (พฤศจิกายน 2563 – พฤษภาคม 2564) เน้นมาตราการล๊อคดาวน์เฉพาะจุดและปิดสถานที่ต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับคลัสเตอร์การระบาด “การระบาดรอบ 3 – สายพันธุ์เดลต้า” (กรกฎาคม 2564 – พฤศจิกายน 2564) เป็นช่วงที่ประเทศไทยเผชิญกับการระบาดอย่างรุนแรงทั้งในแง่จำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ละจังหวัดมีมาตราการควบคุมที่แตกต่างกันไปตามกลุ่มสีของระดับสถานการณ์ และ “การระบาดรอบ 4 – สายพันธุ์โอไมครอน” (เริ่มประมาณมกราคม 2565) เป็นช่วงที่ผู้ติดเชื้อเพิ่มจำนวนมากขึ้น แต่ไม่มีอาการเจ็บป่วยรุนแรงและสามารถรักษาอาการเจ็บป่วยได้ด้วยตนเองอยู่ที่บ้าน รัฐจึงเน้นมาตราการให้หลีกเลี่ยงสถานที่เสี่ยงทุกประเภทและงดกิจกรรมกลุ่ม[1] [912-]

แม้สถานการณ์การระบาดหนักของโควิด 19 (COVID-19) จะคลี่คลายลงแล้วและในปัจจุบันยังมีผู้ติดเชื้ออยู่บ้าง แต่การระบาดที่เป็นโรคอุบัติใหม่และยืดเยื้อยาวนานเกือบ 34- ปี ส่งผลกระทบต่อมิติสุขอนามัย เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของผู้คนอย่างรอบด้าน ผู้หญิงที่ทำงาน “แรงงานใกล้ชิด” เป็นอีกกลุ่มอาชีพหนึ่งที่ได้ผลกระทบเป็นอย่างมาก เนื่องจากลักษณะของงานต้องอาศัยการให้บริการ การสัมผัสร่างกายและการดูแลที่ใกล้ชิด รวมทั้งการพูดคุยสื่อสารในขณะดูแลและให้บริการ ซึ่งแทบจะเป็นไปไม่ได้กับมาตราการล๊อคดาวน์และนโยบายการรักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) และสถานการณ์การระบาดที่ยืดเยื้อหลายปี นอกเหนือไปจากการทำงานในแรงงานใกล้ชิด ผู้หญิงก็ยังต้องรับภาระการดูแลสมาชิกในครอบครัวในช่วงการระบาด ในแง่นี้การทำงาน สุขภาวะ เพศภาวะและความสัมพันธ์ในครอบครัวจึงมีความซ้อนทับกันและไม่สามารถศึกษาแต่ละมิติโดยแยกขาดออกจากกัน

ดังนั้นบทความนี้จึงนำเสนอว่าผู้หญิงที่ทำงาน “แรงงานใกล้ชิด” ทั้งในภาคแรงงานในระบบ (Formal Sector) และภาคแรงงานนอกระบบ (Informal Sector) ต้องเผชิญกับผลกระทบใดบ้างภายใต้สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 โดยเลือกศึกษาผู้หญิงที่ทำงาน “แรงงานใกล้ชิด” ในอาชีพพยาบาล พนักงานต้อนรับในโรงแรม พนักงานนวด/สปา และช่างตัดผม/เสริมสวยในเขตกรุงเทพและปริมณฑล ข้อมูลจากงานศึกษานี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการถอดบทเรียนเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตและ “เสียง” ของผู้หญิงในด้านแรงงานที่สัมพันธ์กับมิติเศรษฐกิจ สุขภาวะ เพศภาวะและครอบครัวในบริบทของโรคระบาด

วัตถุประสงค์ (Objective)

เพื่อศึกษาผลกระทบด้านแรงงาน สุขภาพ ครอบครัวและเพศภาวะของผู้หญิงที่ทำงาน “แรงงานใกล้ชิด” ทั้งในภาคแรงงานในระบบ (Formal Sector) และแรงงานนอกระบบ (Informal Sector) ภายใต้สถานการณ์การระบาดของโควิด 19

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)

งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยจะใช้ทั้งการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยในส่วนของการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมวิทยา ด้านสตรีศึกษา และด้านการวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 3 ท่าน โดยมีผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) เท่ากับ 1.00 ในทุกข้อคำถาม และมีค่าความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) ซึ่งวัดผ่าน Cronbach’s Alpha เกิน 0.7 ในทุกมิติที่มีรูปแบบการวัดแบบลิเคิร์ท (Likert Scale)

การศึกษานี้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างผู้หญิงที่เป็นแรงงานใกล้ชิดในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล รวมทั้งสิ้น 204 ตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรงงานใกล้ชิดในภาคแรงงานในระบบ คือ ผู้หญิงที่ทำงานเป็นพยาบาลและพนักงานต้อนรับในโรงแรม จำนวน 102 ตัวอย่าง และกลุ่มแรงงานใกล้ชิดในภาคแรงงานนอกระบบ คือ ผู้หญิงที่ทำงานเป็นพนักงานนวด/สปาและช่างเสริมสวยในร้านทำผม จำนวน 102 ตัวอย่าง ทั้งนี้ การกำหนดขนาดตัวอย่างอาศัยการคำนวณจากจำนวนประชากรแรงงานในแต่ละกลุ่ม โดยใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลกำลังแรงงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และฐานข้อมูลแรงงานนอกระบบของกระทรวงแรงงาน ปี 2562 ที่ระดับความเชื่อมั่น %95 และมีการเพิ่มขนาดตัวอย่างเผื่อข้อมูลสูญหายร้อยละ 15 ส่งผลให้กำหนดเป้าหมายการเก็บข้อมูลไว้ประมาณ 195 ตัวอย่าง อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการเก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยสามารถเก็บ

1 เนื่องจากการระบาดของโรคโควิด 19 เกิดขึ้นในระยะเวลายาวนาน เพื่อให้การนำเสนอข้อมูลเป็นไปได้อย่างชัดเจน บทความนี้จึงตั้งชื่อรอบการระบาดตามลักษณะที่สำคัญของรอบการระบาดครั้งใหญ่ ๆ โดยได้แบ่งออกเป็น 4 ระลอก ซึ่งอาจไม่ตรงกับการตั้งชื่อและการแบ่งรอบการระบาดที่ถูกกำหนดไว้โดยกรมควบคุมโรคเสียทั้งหมด เนื่องจากกรมควบคุมโรคแบ่งรอบการระบาดเป็นครั้งย่อย ๆ กว่าในงานวิจัยในครั้งนี้

ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ได้จำนวน 204 ตัวอย่าง ซึ่งสูงกว่าขนาดตัวอย่างที่ตั้งเป้าไว้เล็กน้อย ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาใช้ในการวิเคราะห์เชิงสถิติเชิงพรรณนาและใช้เป็นแนวทางในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อไป

งานศึกษานี้ยังได้นำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการเล่าประวัติชีวิต (Life History) มาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาข้อมูลที่น่าสนใจเบื้องต้นจากผู้หญิงที่ตอบแบบสอบถามในการวิจัยเชิงสำรวจในขั้นตอนแรก เพื่อเป็นแนวทางในการคัดเลือกผู้หญิงที่จะให้สัมภาษณ์เชิงลึกต่อไป สัมภาษณ์กลุ่มอาชีพละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน ผู้ศึกษายังคำนึงถึงความหลากหลายทางภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมของพวกเธอ ไม่ว่าจะเป็น อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส การมี/ไม่มีบุตร อาชีพ การจ้างงานแบบแรงงานใน/นอกระบบ ในการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ใช้แบบพบหน้าหรือผ่านช่องทางออนไลน์จำนวน 1 ครั้งต่อคน ระยะเวลาการสัมภาษณ์ไม่เกินครั้งละ 2 ชั่วโมง ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดโครงการวิจัยเป็นเวลา 2 ปี คือระหว่างปี พ.ศ. 2563 ถึง พ.ศ. 2565 โดยงานศึกษาเชิงสำรวจเก็บข้อมูลแบบสอบถาม 2 ช่วงเวลา คือ “การระบาดรอบ 1 – อู่ฮั่นและการล็อคดาวน์” และ “การระบาดรอบ 2 – Zoning lockdown” ขณะที่งานศึกษาเชิงคุณภาพนั้นเก็บข้อมูลในช่วงเวลา 4 รอบของการระบาด (ตามที่ได้นำเสนอรอบการระบาดในบทนำ) นอกจากนี้ยังมีการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการในวันที่ 11 กรกฎาคม 2567 โดยจัดการประชุมกลุ่มย่อยของตัวแทนผู้หญิงที่ทำงานเป็นแรงงานใกล้ชิดและเคยเป็นผู้ให้ข้อมูลในโครงการวิจัยนี้ จำนวน 10 คน จาก 4 กลุ่มอาชีพที่กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น เพื่อให้ข้อมูลว่าแม้การระบาดหนักของโควิด 19 จะผ่านมาเป็นระยะเวลา 5 ปีแล้วนับจากปีที่พบผู้ติดเชื้อครั้งแรกในประเทศไทย ผลกระทบของโรคระบาดยังคงทิ้งร่องรอยและส่งผลต่อชีวิตของผู้หญิงในกลุ่มแรงงานใกล้ชิดอย่างไร ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพจะเป็นข้อมูลเชิงลึกที่เป็นส่วนเสริมกับข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน

งานศึกษานี้เลือกศึกษาผู้หญิงที่ทำงานแรงงานใกล้ชิดในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ผู้คนหลากหลายกลุ่มอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทเข้าสู่พื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑลอย่างเห็นได้ชัด มีนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติที่ท่องเที่ยวในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล มีแหล่งท่องเที่ยวและสถานประกอบการต่างๆ ที่รองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นโรงแรม ร้านนวด ร้านทำผม ห้างสรรพสินค้า ผับ บาร์ เป็นต้น รวมทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบในช่วงแรกๆ ก่อนพื้นที่ในจังหวัดอื่นๆ จากการประกาศมาตราการการป้องกันการระบาดของโควิด 19 จากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นมาตราการการรักษาระยะห่างทางสังคม การควบคุมการเคลื่อนย้าย มาตราการ Full Lockdown และการปิดสถานประกอบการต่างๆ สถานการณ์เช่นนี้ส่งผลให้ผู้หญิงที่ทำงานในส่วนแรงงานใกล้ชิดในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑลได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก

กรอบแนวคิดในการศึกษา

- แนวคิด “แรงงานใกล้ชิด” (Intimate Labor) และการทำให้การใช้แรงงานเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง (Feminization of Labor) ถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

การแบ่งงานทำตามเพศ (Gender Division of Labor) ได้กำหนดบทบาททางเพศ (Gender Role) ของชายและหญิงในครอบครัวไว้แตกต่างกัน คือ ผู้ชายถูกคาดหวังว่าจะต้องเป็นผู้หารายได้หลักเลี้ยงครอบครัว เป็นผู้นำ และสังคมมองว่าเป็นบทบาทที่สำคัญเพราะการทำงานนอกบ้านเป็นแรงงานที่ก่อให้เกิดผลผลิต(Productive Work) และรายได้ ในขณะที่ผู้หญิงมักถูกสังคมคาดหวังว่าจะต้องเป็นแม่บ้าน ทำงานบ้าน เอาใจใส่และให้การดูแลสมาชิกในครอบครัว ซึ่งมักเป็นงานที่ถูกมองว่าเป็นแรงงานหล่อเลี้ยงอุ้มชู (Reproductive Work) และไม่ก่อให้เกิดรายได้ การแบ่งงานทำตามเพศเช่นนี้ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศ เนื่องจากแรงงานที่ผู้หญิงทำงานบ้านนั้นไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Unpaid Work) จึงไม่ได้ถูกให้คุณค่าเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานที่ก่อให้เกิดรายได้ (Paid Work) แม้ผู้หญิงจะออกไปทำงานนอกบ้าน แต่ก็ยังคงถูกคาดหวังให้ต้องทำงานบ้านด้วยเช่นกัน ซึ่งความคาดหวังนี้ก่อให้เกิดภาระเชิงซ้อน (Double Burden) ต่อผู้หญิง [13]

ดังที่กล่าวไปแล้วว่าหญิงถูกคาดหวังให้ต้องรับผิดชอบในการทำงานดูแลโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน (Unpaid Care Work) ให้กับสมาชิกในครอบครัว เมื่อสังคมต้องการแรงงานให้การดูแลที่ได้รับค่าจ้าง (Paid Care Work) ในตลาดแรงงาน แรงงานใกล้ชิด (Intimate Labor) จึงเป็นแรงงานอีกรูปแบบหนึ่งที่สัมพันธ์กับบทบาททางเพศและผู้หญิงมักถูกคาดหวังจากสังคมว่ามีความเหมาะสมที่จะทำงานประเภทนี้ นักวิชาการอธิบายว่าคุณลักษณะเด่นของแรงงานใกล้ชิดคือมักเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการให้การดูแล การให้บริการด้านสุขภาพ มีการสัมผัสร่างกายและการดูแลให้บริการที่อ่อนหวาน นุ่มนวล ในขณะให้บริการ มีความใกล้ชิดทั้งในทางร่างกายและอารมณ์ เป็นงานที่มีลักษณะของความซ้ำซากจำเจ ต้องอาศัยความอดทนในการทำงาน ให้การดูแลเอาใจใส่ทางร่างกาย

และอารมณ์ มีชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน แต่ได้รับค่าตอบแทนค่อนข้างต่ำ และมักถูกมองว่าเป็นแรงงานทักษะต่ำหรือแรงงานกึ่งฝีมือเท่านั้น ลักษณะเช่นนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมทางเพศที่เกิดกับผู้หญิงในภาคแรงงานนี้ [1-2,14]

สำหรับแนวคิดการทำให้แรงงานเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับผู้หญิง (Feminization of Labor) นั้นช่วยสะท้อนให้เห็นว่าตำแหน่งงานและเนื้องานบางประเภทในตลาดแรงงานถูกทำให้มีเพศภาวะ ซึ่งวางอยู่บนอคติทางเพศภาวะ (Gender Bias) และภาพเหมารวมทางเพศภาวะ (Gender Stereotypes) ที่กำหนดว่าผู้ชายมักมีคุณลักษณะที่มีความเป็นเหตุเป็นผลและเป็นผู้นำ จึงเหมาะสมกับงานที่ต้องเป็นผู้บริหาร ในขณะที่สังคมเชื่อว่าผู้หญิงมีคุณลักษณ์ของความเอื้ออาทร ความละเอียดและความดูแลเอาใจใส่ ซึ่งมักถูกมองว่าเป็นคุณสมบัติตามธรรมชาติของผู้หญิง จึงเหมาะสมกับงานให้การดูแลทั้งทางร่างกายและจิตใจ [15-16] ดังนั้นแม้แรงงานหญิงจะได้รับการจ้างงาน แต่ตำแหน่งงานและภาคส่วนการทำงานที่สามารถทำได้กลับกลายเป็นงานประเภทการดูแล (Care work) ซึ่งเป็นงานที่มักผูกติดอย่างตายตัวกับบทบาททางเพศภาวะ (Gender Roles) ของผู้หญิง และถูกทำให้เป็นงานที่ด้อยมูลค่าทางเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม จึงส่งผลทำให้งานประเภทดังกล่าวมักได้รับค่าตอบแทนต่ำ แม้ว่าแรงงานหญิงจำนวนไม่น้อยจะสามารถทำงานในภาคส่วนการทำงานประเภทอื่น ๆ นอกเหนือจากการดูแล เช่น ภาคส่วนการผลิต [17-19] ภาคส่วนการก่อสร้าง [20-21] ภาคส่วนเกษตรกรรม [22-24] ฯลฯ แต่เนื้องานที่แรงงานหญิงสามารถทำได้ก็มักถูกจำกัดไว้ด้วยภาพเหมารวมทางเพศภาวะที่จำกัดแรงงานหญิงไว้กับบทบาทผู้สนับสนุนหรือภาพเหมารวมทางเพศสภาพที่ทำให้แรงงานหญิงเป็นแรงงานที่มีประสิทธิภาพในการผลิตที่ต่ำกว่าแรงงานชายโดยเปรียบเทียบ อันนำไปสู่การสร้างความชอบธรรมในตลาดแรงงานในการกำหนดค่าแรงแก่แรงงานหญิงในระดับที่ต่ำกว่าแรงงานชาย [25-26] ปรากฏการณ์การใช้แรงงานหญิงข้างต้นจึงสะท้อนให้เห็นว่าตลาดแรงงานมิได้มีความเป็นกลางทางเพศภาวะ (Gender-Neutral) หากแต่มักกำหนดให้เนื้องานบางประเภทเหมาะสมกับผู้ชายเท่านั้น ในขณะที่เนื้องานบางประเภทเหมาะสมกับผู้หญิงเท่านั้น และนำไปสู่การธำรงรักษาความไม่เทียมทางเพศภาวะในตลาดแรงงานให้ดำรงอยู่ต่อไปในสังคม

จากการทบทวนทั้งสองแนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นความเฉพาะเจาะจงของ “แรงงานใกล้ชิด” ที่ผู้หญิงทำ ซึ่งในสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 ที่รัฐได้กำหนดมาตราการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมการเคลื่อนย้าย (Mobility) ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ การล๊อคดาวน์ (Lockdown) การยกเลิกการจ้างงานหรือการให้ทำงานที่บ้าน (Work from Home) และการรักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) เป็นต้น มโนทัศน์แรงงานใกล้ชิดจะช่วยชี้ให้เห็นว่าด้วยคุณลักษณะของงานประเภทนี้ซึ่งเป็นงานที่ต้องอาศัยการให้บริการ การสัมผัสร่างกาย และการดูแลที่ใกล้ชิด แทบจะเป็นไปไม่ได้กับนโยบายการรักษาระยะห่างทางสังคม นอกจากนี้แนวคิดการทำให้แรงงานเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับผู้หญิง (Feminization of Labor) ช่วยเป็นกรอบในการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่าระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่สนับสนุนการใช้แรงงานหญิงเพื่อให้ผู้หญิงสามารถแสวงหารายได้และแสดงศักยภาพทางเศรษฐกิจในตลาดแรงงานได้ทัดเทียมผู้ชาย ต้องการใช้แรงงานหญิงมีความยืดหยุ่น หลากหลายและเปลี่ยนจากสถานประกอบการที่เป็นทางการ มีสวัสดิการอย่างเป็นทางการตามระบบกฎหมาย ไปสู่การจ้างงานชั่วคราวที่ไร้สวัสดิการและความมั่นคง สะท้อนให้เห็นถึงความลักลั่นของสถานภาพของผู้หญิงในตลาดแรงงาน บทความนี้จึงต้องการศึกษาผู้หญิงที่ทำงานแรงงานใกล้ชิดทั้งที่อยู่ในภาคแรงงานในระบบและภาคแรงงานนอกระบบ นอกจากนี้งานศึกษานี้ไม่ได้มอง “แรงงานให้การดูแล” ที่ผู้หญิงทำและได้รับรายได้ (Paid Care Work) กับ “งานดูแลที่ไม่ได้รับรายได้” (Unpaid Care) ที่ผู้หญิงดูแลสมาชิกในครอบครัวอย่างแยกขาดออกจากกัน เนื่องจากแม้ผู้หญิงจะออกไปทำงานแรงงานใกล้ชิดนอกบ้าน แต่เมื่อกลับบ้าน ผู้หญิงก็ยังถูกคาดหวังว่าต้องเป็นหลักในการดูแลสมาชิกในครอบครัวและทำงานบ้านด้วย

เมื่อพิจารณาถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นผลกระทบของการระบาดของโรคโควิด 19 ในประเทศไทย พบว่า งานส่วนหนึ่งเน้นศึกษาผลกระทบในมิติแรงงาน เศรษฐกิจ และความเสี่ยงทางสุขภาพกายและสุขภาพจิต รวมทั้งมาตราการเยียวยาของรัฐต่อผู้ประกอบอาชีพในกลุ่มแรงงานต่างๆ เช่น แรงงานทั่วไปโดยภาพรวม บุคลากรทางการแพทย์ แรงงานต่างด้าว แรงงานในภาคการท่องเที่ยว และแรงงานเปราะบาง โดยเฉพาะกลุ่มที่รายได้ต่ำ ระดับการศึกษาน้อยและทำงานไร้ทักษะ [27-30] ขณะที่งานอีกกลุ่มหนึ่งศึกษาผลกระทบของโรคโควิด 19 ต่อสมาชิกในครอบครัวแต่ละกลุ่ม เช่น การปรับตัวของวัยรุ่นในครอบครัว ผลกระทบของโรคโควิด 19 ที่มีต่อครัวเรือนที่มีเด็กเล็ก และการปรับตัวของผู้พิการและสมาชิกในครอบครัวที่ต้องดูแลผู้พิการในช่วงการระบาด เป็นต้น รวมทั้งศึกษาการเผชิญความเครียดต่อสถานการณ์ระบาดของสมาชิกในครอบครัวและความรุนแรงในครอบครัว [31-33] จึงเห็นได้ว่างานส่วนใหญ่มักเน้นศึกษาผลกระทบของการระบาดของโรคโควิด 19 ในแต่ละมิติแบบแยกขาดออกจากกัน และยังไม่ค่อยมีงานศึกษาผู้หญิงในกลุ่มแรงงานใกล้ชิดและวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดเพศภาวะและการทำให้การใช้แรงงานเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง (Feminization of Labor) บทความนี้จึงพยายามที่จะเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวโดยศึกษาแบบรอบด้านทั้งมิติแรงงาน สุขภาพกายและใจ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวและเพศภาวะของผู้หญิงที่เป็นแรงงานใกล้ชิดในช่วงการระบาดของ

โรคโควิด 19 เพื่อนำเสนอให้เห็นองค์รวมต่อประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิง โดยเฉพาะกลุ่มที่ทำงานในแรงงานใกล้ชิดทั้งที่เป็นแรงงานในระบบและนอกระบบ

ผลการศึกษา (Research Results)

บทความนี้ต้องการนำเสนอให้เห็นถึงผลกระทบอย่างรอบด้านของการระบาดของโควิด 19 ต่อผู้หญิงที่ทำงานแรงงานใกล้ชิด โดยจะนำเสนอผลการศึกษา ดังนี้

- ผลกระทบด้านการประกอบอาชีพ

พยาบาลและพนักงานต้อนรับในโรงแรมได้รับผลกระทบเรื่องการถูกเลิกจ้างในสัดส่วนที่ต่างกันอย่างมาก แม้ว่าทั้งสองกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มแรงงานในระบบเหมือนกัน โดยพนักงานต้อนรับในโรงแรมประมาณร้อยละ 25 ถูกสถานประกอบการเลิกจ้าง โดยเฉพาะใน “การระบาดรอบ 1 – อู่ฮั่นและการล็อคดาวน์” ขณะที่พยาบาลแทบไม่มีการถูกเลิกจ้างเลย เนื่องจากเป็นกลุ่มอาชีพผู้ปฏิบัติการทางการแพทย์อันเป็นที่ต้องการอย่างมากในช่วงโรคระบาด สอดคล้องกับงานศึกษาเชิงคุณภาพที่พบว่าพนักงานต้อนรับในโรงแรมถูกลดเวลาการทำงานและถูกเลิกจ้างในที่สุด เนื่องจากเป็นกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจการท่องเที่ยวและการโรงแรมที่ต้องพึ่งพานักท่องเที่ยวจากต่างชาติเป็นหลัก ส่วนแรงงานนอกระบบ การระบาดรอบ 1 พนักงานนวด/สปาถูกเลิกจ้างร้อยละ 19.4 และพนักงานเสริมสวย/ช่างตัดผมที่ร้อยละ 6 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับพนักงานต้อนรับในโรงแรม ข้อมูลเชิงคุณภาพสะท้อนให้เห็นรายละเอียดเพิ่มเติมว่า เมื่อช่วงเริ่มต้นของการระบาด พนักงานนวด/สปาและพนักงานเสริมสวย/ช่างตัดผมยังไม่รู้สึกถึงการลดลงของลูกค้าเมื่อเทียบกับพนักงานต้อนรับในโรงแรมที่เห็นจำนวนนักท่องเที่ยวและผู้มาใช้บริการโรงแรมลดจำนวนลงอย่างเห็นได้ชัด ดังที่พนักงานต้อนรับในโรงแรมแสดงความคิดเห็นว่า “แรงงานในภาคธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นแรงงานกลุ่มแรกๆ ที่ได้รับผลกระทบด้านรายได้จากการระบาดของโควิด 19 และจะเป็นกลุ่มสุดท้ายที่จะฟื้นตัว” สำหรับ “การระบาดรอบ 2 – Zoning Lockdown” พนักงานนวด/สปาเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการถูกเลิกจ้างมากที่สุดแทนที่พนักงานต้อนรับในโรงแรม โดยพนักงานนวด/สปาถูกเลิกจ้างอยู่ที่ร้อยละ 12.7 อย่างไรก็ตามข้อมูลงานศึกษาเชิงคุณภาพกลับชี้ให้เห็นว่ามาตราการล็อคดาวน์แบบเต็มรูปแบบ (Full Lockdown) และการระบาดของโควิด 19 ที่ยาวนานต่อเนื่อง ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานแต่เพียงกลุ่มพนักงานนวด/สปาเท่านั้น พนักงานเสริมสวย/ช่างตัดผมก็ต้องหยุดทำงานและขาดรายได้ด้วย ดังเช่นคำสัมภาษณ์ของ อร อายุ 38 ปี เป็นช่างตัดผมในร้านทำผมในห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งในเขตปริมณฑล ก่อนการระบาดของโควิด 19 เธอมีรายได้เดือนละประมาณ 15,000 – 20,000 บาท สามีของเธอก็ทำงานเป็นช่างซ่อมนาฬิกา โดยเช่าบูทเล็กๆ ในห้างสรรพสินค้าเดียวกันกับที่อรทำงานอยู่ อรมีลูก 2 คน เป็นลูกชายอายุ 11 ปี และลูกสาว อายุ 4 ปี

> *“ก่อนระบาด เราก็มีหนี้บัตรเครดิต 60,000 บาท ช่วง Full lockdown กับ Zoning lockdown ห้างสรรพสินค้าปิด ร้านทำผมก็เลยต้องปิด บูทรับซ่อมนาฬิกาของสามีที่อยู่ในห้าง ก็ปิดไปด้วย เราสองคนรายได้เป็นศูนย์เลยนะ ตอนนั้นเครียดมาก เรามีเงินเก็บกัน 10,000 บาท ก็ต้องเอาออกมาใช้ช่วงนั้น แต่มันก็ไม่พอหรอกนะ เลยกดเงินจากบัตรเครดิตมาอีก 40,000 บาท โควิดระบาดนี่เรามีหนี้เพิ่มเลยค่ะ ตอนนี้เป็นหนี้บัตรเครดิตแสนนึงเลย”*
> (อร, สัมภาษณ์ 27 ตุลาคม 2565)

ประเด็นเรื่องการถูกลดค่าจ้าง พนักงานต้อนรับในโรงแรมยังคงเป็นกลุ่มที่ผ่านประสบการณ์การถูกลดค่าจ้างในสัดส่วนที่มากที่สุด คือกว่าร้อยละ 65 และร้อยละ 60 ของแรงงานกลุ่มนี้ในช่วงการระบาดรอบ 1 และการระบาดรอบ 2 ตามลำดับ เช่น ในช่วงการระบาดรอบ 1 พนักงานต้อนรับในโรงแรมที่ถูกลดค่าจ้าง จะมีค่าจ้างลดลงเฉลี่ยประมาณ 4,267.5 บาทต่อเดือน โดยเมื่อเทียบกับรายได้เฉลี่ยของกลุ่มที่อยู่ประมาณ 14,275 บาทต่อเดือน เท่ากับรายได้กว่าร้อยละ 30 ที่หายไป สอดคล้องกับข้อค้นพบในส่วนของการศึกษาเชิงคุณภาพ คือ การระบาดรอบ 1 และการระบาดรอบ 2 นั้น พนักงานต้อนรับในโรงแรมถูกลดเวลาทำงาน ถูกลดค่าจ้างและบางกรณีถูกเลิกจ้างในที่สุด เป็นที่น่าสังเกตว่า ในการระบาดรอบ 3 และ 4 รายได้ของพนักงานต้อนรับในโรงแรมยังไม่กลับมาเท่าเดิมเหมือนก่อนการระบาด แต่ปริมาณงานกลับเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากโรงแรมยังไม่จ้างพนักงานต้อนรับในโรงแรมให้กลับมาทำงานแบบเต็มอัตราเหมือนเช่นก่อนการระบาด

ในการระบาดรอบ 1 พนักงานนวด/สปา และพนักงานเสริมสวย/ช่างตัดผมมีสัดส่วนของผู้ที่ถูกลดค่าจ้างใกล้เคียงกันประมาณร้อยละ 39.7 และ 42 ตามลำดับ เช่น ค่าจ้างเฉลี่ยที่ลดลงของกลุ่มพนักงานนวด/สปาอยู่ที่ 5,324 บาทต่อเดือน และพนักงานเสริมสวย อยู่ที่ 5,690.5 บาทต่อเดือน ในช่วงการระบาดรอบ 2 พนักงานนวด/สปาและพนักงานเสริมสวย/ช่างตัดผมมีสัดส่วนการถูกลดค่าจ้างอยู่ที่ร้อยละ 33.3 และ 40 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาถึงการระบาดที่ยาวนานต่อเนื่องหลายปี ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ชี้ให้เห็นข้อสังเกตดังนี้ การที่พนักงานนวด/สปาและพนักงานเสริมสวย/ตัดผมอยู่ในแรงงานนอกระบบและไม่มีสัญญาการจ้างงานใดๆ ส่งผลให้ผู้หญิงที่ทำงานแรงงานใกล้ชิดใน 2 กลุ่มอาชีพนี้มีความเปราะบางมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิงที่ทำงานแรงงานใกล้ชิดในภาคแรงงานในระบบ ในช่วงสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 โดยเฉพาะช่วงที่มีการล๊อคดาวน์แบบเต็มรูปแบบ พนักงานนวด/สปาและพนักงานเสริมสวย/ตัดผมไม่มีรายได้และไม่ได้รับเงินชดเชยใดๆ จากนายจ้าง พบกรณีที่นายจ้างหรือผู้ประกอบการร้านนวดหรือร้านทำผมให้ความช่วยเหลือบ้าง เช่น ให้พักอาศัย แจกอาหารแห้งและให้เงินช่วยเหลือเล็กๆ น้อยบ้าง แต่เป็นเรื่องที่นายจ้างแต่ละรายจะพิจารณาให้การช่วยเหลือเยียวยาเอง ไม่ใช่เรื่องของการคุ้มครองแรงงานในทางกฎหมาย ช่วงการระบาดรอบ 3 และการระบาดรอบ 4 แม้ร้านนวดและร้านทำผมจะกลับมาเปิดให้บริการ แต่รายได้ของพนักงานนวด/สปาและพนักงานเสริมสวย/ตัดผมก็ไม่ได้กลับมาเท่าเดิมเมื่อเทียบกับก่อนการระบาด เนื่องจากลูกค้าก็ยังคงกลัวการระบาด ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจที่ชะลอตัว ส่งผลให้ลูกค้าเลือกที่จะเก็บเงินไว้และใช้บริการการนวด/สปาหรือการเสริมสวย/ทำผมเท่าที่จำเป็น

กลุ่มพยาบาลเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบในเรื่องการถูกลดค่าจ้างน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยมีพยาบาลเพียงร้อยละ 29.9 เท่านั้น ที่ถูกปรับลดค่าจ้างและมีค่าจ้างเฉลี่ยที่ถูกปรับลดต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น อยู่ที่ประมาณ 3,523.1 บาทต่อเดือนในช่วงการระบาดรอบ 1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่าในช่วงการระบาดรอบ 1 พยาบาลบางกลุ่ม เช่น แผนกผ่าตัดและแผนกเยี่ยมผู้ป่วยที่บ้านไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในงานที่ตนเองรับผิดชอบประจำ จึงไม่ได้รับค่าตอบแทนพิเศษและการทำงานล่วงเวลา (OT) แต่ช่วงการระบาดรอบ 2 รอบ 3 และรอบ 4 เมื่อพยาบาลได้รับการอบรมและเปลี่ยนไปดูแลคนไข้ที่ติดเชื้อโควิด ไม่ว่าจะเป็นพยาบาลที่ทำงานในแผนก ICU ก็ปรับเปลี่ยนไปดูแลคนไข้วิกฤตที่ติดเชื้อโควิดในแผนก ICU พยาบาลที่อยู่ฝ่ายควบคุมโรคติดเชื้อก็ต้องออกภาคสนามเพื่อตรวจคัดกรองผู้ติดเชื้อโควิด 19 หรือพยาบาลแผนกเยี่ยมผู้ป่วยที่บ้านก็ปรับเปลี่ยนไปเป็นพยาบาลที่ Hospitel ปริมาณงานที่เพิ่มมากขึ้นนี้ โดยเฉพาะการระบาดรอบ 3 พยาบาลต้องทำงานหนักมากและได้รับเงินค่าทำงานล่วงเวลา (OT) ส่งผลให้รายได้ที่ลดลงไปในช่วงแรกกลับมาเท่าเดิมหรือเพิ่มขึ้น

- ผลกระทบด้านสุขภาพกายและใจ

การศึกษาเชิงสำรวจพบว่าพยาบาลและพนักงานต้อนรับในโรงแรมได้รับผลกระทบในด้านนี้มากกว่าช่างเสริมสวย/ตัดผมและพนักงานนวด/สปา งานศึกษาเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่ากลุ่มอาชีพที่แตกต่างกันได้รับผลกระทบในด้านนี้ที่เหมือนและแตกต่างกัน อาชีพพยาบาลได้รับผลกระทบในเชิงรายได้น้อยที่สุด แต่กลับเป็นอาชีพที่ได้รับผลกระทบทางด้านสุขภาพกายและจิตมากที่สุดในทุกรอบการระบาด โดยเฉพาะรอบการระบาดที่ 3 ที่มีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ปริมาณงานเพิ่มขึ้นและกระทบต่อสุขภาพกายและจิตของพยาบาล เช่น ใจ พยาบาลแผนก ICU อายุ 25 ปี เล่าว่าการระบาดที่ยาวนานส่งผลต่อสภาพจิตใจเป็นอย่างมากจากทั้งการทำงานหนัก ความกังวลที่มีต่อโรคโควิด 19 และการเสียชีวิตของคนไข้ที่สร้างความหดหู่ให้แก่พยาบาล ดังที่กล่าวว่า

> *“ก่อนหน้านี้เราทำงานห้อง ICU ก็เจอมาแล้วไงคะคนไข้ที่เสียชีวิต แต่พอมาเจอเคสโควิด ยิ่งช่วงเดลต้า เราทำงานห้อง ICU ก็จะเจอแต่ผู้ป่วยวิกฤตที่ติดโควิด เห็นคนไข้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก เหมือนใบไม้ร่วง ญาติเยี่ยมไม่ได้ ญาติดูไม่ได้ ไม่ได้ร่ำลาอะไรกัน ไปวัดแล้วก็เผาเลย เราทำงานก็เหนื่อยแล้ว ยังรู้สึกหดหู่ใจมาก”*
> (ใจ, สัมภาษณ์ 22 กันยายน 2565)

สำหรับพนักงานต้อนรับในโรงแรม พนักงานเสริมสวย/ตัดผม และพนักงานนวด/สปา ในช่วงล๊อคดาวน์ สถานที่ทำงานปิดให้บริการ ผู้หญิงใน 3 กลุ่มอาชีพนี้อยู่บ้าน จึงไม่ต้องเผชิญกับความเสี่ยงทางสุขภาพกาย ในช่วงการระบาดอีก 3 รอบต่อมา พวกเธอกลับไปทำงานและต้องใกล้ชิดกับผู้รับบริการ จึงได้รับผลกระทบเชิงสุขภาพด้วยเช่นกัน ข้อมูลจากการสำรวจชี้ว่าแรงงานใกล้ชิด 3 กลุ่มนี้ได้รับผลกระทบเชิงสุขภาพจิต เช่น ข้อคำถาม “ท่านรู้สึกเครียด หรือวิตกกังวลช่วงการระบาดของโรค” พบว่าพนักงานนวดแผนไทยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่ 3.84 คะแนน ในขณะที่พนักงานโรงแรม และพนักงานเสริมสวยมีคะแนนเฉลี่ยลดหลั่นลงมาและอยู่ในระดับที่สูงกว่า 3.00 คะแนน ข้อมูลเชิงคุณภาพเสริมให้เห็นว่าเกิดความตึงเครียดและวิตกกังวล เนื่องจากการขาดรายได้หรือรายได้ที่ลดลงไปอย่างเห็นได้ชัดในช่วงการระบาดที่ยืดเยื้อ เช่น อร ช่างตัดผมในร้านตัดผมที่ตั้งอยู่ในห้างสรรพสินค้า อายุ 38 ปี เล่าว่า

> *“หลังยกเลิกล๊อคดาวน์ ร้านทำผมเปิดได้ แต่ตอนนั้นห้ามไม่ให้ลูกค้าเข้าร้านเกิน 3 คน พอลูกค้าเดินเข้าออกก็ต้องฉีดฆ่าแอลกอฮอล์ฆ่าเชื้อ อุปกรณ์ตัดผมก็เอาไปอบตู้ร้อนอุณหภูมิสูง ใช้ชีวิตลำบากมาก ถ้ากินแอลกอฮอล์เจลเข้าไปได้ คงกินกันไปแล้ว เครียดเรื่องรายได้อีก ลูกค้าจะทำแต่ที่จำเป็นอย่างตัดผม แต่พวกทำสี ดัดผม สปาผม เค้าก็ไม่ทำ บางวันเรามาทำงาน ไม่มีลูกค้าเลย แต่ต้องจ่ายค่าเดินทาง ค่ากิน แต่เราก็ต้องมาทำงาน ก็ยังดีกว่าไม่มีรายได้เลย”* (อร, สัมภาษณ์ 27 ตุลาคม 2565)

- ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวและมิติเพศภาวะ (Gender)

งานศึกษาเชิงสำรวจชี้ให้เห็นถึงผลกระทบด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวในทุกกลุ่มอาชีพ แต่เป็นสัดส่วนไม่มากนัก เนื่องจากข้อจำกัดของข้อคำถามในแบบสอบถามที่อาจจะไม่สามารถสะท้อนประเด็นนี้ได้อย่างชัดเจน แต่ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นได้ว่า ในกลุ่มอาชีพพยาบาล การที่พวกเธอต้องเผชิญกับภาระการทำงานหนักและยาวนานในช่วงการระบาดของโควิด 19 ส่งผลต่อความตึงเครียดและความขัดแย้งในครอบครัว พยาบาลที่เป็นโสด อายุยังน้อย (27-24 ปี) และพักอาศัยอยู่ที่หอพักกับเพื่อนร่วมงานหรือคนรักไม่ค่อยมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวมากนัก มีบางครั้งที่เครียดกับงาน แต่ก็ได้รับการสนับสนุนทางจิตใจจากเพื่อนร่วมงานหรือคนรัก ประกอบกับพวกเธอมักซื้ออาหารทำสำเร็จแล้วทานเป็นประจำ ภาระงานบ้านของพวกเธอทั้งก่อนและหลังการระบาดของโควิด 19 จึงไม่ได้แตกต่างกันมากนัก

สำหรับพยาบาลที่มีสามีและลูก แต่ลูกโตเป็นผู้ใหญ่และมีงานทำแล้วหรือลูกกำลังเรียนหนังสืออยู่ในระดับปริญญาตรีและอยู่หอพักแถวมหาวิทยาลัยนั้น ในช่วงการระบาดของโควิด 19 โดยเฉพาะการระบาดรอบ 3 แม้พวกเธอจะมีปริมาณงานเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แต่ลูกของพวกเธอสามารถใช้ชีวิตและดูแลตนเองได้ นอกจากนี้ในเรื่องการทำงานบ้าน ก่อนการระบาดของโควิด 19 พวกเธอก็ไม่ค่อยได้ทำงานบ้านอยู่แล้ว เนื่องจากต้องทำงานเข้าเวรเป็นกะ หน้าที่การทำงานบ้านจึงตกเป็นของสามีหรือญาติที่อาศัยอยู่ด้วยกันในบ้าน แม้พวกเธอจะยุ่งกับการทำงานมากขึ้นในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการจัดการงานบ้านใด ๆ

ในทางกลับกัน หากพยาบาลมีลูกที่ยังเล็ก การระบาดของโควิด 19 ในแต่ละรอบการระบาดนั้นส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวและการดูแลบุตรอย่างเห็นได้ชัด ในช่วงการระบาดรอบ 1 ลูกต้องอยู่บ้านและเรียนออนไลน์ แต่พยาบาลยังต้องออกไปทำงานที่โรงพยาบาลทุกวัน จึงส่งลูกให้ไปอยู่กับบ้านญาติที่ต่างจังหวัด นอกจากนี้การที่เด็กเล็กต้องเรียนออนไลน์ ญาติผู้สูงอายุที่ไม่ได้มีความรู้ทางเทคโนโลยีไม่สามารถช่วยเหลือได้ จึงเป็นช่วงที่ก่อให้เกิดความตึงเครียดกับพยาบาลเป็นอย่างมาก เนื่องจากพวกเธอถูกคาดหวังให้ต้องแสดงบทบาทพร้อมกัน คือ ทำงานเป็นพยาบาลที่ปริมาณงานเพิ่มขึ้นในช่วงการระบาดของโควิด 19 แต่สังคมก็ยังคาดหวังว่าเธอก็ต้องแสดงบทบาทของ “ความเป็นแม่” ที่ต้องให้การดูแลลูกในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้พยาบาลบางคนเกิดความเครียด วิตกกังวลจนต้องพบจิตแพทย์ ดังเช่น กรณีของวิภา อายุ 43 ปี ทำงานเป็นพยาบาลเป็นเวลา 20 ปี และทำงานแผนกควบคุมโรคติดเชื้อ ซึ่งเป็นแผนกที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงกับโรคระบาด เธอมีลูก 2 คน ลูกชายอายุ 14 ปี และลูกสาวอายุ 7 ปี

> *“ช่วงอู่ฮั่น เริ่มทำงานหนัก กลับบ้านดึกทุกวัน กลัวลูกติดโควิดจากเรา เลยพาไปอยู่บ้านแม่ที่ต่างจังหวัด ลูกต้องเรียนออนไลน์ คุณยายก็ทำไม่เป็น ลูกชายติดเกมส์ ไม่ทำงานส่งเลย ครูก็โทรมาบอกเรา งานเราก็เยอะมากอยู่แล้ว ยังต้องมากังวลเรื่องนี้อีก เครียดมาก ช่วงเดลต้า งานเยอะมาก กลับมาบ้านก็ต้องคอยรับโทรศัพท์ให้คำปรึกษากับโรงพยาบาล ไม่ค่อยได้คุยกับสามี เรารับลูกกลับมาอยู่ด้วยกันที่บ้าน เพราะเค้าต้องกลับไปโรงเรียนแล้ว ก็มีปัญหากับลูก ลูกไม่ทำงานส่งครู ช่วงนั้นเราก็มีโมโหใส่ลูกและอารมณ์เสียใส่สามีบ่อยมาก เราวิตกกังวลไปหมด จนต้องไปพบจิตแพทย์เพื่อขอคำปรึกษา”* (วิภา, สัมภาษณ์ 9 สิงหาคม 2565)

ด้วยลักษณะอาชีพที่ต้องทำงานเป็นกะ พนักงานต้อนรับในโรงแรมทั้งที่เป็นโสดหรือแต่งงานและยังอาศัยอยู่กับญาติจึงไม่ได้รับผิดชอบงานบ้านมากนักตั้งแต่ก่อนการระบาดของโรคโควิด 19 แล้ว เมื่อเกิดสถานการณ์การระบาด พวกเธอจึงไม่ได้กังวลต่อเรื่องภาระงานบ้าน เนื่องจากมีญาติช่วยทำให้อยู่แล้ว

สำหรับพนักงานเสริมสวย/ตัดผมที่ลูกยังเล็ก ก่อนการระบาดนั้น การที่พวกเธอเริ่มทำงานสาย (10.30 น.) จึงทำงานบ้านก่อนเข้างาน แต่การที่เลิกงานค่ำ (21.00 น.) พวกเธอจึงไม่ได้จัดเตรียมอาหารให้กับสมาชิกในครอบครัว ในการระบาดรอบ 1 มาตราการล็อคดาวน์ พวกเธอไม่ได้ออกไปทำงาน แต่ก็มีภาระงานบ้านเพิ่มขึ้นและดูแลการเรียนออนไลน์ของลูก ช่วงการระบาดรอบ 2 พนักงานเสริมสวย/ตัดผมเริ่มกลับไปทำงานที่ร้านทำผม แต่โรงเรียนของลูกยังไม่เปิด จึงต้องพาลูกไปที่ร้านทำผมและให้ลูกเรียนออนไลน์อยู่หลังร้าน กรณีพนักงานเสริมสวย/ตัดผมที่ลูกยังเล็กและฝากให้ญาติที่อยู่ต่างจังหวัดช่วยเลี้ยงดูลูกให้นั้น การระบาดของโควิด 19 ส่งผลกระทบให้พวกเธอไม่สามารถเดินทางไปหาลูกที่อยู่ต่างจังหวัดได้บ่อยครั้งเมื่อเทียบกับตอนก่อนการระบาด พวกเธอจึงหาทางออกโดยการ “เป็นแม่ทางไกล” ผ่านการโทรหาลูกแบบ Face time บ่อยครั้งกว่าตอนก่อนการระบาด

พนักงานนวด/สปาที่ถูกสัมภาษณ์ในงานศึกษาครั้งนี้ มีช่วงอายุอยู่ในวัยกลางคนตอนปลาย (อายุอยู่ระหว่าง 47 – 61 ปี) ส่วนใหญ่แยกทาง/หย่าร้างกับสามีและเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว ลูก ๆ โตเป็นผู้ใหญ่และไม่ได้พักอาศัยอยู่กับพวกเธอ ในช่วงก่อนการระบาดการที่พวกเธอต้องทำงานนวดอยู่ที่ร้านเป็นส่วนใหญ่และอาศัยอยู่ห้องเช่าคนเดียวหรืออาศัยอยู่กับญาตินั้น จึงไม่ต้องทำงานบ้านนักและมักจะทานอาหารที่ร้านนวด ในสถานการณ์การระบาดรอบแรก ร้านนวดปิด พวกเธอไม่ได้ทำงาน จึงมีเวลาว่าง บางคน

กลับไปอาศัยอยู่กับสมาชิกของครอบครัว แต่พอร้านนวดกลับมาเปิดให้บริการอีกครั้ง พวกเธอก็กลับมาอยู่ห้องเช่าที่ใกล้ร้านนวดเช่นเดิม

เป็นที่น่าสังเกตว่าพนักงานเสริมสวย/ตัดผมและพนักงานนวด/สปาเป็นแรงงานนอกระบบ ไม่มีสัญญาการจ้างงานและรายได้มาจากจำนวนลูกค้าที่ให้บริการในแต่ละวัน การปิดร้านทำผมและร้านนวดในช่วงล็อคดาวน์ ทำให้แรงงานกลุ่มนี้ขาดรายได้เป็นหนี้สิน จึงก่อให้เกิดความตึงเครียดและหงุดหงิดกับสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะพนักงานนวด/สปา ภาระหน้าที่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวสร้างความกดดันให้พวกเธอต้องหารายได้มาดูแลลูกและส่งเงินให้กับพ่อแม่ที่แก่ชราในต่างจังหวัด พวกเธอจึงให้ความสำคัญกับการกลับไปทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัวได้เหมือนเดิมมากกว่าที่จะมีเวลาว่างมาก ๆ ได้อยู่กับสมาชิกในครอบครัวโดยไม่มีรายได้ใด ๆ

ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อยชี้ให้เห็นว่าหลังจากการระบาดของโควิด 19 ผ่านไป 5 ปี (พ.ศ. 2568) นับจากปีที่พบผู้ติดเชื้อครั้งแรกในประเทศไทย (พ.ศ. 2563) ผู้หญิงที่ทำงานเป็นพยาบาลกลับไปทำงานในแผนกเดิมที่ตนเองเคยทำงานก่อนการระบาดและไม่ได้รับผลกระทบเชิงรายได้ พนักงานต้อนรับในโรงแรมบางคนโดยเฉพาะที่มีอายุกลางคนเปลี่ยนอาชีพไปเป็นเลขานุการในบริษัทเอกชนหรือโรงงานอุตสาหกรรม ในขณะที่พนักงานต้อนรับในโรงแรมที่อายุยังน้อย (ประมาณ 25-35 ปี) และมีการศึกษาขั้นต่ำในระดับปริญญาตรีปรับตัวในการหาอาชีพได้ค่อนข้างดี ในระหว่างการระบาดของโควิด 19 หลังจากถูกเลิกจ้าง หลายคนเปลี่ยนไปทำงานด้านศูนย์ประสานงานบริการ (Call Center) เพื่อให้พวกเธอยังพอมีรายได้เลี้ยงตนเอง หลังจากการระบาดผ่านไป 5 ปี ส่วนใหญ่กลับมาทำงานเป็นพนักงานต้อนรับกับโรงแรมแห่งเดิมหรือโรงแรมแห่งใหม่ อย่างไรก็ตามรายได้ของพวกเธอไม่ได้สูงเท่ากับก่อนการระบาด เนื่องจากเศรษฐกิจในประเทศและระดับโลกชะลอตัวและจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาประเทศไทยลดน้อยลง รายได้จาก Service Charge ก็ยังไม่กลับมาเท่าเดิมเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการระบาด กลุ่มพนักงานเสริมสวย/ตัดผมยังคงทำงานในอาชีพเดิม แต่บางคนอาจเปลี่ยนไปทำงานที่ร้านทำผมแห่งอื่น พนักงานเสริมสวย/ตัดผมที่ทำงานในร้านทำผมที่อยู่ในห้างสรรพสินค้าแม้รายได้จะไม่กลับมาเท่าเดิมเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงก่อนการระบาด แต่รายได้ของพวกเธอก็ยังดีกว่าในช่วงการระบาด ในขณะที่พนักงานเสริมสวย/ตัดผมที่เป็นเจ้าของร้านและเปิดร้านทำผมเล็ก ๆ ในหมู่บ้านมีรายได้ลดลง พบ 1 คนที่ต้องปิดร้านทำผม เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าเช่าร้าน ประกอบกับการถูกตามทวงหนี้นอกระบบ เธอจึงปิดร้านและไปเป็นลูกจ้างร้านทำผมแห่งอื่น เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มพนักงานนวด/สปาซึ่งเป็นแรงงานนอกระบบที่อายุมากและเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวยังคงได้รับผลกระทบเชิงรายได้ในช่วงการระบาดของโควิด 19 ผู้หญิงกลุ่มอาชีพนี้เข้าถึงเงินช่วยเหลือของรัฐได้ ในขณะที่บางคนลงทะเบียนไม่ทันและไม่ได้รับเงินชดเชยใด ๆ เลย พวกเธอมีหนี้สินนอกระบบเพิ่มขึ้นประมาณ 100,000-200,000 บาท แม้การระบาดจะผ่านไปแล้วเป็นระยะเวลา 5 ปี รายได้ของพวกเธอก็ไม่ได้เพิ่มขึ้นมากนักและยังคงมีหนี้สินเช่นเดิม พนักงานนวด/สปาบางคนที่มีเครือข่ายทางสังคมก็ได้รับการชักชวนให้ไปทำงานนวดที่ต่างประเทศเป็นครั้งคราว นอกจากนี้งานศึกษายังพบเพิ่มเติมว่า หลังการระบาดจะผ่านไป 5 ปีแล้ว พนักงานเสริมสวย/ตัดผม 1 คน และพนักงานนวด/สปาอีก 2 คนหย่าร้างหรือเลิกรากับสามี ในปัจจุบันแม้การระบาดของโควิด 19 จะไม่รุนแรงและพวกเธอกลับไปทำงานแล้ว แต่ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้หญิงกลุ่มนี้ขาดรายได้อย่างยาวนานและหนี้สินที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัวและนำไปสู่การหย่าร้างในที่สุด ดังคำสัมภาษณ์ของ เพ็ญ อายุ 61 ปี เธอแต่งงาน มีลูก 3 คน คนโตอายุ 25 ปี มีครอบครัวและแยกออกไปอยู่เองแล้ว คนที่ 2 อายุ 22 ปีเพิ่งเรียนจบ และคนที่ 3 อายุ 20 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2

> *"ก่อนโควิดระบาด พี่นวดให้นักท่องเที่ยวต่างชาติที่หัวหิน ได้รายได้วันละ 2,000 บาท พอประกาศ Full Lockdown รายได้เป็นศูนย์เลย พอร้านนวดกลับมาเปิดได้อีกครั้ง ลูกค้าน้อยมาก ได้เดือนละ 4,000 บาท ถึงจะหยุดระบาดหนัก แต่รายได้ก็ไม่กลับมาเหมือนเดิม เศรษฐกิจไม่ดี นักท่องเที่ยวก็น้อยลง ไหนพี่จะมีหนี้เกือบ 300,000 ที่กู้มาให้ลูกเรียน กินใช้และเป็นค่ารักษาพยาบาลของแม่ พอการระบาดหยุดแล้ว เพื่อนก็ให้พี่ไปเรียน กศน. ไปเรียนนวดให้ได้ประกาศนียบัตร เค้าชวนพี่ไปนวดที่จีน เลยได้รายได้ดีขึ้น แต่ก็ทะเลาะกับสามี หึงหวงตอนพี่ไปนวดที่จีน เลยเลิกกันไปได้ปีนึงแล้ว ถ้าลูกคนเล็กของพี่เรียนจบ พี่ก็หมดภาระ ก็จะยังนวดต่อไป เก็บเงินไว้ใช้เองตอนแก่"*
> (เพ็ญ, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2567)

สรุปและอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลกระทบต่อผู้หญิงที่ทำงานในแรงงานใกล้ชิดโดยเฉพาะมิติเศรษฐกิจและรายได้อย่างชัดเจน เช่น การถูกปรับลดเงินเดือน การถูกเพิ่ม/ลดเวลาทำงาน การถูกเลิกจ้างและขาดรายได้ อย่างไรก็ตามลักษณะอาชีพ (เช่น งานให้บริการด้านการแพทย์ งานให้บริการด้านความงาม/นวดสปา และงานให้บริการทางการท่องเที่ยว) และการทำงานใน

ภาคส่วนแรงงานในระบบและนอกระบบ (เช่นการมีสัญญาจ้างงานที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) ส่งผลกระทบต่อชีวิตในมิติเศรษฐกิจของผู้หญิงในแรงงานใกล้ชิดในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 เหมือนและแตกต่างกันไปดังที่อธิบายไปข้างต้น สอดคล้องกับงานศึกษาในต่างประเทศและในประเทศไทยว่ากลุ่มคนที่ทำงานในภาคบริการและการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบในเชิงรายได้ที่ลดลงอย่างชัดเจน [34-36] อย่างไรก็ตามข้อค้นพบในบทความนี้ชี้ให้เห็นเพิ่มเติมว่าแนวคิดการทำให้การใช้แรงงานเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง (Feminization of Labor) ช่วยให้ตระหนักถึงประเด็นการทำงานของผู้หญิงในแรงงานใกล้ชิดที่สำคัญ คือ ตลาดแรงงานส่วนหนึ่งถูกกำกับด้วยภาพเหมารวมและอคติทางเพศ การเปลี่ยนผ่านจากการจ้างงานที่เป็นทางการและได้รับสวัสดิการตามกฎหมายไปสู่การจ้างงานนอกระบบที่ไร้สวัสดิการและความมั่นคงมักเป็นการจ้างงานแรงงานหญิงในกลุ่มเปราะบาง [15-16] กรณีนี้เห็นได้ชัดในกลุ่มผู้หญิงในแรงงานใกล้ชิดที่ทำงานในภาคแรงงานนอกระบบ ได้แก่ พนักงานนวด/สปา และพนักงานเสริมสวย/ช่างทำผมนั้นไม่ได้ถูกจ้างงานอย่างเป็นทางการและรายได้ขึ้นอยู่กับจำนวนลูกค้าที่พวกเธอให้บริการในแต่ละวัน ในช่วงการระบาดของโควิด 19 เมื่อรัฐประกาศมาตราการล๊อคดาวน์ ร้านนวดหรือร้านทำผมถูกปิด พวกเธอสูญเสียรายได้และไม่ได้รับเงินชดเชยใดๆ จากนายจ้าง นอกจากนี้ลักษณะการทำงานในแรงงานใกล้ชิดยังเรียกร้องให้ผู้หญิงต้องใช้ความพร้อมทั้งทางร่างกายและอารมณ์ในการให้บริการกับลูกค้า เพื่อให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ ประกอบกับผู้หญิงต้องใช้เวลาในการทำงานนานและเป็นงานที่ซ้ำซากจำเจ [37-38] มาตราการการล๊อคดาวน์ การควบคุมการเคลื่อนย้าย และการรักษาระยะห่างทางสังคมในช่วงการระบาดของโควิด 19 ไม่สอดคล้องกับลักษณะงานแรงงานใกล้ชิด จึงส่งผลให้ผู้หญิงใน 4 กลุ่มอาชีพนี้ได้รับผลกระทบไม่เพียงแต่รายได้เท่านั้น แต่ยังรวมถึงความเสี่ยงด้านสุขภาพกายและใจด้วยเช่นกัน

แนวคิด “การดูแล” (Care) และ “แรงงานให้การดูแล” (Care Work) ช่วยชี้ให้เห็นว่างานดูแลที่ผู้หญิงเกี่ยวข้องไม่ได้มีเฉพาะการเป็น “แรงงานให้การดูแล” ที่มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ หากแต่ผู้หญิงยังถูกคาดหวังให้ต้องทำหน้าที่ในการดูแลสมาชิกในครอบครัว ซึ่งเป็นบทบาทที่เชื่อมโยงกับเงื่อนไขทางวัฒนธรรมและสังคม [38-39] กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอาชีพในงานศึกษานี้ใช้เวลาในการทำงานบ้านเพิ่มมากขึ้นหลังจากที่มีการระบาดของโควิด 19 เป็นที่น่าสังเกตว่าลักษณะการอยู่อาศัยของครอบครัว (Family Living Arrangement) มีผลต่อการจัดการงานบ้านของผู้หญิง การอยู่อาศัยแบบครอบครัวขยาย 3 รุ่นอายุที่มีปู่ ย่า ตา ยาย อาศัยอยู่ร่วมกับลูกหลานในสังคมไทยถือเป็นโครงข่ายความปลอดภัย (Safety Net) ที่สำคัญในการช่วยแบ่งเบาภาระงานบ้านและการดูแลบุตรที่ยังเล็กของผู้หญิงทั้งในยามปกติและในยามวิกฤต ข้อค้นพบนี้แตกต่างจากงานศึกษาเรื่องผลกระทบของโควิด 19 ต่อการทำงานบ้านของผู้หญิงในสังคมตะวันตก เช่นงานศึกษาคู่สามีภรรยาที่ทำงานนอกบ้านทั้งคู่ในประเทศออสเตรเลีย [40] และในประเทศสหรัฐอเมริกา [41] พบว่ากรณีของคู่สามีภรรยาและลูกที่อาศัยอยู่กันเองแบบครอบครัวเดี่ยวนั้น เนื่องจากสามีภรรยาทำงานอยู่ที่บ้าน (Work from Home) และลูกก็เรียนออนไลน์อยู่ที่บ้านในช่วงการระบาดของโควิด 19 ส่งผลให้ผู้หญิงต้องทำงานและทำงานบ้านเพิ่มมากขึ้นในเวลาเดียวกัน ก่อให้เกิดความตึงเครียดและเหนื่อยล้า จึงเห็นได้ว่าลักษณะการอยู่อาศัยของครอบครัว (Family Living Arrangement) มีผลต่อการแบ่งงานทำในบ้าน (Gender Division of Labor) นอกจากนี้มีงานศึกษาในต่างประเทศชี้ให้เห็นถึงผลด้านบวกของโรคระบาดต่อความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว เช่น ในประเทศบาเรนห์ การที่สมาชิกในครอบครัวต้องอาศัยอยู่ด้วยกันและใช้เวลาร่วมกันมากขึ้นในช่วงการล็อคดาวน์ช่วยให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวแน่นแฟ้นขึ้นผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน [42] งานศึกษานี้มีข้อค้นพบบางส่วนที่สอดคล้องกับงานศึกษาข้างต้น คือ พนักงานต้อนรับในโรงแรม พนักงานนวด/สปา และพนักงานเสริมสวย/ช่างทำผมได้ใช้เวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้นในช่วงล๊อคดาวน์ อย่างไรก็ตามข้อค้นพบเพิ่มเติมของงานศึกษานี้คือต้องการเน้นให้เห็นว่าผู้หญิงไม่ได้มีความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน (Homogeneity) หากแต่ตำแหน่งทางสังคมของผู้หญิง (Social Position) ไม่ว่าจะเป็นสถานภาพสมรส ฐานะทางเศรษฐกิจ อายุและความเป็นแม่ (โสด แต่งงานและมีลูก หรือเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว) ล้วนเป็นเงื่อนไขที่หล่อหลอมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวและการจัดการงานบ้านของผู้หญิง รวมทั้งผลกระทบทางเศรษฐกิจยังสัมพันธ์กับมิติด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ผู้หญิงบางคนโดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในแรงงานนอกระบบ แม้จะมีเวลาได้อยู่กับครอบครัวมากขึ้นในช่วงการระบาด แต่การขาดรายได้อย่างยาวนานก็ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดในครอบครัว จนนำไปสู่การเลิกราหรือหย่าร้างกับสามี แม้ว่าการระบาดจะผ่านไปเป็นระยะเวลาหลายปี แต่ระยะเวลาการระบาดที่ยาวนานประกอบกับภาวะเศรษฐกิจถดถอย ก็ยังคงทิ้งร่องรอยและผลกระทบทั้งในมิติเศรษฐกิจ สุขภาวะครอบครัวและเพศภาวะต่อผู้หญิงที่ทำงานเป็นแรงงานใกล้ชิด โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่อยู่ในภาคแรงงานนอกระบบ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย

1. ความช่วยเหลือจากรัฐ ควรดำเนินการให้เท่าทันกับสถานการณ์ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น ขั้นตอนไม่ยุ่งยากซับซ้อนและให้การช่วยเหลืออย่างทั่วถึง เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเบื้องต้นของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรค

ติดต่อ แต่ขณะเดียวกันก็ควรมีมาตราการที่เฉพาะเจาะจงเพิ่มเติมเพื่อช่วยเหลือผู้หญิงที่ทำงานในแรงงานใกล้ชิดทั้งที่จ้างงานในระบบและนอกระบบ

2. โครงการเยียวยาต่างๆ ของรัฐ เช่น “เราไม่ทิ้งกัน” “เราชนะ” และ “คนละครึ่ง” ช่วยบรรเทาผลกระทบเบื้องต้นจากการขาดรายได้ แต่เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในระยะสั้น ความช่วยเหลือระยะยาวจากรัฐที่ผู้หญิงที่ทำงานในกลุ่มแรงงานใกล้ชิดต้องการคือ มาตรการที่ส่งเสริมการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่เอื้อให้มีงานทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อมีรายได้ที่สามารถรับผิดชอบครอบครัว ส่งลูกเรียน และมีชีวิตที่มั่นคง

3. ผู้หญิงที่เป็นแรงงานใกล้ชิดโดยเฉพาะที่อยู่ในภาคแรงงานนอกระบบเป็นกลุ่มเปราะบางทั้งในสถานการณ์ปกติและขณะเกิดโรคระบาด รัฐจึงควรมีมาตราการในการฝึกอบรมอาชีพให้กับผู้หญิงกลุ่มนี้ เพื่อยกระดับรายได้ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมและสนับสนุนให้แรงงานนอกระบบสมัครเข้าร่วมการประกันตนตามพระราชบัญญัติประกันสังคม มาตรา 40 (การประกันตนโดยสมัครใจ) เพื่อเสริมสร้างหลักประกันทางสังคมและลดความเปราะบางในระยะยาว

4. ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวและเพศภาวะ งานศึกษาในครั้งนี้ไม่พบข้อมูลความขัดแย้งที่รุนแรงจนนำไปสู่การทำร้ายร่างกายระหว่างสมาชิกในครอบครัวในช่วงของการระบาด คณะผู้วิจัยเห็นว่าอาจจะเป็นข้อจำกัดจากการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เพียงครั้งเดียว เนื่องจากความรุนแรงในครอบครัวเป็นประเด็นส่วนตัวที่ผู้คนไม่อยากจะเล่าให้คนภายนอกรับรู้ งานวิจัยในอนาคตที่เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวจึงควรใช้การสัมภาษณ์ซ้ำหลายๆ ครั้ง (Multiple In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “แรงงานใกล้ชิด” ภายใต้บริบทของโรคระบาด: การศึกษาเบื้องต้นในสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากโครงการสตรี เยาวชนและครอบครัวศึกษา สำนักงานสัญญาธรรมศักดิ์เพื่อประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] Attwood, F., Hakim, J., & Winch, A. (2017). Mediated intimacies: Bodies, technologies, and relationships. Journal of Gender Studies, 26(3), 249–253. https://doi.org/10.1080/09589236.2017.1297888

[2] Boris, E., & Parreñas, R. S. (2010). Introduction. In E. Boris & R. S. Parreñas (Eds.), Intimate labors: Cultures, technologies, and the politics of care (pp. 1–12). Stanford University Press.

[3] Department of Labour Protection and Welfare. (2006, March 7). *Handbook on rights and duties under the law*. http://protection.labour.go.th/attachments/article/๑๐๗/01-2563.pdf

[4] Informal Labour Coordination Center. (2012). Strategic plan for the management of informal labour, 2012–2016. Ministry of Labour. (In Thai)

[5] Sangkaew, P., Saowane, R., & Haupala, A. (2022). Survey on family violence during the COVID-19 pandemic [Research report]. Mahidol University.

[6] Malathum, K., & Malathum, P. (2020). The COVID-19 pandemic: What we have learned from Thai experiences. Pacific Rim International Journal of Nursing Research, 24(4), 431–435.

[7] Human Reproduction Programme, World Health Organization. (2020, March 28). COVID-19 and violence against women: What the health sector/system can do [Brief]. https://www.who.int/docs/default-source/searo/thailand/covid-19-and-vaw-summary-28-march-thai.pdf?sfvrsn=a06f64c_0

[8] Phantanee, T., Thitichai, T., & Phanthila, T. (2021). Report on the situation review of COVID-19 and prevention and control measures at the global and national levels. Bureau of Non-Communicable Diseases, Department of Disease Control.

[9] Bureau of Epidemiology, & Bureau of Non-Communicable Diseases, Department of Disease Control. (2021). Report on the situation review of COVID-19 and prevention and control measures at the global and national levels. Department of Disease Control.

[10] Bangkok Biz News. (2023, July 15). 100-day timeline of the COVID-19 situation in Thailand. https://www.bangkokbiznews.com/social/875664

[11] BBC News Thai. (2020, March 26). Coronavirus: The government has declared a state of emergency for the entire country from 26 March to 30 April to contain COVID-19. https://www.bbc.com/thai/thailand-52030713

[12] Khunworapanya, A. (2022). Adaptation to the coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak situation to prepare for the new normal for support-type workers: Mahidol University. Journal of Yanasangvorn Research Institute, 13(1), 83–104.

[13] Duffy, M. (2005). Reproducing labor inequalities: Challenges for feminist conceptualizing of care at the intersections of gender, race, and class. Gender & Society, 19(1), 66–82.

[14] Constable, N. (2009). The commodification of intimacy: Marriage, sex, and reproductive labor. Annual Review of Anthropology, 38, 49–64.

[15] Akorsu, A. D. (2016). Feminization of labor. In N. A. Naples (Ed.), *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Gender and Sexuality Studies* (1st ed., pp. 3-1). Chicester: John Wiley & Sons.

[16] Morini, C. (2007). The feminization of labour in cognitive capitalism. Feminist Review, 87(1), 40–59.

[17] Can, B. (2017). The gendered workplaces of women garment workers in Istanbul. Reproductive Health Matters, 25(Suppl. 1), S47–S55.

[18] Delahanty, J. (1999). A common thread: Issues for women workers in the garment sector. Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing.

[19] English, B. (2013). Global women's work: Historical perspectives on the textile and garment industries. Journal of International Affairs, 67(1), 67–82.

[20] Gallioz, S. (2009). Feminization in construction companies: Social normalization of male workers' behavior? Cahiers du Genre, 47(2), 55–75.

[21] Lombardi, M. R. (2017). Women engineers in construction industry: The feminization possible and gender discrimination. Cadernos de Pesquisa, 47(163), 122–145. Translated by A. P. Renesto.

[22] Abdelali-Martini, M., Goldey, P., Jones, G., & Bailey, E. (2003). Towards a feminization of agricultural labour in Northwest Syria. The Journal of Peasant Studies, 30(2), 71–94.

[23] Liu, J., Xu, Z., Zheng, Q., & Hua, L. (2019). Is the feminization of labor harmful to agricultural production? The decision-making and production control perspective. Journal of Integrative Agriculture, 18(6), 1392–1401.

[24] Pattnaik, I., Lahiri-Dutt, K., Lockie, S., & Pritchard, B. (2018). The feminization of agriculture or the feminization of agrarian distress? Tracking the trajectory of women in agriculture in India. Journal of the Asia Pacific Economy, 23(1), 138–155.

[25] Fortin, N. M. (2005). Gender role attitudes and the labour-market outcomes of women across OECD countries. Oxford Review of Economic Policy, 21(3), 416–438.

[26] Vella, F. (1994). Gender roles and human capital investment: The relationship between traditional attitudes and female labour market performance. Economica, 61(242), 191–211.

[27] Tanika Lanwong, Phattharaphon Kitrenu, Kansuphat Balthip, Phalida Nuthala, Sirimat Phumichaiya, & Sorn Suwanruangsri. (2023). The process of creating life balance when facing the COVID-19 pandemic among vulnerable working-age groups. Enhancing Harmony in Life of Vulnerable Worker Group, 1–15. (In Thai)

[28] Thawan Ruiyaphon, Trinet Saraphong, & Worayut Poolsuk. (2022). Legal problems concerning labor protection during the Coronavirus Disease 2019 pandemic. Journal of Graduate Studies, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, 105–122. (In Thai)

[29] Niphaphan Jensantikul. (2020). Labor in the Coronavirus (COVID-19) pandemic: Government measures and impacts. Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences, 601–612. (In Thai)

[30] Phatthara Phueakphan, Kanyaphat Setthachotuek, & Phawinee Saiklang. (2022). Psychological impacts of the COVID-19 pandemic on nursing students. Thai Journal of Nursing. (In Thai)

[31] Kalaween Wuttikrom, Krittawan Sarai, Ranong Rattanopha, Phop Thephasit, & Eknarin Sawatwaengkuang. (2025). Adaptation of persons with disabilities during the COVID-19 era. Journal of Pacific Institute of Management Science, 11(3), 13–26. (In Thai)

[32] Jiraporn Plaengpraphan, & Somchai Jitsuchon. (2020). The impact of COVID-19 on households with young children. Thailand Development Research Institute Foundation. https://tdri.or.th/2020/08/covid19-impact-early-child/ (In Thai)

[33] Phitthaya Sangkaew, Rungthiwa Saowanee, & Araya Haupala. (2022). A survey of domestic violence during the COVID-19 pandemic in Bangkok. Ramathibodi Medical Journal, 45(3), 33–41. (In Thai)

[34] Wischhover, C. (2020, March 17). The salon business isn't built to withstand a pandemic. Allure. https://www.allure.com/story/coronavirus-effect-on-salon-industry

[35] Tanika Lanwong, Phattharaphon Kitrenu, Kansuphat Balthip, Phalida Nuthala, Sirimat Phumichaiya, & Sorn Suwanruangsri. (2023). The process of creating life balance when facing the COVID-19 pandemic among vulnerable working-age groups. Enhancing Harmony in Life of Vulnerable Worker Group, 1–15. (In Thai)

[36] Anuchida Chinsiraprapha. (2021). The impact of COVID-19 on the tourism economy in Eastern Thailand. Industrial Business Administration Journal, 1–4. (In Thai)

[37] Antonopoulos, R. (2009). The unpaid care work–paid work connection (Working Paper No. 86). Policy Integration and Statistics Department, International Labour Office.

[38] Yeates, N. (2005). Global care chains: A critical introduction (Global Migration Perspectives No. 44). Global Commission on International Migration.

[39] Kofman, E., & Raghuram, P. (2012). Women, migration and care: Explorations of diversity and dynamism in the global South. Social Politics: International Studies in Gender, State & Society, 19(3), 408–432. https://doi.org/10.1093/sp/jxs011

[40] Craig, L., & Churchill, B. (2021). Dual-earner parent couples' work and care during COVID-19. Gender, Work & Organization, 28(Suppl. 1), 66–79.

[41] Alon, T., Doepke, M., Olmstead-Rumsey, J., & Tertilt, M. (2020). The impact of COVID-19 on gender equality (NBER Working Paper No. 26947). National Bureau of Economic Research. https://doi.org/10.3386/w26947

[42] Ahmed, D. A. A., Buheji, M., & Fardan, S. (2020). Re-emphasising the future family role in "care economy" as a result of COVID-19 pandemic spillovers. American Journal of Economics, 10(6), 332–338.

PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

People's Participation in the Community Strength Model for the Overcoming Narcotics Control in Thap Phrik Subdistrict, Aranyaprathet District, Sa Kaeo Province

รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

Arunrat Jinda[1*]
อรุณรัตน์ จินดา[1*]

[1] Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Pathum Thani, 13180, Thailand
[1] คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปทุมธานี 13180

Citation:
Jinda, A. (2026). People's participation in the community strength model for the overcoming narcotics control in thap phrik subdistrict, aranyaprathet district, sa kaeo province. *Parichart J. 39*(4), 205-216. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.283707

Article history:
Received: September 18, 2025
Revised: March 19, 2026
Accepted: April 9, 2026

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract:

Background and Objectives: Thap Phrik Subdistrict, located in Aranyaprathet District, Sa Kaeo Province, is a border area adjacent to Cambodia. Due to this geographical characteristic, the area has faced an increasingly severe drug problem, with a continuous upward trend observed since 2017. This issue has affected the safety of residents' lives and property, as well as the overall quality of life and resilience of the community. Addressing this problem effectively cannot rely solely on government agencies; it requires a participatory process involving all sectors of the community.This research therefore aimed to (1) study the state and situation of drug problems, (2) examine the community participation process in preventing, suppressing, and resolving drug problems in Thap Phrik Subdistrict, and (3) develop a participatory community empowerment model to systematically and sustainably address these issues.

Methods: This study employed a mixed-methods approach, dividing data collection into two components. The first component involved qualitative data, collected through in-depth interviews, focus group discussions, and satisfaction evaluation forms from 15 key informants, including community leaders, network members, and stakeholders in the area. The second component involved quantitative data, gathered through questionnaires administered to a sample of 177 residents living
in Thap Phrik Subdistrict. Stratified random sampling was used to ensure the sample appropriately represented the local population.

Results: The findings revealed that Thap Phrik Subdistrict's status as a border area adjacent to Cambodia is a key factor contributing to the continuous rise in drug problems since 2017. As a result, various communities within the subdistrict have collaborated to address the issue under a systematic participation concept, comprising three key components including (1) Community leaders play a crucial role in raising awareness and uniting community members as a cohesive force; (2) Collaboration exists between government agencies and local authorities in jointly carrying out operations; (3) Residents take an active role in monitoring, reporting tips, and continuously participating in various community activities. Regarding the participatory community empowerment model developed through this research, it focuses on integrating cooperation among different groups within the community, with particular emphasis on promoting the role of youth and the creative use of technology as tools for preventing and resolving the problem.

The model also includes the establishment of the Thap Phrik Joint Operations Center, serving as a central mechanism to coordinate community cooperation in an appropriate and sustainable manner for addressing drug problems.

Application of this study: The findings of this study offer practical guidance for government agencies, local administrative organizations, and network partners operating in other border regions that face similar drug-related challenges. The research provides a framework for designing community participation mechanisms tailored to the specific social, geographic, and cultural context of each area. Additionally, the Joint Operations Center model, along with the strategy of promoting youth engagement and technology use, can serve as a replicable prototype for shaping drug prevention and resolution policies and action plans at both the local and national levels.

Conclusions: Effectively addressing drug problems in border communities such as Thap Phrik Subdistrict requires systematic, sustained cooperation among community leaders, government agencies, and residents. The participatory community empowerment model developed in this study - centered on integrated cooperation, youth engagement, creative technology use, and the establishment of a joint operations center—demonstrates strong potential as an effective and sustainable mechanism for genuinely preventing, suppressing, and resolving drug problems at the community level, and offers a valuable model for similar border areas facing comparable challenges.

Keywords: Community Strengthening; Participation; Narcotics; Thap Phrik; Aranyaprathet

บทคัดย่อ:

ที่มาและวัตถุประสงค์: ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เป็นพื้นที่ชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา ด้วยลักษณะภูมิศาสตร์ดังกล่าวทำให้พื้นที่นี้เผชิญกับปัญหายาเสพติดที่มีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ตลอดจนคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของชุมชนโดยรวม การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงมิอาจอาศัยเพียงหน่วยงานภาครัฐเพียงลำพัง แต่จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกภาคส่วน งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและสถานการณ์ปัญหายาเสพติด รวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดในตำบลทับพริก และเพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังชุมชนแบบมีส่วนร่วมสำหรับใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ระเบียบวิธีการศึกษา: การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Methods Approach) โดยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บรวบรวมด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และแบบประเมินความพึงพอใจ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน สมาชิกเครือข่าย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ รวมจำนวน 15 คน ส่วนที่สองคือข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งเก็บรวบรวมด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลทัพพริก จำนวน 177 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรในพื้นที่อย่างเหมาะสม

ผลการศึกษา: ผลการศึกษาพบว่า ตำบลทับพริกเป็นพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ด้วยเหตุนี้ ชุมชนต่าง ๆ ภายในตำบลจึงเกิดความร่วมมือกันแก้ไขปัญหาภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้และรวมพลังสมาชิกในชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียว (2) เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่นในการดำเนินงานร่วมกัน และ (3) ประชาชนมีบทบาทเชิงรุกในการเฝ้าระวัง แจ้งเบาะแส และเข้าร่วมกิจกรรม

ต่าง ๆ ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง รูปแบบการเสริมสร้างพลังชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้นมุ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชน โดยเฉพาะการส่งเสริมบทบาทของเยาวชนและการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดตั้ง “ศูนย์ปฏิบัติการร่วมทัพพริก” เพื่อเป็นกลไกกลางในการประสานความร่วมมือของชุมชนให้มีความเหมาะสมและยั่งยืนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

การประยุกต์ใช้: ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ชายแดนอื่น ๆ ที่มีบริบทปัญหายาเสพติดคล้ายคลึงกัน ในการออกแบบกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ รูปแบบศูนย์ปฏิบัติการร่วมและแนวทางการส่งเสริมบทบาทเยาวชนร่วมกับการใช้เทคโนโลยี ยังสามารถนำไปเป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนานโยบายและแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่และระดับประเทศต่อไป

บทสรุป: การแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ชายแดนอย่างตำบลทับพริกจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ ทั้งผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่ รูปแบบการเสริมสร้างพลังชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้นในการศึกษานี้ ซึ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือ การส่งเสริมบทบาทเยาวชน การใช้เทคโนโลยี และการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการร่วมแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนสำหรับการป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับชุมชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การมีส่วนร่วม ยาเสพติด ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ

บทนำ (Introduction)

ปัญหายาเสพติดเป็นวาระแห่งชาติที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทยอย่างรุนแรง โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566–2570) ได้กำหนดให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นเป้าหมายสำคัญ โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน ควบคู่กับการบูรณาการความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชน และประชาชน [1-3] อย่างไรก็ตาม แม้จะมีนโยบายที่ชัดเจนในระดับมหภาค แต่สถานการณ์การแพร่ระบาดในระดับพื้นที่ยังคงรุนแรง โดยเฉพาะในจังหวัดสระแก้ว ซึ่งอำเภออรัญประเทศมีสถิติการจับกุมสูงสุดอย่างต่อเนื่อง [4] สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างนโยบายและการปฏิบัติจริงที่ยังขาดกลไกเชิงรุกที่เป็นรูปธรรม

พื้นที่ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ นับเป็นกรณีศึกษาที่มีความท้าทายอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศกัมพูชา ทำให้กลายเป็นทั้งจุดพักและเส้นทางลำเลียงยาเสพติดที่สำคัญ งานวิจัยในปี พ.ศ. 2568 ระบุว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา พื้นที่ตำบลทับพริกประสบปัญหายาเสพติดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยกระตุ้นจากแรงงานต่างด้าวและการขยายตัวของเครือข่ายค้ายาในพื้นที่ชายแดน [5] สถานการณ์ดังกล่าวได้สร้างผลกระทบอย่างเป็นรูปธรรม ดังเห็นได้จากการลงพื้นที่เชิงรุกของชุดปฏิบัติการพิเศษฝ่ายปกครองตำบลทับพริกเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2567 ในหมู่ที่ 7 บ้านคลองหว้าใหม่ ซึ่งพบกลุ่มเป้าหมายถึง 9 รายที่ยอมรับว่าเสพยาเสพติด นอกจากนี้ ปัญหาไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่การเสพ แต่ได้ขยายตัวไปสู่พฤติกรรมความรุนแรงในกลุ่มเยาวชน [6] โดยพบการรวมกลุ่มของเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี เพื่อมั่วสุมดื่มน้ำกระท่อมและก่อตั้งกลุ่มที่สร้างความหวาดกลัวให้กับชาวบ้าน เช่น เครือข่ายแก๊งตังค์ไม่ออก ควบคู่ไปกับการจับกุมในพื้นที่ที่มักพบยาเสพติดร่วมกับอาวุธปืนไทยประดิษฐ์ สะท้อนถึงระดับความรุนแรงและอาชญากรรมที่เพิ่มสูงขึ้น แม้ที่ผ่านมาจะมีความพยายามดำเนินงานแก้ไขปัญหาผ่านกลไกชุมชน เช่น การรณรงค์ยุทธศาสตร์ 4 ทุ่มคนดีอยู่บ้าน หรือระบบบำบัดโดยชุมชน (CBTx) [7] แต่มาตรการที่ใช้ยังคงขาดการบูรณาการและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง ทำให้การแก้ไขปัญหาในระยะยาวยังไม่เกิดความยั่งยืน

ด้วยความสำคัญและช่องว่างของการดำเนินงานที่ขาดกลไกการมีส่วนร่วมระดับพื้นที่ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสภาพปัญหาและสถานการณ์ยาเสพติด รวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดในตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมที่ตอบสนองต่อบริบทของพื้นที่โดยตรง ผลลัพธ์จากการวิจัยครั้งนี้ไม่เพียงแต่จะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติในระดับพื้นที่อำเภออรัญประเทศ แต่ยังสามารถใช้เป็นแนวทางต้นแบบสำหรับจังหวัดอื่น ๆ ในการพัฒนาแผนแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการ ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของคนในชุมชนได้อย่างยั่งยืนในที่สุด

วัตถุประสงค์ (Objective)

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา สถานการณ์ยาเสพติด และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

2. เพื่อพัฒนาและประเมินผลรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นฐานคิดในการสังเคราะห์และกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนหลัก ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนถือเป็นกลไกสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งที่ยั่งยืน ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1977) ซึ่งเป็นแกนหลักในกรอบแนวคิดการวิจัย โดยแบ่งกระบวนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 มิติ ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making): การที่ประชาชนร่วมกันค้นหาปัญหา เสนอความต้องการ และกำหนดแนวทางแก้ไข

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation): การร่วมสนับสนุนทรัพยากร แรงกาย และการบริหารจัดการ

3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits): การได้รับผลเชิงบวกจากสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยจากยาเสพติด

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation): การร่วมตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงาน แนวคิดนี้ช่วยอธิบายโครงสร้างที่ทำให้ประชาชนเปลี่ยนบทบาทจากเพียงผู้รอรับการช่วยเหลือ มาเป็นผู้ขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ

2. นโยบายและการจัดการปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดน สอดคล้องกับแนวทางและนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ที่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (Community Empowerment) โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนที่มีความเปราะบางและมีความเสี่ยงในการเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติด การจัดการปัญหาในพื้นที่ลักษณะนี้ไม่สามารถพึ่งพากลไกของรัฐเพียงฝ่ายเดียวได้ แต่ต้องมุ่งเน้นการสร้าง “ระบบเฝ้าระวังระดับชุมชน” การสร้างภูมิคุ้มกันในครอบครัวและเยาวชน รวมถึงการกำหนดมาตรการทางสังคม ควบคู่ไปกับการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อลดอุปสงค์และอุปทานของยาเสพติดในพื้นที่อย่างเบ็ดเสร็จ

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการปัญหายาเสพติดเชิงพื้นที่ พบว่า ชุมชนที่มีผู้นำเข้มแข็งและมีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนสูง จะมีสถิติการแพร่ระบาดของยาเสพติดลดลงอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยหลายชิ้นสะท้อนถึงช่องว่างสำคัญว่า การแก้ไขปัญหามักขาดความยั่งยืนเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือขาดการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ดังนั้น การสร้าง “รูปแบบ (Model)” ที่บูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น และเครือข่ายประชาชนเข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งนำมาสู่กรอบแนวคิดของงานวิจัยนี้ที่มุ่งพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของชุมชนชายแดนตำบลทับพริก

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา สถานการณ์ และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาสภาพบริบทและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือประชาชนในพื้นที่ตำบลทับพริก กลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณขนาดตัวอย่างและใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จำนวน 177 คน เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) โครงสร้างประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคล และระดับการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่ การตัดสินใจ การปฏิบัติการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล และในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ผู้นำชุมชน สมาชิกเครือข่าย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 15 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ (Validity and Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญ

จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่าข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.76 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.85

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 มาวิเคราะห์และยกร่างรูปแบบ (Draft Model) จากนั้นนำไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนารูปแบบให้มีความสมบูรณ์โดยมี กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประกอบด้วย ตัวแทนผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ และหน่วยงานด้านความมั่นคงในพื้นที่ รวมจำนวนทั้งสิ้น 15 คน เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ใช้แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group Guidelines) เพื่อวิพากษ์และปรับปรุงองค์ประกอบของ (ร่าง) รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ชายแดนตำบลทับพริก

ระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบ ผู้วิจัยนำรูปแบบที่ผ่านการปรับปรุงจากระยะที่ 2 ไปทดลองปฏิบัติการจริงในพื้นที่ และประเมินผลสัมฤทธิ์ของรูปแบบใน 3 มิติ ดังนี้

1. การประเมินผลเชิงประจักษ์ (Pre-test / Post-test) ผู้วิจัยได้ทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันปัญหายาเสพติดของประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 50 คน ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

2. การประเมินความพึงพอใจ ผู้วิจัยใช้แบบประเมินความพึงพอใจสอบถามกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 50 คน เพื่อวัดระดับความพึงพอใจต่อองค์ประกอบและกิจกรรมของรูปแบบใน 5 ด้าน

3. การรับรองรูปแบบ มีการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และผู้บริหารท้องถิ่น จำนวน 10 คน เพื่อประเมินความสอดคล้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการนำไปขยายผล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ได้สังเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาประยุกต์ใช้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

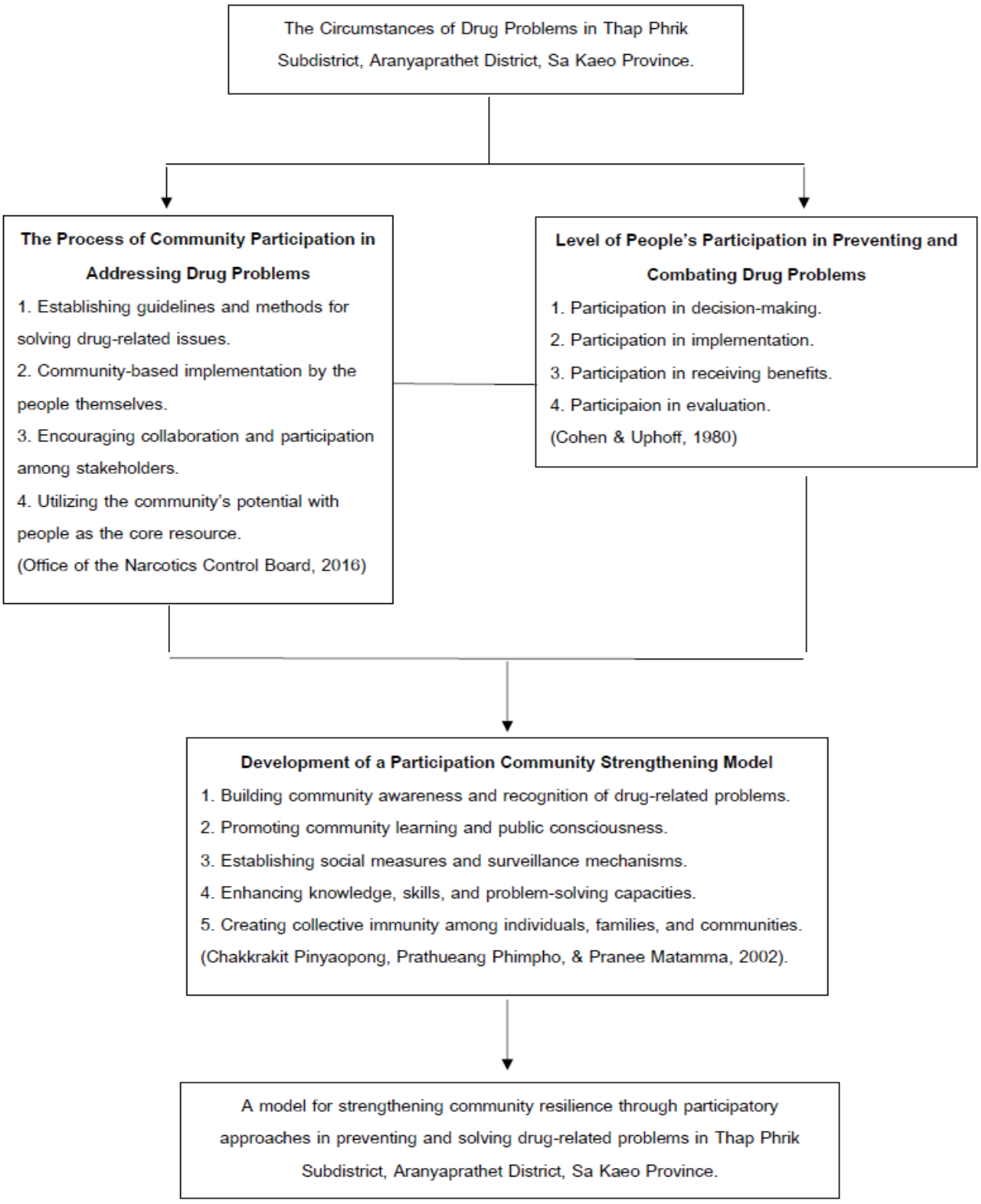

Figure 1. Research Conceptual Framework

ผลการศึกษา (Research Results)

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสถานการณ์ยาเสพติด รวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้วและเพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมการวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านวิธีการศึกษาจากเอกสาร วิธีการศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน และวิธีการศึกษาด้วยการแจกแบบสอบถามประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 177 คน จากการศึกษานำมาสู่ข้อค้นพบและผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหา สถานการณ์ยาเสพติดของชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลทับพริก

ในช่วงปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา ชุมชนตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ประสบปัญหายาเสพติดมาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศกัมพูชา มีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานจำนวนมากและเป็นจุดผ่านของการขนย้ายยาเสพติด ในระดับอำเภออรัยประเทศได้มีการศึกษาเพิ่มเติมและมีการวางแผนกลยุทธ์ในการปฏิบัติการเฝ้าระวังสอดคล้องกับนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งพบว่าการปฏิบัติการเฝ้าระวังในด้านมาตรการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด มาตรการเฝ้าระวังในครัวเรือน และมาตรการชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นเครือข่ายด้านยาเสพติดและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้เสนอว่า ชุมชนทับพริกควรมีการยกระดับความเข้มแข็งในการป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยเริ่มจากระดับครอบครัวไปสู่ระดับชุมชนและสังคม รวมทั้งการตรวจตราและคุมเข้มพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรม ที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งคือ ผู้นำชุมชนและเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดทั้งในระดับอำเภอและพื้นที่ชุมชนได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหายาเสพติดยังคงเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญและควรมีแผนกลยุทธ์การเฝ้าระวังและป้องกันที่เข้มแข็งในชุมชน

กิจกรรมและโครงการที่ชุมชนได้จัดขึ้นจะดำเนินการในรูปแบบของการดำเนินมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยมีการสุ่มตรวจปัสสาวะเยาวชนและแรงงานต่างด้าว รวมถึงการสร้างเครือข่ายหมู่บ้านคู่ขนานไทย-กัมพูชา เพื่อร่วมจัดเวรยามเฝ้าระวังในช่วงกลางวันและกลางคืน นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทับพริก ได้รับการยกย่องจากวุฒิสภาในปี พ.ศ. 2565 ในด้านความทุ่มเทและให้ความช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยนอกจากการรักษาพยาบาลแล้วยังร่วมกับผู้นำชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติดในหมู่เยาวชนเพื่อยกระดับความเข้มแข็งของชุมชนให้มีความยั่งยืน

จากข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหายาเสพติดในตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว สิ่งที่ชุมชนต้องการเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดสามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. มาตรการป้องกันและเฝ้าระวังที่เข้มแข็งขึ้น โดยมีการเพิ่มจุดตรวจและกำลังเจ้าหน้าที่ลาดตระเวนชายแดนเพื่อลดการลักลอบนำเข้ายาเสพติด มีการติดตั้งกล้องวงจรปิดในพื้นที่เสี่ยงและเส้นทางลำเลียงยาเสพติด ต้องการให้มีการสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายอาสาสมัครเฝ้าระวังในหมู่บ้าน และส่งเสริมการตรวจปัสสาวะในกลุ่มเสี่ยง เช่น เยาวชนและแรงงานต่างด้าว

2. การบำบัดและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยมีการเพิ่มศูนย์บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในระดับตำบลหรือลดระยะเวลารอคอยในการส่งตัวรักษา นอกจากนี้ควรมีการสนับสนุนโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา โดยเฉพาะการฝึกอาชีพและสร้างงานให้กับผู้ที่ผ่านการบำบัดและจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาและสังคมสำหรับเยาวชนและครอบครัวของผู้ติดยา

3. การเสริมสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม มีการส่งเสริมอาชีพทางเลือก เช่น เกษตรอินทรีย์ หัตถกรรม และการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อลดแรงจูงใจในการค้ายาเสพติด มีการสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านและโครงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้าถึงกลุ่มเปราะบาง และมีการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน เช่น กีฬา ศิลปะ และดนตรี เพื่อลดโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

4. การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ หน่วยงานรัฐ เอกชน และประชาสังคมมีการร่วมมือกันในโครงการป้องกันยาเสพติด มีการส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนและวัดเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้และแนะแนวทางชีวิตแก่เยาวชนและกลุ่มเปราะบาง และใช้สื่อสารมวลชนและโซเชียลมีเดียให้ความรู้เรื่องโทษของยาเสพติดและวิธีป้องกัน

กล่าวโดยสรุป ชุมชนตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้วต้องการแนวทางแก้ปัญหาแบบองค์รวมที่ไม่เพียงแค่ปราบปราม แต่ต้องมีมาตรการป้องกัน ฟื้นฟู และสร้างโอกาสให้กับคนในพื้นที่อย่างยั่งยืนเพื่อให้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ลดลงไปได้อย่างเป็นรูปธรรมในระยะยาว

2. กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในเขตพื้นที่ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

จากการศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัยหายาเสพติดในพื้นที่ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว มีผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ตอบแบบสอบถามในจำนวน 177 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 33.7 และ หญิง จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 65.7 ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุ 6170- ปี คิดเป็นร้อยละ 37.1 และน้อยที่สุดอยู่ที่อายุระหว่าง 2130- ปี คิดเป็นร้อยละ 3.4 โดยมีรายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่น้อยกว่า 5,000 บาท 132 คน คิดเป็นร้อยละ 74.2 และมีระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. 79 คน คิดเป็นร้อยละ 44.4 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 39.9 และประถมศึกษาจำนวน 19 คน คิดเป็น ร้อยละ 10.7 ตามลำดับ โดยมีอาชีพส่วนใหญ่ ได้แก่ ค้าขาย แรงงานในโรงงานและ ข้าราชการ/พนักงานรัฐ ตามลำดับ

2.2 ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตพื้นที่ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

Table 1. Levels of Participation in Preventing, Suppressing, and Solving Drug Problems in Thap Prik Subdistrict, Aranyaprathet District, Sa Kaeo Province (N = 177)

Item	Mean	S.D.	Level of Participation
1. Participation in decision-making	2.70	1.22	Moderate
2. Participation in implementation	2.83	1.22	Moderate
3. Participation in benefit maintenance	3.36	1.03	Moderate
4. Participation in evaluation	2.39	1.28	Low
Overall	**2.82**	**1.19**	**Moderate**

จากตารางที่ 1 (Table 1) พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยรวมอยู่ใน**ระดับปานกลาง** เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1. ด้านการมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (3.3624, SD = 1.03164) อยู่ใน*ระดับปานกลาง* แสดงว่าชุมชนให้ความสำคัญกับการรักษาผลลัพธ์หรือผลประโยชน์จากโครงการ/กิจกรรมที่ดำเนินการแล้ว เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนในระดับปานกลางหรือยังไม่เต็มที่เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ยังคงต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตพื้นฐานรวมถึงความคาดหวังในการได้รับการสนับสนุนด้านอาชีพจากภาครัฐและการยกระดับภาพลักษณ์ของชุมชนให้เป็นหมู่บ้านสีขาวเพิ่มมากขึ้น 2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย 2.8343, SD = 1.22327) และ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ค่าเฉลี่ย 2.6994, SD = 1.21588) อยู่ในระดับ*ปานกลาง* สะท้อนว่าชุมชนมีการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจและการดำเนินงาน แต่ยังไม่เต็มที่ อาจเกิดจากข้อจำกัดด้านเวลา ทรัพยากร หรือการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 3.ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (2.3904, SD = 1.27915) อยู่ในระดับ*น้อย* แสดงว่าชุมชนยังมีบทบาทจำกัดในขั้นตอนการติดตามและประเมินผล ซึ่งอาจส่งผลต่อการนำข้อมูลไปปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต

สรุปภาพรวม แม้ประชาชนในพื้นที่ตำบลทับพริกจะมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์แต่เมื่อถึงคราวต้องลงมือประเมินผลจริงร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกลับมีข้อจำกัดเรื่องของการเข้าถึงข้อมูล จึงทำให้คะแนนด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลน้อยที่สุด ซึ่งประเด็นนี้เองที่นำไปสู่ความจำเป็นในการสร้าง “ไร้เงายาเสพติด: สร้างสรรค์ ป้องกัน ปราบปราม อย่างยั่งยืน” เพื่อมาปิดช่องว่างงานวิจัยและเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้มากขึ้น

2.3 ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด จำแนกตามเพศ อายุ และระดับการศึกษา พบว่า

เพศ: ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ t-test พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (t = -1.258, p = 0.210) โดยเพศชายมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.22 และเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42

อายุ: จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 13.911, p = .000) โดยเมื่อทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD พบว่า กลุ่มที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีระดับการมีส่วนร่วมเฉลี่ย (3.96) สูงกว่าทุกกลุ่มอายุอย่างมีนัยสำคัญ และ กลุ่มที่มีอายุ 20-29 ปี มีระดับการมีส่วนร่วมเฉลี่ย (1.66) ต่ำกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด

ระดับการศึกษา: ผลการทดสอบด้วยสถิติ F-test (One-way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีอายุและระดับการศึกษาต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 18.067, p = .000) โดยเมื่อพิจารณารายคู่พบว่า กลุ่มที่การศึกษาระดับ ปริญญาตรี มีระดับการมีส่วนร่วมเฉลี่ย (3.67) สูงกว่ากลุ่มที่จบประถมศึกษาและมัธยมศึกษา กลุ่มที่การศึกษาระดับประถมศึกษา มีระดับการมีส่วนร่วมเฉลี่ย (2.12) น้อยที่สุด เมื่อเทียบกับระดับการศึกษาอื่น

3. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในการป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การประเมินผลการนำรูปแบบ “ทับพริกร่วมใจ ไร้เงายาเสพติด: สร้างสรรค์ ป้องกัน ปราบปราม อย่างยั่งยืน” ไปทดลองใช้ แบ่งผลการประเมินออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

3.1 ผลการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของรูปแบบ จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิด้าน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การพัฒนาชุมชนและตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ชายแดนตำบลทับพริก มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงในระดับมาก โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมให้เน้นการสนับสนุนงบประมาณและการสร้างเครือข่ายเยาวชนให้เข้มแข็งขึ้น

3.2 ผลการทดสอบความรู้ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม (Pre-test / Post-test) ผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเท่ากับ 6.81 (S.D. = 2.50) และหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 11.23 (S.D. = 2.45) เมื่อทดสอบด้วยสถิติ Paired t-test พบว่า ความรู้ความเข้าใจหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 16.790$, $p = .05$) สรุปได้ว่า ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด สูงกว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมดังกล่าวสามารถพัฒนาและยกระดับความรู้ของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของชุมชนต่อการเข้าร่วมกิจกรรม

Table 2. Level of public satisfaction towards the " Thap Phrik Ruam Jai, Rai Ngao Ya Sep Tit Model"

Assessment Items	$\overline{X}$	S.D.	Level of Satisfaction
1. The relevance and usefulness of the knowledge gained	4.52	0.65	Highest
2. The format and process of the activities were easy to understand	4.42	0.70	High
3. The opportunity for community participation and interaction	4.60	0.58	Highest
4. Overall satisfaction with the "Thap Phrik Ruam Jai, Rai Ngao Ya Sep Tit model	4.55	0.62	Highest
Overall Average	**4.52**	**0.64**	**Highest**

จากตารางที่ 2 (Table 2) พบว่า ประชาชนในตำบลทับพริกมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.52, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ (The opportunity for community participation and interaction) มีระดับความพึงพอใจสูงสุด จัดอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.60, S.D. = 0.58) รองลงมาอันดับที่ 2 คือ ความพึงพอใจในภาพรวมต่อรูปแบบ "ทับพริกร่วมใจ ไร้เงายาเสพติด" (Overall satisfaction with the model) อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.55, S.D. = 0.62) และลำดับที่ 3 ความสอดคล้องและประโยชน์ของความรู้ที่ได้รับ (The relevance and usefulness of the knowledge gained) อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.52, S.D. = 0.65) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านรูปแบบและขั้นตอนของกิจกรรมมีความเข้าใจง่าย (The format and process of the activities were easy to understand) แม้จะมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในกลุ่ม แต่ยังคงอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก (Mean = 4.42, S.D. = 0.70)

สรุปและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว" สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อ ได้ดังนี้

1. สภาพปัญหา สถานการณ์ยาเสพติด และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ผลการวิจัยของสภาพปัญหาและสถานการณ์ยาเสพติดของตำบลทับพริก สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ตำบลทับพริกมีความเสี่ยงสูงต่อปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากภูมิศาสตร์ที่เป็นพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศกัมพูชา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ UNODC [8] ที่ระบุว่าพื้นที่ชายแดนมักเป็นจุดเสี่ยงของการลักลอบขนยาเสพติด เนื่องจากมีช่องทางการขนย้ายที่หลากหลายและยากต่อการควบคุม การมีแรงงานข้ามชาติหมุนเวียนจำนวนมากยังเพิ่มความซับซ้อนให้กับการเฝ้าระวังและการป้องกัน ทั้งนี้แม้จะมีมาตรการในพื้นที่ เช่น การสุ่มตรวจปัสสาวะ การตั้งจุดตรวจ และการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวัง แต่ผลการประเมินยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Klinsukhon, W., Chaowsangrat, C., & Pakittawichit, T [9] ที่พบว่าพื้นที่ชายแดนจำเป็นต้องมีมาตรการที่เข้มงวดและต่อเนื่อง รวมถึงการบูรณาการความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน การค้นพบในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าชุมชนต้องการแนวทางที่ชัดเจนและเชิงรุกมากขึ้น เช่น การใช้เทคโนโลยีเฝ้าระวังและการสร้างโอกาสทาง

เศรษฐกิจเพื่อป้องกันการเข้าสู่วงจรยาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาสังคมแบบองค์รวม (Holistic Community Development) ที่เน้นการแก้ปัญหาทั้งเชิงป้องกัน ฟื้นฟู และเสริมสร้างโอกาส

ในส่วนของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ผลการวิจัยเชิงปริมาณชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีคะแนนสูงสุดคือการรักษาผลประโยชน์ ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีค่าต่ำที่สุด การค้นพบนี้สอดคล้องกับโมเดลการมีส่วนร่วมของ Arnstein [10] ที่อธิบายว่าหากชุมชนไม่มีบทบาทในขั้นตอนการประเมินและตัดสินใจ มักจะส่งผลให้โครงการขาดความยั่งยืน การขาดข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ทำให้ไม่สามารถปรับปรุงกิจกรรมให้ตอบสนองความต้องการได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาโดย พระมหาฉัตรพชร สมาจาโร [11] ที่พบว่าการมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลเป็นปัจจัยสำคัญต่อความต่อเนื่องของโครงการด้านการป้องกันยาเสพติด นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงกับแนวคิดของ Pretty [12] เรื่อง “Participation Continuum” ที่เน้นว่าการมีส่วนร่วมเชิงลึกในทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผนจนถึงการประเมินผล จะนำไปสู่การสร้างความเป็นเจ้าของร่วม (Ownership) และความยั่งยืนของโครงการ

นอกจากนี้ ผลการเปรียบเทียบที่พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมีส่วนร่วมสูงสุด อาจอธิบายได้ว่ากลุ่มผู้สูงอายุมีความใกล้ชิดและผูกพันกับชุมชน มีเวลาว่าง และมักเป็นผู้นำทางความคิดในหมู่บ้าน ในขณะที่ผู้มีระดับการศึกษาสูงจะมีความตระหนักรู้ถึงผลกระทบของปัญหาอย่างลึกซึ้ง ส่วนกลุ่มเยาวชน (2029- ปี) ที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด มักมีข้อจำกัดเรื่องเวลาจากการออกไปศึกษาหรือทำงานนอกพื้นที่ ซึ่งเป็นประเด็นความท้าทายของสถานการณ์ยาเสพติดในปัจจุบันที่ต้องดึงกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วม

3. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในการป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด

รูปแบบ “ทับพริกร่วมใจ ไร้เงายาเสพติด: สร้างสรรค์ ป้องกัน ปราบปราม อย่างยั่งยืน” เป็นการบูรณาการแนวคิดการมีส่วนร่วม การใช้เทคโนโลยี และการสร้างบทบาทเยาวชน ซึ่งตอบสนองโดยตรงต่อข้อจำกัดที่พบในสองวัตถุประสงค์แรก แนวทางนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจชุมชน (Community Empowerment Theory) ของ Zimmerman [13] ที่ชี้ว่าการเพิ่มศักยภาพของบุคคลและชุมชนจะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน การใช้ “เวทีสร้างสรรค์ที่นำโดยเยาวชน” และ “เกราะป้องกันชุมชนอัจฉริยะ” เป็นตัวอย่างของการสร้างนวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) ที่สอดคล้องกับงานของ Murray, Caulier-Grice, & Mulgan [14] ซึ่งระบุว่าการผสานเทคโนโลยีเข้ากับกระบวนการมีส่วนร่วมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายใหม่ โดยเฉพาะเยาวชน การใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่าง TikTok และ Reels ก็สอดคล้องกับข้อเสนอของ UNODC [15] ที่แนะนำให้ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อสร้างการรับรู้และป้องกันยาเสพติดในกลุ่มคนรุ่นใหม่

นอกจากนี้รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็ง “ทับพริกร่วมใจ ไร้เงายาเสพติด” ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ยืนยันได้จากคะแนนความรู้ของประชาชนที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ปัจจัยสำคัญเกิดจากการที่รูปแบบนี้ผ่านการประเมินความสอดคล้องจากผู้ทรงคุณวุฒิให้สอดรับกับบริบทปัญหาของพื้นที่ และเน้น “การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Active Participation)” ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมประเมินผล ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหาและนำไปสู่การแก้ไขอย่างยั่งยืน

โดยสรุป รูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้ไม่ได้เป็นเพียงการปรับปรุงโครงการเดิม แต่เป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการที่ชุมชนเป็นเพียง “ผู้ตาม” มาเป็น “ผู้สร้างสรรค์” แนวทางการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับความต้องการของชุมชน และเป็นการนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อปิดช่องว่างของการมีส่วนร่วมที่ค้นพบจากการวิจัย นำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย นำไปสู่การค้นพบองค์ความรู้ใหม่เชิงพื้นที่ ซึ่งเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของคนในชุมชนจาก “ผู้ตาม” มาเป็น “ผู้สร้างสรรค์” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ แผนภาพรูปแบบ “ทับพริกร่วมใจ ไร้เงายาเสพติด” (Thap Phrik Model) โดยมีองค์ประกอบหลักดังนี้

Figure 2. The "Thap Phrik Ruam Jai, Rai Ngao Ya Sep Tit" Model

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหา สถานการณ์ และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในตำบลทับพริก เพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีข้อค้นพบที่สำคัญ ตำบลทับพริกเผชิญกับปัญหายาเสพติดที่รุนแรงอันเนื่องมาจากสภาพพื้นที่ชายแดน แต่กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหายังอยู่ในระดับปานกลางและมีจุดอ่อนสำคัญคือการขาดการมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลอย่างสิ้นเชิง เพื่อแก้ไขช่องว่างดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนา "รูปแบบทับพริกร่วมใจโครงการทับพริกร่วมใจ ไร้เงายาเสพติด: สร้างสรรค์ ป้องกัน ปราบปราม อย่างยั่งยืน" ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่เปลี่ยนกระบวนทัศน์ของชุมชนจาก "ผู้ตาม" มาเป็น "ผู้สร้างสรรค์" แนวทางการแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยมีหัวใจสำคัญคือการบูรณาการความร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ ขับเคลื่อนด้วยการดึงเยาวชนให้เข้ามามีบทบาทนำ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น โซเชียลมีเดียในการสื่อสารเชิงรุก และระบบแจ้งเหตุออนไลน์ เพื่อสร้างกลไกการป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เข้มแข็งและยั่งยืนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การสร้างนวัตกรรมการมีส่วนร่วมสำหรับคนรุ่นใหม่ จากผลวิจัยที่พบว่ากลุ่มเยาวชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด หน่วยงานท้องถิ่นควรนำข้อมูลนี้ไปปรับกลยุทธ์ โดยเพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ เช่น การสร้างแพลตฟอร์มแจ้งเบาะแสผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) หรือการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ (กีฬา ดนตรี จิตอาสา)

2. การขยายผลรูปแบบต้นแบบ (Model Scaling): ควรนำองค์ความรู้และกระบวนการจากรูปแบบ "ทับพริกร่วมใจ ไร้เงา

ยาเสพติด" ไปประยุกต์ใช้เป็นพื้นที่ต้นแบบ (Role Model) ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ภายในจังหวัดสระแก้ว ที่มีบริบทปัญหาชายแดนหรือปัญหาชุมชนใกล้เคียงกัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้องค์ความรู้ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมีความสมบูรณ์และเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เช่น การสนทนากลุ่ม (Focus Group) หรือการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเยาวชนและวัยทำงาน เพื่อศึกษามูลเหตุจูงใจและอุปสรรคเชิงลึกในการเข้ามามีส่วนร่วม
2. ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามผลประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) ในระยะยาว (เช่น 1-3 ปี) เพื่อดูความยั่งยืนของรูปแบบในการลดจำนวนผู้เสพและรักษาพื้นที่ให้ปลอดจากยาเสพติด

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] Office of the Narcotics Control Board, Bureau of Academic Affairs and Planning. (2023). *Prevention and solution of drug problems in educational institutions*. Prachumchangphim.

[2] United Nations Office on Drugs and Crime. (2016). *Our joint commitment to effectively addressing and countering the world drug problem*. United Nations. https://www.unodc.org/postungass2016/

[3] Kokklang, K., & Phengchan, S. (2019). Citizen participation in addressing drug problems in Thai society. *Journal of Peace Review*, *1*(1), 27–37.

[4] National Statistical Office. (2023). *Public opinion survey on the implementation of the action plan under the national policy and plan on the prevention, suppression, and solution of drug problems* [Report]. https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20231004110423_58942.pdf

[5] Jinda, A. (2025). Community power towards solving drug problems: Lessons learned from Thap Phrik Subdistrict, Aranyaprathet District, Sa Kaeo Province. *ARU Research Journal Humanities and Social Sciences*, *12*(1), 112–124.

[6] Radio Thailand Sa Kaeo. (2024). Tang Mai Ok gang disturbs the city: Aranyaprathet Police Station strictly patrols and seizes drugs, firearms, and motorcycles. Public Relations Department. https://radiosakaeo.prd.go.th/

[7] Aranyaprathet District Office. (2024). *Summary report on drug prevention and suppression at the subdistrict level: Thap Phrik Subdistrict* [Report].

[8] United Nations Office on Drugs and Crime. (2022). *World drug report 2022*. United Nations. https://www.unodc.org/unodc/data-and-analysis/world-drug-report-2022.html

[9] Klinsukhon, W., Chaowsangrat, C., & Pakittawichit, T. (2025). Drug abuse management in Thailand: Challenges and development approaches. *Journal of Social Science and Cultural*, *9*(1), 119–131. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC/article/view/278678

[10] Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, *35*(4), 216–224. https://doi.org/10.1080/01944366908977225

[11] Phra Maha Chatphet Samajaro. (2023). Community leaders' participation in preventing and solving drug problems in Lhub Subdistrict, Mueang District, Kalasin Province. *Journal of Social Sciences and Contemporary Sciences*, *4*(1), 30–41.

[12] Pretty, J. N. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development*, *23*(8), 1247–1263. https://doi.org/10.1016/0305-750X(95)00046-F

[13] Zimmerman, M. A. (2000). Empowerment theory: Psychological, organizational, and community levels of analysis. In J. Rappaport & E. Seidman (Eds.), *Handbook of community psychology* (pp. 43–63). Springer.

[14] Murray, R., Caulier-Grice, J., & Mulgan, G. (2010). *The open book of social innovation*. The Young Foundation.

[15] United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). *Preventing drug use and reducing drug-related harm among young people*. United Nations Office on Drugs and Crime.

PACJ
PARICHART JOURNAL

Academic Articles

Operating Logistics Factors Affecting the Efficiency of Drug Procurement and Distribution in Tertiary Hospital Drug Warehouses

ปัจจัยด้านการดำเนินงานโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาของคลังยาในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ

Nichapat Boontem[1*] and Thiranan Tiwarateewit[1]
ณิชาภัทร บุญเต็ม[1*] และถิรนันท์ ทิวาราตรีวิทย์[1]

[1] Faculty of Management Science, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Pathum Thani, 13180, Thailand
[1] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปทุมธานี 13180
* Correspondence: e-mail: nichapat.boon@vru.ac.th

Citation:
Boontem, N.; Tiwarateewit, T. (2026). Operating logistics factors affecting the efficiency of drug procurement and distribution in tertiary hospital drug warehouses. *Parichart J. 39*(4), 217-230. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.283659

Article history:
Received: September 2025 ,15
Revised: January 20, 2026
Accepted: February 2, 2026

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract:

Background and Objectives: This research aimed to investigate the factors related to pharmaceutical logistics operations that affect the efficiency of drug procurement and distribution in hospital pharmacies in tertiary hospitals. The study focused on key components of information systems, pharmaceutical logistics operations, and factors associated with the efficiency of drug procurement and distribution processes, with the aim of using the research findings as guidelines for developing an efficient and sustainable pharmaceutical inventory management system. The specific objectives were: 1) to assess the level of efficiency and the factors influencing information systems for pharmaceutical logistics and inventory management in tertiary hospitals; 2) to analyze the influence of information technology, work processes, and personnel on the efficiency of drug procurement and distribution; and 3) to propose guidelines for developing and enhancing information systems for pharmaceutical logistics and inventory management to support continuous and sustainable operations.

Methods: A quantitative research methodology was employed. The sample consisted of 400 personnel directly involved in drug procurement, storage, and distribution. The research instrument was a five-point Likert-scale questionnaire covering information systems, equipment and technology, work processes, personnel, and the efficiency of drug procurement and distribution. The questionnaire was validated for content validity by experts, with Item-Objective Congruence (IOC) values ranging from 0.67 to 1.00. Reliability was assessed using Cronbach's alpha coefficient, with values ranging from 0.82 to 0.91, indicating a high level of reliability. Data were analyzed using descriptive statistics to assess the levels of the relevant factors and system efficiency, together with multiple regression analysis to examine the relationships and influence of various factors on the efficiency of drug procurement and distribution.

Results: The results showed that the overall level of the information system for pharmaceutical logistics and inventory management was high. In particular, equipment and technology had a mean score of 4.29, while work processes had a mean score of 4.25. These findings indicate that the implementation of information technology and operational support systems plays an important role in pharmaceutical inventory management. Multiple regression analysis revealed that equipment and information technology had

the strongest influence on the efficiency of drug procurement and distribution (β = 0.342), followed by work processes (β = 0.276) and personnel (β = 0.198), respectively. The five factors collectively explained 61.3% of the variance in efficiency (Adjusted R^2 = 0.606), with statistical significance at the 0.001 level. The findings suggest that appropriate information systems and technologies, systematic work processes, and competent personnel contribute to more accurate and efficient procurement planning, drug inventory control and monitoring, storage, and distribution.

Application of this study: The findings can be applied to the development of pharmaceutical logistics and inventory management systems in tertiary hospitals. Investment in modern information technologies, particularly Barcode/RFID systems and interdepartmental data integration, can facilitate systematic data management and real-time monitoring of drug inventory status. Work processes should be standardized and integrated across operational stages, while personnel should receive continuous training to enhance their knowledge and skills in information system utilization. At the policy level, hospital administrators should prioritize stable and secure information systems, accurate data management, effective interdepartmental connectivity, and continuous personnel development to improve the efficiency of drug procurement and distribution and reduce errors and losses.

Conclusions: The efficiency of pharmaceutical logistics and drug procurement and distribution in tertiary hospital pharmacies is significantly associated with information technology and equipment, work processes, and personnel. Information technology and equipment demonstrated the strongest influence among the identified factors. Therefore, integrating modern information technologies with standardized work processes and continuous personnel development is essential for strengthening pharmaceutical logistics and inventory management. Such improvements can enhance operational accuracy and efficiency while supporting sustainable pharmaceutical inventory management in tertiary hospitals.

Keywords: Pharmaceutical Logistics Management; Drug Inventory Information System; Drug Procurement and Distribution; Barcode/RFID Technology

บทคัดย่อ:

ที่มาและวัตถุประสงค์: การบริหารจัดการโลจิสติกส์และคลังยามีความสำคัญต่อการดำเนินงานของโรงพยาบาล โดยเฉพาะโรงพยาบาลระดับตติยภูมิที่มีความซับซ้อนและปริมาณการจัดซื้อและกระจายยาสูง หากระบบโลจิสติกส์ขาดประสิทธิภาพอาจส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการจัดซื้อ ปริมาณยาในคลังไม่สอดคล้องกับความต้องการ ยาสูญเสียหรือหมดอายุ และเกิดความล่าช้าในการกระจายยา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการดำเนินงานโลจิสติกส์ยาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาของคลังยาในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ โดยมุ่งศึกษาองค์ประกอบของระบบสารสนเทศ การดำเนินงานด้านโลจิสติกส์ยา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกระบวนการจัดซื้อและกระจายยา รวมทั้งวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการทำงาน และบุคลากร ตลอดจนเสนอแนวทางการพัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับการบริหารจัดการโลจิสติกส์และคลังยาให้สามารถสนับสนุนการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ระเบียบวิธีการศึกษา: การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดซื้อ การจัดเก็บ และการกระจายยา จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุมปัจจัยด้านระบบสารสนเทศ อุปกรณ์และเทคโนโลยี กระบวนการทำงาน บุคลากร และประสิทธิภาพการจัดซื้อ

และกระจายยา แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) อยู่ระหว่าง 1.00–0.67 และผ่านการทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคอยู่ระหว่าง 0.91–0.82 ซึ่งอยู่ในระดับสูง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเพื่อศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลของปัจจัยที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยา

ผลการศึกษา: ผลการศึกษาพบว่า ระบบสารสนเทศสำหรับการบริหารจัดการโลจิสติกส์และคลังยาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยีมีค่าเฉลี่ย 4.29 และด้านกระบวนการทำงานมีค่าเฉลี่ย 4.25 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่า ปัจจัยด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาสูงที่สุด (β = 0.342) รองลงมา ได้แก่ กระบวนการทำงาน (β = 0.276) และบุคลากร (β = 0.198) ตามลำดับ โดยปัจจัยทั้ง 5 ด้านสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพได้ร้อยละ 61.3 (Adjusted R0.606 = ²) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ผลการศึกษาสะท้อนว่า ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีที่เหมาะสม กระบวนการทำงานที่เป็นระบบ และบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีส่วนช่วยสนับสนุนการวางแผนจัดซื้อ การควบคุมและตรวจสอบปริมาณยา การจัดเก็บ และการกระจายยาให้มีความถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

การประยุกต์ใช้: ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการโลจิสติกส์และคลังยาในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ โดยควรส่งเสริมการลงทุนและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย เช่น ระบบ Barcode/RFID และการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เพื่อสนับสนุนการจัดการข้อมูลและการติดตามสถานะยาแบบเป็นระบบและทันเวลา ควรพัฒนากระบวนการทำงานให้มีมาตรฐานและเชื่อมโยงกันในทุกขั้นตอน รวมทั้งส่งเสริมความรู้และทักษะของบุคลากรในการใช้ระบบสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง ในระดับนโยบายควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสารสนเทศที่มีเสถียรภาพ มีความถูกต้องและปลอดภัยของข้อมูล สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการฝึกอบรมบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยา ลดความผิดพลาดและความสูญเสีย และสนับสนุนการบริหารจัดการคลังยาอย่างยั่งยืน

บทสรุป: ประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาในคลังยาของโรงพยาบาลระดับตติยภูมิมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการทำงาน และบุคลากร โดยปัจจัยด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศมีอิทธิพลสูงที่สุด ดังนั้น การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยเข้ากับกระบวนการทำงานที่เป็นมาตรฐานและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มความถูกต้องและประสิทธิภาพของการจัดซื้อและกระจายยา รวมทั้งส่งเสริมการบริหารจัดการคลังยาให้มีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: การจัดการโลจิสติกส์ยา ระบบสารสนเทศคลังยา การจัดซื้อและกระจายยา เทคโนโลยี Barcode/RFID

บทนำ (Introduction)

ประสิทธิภาพของปัจจัยด้านการดำเนินงานโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาของคลังยาในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ มีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพการบริการทางการแพทย์และความมั่นคงทางการคลังของโรงพยาบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ (โรงพยาบาลที่ให้บริการรักษาพยาบาลเฉพาะทางที่ซับซ้อน มีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญและเทคโนโลยีขั้นสูง ใช้รักษาโรครุนแรงหรือเฉพาะทาง เช่น โรงพยาบาลศูนย์ หรือโรงเรียนแพทย์) ซึ่งเป็นศูนย์กลางการดูแลผู้ป่วยที่ซับซ้อนและกระจายยาไปยังโรงพยาบาลชุมชนในเครือข่าย โดยปัญหาที่พบบ่อยในระบบสุขภาพไทยคือภาวะยาขาดคลัง (Stockouts) ควบคู่กับมูลค่ายาคงคลังสูงเกินจำเป็น (Excess Inventory) ทำให้สร้างความเสียหายทางการเงินและกระทบผู้ป่วย ~฿500-1,000 ล้านต่อปี [1] ยังมีด้านปัญหาเชิงระบบ เช่น ระบบสารสนเทศไม่เชื่อมโยง กระบวนการซ้ำซ้อน นำไปสู่ waste 30-40% ของงบประมาณยา [2] และcycle time การกระจายยา 72→48 ชม. [3] ในโรงพยาบาลเมืองพัทยา (Anusara et al., 2018)

พัฒนาระบบคลังยาลด lead time 40% แต่ยังขาด real-time integration [4] LogHealth Mahidol (2023) พบ MMIS ลด error 35% อีกทั้ง tertiary hospitals ยังขาด inter-departmental data sharing [5] ในการนี้ Rajavithi Hospital พัฒนาคลังยา VMI ลดขั้นตอนจาก 10→6 [6]

ซึ่งบริบทโรงพยาบาลตติยภูมิมีความซับซ้อน แต่งานวิจัยก่อนหน้าเน้น VMI/ABC analysis ลด expired drugs 20-28% [7] และมี Kanban system ใน Indonesian hospitals ลด stockouts 47% [8] เพราะเป็น hub ส่งยาให้ 5-10 รพ.ชุมชน เกิดปัญหาคลังยาแม่ข่าย สร้างผลกระทบลูกโซ่ 843 รพ.ตติยภูมิ (2566) บริหารยา ฿120,000 ล้าน/ปี คิดเป็น 60% ของงบประมาณยาทั้งประเทศ [9] NCDS 2021 ระบุ real-time logistics ลด mortality จาก drug unavailability 12% ส่วน Lean Six Sigma ที่ BUU Hospital ลด dispensing error 66% และ turnaround time 39% [10] กรณีศึกษาของโรงพยาบาลสระบุรี พบ VMI ลดต้นทุนยาคงคลัง 25% และ stockouts จาก 15%→3.2% [11]

ด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาที่เกิดขึ้นจริงในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ ในด้านความรวดเร็ว ความคุ้มค่า การลดการขาดแคลนยา ความถูกต้องและครบถ้วน รวมถึงความพึงพอใจ ทั้งนี้ผลการศึกษาดังกล่าวเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนตอบโจทย์การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์และเพิ่มประสิทธิภาพบริหารเวชภัณฑ์อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ (Objective)

1. เพื่อประเมินระดับประสิทธิภาพและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระบบสารสนเทศ สำหรับการบริหารจัดการโลจิสติกส์และคลังยาในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ

2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการทำงาน และบุคลากร ที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยา

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบสารสนเทศ สำหรับการบริหารจัดการโลจิสติกส์และคลังยาให้เกิดความยั่งยืน

ตัวแปรศึกษา

1. ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยด้านบุคลากร ,ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของระบบ

2. ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยา ที่เกิดขึ้นจริงในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ โดยอธิบายดังนี้ ความรวดเร็วและทันเวลาในการจัดซื้อเวชภัณฑ์, ความคุ้มค่าในกระบวนการจัดซื้อ (ต้นทุน-ประโยชน์), การลดการขาดแคลนยาและเวชภัณฑ์, ความถูกต้องและครบถ้วนในการกระจายยา และความพึงพอใจของหน่วยบริการและคลินิกต่อระบบกระจายยา

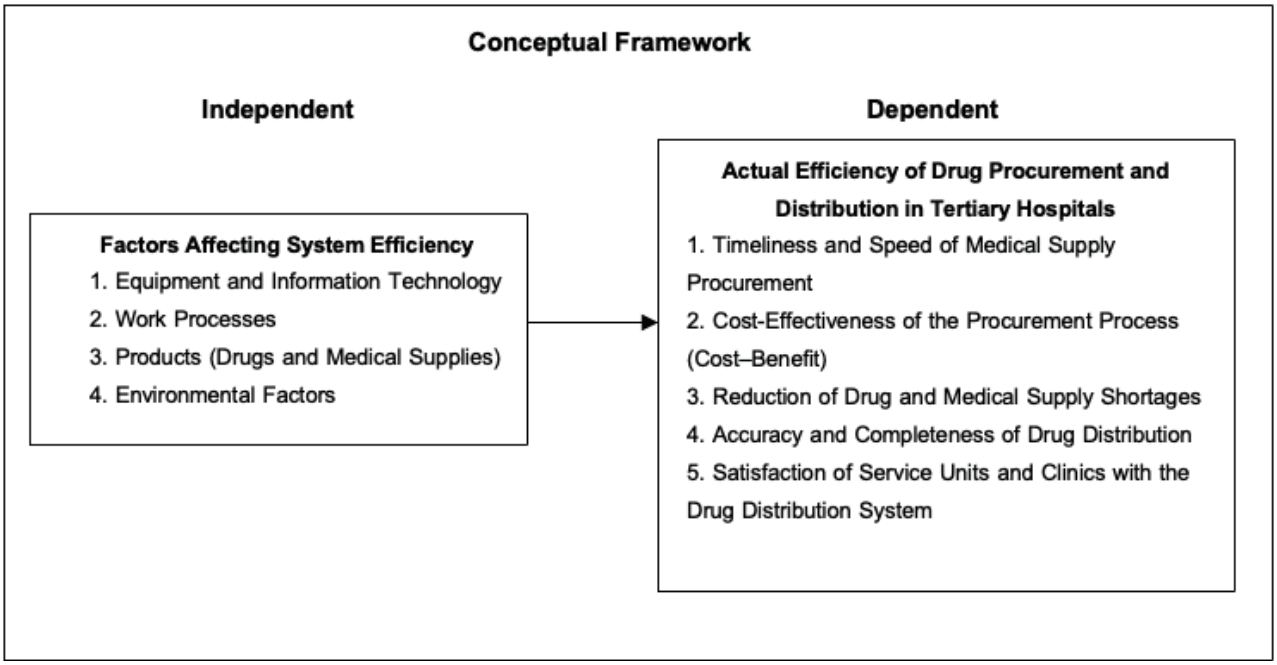

Figure 1. Research conceptual framework

Table. 1 Definitions of research variables

Research Variables Definitions	Definitions
Efficiency of Drug Procurement and Distribution	The Level of Success of Tertiary Hospitals in the Actual Procurement and Distribution of Drugs and Medical Supplies, Assessed Across Five Dimensions: 1. Timeliness and Speed of Medical Supply Procurement 1. Cost-Effectiveness of the Procurement Process (Cost–Benefit) 3. Reduction of Drug and Medical Supply Shortages 4. Accuracy and Completeness of Drug Distribution 5. Satisfaction of Service Units and Clinics with the Drug Distribution System
Equipment and Information Technology	The Level of Readiness and Efficiency of Equipment and Information Technology Used in Pharmaceutical Inventory Management, Such as Computer Systems, Software, Barcodes, RFID, and Interdepartmental Data Integration Systems
Work Processes	The Clarity and Appropriateness of Work Procedures for Drug Procurement and Distribution, Such as Procurement Procedures, Storage, Drug Dispensing, and Accuracy Verification
Products (Drugs and Medical Supplies)	The Quality and Characteristics of Drugs and Medical Supplies, Such as Shelf Life, Physical Characteristics, Storage Suitability, and Expiration Date Monitoring
Environmental Factors	Conditions and Environmental Factors Related to Drug Storage and Distribution, Such as Temperature, Humidity, Cleanliness, and Compliance with Safety Standards

สมมติฐานการวิจัยหลัก

H1: ปัจจัยด้านบุคลากรมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยา

H2: ปัจจัยด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยา

H3: ปัจจัยด้านกระบวนการทำงานมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยา

H4: ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (ยาและเวชภัณฑ์) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยา

H5: ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยา

จากสมมติฐานหลักของการวิจัย ตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่าประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาเป็นผลมาจากปัจจัยสนับสนุน 5 มิติ ได้แก่ บุคลากร, เทคโนโลยีสารสนเทศ, กระบวนการทำงาน, ผลิตภัณฑ์ และสิ่งแวดล้อม โดยคาดการณ์ว่าปัจจัยเหล่านี้ต่างมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของระบบโลจิสติกส์และคลังยาในโรงพยาบาล

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)

ประเภทการวิจัย

การวิจัยนี้เป็น การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อประเมินปัจจัยด้านการดำเนินงานโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาของคลังยาในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายหรือบรรยายลักษณะของข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นต้น เพื่อให้เห็นภาพรวมและลักษณะของข้อมูล เช่น จำนวนตัวอย่างแต่ละกลุ่ม สัดส่วน หรือแนวโน้มของข้อมูล ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำเสนอได้ทั้งในรูปแบบตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ การวิเคราะห์เชิงพรรณนาช่วยให้เข้าใจข้อมูลเบื้องต้นก่อนการวิเคราะห์ขั้นสูง โดยอ้างอิงจากงานของผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติหลายท่าน เช่น วิระศักดิ์ จินารัตน์ (2014) [12] โดยแบบสอบถามออนไลน์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้ Google Form ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ทำงาน)

ส่วนที่ 2 ปัจจัยพัฒนาจากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับระบบสารสนเทศและซัพพลายเชนยา ประกอบด้วย 6 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านบุคลากร, ด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ, ด้านกระบวนการทำงาน, ด้านผลิตภัณฑ์ (ยาและเวชภัณฑ์), ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยา

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การแปลผลความพึงพอใจตามค่าเฉลี่ย

การวัดความพึงพอใจในงานวิจัยมักใช้ **มาตราส่วนประมาณค่าแบบ Likert 5 ระดับ (Likert Scale 5-Point)** โดยกำหนดค่า 1–5 การแปลผลความพึงพอใจตามค่าเฉลี่ยดังนี้

4.51 – 5.00 = พึงพอใจมากที่สุด

3.51 – 4.50 = พึงพอใจมาก

2.51 – 3.50 = พึงพอใจปานกลาง

1.51 – 2.50 = พึงพอใจน้อย

0.00 – 1.50 = พึงพอใจน้อยที่สุด

สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) คือ การใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อสรุปผลหรือนำไปประมาณค่าของประชากรทั้งหมด โดยอาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น [10, 12] ซึ่งประกอบด้วย

การทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) เช่น t-test ใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่าง 2 กลุ่ม และ ANOVA ใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่าง 3 กลุ่มขึ้นไป เพื่อดูว่ากลุ่มต่าง ๆ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation) เพื่อวัดค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว เช่น ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson's

การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อสร้างสมการและทำนายผลของตัวแปรตามจากตัวแปรอิสระหลายตัว และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างตัวแปรในงานวิจัย ซึ่งทั้งนี้มีพื้นฐานจากหลักสถิติและใช้กันอย่างแพร่หลายในงานวิจัยสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ เช่นในงานของ วีระศักดิ์ จินารัตน์ (2014) [1213-] และเนื้อหาจากแหล่งการศึกษาสถิติทั่วไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรคือบุคลากรที่ปฏิบัติงาน ด้านการจัดซื้อและกระจายยาในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติผู้ตอบแบบสอบถามว่าต้องปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับ ระบบคลังยาโดยตรง จำนวน 3,250 คน ฐานข้อมูลประชากรบุคลากรที่ใช้เป็นตัวอย่างในการทำวิจัยในครั้งนี้ [14]

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้สูตร **Taro Yamane (1967)** ที่มีสมการดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดยที่

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (ในครั้งนี้กำหนดไว้ที่ 0.05 หรือ 5% ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%) [10]

เมื่อนำจำนวนประชากร (N = 3,250 คน) มาคำนวณด้วยสูตร จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 คน [10, 15]

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity): ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถาม ซึ่งผ่านการตรวจสอบค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha ของแต่ละด้านอยู่ระหว่าง 0.82–0.91 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ [12]

2. ความเชื่อมั่น (Reliability): ทดสอบแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างนำร่อง (Try-out) และหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) ค่ามากกว่า 0.70 ถือว่าน่าเชื่อถือ [12]

ผลการศึกษา (Research Results)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

Table 2. Frequency and Percentage of Respondents by Gender, Age, Educational Level, Job Position, and Work Experience

Variables	Levels	Persons	%
Gender	Female	357	89.25
	Male	42	10.5
	LGBTQ+ (Sexual and Gender Diversity)	1	0.25
	Total	**400**	**100.00**
Age	Under 25 years	140	35.00
	25–34 years	112	28.00
	35–44 years	53	13.25
	45 years and above	95	23.75
	Total	**400**	**100.00**
Educational Level	Bachelor's Degree	213	53.25
	Higher than a bachelor's degree	106	26.50
	Lower than a bachelor's degree	81	20.25
	Total	**400**	**100.00**
Job Position	Nurse	208	52.00
	Nursing Assistant	45	11.25
	Procurement/Pharmaceutical Warehouse Officer	35	8.75
	Logistics Officer	33	8.25
	Pharmacist	25	6.25
	Medical Supply Warehouse Officer	19	4.75
	Pharmacy Technician	8	2.00
	Central Sterile Supply Department (CSSD) Officer	8	1.25
	Medical Supply Warehouse Administrative Staff	5	1.25
	OPD Administrative Staff	4	1.10
	IPD Administrative Staff	3	0.75
	Drug and Medical Supply Medical Records Officer	3	0.75
	Procurement Officer	2	0.50
	Procurement Specialist for Drugs and Medical Supplies	2	0.50
	Total	400	**100.00**
Work Experience	More than 5 years	204	51.00
	3–5 years	125	31.25
	Less than 3 years	71	17.75
	Total	400	100.00

จากข้อมูลตารางที่ 2 (Table 2) พบว่าลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับระบบสารสนเทศบริหารจัดการโลจิสติกส์และคลังยาในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ จำนวน 400 คน โดยแสดงเป็นจำนวนและร้อยละของแต่ละกลุ่ม

ผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ89.25 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุคลากรในภาคบริการสุขภาพกลุ่มนี้มีสัดส่วนหญิงสูง ในขณะที่เพศชายคิดเป็นร้อยละ 10.50 และกลุ่มเพศ LGBT มีสัดส่วนน้อยมากเพียงร้อยละ 0.25

กลุ่มอายุหลักของผู้ตอบสอบถามอยู่ในช่วงวัยทำงาน คือ 25–34 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.00 รองลงมาเป็นกลุ่ม 35–44 ปี ร้อยละ 28.00 และกลุ่มผู้ที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 13.25 นอกจากนี้ยังมีผู้ตอบที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปีอยู่ร้อยละ 23.75

ในส่วนของวุฒิการศึกษา ผู้ตอบส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 53.25 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีวุฒิสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 26.50 และกลุ่มต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 20.25

สำหรับตำแหน่งงาน พบว่าผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นพยาบาลถึงร้อยละ52 รองลงมาเป็นผู้ช่วยพยาบาลร้อยละ 11.25 เจ้าหน้าที่พัสดุ/คลังยา ร้อยละ 8.75 เจ้าหน้าที่โลจิสติกส์ ร้อยละ 8.25 และเภสัชกรร้อยละ 6.25 ตำแหน่งงานอื่นมีสัดส่วนที่น้อยกว่า ได้แก่ เจ้าหน้าที่คลังเวชภัณฑ์ ร้อยละ 4.75 พนักงานเภสัชกรรม ร้อยละ 2.00 เป็นต้น

ด้านประสบการณ์ทำงาน ผู้ตอบส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.00 รองลงมาคือกลุ่มที่มีประสบการณ์ 35- ปี ร้อยละ 31.25 และกลุ่มที่มีประสบการณ์ต่ำกว่า 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.75

ข้อมูลร้อยละเหล่านี้ช่วยแสดงให้เห็นภาพรวมลักษณะสำคัญของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป เพื่อให้การพัฒนาและปรับปรุงระบบสารสนเทศบริหารจัดการโลจิสติกส์และคลังยาในโรงพยาบาลให้สอดคล้องและเหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้งานจริงอย่างแท้จริง

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อและกระจายยา

Table 3. Mean and Standard Deviation of the Personnel Factor

Assessment Items	Mean	S.D.	ISL
Personnel have knowledge and understanding of the drug procurement and distribution system.	4.03	1.06	High Level
Personnel receive continuous training and development in information systems.	4.28	0.74	High Level
Personnel have a positive attitude toward the use of technology.	4.20	0.87	High Level
There are sufficient personnel to perform the required tasks.	4.29	0.87	High Level
Total	**4.20**	**0.89**	**High Level**

จากข้อมูลตารางที่ 3 (Table 3) พบว่าโดยรวมด้านบุคลากรมีความพึงพอใจต่อระบบสารสนเทศในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.20 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.89 ซึ่งสะท้อนถึงความพึงพอใจมากในภาพรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของทัศนคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยี ในส่วนของจำนวนบุคลากรที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ได้รับคะแนนค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.29 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.87แสดงให้เห็นว่าบุคลากรส่วนใหญ่ยอมรับและพร้อมเปิดรับการใช้เทคโนโลยีในการทำงานอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม ด้านความรู้ความเข้าใจในระบบการจัดซื้อและกระจายยามีคะแนนค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดที่ 4.03 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 1.06 ซึ่งบ่งบอกว่ามีพื้นที่สำหรับการพัฒนาความรู้และทักษะในด้านนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานต่อไป

Table 4. Mean and Standard Deviation of the Equipment and Information Technology Factor

Assessment Items	Mean	S.D.	ISL
The hospital has a modern and practical information system.	4.21	0.83	High Level
The system provides automatic Reorder Point (ROP) alerts.	4.28	0.76	High Level
Barcode/RFID technology is used for drug receiving and dispensing.	4.36	0.75	High Level
The system can link and integrate data across departments.	4.36	0.75	High Level
Total	**4.29**	**0.77**	**High Level**

จากข้อมูลตารางที่ 4 (Table 4) พบว่าโดยภาพรวมด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.29 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.77 อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้

ระบบสามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานได้ และ มีการใช้ Barcode/RFID ในการตรวจรับและจ่ายยา ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากันที่ 4.36 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.75 แสดงว่าระบบมีความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการนำเทคโนโลยี Barcode/RFID มาใช้ในกระบวนการจัดการยาอย่างแพร่หลายและเป็นระบบ ซึ่งช่วยลดความผิดพลาด เพิ่มความรวดเร็ว และสร้างความโปร่งใสในขั้นตอนการตรวจรับและจ่ายยา ส่วนคะแนนต่ำที่สุดในชุดข้อมูล ได้ค่าเฉลี่ย 4.21 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.83 แต่ยังคงอยู่ในระดับมาก โรงพยาบาลมีระบบสารสนเทศที่ทันสมัยและใช้งานได้จริง แม้จะเป็นหัวข้อที่ได้ แสดงว่าระบบสารสนเทศมีความทันสมัยและตอบโจทย์ การทำงานจริงของบุคลากรในภาพรวม แต่ยังมีโอกาสในการปรับปรุงเพื่อให้มีความรวดเร็ว ใช้งานง่าย และรองรับการทำงานที่ซับซ้อนมากขึ้นในอนาคต

Table 5. Mean and Standard Deviation of the Work Processes Factor

Assessment Items	Mean	S.D.	ISL
Accuracy is verified before drug dispensing.	4.32	0.82	High Level
Drugs are strictly stored and issued according to FIFO/FEFO principles.	4.27	0.78	High Level
Work processes are continuously improved to reduce delays.	4.23	0.85	High Level
Procurement and drug requisition procedures are clear and transparent.	4.18	0.89	High Level
Total	**4.25**	**0.84**	**High Level**

จากข้อมูลตารางที่ 5 (Table 5) พบว่าโดยภาพรวมด้านกระบวนการทำงานผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ ที่ 4.25 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.84 อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้

ข้อที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ “มีการตรวจสอบความถูกต้องก่อนการจ่ายยาค่าเฉลี่ย 4.32 และมีค่าเบี่ยงเบนสูงสุด 0.82 สะท้อนถึงความพึงพอใจที่สูงสุดในกระบวนการตรวจสอบคุณภาพก่อนการจัดจ่ายยา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการเพิ่มความปลอดภัยของผู้ป่วย ส่วนขั้นตอนการจัดซื้อ และเบิกจ่ายชัดเจน โปร่งใส ได้คะแนนต่ำสุดในกลุ่มนี้ ค่าเฉลี่ย 4.18 และมีค่าเบี่ยงเบนสูงสุด 0.89 ซึ่งแสดงว่ามีความเห็นที่แตกต่างกันมากกว่าในเรื่องความโปร่งใสและความชัดเจนของขั้นตอน ควรเน้นการปรับปรุงเพื่อสร้างความมั่นใจและความโปร่งใสในกระบวนการจัดซื้อและเบิกจ่ายยา

Table 6. Mean and Standard Deviation of the Product Factor (Drugs and Medical Supplies)

Assessment Items	Mean	S.D.	ISL
The purchased drugs and medical supplies meet quality standards.	3.97	0.97	High Level
There is sufficient variety to meet demand.	4.25	0.82	High Level
Medical supplies have an appropriate shelf life.	4.14	0.95	High Level
Supplier selection takes environmental standards into consideration.	4.21	0.97	High Level
Total	**4.14**	**0.93**	**High Level**

จากข้อมูลตารางที่ 6 (Table 6) พบว่าโดยภาพรวมด้านผลิตภัณฑ์ (ยาและเวชภัณฑ์) ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.14 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.93 อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นในระดับมากถึงมากที่สุดในเรื่องของ “มีความหลากหลายเพียงพอต่อความต้องการ” ค่าเฉลี่ย 4.25 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.82 ซึ่งเป็นประเด็นที่ได้รับความพึงพอใจมากในด้านความหลากหลายของผลิตภัณฑ์และการเลือกผู้ขายที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ “ยาและเวชภัณฑ์ที่จัดซื้อมีคุณภาพตามมาตรฐาน” ค่าเฉลี่ย 3.97 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.97 ซึ่งบ่งชี้ว่าความคิดเห็นในเรื่องคุณภาพยาและเวชภัณฑ์มีความแตกต่างกันในกลุ่มตัวอย่างอาจเป็นจุดที่ควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาเพิ่มเติม

Table 7 Mean and Standard Deviation of the Environment Factor

Assessment Items	Mean	S.D.	ISL
The pharmaceutical warehouse maintains appropriate temperature and humidity control.	4.01	1.06	High Level
The storage area is clean, safe, and well organized.	4.23	0.89	High Level
Waste and expired drugs are properly managed.	4.20	0.88	High Level
The hospital has a Green Supply Chain policy.	4.27	0.87	High Level
Total	**4.18**	**0.93**	**High Level**

จากข้อมูลตารางที่ 7 (Table 7) พบว่าโดยภาพรวมด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.18 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.93 อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้

โรงพยาบาลมีนโยบายด้าน Green Supply Chain ซึ่งได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.27 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 87.0 แสดงถึงความมุ่งมั่นของโรงพยาบาลในการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม มีการดำเนินงานด้านความยั่งยืน ลดมลพิษ และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพในทุกขั้นตอนของการจัดซื้อและจัดการเวชภัณฑ์ โดยนโยบายนี้ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีและตอบโจทย์การพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว ในขณะที่คลังยามีการควบคุมอุณหภูมิและความชื้นที่เหมาะสม ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดที่ 4.01 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 87.0ซึ่งถึงแม้จะอยู่ในระดับดี แต่ส สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายในการรักษาสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง เพื่อคงคุณภาพยาและเวชภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานสูงสุด ทั้งนี้การควบคุมอุณหภูมิและความชื้นเป็นปัจจัยสำคัญต่อความปลอดภัยและประสิทธิผลของผลิตภัณฑ์ยาที่จัดเก็บ

Table 8. Mean and Standard Deviation of the Purchasing and Distribution Efficiency Factor

Assessment Items	Mean	S.D.	ISL
Medical supply procurement is carried out quickly and in a timely manner.	4.03	1.01	High Level
Drug distribution is accurate and complete.	4.30	0.81	High Level
The system helps reduce drug and medical supply shortages.	4.21	0.89	High Level
The process is cost-effective (cost–benefit).	4.27	0.83	High Level
Service units/clinics are satisfied with the drug distribution system.	4.26	0.86	High Level
Total	**4.22**	**0.88**	**High Level**

จากข้อมูลตารางที่ 8 (Table 8) พบว่าโดยภาพรวมด้านประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.22 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.88 อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้

จากตารางแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างประเมินความพึงพอใจในประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาโดยรวมอยู่ในระดับดีถึงดีมาก โดยข้อที่ได้รับคะแนนสูงสุดคือ” การกระจายยาถูกต้องและครบถ้วน “ค่าเฉลี่ย4.30 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 81.0บ่งชี้ว่าการจัดส่งยาไปยังหน่วยงานและคลินิกต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วน“ การจัดซื้อเวชภัณฑ์ดำเนินการได้รวดเร็วและทันเวลา” ได้คะแนนต่ำสุด ค่าเฉลี่ย 4.03 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.01 แต่ยังคงอยู่ในระดับดีมาก แสดงว่ามีโอกาสในการพัฒนาความรวดเร็วในการจัดซื้อเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพมากขึ้น

ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน

การทดสอบความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s Correlation)

Table 9. Correlation Coefficients Between Independent Variables and Pharmaceutical Purchasing and Distribution Efficiency

Independent Variable	r	Sig. (p)	Level of Relationship
Personnel (X1)	0.612**	0.000	High Positive Correlation
Equipment and Technology (X2)	0.701**	0.000	Very High Positive Correlation
Work Processes (X3)	0.655**	0.000	High Positive Correlation
Products (X4)	0.482**	0.000	Moderate Positive Correlation
Environmental Factors (X5)	0.541**	0.000	Moderate to High Positive Correlation
Total	**4.22**	**0.07**	**High Level**

หมายเหตุ: r > 0.60 = ความสัมพันธ์สูง, 0.40–0.59 = ปานกลาง, **p < 0.01** = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 9 (Table 9) พบว่าทุกตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยา โดยตัวแปร **อุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ** มีค่าสัมประสิทธิ์สูงที่สุด (r = 0.701) แสดงให้เห็นว่าการมีระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเชื่อมโยงได้ส่งผลสำคัญต่อประสิทธิภาพของระบบ

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

Table 10. Multiple Regression Analysis of Factors Affecting Pharmaceutical Purchasing and Distribution Efficiency

Independent Variable	B	Beta (β)	t	Sig.
Personnel (X1)	0.183	0.198	3.25	0.001
Equipment and Technology (X2)	0.295	0.342	5.12	0.000
Work Processes (X3)	0.241	0.276	4.38	0.000
Products (X4)	0.097	0.112	2.10	0.036
Environmental Factors (X5)	0.126	0.138	2.42	0.016
Constant	0.524	–	2.88	0.004

ค่าดัชนีโมเดลรวม: $R = 0.783$, $R^2 = 0.613$, Adjusted $R^2 = 0.606$, $F = 89.47$, Sig. = 0.000

สมการถดถอยที่ได้: $Y = 0.524 + 0.183X1 + 0.295X2 + 0.241X3 + 0.097X4 + 0.126X5$

ตารางที่ 10 (Table 10) พบว่าตัวแปรทั้ง 5 ตัวสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาได้ 61.3% ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดคือ อุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (β = 0.342) รองลงมาคือ กระบวนการทำงาน (β = 0.276) และ บุคลากร (β = 0.198) แม้ว่าปัจจัย ผลิตภัณฑ์ และ สิ่งแวดล้อม จะมีอิทธิพลน้อยกว่า แต่ก็ยังมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมานพบว่า ประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย โดยเฉพาะเทคโนโลยีและกระบวนการที่เป็นระบบ ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการยกระดับการบริหารจัดการคลังยาและเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลให้มีความรวดเร็ว ถูกต้อง และโปร่งใส

Table 11. Summary of Hypothesis Testing Results

Hypotheses (H)	Items	Beta (β)	t	Sig. (p)	Hypothesis Testing Results
H1	The personnel factor has a positive influence on the efficiency of drug procurement and distribution.	0.198	3.25	0.001	Accept the Hypothesis
H2	The equipment and information technology factor has a positive influence on the efficiency of drug procurement and distribution.	0.342	5.12	0.000	Accept the Hypothesis
H3	The work process factor has a positive influence on the efficiency of drug procurement and distribution.	0.276	4.38	0.000	Accept the Hypothesis
H4	The product factor (drugs and medical supplies) has a positive influence on the efficiency of drug procurement and distribution.	0.112	2.10	0.036	Accept the Hypothesis
H5	The environmental factor has a positive influence on the efficiency of drug procurement and distribution.	0.138	2.42	0.016	Accept the Hypothesis

ตารางที่ 11 (Table 11) ผลการทดสอบสมมติฐานทั้ง 5 ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านบุคลากร อุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการทำงาน ผลิตภัณฑ์ และสิ่งแวดล้อม ล้วนมีอิทธิพลเชิงบวกและส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ การพัฒนาปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถจัดซื้อและกระจายยาได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพมากขึ้นในภาพรวม

สรุปและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 โดยใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อและกระจายยาในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ เมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์วิจัยคือ 1) เพื่อประเมินระดับประสิทธิภาพและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระบบสารสนเทศ สำหรับการบริหารจัดการโลจิสติกส์และคลังยาในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ 2) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการทำงาน และบุคลากร ที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายย และ3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบสารสนเทศ สำหรับการบริหารจัดการโลจิสติกส์และคลังยาให้เกิดความยั่งยืนสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

การประเมินระดับประสิทธิภาพและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระบบสารสนเทศผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นในระดับมากต่อประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศ ทั้งในด้านบุคลากร อุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการทำงาน ผลิตภัณฑ์ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่แสดงถึงความทันสมัยและการใช้งานจริงในระบบมีค่าเฉลี่ยสูง (4.29) รวมทั้งความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานและการใช้เทคโนโลยี Barcode/RFID ที่ช่วยลดข้อผิดพลาดและเพิ่มความโปร่งใส (ค่าเฉลี่ย 4.36) ด้านบุคลากรได้รับการประเมินว่ามีทัศนคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีและจำนวนเพียงพอ แต่ความรู้ความเข้าใจในระบบการจัดซื้อและกระจายยายังมีพื้นที่พัฒนาต่อเนื่อง

อิทธิพลของปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการทำงาน และบุคลากรต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาผลวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สันและการถดถอยพหุคูณ แสดงให้เห็นชัดเจนว่าปัจจัยอุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศมีอิทธิพลสูงสุด ($\beta = 0.342$) ต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยา รองลงมาคือปัจจัยกระบวนการทำงาน ($\beta = 0.276$) และบุคลากร ($\beta = 0.198$) ทั้งสามปัจจัยนี้เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศ โดยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ช่วยให้การเชื่อมต่อข้อมูลมีประสิทธิภาพ กระบวนการทำงานที่เป็นระบบและโปร่งใสช่วยเพิ่มความมั่นใจและลดความล่าช้า ส่วนบุคลากรที่มีความรู้และทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีช่วยให้การปฏิบัติงานราบรื่นขึ้น แม้ว่าปัจจัยผลิตภัณฑ์และสิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลน้อยกว่า แต่ก็ยังมีนัยสำคัญทางสถิติ ช่วยสนับสนุนภาพรวมของระบบ

แนวทางการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบสารสนเทศจากผลการศึกษา แนะนำให้มีการพัฒนาระบบสารสนเทศให้มีความรวดเร็วและเสถียรภาพสูงขึ้น โดยการออกแบบกระบวนการจัดการยาให้มี Flow ที่ชัดเจนและลดความซ้ำซ้อน เพิ่มการอบรมและสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรเกี่ยวกับการใช้ระบบสารสนเทศ รวมถึงเพิ่มจำนวนบุคลากรให้เพียงพอต่อปริมาณงานเพื่อตอบรับกับการใช้งานระบบที่ทันสมัย

โดยสรุป งานวิจัยบ่งชี้ว่าปัจจัยด้านการดำเนินงานโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาของคลังยาในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาอย่างมีนัยสำคัญ และการพัฒนาระบบที่มีประสิทธิภาพควบคู่ไปกับการเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรและการออกแบบกระบวนการทำงานที่ดี จะเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ระบบสารสนเทศเหล่านี้สามารถตอบสนองความต้องการของโรงพยาบาลในยุคปัจจุบันและอนาคตได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าระบบสารสนเทศบริหารจัดการโลจิสติกส์และคลังยาในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิมีประสิทธิภาพในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยรวมของประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาเท่ากับ 4.22 สะท้อนว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรเภสัชกรรมและโลจิสติกส์โดยตรง เห็นว่าระบบดังกล่าวตอบสนองความต้องการใช้งานจริง ช่วยเพิ่มความรวดเร็ว ความถูกต้อง และความคุ้มค่าในกระบวนการได้อย่างเหมาะสม

ด้านบุคลากร พบว่าปัจจัยนี้มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยา โดยเฉพาะสมรรถนะและความพร้อมในการปฏิบัติงานของบุคลากรเภสัชกรรมและโลจิสติกส์ ซึ่งสอดคล้องกับ Pongsiri (8] (2020) ที่ชี้ว่าการอบรมบุคลากรเฉพาะทางในระบบโลจิสติกส์ทางการแพทย์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการคลังยา และงานของ Srisuk et al. (2022) [12] ที่ศึกษาบุคลากรคลังยาในโรงพยาบาลไทย พบว่าความรู้ด้านระบบสารสนเทศเป็นตัวกำหนดหลักต่อความสำเร็จ

ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด ($\beta = 0.342$, $p < 0.001$) โดยเฉพาะการใช้ Barcode/RFID และการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานเภสัชกรรม ซึ่งช่วยลดความผิดพลาดและเพิ่มความโปร่งใส สอดคล้องกับ Janwawi (2020) [3] ที่ระบุว่าการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในโลจิสติกส์โรงพยาบาลยกระดับประสิทธิภาพการกระจายยา และการศึกษาโดย Techasatienkul (2021) [11] ที่ยืนยันบทบาทของระบบ ERP ในคลังยาโรงพยาบาลตติยภูมิ

ด้านกระบวนการทำงาน มีผลอย่างมีนัยสำคัญ ($\beta = 0.276$, $p < 0.001$) โดยเฉพาะการตรวจสอบความถูกต้องก่อนจ่ายยาและการจัดเก็บตามหลัก FIFO/FEFO ซึ่งลดความผิดพลาดและเพิ่มความปลอดภัย ตรงกับ Department of Medical Services (2021) [1] ที่พบว่ากระบวนการชัดเจนในโรงพยาบาลเพิ่มความเชื่อมั่นต่อระบบจัดซื้อ-กระจายยา รวมถึงงานของ Phakdeephasook (2019) [7] ที่เน้นกระบวนการบูรณาการในเภสัชโลจิสติกส์

ด้านผลิตภัณฑ์และสิ่งแวดล้อม แม้มีอิทธิพลต่ำสุดแต่ยังมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ยาและการควบคุมสภาพแวดล้อมคลังยา (เช่น อุณหภูมิ) สนับสนุนประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานใน supply chain ทางการแพทย์ที่เน้นคุณภาพยั่งยืนโดยไม่เพิ่มภาระ [16]

โดยสรุป ปัจจัยบุคลากร กระบวนการทำงาน และเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้า ข้อค้นพบนี้สามารถนำไปพัฒนานโยบายบริหารคลังยาในโรงพยาบาลตติยภูมิได้ เช่น การอบรมเฉพาะทางและอัพเกรดระบบ IT เพื่อการบูรณาการที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้มุ่งเน้นการปฏิบัติได้จริงสำหรับบุคลากรเภสัชกรรมและโลจิสติกส์ในโรงพยาบาลตติยภูมิ ดังนี้

1.พัฒนาระบบสารสนเทศและกระบวนการจัดซื้อ-กระจายยา ออกแบบขั้นตอนชัดเจน โปร่งใส ปรับปรุงเทคโนโลยีให้ทันสมัย เพื่อรองรับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น

2.เสริมศักยภาพบุคลากรเภสัชและโลจิสติกส์ จัดอบรมต่อเนื่องด้านระบบ IT และ supply chain เพิ่มกำลังคนให้เหมาะสม ลดภาระงานส่วนเกิน

3.ขยายเทคโนโลยีทันสมัยในคลังยา ใช้ Barcode/RFID และระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติ เพิ่มความรวดเร็ว ลดผิดพลาด สร้างโปร่งใสในการตรวจรับ-จ่ายยา

4.บริหารจัดการคลังยาให้ยั่งยืน ควบคุมอุณหภูมิ ความชื้น จัดการยาหมดอายุอย่างถูกวิธี เพื่อรักษาคุณภาพโดยไม่เพิ่มต้นทุนสิ่งแวดล้อม

5.วิจัยพัฒนาเพื่ออนาคต สำรวจเทคโนโลยีใหม่ วิเคราะห์ความคุ้มทุน สร้างระบบบูรณาการ เพื่อตัดสินใจระยะยาว

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยด้านการดำเนินงานโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อและกระจายยาของคลังยาในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ” ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยความอนุเคราะห์และการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ที่กรุณาให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะอันมีคุณค่า ตลอดจนเจ้าหน้าที่จากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ที่ให้ความสะดวกในการประสานงานและสนับสนุนการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลอย่างดียิ่ง

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] Department of Medical Services. (2021). *Guidelines for drug and medical supply management in hospitals*. Ministry of Public Health. (In Thai)

[2] Hanrinth, R. (2023). *Development of an efficient procurement system for pharmaceutical inventory: A case study of Pattaya City Hospital* [Master’s thesis, Silpakorn University]. Silpakorn University Institutional Repository. http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/4735/1/61362303.pdf (In Thai)

[3] Janwawi, P. (2020). Application of digital technology in hospital logistics systems. *Journal of Health Systems Research*, *14*(2), 45–58.

[4] Lannoi, P. (2020). *Development of inventory management systems: A case study of the pharmacy warehouse at Queen Savang Vadhana Memorial Hospital* [Master’s thesis, Burapha University]. Burapha University Institutional Repository. https://buuir.buu.ac.th/jspui/bitstream/1234567890/10658/1/56920038.pdf (In Thai)

[5] LogHealth Mahidol University. (2023). *Deep analytics information system for pharmaceuticals and medical supplies*. Mahidol University. https://dmsic.moph.go.th/dmsic/admin/files/userfiles/files/D1S2_DuangPhan_LogHealth_Mahidol.pdf (In Thai)

[6] Makepiboon, P. (2022). Effectiveness of vendor-managed inventory (VMI) systems in drug supply chain management: A case study in Thai health-promoting hospitals. *Science, Engineering and Health Studies*, *16*, Article 22050014. https://doi.org/10.14456/sehs.2022.38

[7] Phakdeephasook, N., Pornpimon, A., & Yaowalak, P. (2018). Development of a drug and medical supply warehouse management system at Rajpracha Samasai Institute, Department of Disease Control. *Bamrasnaradura Institute Journal*, *12*(2), 1–10. (In Thai)

[8] Pongsiri, A. (2020). Development of personnel knowledge in medical logistics systems. *Thai Journal of Pharmaceutical Sciences*, *44*(3), 120–135. (In Thai)

[9] Rajavithi Hospital Pharmacy Department. (2022). *Pharmaceutical warehouse management system development at Rajavithi Hospital*. Rajavithi Hospital. https://doi.nrct.go.th/admin/doc/doc_633737.pdf (In Thai)

[10] Sriwatana, K. (2014). *Efficiency improvement in pharmacy warehouse management: A case study of Saraburi Hosa pital* [Master's thesis, Rajamangala University of Technology Thanyaburi]. Rajamangala University of Technology Thanyaburi Institutional Repository. http://www.repository.rmutt.ac.th/dspace/bitstream/123456789/3758/1/RMUTT-167498.pdf (In Thai)

[11] Techasatienkul, T. (2021). *The role of ERP systems in pharmacy warehouse management in tertiary hospitals* [Doctoral dissertation, Suranaree University of Technology]. Suranaree University of Technology Institutional Repository. http://sutir.sut.ac.th:8080/jspui/bitstream/123456789/8729/2/Fulltext.pdf (In Thai)

[12] Srisuk, P., Techasatienkul, T., & Phakdeephasook, N. (2022). Determinants of success among pharmacy warehouse personnel in Thai hospitals. *Journal of Hospital Management*, *15*(1), 78–92. (In Thai)

[13] Virasak, J. (2014). *Statistical analysis for social sciences* (1st ed.). Academic Press. (In Thai)

[14] Saengchai, N., & Phakdeephasook, P. (2024). Efficiency of inventory in Thai hospitals: Comparing traditional and vendor-managed inventory systems. *Logistics*, *8*(3), Article 89. https://doi.org/10.3390/logistics8030089

[15] Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). Harper & Row.

[16] Thailand Science Research Institute. (n.d.). *Research for the development of pharmaceutical and medical supply logistics systems*. Thailand Science Research Institute. https://elibrary.tsri.or.th/fullP/RDG5850055/RDG5850055V01/RDG5850055V01_full.pdf (In Thai)

PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

Exploring Shifts in Learning Patterns Through Tablet Use among Undergraduate Students in Southern Thailand

Witawin Siripoonsap[1], Yejin Kim[1*], and Muhammad Hassan Arshad[1]

[1] Education in English, International College, Thaksin University, Songkhla, Thailand, 90000, Thailand

* Correspondence: ye.k@tsu.ac.th

Citation:
Siripoonsap, W.; Kim, Y.; Arshad, MH. (2026). Exploring shifts in learning patterns through tablet use among undergraduate students in southern thailand. *Parichart J. 39*(4), 231-243. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.280574

Article history:
Received: May 1, 2025
Revised: February 22, 2026
Accepted: July 1, 2026

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract:

Background and Objectives: The rapid integration of digital technologies into higher education has transformed how students access information, communicate, and manage their learning. Tablets offer portability, connectivity, and access to diverse educational applications; however, limited research has examined how they reshape everyday learning practices among undergraduate students in regional contexts. This study explores shifts in learning patterns associated with tablet use among undergraduate students in Southern Thailand, focusing on tablet usage, application preferences, learning practices, and strategies for developing digital skills.

Methods: An exploratory qualitative research design was employed. A focus group interview was conducted with five female first-year undergraduate students from the same academic major at a university in Southern Thailand. The participants had an average age of 19.8 years and had used tablets for an average of 4.6 years. The approximately one-and-a-half-hour interview was guided by a semi-structured questionnaire addressing tablet-based learning patterns, applications and tools, digital learning experiences, skill development, challenges, and recommendations. Data were audio-recorded, supplemented by researcher notes, and analyzed using qualitative content analysis involving familiarization, coding, categorization, and interpretation.

Results: Four major themes emerged: (1) tablet usage, (2) application preferences, (3) learning patterns for two main purposes, and (4) skill development strategies. Tablets, particularly iPads, had become central to participants' academic activities because of their portability, convenience, and connectivity. Participants reported a shift from traditional reliance on laptops and personal computers toward tablets for classroom and independent learning. They primarily preferred free or pre-installed applications, including GoodNotes, Google Suite, Canva, and YouTube, while also frequently using AI-supported tools such as ChatGPT, Grammarly, and QuillBot. Two broad learning purposes were identified: self-directed learning and academic coursework. Self-directed learning involved pursuing personal learning goals, particularly language learning, through educational and entertainment-oriented digital content. For academic coursework, three learning patterns emerged: information searching–critical thinking–academic production; note-taking–information searching–self-study–academic production; and note-taking–information searching–self-study–peer discussion–academic production. These patterns demonstrate the increasing integration of digital resources, AI tools, self-regulated learning, and online collaboration into students' academic practices.

Application of the Study: The findings suggest that educators and institutions should provide structured digital literacy training, hands-on workshops, peer mentoring, and clear guidance on the ethical use of AI. Institutional initiatives should also address affordability, access to devices and software, and reliable internet connectivity to reduce digital inequality.

Conclusions: Tablet integration represents a significant shift in learning practices among the participating undergraduate students in Southern Thailand. Tablets have become central tools for self-directed, hybrid, AI-supported, and collaborative learning. However, realizing their educational potential requires stronger institutional support, digital literacy development, ethical guidance, and attention to equitable access. Given the small and homogeneous sample, the findings are exploratory and provide a foundation for future research involving larger and more diverse student populations.

Keywords: Learning Patterns; Tablet-Based Learning; Undergraduate students; Southern Thailand

Introduction

The rapid advancement of digital technologies has significantly influenced educational practices worldwide, reshaping how students access information, engage with content, and interact with educators. In Thailand, the government has actively promoted the use of digital tools, including tablets, as part of its broader strategy to enhance learning outcomes and bridge educational disparities [1]. Southern Thailand, with its unique cultural, linguistic, and socioeconomic context, presents an interesting case study for examining the impact of tablets on undergraduate education through context-specific and exploratory inquiry.

Tablets offer a versatile platform for accessing educational resources, facilitating interactive learning, and enabling personalized study experiences. They provide students with instant access to e-books, online lectures, and collaborative tools, fostering a more dynamic and flexible learning environment [2]. However, the effectiveness of tablets in education depends on several factors, including digital literacy, infrastructure, and institutional support [3]. While tablets have been widely adopted in primary and secondary education, their integration into higher education remains underexplored, particularly in developing regions like Southern Thailand and in relation to students' evolving learning practices rather than learning outcomes alone.

The COVID-19 pandemic accelerated the adoption of digital learning tools worldwide, including in Thailand. With the sudden shift to online and hybrid learning models, tablets became essential for accessing educational resources and participating in virtual classrooms [4]. In Southern Thailand, where internet connectivity and digital infrastructure are often limited, the reliance on tablets highlighted both the potential and limitations of technology-enhanced education. For instance, while tablets enabled continuity in learning during school closures, they also exposed disparities in access to technology and digital skills among students [5] underscoring the need to examine how learners adapt their study behaviors under such constraints.

Despite the growing use of tablets in education, there is limited research on their impact on undergraduate students, particularly in regional contexts. Most studies have focused on primary and secondary education or on urban areas with better infrastructure [6]. This gap in the literature underscores the need for a deeper understanding of how tablets are reshaping learning patterns among undergraduate students in Southern Thailand through qualitative, context-sensitive investigation.

This study seeks to address this gap by exploring how tablets are influencing learning behaviors, engagement, and academic performance among undergraduate students in Southern Thailand from an exploratory qualitative perspective. By analyzing the benefits and challenges associated with tablet-based learning, this research aims to

contribute to the broader discourse on technology-enhanced education and inform policy decisions in the region by providing insight into students' lived learning practices rather than generalized outcomes.The findings will provide valuable insights for educators, policymakers, and institutions seeking to optimize the use of tablets in higher education, ensuring equitable access and effective implementation.

The adoption of tablets in higher education has the potential to revolutionize learning experiences, but it also presents significant challenges, particularly in regions with uneven access to resources and infrastructure. In Southern Thailand, where educational resources and digital infrastructure are unevenly distributed, the integration of tablets into undergraduate education has raised concerns about equity, effectiveness, and the digital divide. While tablets offer numerous benefits, such as enhanced access to learning materials, interactive tools, and opportunities for self-directed learning, their implementation has not been without obstacles, particularly at the level of everyday learning practices.

One of the primary challenges is the disparity in digital literacy among students. Many undergraduate students in Southern Thailand lack the necessary skills to fully utilize tablet-based learning tools, which limits their ability to engage with digital content effectively [7]. This digital literacy gap is particularly pronounced in rural areas, where students may have had limited exposure to technology prior to entering university. Without adequate training and support, these students are at risk of being left behind in the transition to digital learning, reinforcing existing educational inequalities.

Another significant issue is the uneven distribution of digital infrastructure. While urban areas in Southern Thailand may have reliable internet access and sufficient technological resources, rural areas often face connectivity issues and limited access to devices [8]. This digital divide exacerbates existing educational inequalities, as students in rural areas are less likely to benefit from tablet-based learning compared to their urban counterparts. Furthermore, the cost of tablets and data plans can be prohibitive for low-income families, creating additional barriers to access and limiting consistent participation in digital learning practices.

Speaking of accessibility to educational technologies, students are not alone in that struggle but educators as well. Even in technologically advanced contexts such as the United States, some instructors—particularly from older generations—exhibit reservation or risk aversion toward integrating digital technologies into established teaching practices [9]. This attitude can result in classroom dynamics where educators are not only uncomfortable using technology but also skeptical of its pedagogical value, leading to resistance toward technological change and slower institutional adaptation.

The shift to tablet-based learning has also altered traditional classroom dynamics, posing challenges for both students and educators. Some educators struggle, even when willing to take the risk, to adapt their teaching methods to the new technology, leading to a mismatch between instructional practices and student needs [9]. For example, while tablets enable interactive and collaborative learning, not all educators are equipped to design lessons that leverage these capabilities effectively. This can result in underutilization of the technology and missed opportunities for enhancing student engagement and learning outcomes even if the educators have a positive attitude of technology in the classroom even when educators hold generally positive attitudes toward technology use.

Further, another concern that comes with utilizing technology such as tablets in class can cause another problem: distraction. Tablets being such integrated devices might make students prone to multitasking, some of which involves off-task usages. Digital distractions are one of the most distracting elements of a modern classroom that requires proper monitoring or it would further hinder student's learning [10]. Without addressing and managing digital distractions in digital pedagogy, tablet-based learning can do more harm than good.

Additionally, the reliance on tablets for learning has raised concerns about data privacy and security. Students and educators may be unaware of the risks associated with using digital tools, such as data breaches and unauthorized access to personal information [11]. Without proper safeguards and awareness programs, the use of tablets in education could compromise the privacy and security of sensitive data and undermine trust in digital learning systems.

These challenges highlight the need for a comprehensive understanding of how tablets are influencing learning patterns among undergraduate students in Southern Thailand. While tablets have the potential to enhance learning experiences, their effectiveness depends on addressing issues related to digital literacy, infrastructure, accessibility, and pedagogical adaptation. Without targeted interventions, the benefits of tablet-based learning may remain unrealized, exacerbating existing educational inequalities and limiting the potential for transformative change within regional higher education contexts.

This study aims to explore these challenges in depth and identify strategies to optimize the use of tablets in higher education through an exploratory qualitative examination of student experiences. By examining the experiences of undergraduate students in Southern Thailand, this research seeks to provide actionable recommendations for policymakers, educators, and institutions to ensure equitable access and effective implementation of tablet-based learning tools while laying groundwork for future large-scale studies.

Objective

The objectives of this study are fourfold:

1. to examine the impact of tablet usage on learning patterns among undergraduate students in Southern Thailand, with a particular focus on engagement, collaboration, and self-directed learning.

2. to identify the challenges associated with tablet-based learning, including issues related to digital literacy, infrastructure, and accessibility; third, to assess the effectiveness of tablets in enhancing academic performance and overall learning outcomes in higher education.

3. to explore how tablets influence students' learning behaviors and practices rather than to evaluate causal learning outcomes.

4. to provide practical recommendations for policymakers, educators, and academic institutions to optimize the integration of tablets into undergraduate education, ensuring equitable access and effective implementation.

Methodology

Design and Participants

The study adopted a qualitative approach to investigate the evolving learning patterns among Thai undergraduate students using tablets within a specific regional and institutional context. Focus group interviews were utilized as an effective method for gaining insights into participants' behaviors and the underlying motivations behind their learning practices [12-13].

A focus group comprising five female first-year students from the same academic major was selected through convenience sampling as part of an exploratory, pilot-phase study to facilitate dynamic group interaction and gather rich qualitative data [14]. The use of a small and homogeneous group enabled in-depth discussion of shared learning experiences and emergent patterns rather than statistical generalization

The participants had an average age of 19.8 years, had been using tablets for an average of 4.6 years. While their average GPA in the previous semester was 3.89, this information is reported for descriptive context only and was not used as an evaluative measure of learning effectiveness. Their average GPA in the previous semester was 3.89, reflecting a high level of academic performance.

Table 1. Socio-demographic Data of Participants

Code	Gender	Age	Duration of possessing tables (years)	Numbers of applications for learning	Daily Duration of using tables for learning	GPA
K1	F	19	3	7	3	4.00
K2	F	18	5	11	5	3.92
K3	F	22	8	3	7	4.00
K4	F	20	5	7	3	3.67
K5	F	20	2	8	10	3.88

Data Collection

The focus group interview was conducted using a semi-structured questionnaire developed by the research team based on the study's research questions and existing literature, following guidelines by Gill & Baillie [13]. Five participants were invited to join the session, which was held in a cozy and convenient location near their campus to promote comfort and open discussion. The date and time of the interview were arranged based on the participants' availability. Prior to their arrival, the research team prepared all necessary equipment. The primary researcher provided informed consent forms outlining the study's purpose, participants' autonomy, potential benefits and risks, privacy measures, voluntary participation, and confidentiality. Each participant was given time to read the form and confirmed their consent by signing it before the interview began, in accordance with ethical research practices.

The focus group interview lasted one and a half hours and was recorded with the participants' permission. It was structured around six key topics: (1) background information, (2) tablet usage of learning patterns, (3) applications and tools, (4) digital learning experience and effectiveness, (5) skill development and adaptation, and (6) challenges and recommendations. The interview employed open-ended questions to encourage in-depth discussion and spontaneous sharing. The relaxed environment and group dynamics allowed participants to reflect on their learning experiences, exchange ideas, and build upon each other's responses, enriching the quality of data collected [1213-]. The interview was conducted without interruption.

Data Analysis

The research team employed two effective techniques for data collection: notetaking and audio recording, as recommended by Dilshad and Latif [15]. One researcher was assigned to take detailed notes during the focus group, while two digital devices were used to ensure accurate voice recordings and minimize data loss.

The qualitative data were analyzed using content analysis, following a systematic process of familiarization, coding, categorization, and interpretation through iterative discussion among the research team to enhance transferability, confirmability, and credibility [16]. Guided by White and Marsh [17], the study aimed to uncover a comprehensive understanding of the emerging phenomenon—shifts in learning patterns through tablet use among undergraduate students in Southern Thailand.

The analysis resulted in five major thematic categories that captured the conceptual depth of the data and reflected the diverse experiences and perspectives of the participants.

Research Results

average age of 19.8 years and were classified as belonging Generation Alpha, which is commonly defined as individuals born approximately between 1997 and 2012. This generation is characterized by digital fluency, having been raised in an environment surrounded by technology and electronic devices from an early age. Their technological literacy sets them apart from previous generations, including many of their current university educators [18].

The study aimed to explore the shifting learning patterns among Generation Alpha students, particularly in their use of tablets for academic purposes within an exploratory qualitative framework. The findings revealed four main themes: (1) Usage of tablets, (2) Application preference, (3) Learning patterns for two main purposes, and (4) Skill development strategies. These themes reflect how students integrate digital tools into their learning and how their habits and preferences are shaping new academic practices.

1. Theme 1: Usage of Tablets

The study revealed a notable transition in digital learning preferences among Thai undergraduate students, with a marked shift from traditional use of personal computers (PCs) and laptops toward greater reliance on tablets as the primary devices for academic activities. This change reflects a significant evolution in learning habits and technological engagement. Tablets have emerged as the preferred learning devices among students due to their portability and multifunctionality, effectively encompassing many of the core capabilities traditionally associated with computers. All participants shared similar sentiments, exemplified by K4's statement and K1's:

> *"Mostly, I use my iPad and smartphone for my study. Every day I use it. Because it is portable and easy to access where I am."* (K4)
>
> *"It will be zero percentage for using laptops in normal classes. Because it is hard to bring it to the class, lasting over one hour, although it is fast and easy to type."* (K1)

While tablets were the primary category discussed. iPads emerged as the most favored brand among Thai undergraduate students. Although participants did not explicitly articulate the reasons behind this preference, they expressed a strong inclination toward iPads over other tablet brands. Notably, all participants estimated that over 90% of their peers used iPads, indicating a widespread and pronounced brand preference within their academic environment. Participant K3:

> *"It (iPad) is convenient. It is easy. It connects to everything because I've used my iPhone for many years."*

This highlights the ease of use and ecosystem compatibility as key factors influencing device choice. Ironically, despite expressing limited financial capacity to purchase paid applications or subscribe to iCloud storage services, all participants demonstrated a strong desire to own iPads. This preference persisted even though iPads are generally more expensive than other brands and offer fewer free applications compared to Android-based devices, highlighting a tension between perceived value and financial constraint.

2. Theme 2: Application Preference

Table 2 displays the participants' application preferences. During the interview, each participant was asked to list learning-related applications on individual Post-it notes. The researchers then categorized these notes and compiled a table to analyze the preferences, supported by the participants' statements from the interview.

As seen in **Table 2**, Thai undergraduate students exhibited a frugal approach toward spending on paid applications. They preferred to rely on pre-installed and free applications for their learning activities, emphasizing cost-efficiency and accessibility in their digital learning choices.

Table 2. The applications which participants use for their learning

Categories	Applications (N)	Categories	Applications (N)
Searching	ChatGPT (5), Safari (2)	Note-taking	Goodnotes (5)
Hybrid Learning	YouTube (5), TikTok (3) Line (2), Instagram (3)	Presentation	Canva (5), PowerPoint (2)
Language	Cake (3), Netflix (5), BBC news (1), TEDex (4) Hello Talk (1), Audible (1) Dualingo (1), Quizlet (1) Memrise (1),	Writing and Reading	Docs (5), MS Word (1) Grammarly (1), QuillBot (1) Medium (1)
Communication	Line (5), Messenger (5) Instagram (3)	Group Communication	Webex (5), Google meets (5)
Video	Capcut (1), Kahoot (1), Premier (1), iMovie (2)	Academic Products	Google Suite (5), Drive (5), Numbers (2), Excel (1)

Note: (N) = Number of the participants stated application during the interview.

Notably, all participants reported a shift away from Microsoft Office, which had long been considered a foundational suite in education, toward the use of built-in online applications for learning. Microsoft Office (MS) was viewed as increasingly outdated, now used primarily as a last resort for creating documents or presentations. Participant K5 pinpointed this pattern by the statement:

> *"Microsoft Word or PowerPoint is very outdated for a long time. It is classic application. However, Google Suite provides similar applications for studying in documents, and Canva can replace the PowerPoint."*

The participants reported using Google Suite and Canva for their academic work due to the ease of access and user-friendly interfaces on tablets. Despite most of their professors continuing to rely on Microsoft Office in classroom instruction, Thai undergraduate students have largely transitioned to built-in or free applications available on their tablets

Additionally, the participants shared that they frequently utilized artificial intelligence (AI) tools—such as ChatGPT, Grammarly, and QuillBot—for various academic purposes, including information gathering, writing support, and English language proofreading. Some participants stated this points:

> *"I am using Google Translator, Grammarly, and ChatGPT to study language while reading the contents in social media or writing. It is very helpful and convenient. These provide me information which I am looking for and correct my writings."* (K5)

> *"I often use QuillBot. It is an AI tool for academic writing. I am using the free version, although there are better tools and version. I should pay for it."* (K2)

Lastly, the participants stressed the four essential applications for their learning in education, Goodnote, ChatGPT, Google Suite, Canva, and YouTube. All four participants agreed with the statement by K3:

> *"I think that GoodNote is the first main tool in the classroom. ChatGPT is followed for academic searching. Both applications are very important. And it should include Google Suite as we use it for our learning, like Docs, Drive, Sheet, Meets, etc. Oh. Canva is also essential to present. Lastly, YouTube cannot be deleted for my learning."*

3. Theme 3: Learning patterns for two main purposes

The current research found that all participants had different learning patterns for the two main educational purposes: self-directed learning and academic coursework as an exploratory study with a small, homogenous sample, these findings are intended to illustrate emerging patterns rather than to offer generalizable claims. The current

research revealed that all participants adopted distinct learning approaches depending on the educational purpose, differentiating clearly between self-directed learning and formal academic coursework through tablets.

3.1. Self-directed learning

All participants reported engaging in self-directed learning to pursue their personal learning goals, primarily using their tablets as the main tool for accessing resources and managing their independent study. They reported using 3–11 applications (with an average of 7.2; across the five participants; see **Table 1**) on their tablets for learning, as tablets offer enhanced connectivity through the internet and greater portability, minimizing spatial constraints. The participants reported spending an average of 5.6 hours per day on learning using their tablets, with usage ranging from 3 to 10 hours (see **Table 1**). Participant K2 illustrated this pattern by stating:

> *"Most of my application is for language English, Korean, and Chinese. This is my personal learning goals. I use Goodnotes appilcation for memorize the new vocabularies by using the flash card function on it."* (K2)

A notable finding was the integration of entertainment into students' personal educational goals, resulting in a hybrid learning approach. For instance, participants combined watching videos with academic study, blurring the line between learning and leisure. This pattern was particularly evident in language learning, where entertainment-based content seamlessly supported skill acquisition. This hybridization suggests a shift from traditional linear learning models toward more fluid and self-regulated learning practices enabled by tablet technologies. This learning pattern was well described by K4's statement:

> *"I love to watch shorts, YouTube videos, TikTok for language learning by my iPad. It is short videos, so I don't get bored. It is fun and easy to follow and to copy the sentences. Also, I watch movies through my iPad to learn new words, idioms, and useful sentences in daily life.*

This reflects a strong inclination toward self-directed language learning supported by specific tablet applications.

3.2. Academic coursework

Undoubtedly, tablets have become the primary educational tool among Thai undergraduate students in the classroom. As emphasized by all key informants, these devices facilitate notetaking, mind-mapping, information retrieval, communication with peers, and presentation of academic work. The study identified three distinct patterns of tablet usage in academic coursework, based on participants' reports and mutual agreement. **Figure 1** illustrates these patterns.

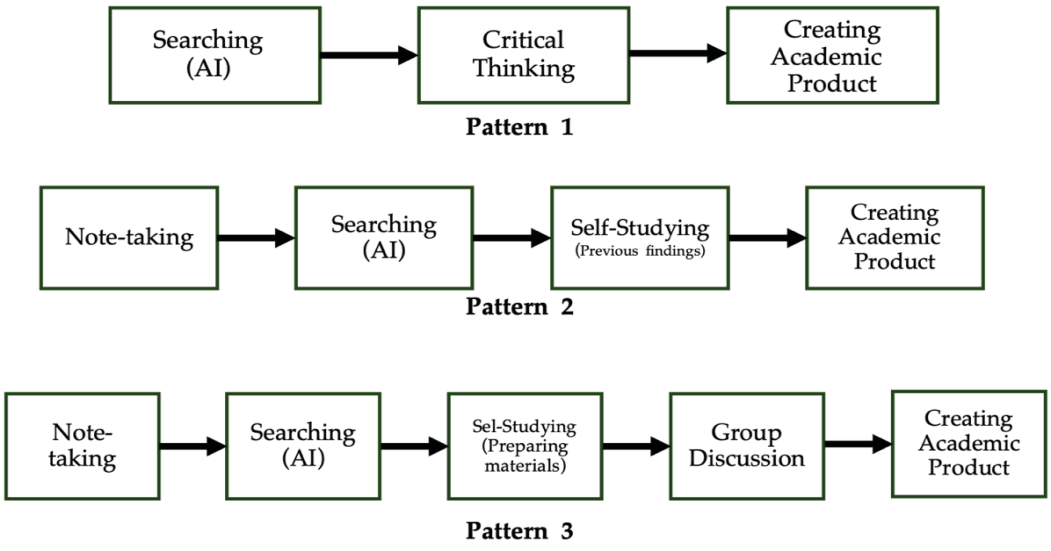

Figure 1. Three learning patterns through using tablets

While these patterns share common core stages—information search, evaluation, and production—they differ in the degree of collaboration and sequential complexity.

Pattern 1. It reflects a relatively straightforward learning process, consisting of three steps for completing academic coursework and assignments: **(1) searching,** students begin by searching for information using AI applications, primarily ChatGPT; **(2) critical thinking**, next, they organize and reevaluate the acquired information through reflective analysis; **(3) creating academic product**, finally, they produce outputs or assignments aligned with their course requirements, mainly through Google Suites. K3 illustrated this learning approach by explaining:

> *"Yeah, I will put all the assignment in ChatGPT and look for the idea first. And then I will criticize the information and add my own ideas on the task. Sequentially, I will produce my own academic work through Google Suite, like Docs and Drive."*

Pattern 2. It represents the primary approach agreed upon by all participants for completing their academic responsibilities. This process involves four sequential steps: **(1) note-taking**, where students annotate PDF files provided by their lecturers or based on their academic interests using applications like Goodnotes; **(2) information searching**, where additional content is gathered through search engines or AI tools; **(3) self-studying**, in which students verify the accuracy of the collected information and engage in critical thinking to align it with their academic goals; and **(4) academic production**, where they apply their understanding to create required academic outputs. Compared to pattern 1, this approach places greater emphasis on iterative note review and content verification. K2 demonstrated this learning process by stating,

> *"Normally, I take notes on the pdf file through Goodnotes in class. If lecturers ask us to do assignments, I search for the information based on the notes through ChatGPT or Safari. Sequentially, I look up all the materials and rearrange those by my study through my iPad. Finally, I start to write or to prepare the presentations through my iPad or notebook. I put all things in my Google Drive."*

All participants agreed that this learning pattern represents their primary approach for completing coursework and assignments.

Pattern 3. It demonstrates a more dynamic approach to academic tasks, particularly in contexts that require active learning through group assignments or collaborative projects. This pattern builds upon Pattern 2 by adding an additional step between self-studying and academic production. After verifying and critically analyzing information during the self-study phase, students engage in online discussions with their peers using virtual meeting applications provided by their university. This additional step highlights the role of tablets as collaborative mediating tools rather than solely individual study devices. K1 described this learning pattern as follows:

> "*Yeah. I just want to add one more thing to my learning pattern through tablets for my coursework. I would like to suggest a five-step model. It's very similar, but it includes a step for group discussion, since we often have academic work to complete in groups. We hold meetings for our tasks where we can share roles, responsibilities, and information from our self-studying, and then finalize our presentations together."*

These online meetings, conducted via tablets, allow for collaborative idea-sharing and task coordination, which support the final step of producing academic outputs. All participants reported that this collaborative stage is essential when completing group-based academic tasks.

Overall, this research identified three distinct learning patterns through tablet use among undergraduate students for academic coursework, each comprising different steps that reflect varying levels of individual and collaborative engagement in completing academic tasks.

4. Theme 4: Skill development strategies

The final theme emerging from the qualitative data focused on how Thai undergraduate students develop their skills in using educational applications and digital tools. All participants shared that they had never received formal training or attended workshops to learn these tools. Instead, they built their digital skills informally—either through hands-on, trial-and-error experiences or by observing how their peers use applications, often by simply watching over their shoulders during study sessions. This informal skill acquisition process may reflect the assumption that digitally native students require minimal structured support—an assumption that warrants further scrutiny. Participant K4 stated:

> *"I have never taken any training to gain these skills. I accidentally learned from my friends. While sitting in class, I noticed how my friend used the application, and I just tried to do it by myself."*

Additionally, all participants echoed a shared sentiment, stating simultaneously: *"Just do it, and learn by myself. No training at all,"* highlighting their reliance on self-exploration and peer observation rather than formal instruction.

The participants emphasized the need for training sessions or workshops to improve their skills in using tablet-based applications and tools, as they felt their current abilities were limited. They preferred these learning opportunities to differ from traditional classroom instruction, favoring interactive, hands-on, and engaging formats that would better support their academic performance and motivation.

Conclusion and Discussion

The findings of this study highlight the transformative role of tablets in reshaping learning patterns among undergraduate students in Southern Thailand. The shift from traditional devices like laptops and PCs to tablets—particularly iPads—underscores the growing preference for portable, multifunctional tools that support both academic and self-directed learning. However, this transition also reveals critical challenges related to digital literacy, institutional support, and equitable access, which must be addressed to maximize the potential of tablet-based learning in higher education contexts.

Tablets as primary learning tools

The study confirms that tablets have become the dominant device for academic tasks, valued for their portability and versatility. This aligns with global trends where mobile devices increasingly replace traditional computers in education [19].

The strong preference for iPads—despite their higher cost and limited free applications—suggests that peer influence, brand perception, and perceived academic utility outweigh financial considerations. This phenomenon may be driven by the social status associated with Apple products or the seamless integration of iPads with other Apple devices, which enhances user experience and learning efficiency. However, this preference raises concerns about affordability and equitable access, particularly for low-income students who may struggle to afford premium devices. Future research should explore the socioeconomic factors influencing brand loyalty in educational technology adoption within higher education.

Changing Application Preferences

Students' reliance on free, pre-installed applications (e.g., Google Suite, Canva, GoodNotes) over paid software like Microsoft Office reflects a pragmatic adaptation to financial constraints. The widespread use of AI tools (e.g., ChatGPT, Grammarly) further demonstrates how students integrate emerging technologies into their workflows for academic support. While these tools enhance efficiency, their uncritical use—without formal guidance—may risk fostering dependency or ethical concerns, as noted by Facer and Selwyn [20]. For instance, the reliance on ChatGPT for information gathering and writing support could undermine critical thinking and originality if not properly monitored. Educators must address these challenges by incorporating digital literacy training that emphasizes ethical AI use and source evaluation as part of formal instruction.

Self-Directed and Hybrid Learning

Tablets facilitate self-directed learning by enabling access to diverse resources, but the blending of educational and entertainment content (e.g., language learning via videos) illustrates a hybrid approach that challenges traditional boundaries between study and leisure. This aligns with Tafonao et al. [18], who highlight Generation Alpha's innate digital fluency and preference for multimodal learning. However, the lack of structured training in digital skills suggests that students may not fully leverage these tools' potential, echoing concerns raised by Techakosit and Nilsook [21] about digital literacy gaps. The study also reveals that students develop their digital skills informally through peer observation and trial-and-error, which may result in uneven competency levels. Institutions should consider implementing mandatory digital literacy workshops to standardize skills across the student body and reduce such disparities.

Collaborative and AI-Driven patterns

The three identified learning patterns (search-critical thinking-creation, note-taking-collaboration-production, and peer-discussion-integration) reveal how tablets support both individual and collaborative work. The centrality of AI tools in these patterns underscores their transformative impact, yet the absence of institutional guidance on their ethical use poses risks, such as over-reliance or academic misconduct [10].

For example, while AI can streamline research and writing, it may also encourage superficial engagement with material if students rely too heavily on automated solutions. Additionally, the study highlights the importance of collaborative tools (e.g., Google Meet, Line) for group work, suggesting that tablets are reshaping traditional classroom dynamics by enabling virtual teamwork. However, the effectiveness of these tools depends on reliable internet access, which remains a challenge in rural areas of Southern Thailand and similar regions.

Implications for Practice and Policy

For educators, there is a pressing need for professional development to enhance digital competencies, enabling effective integration of tablets into teaching. Workshops focusing on AI tools, interactive applications like GoodNotes and Canva, and hybrid teaching methods can help bridge the gap between traditional pedagogy and modern technology. Curriculum should be adapted to include assignments that utilize tablet functionalities such as multimedia presentations and collaborative projects, while also emphasizing critical thinking to counterbalance over-reliance on AI. In addition, ethical guidelines on AI use should be clearly defined, including citation standards for AI-generated content to prevent academic misconduct and ensure academic integrity.

Institutions play a vital role in this transformation by offering structured training programs in digital literacy, covering tablet applications, online research, and ethical AI use. Peer mentoring initiatives can further support students in adopting best practices. To promote equity, universities should consider providing subsidized tablets or establishing loaner programs for students from low-income backgrounds. Collaborations with tech companies may help secure discounted devices or free software licenses. Equally important is investment in infrastructure, particularly enhancing internet connectivity on rural campuses to ensure all students can fully engage in tablet-based learning environments.

Policymakers are encouraged to launch funding initiatives, such as government grants or subsidies, to support tablet access for underserved students—building on past initiatives like the "One Tablet Per Child" policy, but tailored to higher education needs. National digital inclusion strategies should prioritize the development of rural infrastructure, especially broadband expansion, to reduce regional disparities. Furthermore, offering research incentives for longitudinal studies on the effectiveness of tablet integration in higher education will help guide data-driven policy reforms and sustainable implementation.

Limitations and Future Research

This study's qualitative design and small, homogenous sample—limited to five female first-year students from a single major—restricts the generalizability of its findings. The experiences captured may not represent those of male students, upperclassmen, or learners from other academic disciplines. Additionally, reliance on self-reported data

introduces potential biases, as participants may have overstated the benefits of tablet-based learning or minimized challenges such as digital distractions and overreliance on technology during interviews.

To address these limitations, future research should consider large-scale quantitative studies across multiple universities to capture broader trends in tablet usage, application preferences, and their impact on academic outcomes. Longitudinal designs could provide insights into the long-term effects of tablet use on learning habits, including the risk of diminishing critical academic skills like note-taking or independent research. Comparative studies between urban and rural contexts would be valuable for identifying infrastructural disparities and guiding equitable technology implementation. Moreover, given the increasing integration of AI tools in education, further investigation is warranted into their effects on students' critical thinking, academic integrity, and the evolving dynamics between learners and educators in higher education contexts.

Conclusion

The integration of tablets into higher education in Southern Thailand represents a significant shift in learning paradigms, driven by technological advancement and the evolving needs of digital-native students. This study has illuminated how tablets—particularly iPads—have become central to academic workflows, reshaping how students engage with content, collaborate with peers, and manage their learning processes. However, while the benefits of tablet-based learning are evident, the findings also underscore critical challenges that must be addressed to ensure equitable and effective implementation across institutions.

References

[1] Bangkok Post. (2025, February 25). Digital learning tools on the way. https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2967371/digital-learning-tools-on-the-way

[2] Howard, S. K. (2013). Risk-aversion: Understanding teachers' resistance to technology integration. *Technology, Pedagogy and Education*, *22*(3), 357–372. https://doi.org/10.1080/1475939X.2013.802995

[3] Mulet, J., van de Leemput, C., & Amadieu, F. (2019). A critical literature review of perceptions of tablets for learning in primary and secondary schools. *Educational Psychology Review*, *31*, 631–662. https://doi.org/10.1007/s10648-019-09478-0

[4] UNESCO. (2021). *COVID-19 and education in Southeast Asia: Regional perspectives*. UNESCO Regional Office.

[5] Colliot, T., Krichen, O., Girard, N., Anquetil, É., & Jamet, É. (2024). What makes tablet-based learning effective? A study of the role of real-time adaptive feedback. *British Journal of Educational Technology*, *55*, 2278–2295. https://doi.org/10.1111/bjet.13439

[6] Janthapassa, S., Chanthapassa, N., & Kenaphoom, S. (2024). The role of digital literacy in shaping education in the next-normal. *Asian Education and Learning Review*, *2*(1), 29–41. https://doi.org/10.14456/aelr.2024.3

[7] Wongwan, N., & Kwiecien, K. (2025). Digital DNA: Hands-on student perspectives on digital skills and innovation for future practical graduates. *Journal of Information Science Research and Practice*, *43*(1), 89–111. https://doi.org/10.14456/jiskku.2025.6

[8] Laoreiam, P. (2020). *Test development of assessing multidimensional digital literacy for Matthayomsuksa one by applying construct modeling* [Master's thesis, Srinakharinwirot University]. (In Thai)

[9] Ricoy, M.-C., & Sánchez-Martínez, C. (2020). Revisión sistemática sobre el uso de la tableta en la etapa de educación primaria [A systematic review of tablet use in primary education]. *Revista Española de Pedagogía*, *78*(276), 273–290. https://doi.org/10.22550/REP78-2-2020-04

[10] Pérez-Juárez, M. Á., González-Ortega, D., & Aguiar-Pérez, J. M. (2023). Digital distractions from the point of view of higher education students. *arXiv*. https://doi.org/10.48550/arXiv.2402.05249

[11] Lazaro, G. R., & Duart, J. M. (2023). Moving learning: A systematic review of mobile learning applications for online higher education. *Journal of New Approaches in Educational Research*, *12*(2), 198–224. https://doi.org/10.7821/naer.2023.7.1287

[12] Rabiee, F. (2004). Focus-group interview and data analysis. *Proceeding of the Nutrition Society*, *63*(4), 655–660. https://doi.org/10.1079/PNS2004399

[13] Gill, P., & Baillie, J. (2018). Interviews and focus groups in qualitative research: An update for the digital age. *British Dental Journal*, *225*(7), 668–672. https://doi.org/10.1038/sj.bdj.2018.815

[14] Green, J. M., Draper, A. K., & Dowler, E. A. (2003). Shortcuts to safety: Risk and "rules of thumb" in accounts of food choice. *Health, Risk & Society*, *5*(1), 33–52. https://doi.org/10.1080/1369857031000066056

[15] Dilshad, R. M., & Latif, M. I. (2013). Focus group interview as a tool for qualitative research: An analysis. *Pakistan Journal of Social Sciences*, *33*(1), 191–198. http://pjss.bzu.edu.pk/index.php/pjss/article/view/189

[16] Elo, S., Kääriäinen, M., Kanste, O., Pölkki, T., Utriainen, K., & Kyngäs, H. (2014). Qualitative content analysis: A focus on trustworthiness. *SAGE Open*, *4*(1). https://doi.org/10.1177/2158244014522633

[17] White, M. D., & Marsh, E. E. (2006). Content analysis: A flexible methodology. *Library Trends*, *55*(1), 22–45. https://doi.org/10.1353/lib.2006.0053

[18] Tafonao, T., Saputra, S., & Suryaningwidi, R. (2020). Learning media and technology: Generation Z and Alpha. *Indonesian Journal of Instructional Media and Model*, *2*(2), 89–100. https://doi.org/10.32585/ijimm.v2i2.954

[19] Crawford, J., Butler-Henderson, K., Rudolph, J., Malkawi, B., Glowatz, M., Burton, R., Magni, P., & Lam, S. (2020). COVID-19: 20 countries' higher education intra-period digital pedagogy responses. *Journal of Applied Teaching and Learning*, *3*(1), 1–20. https://doi.org/10.37074/jalt.2020.3.1.7

[20] Facer, K., & Selwyn, N. (2021). *Digital technology and the futures of education: Towards "non-stupid" optimism*. UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377071

[21] Techakosit, S., & Nilsook, P. (2018). The development of STEM literacy using the learning process of scientific imagineering through AR. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, *13*(1), 230–238. https://doi.org/10.3991/ijet.v13i01.7664

Types of English Grammatical Errors in Online Chats

Worawan Sleesongsom[1*]

[1] Faculty of Business Administration and Libraral Arts, Rajamangala University of Technology Lanna, Chiang Rai, 57120, Thailand

* Correspondence: worawan@rmutl.ac.th

Citation:
Saleesongsom, W. (2026). Types of english grammatical errors in online chats. *Parichart J*, *39*(4), 244-254. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.280947

Article history:
Received: May 16, 2025
Revised: May 20, 2026
Accepted: July 10, 2026

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract:

Background and Objectives: English grammatical structures are an essential component of effective communication for learners of English as a Foreign Language (EFL). However, EFL students often encounter difficulties in understanding and applying grammatical structures appropriately when producing language. These difficulties can result in various grammatical errors in both speaking and writing tasks. In particular, online communication provides EFL students with opportunities to produce language through real-time interaction, but grammatical errors may still occur during such communication. Therefore, this research aimed to examine the types of English grammatical errors made by Thai EFL students in online chats. The findings were expected to provide useful information regarding the grammatical problems commonly encountered by EFL students when communicating in English through online platforms.

Methods: The participants were 40 Thai EFL students who were enrolled in an English for Communication course. Online chat was employed as the research tool for collecting students' written texts produced during real-time conversations. The participants were assigned to chat in small groups for one hour per week over a period of eight weeks. The students participated in conversations based on four topics selected from the course textbook. Their online conversations were collected and examined to identify and classify grammatical errors. The identified errors were categorized according to their characteristics, and the frequency and percentage of each type of grammatical error were calculated. Eight types of errors were identified for analysis: tense, subject–verb agreement, word form, plural form, preposition of time, adverb of frequency, possessive adjective, and irrelevant topic.

Results: The analysis revealed that the Thai EFL students made various types of grammatical errors during online chat conversations. Among the eight categories identified, errors in tense were the most frequently occurring type, accounting for %57.4 of the total errors. This finding indicates that the appropriate use of English tenses was a major grammatical difficulty encountered by the students when producing language in online conversations. In contrast, errors involving plural forms occurred at the lowest percentage, accounting for only 1% of the total errors. The findings demonstrate that although online chat provides students with opportunities to communicate and produce language in a relatively natural, real-time context, grammatical problems remain evident in their English production.

Application of this study: The findings can be applied to English language teaching, particularly in the development of instructional activities and language-learning materials

for Thai EFL students. Teachers can use the identified error types to design activities that specifically address students' common grammatical difficulties. The findings may also be used to provide students with additional practice in producing accurate grammatical structures during online communication. Furthermore, online chat activities can be incorporated into English for Communication courses as opportunities for students to practice language production while teachers monitor and provide feedback on grammatical accuracy.

Conclusions: Thai EFL students produced eight types of grammatical errors in online chat conversations, with tense errors being the most frequent and plural-form errors being the least frequent. The results suggest that particular attention should be given to tense usage when developing English language instruction for Thai EFL students. Further research should investigate effective approaches for reducing grammatical errors and develop appropriate language-learning materials and instructional strategies to improve students' grammatical accuracy and overall English language skills.

Keywords: Online Chat; Types of Grammatical Errors; Conversations

Introduction

Using an online chat is one material for motivating students to communicate in English. An online chat is a Synchronous Computer Mediated Communication (SCMC), which is a real-time communication and it is able to replace the face – to – face communication and it can be applied in teaching and learning language [1-3].Practicing a communication skill in daily life is very important for EFL students, using an online chat can be a material for language learning. Vahid [4] supported that the nature of online chat in language learning could encourage the students to produce language in real – time. Junn [5] studied the communicative competence via using SCMC, the study showed that L2 communicative competence via SCMC platforms could be demonstrated, when formal classrooms were not available, and the SCMC platforms could show the technological possibilities in future L2 learning. Jung et al. [6] examined the relation between learner perception and interactional features during group discussions. The results showed that two variables were significant predictors of positive attitudes towards SCMC, the amount of students' attention to language and cultural issues during online discussion.

Benefits of using online chat were to promote students to participate in language classroom, to make more language output, and to reduce communication anxiety. The research of Lin et al.[7], the magnitude of effectiveness of using SCMC for second language learning, showed the result that the meta – analysis provided evidence that SCMC had positive effect on various aspects of second language learning. In summary, online chat can be applied into the language classroom to motivate students to produce language in real-time and to examine their grammatical knowledge.

Grammar is viewed as an essential aspect of language learning for all skills; speaking, writing, reading, and listening. It plays an important role in learning and teaching language. It is a form of words and organized the sentences, so the meaning of sentences should be clear and simply understand. The mother language can effect on using second or foreign language, and it interferes in using grammatical structures of both language. Learning English as a foreign language, the students cannot avoid making errors while learning it [8].

EFL students learn four language skills: speaking, writing, reading, and listening. Grammatical structures are necessary, particularly for productive skills such as speaking and writing. Previous research on types of grammatical errors has aimed to analyze and reduce errors made by students and to improve their productive skills. Banjar et al. [8] analyzed grammatical errors in students' writing and identified four types of errors: omission, addition, mis-formation, and mis-ordering. The results showed that omission errors had the highest mean, whereas mis-ordering errors had the

lowest mean. Putri and Syaiful [9] also analyzed types of grammatical errors in students' writing tasks based on Dulay's theory of linguistics. The results showed that omission errors had the highest percentage, whereas mis-ordering errors had the lowest percentage. Sani and Nizar [10] investigated students' writing difficulties using corpus analysis. Their results showed that the students made numerous errors in spelling and grammar, and many students were unable to write effective thesis statements and topic sentences.

The language classroom activities can be developed through Communicative Language Teaching using observational instruments such as role play, information gap activities, and simulations. Jame [11] stated that error analysis could improve language learners' learning through correction of their mistakes. To collect data, an observation sheet can be used to record errors that occur during a lesson, for instance. Ahmad et al. [12] observed classroom activities using games to teach English grammar. A new grammatical structure was introduced and then applied through games to provide challenges for the students. Playing games in the language classroom can provide opportunities for students to learn in pairs or groups and motivate them to communicate with their classmates.

There are many studies on error analysis because it can contribute to language learning and teaching and help improve learners' grammatical knowledge. Sattayatham and Somchoen [13] identified the types of errors in paragraph writing made by first-year medical students. The frequency of errors was calculated as a percentage. The four most frequent types of errors were the absence of transitional words, lack of organization, absence of an introduction, and absence of a conclusion. The results of the frequency analysis of errors in opinion paragraph writing showed that most students understood the content of the passages they had read, but they experienced difficulties with paragraph organization and format. The highest percentage of grammatical errors was related to the absence of transitional words in paragraph writing. The researchers suggested that transitional words should be taught and emphasized to students.

The research by Rifa and Ratri [14] used a qualitative descriptive approach to describe the grammatical errors found in essays written by EFL students. Nine types of grammatical errors were categorized in this research: tenses and aspects, nouns, pronouns, verbs, adjectives, adverbs, prepositions, conjunctions, and determiners. Their findings showed that the most common errors made by the students were determiner errors, which had the highest percentage, whereas adverb errors had the lowest percentage. After analyzing the results, the researchers identified factors causing grammatical errors that language teachers should consider, including carelessness, L1 interference, and translation. Knowing the types of grammatical errors can assist language teachers in helping students improve their understanding and use of grammatical structures by learning from their mistakes.

Additionally, Pham and Pham [15] identified nine common types of errors in students' writing journals, including tense, word form, verb form, spelling, collocations, subject–verb agreement, adjective and noun order, prepositions, and articles. The results showed that tense errors had the highest percentage, whereas errors in adjective and noun order had the lowest percentage. They suggested that further research should focus on providing corrections to students' writing tasks to examine improvements in their writing quality.

Nadiah [16] studied four types of grammatical errors: omission, addition, misinformation, and misordering. The results showed that misinformation errors had the highest percentage, whereas addition errors had the lowest percentage. The researcher also found that the factors contributing to the errors were interlingual transfer and intralingual transfer, which occurred in the students' writing tasks.

Anju [17] examined errors in the use of English grammar. In this research, the data were analyzed based on two types of variables: (1) text-based variables and (2) learner-based variables. The results showed that a total of 2,413 errors were identified. Errors in phrases had the highest percentage, whereas errors in sentence forms had the lowest percentage. Charanjit et al. [18] identified the types of grammatical errors committed by ESL students in Malaysia in their writing and investigated various forms of errors in the use of tenses. The findings showed that subject–verb agreement errors were the most common type, whereas conjunction errors had the lowest percentage. Their analysis

of the students' grammatical errors revealed that the students had a poor command of the English language. Based on these weaknesses, language teachers can modify their teaching styles according to students' grammatical errors.

Maryam and Omid [19] presented the percentages of errors in twenty-seven grammatical categories committed by the learners in both the pre-test and post-test. The results showed three categories with the highest percentages of errors: tense, preposition, and subject–verb agreement.

Farooq and Amer [20] analyzed eighty collected paragraphs. They identified 21 types of errors committed by students when writing English paragraphs, including fragments, articles, verb tenses, plurality, prepositions, parts of speech, subject–verb agreement, comparison, pronouns, infinitives and gerunds, relative clauses, third-person singular forms, conjunctions, negation, spelling, punctuation, capitalization, paragraph unity, paragraph development, paragraph coherence, and inconsistency of point of view. A total of 1,580 errors were identified. Punctuation errors had the highest percentage, at 16.14%, whereas negation errors had the lowest percentage, at 0.13%. The results of their research examined errors at both the sentence and paragraph levels. Errors in grammatical structures in paragraph writing should be addressed through intensive training in English rules using communicative and interactive approaches. To reduce these errors, instructors should design and use various tasks that provide students with opportunities to practice grammatical structures.

From many researches dealt with grammatical error types aimed to find studnets' weak points and to reduce their errors in learning the grammatical structure, which is important for all four language skills. In this research aimed to examine the types of grammatical error made by EFL students in English for Communication course, so using online chat as a research tool for communication, can motivate students to produce language, and the researcher will find the solutions for these problems in the further research.

Objective

The students learn all four language skills, and grammar is used for producing language, particularly in speaking and writing. Synchronous computer-mediated communication (SCMC) refers to real-time communication and provides students with opportunities to communicate with people around the world. The language used in online chats usually consists of short phrases and special lingo; however, it is similar to face-to-face conversations [2]. To motivate students to engage in conversations, online chat can be applied in communication classes.

The EFL students need to learn grammatical structures and are expected to use them in communication. However, learning from mistakes and receiving corrective feedback could be one solution used in the language classroom. Error Analysis is an approach to linguistic study that assists teachers and learners in understanding grammatical structures by focusing on errors made by learners [18]. They can recognize their errors, and teachers or classmates can provide corrective feedback, or students can learn the structures by themselves. Charanjit et al. [18] suggested that teachers should be sensitive to individual students' needs when helping them learn and apply grammatical structures.

The Error analysis in the language classroom can help students recognize and learn how to correct their errors through practice [13]. Sattayatham and Somchoen [13] examined errors in paragraph writing, while Bennui [21] studied the influence of first-language (L1) interference on the paragraph writing of Thai EFL students. His research found several types of errors in paragraph writing, including literal translation of vocabulary, Thai word order, tense, subject–verb agreement, infinitives, the verb "have," prepositions, and noun determiners. The relevant research findings on grammatical errors can help teachers identify problems in the teaching process, instructional content, classroom activities, learning materials, and classroom organization.

The researcher needed to know what errors were mostly made by EFL Thai students on grammar under the title "Types of Grammatical Errors in Online Chats". It is important to examine how many types of grammatical errors while communicating in English from conversations in online chatrooms, to assist the students understand grammatical

structures and to increase their awareness while producing language. The objectives were 1) to identify the grammatical errors made by EFL students, and 2) to analyse the frequency and percentage of types of grammatical errors. The research was designed by a descriptive qualitative research to answer a research question; what are the types of grammatical error frequently produced by EFL students in online chat?

Methodology

This research adopted an online chat to examine grammatical errors made by EFL students while practicing communication skills. A corpus data of ten small chatrooms, eighty conversations from eight weeks, were collected. The group sample of this research was forty EFL students; 11 males and 29 females, at that time, they studied a course was GBLC101: English for Communication. It was taught throughout the semester about 15 weeks. The students are Thai and learn English as a foreign language. They were from majors related to Business Administration and Engineering. The materials for this course were textbook and online chat. The course objectives were focused on using English for communication in daily – life, and the students, who registered for it, were freshmen, so the topics, vocabulary, grammtical structers, and contents were gerneral, which could apply in real – life.

An online chat is a material for communicating in real – time, which can be replaced the face – to - face communication. SCMC is a technology that allows two or more people to communicate with each other by typing messages to exchange instantameously over a network [22]. The relevant researches suggested the procedure of error analysis that 1) identification of errors, 2) description of errors, 3) explanation of errors, 4) evaluation of errors, and 5) correction of errors [11, 16]. To collect data, eighty conversations from online chatrooms were collected. The errors types were analysed as frequency and percentage.

In order to reach the goals of this study, there were three steps of data collection. First of all, forty students were grouped into ten small chat groups, four students in each chat room. The teacher was the only one who assigned the topics to students to chat for one hour after studied in textbook. Additionally, all chatrooms were observed by teacher and teacher assistants. The limitation while chatting, they could not change their group or members to other chatroom. When one member were absent from classroom, teacher or teacher assistants could sign in that chatroom to motivate other members produce languages and make a conversation. However, the sentences of teacher or teacher assistants would not be counted. Next, the topics and contents were selected from text-book. Before chatting, the students were taught the grammatical structure and new vocabulary in textbook from their class. Four topics were selected from the textbook; All about you, My favorite people and celebrities, Routines, My free time and hobbies. Teacher assigned each topic to students chatted for one hour, and it was used for two weeks. So, a total of eighty conversations for eight weeks, each topic was used twice. The final step was to collect data and analyse errors from their conversations. From the Error Analysis (EA) Model by James [11], the types of grammar errors in this research were categorized into eight common error types were addressed; 1) tenses, 2) subject – verb agreement, 3) words forms, 4) plural forms, 5) time expressions, 6) adverbs of frequency, 7) possessive adjectives, and 8) irrelevant topics. The grammatical error types for this research were defined as following examples of a scheme [14-16, 21, 23] in table 1.

Table 1. Scheme of Error Types, Definitions, and Examples

Error Types	Definitions	Examples of Errors
Tenses	The relationship between the form of verb and time of the action (Bennui, P. 2008; Richards & Schmidt, 2010; Pham, H. & Pham, D. 2015).	When I was young, I and my family live in a big city.
Subject-verb agreement	The inflection of the verb to correspond or agree with the subject of sentence (Bennui, P. 2008; Richards & Schmidt, 2010; Pham, H. & Pham, D. 2015; Nadiah, M. 2016).	I wants to buy a new laptop. Where does you study after class?
Word forms	Word forms refer to part of speech. (Pham, H. & Pham, D. 2015). They also refer to the wrong verb form, and singular verb form with plural subject, irregular verb form (Nadiah, M. 2016).	My happiness day is my birthday. He play sport with me in every mornings.
Plural forms	Plural forms refer to add "…s" or "…es" after plural nouns, and using irregular form; women, men, children, etc (Bennui, P. 2008).	My free time, I do a lot of cyclings. My sister has a three – year – old children.
Prepositions of time	Prepositions of time refer to indicate the time at/ during which an action takes place, for example, on Monday, on (the) weekend(s), in the morning(s), at night, before lunch, after class, every day, etc (Richards & Schmidt, 2010; Pham, H. & Pham, D. 2015).	I often go to 24 hours shop in midnight.
Adverbs of frequency	Adverbs of frequency use to say how often to do something. They often use with the present simple tense because they indicate the routines activities such as always, usually, often, sometime, occasionally, rarely, never, etc (Bennui, P. 2008).	I and my friends play often sport in the evening.
Possessive adjectives	Possessive adjectives are used to show the ownership or possession.	After school, I sometimes do mine homework at the library. Where are they place?
Irrelevant topics	The sentences are irrelevant topics; All about you, My favorite people and my favorite celebrities, Routines, and Free times and hobbies.	(Topic: free times and hobbies); My friend rents a room near the university.

Research Results

Question: what are the types of grammatical error frequently produced by EFL students in online chat?

To answer research question, the types of grammatical error were defined as presented in table 1. The data obtained from eighty conversations and all four topics, was analyzed as frequency and percentage as showed in table 2.

Table 2. Results of Error Types

Error types	Frequency	Percentage
Tenses	1,016	57.4
Word forms	330	18.6
Subject-verb agreement	152	8.6
Possessive adjectives	101	5.7

Table 2. Results of Error Types (continue)

Error types	Frequency	Percentage
Prepositions of time	62	3.5
Adverbs of frequency	50	2.8
Irrelevant topics	43	2.4
Plural forms	17	1.0
Total	1,771	100.0

The table showed eitgh types of grammatical errors identified based on the students' conversations in online chat. It presented the frequency and percentage of each error type. The results revealed a total of 1,771 errors. One most error that students made was in Tenses (57.4%). In addition, the next noticable error was the word forms (18.6%). Other errors were less than 10%, subject – verb agreement (8.6%), possessive adjectives (5.7%), prepositions of time (3.5%), adverbs of frequency (2.8%), irrelevant topics (2.4%), and plural forms (1%).

Students made the most error in tenses. However, Thai grammatical structure was the most important influence on this errors, the students failed to change the verbs into past tense forms. The following sentences in online chat conversation showed the errors in tenses which were selected randomly.

- *I had one sister and one brother. Now she work in Bangkok, but mine brothers working in Chiang Mai.*
- *We often played sport in free time.*
- *I studied Science with you, tomorrow. Don't forget my book.*

For these examples, grammatical structure in Thai language can interfere in structure in English. Changing verb forms into past tense in Thai language does not require, it needs the adverbs of time to specify when, for how long, or how often an action occurs (Bennui, P. 2008). Therefore, tenses was a major error in this research.

The error in word forms refer to part of speech [15]. They also refer to the wrong verb form, and singular verb form with plural subject, irregular verb form [16]. It revealed 18.6%, however, this error should find a solution to the students. For example;

- *My happiness day is my birthday*.
- *I love playing sport, but swimming is danger. I cannot swim.*

This error occurred during chatting. In the sentence 1) *happiness day* should be *happy day*, and in sentence 2) *swimming is danger* should be *swimming is dangerous*. However, this type of error was less than 50%, the most students could be aware of selecting word forms in sentences.

Other errors were less than 10%. Error in subject – verb agreement was 8.6% that students faced a problem in agreement. They wrongly matched singular subject with plural verb, for example;

- *in my free time, football are my favorite sport, the real math are the best.*
- *In the morning, always eat breakfast before I go to the university.*

The errors in subject – verb agreement, in setence 1; *football are* and *real math are*, the verbs were not agreed with the subject. Charanjit et al. [18] said that the students could not make the subjects and verbs agree because the verbs do follow their subjects closely and the number of the subject was unclear. However, in sentnece 2; *always eat*, the students miss the subject in sentence, it should be "*In the morning, I always eat breakfast before I go to the university.*" Bennui [21] and Nadiah [16] suggested that suggested that missing subject in sentence could be the L1 interference. Of course, in Thai language "verb" is unnecessary to change form following by subject, and missing subject in the sentence is a complex meaning in the conversation.

Another error in possessive adjectives was 5.7%, some students confused between possessive adjectives and possessive pronouns, however, after learning grammatical structure in classroom, this error was decreased.

For example;

- *After school, I sometimes do mine homework at the library.*
- *Please give she phone number.*
- *Where are they place?*

For this type of error was decreased, after the students did the exercise about possessive adjectives. It seemed that they review this grammatical structure, so this type of error did not appear in the next online chat conversation.

Error in prepositions of time was 3.5%, it was noticed that the students were aware of using it during chatting. Some students made this error, because they selected the wrong prepositions matched with noun. For example;

- *I often go to 24 hours shop in midnight.*
- *On evening, my friends go to the market without me.*

To improve the prepositions of time, the students did the exercises and took a quiz in the lecture classroom. However, from an observation, some students tried to avoid using the prepositions of time, they told an exact time instead of using in the morning, late at night, in the evening, etc. For example, “we go to the library at 4 pm.”, or “I got up late at 10 am.”, these sentences were not be counted as a type of grammatical structure.

The error in adverbs of frequency that the students mostly put them in wrong position in one sentence. For example,

- *I and my friends play often sport in the evening.*
- *We don’t eat rarely breakfast.*
- *Every day, he plays always games. But I go to often the gym.*

However, the result of this error was only 2.8%, the most students rarely faced on this error. This type of error could be categorized as word order [16, 21]. Another error was the irrelevant topics was 2.4%, because all students know each other, so they sometimes chatted about their routines or general topics.

The lowest percentage was the error in plural forms, it was only 1%. This error could be L1 interference because in Thai language the plural nouns do not need to add “-s” or “-es”. The students might not concentrate the plural nouns while producing language in online chat conversation as in real – time.

From the results, the highest percentage of types of errors made by students was the “tense” with 57.4% and the errors in word forms was 18.6%. These errors seemed to be caused by an interference of mother language to the second or foreign languages [16-17, 21]. The difficulty of learning grammatical structure is a difference between mother language and target language, for example, in Thai language can use the adverbs and adjectives of time in the sentences without changing “verbs” to explain “tense” as in English language. It is possible that the language interference can be effected on ordering words. The errors of word forms found in this research can show that the word forms in Thai and English language is concerned with ordering word and selecting word function that it effects on the meanings. For the lowest percentage “plural forms”, in Thai language, every noun is non-countable, and the plural and singular forms are the same. Only numerals classifiers are used instead of plural forms in Thai language. There are no variants forms of plural forms of noun in Thai language (Santhalunai, K. and Vijaya, P., 2020). However, the students were aware of this type of error, they it seemed making mistake while producing language in conversations. In this research, the types of grammatical error presented the problems of learning language structure, so the further research will find the solutions for these problems.

Conclusion and Discussion

The findings of the current study promote using an online chat in language classrooms. Growing popularity of Synchronous Computer Mediated Communication (SCMC) and the Internet provides the convenience, and it is inexpensive for the students to practice language in an authentic and meaningful context. The online chat can be a beneficial technical

tool to motivate EFL students to produce language. It provides students with an opportunity to greatly enhance their interest for using the target language for communicative purposes. It should lead the instructors to consider to assist their students to improve the grammatical structures, speaking skills, and communication skills.

The causes of error in learning language can be the language transfer or language interference, the intralingual, and teaching technique or materials [24]. Learning grammatical structure is an important and necessary skill for all language learning, that the students must have, and use it correctly. The types of grammatical errors found in this research can show that resarcher should focuse on teaching grammatical structure by applying new teaching and learning methodology, and new instruments for solving the problem of language learning. The classroom activites and instruments are developed in communicative language teaching, and they are suitable for classroom observation. The role play, information gap activities, and simulations can help students to learn in pairs and groups, and learning the grammatical structure can be integrated in it. They help the students to practice grammar, vocabulary, and communication skills at the same time. Moreover, teaching methodology provide an opportunity for students to practise their language skills in a meaningful context, for example, communicative language teaching, task-based language teaching, and problem-based teaching [1, 5, 12]. In the further research should consider the classroom activities and organization to develop students' language skills.

Corrective feedback is one solution to help students to improve their grammatical knowledge, especially in writing skills. [12] suggested that an indirect corrective feedback could increase students' awareness towards their writing, and they could learn from the mistake. Researcher agree that, in this research, although, the types of grammatical errors were observed, giving the corrective feedback did not serve to the students in the online chat conversation. For further research, this methodology should be applied in language classroom.

This research has some limitations. The experimental design does not examine the all types of error. Finding the errors and giving corrective feedback can help the students to be aware the structure and they can produce language correctly. The Error Analysis and Contrastive Analysis should be considered to analyze data in the next research [8–9, 11, 14, 16–17, 21, 25] .

The most material used in relevant researches to collect data was the paragraph writing, which could easily count and organize the types of error, whereas, in this research, to collect data by online chat conversations that are similar as face – to – face conversation. The paragraph writing and online chat conversaion are slightly different. The students produce language in real – time by using online chat, so they cannot edit their messages, whereas, they can review and revise their messages in paragraph writing. The students also take time to write a paragraph, but chatting has time limit. The paragraph writing can be suggested for a material to collect data in further research.

Another limitation, the students could not change their group or members to other chatroom. When one member were absent from classroom, teacher or teacher assistants could sign in that chatroom to motivate other members produce languages and make a conversation. However, the sentences of teacher or teacher assistants would not be counted. During chatting, some chat groups might spend time more one hour, however, that conversations could be counted as data collection.

Based on the results and limitations, for further researches should select the most types of grammatical error, and find the solutions to EFL students such as giving the corrective feedbacks, using task – based methodology, and examining students' writing tasks. The further research can be how the corrective feedback effects on reducing the grammatical error. Corrective feedback may assist the students to improve their grammatical knowledge. A pre- and post-test may be used to examine their grammar improvement Summary, this research aims to examine the types of grammatical error in online chat may be useful for further research to find the solution for developing language learning and teaching for EFL students.

References

[1] Abrams, Z. I. (2003). The effect of synchronous and asynchronous CMC on oral performance in German. *The Modern Language Journal*, *87*(2), 157–167.

[2] Gonzalez, D. (2003). Teaching and learning through chat: A taxonomy of educational chat for EFL/ESL. *Teaching English with Technology*, *3*(4), 57–69.

[3] Yuan, Y. (2003). The use of chat rooms in an ESL setting. *Computers and Composition*, *20*(2), 194–206.

[4] Vahid, N. L. (2011). Computer mediated communication: The use of CMC to promote learners' communicative competence. *The Criterion: An International Journal in English*, *2*(2), 1–11.

[5] Junn, H. (2023). L2 communicative competence analysis via synchronous computer-mediated communication (SCMC) as an alternative to formal classrooms. *Innovation in Language Learning and Teaching*, *17*(1), 15–31. https://doi.org/10.1080/17501229.2021.1994648

[6] Jung, Y., Kim, Y., Lee, H., Cathey, R., Carver, J., & Skalicky, S. (2019). Learner perception of multimodal synchronous computer-mediated communication in foreign language classrooms. *Language Teaching Research*, *23*(3), 287–309. https://doi.org/10.1177/1362168817731910

[7] Lin, W.-C., Huang, H.-T., & Liou, H.-C. (2013). The effects of text-based SCMC on SLA: A meta-analysis. *Language Learning & Technology*, *17*(2), 123–142. http://llt.msu.edu/issues/june2013/linetal.pdf

[8] Banjar, P. K., et al. (2018). An analysis of grammatical errors on students' writing. *The 2nd English Language and Literature International Conference (ELLiC) Proceedings*, *2*, 2018.

[9] Purit, N. M., & Syaiful, I. (2022). An analysis of grammatical error on students' writing. *International Journal of English Education and Linguistics (IJoEEL)*, *4*(1), 1–13.

[10] Sani, Y. U., & Nizar, M. S. (2020). Students' writing difficulties in English for business classes in Dhofar University, Oman. *International Journal of Higher Education*, *9*(3), 190–198.

[11] James, C. (1998). *Errors in language learning and use*. Longman.

[12] Ahmad, F. A., et al. (2024). Classroom activities and English grammar learning among students. *Research Studies in English Language Teaching and Learning (RSELT)*, *2*(1), 45–54.

[13] Sattayatham, A., & Somchoen, H., Jr. (2007). Medical students' most frequent errors at Mahidol University, Thailand. *Asian EFL Journal*, *9*(2), 170–194.

[14] Rifa, S. W., & Ratri, H. (2021). Grammatical error analysis in essay writing. *DEIKSIS*, *13*(1), 58–66.

[15] Pham, V. P. H., & Pham, N. T. D. (2015). Common errors in writing journals of the English major students at HCMC Open University. *Journal of Science Ho Chi Minh City Open University*, *2*(14), 52–60.

[16] Nadiah, M. (2016). The grammatical errors on the paragraph writings. *Jurnal Vision*, *5*(1), 95–116.

[17] Anju, G. (2010). Errors in the use of English grammar. *Journal of NELTA*, *15*(1–2), 54–63.

[18] Charanjit, K. S. S., Singh, H. K. T., Mohan, R. K. A. T., & Rathakrishnan, M. (2017). Grammar errors made by ESL tertiary students in writing. *English Language Teaching*, *10*(5), 16–27. https://doi.org/10.5539/elt.v10n5p16.

[19] Limoudehi, M. M., Mazandarani, O., & Arabmofrad, A. (2018). The impact of focused mini grammar lessons on Iranian EFL learners' most frequent grammatical errors in writing. *Theory and Practice in Language Studies*, *8*(12), 1740–1747. https://doi.org/10.17507/tpls.0812.24

[20] Farooq, A., & Amer, D. (2019). Common paragraph writing errors made by Saudi EFL students: Error analysis. *Theory and Practice in Language Studies*, *9*(2), 178–187. http://dx.doi.org/10.17507/tpls.0902.07

[21] Bennui, P. (2008). A study of L1 interference in the writing of Thai EFL students. *Malaysian Journal of ELT Research*, *4*, 72–102.

[22] Pellettieri, J. (2010). Online chat in the foreign language classroom: From research to pedagogy. *MEXTESOL Journal*, *34*(1), 41–57.

[23] Sompong, M. (2014). Error analysis. *Thammasat Review*, *16*(2), 107–127.

[24] Sundari, W. (2018). The difficulties of learning English for the basic English learners. *Journal of Cultural, Literacy, and Linguistic Studies*, *2*(1), 34–41.

[25] Santhalunai, K., & Vijaya, P. (2020). A contrastive analysis of types of noun in Thai and English. *MJSSH Online*, *4*(3), 17–22.

PACJ
PARICHART JOURNAL

Article type

Type of the Paper (Article, Review, Communication, etc.) about 15,000 words maximum

Title (English and Thai) (Browallia New 20 pt, bold)

Firstname Lastname[1], Firstname Lastname[2], and Firstname Lastname[2*] (English and Thai)

[1] Affiliation 1; (Faculty, University, Country in English and Thai); e-mail@e-mail.com

[2] Affiliation 2; (Faculty, University, Country in English and Thai); e-mail@e-mail.com

* Correspondence: e-mail@e-mail.com

(**English and Thai**)

Citation:

Lastname, F. ; Lastname, F. ; Lastname, F. (20XX). Title. *Parichart J. XX*(X) , xx- xx. https: / / doi. org/ 10. 55164/pactj. vxxix.xxxxxx

Article history:

Received: date

Revised: date

Accepted: date

Publisher's Note:

This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract: (400-800 word, Size14 , Thai distributed)

Background and Objectives :

Methods :

Results :

Application of this study :

Conclusions :

Keywords: Articles; Articles; Articles; Articles; Articles (-35 words, Size 14)

บทคัดย่อ: (400-800 คำ ขนาด จัดแบบกระจายไทย 14)

ที่มาและวัตถุประสงค์ :

ระเบียบวิธีการศึกษา :

ผลการศึกษา :

การประยุกต์ใช้ :

บทสรุป :

คำสำคัญ: บทความ บทความ บทความ บทความ บทความ (3-5 คำ ขนาด 14)

Guidelines for Crafting Subheadings and Article Content.

For The top-level section heading should be in Browallia New 16 point bold.

Introduction (Browallia New 16 point bold)

1. Subsection Heading 1 (Browallia New 14 point bold) The first-level subsection heading should be in Browallia New 14 point bold and regular in text

1.1. Subsection Heading 2 (Browallia New 14 point regular)

The second-level subsection heading should be in Browallia New 14 point regular.

All articles should be submitted in single column text on standard A4 size paper with 1 inch margins all side.

[Text should be in Browallia New 14 point) with single line spacing.

บทนำ (Introduction) **(ขนาด 16 ตัวหนา: Size16 , Bold, Align left)**

(ข้อความ) ขนาด จัดแบบกระจายไทย 14 : Size14 , Thai distributed.....

.....

วัตถุประสงค์ (Objective) **(ขนาด 16 ตัวหนา: Size16 , Bold, Align left)**

(ข้อความ) ขนาด จัดแบบกระจายไทย 14 : Size14 , Thai distributed.....

.....

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology) **(ขนาด 16 ตัวหนา: Size16 , Bold, Align left)**

(ข้อความ) ขนาด จัดแบบกระจายไทย 14 : Size14 , Thai distributed.....

.....

ผลการศึกษา (Research Results) **(ขนาด 16 ตัวหนา: Size16 , Bold, Align left)**

(ข้อความ) ขนาด จัดแบบกระจายไทย 14 : Size14 , Thai distributed.....

.....

สรุปและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion) **(ขนาด 16 ตัวหนา: Size16 , Bold, Align left)**

(ข้อความ) ขนาด จัดแบบกระจายไทย 14 : Size14 , Thai distributed.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) Acknowledgement (if any) (ขนาด **16** ตัวหนา: **Size**16 **, Bold, Align left**)

(ข้อความ) ขนาด จัดแบบกระจายไทย 14 : Size14 , Thai distributed.....

.....

เอกสารอ้างอิง (References) **(ขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้าย: Topic: Bold size 16, Align Left)**

(ข้อความ) ขนาด จัดแบบกระจายไทย 14 : Size14 , Thai distributed.....

.....

การเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายเรื่องใช้แบบ APA 7th Edition และเขียนเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น

References that must be APA 7th Edition and in English only

Figures and Tables All figures and tables should be "Insert Table (or Figure). Please use high resolution graphics whenever possible and make sure figures and tables can be easily resized and moved

Figures, Tables, and Schemes

All figures and tables should be cited in the main text as Figure 1, Table 1, etc.

ตัวอย่างตารางและรูปภาพในเนื้อหา (An Example of Table and Figure and in English only

An Example of Table

Table 1. (ขนาด 14 จัดชิดซ้าย: Table size 14, Align Left).....

AAAAA	AAA	BBB	CCC
AAAAA	11	111	1111
BBBBB	22	222	2222
CCCCC	33	333	3334
DDDDD	44	444	4444
EEEEE	55	555	5555
FFFFF	66	666	6666

Remark : .....

An Example of Figure

(กำหนดความละเอียดเป็นไฟล์ .jpg ขนาด 2000-1200pixel: .jpg file 1,2-200, 000pixel)

Figure 1. (ขนาด 14 จัดกึ่งกลาง: Figure 1 Size14 , Center).....

Source : .....

References

The reference lists must be **numeric** referencing in **English only**.

Numeric referencing is as follows:

.1Put the number in the bracket [ ] at the end of message or author's name such as [[1.

.2Put the continuous number started from 1. Any repeated list uses the same numbers.

.3All in-text citation must be in the reference lists based on the identified number in the bracket [ ].

.4Multi-citations for the same message:

1.4 In case of not more than 2 lists, put the numbers of reference lists in numerical order using comma such as [1, 5].

4.2 In case of more than 2 lists and those are continuous lists, use hyphen (-) such as [1-3], [-15].

3.4In case of more than 2 lists and those are continuous and discontinuous lists, put comma (,) and hyphen (-) such as [1 ,4-5].

Example

.1getting the financial support from … [[1…

.2Strong Security Measures for Sustainable Peace on the Korean Peninsula [[2

Reference lists must be arranged and written in APA 7th Edition.

If it is from Thai version, please put (in Thai) at the end of the list.

References

1. Book	Last name, first initial of name. Second initial if given. (year). *Title of book.* Publisher.
Example	Kongsakon, R., & Pojam ,N. (2008). *Family violence*. Srinakharinwirot University Press.
* If there is no date, use 'n.d.' (for 'no date') ** If there are more than one authors, use ampersand (&) before the last one (as shown above).	
2. Research Articles or e-journal	Last name, first initial. Second initial if given. (year). Title of article. *Title of Journal, volume*(issue). Page range. URL or doi number (if applicable)
Example	Theppaya, A., & Ruttajorn, K. (2024). The Design and Development of Golden Leaf Products to Enhance Marketing Value in Southernmost Provinces. *Parichart Journal, 37*(4), 828-843. https://doi.org/10.55164/pactj.v37i4.272381. (In Thai)
.3Proceeding Articles	Last name, first initial. Second initial if given. (year). *Title of article*. [Poster Presentation/Paper Presentation]. Conference Name. Location. URL or doi (if applicable)

Example	Kongthong, L. K. (2020). *New dimension of educational management in Thailand: A case study of southern part of Thailand.* [Paper Presentation]. 3rd International Conference on Education. Nakhon Sri Thammarat.
4. Book Chapter	Last name, first initial. Second initial if given. (year). Title of the chapter. In Editor(s). *Title of the book.* (pp. xx-xx). Publisher.
Example	Chantaraopakorn, A. (2007). The chakhe solo concert. In W. Aksornkaew (Ed.). *Music talk.* (pp. .(7-4 Chong Charoen Printing House.
5. Articles in the Newspaper	Last name, first initial. Second initial if given. (year, month, date). Title of article. *Title of the newspaper or publication.* URL (if applicable)
Example	Chuensintu, T. (2009, January 6). Travel in the footsteps of the Buddha to bring good luck for the New Year. *Matichon*.
6. Thesis	Last name, first initial. Second initial if given. (year). *Title of the thesis or dissertation.* [Doctoral dissertation/Master's thesis, Name of University]. Source. URL (if applicable)
Example	Promrak, T. (2007). *Women and domestic violence: Divorce as the solution*. [Unpublished Master's Thesis, Thammasart University].
7. List of Interviewees	Last name, first initial. Second initial if given. (year, month, date). Personal communication [Communication type].
Example	Srisajjang, S. & Chankhonghom, J. (2016, March 13). Personal interview [Personal interview].
8. E-book	Last name, first initial. Second initial if given. (year). *Title of book.* URL
Example	Office of Pattani Provincial Culture. (2015). *Religion information*. http://province.m-culture.go.th/pattani/old/new_page_.16html

Remark:

If the author(s) cite any information from any sources from another language, translate the information into English except the proper noun(s) that must be transliterated and end the list with [in original language].

PARICHART JOURNAL

PARICHART JOURNAL

กองจัดการวารสารปาริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ
สถาบันวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง
อ.ปาพะยอม จ.พัทลุง 93210
โทรศัพท์ 0-7460-9600 ต่อ 7258
E-mail: parichartjournal@tsu.ac.th, research.tsu@gmail.com